

ÇEVRE DURUM RAPORU

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü

T.C.
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK
BAKANLIĞI

Çevresel Etki Değerlendirmesi,
İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü

2013 YILI ÖZETİ - İLLER

www.csb.gov.tr/gm/ced

ÇEVRE DURUM RAPORU

Bu çalışma Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü,
Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetimi Dairesi Başkanlığı tarafından yayıma hazırlanmıştır.

ANKARA – 2015

Bu kitabın her türlü basım ve dağıtım hakkı Çevre ve Şehircilik Bakanlığına aittir.

ISBN : 978-605-5294-38-0

Yayın No : 26

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü

E-ileti : cebyd@csb.gov.tr

Ağ : www.csb.gov.tr/gm/ced

Tasarım - Baskı : Efe Matbaacılık Tel: 0312 222 9 300

ÖNSÖZ

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal ve ekonomik unsurlarla birlikte üç temel unsurundan birini oluşturan çevre unsuru günümüzde hepimizin bildiği gibi önemini korumaktadır. Nüfusun hızlı artışı, doğal kaynaklar üzerine olan baskı, hızlı sanayileşme, iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi konular çevreye vermemiz gereken önemi giderek arttırmaktadır.

Bu bağlamda sürdürülebilir çevre için sadece toplumun yalnızca bir kesiminin değil, devletin, özel sektörün, sivil toplumun kısaca her ferden çevre konusunda farkındalığının artması gerekmektedir. Farkındalığı arttırmak için en önemli araçlardan birisi ise bilginin paylaşımıdır. Hızla gelişen internet teknolojileri sayesinde artık bilgiye ulaşmak çok hızlı ve kolay olmakla beraber, bilginin doğruluğu da önem kazanmıştır. Bu kapsamda, Bakanlığım çevre alanında yapılan çalışmaları hazırladığı yayınlarla kamuoyu ile paylaşmaktadır. Bu yayınlardan

birisi de, Çevre Durum Raporlarıdır. Çevre Durum Raporu 2013 Yılı Özeti – İller Kitabı, geçtiğimiz yıl ilk kez yayımlanmıştır. Bu kapsamda elinizdeki bu kitap illerimizin çevre durumu bilgilerinin özetlerini içeren ikinci kitap olma özelliğini taşımaktadır. Kitap 2013 yılında çevresel konularla ilgili Türkiye’de bulunan 81 ilimizin durumunu özetlemektedir. Söz konusu özet 81 il tarafından Bakanlığımıza yıllık olarak gönderilen İl Çevre Durum Raporlarının kısaltılarak tek bir metin hale getirilmesi şeklinde hazırlanmıştır. Çevre kavramının ana temalarını oluşturan hava kalitesi, su ve atık su yönetimi, atık, doğa koruma, biyolojik çeşitlilik ve tabiat varlıkları, arazi kullanımı, ÇED kararları, çevre izin/lisans işlemleri ve çevre denetimleri ve idari yaptırımlar başlıkları olmak üzere toplam yedi konu başlığı her ilimiz için ayrı ayrı ortaya konulmuştur.

Bahsi geçen başlıklarda önceki senelerde olduğu gibi Çevre ve Şehircilik Bakanlığının çalışmaları tüm hızıyla sürmektedir. Bu kitabın içerdiği bilgiler Türkiye’deki mevcut çevresel göstergeleri yansıtmakta olup, gelecek yıllar için atılması gereken hususların belirlenmesine de ışık tutacaktır.

Çevre konusunda daha kaliteli bilgiye erişim sağlaması açısından hava kalitesi ölçüm istasyonlarının Türkiye geneline yayılması, su kalitesinin izlenmesi imkânlarının geliştirilmesi ülkemiz açısından gurur verici gelişmelerdir. Aynı zamanda “Sürdürülebilir Kalkınma” için en önemli güncel konulardan olan “kaynak verimliliği” ile ilgili olarak geri dönüşüm sektöründe kaydedilen gelişmeler gelecek yıllar için olumlu adımlardır.

Bu çalışmanın çevre konusunda çalışan tüm araştırmacılar, akademisyenler, karar vericiler için önemli bir kaynak olmasını ve Avrupa Birliği üyeliğine adaylık sürecinde olan ülkemizin çevre hedeflerini yakalamasına katkı sağlamasını temenni ederim.

İdris GÜLLÜCE

Çevre ve Şehircilik Bakanı

Kısaltmalar

AAT	Atıksu arıtma tesisi
AGS	Sınır değerin aşıldığı gün sayısı
ÇDR	Çevre Düzeni Planı
ÇŞİM	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
DDD	Derin Deniz Deşarjı
IUCN	International Union for Conservation of Nature – Uluslararası Doğa Koruma Birliği
MÇK	Mahalli Çevre Kurulu
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖBA	Önemli Bitki Alanı
ÖKA	Önemli Kuş Alanı
ÖTL	Ömrünü Tamamlamış Lastik
PET-DER	Petrol Sanayicileri Derneği
PGD	Piyasa Denetimi ve Gözetimi
UATF	Ulusal Atık Taşıma Formu
USAK	Ulusal Sulak Alan Komisyonu
TABS	Tehlikeli Atık Beyan Sistemi
TAP	Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği
TAT	Toplama Ayırma Tesisi
TUBVET	Türkiye Bitkileri Veri Tabanı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WWF	World Wide Fund for Nature – Dünya Doğayı Koruma Vakfı
YHGS	Yaban Hayatı Geliştirme Sahası

İçindekiler

<i>Giriş</i>	1	<i>Konya</i>	267
<i>Adana</i>	5	<i>Kütahya</i>	284
<i>Adıyaman</i>	12	<i>Malatya</i>	290
<i>Afyonkarahisar</i>	16	<i>Manisa</i>	295
<i>Ağrı</i>	24	<i>Kahramanmaraş</i>	300
<i>Amasya</i>	28	<i>Mardin</i>	307
<i>Ankara</i>	33	<i>Muğla</i>	311
<i>Antalya</i>	42	<i>Muş</i>	319
<i>Artvin</i>	57	<i>Nevşehir</i>	323
<i>Aydın</i>	63	<i>Niğde</i>	328
<i>Balıkesir</i>	71	<i>Ordu</i>	333
<i>Bilecik</i>	76	<i>Rize</i>	339
<i>Bingöl</i>	82	<i>Sakarya</i>	345
<i>Bitlis</i>	87	<i>Samsun</i>	350
<i>Bolu</i>	91	<i>Siirt</i>	359
<i>Burdur</i>	97	<i>Sinop</i>	363
<i>Bursa</i>	102	<i>Sivas</i>	368
<i>Çanakkale</i>	110	<i>Tekirdağ</i>	373
<i>Çankırı</i>	118	<i>Tokat</i>	378
<i>Çorum</i>	124	<i>Trabzon</i>	383
<i>Denizli</i>	128	<i>Tunceli</i>	390
<i>Diyarbakır</i>	135	<i>Şanlıurfa</i>	395
<i>Edirne</i>	139	<i>Uşak</i>	399
<i>Elazığ</i>	143	<i>Van</i>	403
<i>Erzincan</i>	148	<i>Yozgat</i>	407
<i>Erzurum</i>	152	<i>Zonguldak</i>	411
<i>Eskişehir</i>	157	<i>Aksaray</i>	416
<i>Gaziantep</i>	162	<i>Bayburt</i>	420
<i>Giresun</i>	168	<i>Karaman</i>	423
<i>Gümüşhane</i>	173	<i>Kırıkkale</i>	427
<i>Hakkâri</i>	178	<i>Batman</i>	431
<i>Hatay</i>	182	<i>Şırnak</i>	435
<i>Isparta</i>	188	<i>Bartın</i>	438
<i>Mersin</i>	193	<i>Ardahan</i>	443
<i>İstanbul</i>	207	<i>İğdır</i>	448
<i>İzmir</i>	224	<i>Yalova</i>	453
<i>Kars</i>	235	<i>Karabük</i>	458
<i>Kastamonu</i>	239	<i>Kilis</i>	463
<i>Kayseri</i>	244	<i>Osmaniye</i>	466
<i>Kırklareli</i>	250	<i>Düzce</i>	470
<i>Kırşehir</i>	254		
<i>Kocaeli</i>	259		

Giriş

Artan nüfus ve sanayileşme ile birlikte doğal kaynakların hızla tüketimi ile ortaya çıkan ve 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızla artarak günümüze ulaşan çevre sorunları, küresel ölçekte tüm dünyanın odak noktası haline gelmiştir.

Yaşayan tüm canlılar için hayatı olumsuz yönde etkileyen çevresel sorunlarla mücadele etmenin ve oluşturulan politikaları uygulamanın sadece yerel düzeyde değil, ulusal ve uluslararası düzeyde olması gerektiğinin önemi de anlaşılmış ve bu yönde adımlar atılmıştır.

Çevreyle ilgili belirlenen ve uygulanan politikaların başarısının ölçülmesi, oluşabilecek sorunlarla ilgili önceden önlem alınmasında büyük önem taşımaktadır. Çevreyi koruma, çevre kirliliğini ve çevre sorunlarını önleme çalışmalarında, öncelikli olarak mevcut durumun ortaya konarak sorunların tespit edilmesi, çevrenin, çevresel parametrelerin izlenmesi ve bu izleme sonuçlarının derlenerek bir rapor haline getirilmesi en temel çalışmalardan birisidir.

İl Çevre Durum Raporlamasının amacı, çevrenin mevcut durumuna genel bir bakış sağlayarak çevre ile ilgili potansiyel sorunlara erken bir uyarı ve bu sorunların analizini sağlamak, çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma yolundaki hedefler doğrultusunda elde edilen gelişmeleri halkın izlemesini sağlamak ve çevresel planlama, değerlendirme ve düzenleme için temel bilgi sağlamaktır.

Çevre Durum Raporları, Avrupa Birliği ve dünyanın değişik ülkelerinde hazırlanmakta ve sorunların belirlenerek çevre politikalarına yön verilmesinde ve konuyla ilgili yeni araştırmalar yapılmasında faydalanılmaktadır.

Ülkemizde ilk «İl Çevre Durum Raporları Formatı» 1992 yılında hazırlanmış, daha sonra geçen uzun süre, yeni gelişmeler ve ilgili birimlerden istenen öneri ve görüşler de dikkate alınarak 2001 ve 2005 yıllarında güncelleştirilmiş ve her yıl hazırlanmak üzere İl Müdürlüklerine gönderilmiştir.

Çevrenin çok dinamik ve hızlı gelişen bir olgu olması nedeniyle «İl Çevre Durum Raporları Formatı»nda yeniden güncelleme ihtiyacı doğmuş ve hem Bakanlığımız ihtiyaçları göz önüne alınarak hem de yurtdışında yayımlanmış bulunan birçok ülkenin

Çevre Durum Raporları incelenerek Bakanlığımız tarafından yeni bir «İl Çevre Durum Raporu Formatı» hazırlanmıştır.

Ana başlıkların altındaki alt başlıklar tespit edilirken de aşağıdaki kriterler dikkate alınmıştır.

- a. *Çevreye etki eden etkenler,*
- b. *Çevreyi kirleten etkenlerden etkilenen alıcı ortamlar,*
- c. *Çevre mevzuatı kapsamında yapılması gerekenler*
- d. *Alıcı ortamların kirlilik ölçümleri,*
- e. *Ulusal ve uluslararası kabul edilmiş çevre politikaları kapsamında yerine getirilmesi gerekli çalışmalar,*
- f. *Çevre göstergeleri.*

2013 yılından beri, anılan yeni format doğrultusunda, güvenilir, sağlıklı ve yeterli çevre verileri ile İl Müdürlüklerimizce hazırlanan İl Çevre Durum Raporları, hem ileride hazırlanacak olan Türkiye Çevre Durum Raporuna temel oluşturmakta, hem de Bakanlığımız internet sayfasına aktararak çevre alanında araştırma, planlama ve yatırım yapacakların “kaynak” olarak yararlanmaları için hizmete sunulmaktadır.

İl Çevre Durum Raporları, çevreyle ilgili önemli diğer verilerle birlikte Bakanlığımız görev alanı kapsamında bulunan ve çevre mevzuatı çerçevesinde Bakanlığımız tarafından yapılan faaliyetleri ve bunlardan elde edilen verileri de içermektedir.

İllerin genel çevresel durumlarını ortaya koyan “Çevre Durum Raporu: 2013 Yılı Özeti- İller” ise bu formata göre hazırlanmış olan 81 ile ait Çevre Durum Raporlarından oluşturulmuştur.

Bu kitapta, Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği, Su ve Atık Su yönetimi, Atık, Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları, Arazi Kullanımı, ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri, Çevre Denetimler ve Yaptırımlar konu başlıkları bulunmaktadır.

Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği başlığı altında, 2013 yılına ait yıllık hava kalitesi sonuçları, egzoz gazı emisyon kontrolü ve doğalgaz kullanımı bilgileri,

Su ve Atık Su Yönetimi başlığı altında ildeki içme ve kullanma suyu bilgileri, atıksu arıtma tesisi ve kanalizasyon hizmetlerine ait bilgiler,

Atık başlığı altında, kentsel katı atıklar ve bertarafına ilişkin veriler, oluşan diğer atıkların miktarları ve bertarafı ile ilgili istatistiki bilgiler,

Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları başlığı altında, ilde yer alan tabiat varlıkları, milli parklar, flora ve fauna ile sulak alanlara ait bilgiler ve yapılan çalışmalara yer verilmekte olup,

Ayrıca, Arazi kullanım verileri, ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri, Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar ile ilgili veriler kitapta yer almaktadır.

“Çevre Durum Raporu: 2013 Yılı Özeti- İller” Kitabı, söz konusu başlıklarda verilen bilgilerle gerek illerin mevcut durumları ile ilgili genel bir görüntüyü yansıtmakta gerekse de iller arası çevresel verilerde karşılaştırma yapma fırsatını sunmaktadır.

Sonuç olarak, İl Çevre Durum Raporlarının ve bu kitabın;

- Beş Yıllık Kalkınma Planları kapsamında oluşturulacak ekonomik ve sektörel politikalarda çevre boyutunun dikkate alınmasında,

- Sürdürülebilir kalkınmayı hedeflerken korunmasına özen gösterdiğimiz ekosistemlerin devamlılığının sağlanmasında,

- İnsan ihtiyaçları ve doğal kaynaklar arasındaki dengenin kurulmasında,

- Araştırmacılara ve akademik çalışma yapmakta olan kişilere temel bilgi sunarken araştırmaların yeni yön ve hedeflerinin belirlenmesinde,

- ÇED Raporlarının hazırlanmasında,

- Çevre konusunda eksik bilgilerin belirlenmesinde ve yeni çalışmaların bu çerçevede yönlendirilmesinde,

- Uluslararası çevre bilgi sistemlerine dahil olunmasında, temel oluşturması temenni edilmektedir.

Adana

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Adana'da 2013 yılında konutlarda 10.554.716 m³, sanayide de 61.400.965,63 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Adana ilinde bulunan hava kalitesi ölçüm istasyonunun aylara göre verileri Çizelge 1'de verilmektedir.

Çizelge 1 - Adana ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri(µg/m³, CO: mg/m³)¹

Çatalan	SO ₂	AGS ²	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	1	0	19	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	2	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	1	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	4	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Doğankent	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	68	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	68	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	7	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	209	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	9	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹ Tüm iller için sonuçlar www.havaizleme.gov.tr adresinden alınmıştır.

² Limit değerini Aşıldığı Gün Sayısı

Çizelge 1 - Adana ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

Meteoroloji	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	0	67	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	78	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	69	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	4	0	82	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	5	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Valilik	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	73	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	61	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	59	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	17	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	99	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Taşıtlardan kaynaklanan egzoz emisyonunu kontrolü için Adana ilinde 44 adet yetki belgeli egzoz gazı ölçüm istasyonu vardır. 2013 yılında 175.820 adet egzoz emisyon pulu ve 43.473 adet egzoz emisyon ruhsatı satılmış olup, 171.056 araca egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Adana şehrinin içme ve kullanma suyu Çatalan Baraj Gölünden sağlanmaktadır. 1998 yılında yapımına başlanan Adana Çatalan İçme Suyu Temin Projesi 2003 yılında tamamlanmış ve şehre arıtılmış içme kullanma suyu vermeye başlanmıştır. Bugün itibari ile şehir nüfusunun %98'ine Çatalan Baraj Gölünden sağlanan su verilmektedir. %2'lik nüfusun içme kullanma suyu ise yeraltından sağlanmaktadır. Yeraltından 69 noktadan sağlanan içme kullanma suyu dezenfekte edilerek verilmektedir.

Adana ili İçme Suyu Arıtma Tesisi, Çatalan Baraj Gölü hamsu karakteristikleri dikkate alınarak Avrupa ve TSE standartlarına uygun içme suyu temin etmek amacıyla maksimum 550.000 m³/gün, minimum 160.000 m³/gün kapasiteye göre tasarlanmıştır.

Çizelge 2– Adana ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

BELEDİYE ADI	NÜFUSU	AAT DURUMU	AAT KAPASİTESİ (m ³ /gün)	ARITMA TÜRÜ
Seyhan Belediyesi	757.928	Var	227.346	Fiziksel + Biyolojik
Yüreğir Belediyesi	426.379	Var	128.208	Fiziksel + Biyolojik
Çukurova Belediyesi	331.307	Var	Seyhan Belediyesinin arıtmasına verilmekte	
Sarıçam Belediyesi	124.205	Var	Yüreğir Belediyesinin arıtmasına verilmekte	
Karaisalı Belediyesi	30.552	Var	1.200	Biyolojik + Fiziksel
Yumurtalık Belediyesi	17.104	Var	600	Biyolojik arıtma
Karataş Belediyesi	21.260	Yok	-	-
Feke Belediyesi	18.724	Yok	-	-
Saimbeyli Belediyesi	17.104	Yok	İnşaat aşamasında	-
Tufanbeyli Belediyesi	17.481	Var	1.000	Fiziksel + Biyolojik
Aladağ Belediyesi	17.074	Yok	İnşaat aşamasında	-
Kozan Belediyesi	127.804	Var	22.000	Biyolojik arıtma
Pozantı Belediyesi	20.279	Yok	-	-
Ceyhan Belediyesi	158.368	Yok	İnşaat aşamasında	Fiziksel + Biyolojik+ İleri
İmamoğlu Belediyesi	30.552	Yok	-	-

Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi'nde 36.000 ton/gün kapasiteli, 53,50 ton gün çamur üreten atık su arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Adana ilinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve kanun doğrultusunda yayımlanarak yürürlüğe giren başta Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği olmak üzere yasal mevzuat çerçevesinde üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmek ve halka katı atık yönetimi alanında daha çağdaş bir hizmet vermek amacıyla merkez ilçelerden olan Sofulu'da Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi kurulmuştur. Merkez ilçe belediyeleri tarafından (Seyhan, Yüreğir, Çukurova, Sarıçam ve Karaisalı) ve Ceyhan belediyesi tarafından Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisine konut ile ticari ve kurumlardan toplanan günlük 1.500 ton evsel katı atık getirilmektedir.

Çizelge 3 – Adana ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	25

Adana ilinde 2013 yılında toplam 35.975,89 ton tehlikeli atık beyanı yapılmış, bu atığın 6.952,68 tonu geri kazanıma, 15.848,86 tonu bertarafa gönderilmiş, 13.045,73 tonu tesis içinde ve 128,62 tonu da yetkili firmada stokta bulunmaktadır. Adana ili sınırları içinde üç adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Adana ilinde 2013'de 12.748 ton atık motor yağı, 650 ton atık sanayi yağı olmak üzere 13.398 ton atık madeni yağ toplanmıştır. Bu atık yağın 4.257,48 tonu geri kazanılmış, 2.678 tonu nihai olarak bertaraf edilmiş ve 6.849 tonu da ilave yakıt olarak kullanılmıştır.

2013'de Adana ilinde 252,7 ton kullanılmış akü, 815 kg atık pil, 82.151 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. 19.04.2005 tarih ve 25791 sayılı "Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ilde faaliyet gösteren 2 adet bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin çevre izin ve lisans süreçleri devam etmektedir.

Adana ilinde 2013 yılında İskender Termik Santralinde 3.300.000 ton kömür kullanılmış, 300.000 ton da cüruf-uçucu kül oluşmuştur.

Tıbbi atıklar Seyhan ilçe Belediyesi, Yüreğir ilçe Belediyesi, Ceyhan ilçe Belediyesi, Sarıçam Belediyesi ve Çukurova Belediyesi tarafından Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliğine uygun donanımlı, sıkıştırmasız araçlarla toplanmakta ve taşınmaktadır. Tıbbi atıklar Sofulu Çöp Alanında Sterilizasyon Tesisinde bertaraf edilmektedir. Tesiste günlük 8-10 ton tıbbi atık işlenebilmektedir. Tıbbi atıkların sterilizasyonunda önden parçalama otoklav teknolojisi kullanılmakta ve 135°C sıcaklıkta buhar ile sterilizasyon gerçekleştirilmektedir. 2013 yılında Adana’da 3.067,64 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

2013 yılında Adana Belediyesine ait olan hafriyat döküm alanına yaklaşık olarak 18.500 m³ hafriyat dökülmüş ve kayıt altına alınmıştır.

2013 yılı itibarıyla Adana ilinde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 6 adedi üst seviye ve 8 adedi de alt seviye olmak üzere toplam 14 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Adana İli sınırları içerisinde 2 tanesi Ramsar Alanı (Yumurtalık Lagünü ve Akyatan Lagünü) olmak üzere 6 uluslararası öneme sahip, toplam 13 sulak alan bulunmaktadır. Yumurtalık Lagünü ve Akyatan Lagünü’nün koruma bölgeleri sınırları çizilmiştir.

Akyatan Lagünü: (yüzölçümü: 14.000 ha) Türkiye’nin en büyük lagün gölü olup ortalama su seviyesindeki alanı 4.900 hektardır. Üreyen yaz ördeği, turaç, sazhorozu, kocagöz, akça cılıbit, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru popülasyonlarıyla “Önemli Kuş Alanı” statüsü kazanır. En önemlileri flamingo (maksimum 9.579), suna (maksimum 854), fiyu (maksimum 13.900), elmabaş patka (maksimum 16.801), dikkuş (maksimum 978) ve sakarmeke (maksimum 46.000) olmak üzere, büyük sayıda sığınağı (maksimum 85.054) gölde kışlar. Alan göç sırasında, küçük karabatak ile en önemlileri kılıçgaga (maksimum 1.589), akça cılıbit (maksimum 3.918) ve küçük kumkuşu (maksimum 5.165) olmak üzere, kıyı kuşları için büyük önem taşır.

Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı: Tabiatı koruma alanı olarak kapladığı alan 16.430 ha, Ramsar Alanı olarak da 19.500 ha’dır. 9.11.1993 tarih ve 1609 sayılı kararı ile Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı sınırlar korunarak 31 Mart 1994 tarihinde Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir. 2005 yılında ise Ramsar Listesine dahil edilmiştir.

Tuzla Sulak Alanı (Lagünü): Tuzla Lagünü 1995 yılında “Yaban Hayatı Koruma Sahası” ilan edilmiş, 2005 yılında ise “Tuzla Yaban Hayatı Geliştirme Sahası” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Potansiyel Ramsar alanı olarak statülandırılmıştır. Kapladığı alan 3.974 ha’dır. 1. Doğal Sit, Yaban Hayatı, Potansiyel Ramsar, Önemli Kuş Alanı, Önemli Bitki Alanıdır. Alan, üreyen yaz ördeği, turaç, kocagöz, akça cılıbit, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru popülasyonları ile “Önemli Kuş Alanı” statüsü kazanır. Kışlayan sığınağı (maksimum 28.901) arasında çamurcun (maksimum 13.000) başta gelir.

Çizelge 4 – Adana ilinde uluslararası öneme sahip sulak alanlar ve bunların kapsağı alanlar

No	Sulak Alan Adı	Alanı (ha)	Enlem	Boylam
1	Ağyatan Lagünü Sulak Alanı	2.200	36 36	35 31
2	Akyatan Lagünü Sulak Alanı	500	36 37	35 16
3	Karagöl ve Çinili Göl Sulak Alanı	14.000	37 07	34 09
4	Kesik Gölü Sulak Alanı	1.500		
5	Tuzla Lagünü Sulak Alanı	2.800	36 42	35 03
6	Yumurtalık Lagünü Sulak Alanı	16.430	36 44	35 41

Çizelge 5 – Aladağ Milli Parkı ve özellikleri

Aladağ Milli Parkı	
Alanın Resmi Adı	: Aladağ Milli Parkı
Coğrafik Konum	: Saha Kayseri, Niğde, Adana illeri sınırları dâhilinde kalmaktadır. Genel alanı içinde 1.056 m rakımlı yerler olduğu gibi 3.756 m rakımlı yerlerde mevcuttur. Ortalama rakım 2.500- 3.000 m civarındadır.
Alan	: Toplam alan 54.524 ha alan olup bu alanın 11.702 hektarlık kısmı Adana il sınırları içerisinde kalmaktadır.
Alanın Açıklamalı Tanımı	: Saha içerisinde, Demirkazık Tepesi (yüksekliği 3.756 m olup en yüksek tepedir aynı zamanda ülkemizde önemli yükseltileri arasında kalır), Yedi Göller (3.500 m yükseklikte bulunur), Hacer Ormanı (2.750 ha), Kapuzbaşı şelaleleri ve Acısu gibi doğal kaynakları ile yurdumuzun ender doğa parçalarından biridir.
Yasal Konumu	: 21.07.1995 tarih ve 22265 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına göre 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. Maddesine dayanılarak Aladağ Milli Parkı ilan edildi.
Sosyo- Ekonomik- Kültürel-Tarihsel Özellikler	: Saha Torosların yüksek dağ köylerini içine almaktadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri yönünden bakıldığında; mevcut yöre halkı, tarım ve hayvancılıkla uğraşan fakir orman köylülerini kapsamaktadır. Koruma alanı içerisinde tarihsel/kültürel değeri olan yapılar bulunmamaktadır.
Yerleşimler ve Nüfusları	: Aladağlar Milli Parkı, Kayseri ili, Yahyalı ilçesine 30 km, Niğde ili, Çamardı ilçesine 15 km ve Adana ili, Aladağlar ilçesine 26 km uzaklıktadır. Aladağlar Akdeniz Bölgesinde yer alan Orta Toros Dağlarının en yüksek ünitesidir. Ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır.

Çizelge 6- Adana ilindeki tabiat anıtları (Tabiat Varlıkların Koruma Şube Müdürlüğü, 2013)

ADI	ALANI (m ²)	KAYNAK DEĞERİ
Biğbiğ Orman Sarmaşığı	184	Yörenin en yaşlı sarmaşığı olması ve kayaya yapışık olarak 15 m boya sahip olması
Kandildere Çınar Ağacı	1.000	Çınar Ağacı (<i>Platanus orientalis</i>) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması
Acıkise Doğu Çınarı	1.000	Çınar Ağacı (<i>Platanus orientalis</i>) türünün, 340 yaşlarında, 16 m boy, 2,16 m çap ve 6,80 m çevre genişliğine sahip olması
Acıkise Ardıç Ağacı	1.000	Ardıç Ağacı (<i>Juniperus foetidissima</i>) türünün, 630 yaşlarında, 19 m boy, 1,88 m çap ve 5,90 m çevre genişliğine sahip olması. 11,0 m boy, 1,70 m çap ve 4,90 m çevre genişliğine sahip olması

Çizelge 7 - Adana ilindeki yaban hayatı geliştirme alanları

	Adı	Alanı (ha)
A	Akyatan Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	15.304
B	Tuzla Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.974
C	Seyhan Baraj Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	11.436
D	Karanfildağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	31.020
E	Hançer Deresi Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	6.048

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 8- Adana ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	539.000	38,13
Su Kütlesi	28.906	2,04
Orman	582.772	41,23
Sulak Alan	8.705	0,62
Çayır ve Mera	225.215	15,93
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	28.948	2,05

1/100.000 ölçekli Adana Çevre Düzeni Planı Adana Valiliğince hazırlanmış, İl Genel Meclisi'nin 03.09.2007 tarih ve 149 sayılı kararı ile onaylanmış ve 04.12.2007 tarih ve 267 sayılı kararı ile kesinleşerek yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 9 – Adana ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gereklisi Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Adana ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gereklisi Değildir	13	4	15	15	7	2	2	58
ÇED Olumlu Kararı	17	4	1	1	4	0	0	27

Çizelge 10 – Adana ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Adana ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	59	63
Çevre İzni Belgesi	9	64	73
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	6	6	12
TOPLAM	19	129	148

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 11 – Adana ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adana ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	23	218	248	96	231	47	131	321	0	716
Ani (Plansız) Denetimler	0	241	216	44	164	29	149	106	0	640
Genel Toplam	23	459	464	140	359	76	180	427	0	1.356

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	842,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
204	0,00

Çizelge 12 – Adana ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Adana ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	121.908	115.456	0	82.284	0	0	243.737	20.308	583.693
Uygulanan Ceza Sayısı	3	3	0	30	0	0	22	2	60

Adıyaman

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Adıyaman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 13'de verilmektedir.

Çizelge 13 - Adıyaman ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	88	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11	0	63	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	0	77	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	70	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	44	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	48	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	56	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	64	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	72	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	0	68	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	2	100	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	37	4	85	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Adıyaman ilinde 2013 yılında konutlarda 27.029.228,70 ve sanayide 831.098 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

Adıyaman ilinde 12 tane egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2013 yılında Adıyaman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Döner Sermaye Saymanlığınca satılan pul sayısı 31.980 olmuştur.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde Gürlevik, Kırkgöz, Medetsiz, Kuru ve Palanlı Kaynaklarından içme suyu temin edilmekte olup kaynaklar 24 hm³/yılılık potansiyele sahiptirler.

Çizelge 14- Adıyaman ilinin içme suyu temini için projeleri

İçme Suyu Projeleri	İçme Suyu Kaynakları	İçme suyu temini (hm ³ /yıl)
Adıyaman İçmesuyu I. Aşama projesi (2018 Yılı)	Zeban ve Havşari kaynakları + İndere Barajı	(21+12)
Adıyaman İçmesuyu II. Aşama projesi (2018-2040 Yılına kadar)	Gömikhan Barajı	56

Kentsel kanalizasyon sistemi hizmetinden hemen hemen tüm nüfus faydalanmaktadır. Bununla birlikte atıksu arıtma tesisi hizmeti veren belediye yoktur.

Çizelge 15– Adıyaman ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Merkez	Biyolojik	69.180	Proje aşamasında
Gölbaşı	Biyolojik	3.936	Proje aşamasında
Kahta	Biyolojik	-	İnşaat aşamasında

Adıyaman ilinin akarsularında 3 adet alabalık çiftliği bulunmaktadır. Balık çiftlikleri konum olarak Fırat Nehrinin Atatürk Barajına aktığı noktada bulunmaktadır. Kapasite itibarıyla 1 tane balık çiftliği ÇED Ek-1 listesine tabidir ve 2 tane balık çiftliği de ÇED hükümlerinden muaftır.

3. Atık

Adıyaman ilinde, katı atık düzenli depolama tesisi mevcut değildir. Bununla birlikte ilde katı atık düzenli depolama tesisi inşaat çalışmaları devam etmekte olup, katı atık düzenli depolama tesisi projesinin %87'si bitmiş kalan kısmı için ek süre talebinde bulunulmuştur.

Çizelge 16 – Adıyaman ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde 2013 yılında 100.743 litre atık yağ, Ulusal Atık Taşıma Formu ile lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. İlde tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisi bulunmamaktadır. TABS verilerine göre 2013 yılında Adıyaman'da toplanan tehlikeli atığın 64,54 tonu geri kazanılmış, 266,87 tonu atık bertaraf edilmiş, 36,2 tonu tesis içinde stoklanmış, 82 tonu da lisanslı tesiste stoklanmış durumdadır.

Adıyaman ilinde, "Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında 72 firma çevre bilgi sistemine kayıt yaptırmış ve ambalaj atığı beyan sistemine beyanda bulunmuştur. Ambalaj atıkları ile ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ambalaj sistemine kayıtlı 72 tane firma piyasaya ambalaj sürmekte 3 tane firma ambalaj üretmektedir. 2 tane firma hem ambalaj üretmekte hem piyasaya sürmektedir.

Adıyaman ilinde 2013 yılında 625 kg atık pil toplanmıştır. Toplanan piller bertaraf için ilgili firmaya gönderilmiştir.

Adıyaman Belediyeler Birliği Başkanlığı ile Gaziantep Büyükşehir Belediyesi arasında protokol yaptırılarak ilde bulunan tıbbi atıkların toplanarak sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmesi sağlanmaktadır. Bu kapsamda il 2012 yılında 333,227 kg, 2013 yılında da 309,235 kg tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Güneydoğuda ve Adıyaman ilinde *Fırtıllaria Imperialis* ve *Fırtıllaria Persica* mevcuttur. Bunların haricinde bitkilerin bulunduğu endemik alanda doğal yapıları itibari ile sümbül, nergis ve çiğdem yer yer gözükmeyle birlikte bazı yerel alanlarda yoğun olarak bulunmaktadır. Her ne kadar Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ve ilde bitki florası genotipleri bunlardan oluşsa da yer yer bunların dışında bitkilere de rastlanmaktadır.

İlde Tabiatı Koruma Alanı bulunmamaktadır. Adıyaman ili sınırları içerisinde Nemrut Dağı ve çevresindeki 13.850 ha alan, Bakanlar Kurulu'nun 88/13572 sayılı kararı ile Milli Park ilan edilmiş olup, karar 17.01.1989 gün ve 20052 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Nemrut Dağı Milli Parkı içinde sit alanları, gelişme alanları, av koruma ve gelişme alanları, orman ve tarım alanları belirlenmiştir. Adıyaman ili sınırları içerisinde Tabiat Anıtı bulunmamaktadır.

Adıyaman ili Gölbaşı ilçesi hudutları dahilinde bulunan ve 2.076 ha alan 12/05/2008 tarihli ve 2008/13745 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Gölbaşı Gölleri Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 17– Adıyaman ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	251.580	35,13
Su Kütlesi	44.184	6,17
Orman	187.858	26,23
Sulak Alan	1.517	0,21
Çayır ve Mera	225.775	31,52
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	5.270	0,74

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

2013 yılında Adıyaman ilinde 34 firmaya “ÇED Gereklidir”, 33 firmaya “ÇED Gerekli Değildir” ve 96 firmaya da “ÇED Hükümlerinden Muaf” kararı verilmiştir.

Çizelge 18– Adıyaman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Adıyaman ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	3	0	3	0	0	2	33
ÇED Olumlu Kararı	0	4	0	0	0	0	0	0

Çizelge 19– Adıyaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Adıyaman ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	13	17
Çevre İzini Belgesi	0	12	12
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	4	25	29

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 20– Adıyaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	15	12	7	18	0	5	35	0	99
Ani (Plansız) Denetimler	0	17	24	7	51	0	6	0	0	96
Genel Toplam	7	32	36	14	69	0	11	0	0	195

Çizelge 20– Adıyaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	16	13.472,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
24	10.154,00

Çizelge 21– Adıyaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Adıyaman ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	10.154,00	446.996,00	0	1.689,00	0	0	0	0	458.839,00
Uygulanan Ceza Sayısı	1	11	0	1	0	0	0	0	13

Afyonkarahisar

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Afyonkarahisar ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 22'de verilmektedir.

Çizelge 22- Afyonkarahisar ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	99	-	109	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	109	-	108	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	115	-	102	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	57	-	92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	11	-	112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	-	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	-	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	103	-	119	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	123	-	146	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	147	-	131	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılında Afyonkarahisar ilinde satılan egzoz emisyonu ölçüm pul sayısı 52.900 olmuştur. 2013'te egzoz emisyon ölçüm yapan kuruluşlardan 11 tanesine yetki belgesi yenileme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca egzoz emisyon ölçümü yapan muayene istasyonlarına 14 adet denetim yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Afyonkarahisar ilinin içme kullanma su ihtiyacı 17 adet derin kuyu, Akdeğirmen Barajı ve Kadınana Kaynak Suyundan sağlanmaktadır. İlde 500 lt/sn kapasiteli içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Afyonkarahisar ilinde Merkez, Sülün Beldesi, Salar Beldesi, Nuribey Beldesi, Erkmen Beldesi, Sadıkbey Köyü, Çakırköy, Akçin Köyü, Ataköy, Demirçevre Köyü, Halımoru Köyü, Karaaslan, Kışlacık Köyü, Erenler Köyü, Değirmenayvalı Köyü ve Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesinde (kısmen bağlıdır) oluşan atıksular Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisine gelmektedir. Atıksu arıtma tesisinde arıtılan atıksu, Akarçay Nehrine deşarj edilmektedir. Afyon Merkez Atıksu Arıtma Tesisini yaklaşık 210.000 kişiye hizmet vermektedir.

Düzağaç Atıksu Arıtma Tesisini, Afyonkarahisar içme suyu projesi kapsamında Akdeğirmen baraj havzasında bulunan Güney, Tokuşlar ve Düzağaç beldelerinin atıksularını arıtmaktadır. Tesis yaklaşık 9.000 kişiye hizmet vermektedir.

Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesi atık suları yapılan protokolle Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisine bağlanmıştır.

Arıtılan atıksuyun bir kısmı Hollanda Hükümeti hibeli "Arıtılmış Atıksuların Yeniden Kullanımı Projesi" kapsamında dezenfekte edilerek tesis yakınlarındaki çiftçilere ve Afyon Kocatepe Üniversitesine ait tarım arazilerinde sulama suyu olarak kullanılacaktır. Tarımsal sulamada kullanılmayacak olan atıksular Akarçay'a deşarj edilmeye devam edilecektir. Projeye ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Afyonkarahisar Merkez Atıksu Arıtma Tesisinde evsel nitelikli ve ön arıtmadan geçen endüstriyel atıksular arıtılmaktadır. Tesisten çıkan çamurun tamamı kurutma yataklarında susuzlaştırıldıktan sonra Afyonkarahisar İli Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisine gönderilmektedir.

Çizelge 23 – Afyonkarahisar ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu»

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Afyon AAT	Biyolojik	44.000	15,06
Bolvadin AAT	Biyolojik	6.000	
Şuhut AAT	Biyolojik	4.000	6,02
Emirdağ AAT	Biyolojik	5.400	0,35
İscehisar AAT	Biyolojik	3.800	
Çay AAT	Biyolojik	2.300	0,49
Dinar AAT	Biyolojik	20.000	0,27
Karadilli AAT	Biyolojik	600	
Sultandağı AAT	İnşaat aşamasında		
Sinanpaşa AAT	Plan aşamasında		
Başmakçı AAT	Plan aşamasında		
Bayat AAT	Plan aşamasında		
Dazkırı AAT	Plan aşamasında		
Çobanlar AAT	Plan aşamasında		
Evciler AAT	Plan aşamasında		
Hocalar AAT	Plan aşamasında		
İhsaniye AAT	Plan aşamasında		
Kızılören AAT	Plan aşamasında		

Düzağaç Atıksu Arıtma Tesisinde evsel nitelikli atıksu arıtılmaktadır. Tesiste oluşan arıtma çamuru çamur kurutma yataklarında depolanmaktadır.

Dinar, Emirdağ, Çay, Şuhut ilçelerinde bulunan arıtma tesislerinden çıkan çamurlar ise kurutma yapılarak tesiste depolanmakta olup, bunlardan Şuhut ve Emirdağ'a ait atıksu arıtma tesislerinden kaynaklanan çamurların yapılan analizlerine göre bertarafı Afyonkarahisar İli Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisinde yapılmaktadır.

Endüstriyel tesislerden ve sanayiden kaynaklanan arıtma çamurları ise yine aynı şekilde Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik hükümleri gereğince analizleri yaptırılarak bertaraf ettirilmektedir.

3. Atık

Afyonkarahisar ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Afyonkarahisar İli Çevre Hizmetleri Birliği (AFÇEBİR) tarafından işletilen düzenli depolama tesisine birlik üyesi 72 adet belediye atıklarını getirmektedir. Birliğe ait 7 adet aktarma istasyonu bulunmaktadır.

Çizelge 24 – Afyonkarahisar ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	4

İlde 2013 yılı sonu itibarıyla kayıt altına alınan 192 adet ambalaj üreticisi ve piyasaya süren bulunmaktadır. Bu işletmelerin 19 adedi ambalaj üreticisi, 180 adedi piyasaya sürendir.

Afyonkarahisar ilinde 2013 yılı sonu itibarıyla 1.184,853 ton tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 464,099 tonu gerikazanılmış, 641,742 tonu bertaraf edilmiş, 36,282 tonu tesis içinde beklemekte ve 42,73 tonu da bertarafçı tesiste stoktaadır.

2013'te Afyonkarahisar'da 296,9 ton atık motor yağı, 12 ton da atık sanayi yağı toplanmış, bu yağların 296,8 tonu geri kazanılmış, 6,86 tonu da nihai olarak bertaraf edilmiştir.

Afyonkarahisar'da 2013 yılı içerisinde 2.831 kg atık pil, 83 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

Afyonkarahisar ilinde 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi bulunmakta olup Uşak, Burdur, Antalya Eskişehir illeri ve Akşehir ilçesinden de tıbbi atıklar bu tesise gelerek sterilize edilmektedir. 2013 yılında tesiste 4.152,28 ton tıbbi atık sterilize edilmiştir. Afyonkarahisar ilinde 2013 yılı itibariyle oluşan tıbbi atık miktarı 623 tondur.

Afyonkarahisar'da 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisi, 1 adet atık yağ geri kazanım tesisi, 3 adet ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 4 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi, 7 adet tehlikesiz atık toplama ayırma tesisi, 2 adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi ve 1 adet bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Akdağ Tabiat Parkı ve 26 Ağustos Tabiat Parkı (65 ha) ve Okturdede Tabiat Parkı (56,85 ha) bulunmaktadır. Ayrıca Dandindere Tabiatı Koruma Alanı (260 ha) mevcuttur.

Başkomutan Tarihi Milli Parkı 40.940 ha'lık alanı kapsar, Kocatepe ve Dumlupınar bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Jeolojik ve Jeomorfolojik yapısı ile sosyal - kültürel kaynak değerleri olan ve 137.000 şehidimizin yattığı alan Türkiye'nin 17. Milli Parkı olarak ilan edilmiştir.

Kocatepe Bölümü (Afyonkarahisar İli Sınırlarında)	Dumlupınar Bölümü (Kütahya İli Sınırlarında)
1. Kocatepe Anıtı ve Kitabesi,	1. Zafertepe Anıtı,
2. Yüzbaşı Ağâh Efendi Şehitliği,	2. Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı,
3. Zafer Müzesi,	3. Şekip Efendi Şehitliği,
4. Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı,	4. Üç Tepeler Şehitliği (Büyük Aslanlılar Şehitliği),
5. Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği	5. Dumlupınar Müzesi,
	6. Dumlupınar Anıtı ve Atatürk Evi,
	7. Dumlupınar Şehitliği

Akdağ Tabiat Parkı: 29.06.2000 tarih ve 270 sayılı Bakanlık Oluru ile 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 3. Maddesi gereğince tescil edilmiştir. Tabiat Parkı, Denizli ili Çivril Bölümü ve ortasındaki Tabiat Parkı ile birlikte toplam 25.965,0 ha'dır. Alanın en önemli kaynak değeri faunası olup, Sahanın ayrıca kültürel ve estetik (kanyon, mağara vs.) kaynak değerleri de mevcuttur. Kızıl Geyik, Kızıl Sakallı Akbaba vb. mevcuttur.

Bunların yanında Uluslararası Öneme Sahip Acıgöl ile Akşehir ve Eber Gölleri il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Akşehir Gölü, 01.07.1992 tarihinde Doğal Sit Alanı ve 27.03 2008 tarihinde USAK (Ulusal Sulak Alan Komisyonu) Onaylı bir gölümüzdür. 35.300 hektar büyüklüğünde alana sahiptir.

Eber gölü 1992 yılında 1. Derecede Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. 27 Mart 2008 tarihinde Ulusal Sulak Alan Komisyonu (USAK) tarafından onaylanmış bir göl olup 10.400 hektar alana sahiptir.

Fotoğraf 1 – Başkomutan Milli Parkı

Çizelge 25 - Afyonkarahisar ilinde bulunan tabiat varlıkları, milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanlar listesi

Doğal Sit Alanları					
Sıra No	İlçesi	Beldesi/Köyü	Sit Adı	Sit Türü	Derecesi
1	Afyon	Merkez	Sarıköz Kayalığı 624 Ada 1 Parsel	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
2	Afyon	Merkez	Cirit Kayalığı	Doğal Sit	1.Derece
3	Afyon	Merkez	Kaplıca İlk Su Kaynağı Havuzu	Doğal Sit	2. Derece
4	Afyon	Merkez/Bolv	Kamış Höyük	Doğal Sit	3.Derece
5	Afyon	Merkez	Ömer-Gecek Kaplıcaları	Doğal Sit	2. Derece
6	İhsaniye	Döğler	Kızkapanı Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
7	İhsaniye	Döğler	Karamusa Urumkuş-II Karahasan	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
8	İhsaniye	Döğler	Urumkuş-I Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
9	İhsaniye	Döğler	Eski Döğler Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
10	İhsaniye	Döğler	Memeç Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
11	İhsaniye	Döğler	Alacaasma Kayalığı ve İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
12	İhsaniye	Döğler	Kırkmerdiven Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
13	İhsaniye	Döğler	Asar Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
14	İhsaniye	Döğler	Nallıhan Kayalığı ve İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	2.Derece
15	İhsaniye	Bayramalılar K	Basamaktaşı ve Püren Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
16	İhsaniye	Döğler	Aslankaya ve Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
17	İhsaniye	Demirli Köyü	Kurt Gedığı Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
18	İhsaniye	Kayıhan	Köhnüş Vadisi	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
19	İhsaniye	Üçlerkayası K	Üçlerkayası Köyü	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
20	İhsaniye	Demirli Köyü	Kocataş Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
21	İhsaniye	Demirli Köyü	Aktepe	Doğal Sit	1.Derece
22	İhsaniye	Ayazini	Deliktaş Tepeleri	Doğal Sit	1.Derece
23	İhsaniye	Kayıhan	Asarlık Tepe	Doğal Sit	1.Derece
24	İhsaniye	Ayazini	Bedesten Kayalıkları	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
25	İhsaniye	Döğler	Kızkapanı Kayalığı-2	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
26	İhsaniye	Ayazini	Ayazini 1.Derece Doğ. Sit Alanı	Doğal Sit	1.Derece
27	İhsaniye	Gazlıgöl	Gazlıgöl Kaplıcası	Doğal Sit	2.Derece
28	İhsaniye	Doğanlar K	Sarıçayır İnleri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
29	İhsaniye	Seydiler	Kuztepe	Doğal Sit	1.Derece
30	İhsaniye	Seydiler	Seydiler Kuzeyi	Doğal Sit	1.Derece
31	İhsaniye	Merkez	İscehisar Gölü (Kocagöl)	Doğal Sit	1.Derece
32	İhsaniye	Seydiler	Seydiler Kalesi	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
33	İhsaniye	Seydiler	Han Yakası Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece

Çizelge 25- Afyonkarahisar ilinde buluna tabiat varlıkları, milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanlar listesi (devam)

Doğal Sit Alanları					
34	İhsaniye	Bayramaliler K	Bayramiler Köyü	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
35	İscehisar	Seydiler	Balıkli Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
36	İscehisar	Seydiler	Leylek Kayalığı	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
37	İscehisar	Seydiler	Yanarlar	Arkeolojik ve Doğal Sit	3.Derece
38	Dinar	Yıprak	Kale	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
39	Dinar	Karakuyu	Karakuyu Gölü	Doğal Sit (1.375 ha)	1.Derece
40	Çay	Eber	Eber Gölü	Doğal Sit (12.418,8 ha)	1.Derece
41	Sultandağı		Akşehir Gölü	Doğal Sit (382.240 ha tamamı)	1.Derece
42					
43	Çay	Karamık	Karamık Sazlığı	Doğal Sit (8.356,6 ha)	1.Derece
44					
45	Dinar	Merkez	Ilıca-Kemeri	Arkeolojik ve Doğal Sit	1.Derece
46	Bolvadin		Böceklerin Ağılı	Doğal Sit	3.Derece
47	Bolvadin	Kemerkaya	Sülünün Öreni ve Yedikapılar Yer.	Doğal Sit	
48	Bolvadin		Heybeli (Kızıl Kilise) Kaplıcası-2	Doğal Sit	2.Derece
49	Bolvadin		Heybeli (Kızıl Kilise) Kaplıcası-2	Doğal Sit	3.Derece

Milli Parklar

41		Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Milli Park (19.782 ha'ı ilde)	2873 S.K. Uyarınca
		Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Tarihi Sit	1.Derece

Tabiat Parkları

42		Akdağ Tabiat Parkı	Tabiat Parkı (6.972,5 ha)	2873 S.K. Uyarınca
43		26 Ağustos Tabiat Parkı	Tabiat Parkı (65 ha)	2873 S.K. Uyarınca
44		Sandıklı Menteş Oktur Dede	Tabiat Parkı (57 ha)	2873 S.K. Uyarınca

Tabiat Koruma Alanları

45		Dandindere Tabiat Koruma Alanı	Tabiat Koruma Alanı (260 ha)	2873 S.K. Uyarınca
----	--	--------------------------------	------------------------------	--------------------

Sulak Alan Yönetim Planı Bulunan Sulak Alanlar

Eber-Akşehir Gölleri Sulak Alanı	Sulak Alan Koruma Bölge	Ulusal Sulak Alan Komisyonunca
Karakuyu Sazlıklar Sulak Alanı	Sulak Alan Koruma Bölge	Ulusal Sulak Alan Komisyonunca

Acı Göl, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereğince koruma altına alınmış bir gölümüzdür. Yaklaşık 21.100 hektar alana sahiptir.

Diğer Sulak Alanlar ise Karakuyu ve Karamık (Sazlığı) Sulak Alanlarıdır. Karamık Sazlığı, 2872 Sayılı Çevre Kanunu ve 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereğince koruma altına alınmıştır. 16.06.1993 tarihinde 1.derece doğal sit olarak ilan edilmiş olup 4.500 hektar alana sahiptir.

Eber Gölü Küçük Karabatak, Tepeli Pelikan üreme alanı olması nedeniyle; Acıgöl ise Flamingo, Kılıçgaga, Akça Cılıbıt, Mahmuzlu Kızkuşu, Gülen Sumru gibi popülasyonu bulunması nedeniyle Önemli Kuş Alanıdır. Ayrıca Acıgöl Uluslararası Öneme Sahip 119 kuş türüne ev sahipliği yapan, Türkiye'nin 2 inci en tuzlu gölüdür. Karamık Sazlığında Küçük Balaban, Pasbaş Pakta, Karakuyuda ise 74 kuş türü barındırmakta ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahasıdır.

Çizelge 26- Afyonkarahisar ilindeki anıt ağaçlar listesi

Anıt Ağaçlar	
Istranca Meşesi	Anıt Ağaç
Istranca Meşesi	Anıt Ağaç
Tüylü Meşe	Anıt Ağaç
Hükümet Meydanı Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Çarşı Camii Önü Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Kestane Meşesi	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 1	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 2	Anıt Ağaç
Kermes Meşesi Ağacı 3	Anıt Ağaç
Anıt Ağaç	Anıt Ağaç
Saçlı Meşe	Anıt Ağaç
Çınar Ağacı	Anıt Ağaç
Türk Fındığı (1)	Anıt Ağaç
Çınar Yapraklı Ak Ağaç	Anıt Ağaç
Adi Porsuk (1)	Anıt Ağaç
Adi Porsuk (2)	Anıt Ağaç
Türk Fındığı (2)	Anıt Ağaç

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 27- Afyonkarahisar ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	542.260,52	38,96
Su Kütlesi	16.901,32	1,21
Orman	265.051,15	19,04
Sulak Alan	24.176,66	1,74
Çayır ve Mera	429.123,11	30,83
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	114.350,39	8,22

Afyonkarahisar ili Çevre Düzen Planı, 06.08.2008 tarih ve 247 karar nolu İl Genel Meclisi Onayı ile 01.09.2008 tarih ve 376 karar no'lu Afyonkarahisar Belediye Meclisi Onayı ile düzenlenmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 28– Afyonkarahisar ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	62	3	13	16	0	0	6	100
ÇED Olumlu Kararı	2	2	0	6	0	0	0	10

Çizelge 29 – Afyonkarahisar ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/ Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	27	29
Çevre İzini Belgesi	3	12	15
Çevre İzini ve Lisans Belgesi	0	2	2
TOPLAM	5	41	46

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 30 – Afyonkarahisar ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	17	0	0	0	0	0	0	0	0	17
Ani (Plansız) Denetimler	0	22	21	4	13	0	2	53	0	111
Genel Toplam	17	22	21	4	13	0	2	53	0	128

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	24	8.420,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1.654	0,00

Çizelge 31– Afyonkarahisar ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Afyonkarahisar ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	61.170	203.180	133.288	0	0	0	144.955	204.441	747.034
Uygulanan Ceza Sayısı	75	4	10	0	0	0	10	10	109

Ağrı

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Ağrı ilinde hava kalitesinin kontrolü hususunda yapılan Mahalli Çevre Kurulu toplantısında alınan kararlar (kaçak kömürlerin önüne geçilmesi, kullanılan kömür değerlerinin Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği'nde yer alan değerlere uygun olması, yakma teknikleri, ateşleyici belgesinin verilmesinin yaygınlaştırılması) doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır.

İlde kışın uzun ve sert geçmesi, ısınma amaçlı yakıt tüketiminin fazla olması özellikle ısınma amaçlı yakıt tüketiminden kaynaklanan hava kirliliğine neden olmaktadır. Bu bağlamda 2013 yılında yapılan denetimlerin sayısı artırılarak kalitesiz yakıt kullanımı ve ateşçilerin eğitimsiz olması gibi sorunların önüne geçilmiştir. Mahalli Çevre Kurulu toplantılarında alınan kararlarla halk bilgilendirilerek daha kaliteli kömür kullanmaları yönünde bilinçlendirilmiştir.

2013 yılında Ağrı ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 32'de verilmektedir.

Çizelge 32 - Ağrı ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	0	93	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	80	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	53	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	37	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	11	0	55	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	0	120	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılı itibarıyla Ağrı ilinde egzoz ölçümleri ile ilgili olarak üç adet yetkilendirilmiş firma bulunmaktadır. İl Müdürlüğü tarafından 2013 yılında 11.650 adet emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl dahilinde DSİ tarafından inşası yapılan ve 1993 yılında faaliyete alınan Patnos Barajı ile yapımı devam eden Yazıcı Barajı bulunmaktadır. Bunun dışında baraj bulunmamaktadır. İçme suyu kaynağı olarak, il ve ilçelerde bulunan kaynak suları değerlendirilmektedir.

Ağrı İli Merkez, Eleşkirt, Tutak, Doğubayazıt Ovalarında yeraltı suyu içme-kullanma, sanayi ve sulamada kullanılmaktadır. Ağrı Merkez-Eleşkir'ten 17,53 hm³/yıl, Doğubayazıt'tan 8,60 hm³/yıl yeraltı suyu çekilmektedir. İlde toplam 21 adet sondaj derin içme suyu kuyusu mevcuttur ve bu kuyulardan toplam 600 lt/sn su elde edilmekte olup, 14.495 kayıtlı su aboneli bulunmaktadır.

Çizelge 33 – Ağrı ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
İlde kentsel AAT bulunmamaktadır		-	-

İlin evsel atık suları kanalizasyon boruları toplanmakta olup, bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla toplama sistemleri ve arıtma tesisleri bulunmamaktadır. Ağrı OSB’de atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Ağrı ilinde işletmede olan veya inşaatı başlamış olan HES tesisi bulunmamaktadır.

3. Atık

Ağrı ilinde evsel atıkların türü, miktarı ve geri kazanımına yönelik olarak bir çalışma bulunmamaktadır. Merkez ilçe Yukarıküpüran Köyü adresinde katı atık düzenli depolama alanı bulunmaktadır.

Çizelge 34 – Ağrı ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde tehlikeli madde oluşturan tesis sayısı az olup, Tehlikeli Atık Kontrolü Yönetmeliğine göre gönderilerek bertaraf/geri kazanılması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Ağrı ilinde tehlikeli atıklarla ilgili lisans almış tesis bulunmamaktadır. İldeki Tehlikeli Atık Beyan sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen veriler doğrultusunda ildeki tehlikeli atıkların 7,9 tonu geri kazanılmış, 121,20 tonu bertaraf edilmiştir.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2013 yılında başka bir ildeki lisanslı bir firmaya 1.930 kg bitkisel atık yağ gönderilmiştir.

Ağrı ilinde Tıbbi Atıklar, Tıbbi Atık Yönetmeliğine uygun şekilde toplanarak Van’da bulunan bertaraf tesisiyle yapılan protokol gereği sağlık kuruluşlarından alınarak sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2013 yılında 290,68 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ağrı Dağı, 2004 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Ağrı Dağı Milli Parkı Büyük ve Küçük Ağrı Dağları, Meteor Çukuru ve Nuh’un gemisinin bulunduğu alan olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Dünyada Alaska’daki meteor çukurundan sonra ikinci büyük göktaşı çukuru milli park sınırları içerisinde yer almaktadır.

İl sınırlarında Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünün 1988 – 1990 yılları arasında yaptığı Ağrı Vegetasyonunun bitki sosyolojisi yönünden araştırılması çalışmasında 2.250 bitki örneği toplanmış, bu örneklerin değerlendirilmesi sonucunda 78 familyaya ait 316 cins 618 tür, 105 alt tür ve 35 varyete tespit edilmiştir.

İldeki “Türü tehlike altında olan türler listesi”ndeki tür sayısı 6’dır.

İldeki endemik bitki türü sayısı 62 olarak tespit edilmiş olup, bunlarda bütün türlerin %9,4’ünü oluşturmaktadır.

İlde bulunan toplam korunan alan miktarının Türkiye geneli içindeki payı, %0,24’tür.

Balık Gölü, Türkiye’nin önemli kuş alanlarından biridir. Gölün üzerindeki 0,15 hektar alana sahip bir adada kuluçkaya yatan Kadife Ördek popülasyonu ile önemli kuş alanı statüsü kazanmıştır. **Doğu Beyazıt Sazlıkları**, Türkiye’nin önemli kuş alanlarından biridir. Küçük gölcükler, sazlıklar ve ıslak çayırılıklarla bakir bir bataklık kompleksi oluşturan ve dolambaçlı bir yatak çizen bir dere ile birbirine bağlı olduklarından, bu iki göl tek bir önemli kuş alanı olarak değerlendirilmektedir. **Sarısu Sazlığı** da Türkiye’nin önemli kuş alanlarından biridir. İlde tabiat koruma alanı bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 35 - Ağrı ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	364.023,36	32,00
Su Kütlesi	3.518,00	0,31
Orman	5.904,00	0,52
Sulak Alan	12.854,57	1,13
Çayır ve Mera	546.035,04	48,00
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	205.238,03	18,04

Ardahan-Kars-Iğdır-Ağrı Planlama Bölgesi'nin 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı, Bakanlık Makamı'nın 24.02.2014 tarih ve 3025 sayılı Olur'u ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 36 – Ağrı ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 Yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gereklili Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ağrı ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gereklili Değildir	10	1	0	0	1	8	1	21
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	0	1

Çizelge 37 – Ağrı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ağrı ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	0	0
Çevre İzni Belgesi	0	3	3
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	3	3

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 38 – Ağrı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Ani (Plansız) Denetimler	0	1	1	2	0	0	0	0	0	3
Genel Toplam	0	1	2	3	0	0	0	0	0	5

**Çizelge 38 – Ağrı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2014)
(devam)**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
29	0,00

Çizelge 39 – Ağrı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ağrı ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	18.691,64	0	0	0	0	0	0	18.691,64
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	0	0	0	0	0	0	2

Amasya

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Amasya'da 2013'de konutlarda 33.627.749 m³, sanayide 2.215.902 m³ ve ticarethanelerde ise 25.705.304 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Amasya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 40'da verilmektedir.

Çizelge 40 - Amasya ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	37	0	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	20	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	0	32	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	14	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	66	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	21	0	48	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Amasya ilinde egzoz emisyon ölçümleri; il merkezinde 6 adet, Merzifon ilçesinde 3 adet, Suluova ilçesinde 1 adet olmak üzere toplam 10 adet "Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi" sahibi firma tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, 1 adet mobil araç muayene istasyonu da merkezdeki bir istasyona bağlı olarak faaliyet göstermektedir. 2013 yılı içerisinde toplam 32.899 araç egzoz ölçüm muayenelerini gerçekleştirmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Amasya il merkezine içme suyu, 60 km uzaklıktaki Akdağ'dan Aktaş-Karakise ve Koçalan gözlerinden drenajla alınıp çelik borularla ile ulaşmaktadır. Sertlik derecesi ortalama 10 Fr'tir. Akdağ içme suyunun normal şartlarda en düşük debisi 160 lt/sn'dir.

Merzifon ilçesinin içme suyu ihtiyacı 11 adet sondaj kuyusu ile Muşruf Deresi ve Şırgayıp Kaynaklarından gelen cazibeli sular ile sağlanmaktadır. Göynücek ilçesinin kentsel su temini için çekilen suyun tamamı evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır. Taşova ilçesinin kentsel su temini için çekilen suyun tamamı kaynak suyudur. Suluova ilçesinde içme suyu 4 ayrı kaynaktan (Ladik, Kirazpınar, Söğütlü, Uluçal gözleri) alınmaktadır. Gümüşhacıköy ilçe merkezinde içme suyu Yemişen Kaynağı ve Heykel Kaynağından drenajla alınmaktadır.

Çizelge 41 – Amasya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Durumu
Amasya AAT	Kimyasal Biyolojik	İnşaat aşamasında
Merzifon AAT	Kimyasal Biyolojik	İPA kapsamında hibe alınmış, ihale aşamasındadır
Taşova AAT	Kimyasal Biyolojik	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan Şartlı Nakti Yardım talebi kapsamında yardım almış, inşaat aşamasında
Hamamözü AAT	Doğal Arıtma	Faaliyette
Borabay AAT	Doğal Arıtma	Faaliyette

Amasya'ya bağlı 34 mahallenin tamamında kanalizasyon şebekesi tamamlanmış olup, AB destekli ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı işbirliği ile yürütülen Amasya Su ve Atık su Yatırımı Projesi kapsamında şehrimizin imara yeni açılan bölgelerinin de kanalizasyonu yapılmıştır. Ayrıca yine bu proje kapsamında yapımı devam etmekte olan atık su arıtma tesisi de 2015 yılı içerisinde işletmeye alınacak olup; şehrin kanalizasyon şebekesi arıtma ile sonlanacaktır.

Çizelge 42 - Amasya ilinde 2013 yılı itibariyle OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Amasya	17 Firma	100	Çökelme	%75
Merzifon	İşletmede	300	Evsel	4,05
Suluova O.S.B.	Alt Yapı Faal Durumda (8 Firma)	24	---	---
Suluova TĐ. BESİ O.S.B.	Alt Yapı Yapım İşi, Geçici Kabul aşamasındadır.	YOK	YOK	YOK

3. Atık

Amasya'da Belediye Başkanlığı tarafından kullanılan bir adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmaktadır. Tesiste yeraltı sularının kirlenmesini önlemek amacıyla bir adet arıtma tesisi bulunmaktadır.

İl genelinde atıkların toplanması, taşınması, geri kazanımı, kompostlanması ve düzenli olarak bertarafı işlemlerinin bir birlik üzerinden yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Amasya Katı Atık Yönetim Sistemi içerisindeki yürütmeyi ve koordinasyonu sağlamak amacıyla "Amasya İli, ilçeleri ve Beldeleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği" (AKAB) kurulmuştur. Birlik 1 il, 3 ilçe belediyesi (Amasya Merkez, Merzifon, Suluova ve Gümüşhacıköy) ile 9 Belde belediyesinden (Aydınca, Doğantepe, Yeşilyenice, Ziyaret, Eraslan, Akınoğlu, Ballıdere, Belevi ve Borabay) oluşmaktadır

İlde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi 1 adet bulunmaktadır. Piyasaya süren, kayıt altındaki işletme sayısı 2013 yılı itibariyle 81 adettir.

Çizelge 43 – Amasya ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde oluşan atık yağlar, yoğunluklu olarak toprak sanayi sektörü, makine sanayi sektörü ve otomotiv sektörden kaynaklanmaktadır. 2013'de Amasya'da 55,44 ton atık yağ toplanmıştır. Amasya ilinde 2013'de 5,02 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Amasya’da bir adet özel bir firma tarafından işletilen Tıbbi Atık Sterilizasyon Merkezi bulunmaktadır. 2013’de Amasya’da 204,45 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

İlde Amasya Belediye Başkanlığı’nın belirlediği Fındıklı Köyü içinde bulunan alan hafriyat sahası olarak kullanılmaktadır.

2013 yılı itibarıyla Amasya ilinde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında 1 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl dahilinde “Milli Park”, “Tabiat Anıtı” ve “Tabiat Koruma Alanı” bulunmamakta olup ilde bir adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Çizelge 44 – Borabay Gölü Tabiat Parkı’nın özellikleri

ALANIN ADI	AMASYA BORABAY GÖLÜ TABİAT PARKI
COĞRAFİ KONUMU	
İli	Amasya
İlçesi	Taşova
Köyü/Mevkii	Borabay Belediyesi
ALAN BÜYÜKLÜĞÜ	259 ha
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK	
<p>Tabiat Parkı alanı, coğrafik olarak İç Anadolu ile Karadeniz Bölgeleri arasında, bitki coğrafyası bakımından ise Avrupa-Sibirya ile İran-Turan floristik bölgeleri arasında bir geçiş bölgesinde bulunmaktadır. Bu geçiş bölgesi bir yandan Karadeniz’in nemli, diğer taraftan İç Anadolu’nun kurak ikliminin etkisi altında kalması nedeniyle her iki bölgeye ait bitkileri barındırmaktadır. Bu durum gerek flora ve vejetasyon gerekse bitki coğrafyası bakımından oldukça ilginç özellikler göstermektedir.</p> <p>Alanda orman, step ve sulak alan ekosistemleri bulunmaktadır.</p> <p>ORMAN EKOSİSTEMİ, Alanın kuzey yamaçlarında ağırlıklı olarak Doğu Kayını (<i>Fagus orientalis</i>), Karaçam (<i>Pinus nigra subsp. nigra</i>), Sarıçam (<i>P. sylvestris</i>) ve Saçlı meşe (<i>Quercus cerris</i>) endemik meşe (<i>Quercus macranthera subsp. sypiransis</i>) alanın güney yamaçlarında ise orman bitki örtüsünün yerini lokal olarak karışık çalı toplulukları yer alır. Orman kesimi ve aşırı otlatma sonucu ortaya çıkan antropojenik etki ile ova ve yüksek dağ stepleri olarak açık zirve sırtlarında yastık formundaki bitkilerden oluşan geniş bir STEP EKOSİSTEMİ mevcuttur. Alanın önemli SULAK ALAN EKOSİSTEMİ Borabay Gölü’dür.</p> <p>AKDAĞ ÖNEMLİ BİTKİ ALANI (ÖBA)’sında yer aldığından Küresel ölçekte tehlike altında bulunan <i>Onobrychis bornmuelleri</i> de dâhil olmak üzere ülke çapında nadir 10 tür ile alanda ilk kez dünyaya tanıtılan 25 tür yer almakta olup, 200’e yakın da endemik tür bulunmaktadır.</p>	
Ekosistem	
Flora	<p>Amasya bölgesi endemik bitkiler açısından önemli bölgelerden birisi olup, Borabay Gölü ve çevresi Amasya’nın en önemli endemik alanıdır. Amasya’da son yapılan değerlendirmeler sonucunda Amasya il sınırlarında 245 endemik taksonun bulunduğu anlaşılmış olup, bunların çoğu (yaklaşık 200 tane) Amasya Borabay Gölü ve çevresinde yayılış göstermektedir. Listede fazla yer kaplamaması için endemiklerin ancak 168 tanesine yer verilmiş olup Tabiat Parkı olarak belirlenen alan içinde ve çevresinde tip yeri Borabay Gölü olan 35 tane endemik tür yer almaktadır. Bunlardan da 25 tanesi listede (**) ile işaretlenmiştir. Bu türlerin dışında endemik olmayıp ancak nadir ve önemli olan türler ilave edilmemiştir.</p> <p>Bu liste “Hikâyeleri ile Amasya ve Akdağ Endemikleri” adlı devam etmekte olan çalışma ile “Türkiye Florası” ve “Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı” adlı eserlerden yararlanarak hazırlanmıştır. (168 adet endemik tür bulunmaktadır).</p>

Fauna	Tabiat Parkı Alanında, halen varlığı bilinen yaban hayvanları şunlardır:
	Memelilerden: Ayı, karaca, tavşan, kurt, tilki, yaban domuzu, sincap, kirpi, gelincik, porsuk
	Kuşlardan: Yerli ve göçmen birçok kuşa ev sahipliği yapmaktadır.
	Küçük sakarca, yeşilbaş, fiyu, bıldırcın ördeği, kuğu, bıldırcın, kınalı keklik, çil keklik, sakar-meke, çulluk, üveyik, kumru, kaya güvercini, tahtalı, karatavuk, bülbül, öter ardıç kuşu, karabatak, gri balıkçıl, beyaz balıkçıl, balaban, leylek, kara leylek, şahin, atmaca, akbaba, uludoğan, baykuş, puhu, alaca ağaçkakan, serçegiller, kırlangıçgiller, sığırcıkçiller, kargagiller
	Sürüngenlerden: Kır kaplumbağası, su kaplumbağası, kertenkeleler, yılanlar, salyangozlar
Balıklardan: Borabay Gölü içerisinde sazan ve yayın gibi tatlı su balıkları mevcuttur.	

Çizelge 45 – Amasya ilinde bulunan doğal sit alanları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

1	SULUOVA	Yedikır Barajı-Yedikuğular Kuş Cenneti	1. derece doğal sit alanı
2	TAŞOVA	Borabay Gölü	1. ve 3. derece doğal sit alanı
3	TAŞOVA	Mezarlık Alanı	doğal sit ve mezarlık alanı
4	MERKEZ	Amasya Kalesi	1. derece arkeolojik ve doğal sit alanı
5	TAŞOVA	Yukarıbaraklı Köyü Şelalesi	1. derece arkeolojik ve doğal sit alanı

Çizelge 46 – Amasya ilinde bulunan tabiat varlıkları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

NO	İLÇESİ	MEVKİİ	STATÜ
1	MERKEZ	Yeşil Yenice Beldesi Anıt Ağaç	Anıt Ağaç (1 adet çınar)
2	MERZİFON	Karamustafa Paşa Camii Avlusu	Anıt Ağaç (2 adet çınar)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 47 - Amasya ilinin arazi kullanım durumu (Amasya Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2011)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	254.960	44,72
Orman	203.934	35,77
Çayır ve Mera	65.971	11,57
Su Kütlesi	1.494	0,26
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	43.741	7,68

Amasya İl Genel Meclisinin 06.02.2009 tarihli ve 30 sayılı kararına istinaden Valilik Makamınca 10.02.2009 tarihinde onaylanan Amasya İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Amasya il sınırları içerisinde planın amacına yönelik mekânsal kararlar, politika ve stratejileri kapsamaktadır. Toplam olarak 5.701 km²'lik bir alanı kapsayan planlama bölgesi içerisinde 7 adet ilçe belediyesi, 22 adet belde belediyesi ve köy yerleşmeleri bulunmaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 48 – Amasya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Amasya ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	12	2	1	5	0	0	0	20
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	1	0	2

Çizelge 49 – Amasya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Amasya ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	0	15	15
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	22	22

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 50 – Amasya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Amasya ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	8	0	0	0	0	0	0	0	0	8
Ani (Plansız) Denetimler	0	78	22	7	139	1	14	33	0	319
Genel Toplam	8	78	22	7	139	1	14	33	0	327

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	61	51.362,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
26	0,00

Çizelge 51 – Amasya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Amasya ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	5.894	170.646	40.636	0	0	0	83.421	0	300.597
Uygulanan Ceza Sayısı	7	11	1	0	0	0	3	0	22

Ankara

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılı itibarıyla Ankara'da 1.385.816 konut, 62.519 sanayi kuruluşu doğal gaz abonedir. 2013 yılında Ankara ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 52'de verilmektedir.

Çizelge 52 - Ankara ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	BAHÇELİEVLER	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	18	-	42	-	1.490	-	16	-	31	-	48	-	29	-	
Şubat	13	-	59	-	1.318	-	18	-	34	-	52	-	29	-	
Mart	11	-	56	-	1.162	-	10	-	26	-	36	-	26	-	
Nisan	5	-	71	-	1.127	-	69	-	118	-	187	-	25	-	
Mayıs	5	-	67	-	886	-	77	-	108	-	182	-	21	-	
Haziran	11	-	45	-	658	-	9	-	56	-	65	-	18	-	
Temmuz	6	-	40	-	626	-	4	-	35	-	39	-	15	-	
Ağustos	6	-	32	-	765	-	7	-	38	-	45	-	20	-	
Eylül	7	-	41	-	865	-	30	-	30	-	30	-	22	-	
Ekim	8	-	76	-	1.419	-	148	-	86	-	234	-	37	-	
Kasım	10	-	106	-	1.588	-	153	-	99	-	252	-	36	-	
Aralık	18	-	101	-	1.306	-	133	-	114	-	247	-	31	-	

	CEBECİ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	-	70	-	1.446	-	68	-	43	-	111	-	26	-	
Şubat	11	-	79	-	1.379	-	85	-	38	-	123	-	32	-	
Mart	10	-	64	-	889	-	71	-	49	-	120	-	42	-	
Nisan	6	-	87	-	827	-	12	-	73	-	126	-	47	-	
Mayıs	7	-	69	-	676	-	39	-	93	-	132	-	57	-	
Haziran	11	-	53	-	961	-	24	-	79	-	103	-	72	-	
Temmuz	15	-	41	-	671	-	6	-	39	-	44	-	36	-	
Ağustos	14	-	53	-	707	-	16	-	45	-	60	-	36	-	
Eylül	8	-	82	-	833	-	58	-	60	-	206	-	33	-	
Ekim	12	-	108	-	1.292	-	103	-	69	-	12	-	11	-	
Kasım	15	-	140	-	1.512	-	117	-	81	-	199	-	6	-	
Aralık	21	-	133	-	1.574	-	131	-	71	-	203	-	7	-	

Çizelge 52 - Ankara ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO : mg/m^3) (devam)

DEMETEVLER		SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	■	16	-	88	-	-	-	45	-	43	-	87	-	-	-
Şubat	■	12	-	81	-	-	-	60	-	56	-	116	-	-	-
Mart	■	9	-	83	-	-	-	52	-	87	-	139	-	-	-
Nisan	■	11	-	94	-	-	-	47	-	86	-	134	-	-	-
Mayıs	■	5	-	73	-	-	-	28	-	81	-	108	-	-	-
Haziran	■	4	-	56	-	-	-	11	-	53	-	64	-	-	-
Temmuz	■	4	-	52	-	-	-	5	-	28	-	33	-	-	-
Ağustos	■	5	-	57	-	-	-	9	-	36	-	44	-	-	-
Eylül	■	10	-	63	-	-	-	58	-	56	-	114	-	-	-
Ekim	■	13	-	103	-	-	-	143	-	61	-	203	-	-	-
Kasım	■	14	-	126	-	-	-	154	-	57	-	211	-	-	-
Aralık	■	21	-	117	-	-	-	143	-	53	-	196	-	-	-

DİKMEN		SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	■	19	-	39	-	-	-	56	-	54	-	100	-	-	-
Şubat	■	15	-	52	-	-	-	52	-	64	-	116	-	-	-
Mart	■	7	-	50	-	-	-	37	-	82	-	118	-	-	-
Nisan	■	9	-	63	-	-	-	43	-	98	-	141	-	-	-
Mayıs	■	8	-	61	-	-	-	33	-	110	-	143	-	-	-
Haziran	■	6	-	48	-	-	-	18	-	82	-	100	-	-	-
Temmuz	■	4	-	39	-	-	-	13	-	54	-	67	-	-	-
Ağustos	■	4	-	43	-	-	-	12	-	47	-	58	-	-	-
Eylül	■	8	-	54	-	-	-	38	-	58	-	96	-	-	-
Ekim	■	11	-	81	-	-	-	120	-	82	-	202	-	-	-
Kasım	■	17	-	79	-	-	-	141	-	84	-	225	-	-	-
Aralık	■	16	-	77	-	-	-	149	-	87	-	236	-	-	-

KAYAŞ		SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	■	17	-	76	-	-	-	42	-	92	-	134	-	-	-
Şubat	■	13	-	85	-	-	-	44	-	99	-	144	-	-	-
Mart	■	12	-	82	-	-	-	38	-	103	-	141	-	-	-
Nisan	■	6	-	81	-	-	-	29	-	88	-	117	-	-	-
Mayıs	■	5	-	65	-	-	-	23	-	92	-	115	-	-	-
Haziran	■	4	-	48	-	-	-	11	-	49	-	60	-	-	-
Temmuz	■	4	-	34	-	-	-	5	-	24	-	29	-	-	-
Ağustos	■	3	-	46	-	-	-	11	-	43	-	54	-	-	-
Eylül	■	5	-	63	-	-	-	32	-	68	-	100	-	-	-
Ekim	■	6	-	96	-	-	-	56	-	46	-	102	-	-	-
Kasım	■	5	-	99	-	-	-	43	-	46	-	89	-	-	-
Aralık	■	8	-	84	-	-	-	52	-	47	-	99	-	-	-

Çizelge 52 - Ankara ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO : mg/m^3) (devam)

KEÇİÖREN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	-	71	-	-	-	66	-	37	-	103	-	24	-
Şubat	10	-	78	-	-	-	68	-	52	-	119	-	31	-
Mart	8	-	67	-	-	-	62	-	95	-	158	-	26	-
Nisan	14	-	74	-	-	-	43	-	83	-	127	-	31	-
Mayıs	8	-	67	-	-	-	31	-	89	-	119	-	38	-
Haziran	6	-	50	-	-	-	16	-	68	-	84	-	50	-
Temmuz	8	-	41	-	-	-	11	-	42	-	53	-	56	-
Ağustos	7	-	48	-	-	-	19	-	74	-	93	-	56	-
Eylül	10	-	59	-	-	-	50	-	82	-	132	-	66	-
Ekim	16	-	86	-	-	-	52	-	56	-	107	-	22	-
Kasım	21	-	106	-	-	-	83	-	55	-	138	-	17	-
Aralık	20	-	145	-	-	-	122	-	44	-	166	-	6	-

SIHHİYE	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	-	135	-	1.249	-	119	-	61	-	180	-	-	-
Şubat	11	-	131	-	991	-	124	-	80	-	204	-	-	-
Mart	11	-	114	-	544	-	103	-	117	-	220	-	-	-
Nisan	13	-	123	-	725	-	87	-	102	-	189	-	-	-
Mayıs	11	-	105	-	1.254	-	84	-	131	-	215	-	-	-
Haziran	7	-	80	-	1.442	-	63	-	112	-	174	-	-	-
Temmuz	5	-	81	-	1.439	-	57	-	70	-	127	-	-	-
Ağustos	7	-	50	-	1.529	-	58	-	63	-	122	-	-	-
Eylül	17	-	78	-	1.303	-	130	-	76	-	206	-	-	-
Ekim	19	-	95	-	1.587	-	181	-	65	-	246	-	-	-
Kasım	25	-	124	-	1.907	-	206	-	63	-	269	-	-	-
Aralık	23	-	127	-	1.925	-	184	-	54	-	238	-	-	-

SİNCAN	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	-	57	-	-	-	32	-	34	-	66	-	30	-
Şubat	15	-	69	-	-	-	41	-	32	-	74	-	27	-
Mart	12	-	60	-	-	-	38	-	33	-	70	-	39	-
Nisan	11	-	57	-	-	-	23	-	46	-	69	-	49	-
Mayıs	5	-	55	-	-	-	18	-	61	-	79	-	59	-
Haziran	5	-	38	-	-	-	6	-	37	-	44	-	76	-
Temmuz	5	-	34	-	-	-	4	-	20	-	25	-	39	-
Ağustos	4	-	43	-	-	-	5	-	17	-	22	-	39	-
Eylül	8	-	53	-	-	-	28	-	30	-	57	-	29	-
Ekim	12	-	89	-	-	-	78	-	33	-	112	-	-	-
Kasım	12	-	120	-	-	-	127	-	31	-	158	-	11	-
Aralık	16	-	96	-	-	-	62	-	33	-	94	-	14	-

Ankara ilinde 2013 yılı içinde egzoz ölçümü yapan 125 firmaya yetki belgesi verilmiş olup 662.255 araç egzoz ölçümü yaptırılmış, 510.190 adet de pul satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İvedik İçme Suyu Arıtma Tesisi, Ankara'nın içme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Ankara'nın su problemini 2020 yılına kadar uzanan bir perspektif içinde çözmek üzere inşa edilmiştir. Türkiye'nin en büyük içme suyu arıtma tesisi olan "İvedik Su Arıtma Tesisleri" 4 ünite olarak projelendirilmiş olup her bir ünitenin kapasitesi 564.000 m³/gün'dür. İvedik Su Arıtma Tesislerinin I. kısmı 1984 yılında, II. kısmı ise 1992 yılında, bitirilerek işletmeye alınmıştır. Avrupa'daki en büyük 10 arıtma tesisi arasında yer alan tesiste arıtılan su kalitesi TS 266 ve Dünya Sağlık Teşkilatı Standartları'nın üzerindedir. Tesis dört ana ünite olarak proje kapsamına alınmıştır. İnşası tamamlanan ilk iki kısmın toplam su işleme kapasiteleri 1.128.000 m³/gün'dür. Bazı birimler bu kapasitenin %20 fazlasını taşıyabilecek şekilde tasarlanmıştır.

Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi, 1996 yılında işletmeye açılmış olan tesis, Çubuk İlçesinin içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılamaktadır. Çubuk Belediye Başkanlığı'na ait tesis, 10.03.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5594 sayılı kanun gereği 10 Temmuz 2008'de ASKİ Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. Tesisin günlük arıtma kapasitesi 8.640 m³ olup, %20 artırıma gidilebilmektedir. Ayrıca Çubuk Çayı üzerinde bulunan iki adet derin kuyudan günlük 2.400 m³ su çekilmektedir. Depoda arıtılan su ile kuyulardan gelen su karıştırılarak dezenfekte edilmekte ve ilçeye verilmektedir. Tesise gelen su ile ilçeye verilen suyun kimyasal ve bakteriyolojik tahlilleri tesise ait laboratuvarın yanı sıra ASKİ laboratuvarlarında da yapılmaktadır.

Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi, Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Çubuk-2 Barajı'ndan cazibe ile gelen su arıtılmaktadır. Tesisin arıtma kapasitesi 75.000 m³/gün'dür. 24.01.2000 tarihinden beri Ankara şehrine arıtılmış su sunmaktadır. Çubuk-2 Barajında su seviyesi azalması üzerine 19.11.2007 tarihinde devre dışı bırakılan tesis, 24.09.2008 tarihinde tekrar devreye alınmıştır. Çubuk-2 Barajından 2009 yılında toplam 14.686.000 m³ su çekilerek, Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi ve Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde arıtılmış ve şebekeye verilmiştir.

Kayaş-Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi, Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Bayındır Barajı'ndan pompa vasıtasıyla alınıp tesise pompalanan su arıtılmaktadır. Tesisin arıtma kapasitesi 30.000 m³/gün'dür. Tesis 1999 tarihinde devreye girmiştir. Bayındır Barajından 2009 yılında toplam 77.000 m³ su çekilerek arıtılmış ve şebekeye verilmiştir.

Çizelge 53 – 2013 yılı itibariyle Ankara'da bulunan içmesuyu arıtma tesisleri (ASKİ Genel Müdürlüğü, 2013)

ADI	KAPASİTESİ (m ³ /gün)
İvedik İçme Suyu Arıtma Tesisi	1.128.000
Kayaş-Bayındır İçme Suyu Arıtma Tesisi	30.000
Pursaklar İçme Suyu Arıtma Tesisi	75.000
Kazan İçme Suyu Arıtma Tesisi	30.000
Çubuk İçme Suyu Arıtma Tesisi	8.640

Çizelge 54 – 2012 yılında barajlardan arıtılarak Ankara şehrine verilen su miktarı

Su Kaynağı	Miktar (m ³)
Çamlıdere Barajı	103.100.000
Kurtboğazı Barajı	205.000.000
Kayaş-Bayındır Barajı	30.000
Çubuk II Barajı	34.000.000
Kesikköprü Barajı	31.000.000

Ankara ilinde bulunan 25 ilçenin 9 tanesinin atk suları (Çankaya, Altındağ, Keçiören, Pursaklar, Yenimahalle, Mamak, Etimesgut, Sincan, Gölbaşı) ASKİ Genel Müdürlüğüne ait kanalizasyon sistemine bağlıdır ve Sincan ilçesi Tatlar Mevkiinde bulunan merkezi atk su arıtma tesisinde arıtılarak Ankara Çayı'na deşarj edilmektedir. Tatlar Atıksu Arıtma Tesisi, günde 765.000 m³ atıksu arıtma kapasitesi ile aktif çamur prosesi bazında projelendirilerek inşa edilmiştir. Tesisin genişletilmesi, 2025 yılında yaklaşık 6 milyon eşdeğer nüfusa hizmet verebilecek kapasitede olup, dünya'nın en büyük 4. atıksu arıtma tesisidir. Tesisteki özümleme tanklarında açığa çıkan biyogaz iki adet silindirik gaz tankında (her biri 4.000 m³) depolanmaktadır. Blok tipte termal güç istasyonunda bulunan her biri 1.650 KW kapasiteli iki elektrik jeneratörü, gazı elektrik enerjisine çevirmektedir ve şu anda tesisin toplam enerji ihtiyacının yıllık ortalama yaklaşık %70-80'nini karşılamaktadır.

Nallıhan ilçesine bağlı Çayırhan Belediyesi'nin atk su arıtma tesisi bulunmaktadır. Evren, Çubuk, Akyurt, Elmadağ, Ayaş, Kazan, Kalecik ilçeleri atk su arıtma tesislerinin inşası tamamlanmış ve faaliyete başlamıştır. Şereflikoçhisar, Kızılcahamam, Polatlı, Çamlıdere, Bala, Haymana ilçelerinde atıksu arıtma tesisi kurulması çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 55 – Ankara'da ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kalecik AAT	Fiziksel-Biyolojik	2.492	
Elmadağ AAT	Fiziksel-Biyolojik	8.700	8
Ayaş Sinanlı AAT	Fiziksel-Biyolojik	6.500	
Kazan Merkez AAT	Fiziksel-Biyolojik	10.300	
Çubuk AAT	Fiziksel-Biyolojik	19.250	
Karaköy AAT	Fiziksel-Biyolojik	42.000	
Sincan Tatlar AAT	Fiziksel-Biyolojik	765.000	
Çayırhan Belde Bld.	Fiziksel-Biyolojik		
Evren AAT	Fiziksel-Biyolojik	1.000	
Kesikköprü AAT	Fiziksel-Biyolojik		
Ayaş-Sinanlı AAT	Fiziksel-Biyolojik		
Çamlıdere AAT	Biyolojik		

3. Atık

İlde günde yaklaşık 6.000 ton evsel nitelikli katı atık oluşmaktadır. Ankara ilinin katı atık kompozisyonu şu şekildedir: %0,57'si kağıt, %0,55'i cam, %0,25'i metal, %3,17'si plastik, %0,19'u saç-demir, %0,07'si alüminyum, %0,83'ü pet, %0,03'ü maden, %50-60'ı organik atık, %34,34'ü diğer maddeler.

Ankara'da Büyükşehir Belediyesine bağlı merkez ilçelerin bir bölümünün evsel katı atıkları Mamak Çöp Döküm Alanı'nda; Etimesgut ve Sincan ilçelerinin atıkları ise Sincan Çadırtepe Mevkiinde bulunan katı atık alanında depolanarak bertaraf edilmektedir.

İlde, Mamak Mevkii'nde bulunan ve 1980 yılından beri katı atık döküm alanı olarak kullanılan düzensiz depolama alanı 49 yıllık bir süre için Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından bir firmaya ihale edilmiştir. Bahse konu firma tarafından Mamak depolama sahasının ıslahı gerçekleştirilmiş olup, alanda metan gazı toplama sistemi, kompost tesisi, elektrik üretim tesisi, ambalaj toplama-ayırma ve plastik geri dönüşüm tesisi ile hafriyat geri dönüşüm tesisleri kurularak entegre atık yönetimi gerçekleştirilmektedir. Ancak rehabilite edilen bu alana Çankaya, Mamak, Altındağ, Keçiören, Yenimahalle, Gölbaşı ilçelerinden alınan evsel atıkların dökümü halen devam etmektedir.

Ayrıca 1999 yılında inşası tamamlanan Sincan Çadırtepe Düzenli Katı Atık Depolama Alanına 2007 yılına kadar bireysel dökümlerin dışında atık kabul edilmemiş, 2007 yılından itibaren Etimesgut, Sincan ve Kazan ilçele-

rinden alınan evsel katı atıklar dökülmeye başlanmıştır. Alanda ambalaj atıkları toplama-ayırma tesisi ve gaz toplama bacaları kurularak elektrik üretimine başlanmış, sızıntı suları ise herhangi bir arıtmaya tabi tutulmadan ASKİ kollektörüne bağlanmıştır.Şereflikoçhisar ilçesi ve tuz gölü havzasında yer aldığından mülga Özel Çevre Koruma Kurumu desteği ile katı atık düzenli depolama alanı kurulmuş olup, ilçe Belediyesi tarafından işletilmektedir.

Çizelge 56 – Ankara ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2 adet düzenli depolama 1 adet rehabilite alanı
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	12
Lisanslı Geri Dönüşüm Tesisi	10

Ankara ilinde 6 adet çevre izni/lisansı, 6 adet geçici faaliyet belgesine sahip toplam 12 adet Ambalaj Atıkları Toplama-Ayırma Tesisi, 8 adet çevre izni/lisansı, 2 adet geçici faaliyet belgesine sahip toplam 10 adet Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi (8 adet plastik, 2 adet cam) faaliyetine devam etmektedir.

Çizelge 57 – Ankara ilindeki 2013 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (atikambalaj.cevre.gov.tr, 2013)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	21.468.630	25.165.016	42	10.569.000	100.363.000	
Metal	6.021.069	1.449.528	42	608.801	13.441.000	
Kompozit	6.875.543	336.212	42	141.209	581,541	
Kağıt Karton	8.359.647	28.480.291	42	11.969.722	39.258.648	
Cam	-	79.713.091	42	33.479.498	58.013.140	-
Toplam	50.607.391	136.795.718	-	56.768.230	-	-

İlde 2013 yılı itibari ile kayıtlı ekonomik işletme sayısı 1038 olup bunlardan 64 adedi sadece ambalaj üreticisi, 49 adedi hem ambalaj üreticisi hem piyasaya süren, 848 tanesi sadece piyasaya süren işletme 31 tanesi lisanslı işletme olarak kayıt altına alınmıştır.

Ankara’da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tehlikeli Atık Beyan Sistemi portalına kayıtlı 3.821 adet tehlikeli atık üreticisi mevcut olup, 2013 yılına ait işlenmemiş verilerden ildeki tehlikeli atık miktarının 40.000 ton civarında olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca tehlikeli atık üreticilerinin internet aracılığı ile online olarak gönderdiği beyan formları da İl Müdürlüğü tarafından incelenmekte olup 2013 yılında 1.710 firmanın bildirimini incelenmiş ve onaylanmıştır. Ayrıca 2013 yılında 170 firma daha Çevre Bilgi Sistemi’ne kaydedilmiştir. İlde 30 adet tehlikeli atık bertaraf/geri-kazanım tesisi mevcuttur.

2013 yılında Ankara’da 2.273.930 kg atık yağ geri kazanılmış, 111.028 kg atık yağ nihai olarak bertaraf edilmiş ve 2.162.902 kg atık yağ da ilave yakıt olarak kullanılmıştır.

İlde 10 tesise “Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni” düzenlenmiştir. 2013 yılında Ankara’da 498,21 ton atık akümülatör toplanmıştır.

2013 yılında Ankara ilinde 257.925 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. Ankara’da 2013’de toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 101 tonu geri kazanılmış, 133 tonu da çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

Çizelge 58 – 2013 yılında Ankara ilindeki termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (2013)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Çayırhan Termik Santrali	5.000.000	1.750.000

İlde “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında sağlık kuruluşlarından ve diğer alanlardan oluşan tıbbi atıklar Polatlı Belediyesi haricinde tüm il genelinde Büyükşehir Belediye Başkanlığı uhdesinde olan bir firma tarafından toplanmakta ve Sincan Çadırtepe mevkiinde kurulu olan alanda gömülerek bertaraf edilmektedir. Polatlı Belediyesinde oluşan tıbbi atıklar ise Eskişehir İlinde Kurulu bulunan tıbbi atıksterilizasyon tesisine gönderilerek bertarafı sağlanmaktadır. 2013 yılında Ankara’da 22 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma

Ankara’da kendi kendine yetişen 1.115 adet doğal bitki türü bulunmaktadır. Bu bitkilerin %16’sı endemik olarak Ankara yerleşim alanının içinde yer almaktadır. Bugünkü kayıtlara göre Ankara florası 99 familya, 495 cinsine ait 1.365 çiçekli bitki türüne sahiptir. Bunların da 271’i (%19.85) endemiktir. Son yıllarda yaşam mücadelesi veren yanardöner türü Gölbaşı’nın kıyısında yer alan iki kilometre karelik dar bir alana sıkışıp kalmıştır. Kırmızı renkli ve gösterişli çiçeklere sahip olan bu tür, dünyada yalnızca Ankara-Gölbaşı’na bağlı Hacıhasan Köyü civarında yetişmektedir.

Ankara’nın Şereflikoçhisar ilçe sınırları içinde kalan Tuz Gölü üreme, göç ve kışlama dönemlerinde çok sayıda, farklı kuş türüne ev sahipliği yapar ve Türkiye’de çok az noktada üreyen bazı kuş türleri düzenli olarak burada yuva kurar. Gölün güneyindeki çamur adacıkları flamingolar için, gölün kuzeyindeki kayalık adalar Van Gölü martısı (*Larus armenicus*), ince gagalı martı (*Larus genei*) ve yırtıcı kuşlar için önemli yaşam alanlarıdır.

Su kuşları açısından Mogan Gölü ile birlikte Çökek bataklığı, Dikilitaş ve İkizce göletleri önemli habitatlardır. Mogan gölü Ankara’nın önemli kuş alanlarından. Gölbaşı’nda 188 kuş türü görülür. Alanda, Alaca Balıkçıl, Macar Ördeği, Pasbaş Pakta ve Dikkuyruk yaşamaktadır. Alanda sonbahar sonunda ve ilkbahar öncesinde, aralarında Macar Ördeği, Pasbaş, Pakta ve Sakramekenin de bulunduğu büyük sayıda su kuşu gözlenebilir. Alanda üreyen diğer türler arasında: Küçük Batağan, Bahri, Kızıl Boyunlu Batağan, Kara Boyunlu Batağan, Küçük Balaban, Boz Ördek, Yeşilbaş, Söz Delicesi, Sakrameke ve Uzunbacak sayılmaktadır.

Çizelge 59 – Ankara’da bulunan Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Komisyonları faaliyetleri

	Toplantı Sayısı	Karar Sayısı
Ankara 1 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu	18	72
Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu	15	63
TOPLAM	33	135

Ankara ilinde, 1.183 ha’lık bir alanı kaplayan 1 adet milli park (Soğuksu Milli Parkı), sırasıyla 215 ha’lık ve 40 ha’lık alanlar kaplayan 2 adet tabiat parkı (Çamkoru Tabiat Parkı ve Şahinler Tabiat Parkı), yine sırasıyla 52 ve 0,05 ha’lık alanlar kaplayan 2 adet tabiat anıtı (Asarlık Tepeler Tabiat Anıtı ve Kabaardıç Tabiat Anıtı) bulunmaktadır.

Ayrıca il sınırları dahilinde Tuz Gölü (bir bölümü), Çöl Gölü ve Çalıklüzü, Mogan Gölü, Hirfanlı Barajı ile Sarıyar Barajı olmak üzere 5 adet uluslararası öneme sahip sulak alan yer almakta olup, bunlar sırasıyla 533.000 ha, 1.500 ha, 1.500 ha, 26.300 ha ve 8.400 ha büyüklüğündedir.

Ankara ilinin sahip olduğu uluslararası öneme sahip sulak alanlarından olan ve toplam 1.002 km²’lik bir alanı içine alan Tuz Gölü (Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi) ve 273 km²’lik bir alanı kaplayan Mogan Gölü (Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi) aynı zamanda ilde bulunan 2 adet Özel Çevre Koruma Alanı durumundadır.

Soğuksu Milli Parkı, gerek İstanbul-Ankara Devlet Karayolu üzerinde bulunması ve gerekse sunduğu rekreatyonel kaynak özelliği sebebiyle yoğun bir kullanıma sahne olmaktadır. Soğuksu Milli Parkı içerisinde özellikle

yoğun kullanım günlerinde, orman yangını tehlikesi, katı ve sıvı atık kirliliği, hava ve gürültü kirliliği görülmektedir.

1/25.000 ölçekli Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi Çevre Düzeni Planı, çeşitli tarihlerde yapılan değişiklikler sonucu son halini 24.01.2006 tarihli onay ile almıştır.

5. Arazi Kullanımı

2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı: Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan, mücavir alan sınırlarını kapsayan 1/25.000 ölçekli "2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı", Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından 16.02.2007 tarih ve 525 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Çizelge 60 – Ankara ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	1.384.738	54,87
Orman	172.218	6,82
Çayır ve Mera	549.168	21,76
Diğer	238.859	9,46
Sulak Alan	15.058	0,60
Su Kütlesi	62.529	2,48
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	101.270	4,01

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 61 – Ankara ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ankara ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	62	1	35	26	28	1	22	177
ÇED Olumlu Kararı	22	3	1	2	2	1	1	32

Çizelge 62 – Ankara ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ankara ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	20	113	133
Çevre İzni Belgesi	10	91	101
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	21	5	26
TOPLAM	51	209	260

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 63 – Ankara ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ankara ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	31	33	35	27	46	26	27	28	0	60
Ani (Plansız) Denetimler	21	600	443	231	620	82	87	148	372	1.154
Genel Toplam	52	633	478	258	666	108	114	176	372	1.214

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	148	122.276,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
53	0,00

Çizelge 64 – Ankara ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ankara ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	275.308	323.490	1.486.585	1.186.728	0	0	164.453	363.163	3.799.727
Uygulanan Ceza Sayısı	12	6	41	5	0	0	15	73	152

Antalya

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Antalya ilinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Hava Kalitesi İzleme Ağı İstasyonu'na bağlı olan Antalya Çevre ve Şehircili İl Müdürlüğüne ait 1 hava kalitesi adet sabit ölçüm istasyonu (Meydan) ile Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait 3 adet sabit (Kepez, Otogar ve Güllük Bölgesinde) ve 1 adet mobil olmak üzere il merkezinde toplam 4 adet sabit hava kalitesi izleme istasyonu ile 1 adet mobil istasyon bulunmaktadır. Antalya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na ait olan 3 adet hava kalitesi izleme istasyonu ile 1 adet mobil istasyon ulusal izleme ağına bağlı bulunmamaktadır. Bu nedenle bu istasyonların sonuçları verilememektedir. 2013 yılında Antalya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 65'de verilmektedir.

Çizelge 65 - Antalya ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	Meydan	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	■	2,5	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	■	2	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	■	2	0	77,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	■	3,5	0	57,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	■	2,5	0	42,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	■	4,5	0	39,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	■	5	0	36,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	■	0	0	37,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	■	1,5	0	38,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	■	3,5	0	49,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	■	4	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	■	7	0	90	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Aksa Enerji Üretim AŞ. tarafından işletilmekte olan "Antalya Doğalgaz Enerji Santrali" 08.06.2010 tarih ve 27605 sayılı Büyük Yakma Tesisleri Yönetmeliği ile Sanayi Kaynakları Hava Kirliliği Yönetmeliği kapsamında yer almakta olup tesislerinde bulunan 6 adet bacada sürekli olarak NO_x ve CO bazında emisyon ölçümleri gerçekleştirilmektedir. Söz konusu tesise; 24.04.2014 tarih ve 2014/12 sayılı "Sürekli Emisyon Ölçüm Sistemleri Çevrimiçi (online) İzleme Genelgesi" çerçevesinde ölçüm istasyonlarında üretilen verilerin Bakanlık merkezine aktarılması ile ilgili olarak Antalya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından tebligat yapılmıştır.

Antalya ilinde "Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü Yönetmeliği" çerçevesinde 2005 yılından bugüne kadar toplam 47 istasyona Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından egzoz gazı emisyon ölçüm yetkisi verilmiştir. Bu istasyonlardan gelen bilgilere göre 2013 yılı sonu itibariyle 253.142 araç egzoz gazı emisyon pulu almıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Türkiye'deki su potansiyelinin %9'u Antalya ilindedir. Antalya'nın toplam yerüstü kaynakları 15.671,25 hm³/yıl, yeraltı su kaynakları 553,00 hm³/yıl'dır.

DSİ 13. Bölge Müdürlüğü'nün işletme halindeki 4 barajının içme suyu amacı vardır. Bu barajlar:

- 1-Alanya Dim Barajı
- 2-Karacaören II Barajı
- 3-Manavgat Barajı
- 4-Oymapınar Barajı

Antalya Valiliği KÖYDES İçme Suları Projesi kapsamında 16 köyün projesi tamamlanmış 8 köyün projesi devam etmektedir. 4 köyde sulama tesisi inşaatı devam etmektedir.

Antalya kenti su kaynakları koruma alanları:

- 1)Antalya Termessus (Kırkgöz) Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
- 2)Antalya Duraliler Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
- 3)Antalya Yemişpınarı-Kargılıçesme İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 4)Antalya Tekirpınarı İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 5)Antalya Gürkavak İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı,
- 6)Antalya Boğaçay Kaynağı İçme Suyu Kuyuları Koruma Alanı,
- 7)Antalya Doyran İçme Suyu Kaynakları Koruma Alanı.

Antalya Büyükşehir Belediyesi sınırlarındaki mevcut kanalizasyon şebekesi 1.500 km olup, işletmedeki kanalizasyon hatları 1.350 km'dir ve hizmet alan nüfus 1.121.222'dir. İlçelerde hizmet alan nüfus ise 971.315'dir

Antalya ilinde su kirliliğinin önlenmesi için yapılan en önemli çalışma yerleşim yerlerindeki atık suların arıtımı için merkezi atıksu arıtma tesisi kurulmasıdır. 2003 yılında 22 adet olan merkezi atıksu arıtma tesisi sayısı 2013 yılında toplam 30 olmuştur.

İlde bulunan merkezi atıksu arıtma tesislerinden oluşan arıtma çamurları Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ASAT Genel Müdürlüğü'nün denetimindeki Hurma mevkiinde faaliyet gösteren atıksu arıtma tesisindeki termal kurutma sisteminde kurutulduktan sonra çimento fabrikalarına yakıt olarak gönderilmektedir. Toprakta kullanılmamaktadır.

2013 yılında Antalya ilinde 19 merkezi ve 2 münferit atıksu arıtma tesisi işleticisine toplam yaklaşık 2.836.000,0 TL geri ödeme yapılmıştır.

Antalya Sanayi Bölgesinde sektörel olarak plastik, tekstil, gıda, ahşap, kimya, gübre vb. sektörler bulunmaktadır. Bölgede evsel ve endüstriyel nitelikli 20.000 m³/gün kapasiteli merkezi atıksu arıtma tesisi 31.12.2002 tarihinde işletmeye alınmış olup arıtma tesisi çıkış sularının online izlenmesi için kurulacak cihaz için yer tespiti yapılmış olup kurulması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 66– Antalya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
ASAT - Hurma A.A.T.	İleri arıtma	150.000	16
ASAT - Lara A.A.T.	İleri arıtma	22.000	3,5
KUYAB Kundu A.A.T.	Biyolojik	4.800	4,8
TURAŞ - Belek 1 A.A.T.	İleri arıtma	13.500	18
TURAŞ - Belek 2 A.A.T.	İleri arıtma	22.600	30
TURAŞ - Boğazkent A.A.T.	İleri arıtma	11.000	10
TURAŞ - Serik A.A.T.	İleri arıtma	9.000	11,5
Çolaklı Belediyesi A.A.T.	İleri arıtma	15.000	12
Manavgat Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	11.000	15
MATAB - Kumköy A.A.T.	İleri arıtma	50.000	15
MATAB - Titreyengöl A.A.T.	Biyolojik	10.725	10
Okurcalar Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	20.000	1,5
TURAŞ - Avsallar A.A.T.	İleri arıtma	15.000	10
TURAŞ - Türkler A.A.T.	İleri arıtma	15.000	15
Konaklı Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	30.000	15
Alanya Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	50.000	12
TURAŞ - Oba A.A.T.	Biyolojik	30.000	16,5
Mahmutlar Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	20.000	12
Gazipaşa Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	25.000	2,5
GATAB - Beldibi A.A.T.	Biyolojik	22.787	17
GATAB - Kızıltepe A.A.T.	Biyolojik	16.341	17
GATAB - Kemer A.A.T.	Biyolojik	21.415	19
GATAB - Çamyuva A.A.T.	Biyolojik	21.975	15
GATAB - Tekirova A.A.T.	Biyolojik	9.008	14
Kumluca Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	8.672	7
Korkuteli Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	14.900	10
Kaş Belediyesi A.A.T.	İleri arıtma	5.300	0,5
Kalkan Belediyesi A.A.T.	Biyolojik	2.100	0,2
Mavikent Beykonak A.A.T.			
Antalya O.S.B. Evsel Ve End. A.A.T.	Fiziksel, Kimyasal, Biyolojik	20.000	12

Not: Antalya ili Turizm Bölgesi olup çizelgedeki rakamlar maksimum debi esas alınarak hazırlanmıştır.

3. Atıklar

Antalya ilinde 5 adet Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, 1 adet Katı Atık Kompost Tesisi mevcuttur.

Çizelge 67 - Antalya ili sınırları içerisinde bulunan Düzenli Depolama ve Kompost Tesisleri

İl/İlçe Adı	Depolama Tesisi Adı	Kompost Tesisi Adı
Alanya	Alanya Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Kaş	Patara Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Kemer	-	GATAB Katı Atık Kompost Tesisi
Kumluca	Kumluca Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Manavgat	Manavgat Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-
Merkez	Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi	-

İlde merkeze bağlı 5 belediye ve Serik ilçesi merkez ile belde belediyeleri, Kemer ilçesinden oluşan ve Kompost tesisinde değerlendirilemeyen evsel katı atıklar Büyükşehir Belediyesine ait Kızıllı Düzenli Katı Atık Depolama Tesisine gönderilmektedir.

Kızıllı Köyü, Taşgövu Mevkiinde, yaklaşık 100 ha lık alanda yer alan, merkeze 30 km mesafede ve 6 lottan oluşan Antalya Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisine, Konyaaltı, Muratpaşa, Kepez, Aksu ve Döşemealtı İlçe Belediyeleri ve Serik, Kemer ilçeleri olarak 1.500.000 kişilik nüfusun atıkları gelmektedir. Bu alanın 1. lotu 4 etap olarak hazırlanarak kullanılmaktadır. 1. lotun kullanımı devam etmektedir. Ayrıca bu alanda Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi kurulması ile ilgili "ÇED Gerekli Değildir" Kararı ve "Kamu Yararı" Kararı verilmiş olup, Antalya Büyükşehir Belediyesince "Entegre Atık Değerlendirme, Geri Dönüşüm ve Bertaraf Tesisleri ile Düzenli Depolama Sahası Yapımı ve İşletilmesi İşi" ihalesi Şubat 2012'de yapılmıştır. Bu ihale kapsamında tıbbi atık sterilizasyon tesisi inşaatı da yer almaktadır. Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Sahası inşaatı 1. lot 17 Ekim 2003 tarihinde tamamlanarak tesis işletmeye alınmıştır.

100 ha'lık toplam depolama alanının yaklaşık 65 ha'lık alanı düzenli depolama için projelendirilmiş olup, mevcut durumda 16,8 ha'lık alanda katı atık depolama faaliyeti devam etmektedir. Kızıllı Katı Atık Depolama Sahasına Antalya Büyükşehir Belediyesi ve alt Belediyeleri dışında; Boğazkent Belediyesi, Yukarı Kocayatak Belediyesi, Abdurrahmanlar Belediyesi, Serik Belediyesi, Karaöz Belediyesi, GATAB'dan atıklar gelmektedir. Belediyeler haricinde özel firmalara ait sahaya kabul edilebilir özel atıklarında sahaya kabulü yapılmaktadır.

2013 yılı içerisinde Kızıllı Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında toplam 588.243,59 kg evsel nitelikli katı atık düzenli depolama yöntemiyle bertaraf edilmiştir.

Çizelge 68 – Antalya ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	31

Antalya merkez ilçe sınırları içerisinde 18 adet ambalaj atıkları toplama-ayırma tesisi, 13 adet ambalaj atıkları geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

Antalya Büyükşehir Belediyesi Atık Yönetimi ve İşletme Şube Müdürlüğü olarak Çevre Kanunu ve ilgili yönetmelikleri kapsamında geri kazanılabilir atıkların yönetimine ilişkin olarak Büyükşehir Belediyesine verilen eğitim, koordinasyon çalışmalarını yürütmektedir. Koordinasyon çalışmaları kapsamında Kepez Belediyesi, Döşemealtı Belediyesi ve Aksu Belediyesi ile

- Bitkisel atık yağlar,
- Elektrikli ve elektronik atık eşyalar,
- Atık piller,
- Madeni atık yağlar ve
- Atık lastikler ile ilgili Bakanlıktan lisanslı firmalar ile üçlü protokoller imzalanmıştır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kuruluş, ilçe belediyeler ve Büyükşehir Belediyesi arasında imzalanmış olan protokol kapsamında toplanan atk lastik miktarı 1.275 ton'dur.

2013 yılı içerisinde Antalya'da protokol imzalanan firmalar tarafından toplanan atk yağ miktarı 650.758 kg'dır. Antalya'da 2013 yılında toplanan atk pil miktarı 8.745,44 kg'dır. 2013 yılında Antalya'da protokol imzalanan firmalar tarafından toplanan bitkisel atk yağ miktarı 1.780 ton'dur.

Antalya Büyükşehir Belediyesine ait "Atk Elektrikli ve Elektronik Eşya- Atk Pil Toplama Aracı" ile atıklar toplanabilmektedir. 2013 yılı içerisinde toplanan atk elektrikli ve elektronik eşya miktarı yaklaşık 10,16 tondur.

Antalya ilinde 25/04/2012 tarihli "Tıbbi Atıkların Toplanması, Taşınması Ve Sterilize Edilmesi Hizmeti Protokolü" ile Afyon'da bulunan sterilizasyon tesisine taşınarak bertaraf yapılmaktadır. 2013 yılı içerisinde toplam 2.540 ton tıbbi atık bertaraf işlemi yapılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Antalya ili sınırları içerisinde 4 adet Milli Park, 3 adet Tabiat Parkı, 3 adet Tabiat Koruma Alanı, 9 adet Tabiat Anıtı, 8 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 4 adet Ördek Avlak Sahası, 1adet Devlet Avlağı, 1 adet Yaban Hayatı Üretim İstasyonu, 7 adet Deniz Kaplumbağası Üreme Kumsalı bulunmaktadır.

Çizelge 69 – Antalya ili sınırları içerisindeki milli parklar

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Milli Park	Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı	1970	6.702	Onaylı plan mevcuttur. Revizyon gerekiyor.
Milli Park	Köprülü Kanyon Milli Parkı	1973	36.614	Onaylı plan mevcuttur. Revizyon plan çalışması devam ediyor.
Milli Park	Altınbeşik Milli Parkı	1994	1.156	Taslak halinde, onay aşamasında
Milli Park	Saklıkent Milli Parkı	1996	1.643 (1.556 ha'ı Antalya ili, 87 ha'ı Muğla ili sınırları içerisindedir)	Hazırlanma aşamasında

Çizelge 70 – Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat parkları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Tabiat Park	İncekum Tabiat Parkı	08.12.2006	27,1	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı	21.05.1991	586,5	Onaylı plan mevcuttur
Tabiat Park	Mavikent Tabiat Parkı	30.06.2009	42	Onaylı plan mevcuttur

Fotoğraf 2 – İnce Kum Tabiat Parkı

Fotoğraf 3 - Kurşunlu Şelalesi Tabiat Parkı

Çizelge 71 – Antalya ili sınırları içerisindeki mağaralar

Altınbeşik Mağarası	Papazkayası Mağarası	Beldibi Mağarası	Kocain Mağarası
Damlataş Mağarası	Yerköprü Mağarası	Büyük Dipsiz Mağarası	Peynirdeliği Mağarası
Zeytintaşı Mağarası	Gürleyik Mağarası	Derya Mağarası	Tilkiler Mağarası
Karain Mağarası	Kocadüden Mağarası	Çimeniçi Mağarası	Aslanlı (Yaren) Mağarası
Konakaltı Mağarası	Oruç Düdeni Mağarası	Mahrumçalı Mağarası	Geyikbayırı Mağarası
Küçükdipsiz Mağarası	Dim (Gavurini) Mağarası	Molladeligi Mağarası	

Çizelge 72 – Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat anıtları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	YAŞI (yıl)
Tabiat anıtı	Aslan Ardıcı	21.04.1995	1.725
Tabiat anıtı	Gedelma Çınarı	06.05.2003	-
Tabiat anıtı	Dibek Sediri (Ambar Katran)	13.09.2002	1.700
Tabiat anıtı	Karamık Köyü Sediri (Katil Sedir)	21.04.1995	500
Tabiat anıtı	Kızılağaç Köyü Lübnan Sediri	21.02.1995	1.525
Tabiat anıtı	Koca Sedir	13.09.2002	1.085
Tabiat anıtı	Kocakatran Lübnan Sediri	21.02.1995	2.025
Tabiat anıtı	Koç Sedir	21.02.1995	663
Tabiat anıtı	Şah Ardıç	21.02.1995	825

Çizelge 73 – Antalya ili sınırları içerisindeki tabiat koruma alanları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)
Tabiatı koruma alanı	Alacadağ Tabiatı Koruma Alanı	01.10.1990	427
Tabiatı koruma alanı	Çığılkara Tabiatı Koruma Alanı	05.07.1991	15.889
Tabiatı koruma alanı	Dibek Tabiatı Koruma Alanı	31.12.1993	550

Çizelge 74 – Antalya ili sınırları içerisinde bulunan yaban hayatı geliştirme sahaları

KORUMA STATÜSÜ	ADI	İLAN TARİHİ	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	PLAN DURUMU
Yaban hayatı geliştirme sahası	Dim Çayı YHGS	16.10.2005	47.373	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Düzlerçamı YHGS	16.10.2005	29.033	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Gidengelmez Dağları YHGS	2005	16.134	-
Yaban hayatı geliştirme sahası	Gündoğmuş YHGS	07.09.2005	8.368	Taslak halinde, onaylı değil
Yaban hayatı geliştirme sahası	Kıbrıs Çayı YHGS	16.10.2005	3.558	Onay aşamasındadır.
Yaban hayatı geliştirme sahası	Sivridağ YHGS	2003	8.162	Onaylı plan mevcuttur
Yaban hayatı geliştirme sahası	Üzümdere YHGS	2005	18.476,5	Onaylı plan mevcuttur

Çizelge 75 – Antalya ili sınırları içerisindeki sulak alanlar

KORUMA STATÜSÜ	ADI	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ (ha)
Sulak alan	Aksu Deltası	16.500
Sulak alan	Avlan Gölü	850
Sulak alan	Oluk Köprü Kaynakları	20.000
Sulak alan	Patara Kıyı Ekosistemleri	11.910

Çizelge 76 – Antalya ili sınırları içerisindeki deniz kaplumbağası üreme alanları

ÇALIŞMA KONUSU	ADI	UZUNLUĞU (km)	STATÜSÜ	MÜLKİYET DURUMU
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kale	8,5	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kumluca	14	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Çıralı	3,2	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Tekirova	3,7	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Belek	29,5	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Kızılot	16,1	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi
Deniz kaplumbağası üreme alanı	Demirtaş	7,8	2009/10 Sayılı genelgede yer alan Deniz Kaplumbağası Yuvalama Alanı	Kıyı kanunu hazine arazisi

Çizelge 77 – Antalya ili sınırları içerisindeki avlak alanları

AVLAK TÜRÜ	ADI	AVA KONU TÜR
Devlet avlağı	Kaş Asas D.A.	Yaban Domuzu
Devlet avlağı	Kaş- Gengüme D.A.	Yaban Domuzu
Devlet avlağı	Alanya Güzelbağ D.A.	Yaban Domuzu - Kınalı Keklik- Yaban Tavşanı-Tilki- Kaya Sansarı
Devlet avlağı	Korkuteli Naldöken D.A.	Yaban Domuzu
Devlet avlağı	Serik-Gebiz D.A.	Yaban Domuzu
Devlet avlağı	Akseki- Geriş D.A.	Yaban Domuzu
Devlet avlağı	Akseki- Merkez D.A.	Yaban Domuzu

Çizelge 78 – Alanya doğal sit alanları ve tabiat varlığı sayıları

İL	Doğal Sit Alanı	Tabiat Varlığı
Antalya	52	51
Isparta	9	11
Burdur	4	7
Toplam	65	69

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları

İLÇE	YER	TÜRÜ
AKSEKİ	Merkezde bulunan sivil mimarlık örnekleri	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (48 adet) Kültür Varlığı (2 adet), Kentsel Sit Alanı, Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Bademli Köyü, Eski han yapısı ve ağaç grubu	Kültür Varlığı
	Sadıklar Köyü, Koyungöbediği mağarası	Tabiat Varlığı
AKSU	Pınarlı, Çamköy'de bulunan mağara çukuru	Tabiat Varlığı
	Aksu, Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.)
	Aksu merkez biriminde bulunan yapılar ve ağaç grubu(6 adet)	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)
ALANYA	Alanya Kalesi	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (88 adet) Kültür Varlığı (41 adet) I. Derece Doğal Tarihi-Kentsel-Arkeolojik Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Çamyolu (Kestel) Köyündeki yerleşim alanı ve Dovalık III. Derece Arkeolojik Sit Mevkiindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Gülefşen Köşkü, Gülefşen Camii, Gülefşen Hamamı, Gülefşen Mevkii duvar kalıntısı, türbe, Gülefşen Köprüsü, Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) Hacıba Köşkü (Av Kasrı), Oba Medresesi, Hasbahçe Köşkü ve çınar ağacı	Kültür Varlığı (9 adet)
	Oba Beldesi, Cami Alanı Mh.'de bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Oba Beldesinde bulunan taşınmazlar Kültür Varlığı (Sivil Mimari Örn.)	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (2 adet)
	Alanya-Kahyalar Kıyı Bandı	I-III. Derece Doğal Sit
	Oba Beldesi Bucakluk Mevkiindeki Suini mağarası	Tabiat Varlığı
	Dereköy, Gedevet yaylasında bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kadıpaşa Mahallesi 21 ada 30 parseldeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı
	Türktaş Köyü, 103 ada 23 parseldeki cami haziresi	Kültür ve Tabiat Varlığı (6 adet)
	Türkler Beldesi, Bilaller Mezarlığı ile anıtsal ağaçlar	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Çıplaklı Beldesi, 158 ada 3 parseldeki Sekilioğlu Mezarlığı	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Güzelbağ Beldesi şapel, mağara ve Göğügediği öreni	Arkeolojik sit ve Tabiat Varlığı
	Dim Çayı, Gavurini Mağarası	Kültür ve Tabiat Varlığı

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
ALANYA	Oba Beldesi, Tosmur Köyü, Kalkamat taşı	Kültür ve Tabiat Varlığı
	Taşatan Dere Mevkii Tesbili Mağarası	Tabiat Varlığı
DEMRE	Kekova, Üçağız	I.Derece Doğal Sit
	Zümrütkaya Mahallesi, Taşdibi Yarımadası	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Demre Çayı Mevkii	I.Derece Doğal Sit
DÖŞEMEALTI	Yağca, Çarkini, Mustanini, Karain, Macarini, Öküzini, Suluin, Koyunini, Harunini Mağaraları ve Kırkgöz su kaynakları	I.Derece Doğal Sit I.Derece Arkeolojik Sit (8 adet)
	Yukarıkaraman, Düzlerçamı Ormanı, Güver Uçurumu, Termessos Antik Kenti	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Ekşili, çınar ağaçları ve çeşme	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (2 adet) Kültür Varlığı
ELMALI	Sedir Ağaçları	I.Derece Doğal Sit
	Tekke Köyü Abdal Musa Türbesi yakınında bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Çaybaşı Köyünde, 668 parseldeki Solak Değirmen, Tekke Köyünde, 1585 parseldeki Budala Sultan Türbesi, Tescilli Abdal Musa Türbesinin yaklaşık 1,5 km güneyindeki epe üzerinde bulunan Oturak Baba Mezarlığı ve 1285 Parseldeki Mestan Dede Türbesi, Tekke Köyünde Tekke Deresi Mevkiindeki ardıç ağacı	Kültür Varlığı (4 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
FİNİKE	Finike-Beymelek Kıyı Bandı	I-III. Derece Doğal Sit
GAZİPAŞA	Gazipaşa-Kahyalar kıyı bandı	I-II-III. Derece Doğal Sit
	Gazipaşa Beyrebucak	Yalan Dünya Mağarası
GÜNDOĞMUŞ	Kayabükü Köyü Uçan Şelale	I.Derece Doğal Sit
	Umutlu Köyü Meryemini Mağarası	Tabiat Varlığı
İBRADI	Merkezde bulunan kestane ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Ürünlü Köyündeki Düdensuyu Mağarası	Kültür Varlığı
	Maşata Yaylası Turizm Merkezinde, Ürünlü Köyünde	Kentsel Sit Alanı
	Sivil mimarlık örneği, Çeşme, Çınar Ağaçları	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (29 adet) Kültür Varlığı Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (31 adet)
KAŞ	Çukurbağ Yarımadası	III. Derece Doğal Sit
	Kalkan	III. Derece Doğal Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Palamut Köyü Şeyhkavağı Mevkiinde bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Aklar Köyü, Saklıkent Kanyonu	I. Derece Doğal Sit

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
KAŞ	Bucak Denizindeki Kaş-Kalkan Yolunun arkeolojik sit alanı ile birleştiği kısım ile Kaş'ın güney ve güney doğusundaki kıyı bandı ile limanağzı kesimi	III.Derece Doğal Sit (2 adet)
	Kalkan, Gelemiş Köyü, Patara	I-III.Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Çukurbağ Köyü, Uçarsu Şelalesi ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Kalkan Güney Yamaçları	I. Derece Doğal Sit
	Gökçeören Köy Cami bahçesindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Ağullu Köyündeki Pırnal Meşesi	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Yeşilköy, Fırnaz Koyu ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
	Bezirgan Köyü Anıt Ağaç	Tabiat Varlığı
	Bezirgan Köyü, Odayanı Mevkii, 127 ada, 14 parselde, 4 adet Çınar Ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (4 adet)
	Bezirgan Köyü, 10 adet çınar 1 adet meşe ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (11 adet)
KEMER	Çıralı	I-III.Derece Doğal Sit
	Çıralı, Yanartaş	I-II.Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Tekirova kumsalında bulunan günübirlik alan	II.Derece Doğal Sit
	Ulupınar,287 parselde servi ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
KEPEZ	Düden Şelalesi ve Düden Çayı	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Vakıf Zeytinliği	I.Derece Doğal Sit
	Varsak, Karşıyaka Mh., Varsak Obruğu	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit
	Ahatlı Mahallesi 1240 ve 1241 parsellerde bulunan Dokuma fabrikası idare binası, yemekhane ve depo yapıları ile Doğal Varlık alandaki ağaç dokusu	Endüstriyel ve Ticari Yapı (3 adet)
	Varsak, 1610 ada adanın güneyindeki sarnıç ile 2016 adanın doğusundaki Kararsak Mağarası	Anıt ve Abide Doğal Varlık
	Duacı Köyü, Başköy-Kolaklar Mah., Kocaçukur Mevkii ile çevresi Güverci (Yemişli) Mağarası	I.Derece Doğal Sit I.Derece Arkeolojik Sit
KONYALTI	Beldibi	I.Derece Arkeolojik -Doğal Sit II.Derece Doğal Sit
	Geyikbayırı, Trebenna antik kenti	I.Derece Arkeolojik -Doğal Sit
	Arapşuyu Olbia-Attalia yanındaki antik kalıntıların bulunduğu alan	I.Derece Doğal Sit
	Sarıs Deresi	I-II.Derece Doğal Sit Etkileme Geçiş Alanı
	Sarıs-Beldibi Tüneli arası kıyı bandı	I-III.Derece Doğal Sit

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ	
KORKUTELİ	Merkezde bulunan asırlık ağaçlar ve sivil mimarlık örn.	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (8 adet) Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.)(4 adet)	
	Yenicedere Boğazı	I.Derece Arkeolojik-Doğal Sit	
KUMLUCA	Beykonak Akmaz Deresi	I.Derece Doğal Sit	
	Altınkaya Köyünde bulunan çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)	
	Alakır Çayı	I.Derece Doğal Sit	
	Tekirova-Adrasan-Gelidonya Burnu Arası	I-II. Derece Doğal Sit	
MANAVGAT	Köprüçay Havzası	I-III. Derece Arkeolojik-Doğal Sit I.Derece Doğal Sit	
	Gebece Köyü, Simoluğu Mağarası	Tabiat Varlığı	
	Köprüçayın Bucak Köy- DSİ Regülatörü arasında kalan I. Derece Doğal Sit kısmı ve Karakaya Mahallesindeki Garnizon yapısı kalıntıları	Kültür Varlığı (2 Adet)	
	Sorgun Mevkiindeki ormanlık alan	I.Derece Doğal Sit	
	Manavgat ilçesi Yalçıdibi Köyü sınırları içerisinde bulunan Büyükyalçı Tepe ve Akyar Tepe arasında Samanlık Deresi Çevresi	I.Derece Doğal Sit	
	Sorgun Kumul Alanı	I.Derece Doğal Sit	
	Manavgat Şelalesi	Tabiat Varlığı	
	MURATPAŞA	Antalya Parkı-Konyaaltı-Lara Plajı içinde kalan falezler	I.Derece Doğal Sit
		Kaleiçi (71 adet anıtsal yapı, 56 adet kuyu 93 adet bahçe, 25 anıt ağaç, 473 adet sivil mimari örneği)	Kentsel-III. Derece Arkeolojik Sit Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (473 adet) Kültür Varlığı (127 adet) Korunacak Bahçe (93 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) (25 adet)
		Zerdalilik Mah., 1385 Sokakta bulunan çınar ağacı	Anıt Ağaç
Narenciye Araştırma Enstitüsü		I.Derece Doğal Sit	
Narenciye Araştırma Enstitüsü		I-III. Derece Doğal Sit Koruma Alanı	
Tek ağaçlar		Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)(33 adet)	
Ağaç toplulukları		Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)(31 adet)	
Lara Kıyı Bandı		I.Derece Doğal Sit	
Lara Kumulları		II. Derece Doğal Sit	
Düden Çayı		I. Derece Doğal Sit	

Çizelge 79 – Antalya doğal sit alanları ve tabiat varlıkları (devam)

İLÇE	YER	TÜRÜ
MURATPAŞA	100.Yıl Bulvarı Kadınyarı Deresi	I.Derece Doğal Sit
	Güzeloba, Yamansaz Bataklığı ve çevresi Kemeragzi	I.Derece Doğal Sit I. -III. Derece Arkeolojik Sit(2 adet) Etkileme Geçiş Alanı
	Sinan Mh., 19 Mayıs Cd., 3344 ada, 5 parselde bulunan ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	5543 ada, 1 parselde bulunan ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Değirmenönü Cad. üzerinde bulunan sivil mimarlık örn. ve ağaçlar	Kültür Varlığı (Sivil Mim. Örn.) (4 adet) Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)(5 adet)
	Konyaaltı Falezleri	I.Derece Doğal Sit
	Ermemek Mah., Gökalp Sokaktaki çınar ağacı grubu	Anıt Ağaç (5 adet)
	Atatürk Caddesi üzerinde bulunan ağaçlar	Tabiat Varlığı (Ağaç Grubu)
	Meydan Kavağı Mh. Avni Tolunay Cd., 5891 ada, Çınar Sitesi Bahçesindeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kırcami Mah. 740 ada 17 parseldeki çınar ağacı	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
	Kızıltoprak Mah. Şehit Ercan Cad. 931 sok. 10802 ada 4 parselde Zincirli Kuyu Camii bahçesindeki çınar ağacı ve kuyu	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç) Kültür Varlığı
	Haşim İşcan Mah. 1254 ada 21 parselde Tugayoğlu Apartmanı bahçesindeki ağaç	Tabiat Varlığı (Anıt Ağaç)
SERİK	Büyükbekis Köyü, Aspendos Antik Kenti	I-III. Derece Arkeolojik Sit I.Derece Doğal Sit
	Belek-Kumköy Mevkii, Deniz Kaplumbağaları üreme alanı	I.Derece Doğal Sit
	Akbaş Köyü, Gölçeler Mahallesinde bulunan mağara	I.Derece Doğal Sit
	Kozan Köyü, Uçan I ve Uçan II Şelaleleri	I.Derece Doğal Sit
	Hürriyet Caddesi ve Atatürk Caddesi üzerindeki çınar ağaçları	Tabiat varlığı (3 adet)
	Ahmediye Köyü mezarlığındaki meşe ağacı, Kirsetepedeki antik yerleşim alanı	Tabiat Varlığı Anıt Ağaç I.Derece Arkeolojik Sit

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 80 – Antalya ilinin arazi kullanım durumu (İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	466.464,84	22,41
Orman	1.173.248,13	56,37
Çayır ve Mera	388.416,84	18,66
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	32.629,26	1,57
Diğer	13.146,80	0,63
Sulak Alan	1.900,17	0,09
Su Kütlesi	5.631,27	0,27

İlk kez 03.09.2009 tarihinde onaylanan Antalya-Burdur Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı plan notlarındaki değişiklik 16.09.2013 tarihinde Bakanlık Makamının 14352 sayılı Olur'u ile onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 81 – Antalya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Antalya ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	50	7	4	11	2	4	38	116
ÇED Olumlu Kararı	1	5	0	1	0	0	0	7

Çizelge 82 – Antalya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Antalya ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	7	78	85
Çevre İzni Belgesi	8	95	103
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	5	11	16
TOPLAM	20	184	204

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 83 – Antalya ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Antalya ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	19	3	2	0	3	0	0	4	0	28
Ani (Plansız) Denetimler	1	326	167	29	291	8	235	113	0	932
Genel Toplam	20	329	169	29	294	8	235	117	0	960

Çizelge 83 – Antalya ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Antalya ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	8	6.736,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1.594	42.658,00

Çizelge 84 – Antalya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Antalya ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	81.272	243.816	121.908	0	562.761	219.673	0	1.310.702
Uygulanan Ceza Sayısı	1	2	6	3	0	28	13	0	53

Artvin

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Artvin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 85'de verilmektedir.

Çizelge 85 – Artvin ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	4	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	2	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	13	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Artvin ili sınırları içerisinde 1 mobil 5 adet sabit egzoz gazı ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlar Merkez, Hopa ve Arhavi ilçelerinde bulunmaktadır. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Döner Sermayesi tarafından bu istasyonlara 2013 yılı içerisinde 15.776 adet pul satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Artvin ilinde evsel kullanımlarda kaynak suyu ve akarsular ve kuyu sularından faydalanılmaktadır. İlde 12 adet belediye bulunmakta ve tüm belediyelerde içme suyu şebekesi bulunmaktadır. İlde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 100.344, içme suyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus ise 35.515'tir. Belediyelerde içme ve kullanma suyu şebekesi için çekilen yüzey suyu miktarı 3.367.000 m³/yıldır. Yeraltı ve yüzeysel sular için arıtma tesisi mevcut olup fiziksel arıtma yapılmaktadır. Arıtma tesisi kapasitesi 7.000.000 m³/yıl olup 2012 yılı içerisinde 3.209.000 m³/yıl su arıtılmıştır.

Artvin'in merkez ve ilçe belediyelerinin hepsinde kentsel kanalizasyon sistemi bulunmaktadır. Ancak hiçbir belediyede atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte belediyelerde AAT yapımı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 86 – Artvin ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/ay)
Arhavi Belediyesi AAT	Proje aşamasında		
Borçka Belediyesi AAT	Proje aşamasında		
Hopa Belediyesi AAT	Proje aşamasında		

3. Atık

İlde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Merkez ve İlçe belediyeler katı atıklarını şehir dışında vahşi olarak depolamaktadır. 2006 yılında ARRİKAB (Artvin-Rize Katı Atık Birliği), 2007 yılında ise ÇOKAB (Çoruh Katı Atık Birliği) için ÇED Gereklî Değildir kararı verilmiş; ancak ARRİKAB'ın yeri ile ilgili olarak sorun çıkmış ve hiçbir işlem yapılmadığı için ÇED Yönetmeliğı gereğı karar düşmüştür. Aynı şekilde ÇED yönetmeliğı gereğı ÇOKAB ile ilgili 5 yıl süre aştığı için bu projenin de kararı düşmüştür. Günümüzde ise ÇOKAB'ın yeniden projelendirilerek yapılması gündemdedir. ÇOKAB'ın Erzurum İli, Oltu İlçesinde yapmayı planladığı katı atık bertaraf tesisi hizmete girdiğinde tüm katı atıklar buraya gönderilecektir. Böylece Artvin ilinin düzenli katı atık depolama sorunu ortadan kalkacaktır.

Çizelge 87 – Artvin ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayrırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

2013 yılında Artvin ilinde 51.000 kg plastik, 978.000 kg metal, 209.000 kg kağıt-karton olmak üzere toplam 1.238.000 kg ambalaj atığı toplanarak geri dönüşüme gönderilmektedir.

“Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” çerçevesinde ilde toplanan atık madeni yağlar geçici olarak depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara verilmektedir. 2013 yılında 74.055 kg ve 185.902 lt atık motor yağı toplanmıştır.

Artvin ilinde oluşan bitkisel atık yağlar “Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” hükümlerine göre geçici olarak depolandıktan sonra il dışında bulunan lisanslı firmalara verilmektedir. 2013 yılında 3.854 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Artvin ilinde oluşan tıbbi atıklar Trabzon ilinde bulunan lisanslı bir firma tarafından toplanıp bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların tümüne yakını Devlet Hastanelerinden kaynaklanmaktadır. Artvin’de 2013 yılında 74,4 ton tıbbi atık toplanmıştır.

İlde bulunan Eti Bakır A.Ş. Murgul İşletmesi’nde 2013 yılında 3.451.028 ton cevher zenginleştirme tesisi atığı oluşmuştur. Bu atık tesiste depolanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı sonu itibariyle Artvin ili sınırları içerisinde 2873 sayılı kanuna tabi üç adet milli park (Hatila Vadisi MP, Karagöl-Sahara MP ve Kaçkar Dağları MP’nin bir bölümü), bir adet tabiat parkı (Borçka Karagöl TP), üç adet tabiatı koruma alanı (Hopa Çamburnu TKA, Borçka Camili Gorgit TKA ve Camili Efeler TKA) ve 4915 sayılı kanuna tabi bir adet yaban hayatı geliştirme sahası (Çoruh Vadisi YHGS) bulunmaktadır. İlde toplam 51.681,5 ha korunan alan bulunmaktadır. Ayrıca ilin Murgul ilçesinde Kamilet Doğu Kayını ve Merkez Taşlıca mevkiinde Melodere Doğu Ladini olmak üzere 2002 yılında tescil edilmiş iki adet tabiat anıtı bulunmaktadır.

Camili havzası, WWF tarafından Avrupa’da acil korunması gereken 100 ormandan biri ilan edilen Karçal Dağları’nın büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Artvin Camili bölgesi, 2005 yılında Türkiye’nin ilk Biyosfer Rezervi olarak, 102 ülkeden 482 adet alanı kapsayan UNESCO’nun İnsan ve Biyosfer (MAB) Ağı’na katılmıştır. Camili havzası dünyadaki üç önemli arı ırkından biri olan Kafkas Arı Irkı’nın saflığının bozulmadan kaldığı tek yerdir. Bu nedenle gen koruma alanı kapsamına alınmıştır.

Artvin İli sınırları içinde yer alan Altıparmak (Barhal) çayı, Kaçkar dağlarının güney yamaçlarından doğar, yaklaşık 40 kilometrelik bir mesafe kat ettikten sonra Yusufeli’nin 2 km güneyinde Çoruh nehrine karışır. Altıparmak çayı, kano ve nehir kayağı için elverişli olup yüksek dağlarla çevrili son derece güzel ve etkileyici bir vadi içindedir. Altıparmak (Barhal) çayı vadisi sınırları içerisinde mevcut yerleşim alanları Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım alanı, bu alanların dışında Altıparmak idari sınırları içerisinde kalan diğer alan ise Nitelikli Doğal Koruma Alanı karakteristiğı gösterdiğinden Nitelikli Doğal Koruma ve Sürdürülebilir Koruma Kontrollü kullanım alanı olarak kabul edilmiştir.

Karagöl-Sahara MP, Karagöl Bölümü ve Borçka Karagöl TP, heyelanla oluşmuş göl olmalarından dolayı göllerin çevresinde toprak kaymaları meydana gelmektedir. Borçka Karagöl TP, akarsularla taşınmakta olan alüvyonlarla dolma tehlikesi altındadır. Gölün dolma tehlikesini önlemek amacıyla DSİ ile ortak proje yapılmıştır.

Çizelge 88 – Artvin ilinde bulunan milli parklar, tabiat parkı, doğal sit, tabiat parkı ve anıt ağaçları

Hatila Vadisi Milli Parkı	
Coğrafik Konum	: 41°03'00"/41°14'00" Kuzey enlemleri ve 41°31'30"/41°47'00" Doğu boylamları
Alanı	: 17.104,0 ha
Yasal Konumu	: 31 Ağustos 1994 tarih ve 22037 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 94/5841 Sayılı Kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre "Milli Park" olarak ilan edilmiştir.
Ulaşım	: Alanın şehir merkezine uzaklığı 10 km'dir. Yol stabilize edilmiştir.
Flora ve Fauna	: Sahada relikt ve endemik karakterdeki bitki örtüsü, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, eşsiz peyzaj güzellikleri, zengin faunası ve rekreasyonel potansiyeli mevcuttur. Sahada 530 çeşit bitki türü mevcuttur. Bunlardan 85 adedi relikt-endemik türdür. Bitki türlerinden 50 civarındaki türler ilaç sanayinde kullanılan bitkilerdir. Sahada bulunan bitki türlerinden bazıları, ağaç olarak; Ladin, Gökmar, Sarıçam, Kayın, Gürgen, Kızılağaç, Meşe, Alıç, Karaağaç, Akçağaç, Kavak, Kestane, Porsuk ve İhlamur, ağaççık olarak; Orman Güllü, Fındık, Şimşir, Kara Yemiş, Üvez, Çalı olarak; Yaban Güllü, Böğürtlen, Ayı Üzümlü, Otsu bitkiler olarak; Çoban Püskülü, Çilek, Eğrelti Otu, Kekik, Mürver ve ısırgan türleri bulunmaktadır. Hayvan türleri olarak; memeli hayvanlardan; Dağ Keçisi, Sincap, Sansar, Ayı, Domuz, Kurt, Tilki, Tavşan, Çakal, Ceylan, kuş türlerinden; Keklik, Seçe, Ağaçkakan, Karatavuk, Atmaca, Bildircin, Doğan, balık türlerinden; Alabalık, sürüngenlerden; Kertenkele, yılan ve Kaplumbağa türleri bulunmaktadır. Ladin ağaçlarına zarar veren kabuk böcekleri ile ilgili sorunlarla biyolojik mücadele devam etmekte, ayrıca alan ile ilgili master planı yapılmadığı için çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.
Karagöl-Sahara Milli Parkı	
Coğrafik Konum	: 41°11'00"/42°20'00" Kuzey enlemleri ve 42°25'00"/42°30'00" Doğu boylamları
Alanı	: 3.304,00 ha (33,04 km ²)
Yasal Konumu	: 31 Ağustos 1994 tarih ve 22037 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulunun 94/5841 Sayılı Kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanununa göre "Milli Park" olarak ilan edilmiştir.
Ulaşım	: Şavşat'a Sahara bölümü 8 km, Karagöl bölümü 19 km dir. Artvin'e 80 km, Ardahan'a 45 km'dir
Flora ve Fauna	: Ender manzara güzellikleri, kültürel, rekreasyonel ve turistik potansiyeli olan sahada bitki türlerinden; Ağaç olarak; Ladin sarıçam, Ahlat, Ağaççık olarak; Orman güllü, Kızılcık, Fındık, Çalı olarak; Orman Çileği, Böğürtlen ve Otsu Bitkiler olarak; Eğrelti ve Çayır otları bulunmaktadır. Hayvan Türlerinden; Memeli Hayvanlardan; Ayı, Kurt, Tavşan, Domuz, Porsuk, Tilki, Sincap, Vaşak, Kuşlardan; Keklik, Doğan, Yabani Güvercin, Karga, Saksığan, Sığircık, Alakarga, Balıklardan; Alabalık ve Sazan, Sürüngenlerden ise Yılan, Kertenkele ve Kaplumbağa bulunmaktadır.
Borçka Karagöl Tabiat Parkı	
Coğrafik Konum	: 41° 52' 30" Kuzey enlemleri ve 41° 52' 40" doğu boylamları
Alanı	: 368 ha (3,68 m ²), su yüzeyi alanı 0,4 km ² , kara yüzeyi alanı 3,28 km ²
Yasal Konumu	: Artvin ili Borçka ilçesi sınırları dahilinde bulunan 368 ha'lık bölüm Bakanlık Makamınının 14/08/2002 tarih ve 438 sayılı Olur'ları ile Borçka-Karagöl Tabiat Parkı olarak koruma altına alınmıştır.

	SİT ALANININ ADI	İLÇE/BELDE KÖY/MAH	TÜRÜ	KARAR TARİHİ
1	ARDANUÇ	Cehennem Vadi ve Kanyonu (Adakale Mah.)	I. ve III. Derece Doğal Sit I. Derece Arkeolojik Sit	26.06.2002 tarih ve 4493 sayılı karar
2	ŞAŞAT	Meydancık Beldesi Papart Vadisi, Gökmar ve Mereta Derelerinin Bulunduğu Alan	I. ve III. Derece Doğal Sit	04.08.2010 tarih ve 2853 sayılı karar
3	YUSUFELİ	Altıparmak (Barhal) Çayı Vadisi	Nitelikli Doğal Koruma ve Sürdürülebilir Koruma Kontrolü	16.01.2013 tarih 127 sayılı karar
4	YUSUFELİ	İşhan Köyü Güllütepe (Avres Mahallesi)	Anıt Ağaç (Ceviz)	14.12.1999 tarih sayılı ve 3668 sayılı karar

Ardanuç ilçe merkezinin 7 km kuzeybatısında ve Artvin-Ardanuç karayolunun 25. km'sinde bulunan Cehennem Deresi tipik bir kanyon vadidir. Cehennem Kanyonu dünyada sayılı kanyon vadileri arasında yer alır. Cehennem Vadi ve Kanyonu I. ve III. Derece Sit, I. Derece Arkeolojik Sit alanı olarak kabul edilmiştir.

Yusufeli ilçesi, İşhan Köyü Güllütepe Mahallesi'nde bulunan Ceviz Ağacı Korunması Gerekli Tabiat Varlığı özelliği gösterdiğinden anıt ağaç olarak kabul edilmiştir.

Kelebekler: Artvin, 210'a yakın türü ile (Türkiye'de yaşayan kelebeklerin yaklaşık yüzde 60'ı) kelebek çeşitliliği açısından Türkiye'nin en zengin illerinden biridir. Artvin'i kelebek faunası açısından önemli kılan en büyük özellik, 1998'de yayımlanan Avrupa Kelebeklerinin Kırmızı Kitabı'na göre Avrupa'da nesli ciddi olarak tükenme tehlikesi altında olan en az bir düzine türün bu ilde yaşıyor olmaları gerçeğidir. Adı geçen türler arasında en iyi bilinen kelebeklerden Apollo (*Parnassius apollo*), Büyük Korubeni (*Glaucopteryx arion*), Orman Güzelesmeri (*Erebia medusa*) ve Nazuğum (*Euphydryas aurina*) dışında Sarı Ayaklı Nimfalis (*Nymphalis xanthomelas*), Çokgözlü Poseydon (*Polyommatus poseidon*), Beşparmakotu Zıpzı (*Pyrgus cirsii*) ve Turuncu Süslü Doğu Kelebeği (*Anthocharis damone*) gibi ender görülen türler, Himalaya Mavi Kelebeği (*Pseudophilotes vicrama*), Bavius (*Pseudophilotes bavius*), Karagözlü Mavi Kelebek (*Glaucopteryx alexis*), Esmer Korubeni (*Glaucopteryx nausithous*) gibi mavi kelebekler bulunur. Bu türlerin bazılarının nesli birçok Avrupa ülkesinde tükenmiştir ya da tükenme eşiğindedir. Türkiye'nin endemik türlerinden Merhaba Çokgözlü (*Polyommatus merhaba*) Çoruh Vadisi'nde, Hopfer'in Çokgözlüsü (*Polyommatus hopfferi*) ilin güney yarısında, Çokgözlü Türk Mavisini (*Polyommatus turcicus*) Kaçkarlar'ın eteklerindeki yüksek çayırlarda, Çokgözlü Büyük Turan Mavisini (*Polyommatus aedon*) ise ilin güneybatı bölgesinde, özellikle Yusufeli ilçesinde, kolaylıkla görülebilecek türler arasındadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 89 – Artvin ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	91.692	12,25
Su Kütlesi	2.977	0,40
Orman	404.207	54,02
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	246.256	32,91
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	3.146	0,42

Artvin iline ait 1/25.000 ölçeğinde Çevre Düzeni Planı bulunmamakta olup Ordu, Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Artvin illeri için hazırlanmış bölgesel 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (ÇDP) kullanılmaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 90 – Artvin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Artvin ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	0	2	0	0	13	2	23
ÇED Gerekli Değildir (Bakanlık)	0	3	0	0	0	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	2	5	0	0	1	0	4	12
ÇED Gereklidir Kararı	3	0	0	0	0	0	0	3

Çizelge 91 – Artvin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Artvin ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	10	10
Çevre İzni Belgesi	0	5	5
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	15	15

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 92 – Artvin ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Artvin ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ani (Plansız) Denetimler	0	30	25	3	15	0	12	15	40	121
Genel Toplam	0	30	25	3	15	0	12	15	40	121

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8	0,00

Çizelge 93 – Artvin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Artvin ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Aydın

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Aydın ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 94'de verilmektedir.

Çizelge 94 – Aydın ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	-	121	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	-	97	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	-	91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	12	-	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	0	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	0	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	1	-	98	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılında Aydın ilinde, 23 yetki belgesine sahip istasyon tarafından 103.500 adet egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Aydın kenti içme ve kullanma suyunu yerüstü doğal akımlar ve yeraltı suyu olmak üzere iki kaynaktan karşılanmaktadır. Hali hazır içme ve kullanma suyunun 2002 yılına kadar Tabakhane Deresinden %60'ı ve yeraltı kaynaklarından %40'ı sağlanmakta idi. 2013 yılı içerisinde kentin içme ve kullanma suyu ihtiyacının %48'i Tabakhane Deresinden, %6'sı yeraltı derin kuyularından %46'sı da İnkizdere Barajından sağlanmıştır.

Aydın iline bağlı bulunan 17 ilçe ve 37 beldeden, 5 ilçe (Nazilli, Didim, Söke, Çine ve Bozdoğan'ın bir mahallesinde) ve 14 beldede evsel atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Dalama, Akçaova, Yenice, Horsunlu, Pamukören, Kurtuluş, Yamalak, Başaran, Ataeymir birincil; Yazıkent, Akbük (foseptikte biriktirilip vidanjörle çekilerek AAT'ye gönderiliyor), Bıyıklı, İsabeyli ve Atça ikincil AAT'ye sahiptir. İlin kıyı şeridinde yer alan Didim ilçesi merkez belediyesine ait atıksu arıtma tesisi iyi işletilmekte, alınan atıksu numune sonuçları yönetmelik değerlerine uygun çıkmakla birlikte ÇED raporunda taahhüt edilen deniz deşarj hattı tamamlanamadığından deşarj izni verilememektedir. Kuşadası belediyesinin kanalizasyon çalışmaları tamamlanmakta olup, kanalizasyon sistemi derin deniz deşarjı ile sonlanmaktadır. Ancak derin deniz deşarjı ile ilgili yönetmelikte tanımlanan gereklilikler henüz tamamlanmamıştır. Ayrıca ikinci derin deniz deşarj hattı çalışmaları kanalizasyon çalışmaları ile birlikte sürdürülmektedir. Aydın Merkez, Nazilli, Çine, Söke, Kuyucak, Bozdoğan Atça, Yamalak, Ataeymir ve Akbük Belediyelerine ait evsel atıksu arıtma tesislerinin çevre izni mevcuttur.

Çizelge 95- Aydın'da atıksu arıtma tesislerinin genel durumu (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

AYDIN İLÇE VE BELDE BELEDİYELERİ AAT DURUMU			
Toplam Belediye Sayısı	AAT Olan	AAT Olmayan	AAT Proje Aşamasında
53	24	20	9

Çizelge 96 – Aydın ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (m ³ /yıl)
Aydın Merkez	Biyolojik	53.831	7.200
Bozdoğan	Biyolojik	1.000	10
Çine	Fiziksel+Biyolojik+İleri	3.000	1.000
Karacasu	Biyolojik	1.000	-
Kuyucak	Biyolojik	600	0,33 ton/gün
Başaran-Kuyucak	Doğal	150	15
Ataeymir	Doğal arıtma	200	
Yenice	Doğal arıtma	120	
Yamalak	Doğal arıtma	300	
Pamukören	Doğal arıtma	400	
Nazilli	Biyolojik	28.000	150
İsabeyli	Biyolojik	300	11
Söke	Biyolojik	28.000	25
Sultanhisar	Biyolojik	600	İşletmeye alınmak üzere
Atça-Sultanhisar-1	Biyolojik	600	50 m ³ /yıl
Atça-Sultanhisar-2	Biyolojik	500	43 m ³ /yıl
Yenipazar	Biyolojik	560	İşletmeye alınmak üzere
Buharkent	-	1.700	İnşaat başlamak üzere
Didim	Biyolojik	400.000	3.000
Akbük	Biyolojik (Paket)	500	40
Dalama	Biyolojik (plan aşamasında)	200	20
Umurlu	Biyolojik		İnşaat aşamasında
Akçaova	Doğal arıtma	400	İnşaat tamamlandı, henüz işletmeye alınmadı
Koçarlı-Bıyıklı	Biyolojik	160	İnşaat tamamlandı, henüz işletmeye alınmadı
Sazlı-Söke	Biyolojik		İnşaat başlamak üzere
Kuşadası	Fiziksel+Biyolojik		İnşaat başlamak üzere
Horsunlu	Doğal arıtma	150	İnşaat aşamasında
Kurtuluş	Doğal arıtma	400	İnşaat tamamlamak üzere

Çizelge 97 – Aydın ilindeki OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Aydın ÇŞİM, 2013)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Astim OSB	Çalışır	850	Fiziksel+Biyolojik+Kimyasal	0,25
Aydın OSB	Çalışır	2.500	Fiziksel+Biyolojik+Kimyasal	4
Ortaklar OSB	İnşaat	2.000	Kimyasal+Biyolojik	-

Çizelge 98 – Aydın ilinde bulunan mavi bayraklı plajlar (http://www.mavibayrak.org.tr/Plaj/PlajListesi.aspx?il_refno=9).

İlçe Adı	Plaj Adı	İlçe Adı	Plaj Adı
Didim	ALTUNKUM PLAJI	Kuşadası	BLUE SKY OTEL PLAJI (09KUS30)
Didim	CLUP PATIO PLAJI	Kuşadası	ÇAM LIMANI (PINE BAY-09KUS08)
Didim	CLUP TARHAN	Kuşadası	EPHESIA OTEL PLAJI (09KUS23)
Didim	DOLUNAY PLAJI	Kuşadası	FANTASIA OTEL PLAJI (09KUS20)
Didim	HOLIDAY OTEL PLAJI	Kuşadası	GREEN BEACH PLAJI (09KUS32)
Didim	PALM WINGS OTEL PLAJI	Kuşadası	IMBAT OTEL PLAJI (09KUS34)
Didim	SAHTE CENNET PLAJI	Kuşadası	KADINLAR DENİZİ PLAJI (09KUS04)
Didim	3. KOY DENİZ RESTAURANT PLAJI	Kuşadası	KORUMAR OTEL DE LUXE PLAJI (09KUS11)
Kuşadası	AQUALAND PLAJI (09KUS25)	Kuşadası	VİSTA HİLL OTEL PLAJI (09KUS21)
Kuşadası	AYDINLIK KOYU PLAJI	Kuşadası	ÖMER TATİL KÖYÜ PLAJI (09KUS16)
Kuşadası	BANYOLAR PALMIYE PLAJI (09KUS29)	Kuşadası	PAPAZ HAMAMI PLAJI (09KUS03)

Çizelge 99 – Aydın ilinde bulunan mavi bayraklı marinalar (http://www.mavibayrak.org.tr/Plaj/PlajListesi.aspx?il_refno=9).

Bölge	Marina Adı
Didim	D-Marina Didim
Kuşadası	Setur Kuşadası Marina

3. Atık

Aydın ilinde Aydın, Didim ve Kuşadası Belediye'lerinde faaliyet göstermekte olan toplam 3 adet Düzenli Katı Atık Depolama Tesisi mevcuttur. Aydın İl Özel İdaresi Müdürlüğü ve 11 adet Belediye başkanlığının (Aydın, İncirliova, Germencik, Koçarlı, Çine Çeştepe, Tepecik, Ovaeymir, Umurlu, Dalama ve Acarlar Belediye Başkanlıkları) birlikteliğinden oluşan Aydın İli Çevre Hizmetleri Birliğinin ortak kullanımında olan Düzenli Katı Atık Deponi Tesisi Aydın Belediye Başkanlığı tarafından kurularak 2007 yılında işletmeye alınmıştır.

Çizelge 100 – Aydın ilinde bulunan düzenli katı atık depolama tesislerinin durumu (Aydın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

Düzenli Katı Atık Depolama Sahasının Adı ve Sorumlu Olan Belediye	Düzenli Katı Atık Depolama'nın Başladığı Tarih	Depolanan Atık Miktarı (ton/yıl)
Aydın Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi- Aydın Belediyesi	2007	60.250
Didim Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi- Didim Belediyesi	2007	34.000
Kuşatak Belediyeler Birliği Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi (Kuşadası Belediyesi, Söke Belediyesi, Davutlar Belediyesi, Güzelçamlı Belediyesi)	2009	95.189

Çizelge 101– Aydın ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	3
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	3

Aydın ilinde 2013 yılı itibariyle kayıt altına alınan, 6 adet ambalaj üreticisi, 4 adet tedarikçi ve 194 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır.

2013 yılında Aydın ilinde 7.916 ton atık akümülatör, 600 kg atık pil toplanmış, 124,25 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 920,4 ton ömrünü tamamlamış lastik çimento fabrikasında yakılarak bertaraf edilmiştir.

2013 yılında Aydın ilinde 2.814,1 ton tıbbi atık Denizli ilinde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Aydın ilinde 9'u alt seviye, 1'i de üst seviye olmak üzere toplam 10 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı: Türkiye'nin ve dünyanın en benzersiz doğal alanlarından birisi olan Dilek Yarımadası – Büyük Menderes Deltası Millî Parkı 27.675 hektarlık bir alana sahiptir. Bu alanın 10.985 hektarı 19.05.1966 yılında Millî Park ilan edilen Dilek Yarımadasına, 16.690 hektarı 1994 yılında Milli Park ilan edilen Büyük Menderes Deltasına aittir. Dilek Yarımadası - Büyük Menderes Deltası Milli Parkı, dünyada bir örneği daha olmayan; bir yanda Akdeniz'den Kafkasya'ya kadar kıyılarda yayılım gösteren neredeyse tüm bitkilerin doğal olarak bir arada görüldüğü botanik bahçesi; yırtıcı kuşları ve vahşi hayvanlarıyla bir dağlık arazi ve onu çevreleyen sualtı zenginlikleri, diğer yanda da yüzlerce kuş türünü barındıran, zengin balık çeşitleriyle bir delta ve bütün bunları çevreleyen tarihi ve kültürel zenginliklere sahiptir Milli Parkın Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Park florasında 95 familyaya ait; tür, alttür ve varyete düzeyinde 804 adet bitki belirlenmiştir. Bu bitkilerden 6 adedi dünyada sadece burada görülen (endemik) türlerdir. Bunlarla birlikte Türkiye için endemik olan 31 adet bitki türü vardır.

Tavşanburnu Tabiat Parkı: Bakanlık Makamınının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 3. maddesine göre Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 15,87 ha alana sahiptir.

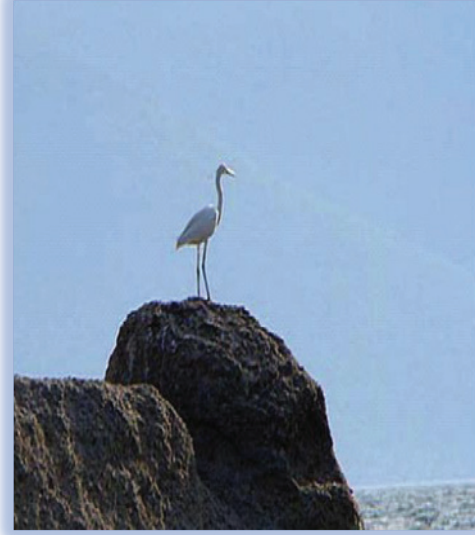
Bafa Gölü Tabiat Parkı: 08.07.1994 tarihinde, Bakanlar Kurulu kararıyla 12.281 hektar büyüklüğündeki alan, Bafa Gölü Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Birçok kuş türünü de barındıran göl, bu özelliği sayesinde uluslararası önemli kuş alanları listesinde ilk sıralarda yer almaktadır. Gerek sulak alan, gerek Tabiat Parkı olması açısından önem taşıyan Bafa Gölü, Beş Parmak Dağları ve antik kentleri ile olağanüstü güzelliklere sahiptir. Bafa Gölü yakınında Beşparmak dağlarında nesli tükenme sınırında olan Akkuyruklu Kartal yaşamaktadır. Bafa Gölündeki adacıklarda Kaşıkçı Kuşu yuva yapmaktadır. Ayrıca yine nesli tükenme sınırında olan Küçük Kerkenez, Aydın ilindeki bir köyde üremektedir.

İlde A sınıfı sulak alan olarak niteliğinde olan Büyük Menderes Deltası ve Bafa Gölü bulunmaktadır. 2013 kış ortası su kuşu sayımlarında Bafa Gölünde 32 tür 50.607 birey; Büyük Menderes Deltasında 43 tür 28.820 birey; doğal bir göl olan ve koruma statüsü bulunmayan Azap Gölünde ise 7 tür 343 birey olmak üzere toplam 48 tür 79.770 birey sayılmıştır.

Büyük Menderes Deltası Sulak Alanı: Dilek yarımadasının hemen güneyinde bulunan Büyük Menderes Deltası, morfolojik gelişimin hızlı olduğu ağız kısmında, bu gelişim sürecinin ürünü olan birçok lagün ve bataklıkları bünyesinde barındıran uluslararası niteliklere haiz bir sulak alan karakterindedir. Büyük Menderes Deltasının alanı 16.690 ha'dır. Tatlı ve tuzlu suyun birbirine karıştığı bu lagüner sistem, bünyesinde zengin bir biyolojik çeşitliliği barındırmaktadır. Lagünler zengin balık potansiyeline sahiptir. Bu zengin ekosistemde 209 kuş türü görülmektedir. Bölge aynı zamanda nesli tehlike altında olan ve dünyada sadece 2.000 civarında kaldığı sanılan Tepeli Pelikanın en önemli kuluçka alanlarından biridir. Lagünler tepeli pelikanların yanı sıra yine dünya çapında nesli tehlike altında olan cüce karabatak adlı türü de barındırmaktadır.

Bafa Gölü Sulak Alanı: Eskiden Ege Denizi'nin bir koyu olan Bafa Gölü'nün, Büyük Menderes nehri tarafından taşınan alüvyonlarla denizle olan ilişkisi kesilmiş ve bu koy bir "lagün" haline dönüşmüştür. Göl, Didim merkez'e 10 km mesafededir. Söke-Milas Karayolunun doğusunda yer almakta olup; ortalama olarak 7 bin hektarlık alanı kaplamaktadır. Bafa Gölü ve çevresi sahip olduğu su kuşları zenginliği ve doğal güzellikleri nedeniyle Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından "tabiat parkı" olarak ilan edilmiştir. Yaklaşık 210 çeşit kuş türü bulunan bu önemli

kuş alanında (ÖKA) yaşayan kuş türlerinin bir kısmı Avrupa'da ve dünyada nesli tehlike altında olan türlerdir. Bunlardan bazıları Atkuyruklu Kartal, Beyaz Leylek, Gök Doğan, Küçük Karabatak, Küçük Balaban, Gece Balıkçısı, Alaca Balıkçıl, Erguvani Balıkçıl, Yılan Kartalı, Angıt, Saz Delicesi, Kızıl Şahin, Uzun Bacak, Yalı Çapkını, Alaca Yalı Çapkını, Küçük Kerkenez'dir.

Fotoğraf 4 – Bafa Gölü kuşları (A.Egemen İŞCAN, Süleyman PINAR)

İl sınırları içerisinde, 08/07/1994 tarih ve 21984 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 94/5451 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış, Bafa Gölü Tabiat Parkı'nın bir kısmı ile Dilek Yarımadası-B.Menderes Deltası Milli Parkı, mevcut olup, Büyük Menderes Deltası, aynı zamanda 1. Derecede Doğal Sit Alanı statüsündedir. Ayrıca, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 20/03/2009 tarih ve 2067 sayılı kararı ile onaylanmış Altın Ada (Panayır Adası), İzmir II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıkları koruma Kurulu'nun 19/06/1996 tarih ve 5900 sayılı kararı ile onaylanmış Çine Çayı Vadisi ve yine aynı kurul tarafından ilk olarak 20/12/1989 tarih ve 1055 sayılı karar ile onaylanan ancak daha sonra, Aydın Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, 09/07/2009 tarih ve 2187 sayılı ve 18/08/2009 tarih ve 2268 sayılı kararı sınırları genişletilmesi yönünde karar alınmış Bafa Gölü ve çevresi de I. Derecede Doğal Sit Alanı statüsündeki alanlardır.

Aydın ili Kuşadası ilçesi, Kirazlı köyü sınırları içerisinde yer alan ve İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 06/06/1997 tarih ve 6814 sayılı kararı ile tescillenmiş Arslanlı (Yaren) Mağarası, 17/01/2001 tarih ve 9772 sayılı kararı ile tescillenmiş Karacasu ilçesi, Sırtlandağı mevkiinde Sırtlanini Mağarası ile 02/08/1989 tarih ve 827 sayılı kararı ile tescillenmiş Kuşadası ilçesi, Güzelçamlı beldesi sınırları içerisinde yer alan Zeus Mağarası, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile "Tabiat Parkı" olarak ilan edilen Tavşan Burnu Tabiat Parkı, İzmir II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu'nun 09/09/1998 tarih ve 7997 sayılı kararı ile Cumhuriyet tarihinde önemli bir yeri olan eski Sümerbank tekstil fabrikasına ait Sümerbank Alanı III. Derecede Doğal Sit statüsünde ayrı bir korunan alanlardır.

Çizelge 102 – Aydın ilinde bulunan tescilli ağaçlar (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

	İLÇESİ	ADRESİ	NİTELİĞİ
1	Bozdoğan	Yazıkent	7 Adet Çınar Ağacı
2	Bozdoğan	Yazıkent	Menengiç Ağacı
3	Buharkent	Savcılı Köyü	Çınar Ağacı
4	Buharkent	Buharkent, özel arazi içinde	10 Adet Meşe Ağacı
5	Çine	Akçaova Eski Cami	Toplu Tescil, cami, köprü, çınar
6	Çine	Karpuzlu Asfaltı	Çınar Ağacı
7	Çine	Karanfiller	Menengiç Ağacı
8	Didim	Akköy Köy Meydanında	Toplu yapı tescil + ağaç tescili
9	Didim	Merkez	Keçiboynuzu
10	Didim	Merkez	Çitlenbik
11	Germencik	Selatin Köyü	Çınar Ağacı
12	İncirliova	Tren İstasyonu Yanı	Çınar Ağacı
13	İncirliova	Namık Kemal Cad.	Çınar Ağacı
14	İncirliova	Belediye Önü	Çınar Ağacı
15	Karacasu	Geyre Afrodisias Misafir Evi Önü	Çınar Ağacı
16	Karacasu	Geyre Afrodisias Kazı Evi Önü	Çınar Ağacı
17	Karacasu	Nacıpınar Mevkii	2 Adet Çınar Ağacı
18	Karacasu	Kahvederesi Mevkii	9 Adet Kavak
19	Karacasu	Çamköy Bıçakçı Mevkii	9 Adet Çınar Ağacı
20	Karpuzlu	Yahşiler Köyü	Dut Ağacı
21	Koçarlı	Güdüşlü Köyü Mezarlık Yakını	Menengiç Ağacı
22	Koçarlı	Güdüşlü Köyü	Çınar Ağacı
23	Koçarlı	Cinçin Köyü	Çınar Ağacı
24	Koçarlı	Dere Kenarı	Çınar Ağacı
25	Köşk	Başçayır Cad.	Çınar Ağacı
26	Köşk	Yukarudabanlı Mevkii	3 Adet Çitlik Ağacı
27	Kuşadası	Karaova Mevkii	Çınar Ağacı
28	Kuşadası	Birlik Yapı Koop.	Meşe Ağacı
29	Kuşadası	Çınar Tatil Sitesi	Çınar Ağacı
30	Kuşadası	Değirmendere Mevkii	Çınar Ağacı
31	Kuşadası	Davutlar	Çınar Ağacı
32	Kuşadası	Güzelçamlı Çataltepe Mevkii	9 Adet Çınar Ağacı
32	Kuşadası	Davutlar Saraydamları Mevkii	Çınar Ağacı
34	Kuyucak	Merkez	Çınar Ağacı
35	Kuyucak	Yamalak Hanarkası Mevkii	Menengiç Ağacı
36	Merkez	Merkez	Sedir ve Fıstık Çamları
37	Merkez	Kemer Camisi Avlusu	Çınar Ağacı
38	Merkez	Aydın Tekstil Bahçesi	Aydın Tekstil bahçesi ağaç rölövesindeki tüm ağaçlar
39	Merkez	Paşayaylası Mevkii	Çınar Ağacı

Çizelge 102 – Aydın ilinde bulunan tescilli ağaçlar (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)(devam)

	İLÇESİ	ADRESİ	NİTELİĞİ
40	Merkez	Merkez,	Palmiye Ağacı
41	Merkez	Dedekuyusu Haziresi	Kuyular, secdegah ve önündeki çınar ağaçları
42	Nazilli	İsabeyli Atatürk Bulvarı	Çınar Ağacı
43	Nazilli	İsabeyli İstiklal Mah.	Çınar Ağacı
44	Nazilli	İsabeyli Kurt. Mah. Mezarlık Kenarı	Selvi Ağacı
45	Nazilli	İsabeyli Tabanlı Mezarlığı	Çınar Ağacı
46	Nazilli	İsabeyli Tabanlı	Karaselvi
47	Nazilli	Pınarbaşı Mah.	Sedir Ağacı
48	Söke	Söke gar alanında	Demir Ağacı
49	Söke	Bağarası	Çınar Ağacı
50	Söke	Dilek Yarımadası Küçüknero Mevkii	Palamut Meşesi Ağacı
51	Söke	K.paşa Mah. Çınarlıbahçe Kahv. Önü	1 Çınar Ağacı
52	Söke	K.paşa Mah. 6 Eylül çay bahçesi	2 Çınar Ağacı
53	Sultanhisar	Eskihisar Köyü	Çınar Ağacı
54	Yenipazar	Karaçakal Köyü	Meşe Ağacı

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 103 – Aydın ilinin arazi kullanım durumu**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	395.494	49,86
Su Kütlesi (doğal göl, gölet, baraj, akarsu)	8.103	1,02
Orman	298.000	37,57
Sulak Alan	14.271	1,80
Çayır ve Mera	47.466	5,98
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	29.917	3,77

“Muğla, Bodrum Yalıkavak-Gündoğan-Göltürkbükü Turizm Merkezi” sınırının gösterilmesine ilişkin Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (N18 Paftası) 26.12.2012 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri**Çizelge 104 – Aydın ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Aydın ÇŞİM, 2014)**

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	33	8	4	11	2	0	8	66
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	5	0	0	0	7
ÇED Gereklidir	0	2	0	0	0	0	0	2

Çizelge 105 – Aydın ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Aydın ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	54	58
Çevre İzni Belgesi	3	53	56
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	7	107	114

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 106 – Aydın ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	15	0	0	0	0	0	0	0	0	15
Ani (Plansız) Denetimler	0	100	242	5	208	1	98	40	0	693
Genel Toplam	15	100	242	5	208	1	98	40	0	708

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
52	0,00

Çizelge 107 – Aydın ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Aydın ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	162.544	40.636	81.272	0	0	16.929	29.108	330.489
Uygulanan Ceza Sayısı	0	4	1	2	0	0	1	3	11

İlde Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği yükümlülüğünü yerine getirmeden faaliyete geçen 3 (üç) işletmeye faaliyet durdurma cezası, Çevre Kanununun 20. maddesi gereğince uygulanmıştır. Bu tesisler turizm-konut ve tarım-gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerdir.

Balıkesir

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Balıkesir ilinde doğalgaz kullanımına %100 oranında geçilmediğinden ve sık sık inversiyon hava olayı yaşanması nedeniyle hava kirliliği yaşanabilmektedir. İlde Bigadiç, Gönen, Edremit, ilçelerinde de jeotermal enerjisinden, Bandırma, Susurluk ve Gönen ilçelerinde doğalgazdan yararlanılarak ısınma sağlanmaktadır. Ancak diğer ilçeler kömür kullandığından merkez ilçe dahil hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Balıkesir ilinde 2013 yılı içerisinde hava kalitesi ölçüm istasyonları tarafından yapılan ölçümler neticesinde; 70 gün çok iyi, 209 gün iyi, 42 gün yeterli, 14 gün orta, 6 gün kötü olarak ölçüm yapılmıştır. 20 gün ise cihaz arızası sebebiyle ölçüm yapılamamıştır. 2013 yılında Balıkesir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 108'de verilmektedir.

Çizelge 108 – Balıkesir ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	25	0	86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl sınırları içerisinde 2013 yılında 32 adet emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, yetki belgesi verilen firmalar tarafından 112.986 adet egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Balıkesir ilinde kentsel su temini için çekilen suyun kaynağını baraj, kuyu, kaynak, akarsu ve göl-gölet oluşturmaktadır. İlde kullanılan içme ve kullanma suyunun %28,3'ü kuyulardan, %48,9'u barajlardan, %19,2'si kaynak suyundan, %1,6'sı akarsulardan ve %2'si ise göletlerden sağlanmaktadır (TÜİK, 2012). İlde kullanılan içme ve kullanma suyu ise 10 adet arıtma tesisi tarafından arıtılmaktadır.

Balıkesir'de kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı yıllar itibarıyla genel olarak artış göstererek 2012 yılı itibarıyla %95'e ulaşmıştır.

Balıkesir turistik bir yöre olması nedeniyle oteller, yazlık siteler, dinlenme tesisleri il sınırları içinde oldukça yaygındır. Bunlar, Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde çalışan veya konaklayan veya ikamesi sağlanan kişi sayısı 84 kişi/gün üzerinde olması durumunda atıksularını arıtarak deşarj etmek zorundadırlar. Bu nedenle ilde yer alan evsel atık su arıtma tesisi sayısı 280 civarındadır.

Balıkesir (Fizisek+Biyolojik+Kimyasal) ve Bandırma Organize Sanayi Bölgelerinde (Fiziksel+Biyolojik) işletmede olan atıksu arıtım tesisi bulunmaktadır.

Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği ile Mavi Bayrak Projesi kapsamında Ege ve Marmara Denizine kıyısı olan ilçelerde Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından deniz suyu numunesi alınıp analizi yapılmaktadır. Bu çalışmalar her yıl Mayıs ve Eylül ayları içerisinde 15 günlük periyotlarda numune alınmak suretiyle yapılmaktadır. 2013 yılında Mavi Bayrak almaya hak kazanan plaj sayısı 19 marina sayısı ise 1'dir.

Çizelge 109 – Balıkesir ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı
Balıkesir Belediye Başkanlığı	Biyolojik	67.118	20 ton/gün
Edremit Körfezi Belediye Birliği (Edremit-Akçay-Zeytinli-Kadıköy)	Biyolojik	23.768	
Altınoluk Belediye Başkanlığı	Biyolojik	16.000	20 ton/gün (yaz) 5 ton/gün (kış)
Burhaniye Belediye Başkanlığı	Biyolojik	32.000	20 ton/gün
Ocaklar Belediye Başkanlığı	Biyolojik	900	150 kg/gün
Karaağaç Belediye Başkanlığı	Biyolojik	1.146	100 kg/gün
Gömeç Belediye Başkanlığı	Biyolojik	1.000	200 kg/gün
Altınova Belediye Başkanlığı	Biyolojik	10.388	(Yeni İşletmede)
Küçükköy Belediye Başkanlığı	Biyolojik	65.000	(Yeni İşletmede)
Pelitköy Belediye Başkanlığı	Biyolojik	5.000	(Yeni İşletmede)
Salur Belediye Başkanlığı	Biyolojik	500	(Yeni İşletmede)
Büyükdere Belediye Başkanlığı	Biyolojik	500	(Yeni İşletmede)
İvrindi Belediye Başkanlığı	Biyolojik	1000	(Yeni İşletmede)
Karşıyaka Belediye Başkanlığı	Biyolojik	1.000	(Yeni İşletmede)

3. Atık

Balıkesir ilinde, katı atık düzenli depolama tesisi bulunmamakta olmakla birlikte, henüz faaliyette olmayan ve yapımı devam eden 2 adet düzenli depolama alanı bulunmaktadır.

Balıkesir Katı Atık Düzenli Depolama Alanı: Balıkesir Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Birliği tarafından Balıkesir Merkez'de kurulması planlanan düzenli depolama alanının proje ve ÇED aşaması tamamlanmış olup inşaatının 2014 yılı başı itibariyle tamamlanıp atık alımına başlanması planlanmaktadır. Söz konusu depolama alanına Balıkesir Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Birliği'ne üye olan Balıkesir, Pamukçu, Bigadiç, Kepsut, Savaştepe, Susurluk ve İvrindi Belediyelerinde oluşan evsel katı atıkların bertarafı sağlanacaktır.

Burhaniye Katı Atık Düzenli Depolama Alanı: Körfez Belediyeler Birliği tarafından Burhaniye İlçesinde yapımı planlanan katı atık düzenli depolama sahası projesi yapılmış olup ÇED aşamasına geçilmiştir. Söz konusu depolama alanına Körfez Belediyeler Birliğine üye olan Ayvalık, Altınova, Küçükova, Burhaniye, Pelitköy, Edremit, Akçay, Altınoluk, Havran, Büyükdere, Güre, Kadıköy, Zeytinli, Gömeç ve Karaağaç Belediyelerinde oluşan evsel katı atıkların bertarafı sağlanacaktır.

İlde Bakanlık tarafından lisans verilmiş 3 adet Tehlike Atık Geri Kazanım Tesisi, İl Müdürlüğünce lisanslandırılmış tehlikeli atık taşıma lisanslı 7 adet firma ve bu firmalara ait 25 araç bulunmaktadır. 2013 yılında ilde toplanan 5.304 ton tehlikeli atığı 2.976 tonu geri kazanıma gitmiş ve 2.338 tonu da bertaraf edilmiştir.

İlde bulunan işletmelerden kaynaklanan atık yağlar Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş lisanslı firmalar ile PET-DER tarafından toplanmaktadır. 2013 yılı içerisinde Balıkesir'de 285,745 ton atık motor yağı, 233,705 ton atık endüstri yağı toplanmıştır. Bu yağların 360,00 tonunun geri kazanımı sağlanmış, 161,00 tonunun nihai bertarafı sağlanmıştır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde Balıkesir ilinde ambalaj atıkları toplayan ve ayırma işlemine tabii tutan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından lisanslandırılmış 8 adet Ambalaj Atığı Lisanslı Toplama-Ayırma Tesisi, 10 adet Plastik Geri Dönüşüm Tesisi, 2 adet de Kâğıt Geri Dönüşüm Tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 110 – Balıkesir ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	20

Hafriyat Toprağı ve İnşaat Atıkları Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde bulunan 19 Belediye Başkanlığı'ndan; 17'sinde hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları döküm ve depolama sahası belirlenmiş, diğer 2 Belediye Başkanlığı'nda ise bu konuda herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

2013 yılı içerisinde Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne gönderilen Ulusal Atık Taşıma Formları değerlendirilmesi sonucunda ilde çıkan toplam atık akü miktarı 840.579 kg/yıl'dır.

İl dahilinde Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde Bakanlık tarafından; yemlik yağ üretimi yapmak üzere lisanslandırılmış 3 adet Bitkisel Atık Yağ Toplama (Soap Stock ve tank dibi tortuları) ve bir adet Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Lisansı verilmiştir. Yarı mamul ham yağ ve stearin üretimi yapmak üzere lisanslandırılmış 1 adet Bitkisel Atık Yağ Toplama (yağlı toprak ve tank dibi tortuları) ve Geri Kazanım Tesisi bulunmaktadır. Ayrıca Valiliğimizce Bitkisel Atık Yağ taşıma amaçlı 5 adet firmanın 10 adet aracının 3'er yıllık bitkisel atık yağ taşıma firma ve araç lisansı bulunmaktadır. İlde toplam 4 adet bitkisel atık yağ geri kazanım firması bulunmaktadır.

"Poliklorlu Bifenillerin (PCB) ve Poliklorlu Terfenillerin (PCT) Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında PCB ve PCB içeren madde ve ekipmanların bertarafını sağlamak amacıyla ilde faaliyet gösteren 1 adet lisanslı tesis bulunmaktadır. Söz konusu tesisin kapasitesi 21.600 adet trafo/yıldır.

2013 yılı içerisinde Balıkesir ili sınırları içerisinde depolanan toplam atık lastik miktarı 102.633 kg/yıl'dır.

2013 yılı için 21 resmi yataklı tedavi kurumu Ünite İçi Atık Yönetim Planı sunmuş olup tıbbi atıklar Bursa Büyükşehir Belediyesine bağlı bir firma tarafından toplanmaktadır. 2013 yılında 2.023 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan tıbbi atıkların %100'ü sterilizasyona tabi tutularak bertarafı sağlanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kuş Cenneti Milli Parkı, gerek kıtalararası coğrafi konumu, gerekse vejetasyonu etkileyen ritmik su hareketlerinin sağladığı avantajlar sayesinde, ekosistem değerleri itibari ile özel nitelikler taşıyan doğal servetlerimizdendir. Türkiye'nin ilk A sınıfı sulak alan diplomasına sahip olan Manyas Gölü her yıl 2-3 milyon kuş için beslenme barınma kaynağıdır. Manyas Kuş Gölünün planktonlar ve dip canlıları bakımından zengin oluşu, gerek çeşitlilik ve gerekse yoğunluk bakımından çok yüksek düzeyde yaban hayatının barınmasına olanak sağlamaktadır. Gölde 23 balık, 18 amfibi ve sürüngen, 266 kuş türü tespit edilmiştir. Bünyesinde barındırdığı 266 kuş, 118 bitki ve Kuş Gölündeki 23 balık türü ve çeşitli sürüngen türleri için yaşamsal öneme sahiptir. Tüm Avrupa için nesli tehlike altında olan türler listesinde bulunan Tepeli Pelikan (*Pelecanus crispus*) ve Küçük Karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*) alanda önemli sayda ürer. Ayrıca gece Balıkçılı, Alaca Balıkçıl ve Kaşıkçı alanda üremektedir. Gölün diğer bölümlerinde üreyen kuşlar arasında Sumru dikkat çekmektedir. Kuş cenneti Milli Parkında Karabatak, Küçük Ak Balıkçıl, Gri Ak Balıkçıl ve Çeltikçi koloniler halinde üremektedir. Manyas Kuş Gölü ve yakın çevresinde 34 familyaya ait 118 bitki türü tespit edilmiştir. Kuş Cenneti Milli Parkında baskın tür söğüt (*Salix alba*) dır.

Kazdağlarında özellikle bitki örtüsünün taşıdığı biyolojik çeşitlilik Milli Parkın ana kaynak değerini oluşturmaktadır. Bugüne kadar Kazdağında 800 bitki taksonu tespit edilmiştir. Ancak bu sayının 1.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. "Kazdağı Göknarı" olmak üzere 32 adet bitki taksonu endemiktir. Bunun yanında Türkiye'nin endemik türü olan 40 adet ve endemik olmayan ancak ülkemizde yalnız Kazdağında yetişen 15 adet bitki taksonu bulunmaktadır.

Balıkesir ilinde özel olarak hazırlanmış bir eylem planı olmamakla beraber; ilde bulunan milli park sahaları, tabiat parkları, sulak alanlar vb gibi alanlarda yapılan tüm koruma çalışmaları ve özellikle Kazdağı Göknarı Tabiatı Koruma Alanı ile Kızıl Geyik Yaban Hayatı geliştirme sahalarındaki faaliyetler, biyolojik çeşitliliğe hizmet eden en önemli çalışmalardır.

Çizelge 111 – Balıkesir ilinde bulunan tabiat varlıkları

4 adet tabiat parkı	
Balıkesir-Değirmenboğazı Tabiat Parkı	24,90 ha
Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	17.950,00 ha
Edremit Darıdere Tabiat Parkı	10,46 ha
Ayvalık Sarımsaklı Tabiat Parkı	1,58 ha

1 adet tabiatı koruma alanı	
Edremit-Kazdağı Göknarı Tabiatı Koruma Alanı	258,00 ha

2 adet milli park	
Manyas Kuşçenneti Milli Parkı	24.047,00 ha
Kazdağı Milli Parkı	24.450,00 ha

1 adet yaban hayatı geliştirme sahası	
Balıkesir-Kütahya Akdağ Yaban Geliştirme Sahası	1.223,00 ha

2 adet avlak sahası	
Edremit-Narlı Örnek Avlak Sahası	3.880,05 ha
Bigadiç-Karal Keklik Örnek Avlak Sahası	2.091,60 ha

2 adet sulak alan	
Manyas Kuş Gölü Sulak Alanı Koruma Bölgesi	20.047,00 ha
Gönen Çayı Deltası Sulak Alanları Koruma Bölgesi	428,18 ha

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 112 – Balıkesir ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	508.484,90	35,0
Su Kütlesi	23.245,02	1,6
Orman	668.294,44	46,0
Sulak Alan	14.528,14	1,0
Çayır ve Mera	203.393,96	14,0
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	34.867,54	2,4

Balıkesir iline ait çevre düzeni planının hazırlanması için çalışmalar devam etmektedir

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 113 – Balıkesir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Balıkesir ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	34	9	3	54	4	2	5	111
ÇED Olumlu Kararı	5	4	0	2	2	2	0	15

Çizelge 114 – Balıkesir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Balıkesir ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	8	82	90
Çevre İzni Belgesi	15	90	105
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	12	7	19
TOPLAM	35	179	214

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 115 – Balıkesir ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	2	2	1	39	2	3	116	0	168
Ani (Plansız) Denetimler	1	178	232	1	88	1	20	46	0	566
Genel Toplam	11	180	234	2	127	3	23	162	0	734

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	97	81.674

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
32	0,0

Çizelge 116 – Balıkesir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Balıkesir ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	406.370	286.476	0	0	60.951	87.458	0	841.255
Uygulanan Ceza Sayısı	0	7	7	0	0	3	6	0	23

Bilecik

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Hava kirliliği Bilecik için mevcut durumda öncelikli bir çevre sorunu değildir. Bunda kentin coğrafi yapısı, trafiğin az oluşu ve özellikle kent merkezinde doğalgaz kullanımının giderek yaygınlaşması etkilidir. Bilecik ilinde aylık ve günlük ortalama değerlere bakıldığında istasyonda ölçülen iki temel parametrenin (PM10 ve SO₂) 2013 yılı içerisinde sınır değerleri aşmadığı görülmektedir. Özellikle SO₂ parametresi, sınır değerlerin çok altında kalmaktadır. 2013 yılında Bilecik ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 117'de verilmektedir.

Çizelge 117 – Bilecik ilinde 2013 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	■	9	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	■	11	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	■	12	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	■	6	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	■	3	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	■	3	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	■	3	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	■	2	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	■	4	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	■	9	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	■	13	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	■	35	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bilecik ilinde 5 adet Egzoz Emisyonu Ölçüm Belgesi'ne sahip firma bulunmaktadır. Bu firmalar tarafından 2013 yılı içerisinde 24.000 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bilecik ilinde tüm içme ve kullanma suyu ihtiyacı Karasu Deresinden ve derin kuyulardan karşılanmaktadır. İlin tamamına hizmet sağlanmaktadır. 2010 ve 2013 yıllarında ildeki belediyeler tarafından çekilen su miktarlarında yıllara göre çok ciddi değişimler yaşanmıştır. Kullanım amaçlı olarak 2010 yılında çekilen suyun %91'i kaynaklardan çekilirken, 2013 yılında bu oran %17'ye düşmüştür.

İçme suyu temin edilen kaynağın adı Karasu'dur. Mevcutta Bozüyük Belediyesi kaptajı su alma yapıları ile karasu su götürme birliğine ait Bilecik, Pazaryeri, Osmaneli, Söğüt ilçelerinin su ihtiyaçları karşılanmaktadır. Kaynak kapasitesi ortalama 1.500 lt/sn kapasiteye sahip olup, 500 lt/sn Karasu Su Götürme Birliğine, 450 lt/sn Bozüyük Belediyesi için 500 lt/sn dereye floranın sürdürülebilirliği için tahsis yapılmıştır.

Bilecik ilindeki tüm belediyeler içme ve kullanma suyu şebekesi hizmeti vermektedirler. Bu kapsamda Bilecik nüfusunun %99'una içme ve kullanma suyu şebekesi hizmeti ulaştırılmaktadır.

Çizelge 118 – Bilecik ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Cihangazi	Fiziksel	-	-

Bilecik ili Merkez ilçesinde faaliyet gösteren 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde kullanılan suyun tamamı yer altı kuyularından sağlanmaktadır. Organize sanayi bölgesi içerisinde yer alan kuyulardan 2.863,86 m³/gün debiyle su çekilmektedir. Geri dönüşümlü olarak kullanılan su yoktur. Arıtma tesisinde arıtılan atıksular Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği Tablo 19 (Karışık Endüstriyel Atık Suların Alıcı Ortama Deşarj Standartları Küçük ve Büyük Organize Sanayi Bölgeleri ve Sektör Belirlemesi Yapılamayan Diğer Sanayiler) ölçütlerine göre arıtılarak Pelitözü Çayı'na deşarj edilmektedir.

Çizelge 119 – Bilecik ilinde OSB'lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	Durumu	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Bilecik I. OSB	Aktif	Fiziksel/Kimyasal/Biyolojik	5.500	4,8
Bilecik II. OSB	Aktif	Fiziksel/Biyolojik	1.000	0
Gölpazarı OSB	Yok	-	-	-
Pazaryeri OSB	Yok	-	-	-
Bozüyük OSB	Yok	-	-	-
Söğüt OSB	Yok	-	-	-

I. Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan arıtma tesisinden çıkan çamur yine aynı OSB'nin atık depolama sahasında bertaraf edilmektedir.

Bilecik ili sınırları içerisinde kurulu olan ve çalışmakta olan hidroelektrik santrali sayısı 1'dir. Halen yapımı devam etmekte olan 1 adet hidroelektrik santrali vardır. BÜKOR – 1 Santrali (Darca Santrali), 9 MW kurulu güçte olup Bilecik ili Gölpazarı ilçesi, Küçük Yenice köyü sınırları içerisinde yer almaktadır.

3. Atık

Şehirde günlük oluşan evsel atık miktarı yaklaşık 55-65 ton arası değişmektedir. Kişi başına atık miktarı ise 1,15 kg'dır. Bilecik genelinde yaz aylarında organik atıkların yüksek olmasına karşın kış aylarında da kül oranı yüksektir. Bu oran doğalgazın yayılmasıyla daha da düşecektir. Şehirde evsel atıklar ile birlikte, ambalaj atıkları ve tıbbi atıklar da ayrı olarak toplanmaktadır.

Bilecik ilindeki dört belediyenin (Bozüyük, İnhisar, Pazaryeri ve Merkez) atıkları için Ambalaj Atıkları Yönetim Planı mevcut olup lisanslı geri dönüşüm tesisiyle sözleşme imzalanmıştır. Şehirde 2013 yılında yaklaşık 850 ton ambalaj atığı ayrı toplanmıştır. 2013 yılı Aralık ayı sonu itibarı ile ilde 2 adet geri kazanım konusunda lisanslı firma ve 1 adet toplama-ayırma konusunda lisanslı firma bulunmaktadır.

Çizelge 120 – Bilecik ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi	2

Bakanlıkça yayımlanan Tehlikeli Atık Beyan Sistemi (TABS) nihai verilerine göre 2009 yılında Bilecik'te 2.149 ton tehlikeli atık toplanıp bertaraf edilmek üzere lisanslı firmalara yollanmıştır. 2010 yılında bu rakam 2.840 ton olarak ortaya çıkmıştır. 2011 ve 2012 yılı tehlikeli atık istatistikleri Bakanlıkça henüz yayımlanmamış olup 2013 yılı için Bilecik genelinde toplanan ve bertaraf edilen / geri kazanılan tehlikeli atık miktarının 3.650 ton civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Bilecik ilinde bitkisel atık yağlar için lisans alan geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Toplanan bitkisel atık yağlar civar illerde bulunan lisanslı firmalara gönderilerek geri kazanımları ve bertarafı sağlanmaktadır. 2013 yılı Aralık ayı sonu itibarıyla İl Müdürlüğü'nün çalışmaları sonucunda 14 adet Bitkisel Atık Yağ Üreticisi işletmeden 15.105 litre bitkisel atık yağ toplatılıp geri kazanım firmalarına gönderilmiştir.

Bilecik ilinde 2013 yılı içinde atık madeni yağ üreten 54 adet Resmi ve Özel Kurum/Kuruluştan 132,99 ton Atık Madeni Yağ toplanmıştır.

İlde 2013 yılında 23.978 kg akü toplanmıştır.

Tıbbi atıklar da Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında yapılan sözleşmeyle 2011 yılından itibaren Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin ilgili firma tarafından işletilen sterilizasyon tesisine 1 adet araçla haftanın belirli günlerinde taşınmaktadır. 2012 yılında yaklaşık ayda 5-7 ton arası tıbbi atık üretimi olmuştur. 2011 yılında 73 ton, 2012 yılında ise 71 ton tıbbi atık sterilizasyona gönderilmiştir. 2013 yılında ise 188 ton tıbbi atık sterilizasyona gönderilmiştir.

Bilecik ilinde hafriyat atıkları belediye tarafından özel bir firmaya toplattırılmaktadır. Hafriyat sahası merkez ilçede yer almakta ve özel bir firma tarafından işletilmektedir.

2013 yılı itibarıyla Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Bilecik ilinde 5 tanesi alt seviye, 2 tanesi de üst seviye olmak üzere toplam 7 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bilecik ili yaban hayvanları açısından oldukça zengin bölgededir. İlin ormanlık, dağlık ve kayalık alanlarında tavşan, keklük, çulluk, yaban ördeği, kurt, tilki, ayı, sansar, dağ keçisi, yabandomuzu, bıldırcın, üveyik, geyik, karaca v.b. türleri mevcuttur. Yörede kürklü hayvan olarak tavşan, kurt, tilki, ayı, sansar, çakal v.b. bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde milli park bulunmamakla beraber iki adet tabiat parkı bulunmaktadır. Bunlar; "Küçükkelmalı Tabiat Parkı" ve Orman ve Su İşleri Bakanlık Makamınının 26.12.2012 tarih ve 1997 sayılı Olur'ları ile ilan edilen "Harmankaya Kanyonu Tabiat Parkı"dır.

Küçükkelmalı Tabiat Parkı, Pazaryeri ilçe merkezine 10 km uzaklıktaki Küçükkelmalı Köyü bulunmakta olup yakınındaki gölet çevresi çam ağaçlarıyla kaplıdır. 10,3 ha büyüklüğündedir.

Aşağıda sıralanan yerler; Bilecik ili sınırları içerisinde tescil edilmiş yerler olarak 16 adet dosya ile Eskişehir Çevre Şehircilik İl Müdürlüğüne intikal ettirilmiştir.

Merkez ilçede;

2 adet 1.Derece Doğal Sit Alanı

3 adet 3. Derece Doğal Sit alanı

Vezirhan Beldesi Kayabeli ve Medetli Köyleri tapulama sahasında Sakarya Nehri Kıyısında Paşalar Boğazı Mevkii

Bozüyük ilçesinde;

Karasu Deresi Kaynağı ve Vadisinde 1'er adet 1. ve 3. Derece Doğal Sit alanları bulunmaktadır.

1.Derece Doğal Sit Alanında bulunan Orman Mülkiyeti dışındaki taşınmazlar.

Bozalan Köyünde 17 adet parsel,

Karaağaç Köyünde 2 adet parsel

3. Derece Doğal Sit Alanında bulunan orman mülkiyeti dışındaki taşınmazlar.

Bozalan Köyünde 20 adet parsel,

Karaağaç Köyünde 30 adet parsel

Saraycık Köyünde 12 adet parsel

Çaydere Köyünde 4 adet parsel

Kapanalan Köyünde 94 adet parsel

Bilecik Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü tespitlerine göre ilde tabiat anıtı niteliklerine uygun sayılabilecek tabiat anıtı yedi adettir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 121 – Bilecik ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	138.199,00	32,09
Su Kütlesi	0,65	0,01
Orman	217.711,50	50,55
Sulak Alan	21.944,00	5,09
Çayır ve Mera	32.200,00	7,47
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer	20.645,35	4,79

İl Çevre Düzeni Planı kapsamında gelişme, koruma alanları belirlenmiş olup bu alanlarla ilgili planlama ilkeleri belirlenmiştir. 2013 yılı içerisinde Çevre Düzeni Planına istinaden 74 adet kurum görüşü verilmiştir.

İl Çevre Düzeni Planı 01.08.2008 tarih ve 2008/11 sayılı İl Genel Meclisinin Kararı ile yürürlüğe girmiştir. 11.11.2008 tarih 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 31.07.2013 onay tarihli Bilecik 1/100.000 ölçekli İl Çevre Düzeni Planına dört (4) adet itiraz gelmiştir. İtirazlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından değerlendirilmiş olup 31.07.2013 onay tarihli Çevre Düzeni Planı 10.03.2014 tarih ve 3831 sayılı Bakanlık Oluru ile kesinleşmiştir.

Bilecik İl Çevre Düzeni Planı; Plan Hükümleri, Plan Paftaları (1/100.000 ölçekli Plan Paftası ve 10 adet Tematik Pafta), Plan Eylem Programı, Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri ile bir bütündür.

- Bilecik ili gelişmesinde ana stratejiler: Kara ve demiryoluna dayalı Bozüyük, Bilecik, Adapazarı, Karasu Limanı ve bağlantı zincirinin ve karayoluna dayalı Osmaneli, Bilecik, Pazaryeri, Bozüyük, Gemlik Limanı bağlantı zincirinin halkalarını birer uzmanlaşmış üretim ve iletim istasyonuna dönüştürerek; tarımsal ürünlerin yanı sıra gıda sanayi ile imalat ve montaj sanayi ürünlerinin dış pazarlara iletilmesinde yerel güç birlikleri oluşturmak,
- Gölpazarı-Yenişehir arasında hayvansal ve bitkisel üretim faaliyetlerinin sanayi talebini karşılar nitelik ve nicelikte üretiminin sağlanmasında güç birliklerinin oluşturulması; Gölpazarı İlçesi'nin doğal ve işlevsel bağlantı avantajlarının ortak kalkınma hamlesi için kullanılması,
- Bilecik-Osmaneli-Yenişehir arasında işlevsel kenetlenmelere giderek; karayoluna dayalı havalimanı bağlantısı üzerinden dış pazarlara çiçekçilik, yaş meyve ve sebze ürünleri ulaştırmak hedeflenmektedir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 122 – Bilecik ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bilecik ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	6	4	4	4	1	1	40
ÇED Olumlu Kararı	2	2	0	1	0	0	0	5

Çizelge 123 – Bilecik ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bilecik ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	22	27
Çevre İzni Belgesi	2	40	42
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	2	2
TOPLAM	7	64	71

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 124 – Bilecik ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bilecik ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	13	78	81	56	98	0	29	51	216
Ani (Plansız) Denetimler	0	68	28	22	38	0	13	4	131
Genel Toplam	13	146	109	78	136	0	42	55	347

Çizelge 124 – Bilecik ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bilecik ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	14	11.788,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
22	0,00

Çizelge 125 – Bilecik ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bilecik ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	30.462	0	0	237.166	0	267.628
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	3	0	0	14	0	17

Bingöl

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Bingöl ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 126'da verilmektedir.

Çizelge 126 – Bingöl ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

BİNGÖL	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	2	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	19	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl merkezinde faaliyet gösteren 2 adet sabit istasyona ve 1 adet mobil istasyona emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 2013 yılı içerisinde toplamda 8.756 adet egzoz emisyon ölçüm pulunun satışı Bingöl Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çizelge 127 - Bingöl ilinde Bulunan Yüzeysel ve Yeraltı İçme Suyu Kaynağı Bilgileri (DSİ 94. Şube Müdürlüğü, 2013)

YERLEŞİM YERİ: BİNGÖL MERKEZ			
ADI	TÜRÜ	YERİ	KAPASİTESİ (m ³ /yıl)
Abitor	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	1.892.160
Metan İsale Hattı	Pınar	Bingöl – Merkez	630.720
Mirzan İsale Hattı	Pınar	Bingöl – Merkez	315.360
Gayt K. Sond.	Kuyu	Bingöl – Merkez	346.896
Tarım İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	536.112
S.S.K. İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	94.608
Beden Terbiyesi İl Müdürlüğü	Sondaj Kuyusu	Bingöl – Merkez	378.432

İlde içme ve kullanma suyu şebekesi nüfusun tamamına (% 100) hizmet vermektedir. Bingöl Belediyesi kanalizasyon şebekesi nüfusun tamamına (%100) hizmet vermektedir.

Arıtma tesisi arıtma çamuru filtre pres ile çıkışı sağlanarak su içeriği ve tehlike sınıfı yapılan analizler sonucunda belirlenmiş olup arıtma çamurunun 2. sınıf düzenli depolama tesisinde depolanması uygun görülmektedir.

Çizelge 128 – Bingöl ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (kg/gün)
Bingöl Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik	15.600	1.469
Karlıova Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		İnşaat aşamasında
Genç Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		İnşaat aşamasında
Kiği Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		Plan aşamasında
Solhan Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		Plan aşamasında
Adaklı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		Plan aşamasında
Yayladere Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		Plan aşamasında
Yedisu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel-Biyolojik		Plan aşamasında
Sancak Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma		İnşaat aşamasında

3. Atık

Bingöl ili Yerel Yönetimler Çevre Hizmetleri Birliği (BİNÇEVBİR) Başkanlığı bünyesinde faaliyet gösterecek olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi inşaatı bitmiş olup 2013 yılında tam kapasite ile hizmete alınmıştır. Yer altı ve yüzey sularının kirlenmemesi için düzenli katı atık tesisi çöp döküm sahası tabanı geomembran ile kaplanmış çöp sızıntı suları yer altı sularına karışmamaktadır. Çöp sızıntı suları depo alanı içerisinde yapılan sızıntı suyu havuzunda biriktirilmektedir. Bu havuzda biriktirilen çöp sızıntı suyu çöpün üzerine geri püskürtme yöntemi (resirkülasyon) kullanılmaktadır. Önceki vahşi depolama alanının rehabilite edilerek yeşil alan olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır.

Çizelge 129 – Bingöl ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Bingöl Belediye Başkanlığı tarafından Recep Tayyip Erdoğan Mahallesi çevresinde hafriyat döküm alanı belirlenmiş olup, ayrıca İl Özel İdaresi tarafından Bingöl Merkez Ekinyolu Köyü civarında da hafriyat döküm alanı belirlenmiştir.

İlde atık madeni yağlara ilişkin PET-DER ile protokol yapılmış olup bu yağların bertarafı sağlanmaktadır. Bu kapsamda 2013 yılsonu itibariyle 600 lt atık madeni yağ toplanarak bertaraf edilmiştir.

“Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında Bingöl Belediyesi tarafından toplama ve eğitim çalışmaları yapılmakta olup toplanan atık pil ve akümülatörler yılsonunda TAP derneğine gönderilerek nihai bertarafı sağlanmaktadır. 2013 yılsonu itibariyle 60 kg atık pilin teslimatı yapılmıştır.

İl mücavir alan sınırları içerisinde bitkisel atık yağların toplanmasına ilişkin bir firma ile protokol yapılmış olup cafe, lokanta, restaurant, yemekhane, otel, okul vs. yerlerde bitkisel atık yağlar ayrı biriktirilerek Bingöl Belediyesi adına bu firma tarafından alınarak bertarafı sağlanmaktadır. 2012 yılsonu itibariyle 5.665 lt, 2013 yılsonu itibariyle 2.930 lt bitkisel atık yağ firma eliyle toplattırılmıştır.

Bingöl Belediyesi tarafından Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin geçici depolanması sağlanmakta, belediyenin bir firma ile yaptığı protokol gereği ömrünü tamamlamış lastikler bu firma tarafından alınarak bertarafı sağlanmaktadır. 2013 yılı sonu itibariyle ilgili firmaya 10.180 kg atık lastik teslimatı yapılmıştır.

Bingöl Belediyesi “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği” gereği 2011 tarihinde Erzurum Büyükşehir Belediyesi ile tıbbi atıkların toplanması ve taşınması için 5 yıllık protokol yapmış olup il merkezinde sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıklar toplanıp taşınarak Erzurum Belediyesi sterilizasyon tesisinde tıbbi atıkların nihai bertarafı yapılmaktadır. Bu atıkların toplanması ve taşınmasına ilişkin tıbbi atık fiyatı her yıl Mahalli Çevre Kurulunda belirlenmektedir. 2013 yılsonu itibariyle Bingöl ilinde yaklaşık 179,8 ton tıbbi atığın bertarafı sağlanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2873 Sayılı Milli Parklar Kanununun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca Bingöl ili sınırları içerisinde Milli Park, Tabiat Parkı ve Tabiat Koruma Alanı bulunmamaktadır. Ancak; Bu kanun çerçevesinde Solhan İlçesinde Yüzen Ada Tabiat Anıtı mevcuttur. Bu sahanın alanı 38 ha'dır. Ancak Yüzen Ada Tabiat Anıtının mevcut alanı 400 da'dır. 2003 Yılında tescil edilmiştir. Gölün alanı 300 m²'nin üzerinde olup yaz ve kış aylarında su seviyesi aynı kalmaktadır. Mevcut gölün derinliğinin 40-60 metre olduğu tahmin edilmektedir. Gölün üzerinde 3 adet yüzen kara parçası mevcut olup üzerinde dış budak ağaçları bulunmaktadır. Solhan ilçesine 17 km uzaklığında, Bingöl il merkezine ise 60 km' dir.

Fotoğraf 5 – Bingöl ilinde bulunan Tabiat Anıtı (Yüzen Ada)

İl sınırları içerisinde bir adet yaban hayatı geliştirme sahası (Kiğı Şeytan Dağları Yaban Hayatı Geliştirme Sahası) bulunmakta olup, alanı 25.444 ha'dır.

Çizelge 130 - Bingöl'de bulunan doğal sit alanları

Sit Alanının Adı	Sit Alanının Adresi	Sit Alanı Türü
La'l Dut Ağacı	Çayağzı Köyü-Yayladere	-
Kerek Mağarası	Kiğı	-
Yüzen Ada	Hazerşah Köyü – Solhan	I.Derece doğal sit alanı
Kös Kaplıcaları	Ilıcalar	I.ve III. Derece doğal sit alanı

5. Arazi Kullanımı

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca Bakanlık Makamı'nın 16.09.2013 tarih ve 14271 sayılı Olur'u ile onaylanan Malatya - Elazığ – Bingöl – Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (J42, J43, J46, K39, K40, K42, K43, K45 ve L40 Paftaları), Plan Açıklama Raporu, Plan Hükümleri ve Plan Araştırma Raporu Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü'nün <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfaicerik&IcId=489> internet adresinde yayınlanmakta olup;

Söz konusu plana dair;

- 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (9 Pafta)
- Plan Açıklama Raporu (1 Adet)
- Plan Hükümleri (4 Pafta)

Bingöl Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ilan panosunda 24/10/2013 - 24/11/2013 tarihleri arasında 30 (otuz) gün süre ile askıya çıkartılmıştır. Bu süre zarfında Çevre Düzeni Planına dair itiraz başvuruları Bingöl Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından yapılacaktır. Bingöl Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne yapılan itiraz başvuruları değerlendirilmek üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na gönderilecektir.

Çizelge 131 – Bingöl ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	59.149,00	7,16
Su Kütlesi	2.946,73	0,38
Orman	277.865,00	33,65
Sulak Alan	320,40	0,04
Çayır ve Mera	432.471,00	52,41
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	52.547,87	6,36

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 132 – Bingöl ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gereklidir Kararlarının sektörel dağılımı (Bingöl ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gereklidir	9	1	2	0	0	0	1	13
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	1	0	1

Çizelge 133 – Bingöl ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bingöl ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	12	12
Çevre İzni Belgesi	0	2	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	14	14

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 134– Bingöl ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bingöl ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Ani (Plansız) Denetimler	0	3	4	4	7	0	3	1	0	12
Genel Toplam	10	3	4	4	7	0	3	1	0	22

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 135 – Bingöl ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bingöl ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	489	0	0	50.787	0	51.276
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	5	0	6

Bitlis

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Bitlis ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır. Genellikle kış aylarında kullanılan bu yakıtlar hava kalitesi sınır değerlerini aşmamakla birlikte inversiyon etkisiyle de Bitlis ili hava kalitesini yerel de olsa olumsuz yönde etkilemektedir. İlde doğalgaz şebekesi kurulması planlanmakta olup, proje çalışmaları başlamıştır. Hava kalitesi ile ilgili denetim ve kontroller devam etmekte olup, il düzeyinde Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmaktadır. Ayrıca ilde hava kalitesinin kontrolü için Bitlis İl Emniyet Müdürlüğü ile birlikte yasak kömür satışının engellenmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bitlis ili geçmiş yıllarda hava kirliliğinin en yoğun olduğu iller arasındayken, hava kalitesinin düzeltilmesi için yapılan çalışmalar ile birlikte hava kirliliği azalmış ve havası en kirli iller listesinden çıkmıştır. 2013 yılında Bitlis ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 136'da verilmektedir.

Çizelge 136 – Bitlis ilinde 2013 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO : mg/m^3)

	Bitlis	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	167	0	91	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	118	0	80	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	96	0	86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	19	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	100	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	10	0	79	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	71	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	36	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	55	0	79	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	109	0	86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bitlis ili su kaynağı bakımından zengindir. İlin içme suyu ihtiyacı Sapko, Kamiyan, Çelikhan, Başhan, Duap ve Şelale, kaynaklarından isale edilen sularla ($Q_{\text{max}} = 136 \text{ lt/sn}$, $Q_{\text{min}} = 81 \text{ lt/sn}$) giderilmektedir. İlin içme suyu ihtiyacının %40'ı Duap yaylasındaki kaynaktan karşılanmaktadır. Suların tamamı evsel nitelikli kullanılmakta olup, ilde sanayi bulunmadığından sanayide kullanılmamaktadır. İlde içme suyu arıtma tesisi mevcut değildir.

Bitlis ilinde 2012 yılı verilerine göre belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı şu şekildedir: Baraj suyu %48,9; kaynak suyu %19,2; kuyu suyu %28,3; göl-gölet suyu %2,0 ve akarsu %1,6.

İlde sanayi bulunmadığından sadece evsel nitelikli atıksular kanalizasyon boruları vasıtasıyla toplanmakta olup, evsel atık suların ve yağmur sularının toplanıp bunların tekrar kullanıma sunulması amacıyla yapılan bir toplama sistemi ve arıtma tesisi mevcut değildir. Bitlis ilinin toplam nüfusu 337.156 olup, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %88'dir.

Çizelge 137 – Bitlis ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (m ³ /gün)
Ahlat Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel - Biyolojik	13.000	13

İlde su kaynakları üzerinde enerji üretme amacıyla kurulan mevcut bir hidroelektrik santral bulunmamakta olup Kesen deresi üzerinde yapımına devam edilen bir hidroelektrik santral inşaatı mevcuttur.

3. Atık

İlde belediye adına toplam 64.807 ton/yıl atık toplanmaktadır. İlde AB fonları da kullanılarak yapılan bir adet katı atık düzenli depolama tesisi olan Bİ-KA (Bitlis İli, İlçeleri ve Beldeleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği) bulunmaktadır. Bitlis Düzenli Katı Atık Depolama Tesisi Bitlis ili, Güroymak ilçesi, Tahtalı Köyü, Belektepe Mevkiindedir. Tesiste sızıntı sularının yüzeysel ve yer altı su kaynaklarını olumsuz etkilememesi için gerekli önlemler alınmıştır. Deponi alanında oluşan sızıntı (çöp) suları buradaki sızdırmazlık tabakası sayesinde yer altı ve yer üstü kaynaklarına karışmadan ayrı toplanmakta ve Sızıntı Suyu Arıtma Tesisi'ne (Membran-Bio Reaktör) gönderilerek arıtılmaktadır.

Bitlis'in bazı ilçelerinde vahşi depolama tesisleri bulunmakta olup rehabilite edilmesine çalışılmaktadır. Söz konusu çöp vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu yapıldıktan sonra toprak ve ekilen bitkiler depo gazını mümkün olduğunca emebilecek ve kullanımını sağlayacak özelliklere sahip olacaktır. Buna ilaveten gaz depolama bacaları tesis edilmesi planlanmaktadır.

Çizelge 138 – Bitlis ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Bİ-KA verilerine göre 2013 yılında Bitlis ili sınırları içindeki belediyelerde 158.484 kg tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde milli park bulunmamaktadır. Ancak 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında Bitlis ili Güroymak-Tatvan-Ahlat ilçeleri sınırlarına giren 4.872 ha büyüklüğe sahip olan Nemrut Kalderası Tabiat Anıtı bulunmaktadır. Sahip olduğu boyutları, soğuk ve sıcak su gölleri, buhar bacaları, oluşum özellikleri ve peyzaj değeri itibarı ile ulusal düzeyde ender bir jeolojik/jeomorfolojik doğal bir miras ve tabiat anıtıdır. Nemrut Kalderası içinde ve çevresinde bu güne kadar 450 bitki türü tespit edilmiştir. Yörede teşhis edilen bitkilerin %44 gibi önemli bir oranı da bu bölgeye ait türlerden oluşmaktadır. %8,4 kadarı ise bitki türleri içinde endemik olarak yer almaktadır.

Arin Gölü, İron Sazlığı, Nazik Gölü gibi alanlar Sulak Alan Koruma Yönetmeliğine göre korunmaya alınmış önemli sulak alanlarındandır. Bitlis ili biyolojik çeşitlilik envanterinin oluşturulması ve bu envanter verileri kapsamında uygulanabilir biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliği politikalarının oluşturulması çabalarının Bitlis Eren Üniversitesi'nden akademik destek alınarak devam ettirilmesi planlanmaktadır.

Bitlis ili Adilcevaz ilçesi sınırları içerisinde bulunan 29.400 hektar büyüklüğündeki alan, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Süphan Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir. Koruma sahasında 15–20 yıl kadar önce çengel boynuzlu dağ keçisi yaşamakta iken bugün bölgede hiç görülmediği tespit edilmiştir. İl sınırları içerisinde yaban hayvanlarına yönelik olarak Bitlis Valiliği ve Doğa Derneği işbirliği ile "Anadolu Parsı" görüntüleme çalışmaları yapılmıştır.

Ahlat, Selçuklu eserleri ve mimarisinin en güzel örneklerinin bulunduğu bir yerleşmedir. Selçuklu döneminden bu yana gelenekselleşerek yapılan konutların yoğun olduğu ve bir ortaçağ kenti görünümü sergileyen kentsel doku "Kentsel Sit Alanı" olarak tanımlanmış ve bu alanı da kapsayan Ahlat Koruma Amaçlı İmar Planı Kültür Bakanlığınca yaptırılarak, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 14/05/1993 gün ve 1249 sayılı kararı ile uygun görülmüş ve uygulanmaya başlanmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 139 – Bitlis ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	134.918,0	16,61
Su Kütlesi	193.881,0	22,43
Orman	164.756,0	19,06
Sulak Alan	0,0	0,00
Çayır ve Mera	297.662,0	34,43
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer	73.264,0	8,47

Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” 11.11.2008 tarih ve 27051 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik”, 4856 sayılı Kanun’un 2 (h) ve 10 (c) maddeleri ile 2872/5491 sayılı Kanun’un 9 (b) maddesi uyarınca 01.04.2011 tarihinde onaylanmıştır.

Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı’nın K-48 ve L-48 Paftalarında yapılan değişiklikler Bakanlık Makamının 18.12.2012 tarih ve 19412 sayılı oluru ile onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 140 – Bitlis ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bitlis ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	0	0	0	0	0	3	19
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 141 – Bitlis ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bitlis ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	0	0
Çevre İzni Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	0	0

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 142 – Bitlis ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bitlis ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ani (Plansız) Denetimler	13	4	6	10	10	0	6	15	0	21
Genel Toplam	13	4	6	10	10	0	6	15	0	21

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
37	0,0

Çizelge 143 – Bitlis ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bitlis ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	50.787,00	0	50.787,00
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	3	0	3

Bolu

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Bolu ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ilin topoğrafik yapısı, evsel ısınma ve trafiktir. Oluşan hava kirlenici gazların, ilin topoğrafik yapısı nedeniyle hava sirkülasyonu ile uzaklaştırılması mümkün olamamaktadır.

Bolu ilinde 1 adet hava kalitesi izleme istasyonu bulunmakta olup Bolu Meteoroloji İl Müdürlüğü yerleşkesindedir ve istasyon SO₂ ve PM parametrelerini ölçmektedir. 2013 yılında Bolu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 144'de verilmektedir.

Çizelge 144 – Bolu ilinde 2013 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	Bitlis	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	22	0	83	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	23	0	79	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	0	86	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	67	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	74	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	89	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	0	115	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	45	0	277	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2013 yılı sonu itibarıyla trafiğe kayıtlı motorlu taşıtların sayısı 89.730 emisyon ölçümü yaptıran toplam motorlu taşıt sayısı ise 34.143'dir. Bolu ilinde 2013 yılı sonu itibarıyla 12 adet sabit istasyon ve 1 adet mobil istasyon olmak üzere toplam 13 adet istasyona Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiştir. Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi alan toplam 13 adet istasyona 2013 yılında 36.141 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu ve 9.972 adet motorlu taşıt egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bolu merkez ilçenin içme suyu, Gölköy Barajından, Bayramışlar ve Değirmenözü Kaynakları ile 10 noktadaki derin kuyulardan da sağlanmakta ve Salıbeyler Mahallesi üzerinde bulunan İçme Kullanma Suyu Arıtma Tesisi'nde arıtılarak halka sunulmaktadır. 2012 yılı verilerine göre belediye içme ve kullanma suyu şebekesi için kaynaklara göre çekilen su miktarı 8.500 m³/yıl baraj, 2.065 m³/yıl kuyu, 3.570 m³/yıl kaynak olarak gerçekleşmiştir. Arıtma tesisinin kapasite debisi 650 lt/sn olup arıtma tesisine ait 1 adet 2.000 m³'lük klorlama deposu, 1 adet 7.500 m³'lük ve 1 adet 10.000 m³'lük olmak üzere toplam 3 adet su deposu bulunmaktadır.

2013 yılı verilerine göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 13, kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 100, atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı 3, atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 86'dır. Bolu Merkez Belediye Mücavir alan sınırları içinde atıksu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfus oranı % 98 dir.

Çizelge 145 – Bolu ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m³/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Bolu Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	56.000	12
Gerede Belediyesi AAT	Biyolojik	5.184	-
Yeniçağa Belediyesi AAT	Fiziksel	1.296	-
Göynük Belediyesi AAT	İhale aşamasında		-
Kıbrısık Belediyesi AAT	İhale aşamasında		-
Seben Belediyesi AAT	Plan aşamasında		-

3. Atık

Bolu merkez ilçesi 2013 yılı sonu itibariyle nüfus 131.264 olup, 2013 yılında toplanan toplam katı atık miktarı 54.856 ton/yıl, kişi başına düşen atık miktarı ise 1,14 kg/kişi-gün olarak gerçekleşmiştir.

Bolu Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi; mücavir alan sınırları içinde şehrin kuzeydoğusunda, Yukarı Soku Mahallesi, İğnesi Mevkiinde olup, şehir merkezine 4 km mesafededir. 2013 yılı sonu itibari ile Bolu Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, merkez ilçe nüfusunun yaklaşık % 85'ine hizmet vermektedir.

Çizelge 146 – Bolu ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	1
Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Bolu ilinde toplam 6 adet firma tehlikeli atık taşıma lisansına sahiptir ve bu firmalara ait lisanslı 48 adet tehlikeli atık taşıma aracı bulunmaktadır. 2013 yılında 1.615,13 ton tehlikeli atık geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Bolu ilinde 2 adet atık yağ taşıma lisanslı firma ve bu firmalara ait 5 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır. 2013 yılında 86,062 ton atık yağ geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

22.07.2005 tarih ve 25883 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'nin hükümleri gereğince, Bolu Merkez ve ilçelerinde oluşan tıbbi atıklar, Belediyelerin bir firma ile imzaladıkları protokoller çerçevesinde, lisanslı Tıbbi Atık Toplama Araçları ile bir program doğrultusunda bu atıkların üretildikleri yerlerde ayrı olarak toplanmakta, taşınmakta, tekniğine uygun sterilize edilmekte ve evsel nitelik kazanan atıklar Sakarya Büyükşehir Belediyesine ait Katı Atık Düzenli Depolama Alanında bertaraf edilmektedir. Her yıl Mahalli Çevre Kurulu (MÇK) toplantısında ilde oluşacak olan tıbbi atıkların bertarafı için ücret belirlenmektedir. Bolu ilinde 2013 yılında 265,6 ton tıbbi atık toplanarak bertaraf edilmiştir.

Ambalaj atıkları sisteminde toplam 104 adet piyasaya süren, 1 adet ambalaj üreticisi, 3 adet ambalaj üreticisi+piyasaya süren, 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi vardır. Sisteme 2013 yılında 1 adet tedarikçi, 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi kayıtlıdır. Kullanıcı adı ve şifreleri verilmiştir. Bolu Belediye Başkanlığına ait onaylı Ambalaj Atıkları Yönetim Planı mevcuttur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye'nin flora zenginliğinde Bolu önemli bir yer tutmaktadır. Bolu florasında 89 familya, 363 cins, 771 tür bulunmaktadır. Bunların 82'si Türkiye'nin endemik türlerindedir. Sadece Bolu'ya da endemik olan 3 tür bulunmaktadır. Bunlar *Circium boluensis*, *Crocus abantensis* ve *Jasione supina akmani'*dir (www.tubitak.gov.tr/tubives). Bolu ilinde egemen bitki örtüsü ormanlardır. İl topraklarının yarısından fazlasını (%60) orman örtüsü oluşturur. Karadere, Seben ve Aladağ ormanları yurdumuz için zenginlik kaynağıdır. Ormanlarda egemen ağaç türleri kayın, gürgen, kestane, ıhlamur, dişbudak, meşe, kızılgağaç, karaağaç, kavak, köknar ve sarıçamdır.

İlin zengin bitki örtüsü, topografyası, su kaynakları ve iklimi yaban hayatı için de elverişli koşullar oluşturmaktadır. Ancak Bolu ilinde yaban hayvanları varlığı konusunda, özellikle bunların popülasyon büyüklükleri hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Göllerde ve akarsularda sazan, alabalık, tatlısu midyesi, yengeç, kurbağa, kaplumbağa gibi suda yaşayan hayvan türleri; yaban ördeği, yaban kazı, karabatak, su tavuğu gibi kuşlar bulunur. Ormanlık alanların yüksek kesimlerinde ayı, vaşak, yaban domuzu, geyik, karaca görülmektedir. Bolu'da bulunan diğer hayvan türleri kurt, sansar, tilki, porsuk, tavşan, kokarca, gelincik, sincap gibi kara hayvanları; keklik, üveyik, bıldırcın, yaban ördeği, çil, toy, turna, çulluk, güvercin, atmaca, şahin, kartal gibi kuşlardır.

2013 yılı sonu itibarıyla Bolu ili sınırları içerisinde 1 adet milli park (Yedigöller Milli Parkı), 7 adet tabiat parkı (Abant Gölü Tabiat Parkı, Gölcük Tabiat Parkı, Göksu Tabiat Parkı, Sünnet Gölü Tabiat Parkı, Karagöl Tabiat Parkı, Beşpınarlar Tabiat Parkı, Sülüklü Göl Tabiat Parkı) bulunmaktadır. İlde ayrıca 3 adet tabiatı koruma alanı (Kökez Tabiatı Koruma Alanı, Akdoğanlar ve Rüzgârlar Ebe Çamı Tabiatı Koruma Alanı, Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı) mevcuttur. Ülkemizde 135 adet sulak alan uluslararası öneme sahiptir ve bunlardan Yeniçağa Gölü ile Abant Gölü Bolu ili sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Abant Gölü Tabiat Parkı: Abant Gölü, Bolu'nun 34 km güneybatısında Abant Dağları üzerinde yer alan tektonik oluşumlu bir göldür. 125 hektar genişliğinde olup yeraltı suları ile beslenmektedir. Göl ve çevresindeki floranın zenginliğiyle büyük bir açık hava rekreasyon potansiyeline sahip bulunması nedeniyle yörenin 1.150 hektarlık bölümü, 1988 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Göl çevresi zengin bitki örtüsüne sahiptir.

Gölcük Tabiat Parkı: Bolu ili Merkez İlçe sınırları içerisinde ortalama 1.217 metre yüksekliğinde, saf göknar ve göknar, kayın, gürgen karışık meşcereleri ile kaplı orman, dağ-göl peyzajlarına sahip olan ve bu kaynak değerleri yanında, yürüyüş parkurları, manzara seyir terasları, piknik alanları ve iklimatik özellikleri ile önemli bir rekreasyonel potansiyele sahiptir.

Fotoğraf 6 – Gölcük Tabiat Parkı

Göksu Tabiat Parkı: Göksu Tabiat Parkı, 24.12.1991 tarihinde 25 hektar alana sahip A Tipi Orman İçeri Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile mesire yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Sünnet Gölü Tabiat Parkı: Bolu ili Göynük ilçesi sınırları içerisinde yer alan Sünnet Gölü Tabiat Parkı, 1973 yılında 80 hektar alana sahip A Tipi Orman İçeri Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Karagöl Tabiat Parkı: Bolu ili Kırıcık ilçesi sınırları içerisinde yer alan Karagöl Tabiat Parkı, 1976 yılında 15 hektar alana sahip A tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş daha sonra alanı 35 hektara çıkarılmıştır. 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamınının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Beşpınarlar Tabiat Parkı: Bolu ili merkez ilçe, Aladağlar Mevkiinde bulunan Beşpınarlar Tabiat Parkı, 1991 yılında 26 hektar alana sahip A tipi Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilmiş ancak 2011 yılında Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın oluşumu ve Bakanlık Makamınının 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı olurları ile Mesire Yeri statüsü Tabiat Parkına dönüştürülmüş ve Milli Parklar Kanunu kapsamında yönetilmeye başlanmıştır.

Sülüklü Göl Tabiat Parkı: Bolu ili Mudurnu ilçesi, Yürse Mevkiinde bulunan Sülüklü Göl Tabiat Parkı, 810 hektardır. Sülüklü Göl, ihtiva ettiği göl, sulak saha ve orman ekosistemleri ve bu ekosistemlerde yaşayan bitki ve hayvan türü çeşitliliği ile eşsiz bir tabiat parçasıdır. Tektonik hareketler sonucunda çökmüş ağaçların üst kesimleri su üzerinde kalarak ilginç peyzaj özelliğinden dolayı Tabiat Koruma Alanı olarak ilan edilmiş ancak 22.11.2011 tarih ve 1399 sayılı Bakanlık Olur'u ile statüsü Tabiat Parkına çevrilmiştir.

Kökez Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Kökez İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer alan Kökez Tabiatı Koruma Alanı, 324 hektardır. Çok yaşlı ve boylu Uludağ Göknarı (*Abies Bormülleriana*) içeren bakir bir orman ekosistemine sahiptir.

Akdoğanlar ve Rüzgârlar Ebe Çamı Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Rüzgârlar Mevkii sınırları içerisinde yer alan ve dünya üzerinde sadece bu bölgede tabii yayılış gösteren, nadir ve tehlikeye maruz kalmış bir ağaç türü olan Ebe Çamı (*Pinus nigra ssp pallasiana varyete seneriyana*) olması nedeniyle 174 hektarlık bu alan Tabiatı Koruma Alanı olarak ilan edilmiştir.

Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı: Bolu ili Merkez İlçe, Merkez İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer alan Bolu Kale Fındığı Tabiatı Koruma Alanı, 460 hektardır. Nesli tehlikeye düşmüş ve yalnız ülkemizde tabii yayılış gösteren Bolu Fındığı'nın (*Corylus Colorna*) çok büyük boy ve çapa sahip örneklerini ihtiva eden eşsiz bir ekosisteme sahiptir.

Bolu, ülkemizin en zengin ağaç ve bitki topluluklarına sahip yörelerinden birisidir. Bu bağlamda ilde 14 adet anıt ağaç tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

Çizelge 147 – Bolu ilinde bulunan anıt ağaçlar

1	Merkez ilçe Ömerler Köyü'nde Kuru Otel'in bahçesi	2 adet ıstranca meşe ağacı
2	Merkez ilçe Karacasu Beldesi Mezarlığı'nın köşesi	1 adet sapsız meşe ağacı (petrea)
3	Göynük ilçesi Çeşme Mahallesi, Ömer Sekkin Türbesi yanı	1 adet çınar ağacı
4	Göynük ilçesi Çarşı Meydanı Köprübaşı'nda	4 adet çınar ağacı
5	Mengen ilçesi Gökçesu Beldesi Avşar Köyü Keseroğlu Mahallesi (yaşı 770 yıl olarak hesaplanmış ve çapı itibari ile Türkiye'nin en kalın çaplı Türk Fındığı Ağacı olarak kabul edilmektedir.)	1 adet Türk Fındığı Ağacı
6	Mudurnu ilçesi, Musalla Mahallesi Konukaya, Meydan, Hıdırlık ve Sakalar Sokaklarının kesiştiği alanda, Nallıhan Karayolu'nun hemen kenarında	1 adet çınar ağacı
7	Mudurnu ilçesi Keçikıran Köyü Çobanlar Mahallesi'nde Keçikıran Köyü yolunun sağında	1 adet Türk Fındığı Ağacı
8	Merkez ilçe Sacçılar Köyünde Mengen Mamatlar Yaylası'nda Bu ağaçlar ülkemizin en yaşlı (1.000 yaş) ve en kalın gövdeli meşe ağaçlarıdır	1 adet meşe ağacı 2 adet meşe ağacı

Bolu Merkezde 1 (Akkaya travertenleri) ve Seben’de 5, Mudurnu’da 1 olmak üzere toplam 7 adet doğal sit alanı mevcuttur. Bu doğal sit alanları Çizelge 148’de verilmektedir.

Çizelge 148– Bolu ilinde bulunan doğal sit alanları

1	Akkaya Travertenleri	Bolu Merkez İlçe, Çepni Köyü	1. Doğal Sit
2	Karamurat Gölü	Mudurnu İlçesi, Taşkesti Beldesi	1. Doğal Sit
3	Fosil Ormanı	Seben İlçesi, Hocaş Köyü	1. Doğal Sit
4	Muslar Kaya Evleri	Seben İlçesi, Kaşbıyıklar Köyü Muslar Mahallesi	1. Doğal Sit
5	Solaklar Kaya Evleri	Seben İlçesi, Solaklar Köyü	1. Doğal Sit
6	Kabak Kaya Evleri	Seben İlçesi, Kabak Köyü	1. Doğal Sit
7	Seylik Mağaraları	Seben İlçesi, Musasofular Köyü	1. Doğal Sit

5. Arazi Kullanımı

Bolu ilinde tarımsal alanlarda azalma gözlemlenirken, su kütlelerinde artış tespit edilmiş olup sulak alanlarda bir değişme görülmemiştir. Gelişme gösteren illerimiz arasında yer alan Bolu’ da yapılaşmaya bağlı olarak kentsel ve kırsal yerleşim alanları, endüstriyel ve ticari birimler ile inşaat bölgelerinde bir artış meydana gelmiştir. Yanlış arazi kullanımı, aşırı otlatma, orman yangınları, kaçak ağaç kesimi, anız yakılması ve toprak kullanım teknikleri ilde toprak erozyonuna sebep olan en önemli faktörlerdir. Madencilik faaliyetleri, turizm ve yerleşim için imar planlarının tarım arazilerine baskı oluşturmaya başladığı söylenebilir.

İl sınırları içerisinde erozyonu önlemek için rehabilitasyon, ağaçlandırma, mera ıslahı ve yönetimi, eğitim, teraslama ve bitkilendirme çalışmalarına devam edilmektedir.

Çizelge 149 – Bolu ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	187.191,86	22,13
Su Kütlesi	711,70	0,08
Orman	520.577,26	61,55
Sulak Alan	462,74	0,05
Çayır ve Mera	124.440,00	14,72
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer	12.416,44	1,47

Bolu İli 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 10. maddesinin (c) bendi uyarınca Bolu İl Özel İdaresi, İl Genel Meclisi’nin 07.09.2007 tarih ve 149 sayılı kararı ile onaylanarak, yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 150 – Bolu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bolu ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	3	4	29	0	0	8	70
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	2	0	0	0	3

Çizelge 151 – Bolu ilinde 2013 Yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bolu ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	20	20
Çevre İzni Belgesi	0	34	34
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	54	54

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 152 – Bolu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bolu ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	11	40	40	0	19	0	2	116	0	192
Ani (Plansız) Denetimler	0	120	128	2	90	2	0	12	0	272
Genel Toplam	11	160	168	2	109	2	0	128	0	464

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
64	0,0

Çizelge 153 – Bolu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bolu ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	81.272	40.636	0	0	0	160.877	1.003	283.788
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	1	0	0	0	17	0	20

Bolu ilinde 2013 yılında 7 adet faaliyete ilişkin durdurma/kapatma kararı verilmiştir. Bunlardan 5'i Piliç Yetiştirme Tesisi'ne ait olup birer adet turizm konaklama tesisi ile nikel-krom kaplama tesisine ilişkindir.

Burdur

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Burdur ilinde kış aylarında görülen hava kirliliğinin başlıca nedeni, ısınma ve enerji eldesi amacıyla tüketilen fosil kaynaklı yakıtlardır. Özellikle kükürt dioksitin (SO_2) yaklaşık olarak % 90'ını fosil kaynaklı yakıtların yakılması neticesinde oluşmaktadır. Geriye kalan % 10'unu ise endüstriyel faaliyetlerden ve motorlu araçlarda tüketilen yakıtlardan kaynaklanmaktadır. Dumanda ise yakıt dışı kaynakların %20'ye sahip olduğu görülmüştür. Isınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin temel sebepleri, ısınmada kalitesiz yakıtların herhangi bir zenginleştirme işlemine tabii tutulmadan kullanılması, yanlış yakma tekniklerinin uygulanması ve kullanılan kazanların işletme bakımlarının düzenli olarak yapılmaması şeklinde sıralanabilir. Bunların yanı sıra; nüfus yoğunlaşması, topoğrafik yapı ve meteorolojik şartlar hava kirliliğinin artmasında önemli rol oynamaktadır.

İlde hava kirliliğini etkileyen en önemli nedenler; şehrin topoğrafik yapısı, meteorolojik şartlar ve plansız şehirleşmedir. Ayrıca yakma sistemleri yanlışlığı, periyodik bakımların yapılmaması, ateşçilerin eğitimsiz olması, nüfus artışı ile kişi başına kullanılan enerji tüketimindeki artış, motorlu taşıtlar ile inşaat kalite ve izolasyon yetersizliği de diğer sebeplerdir.

İlde özellikle kentsel ısınmada doğal gaz kullanımının yaygınlaşması ile beraber PM_{10} , SO_2 ve NO_x konsantrasyonlarında azalma sağlanacaktır. Burdur ilinde 2013 yılı itibarıyla doğalgaz şehir içi ana dağıtım hattı inşaat çalışmaları devam etmektedir. 2013 yılında Burdur ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 154'de verilmektedir.

Çizelge 154 – Burdur ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu g/m^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO_2	AGS	PM_{10}	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO_2	AGS	NO_x	AGS	OZON	AGS
Ocak	■	3	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	■	3	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	■	9	0	67	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	■	8	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	■	3	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	■	3	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	■	1	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	■	3	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	■	3	0	67	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	■	18	0	80	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	■	23	0	101	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	■	64	0	99	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Egzoz emisyon ölçümü için şartları sağlayan 1 adeti araç muayene istasyonu olmak üzere 4'ü Bucak'ta, 1 adeti araç muayene istasyonu olmak üzere 4'ü Burdur ili merkezinde, 1 adet Karamanlı İlçesinde ve 1 adet te Gölhisar İlçesinde olmak üzere toplam 10 sabit istasyon için egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 10 adet egzoz istasyonu tarafından 20.545 aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır. Burdur Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 10 adet sabit istasyona toplam 32.293 adet egzoz emisyon pulu ve 8.707 adet ruhsat verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Burdur ili nüfusu 2013 yılı TÜİK verilerine göre 257.267 kişidir. Burdur ilinde toplam 14 belediye bulunmakta olup 164.857 kişi belediye hizmeti almaktadır. İçme ve kullanma suyu temini belediye ve köyler dahil olmak üzere 343 su deposundan sağlanmaktadır. Burdur ilinde içme ve kullanma suyu şebekesi bulunmayan yerleşim yeri yoktur. Bu nedenle tüm nüfusa içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilmektedir.

İçme ve kullanma suyu temininde Burdur ilinde bulunan toplam su depolarının %74,1'i (254) "İnsani Tüketim Amaçlı Sular Hakkında Yönetmelik" doğrultusundadır. Su depolarının %69,1'inde (237) otomatik klorlama cihazı bulunmakta olup faal çalışan otomatik klorlama cihaz sayısı 198'dir.

Çizelge 155 – Burdur ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Burdur Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	100.000 E.N.	2.000
Salda Belediyesi AAT	Biyolojik (Doğal Arıtma)	90	-
Ağlasun Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Bucak Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Mamak (Çanaklı) Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Büğdüz Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Kozluca Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Yusufça Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Kemer Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Beyköy Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Hasanpaşa Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Çavdır Belediyesi AAT	Proje aşamasında		
Söğüt Belediyesi AAT	Proje aşamasında		

Kentin %95 oranında kanalizasyon hattı tamamlanmıştır. Kanalizasyon şebekesinden gelen atıksuyun tamamı Atıksu arıtma tesisine alınmaktadır.

3. Atık

Burdur ili dâhilinde katı atık toplanması ve temizlik işleri Burdur Belediye Başkanlığı Temizlik İşleri Müdürlüğü'nde görevli 16 şoför, 69 temizlik işçisi toplam 85 personel ile yürütülmektedir. Katı atıkların toplanması ve depolama alanında bertaraf işlerinde 17 adet sıkıştırımlı çöp kamyonu kullanılmakta olup, Belediye sınırları dahilinde yaklaşık 10.000 adet çöp konteynir bulunmaktadır. İl sınırları içerisinde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Burdur ilinde 30 Belediye Başkanlığı'nın üye olduğu "Burdur Belediyeler Birliğini kurulmuştur. Burdur merkezde düzenli depolama tesisi "ÇED Olumlu" raporu alınmıştır. Düzenli depolama için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan ödenek talep edilmiştir.

İl merkezinde inşaatı devam eden düzenli depolama tesisine, iki aktarma istasyonu ile ildeki tüm atıklar düzenli depolama alanına taşınacaktır.

Çizelge 156 – Burdur ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	Burdur Belediyeler Birliği tarafından yaptırılmakta olup, inşaat aşamasındadır.
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

30.07.2004 tarih ve 25538 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde çalışmalar yapılmaktadır. Bakanlıktan lisans almış Burdur Merkez’de bir toplama-ayırma tesisi bulunmaktadır. Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması Belediye Başkanlıklarınca yapılmaktadır.

2013 yılında ilde 154,36 kg atık akü, 1.412 kg atık pil, 1.129 ton bitkisel atık yağ, 4.870 atık motor yağı ve 6.520 atık sanayi yağı toplanmış bulunmaktadır.

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıkları, Burdur Belediyesi tarafından belirlenen alana depolanmaktadır. Fen İşleri Müdürlüğü ve Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından yönlendirilen hafriyat toprağı ile inşaat ve yıkıntı atıklarının yılda yaklaşık 150.000 m³ olduğu değerlendirilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde yer alan bir tanesi Uluslararası Ramsar Listesinde yer alan toplam yedi adet doğal sulak alan [Burdur Gölü (Ramsar), Salda Gölü, Karataş Gölü, Yarışlı Gölü, Çorak Göl, Gölhisar-Yamadı Gölü, Yazır Gölü] ve çok sayıda baraj gölü (Yapraklı Baraj Gölü, Onaç Baraj Gölü, Karacaören Baraj Gölü, Söğüt Baraj Gölü, Karaçal Baraj Gölü) bulunmaktadır.

2005 yılında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’ndan, Burdur Valiliği ve Isparta Valiliği işbirliği ile “Burdur Gölü Yönetim Planı” çalışmaları başlatılmış, 2008 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Çizelge 157 – Burdur ilindeki tescilli doğal sit alanları ve anıt ağaçlar

Burdur Merkez Çatağıl Köyü İnsuyu Havzası (İnsuyu mağarası)	I. Derece Doğal Sit Alanı
Burdur Gölü ve çevresi	I. Derece Doğal Sit Alanı
Merkez Günalan Köyü Serençay Kanyon	I. Derece Doğal Sit Alanı
Yeşilova İlçesi, Salda Gölü ve çevresi	I. ve II. Derece Doğal Sit Alanları
Ağlasun ilçe meydanında bulunan çınar ağacı	Anıt Ağaç
Altınyayla merkezde bulunan 6 adet ağaç	Anıt Ağaç
Altınyayla Kızılyaka Köyü, Kabaçam mevkiinde bulunan Karaçam Ağacı	Anıt Ağaç
Altınyayla Ballık Köyü, Ağılıpınar mevkiinde Sedir Ağacı (Cedrus libani) (250 yaşlarında, 27 m boyunda, 1,43 m çap ve 4,50 m çevre genişliğine sahip)	Tabiat Anıtı
Gölhisar, Ulucami Mahallesi-Gölhisar Altınyayla yolu kenarındaki çınar ağacı	Anıt Ağaç
Gölhisar Evciler Köyü Köyiçi Mevkiinde bulunan sedir ağacı (Cedrus libani) (530 yaşlarında, 49 m boyunda, 2,30 m çap ve 7,22 m çevre genişliğine sahip)	Tabiat Anıtı
Burdur Merkez Bağlar Mahallesi 90 Pafta 67 Ada 121 Parseldeki ardıç ağacı	Anıt Ağaç
Bucak İncirdere Köyü Sefer Yitiği Mağarası	Tabiat Anıtı

Tabiatı Koruma Alanı olarak 88,5 ha sığla ormanının, yaklaşık 4 ha’lık alanı Burdur ili sınırları içerisinde bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 158 – Burdur ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	209.828	29,41
Su Kütlesi	18.093	2,54
Orman	324.318	45,45
Sulak Alan	12.600	1,77
Çayır ve Mera	8.878	1,24
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	139.783	19,59

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca, Bakanlık Makamının 16.09.2013 tarih ve 14352 sayılı Olur'una istinaden 16/09/2013 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 159 – Burdur ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Burdur ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	43	0	17	6	0	0	1	67
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 160 – Burdur ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Burdur ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	32	32
Çevre İzni Belgesi	0	18	18
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	50	50

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 161 – Burdur ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Burdur ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	18	129	66	44	44	15	24	103	45	168
Ani (Plansız) Denetimler	0	44	22	20	17	2	0	9	0	66
Genel Toplam	18	173	88	64	61	17	24	112	45	234

Çizelge 161– Burdur ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Burdur ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
13	0,0

Çizelge 162 – Burdur ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Burdur ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	0	162.544	162.544	0	0	22.929	569	429.858
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	5	1	0	0	2	1	11

Bursa

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Bursa'da 2013 yılında konutlarda 544.533.468 m³, sanayide 1.178.248.567 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

Bursa ilinde hava kalitesinin izlenmesi amacıyla 8 adet yerel Hava Kalitesi İzleme İstasyonu mevcuttur. Bu istasyonlardan 3 adedi Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım ilçelerimizdedir. Diğer 5 adet hava istasyonu ise, AB Dış Ortam Hava Kalitesi Direktifleri doğrultusunda, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Almanya Çevre, Doğa Koruma ve Nükleer Güvenlik Bakanlığı ve Avusturya Federal Çevre Ajansı tarafından yürütülen "Marmara Bölgesinde Hava Kalitesi Alanında Kurumsal Yapılandırma Eşleştirme Projesi" çerçevesinde Osmangazi (2 adet), Nilüfer, İnegöl ve Kestel ilçelerinde kurulmuş bulunmaktadır. 2013 yılında Bursa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 164'de verilmektedir.

Çizelge 163 - Bursa ilinde hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Web Sitesi, 2014)

İSTASYON YERLERİ	HAVA KİRLETİCİLERİ					
	SO ₂	NO _x	CO	O ₂	HC	PM
Bursa	X	-	-	-	-	X
Nilüfer	X	X	X	-	-	X
Yıldırım	X	X	X	-	-	X
Kültürpark	X	X	-	-	-	X
Beyazıt	X	X	X	-	-	X
Uludağ	X	X	-	-	-	X
Kestel	X	X	-	-	-	X
İnegöl	X	X	-	-	-	X

Çizelge 164 – Bursa ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

BURSA	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	13	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	72	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	0	99	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	111	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	0	88	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 164 – Bursa ilinde 2013 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

NİLÜFER	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	0	-	-	779	-	3	0	3	0	6	0	-	-
Şubat	17	0	-	-	767	-	3	0	3	0	6	0	-	-
Mart	62	0	-	-	715	-	3	0	3	0	6	0	-	-
Nisan	63	0	-	-	616	-	3	0	3	0	6	0	-	-
Mayıs	79	0	-	-	678	-	3	0	3	0	6	0	-	-
Haziran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

YILDIRIM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	51	0	-	-	875	-	43	-	33	0	83	0	-	-
Şubat	59	0	-	-	863	-	43	-	33	0	76	0	-	-
Mart	66	0	-	-	784	-	43	-	33	0	76	0	-	-
Nisan	80	0	-	-	632	-	43	-	33	0	76	0	-	-
Mayıs	94	0	-	-	636	-	42	-	35	0	77	0	-	-
Haziran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	-	-	1.077	-	40	-	38	0	78	0	-	-
Kasım	-	-	-	-	1.122	-	40	-	37	0	77	0	-	-
Aralık	113	0	-	-	1.112	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 Yılında Bursa ilinde 21 adet Egzoz Emisyon Ölçüm İstasyonu yetki belgesi verilmiş ve 215.500 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bursa ilinin su ihtiyacı, Selahattin Saygı (Doğancı) Barajı ile Nilüfer Barajından karşılanmaktadır. Nilüfer Barajı ile Selahattin Saygı (Doğancı) Barajları müşterek işletildiğinde yılda yaklaşık 175 hm³ içme suyu sağlanmaktadır. Doğancı Barajı'ndan çekilebilecek su miktarı 115 hm³ olup, Nilüfer Barajı'nın payı da yılda 60 hm³'tür.

Çizelge 165 – Bursa ilindeki içme suyu kaynakları

İçme Suyu Kaynakları ve Kapasiteleri	KAPASİTE	
	min. lt/sn	Milyon (m ³ /yıl)
Pınarlar	494	15,57
Doğancı Barajı	3.434	108,3
Doğancı+Nilüfer Barajı	5.327	168
Yeraltı suyu	792	25
Gölbaşı Barajı	1.744	55
Çınarcık Barajı	4.597	145

Doğu ve Batı Atıksu Arıtma Tesisleri, Doğu ve Batı atıksu havzası ile toplanan kentsel atıksuların Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği ile AB Standartlarında istenen değerlere uygun hale getirilerek alıcı ortama deşarjı ile yüzey su kaynaklarına verilen kirliliğin önlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bursa Doğu Atıksu Arıtma Tesisi, Küçük Balıklı

Köyü yakınlarında ve Bursa Batı Atıksu Arıtma Tesisi, Özlüce Köyü yakınlarında bulunmaktadır. İleri biyolojik arıtma proseslerinin uygulandığı tesislerde, azot ve fosfor giderimi de gerçekleştirilmektedir.

Buski Doğu ve Batı Atıksu Arıtma Tesislerinde atıksuların arıtılmasında kullanılan prosesin kötü kokuları oluşturacak gazların oluşmasına imkan vermediği ve performansı kanıtlanmış teknolojiler olduğundan çevreye olumsuz etkisi bulunmamaktadır. Tesiste oluşan atık çamuru ise çamur ızgarasından (6 mm delik çaplı otomatik D tipi ızgara) geçirilerek içindeki katı maddeler alınmakla, belt filtre-dekantör ile susuzlaştırılması yapılarak, katı maddenin arttırılması ve dezenfeksiyon amacıyla sönmemiş toz kireç ile kireçlenerek stabilize edilmektedir. Stabilize edilen çamur sızdırmaz kil dolgu lagünlerde depolanmaktadır. Lagünlerde oluşan sızıntı suları ve yağışlarla oluşan sular lagün çıkış yapısından, boru hatları ile alınarak atıksu arıtma tesisleri girişine verilmektedir.

Çizelge 165 – Bursa ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Bursa-Doğu Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel + Biyolojik	240.000	
Bursa-Batı Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel + Biyolojik	87.500	
Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
İnegöl Yenice Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel + Biyolojik	2.500	
Gemlik Ön Arıtma	Fiziksel	27.000	Derin Deniz Deşarjı
Mudanya-Güzelyalı Ön Arıtma	Fiziksel	25.000	Derin Deniz Deşarjı
Kurşunlu Ön Arıtma	Fiziksel	10.000	Derin Deniz Deşarjı
Küçük Kumla Ön Arıtma	Fiziksel	28.500	Derin Deniz Deşarjı
Hasanağa Paket TOKİ Konutları Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	1.200	
Kaya Paket TOKİ Konutları Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	400	
Narlı Paket Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	4.000	
Çalı Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel + Biyolojik	1.000	
Karacabey Atıksu Arıtma Tesisi			

Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen Hamitler Katı Atık Depolama Sahasında bulunmaktadır. Hamitler Süzüntü Suyu Arıtma Tesisi, iki etapta gerçekleştirilecektir. Tesis iki aşamalı olarak 2020 yılı 500 m³/gün çöp süzüntü suyunun arıtılmasına hizmet edecek kapasitede projelendirilmiştir. Birinci aşaması 2004 yılında tamamlanarak, işleme alınmıştır.

Çizelge 166 – Bursa ilindeki 2013 yılı itibaren OSB’lerde çalışmakta olan atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB Müdürlükleri, 2013)

OSB Adı	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Bursa OSB	40.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	50	Ayvalı Dere
Demirtaş OSB	70.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	40	Nilüfer Çayı
Nilüfer OSB	792	Fiziksel+Kimyasal	0,53	Ayvalı Dere
Bursa İhtisas Deri OSB	8.000	Fiziksel+Kimyasal+ Biyolojik	40-50	Nilüfer Deresi
İnegöl OSB	130.000	Modifiye Aktif Çamur		Kalburt Deresi
Mustafakemalpaşa OSB	2000	Fiziksel+Biyolojik	0,3	Pınarlidere
Gürsu OSB ve Kestel OSB Ortak Arıtma	52.500	Biyolojik Aktif Çamur	15	Deliçay
Yenişehir OSB	350	Biyolojik+Kimyasal Paket	0,07	Kocasu Deresi
Hasanağa OSB	1000	Fiziksel+Biyolojik	0,094	Hasanağa Deresi

İl genelinde rekreasyonel amaçlı kullanılan su miktarı 1.004.673 m³tür.

Çizelge 167 – Bursa ilinin plajları (Bursa İl Halk Sağlığı Müdürlüğü, 2013)

SUYUN ALINDIĞI YER	TOPLAM KOLİFORM	FEKAL KOLİFORM	FEKAL STREPTOKOK	SONUÇ
GEMLİK				
Narlı Halk Plajı	110	30	180	Orta Kalite Su
Karacaali İzçilik Kampı	90	50	40	İyi Kalite Su
Büyükkumla Halk Plajı	100	40	10	İyi Kalite Su
Küçükumla Orman Kampı	200	150	70	İyi Kalite Su
Hasanağa İzçilik Kampı	250	120	40	İyi Kalite Su
Gemsaz Halk Plajı	120	80	40	İyi Kalite Su
Kumsaz Halk Plajı	50	30	10	İyi Kalite Su
Kurşunlu Sitelerönü Halk Plajı	70	30	20	İyi Kalite Su
MUDANYA				
Kızılay Kampı	390	80	150	Orta Kalite Su
Burgaz Altınkum Halk Plajı	250	150	80	İyi Kalite Su
Burgaz Halk Plajı	30	16	10	İyi Kalite Su
Kumyaka Halk Plajı	280	150	30	İyi Kalite Su
Zeytinbağı Halk Plajı	450	190	150	Orta Kalite Su
Eşkel Halk Plajı	140	70	50	İyi Kalite Su
Eğerce Halk Plajı	230	100	200	Orta Kalite Su
Coşkunöz Halk Plajı	80	30	10	İyi Kalite Su
KARACABEY				
Yeniköy Halk Plajı	480	200	120	Orta Kalite Su
Malkara Halk Plajı	100	40	25	İyi Kalite Su
Kurşunlu Halk Plajı	90	35	30	İyi Kalite Su
İZNİK GÖLÜ				
Göllüce Halk Plajı	150	60	60	İyi Kalite Su
İnciraltı mevki halk Plajı	120	50	10	İyi Kalite Su
Darka tatil köyü	30	10	15	İyi Kalite Su
Orhangazi Halk Plajı	50	20	10	İyi Kalite Su

Parametreler	Klavuz Değer	Zorunlu Değer
Toplam Koliform	1.000	10.000
Fekal Koliform	200	2.000
Fekal Streptokok	100	1.000

Toplam sonuçlar klavuz değerlerin altında ise iyi kalitedir (girilebilir)

Toplam sonuçlar klavuz değer ile zorunlu değer arasında ise orta kalitedir (girilebilir)

Toplam sonuçlar zorunlu değerlerin üstünde ise kötü kalitedir (girilmez)

3. Atık

Bursa Büyükşehir Belediyesi Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer, Mudanya, Gemlik, Gürsu, Kestel Belediyeleri olmak üzere 7 ilçe belediyesinden oluşmaktadır. 2013 yılında, depolama alanına sınırlar dahilinde bulunan ilçe belediyelerinin tamamından ayrıca sınırların dışında kalan Zeytinbağı, Sölöz ve Narlıca Belediyesi ile Kumyaka Muhtarlığından ve Karacabey ve Orhangazi Belediyesi olmak üzere konut ve işletmelerden toplanan 752.831,60 ton evsel atık ile sanayi kuruluşlarının kendileri tarafından toplanarak depolama alanına getirilen 27.822,20 ton tehlikeli olmayan katı sanayi atığının kabulü yapılmıştır.

Çizelge 168 – Bursa ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	58

2013 yılında Bursa’da toplam 61.623,88 ton tehlikeli atık üretilmiş olup üretilen tehlikeli atığın 31.786,9 tonu geri-kazanılmış, 29.756 tonu bertaraf edilmiş, 492,40 tonu tesis içinde stoklanmış ve 80,98 tonu da lisanslı firmalarda stoklanmış durumdadır.

2013 yılında Bursa ilinde 2.716,23 ton atık endüstriyel yağ, 1.197,67 ton motor yağı toplanmış, toplanan atık yağın 2.836,07 tonu geri kazanılmış, 1.041,83 tonu ek yakıt olarak kullanılmış ve 36,01 tonu bertaraf edilmiştir.

2013 yılında Bursa ilinde 220,22 ton atık akümülatör, 15.520 kg atık pil toplanmış bulunmaktadır. Bursa’da 2013 yılı içerisinde 465,43 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2013’te Bursa’da 2.713 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

2013 yılında Bursa’da oluşan ömrünü tamamlamış lastiklerin 2.102 tonu geri kazanılmış, 0,32 tonu da çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılarak bertaraf edilmiştir.

Bursa’da 2013’te teslim yerlerinde 78,01 ton ömrünü tamamlamış araç kabul edilmiş, atık elektrikli ve elektronik eşyalar için kurulan aktarma merkezlerine de 9 ton atık elektrikli ve elektronik eşya gelmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bursa ilinde bulunan endemik türler ile risk altında bulunan ya da yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan türler aşağıda listelenmiştir.

- Campanula ıyrata ssp. Iyrata (Çan çiçeği)
- Ballota nigra ssp. anatolica (ballı boğagillerden)
- Stachys cretica ssp. anatolica (ballı boğagillerden)
- Astragalus prusianus (geven)
- Onobrychic armena (Korunga)
- Trifolium caudatum (üçgül, tırtıl)
- Eryngium bithynicum (maydanozgillerden)
- Ferulago silaifolia (maydanozgillerden)

İlde nadir bulunan hayvanların listesi aşağıda verilmiştir (Kiziroğlu 1993, Demirsoy 1992, Bern sözleşmesi):

- Alectoris chukar (kınalı keklik)
- Falco peregrinus (doğan)
- Phalacrocorax corbo (karabatak)
- Picus viridis (yeşil ağaçkakan)
- Podiceps cristatus (tepeli batağan)

- Streptopelia turtur (üveyik)
- Upupa epops (ibibik)
- Lepus europaeus (yabani tavşan)
- Meles meles (porsuk)

Bursa İlinde tabiatı koruma alanı bulunmamaktadır. Ancak Uluabat Gölü, İznik Gölü ve Kocaçay Deltası Sulak Alan statüsündedir.

Uludağ Milli Parkı: Toplam milli park alanı 12.762 ha'dır. Milli Parkın 9.050 ha'ı ormanlık alan, 3.712 ha'ı ise açık alandır.

Uluabat Gölü: Marmara Denizi'nin güneyinde, Bursa İl sınırları içinde yer alan Uluabat Gölü, Türkiye'nin en geniş nilüfer yataklarına sahip göldür. 1998 yılında Ramsar alanı ilan edilen göl, yaklaşık 20.000 km² alana sahiptir. Marmara Denizi'nin 20 km güneyinde, Manyas Kuş Cenneti'nin 35 km doğusunda, Uludağ'ın 40 km batısında yer alır. Göl alanı 120 ile 240 km² arasında değişir. 2001 yılından itibaren "Yaşayan Göller (Living Lakes)" ağına dahil edilen Uluabat Gölü, Anadolu'ya kuzey batıdan giren kuş göç yolu üzerinde yer alır. Balıkesir'deki kuş cennetine yakınlığı ve barındırdığı kuş zenginliği ile sadece ülkemizin değil, Avrupa ve Ortadoğu'nun en önemli sulak alanlarından biridir. En derin yeri 6 metre olan Uluabat, bulanık, ötrofik bir tatlı su gölüdür. Gölü besleyen başlıca su kaynağı Mustafakemalpaşa (Kirmastı) Çayı'dır. Gölün tek gideğeni ise kuzeybatıda olup Kocaçay'a (Susurluk ya da Simav Çayı) karışır. sivil toplum kuruluşları işbirliği ile Uluabat Gölü Sulak Alan ekosisteminin ekolojik yapısının korunması, sulak alan kaynaklarının tüm kullanıcılar tarafından akılcı kullanımının sağlanması ve kullanım prensibine göre su kalitesi ve su rejiminin geliştirilmesi amacıyla 'Uluabat Gölü Yönetim Planı' hazırlanmıştır.

İznik Gölü: Marmara Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin ise beşinci büyük doğal gölü olan İznik Gölü, 80 m ile derinliği en fazla olan tektonik bir tatlı su gölüdür. Alan, sık sazlıkların arasında karışık koloniler kuran küçük karabatak ve gece balıklı ile özel koruma alanı statüsü kazanır. Alanda üreyen türler arasında yüzlerce çift bahri, alaca balıklı, erguvani balıklı, küçük ak balıklı ve gri balıklı sayılabilir. Sonbaharda sakarmekelerin sayısı on binleri geçer. İznik Gölü, kış aylarında fazla su kuşu barındırmaz; yine de İç Anadolu gölleri donduğunda kuşlar için önemli bir sığınak oluşturur. İç su balıkları ve değerli kelebek türleri ile de ön plana çıkar. İznik Gölü'nün sürdürülebilirliğini sağlamak için Sulak Alan Yönetim Planı hazırlama çalışmaları devam etmektedir. 1990 yılında İznik Gölü, Sit Alanı ilan edilmiştir.

Kocaçay Deltası: Marmara Denizi'nin güney kıyısında yer alan delta, göl, bataklık, kumul ve subasar orman ekosistemlerinden meydana gelir. Deltanın batı yarısında, toplam alanı 194 ha olan ve Maliç Deresi tarafından beslenen Dalyan ve Poyraz gölleri, 600 ha alan kaplayan sazlıklar, 730 hektarlık bir alana yayılmış dişbudak, kızılgağaç ve söğütlerden oluşan subasar ormanlar ve çok çeşitli floraya sahip geniş bir kumul bandı bulunmaktadır. Kocaçay Deltası Sulak Alanının Tampon Bölge Koruma Sınırları tespit edilmiş olup, ilgili Yönetmelik kapsamında çalışmalar devam etmektedir.

Tabiat Anıtları Bursa'da yüzlerce yıllık yaşamlarıyla birer doğal anıt durumunu alan çok sayıda çınar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

Orhan Camisi Çınarı: 568 yaşında dip çevresi 12 m olan ulu bir çınardır.

Ulufeli Çınar: Oto garajı yakınındaki bu ağacın Yıldırım Beyazıt zamanında dikildiği söylenir. Dip çevresi 21,5 m olan ağacın gövdesinde geniş bir kovuk vardır.

İnkaya Çınarı: 573 yaşında olduğu hesaplanan İnkaya Çınarı'nın dip çevresi 9,2 m, çapı ise 3 m'dir. Turistlerin çok ilgisini çeken bu ağacın çevresinde 1964'te duvarlar örülmüş ve piknik masaları yerleştirilmiştir. İnkaya Çınarı'nın üzerinde sonradan yaptırılan bir de çeşme bulunmaktadır. İnkaya Çınarı çevre düzenlemesi 1991 yılında Osmangazi Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

Bunlardan başka Tophane Semtindeki Kavaklı Camisi Çınarı ile Muradiye Türbesi, Tahtakale Camisi avlusu ve Setbaşı meydanındaki çınar ağaçları bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 169 - Bursa ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	365.217,2	33,53
Su Kütlesi/Sulak Alan	54.912,4	5,05
Doğal Su Yüzeyleri	50.595,0	
Akarsu Yüzeyleri	1.466,0	
Gölet Yüzeyleri	239,6	
Baraj Rezervuar Yüzeyleri	2.611,8	
Orman	484.067,1	44,47
Çayır ve Mera	24.345,2	2,25
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	160.096,1	14,70

Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca, 19.01.1998 yılında onaylanan Bursa 2020 Yılı 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Bursa'nın kalkınma planı olarak değerlendirilmelidir. Plan, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme sonucunda meydana gelen plansız kent gelişimine engel olmak, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak ve yaşanabilir mekânlar yaratmak hedefiyle hazırlanmıştır. Bursa 2020 Yılı 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda genel ilke ve hedefler çerçevesinde strateji ve planlama kararları belirlenmiştir. Bu kararların bir tanesi de planlama bölgelerinde 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarının hazırlanmasıdır. Bu bağlamda;

- İnegöl Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı (02.02.2005 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca onaylı)
- Yenişehir Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı (03.08.2001 tarihinde Çevre Bakanlığınca onaylı)
- Karacabey Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı (26.05.2005 tarihinde Çevre ve Orman Bakanlığınca onaylı) yapılmıştır.
- İl Özel İdaresince Mudanya Çevre Düzeni Planı (24.11.2008 tarihinde Bursa İl Özel İdaresince onaylı) ve İznik-Orhangazi İlçelerini kapsayan İznik Gölü Çevre Düzeni Planı (05.03.2009 tarihinde Bursa İl Özel İdaresince onaylı) yapılmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 170 – Bursa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bursa ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	21	1	65	12	15	4	5	123
ÇED Olumlu Kararı	6	1	4	5	1	0	0	17

Çizelge 171 – Bursa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bursa ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	30	250	280
Çevre İzini ve lisansı Belgesi	32	233	265
TOPLAM	62	483	545

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 172 – Bursa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bursa ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	30	34	30	9	9	9	9	183	0	225
Ani (Plansız) Denetimler	352	386	104	17	60	0	167	579	0	816
Genel Toplam	382	420	134	26	69	9	176	762	0	1.041

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	14	37.068,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
69	0,0

Çizelge 173 – Bursa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bursa ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.340.988	474.076	101.595	880.488	0	0	9.696	185.909	2.992.752
Uygulanan Ceza Sayısı	33	14	1	5	0	0	1	20	74

Çanakkale

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Çanakkale ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 174'de verilmektedir.

Çizelge 174 – Çanakkale ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

Merkez	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	27	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	28	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	23	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	18	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	21	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çan	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	250	19	90	0	-	-	-	-	29	0	-	-	-	-
Nisan	137	4	74	0	-	-	-	-	24	0	-	-	-	-
Mayıs	30	0	59	0	-	-	-	-	18	0	-	-	-	-
Haziran	16	0	43	0	-	-	-	-	16	0	-	-	-	-
Temmuz	13	0	42	0	-	-	-	-	13	0	-	-	-	-
Ağustos	14	0	53	0	-	-	-	-	14	0	-	-	-	-
Eylül	43	0	63	0	-	-	-	-	25	0	-	-	-	-
Ekim	98	0	66	0	-	-	-	-	21	0	-	-	-	-
Kasım	250	18	92	0	-	-	-	-	25	0	-	-	-	-
Aralık	394	21	145	1	-	-	-	-	26	0	-	-	-	-

Lapseki	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	-	-	-	-	-	-	12	0	-	-	-	-
Nisan	6	0	-	-	-	-	-	-	13	0	-	-	-	-
Mayıs	7	0	-	-	-	-	-	-	11	0	-	-	-	-
Haziran	5	0	-	-	-	-	-	-	8	0	-	-	-	-
Temmuz	5	0	-	-	-	-	-	-	5	0	-	-	-	-
Ağustos	5	0	-	-	-	-	-	-	5	0	-	-	-	-
Eylül	8	0	-	-	-	-	-	-	10	0	-	-	-	-
Ekim	6	0	-	-	-	-	-	-	9	0	-	-	-	-
Kasım	7	0	-	-	-	-	-	-	9	0	-	-	-	-
Aralık	4	0	-	-	-	-	-	-	11	0	-	-	-	-

Günümüze kadar ilde 12 adet sabit, 1 adet de gezici egzoz ölçüm istasyonuna Egzoz Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş firma bulunmaktadır. 2013 yılı içerisinde 25.600 adet araca egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çanakkale il merkezinin içme suyu Atikhisar Barajından sağlanmaktadır. Barajdan gelen su, Çanakkale Belediyesi arıtma tesislerinde ileri bir arıtmadan geçirilerek şehre verilmektedir. Bununla beraber Bayramiç Barajı, Gökçeada Barajı ve Gelibolu Yarımadasındaki Tayfur Barajı da içme ve kullanma suyu kaynağı olarak rol oynamaktadır. İl genelinde 494 memba, 32 keson kuyu ve 102 adet sondaj kuyusu içme suyu kaynağı olarak Çanakkale ilinde yaşayanların su ihtiyacını karşılamaktadır.

Çizelge 175 – Çanakkale ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Ayvacık Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	1.000	-
Gümüşçay (Biga) Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	500	-
Kepez (Çanakkale) Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	3.760	-
Eceabat Belediyesi AAT AAT	Fiziksel+Biyolojik	1.500	-
Geyikli (Ezine) Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	5.000	-
Mahmudiye (Ezine) Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	1.000	-
Umurbey (Lapseki) Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	500	-
Karabiga (Biga) Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	500	-
Küçükkuuyu Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik+İleri	500	-
Biga Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Bozcaada Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Çan Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Gelibolu Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Kalkım Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Bayramiç Belediyesi AAT	İhale aşamasında		-
Gülpınar Belediyesi AAT	Proje aşamasında		-
Yeniçiftlik Belediyesi AAT	Proje aşamasında		-
Çardak Belediyesi AAT	Proje aşamasında		-
Gökçeada Belediyesi AAT	Proje ve ihale aşamasında		-
Lapseki Belediyesi AAT	Proje ve ihale aşamasında		-
Yenice Belediyesi AAT	Proje ve ihale aşamasında		-
Evreşe AAT	Proje ve ihale aşamasında		-
Kavakköy AAT	Proje ve ihale aşamasında		-
Terzialan AAT	Proje ve ihale aşamasında		-
Ezine Belediyesi AAT	Proje ve ihale aşamasında		-

Biga Organize Sanayi Bölgesi'nin 3.000 m³/gün kapasiteye sahip biyolojik-kimyasal atıksu arıtma tesisi işletmeye alınmıştır.

Çizelge 176 - Çanakkale ilinde bulunan mavi bayraklı plajlar ve bulunduğu yerler

	il	İlçe /Belde/Köy	Plaj Adı
Plaj	Çanakkale	Ayvacık /Behramkale Köyü	Assos Eden Garden Hotel
Plaj	Çanakkale	Ayvacık /Behramkale Köyü	Assos Eden Beach Hotel, Assos Park Otel, Club Albena
Plaj	Çanakkale	Ayvacık /Behramkale Köyü	Assos Nazlıhan Otel
Plaj	Çanakkale	Ayvacık /Behramkale Köyü	Assos Ceylanoğlu Hotel, Club Hotel Kanara
Plaj	Çanakkale	Ayvacık /Küçükkuyu Beldesi	Club Hotel Gültür, Palace Hotel Olive Odere
Plaj	Çanakkale	Biga /Karabiga Beldesi	Karabiga Belediyesi

3. Atık

Çanakkale ilinde katı atıkların toplanması, taşınması ve bertarafına yönelik olarak dört ayrı katı atık birliği kurulmuştur. Çanakkale Katı Atık Yönetim Birliği Düzenli Çöp Depolama sahası 2009 yılında atık kabulüne başlanılmıştır. Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliğinin Düzenli Çöp Depolama Sahasının inşaatı bitmiş olup 2011 yılında faaliyete geçmiştir. Çan, Biga, Yenice ve Çevresi Katı Atık Yönetim Birliği ve Troas Bölgesi Katı Atık Yönetim Birliği Katı Atık Düzenli Depolama Tesislerinin ise yer seçim aşaması ve ÇED süreci tamamlanmış olup çalışmaları devam etmektedir. ÇAKAB Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi ve Gelibolu Yarımadası Katı Atık Düzenli Depolama Sahalarında çöp sızıntı suları ayrı olarak toplanmaktadır.

Çizelge 177 – Çanakkale ilinde yer alan Katı Atık Yönetim Birlikleri (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

	Bulunduğu Havza	KATI ATIK BİRLİĞİNİN YAPISI	SON DURUM
1	Marmara	Çan, Biga, Yenice ve Çevresi Katı Atık Yönetim Birliği	Yer seçim aşaması (kamulaştırma) tamamlanmış olup, Bakanlığımızdan ÇED Gerekli Değildir Kararı verilmiştir.
2	Marmara	Gelibolu Yarımadası Katı Atık Yönetim Birliği	Yapımı tamamlanmış olup, sızıntı suyu arıtma tesisi ve diğer teknik çalışmaları devam etmektedir.
3	Kuzey Ege	Troas Bölgesi Katı Atık Yönetim Birliği	Yer seçim aşaması tamamlanmış olup, Bakanlığımızdan ÇED Gerekli Değildir Kararı verilmiştir.
4	Marmara	Çanakkale-Lapseki-Umurbey-Kepez-Çardak-Kumkale-İntepe- İl Özel İdare Katı Atık Yönetim Birliği (ÇAKAB)	Yapımı tamamlanmış ve faaliyetine devam etmektedir. Sızıntı suyu toplama havuzu mevcut olup, teknik çalışmalar devam etmektedir.

AB finanslı Yüksek Maliyetli Çevre Yatırımları Planlanması projesi gereğince 2008 yılı Mayıs ayı içinde başlayan rehabilitasyon çalışmaları kapsamında: Çardak göl mevkii, Çardak Kadıbayırı Alanı, Lapseki topraklı alanı ve Lapseki Millet Çiftliğinde yer alan vahşi depolama alanları rehabilite edilmiştir.

Ambalaj atıkları için Çanakkale Merkez, Çan Belediyesi ve Biga Belediyesi sınırları içerisinde 3 adet lisanslı toplama-ayırma tesisi, 1 adet geri dönüşüm tesisi ve iki adet geçici faaliyet belgesi almış altı adet tesis mevcuttur. Bu belediyelerin ambalaj atıkları yönetim planları Bakanlığa sunulmuş ve onaylanmıştır.

Çizelge 178 – Çanakkale ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6

2013 yılında Çanakkale ilinde 352,3 ton atık yağ toplanmış ve bu yağın 271,6 tonu gerikazanıma gönderilmiştir.

Çanakkale’de 2013 yılında 29.743 kg atık akümülatör, 59 kg atık pil ve 11,25 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

18 Mart Çan Termik Santrali: Çanakkale ili, Çan ilçesinde faaliyet gösteren termik santral 2x160 MW = 320 MW gücünde, yakıt olarak linyit kullanan akışkan yatak teknolojisine sahiptir. Çanakkale İl Merkezine yaklaşık 50 km, Çan ilçe merkezine ise yaklaşık 6 km mesafede bulunmaktadır. Kömürün yanması sonucu oluşan kül ve cüruf atıkları tesise yaklaşık 1,70 km mesafedeki Kül Depolama Sahasında depolanmaktadır.

Çizelge 179 – Çanakkale ilinde 2013 yılında demir ve çelik üreticilerinin cüruf ve bertaraf Yöntemi (İÇDAŞ A.Ş., 2014)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
İÇDAŞ AŞ.	4.059.467	404.240	R5- Kirliliğin Azaltılması için Kullanılan parçaların (bileşenlerin) geri kazanımı

Çizelge 180 – Çanakkale ilinde 2013 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (İÇDAŞ A.Ş., 2014)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf-Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
İÇDAŞ Değirmencik Ter. Santrali	1.129.017	201.760
İÇDAŞ Bekirli Termik Santrali	1.671.691	205.580
TOPLAM	2.800.708	407.340

Çanakkale ilinde ÇAKAB Katı Atık Yönetim Birliği tarafından merkez ilçe, Kemel Köyü adresinde bulunan Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi’nin 2012 yılından itibaren faaliyeti devam etmektedir. 2013 yılında Çanakkale ilinde 313.176 kg tıbbi atık toplanarak sterilizasyona gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kazdağları, Anadolu yarım adasının kuzeybatısında yer alan, Biga yarımadasının en yüksek dağıdır. Kaz Dağları, doğal ve kültürel kaynak değerleri açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Kazdağları’nın Ege ve Marmara Bölgelerinin sınırlarını oluşturması nedeniyle iki farklı iklim etkisinde kalması, Avrupa – Sibirya, Akdeniz ve İran - Turan bitki bölgelerinin kesiştiği noktada bulunması nedeniyle bu bölgeleri temsil eden bitki türlerinin burada bulunması, güney yamaçlarının deniz seviyesinden birden 1.700 metrelere yükselmesi, bu alanların derele ve çaylar tarafından derin vadiler şeklinde yarılmaları biyoçeşitliliği artırmaktadır.

Fotoğraf 7 – Çanakkale Şehitler Abidesi'nden bir görünüm (Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı)

İl sınırları içerisinde 33.500 ha alanda yer alan Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı ve 13.350 ha alanda bulunan Troya Tarihi Milli Parkı olmak üzere toplam büyüklükleri 46.850 hektar olan iki adet tarihi milli park bulunmaktadır.

Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı: 1973 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Park sınırları dahilinde 1 ilçe (Eceabat) ile 8 köy bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı içerisinde 56 yerli anıt ve şehitlik, 35 yabancı mezar ve anıtı bulunmaktadır.

Troya Tarihi Milli Parkı: Çanakkale il merkezine 25 km mesafede, Troia antik kentin yeri ve kalıntıları Çanakkale Boğazı güney girişinde, Erenköy (İntepe) Beldesi, Tevfikiye (Asarlık) köyü yakınında Hisarlık (eski Pergamos) mevkiinde ovaya egemen bir tepelik üzerindedir.

Ayrıca il sınırları içerisinde, Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında belirlenen ve Uluslararası öneme sahip olan Gökçeada Dalyanı Sulak Alanı (6.883 ha) ve Saroz Körfezi Sulak Alanı (1.000 ha) olmak üzere iki adet de sulak alan bulunmaktadır.

Fotoğraf 8 – Troya Tarihi Milli Parkı'ndan bir görünüm

Saros Körfezi Özel Çevre Koruma Bölgesi: 22.12.2010 tarih ve 27793 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir. Saros Körfezi, 144 çeşit balık, 78 tür deniz bitkisi ve 34 tür süngere ev sahipliği yapan, su altı zenginlikleri ile dolu ve sualtı etkinlikleri ile ilgilenenler için oldukça önemli bir bölgedir. Körfez içinde barındırdığı zengin balık çeşitleri nedeniyle deniz biyologları ve dalış meraklıları arasında büyük ve doğal bir akvaryum olarak nitelendirilir.

Ayrıca Çanakkale'de, Ayazma Pınarı Tabiat Parkı (5,85 ha), Kalkım Yaban Domuzu Örnek Avlağı (14.386 ha), Gökçeada Keklik Örnek Avlağı (20.715 ha) ve Bayramiç Devlet Avlağı (10.360 ha) bulunmaktadır.

Çizelge 181 – Çanakkale ilinde bulunan sit alanları ve sayıları

Arkeolojik Sit Alanı	256
Kentsel Sit Alanı	15
Tarihi Sit Alanı	8
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	-
Diğer Sit Alanları	-
Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	16
Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı	2
TOPLAM	298

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 182 – Çanakkale ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	330.337	33,11
Su Kütlesi	4.522	0,45
Orman	525.580	52,67
Sulak Alan	7.883	0,79
Çayır ve Mera	29.495	2,96
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	100.023	10,02

Çanakkale –Balıkesir Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Plan çalışmaları devam etmekte olup, plan henüz Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmamıştır. Daha önceki yıllarda yapılan Çevre Düzeni Planı ve Gelişme Planları bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla:

1. Kuzey Çanakkale Kıyı Kesimi Çevre Düzeni Planı
2. Karabiga-Gümüşçay Çevre Düzeni Planı
3. Güney Çanakkale Kıyı Kesimi Çevre Düzeni Planı
4. Gelibolu Yarımadası Çevre Düzeni Planı
5. Gökçeada Çevre Düzeni Planı
6. Bozcaada Çevre Düzeni Planı
7. Gelibolu Yarımadası Uzun Devreli Gelişme Planı
8. Troya Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 183 – Çanakkale ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çanakkale ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	3	4	12	2	3	0	52
ÇED Olumlu Kararı	4	7	2	0	2	0	0	15

Çizelge 184 – Çanakkale ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Çanakkale ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	47	52
Çevre İzni Belgesi	3	52	55
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	5	1	6
TOPLAM	13	100	113

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 185 – Çanakkale ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çanakkale ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	16	82	24	2	89	1	3	40	25	273
Ani (Plansız) Denetimler	0	45	53	3	16	0	12	14	5	128
Genel Toplam	16	127	77	5	105	1	15	54	30	401

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
53	0,00

Çizelge 186 – Çanakkale ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çanakkale ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	266.820	325.088	0	0	0	128.631	33.020	0	753.559
Uygulanan Ceza Sayısı	2	6	0	0	0	7	4	0	19

Çankırı

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013'te Çankırı'da konutlarda konutlarda 13.439.466 m³, sanayide ise 2.131.048 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Çankırı ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 187'de verilmektedir.

Çizelge 187 – Çankırı ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

ÇANKIRI	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	87	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	25	0	91	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	21	0	79	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	72	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	67	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	21	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	38	0	90	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	56	0	75	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2013 yılında 2 adet egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir olup, Çankırı'da 1'i mobil olmak üzere toplam 4 adet istasyon da egzoz emisyon ölçümü yapılmaktadır. 2013 yılında 16.728 araç egzoz emisyon ölçümü yaptırmıştır. Çankırı Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 2013 yılında 17.510 adet egzoz emisyon pul satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Türkiye İstatistik Kurumu 2012 yılı bilgilerine göre ilde içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 31 adettir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfus 96.244'dir. TUİK verilerine göre kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı 2012 yılında %94 olmuştur.

Çankırı Belediyesi olarak içme ve kullanma suyu kaynağı olarak Çankırı Belediyeleri Su ve Hizmet Birliği bünyesindeki Güldürececek Barajından su temin edilmektedir. Güldürcek Barajı Çankırı merkez, Orta, Şabanözü, Eldivan, Yaylakent, Gümerdiğin, Gürpınar, Elmalık, Dodurga, Kalfat, Dumanlı, Taşkaracalar ve Saray Köyü yerleşim alanlarına içme suyu sağlamaktadır. Barajdan gelen su yine birlik bünyesindeki arıtma tesisinden çıktıktan sonra şebekeye verilmektedir.

Arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusu içindeki oranı 2012 yılında %13 olmuştur.

İlde 2013 yılı itibariyle atıksuyu bulunan 2 adet OSB Müdürlüğü bulunmaktadır. Bu OSB'lerden Korgun Organize Sanayi Müdürlüğü'nde 2 ton/gün kapasiteli, aktif çamur sistemli atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 188 – Çankırı ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Çankırı Belediyesi AAT	Proje aşamasında		
Çardaklı Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)	2.000 kişilik	
Bayramören Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)	1.000 kişilik	
İlgaz Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)	2.000 kişilik	
Korgun Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)	2.000 kişilik	
Sivricek Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		
Orta Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		
Gümerdiğin Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		
Gürpınar Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)	2.000 kişilik	
Şabanözü Belediyesi AAT	Biyolojik AAT (Mekanik)		
Yapraklı Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi 1 (Doğal Arıtma)		
Yapraklı Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi 2 (Doğal Arıtma)	2.500 kişilik	
Yukarıöz Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)	2.000 kişilik	
Atkaracalar Belediyesi AAT	Biyolojik AAT (Mekanik) (2.500 kişilik)		
	Arıtma öncesi fosseptik inşaatı devam ediyor		
Çerkeş Belediyesi AAT	Biyolojik AAT (Mekanik) Tesise başlanmadı		
Saçak Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma) Projeye başlanmadı		
Eldivan Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma) Doğal arıtma devam ediyor		
Kızılırmak Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma) Projeye başlanmadı		
Kurşunlu Belediyesi AAT	Biyolojik AAT (Mekanik) İdari bina inşaatı devam ediyor		
Kalfat Belediyesi AAT	Yapay Sulak Alan Tesisi (Doğal Arıtma)		

3. Atık

Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Aşağı Pelitöz Köyü Tozlu Deresi mevkiinde 114.000 m² alan üzerinde kurulmuş ve en yakın yerleşim yerine 3,5 km mesafededir. İki lot olarak projelendirilen tesise merkez ilçe dahil bütün ilçe ve belde belediyelerinin katı atıkları depolanacaktır. Tesise 17 km mesafedeki Çankırı Belediyesi en yakın belediye, 133 km mesafedeki Çerkeş Belediyesi ise en uzak belediyedir. Açılışı yapılacak olan 1. Lotun tesis alanı 27.400 m² olup, 7 yıl ömrü bulunmaktadır. Tesis, Çankırı Çevre Birliğine bağlı 184.406 kişilik nüfusa hizmet edecek olup yıllık 48.228 ton katı atık depolanacaktır. Çankırı Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi henüz faaliyete değildir.

Çizelge 189 – Çankırı ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1 (inşaat aşaması tamamlanmış olup henüz faaliyete geçmemiştir.)
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları Çankırı Belediyesi tarafından Kirazlı dere mevkiine ve Fatih Mahallesi Tosya caddesi hafriyat döküm sahasına gönderilmektedir. Çankırı Belediyesince 2013 yılında 95.000 kg hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları bertaraf edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde evsel kaynaklı atıklar içerisinde ambalaj atık miktarı %8-10 arasındadır. Çankırı Belediyesince herhangi bir çalışma yapılmamaktadır. 2013 yılı içerisinde Çankırı'da kayıt altına alınan ambalaj üreticisi bulunmamakla beraber piyasaya süren işletme sayısı 24 adettir. İlde 1 adet lisanslı toplama-ayırma tesisi olup, ambalaj atıkları geri kazanarak ekonomiye katkı sağlanmaktadır.

2013 yılı içerisinde Çankırı'da oluşan tehlikeli atığın 72,91 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 21,41 tonu bertaraf edilmiş, 0,63 tonu tesis içinde stokta beklemekte ve 9,20 tonu da lisanslı firma stoğunda beklemektedir.

Çankırı ilinde 2013 yılında 15,30 ton atık motor yağı, 3.920 kg akümülatör, 436 kg atık pil, 1.005 kg da kullanılmış kızartmalık yağ ve 105.932 ton tıbbi atık toplanmıştır. Ayrıca 3.180 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanarak geri kazanım tesisine gönderilmiştir.

Çankırı'da 2013 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında 1 adet üst seviye, 1 adet alt seviye olmak üzere toplam 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Çankırı il sınırlarında Türkiye Florası'nın ilk dokuz cildinin kayıtlarına göre 52 familyaya ait 357 tür olmak üzere 360 adet takson bulunmaktadır. Tür sayısı daha sonra yapılan flora çalışmalarıyla yaklaşık 1.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Çankırı ilinde bulunan bu türlerden Türkiye Florası'nın ilk dokuz cildine göre 119 tanesi endemiktir. Endemik türler içerisinde altı tanesi (Tanacetum germanicopolitanum (Bornm. et Heimerl) Grierson, Gypsophila germanicopolitana Hub.-Mor., Gypsophila simonii Hub.-Mor., Helianthemum germanicopolitanum Bornm., Astragalus barbarae Bornm., Onobrychis germanicopolitana Hub.-Mor. et Simon,) lokal endemiktir yani dünya üzerinde tek yaşam alanı Çankırı ilidir. Bu altı türe daha sonra 10 tane tür (Acantholimon lycaonicum Boiss. et Heldr. subsp. cappadocicum Dogan et Akaydın, Alyssum nezaketiae Aytac & H. Duman, Viola alba Besser subsp. alba Dinc et al., Genista vuralii A.Duran & H.Dural, Astragalus fallacinus Podlech, Centaurea cankiriense A.Duran & H.Duman, Erysimum jacquemoudii Yıld., Erysimum yaltirkii Yıld., Astragalus rausianus Podlech & Ekici, Galium cankiriensis Yıld.) eklenerek lokal endemik tür sayısı 16 adede çıkmıştır. Bu türlerin tek nokta endemiği olması da ayrıca çok önemlidir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı: Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Çankırı ve Kastamonu il sınırları içerisinde yer almakta olup; 1.088,61 ha (bu alanın 337,75 ha'lık kısmı Çankırı il sınırları içerisinde kalmaktadır) alanı kapsamaktadır. 02.06.1976 tarihinde milli park olarak ilan edilmiştir. Ilgaz Dağı Milli Park Müdürlüğü tarafından yönetilen milli park, Orman ve Su İşleri Bakanlığı 10. Bölge Müdürlüğüne bağlıdır. Milli Parka park içerisinde geçen Çankırı-Kastamonu Devlet karayolu ile ulaşılır. Milli park Kastamonu'ya 45 km, Çankırı'ya 80 km, Ankara'ya ise 200 km uzaklıktadır. Ilgaz Dağı Milli Parkı, başta Ankara olmak üzere, ülkemizde de giderek artan rekreasyonel gereksinimi büyük ölçüde karşılayabilecek önemli bir merkezdir. Mevcut hizmetleri içerisinde en önemli kaynağı kış sporlarıdır. Bu nedenle kış aylarında yoğun bir ziyaretçi potansiyeli vardır. Milli parka gelen ziyaretçilerin yeme, içme ve konaklama gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesisler mevcuttur.

Kenbağ Tabiat Parkı: 2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen ve 2007 yılında ihale edilerek işletmeciliği 29 yıllığına kiraya verilen 36 hektarlık Kenbağ B Tipi Mesire Yeri, taşıdığı kaynak değerleri sonucu 11/07/2011 tarihli Bakanlık Makamı Olur'u ile Tabiat Parkına dönüştürülmüş, henüz Uzun Devreli Gelişim Planı yapılmamıştır.

Kadıncayırı Tabiat Parkı: Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın 05.09.2012 tarih ve 1212 Sayılı olurları ve Genel Müdürlüğün 12.12.2012 tarih ve 56123 sayılı yazıları ile 422 hektarlık bu alan Kadıncayırı adı ile Tabiat Parkı olarak tescil ve ilan edilmiştir.

Hazım Dağlı Tabiat Parkı: Yapraklı ilçesinde bulunan, ilk olarak 2004 yılında mesire yeri olarak tescil edilen alan, 2009 yılında Tabiat Parkı olarak statüsü değiştirilmiştir. 126,3 hektarlık bir büyüklüğe sahiptir.

Çizelge 190 – Çankırı ilinde bulunan tabiat anıtları

Dokuz Kardeşler Çamı Tabiat Anıtı		Koca Meşe Tabiat Anıtı
Yeri	: Çankırı ili Çerkeş İlçesi Karacahöyük Köyü	Çankırı ili Yapraklı İlçesi Karacaözü Köyü
Yaşı	: Tahmini 200	Tahmini 500
Boy	: 25 m	12 m
Çapı	: 280 cm	449 cm
Kapladığı alan	: 465 m ²	256 m ²
Özelliği	: Tek gövdeden çıkan 8 çatal şeklinde dalanması	Üç ayrı gövdenin birbirine kaynaması sonucu oluşan birleşik gövdeli yapı
Tescil Tarihi	: 1994	2005

Demir Meşe Tabiat Anıtı		Paşasultan Çamı Tabiat Anıtı
Yeri	: Çankırı İli Eldivan İlçesi Küçükacıbey Köyü Köyaltı Mevkii	Çankırı İli Orta İlçesi Yenice Köyü Paşasultan Türbesi Mevkii
Yaşı	: Tahmini 700- 1000 yıllık	Tahmini 400-500 yıllık
Boy	: 13 m	15 m
Çapı	: 198 cm	162 cm
Kapladığı alan	: 230 m ²	365 m ²
Özelliği	: Ankara Savaşına tanıklık eden tarihsel yaşa sahip olması	Tarihi olması
Tescil Tarihi	: 2006	2007

Türbe Çamı Tabiat Anıtı		Çatal Çam Tabiat Anıtı
Yeri	: Çankırı İli Eldivan İlçesi Büyükhacıbey Köyü, İldivan Dağı Mevkii	Çankırı İli Ilgaz İlçesi Arpayeri Köyü, Kayardı Tarlaları Mevkii
Yaşı	: Tahmini 400-500 yıllık	Tahmini 280-350 yıllık
Boy	: 13 m	24,8 m
Çapı	: 96 cm	151 cm
Kapladığı alan	: 298 m ²	450 m ²
Özelliği	: Boyunun yaklaşık iki katı genişliğinde tepe çatısına sahip, yayvan dallı olması	Yayvan dallı, çatal gövde özelliği
Tescil Tarihi	: 2006	2007

Yağmur Çamı (Gedene Anıt Ağaç) Tabiat Anıtı	
Yeri	: Çankırı İli Eldivan İlçesi Çukuröz Köyü, Kızılca Mevkii
Yaşı	: Tahmini 450-500 yıllık
Boy	: 15 m
Çapı	: 94 cm
Özelliği	: Yaygın tepe yapısı, çatal gövde özelliği, yaşlı olması
Tescil Tarihi	: 2009

Fotoğraf 9 - Çatal Çam Tabiat Anıtı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 191 – Çankırı ilinin arazi kullanım durumu (Çankırı İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2013)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım arazileri	268.580	35,86
Su Kütlesi	1.207	0,16
Orman	192.163	25,67
Sulak Alan	1.134	15,14
Çayır ve Mera	179.681	23,99
Kullanılmayan ve Yerleşim Alanı	106.235	14,18

Sinop-Kastamonu-Çankırı illerine ait 1/100.000 lik çevre düzeni planı, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 23.01.2008 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 192 – Çankırı ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çankırı ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	20	1	2	6	0	0	1	30
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	0	0	0	2

Çizelge 193 – Çankırı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çankırı ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	0	6	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	0	14	14

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 194 – Çankırı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çankırı ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	14	23	17	13	8	0	5	48	0	128
Ani (Plansız) Denetimler	0	1	2	1	2	0	0	3	0	9
Genel Toplam	14	24	19	14	10	0	5	51	0	137

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
60	0,00

Çizelge 195 – Çankırı ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çankırı ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	41.648	0	0	0	0	133.145	0	174.793
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	0	0	0	0	9	0	11

Çorum

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Çorum ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 196'da verilmektedir.

Çizelge 196 – Çorum ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

ÇORUM	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	82	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	0	91	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	70	0	67	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	19	0	63	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	16	0	62	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	11	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	12	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	12	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	14	0	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17	0	56	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	28	0	84	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	59	0	81	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çorum ilinde 2013 yılı itibariyle Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından, firmalara toplam 9 (dokuz) adet egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi, 49.710 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir. 2013 yılında Çorum Merkez de 15 (1 adet mobil), Alaca'da 1, Sungurlu'da 2, Osmancık'ta 1, İskilip'te 1 adet olmak üzere toplam 20 adet ölçüm istasyonu hizmet vermektedir. Çorum ilinde 2012 yılında toplam 47.565 adet aracın egzoz emisyon muayenesi yapılırken, 2013 yılında toplam 51.994 adet aracın egzoz emisyon muayenesi yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çorum ilinde içme ve kullanım amaçlı kentsel su temini için barajlardan, kuyulardan ve kaynak sularından faydalanılmaktadır. Barajlardan (Yeni hayat Barajı, Hatap Barajı ve Çomar Barajından) 12.363.468 m³ su, kuyulardan (Konaklı, Pınarbaşı, Melikgazi, Karaağaç ve Kuruçay kuyularından) 819.231 m³ su ve kaynaklardan (Elmalı, Kavacık ve Sağmaca) 3.186.605 m³ su 2013 yılında temin edilmiştir. İlde barajlar, kuyular ve kaynak sularından temin edilen suların, 8.040.732 m³ evsel amaçlı ve 2.780.739 m³ sanayi amaçlı kullanılmıştır. Kaynaklardan alınan toplam suyun bir kısmı ise kayıp ve kaçaklara maruz kalmaktadır.

İlde Çorum Belediyesi tarafından işletilmekte olan iki adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bahabey içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 400 lt/sn ve organize sanayi bölgesinde bulunan OSB içme suyu arıtma tesisi kapasitesi 721 lt/sn dir.

Çorum İl Özel İdaresi Hizmet alanında 727 köy ve 394 adet bağlısı bulunmaktadır. Bu ünitelerin içme suyu ihtiyaçları münferit olarak membalardan ve açılan sondaj kuyularından karşılanmaktadır. Bu ünitelerin 2013 yılı itibarı ile toplam nüfusu 139.375 kişidir. Mevcut yeraltı ve yerüstü su kaynaklarında İl Özel İdaresi tarafından yapılmış herhangi bir arıtma tesisi bulunmamaktadır. Mevcut ünitelerin (köy ve bağlısı) toplam içme ve kullanma suyu ihtiyacı 161,313 lt/sn.dir.

Çorum ili merkezde 2012 yılı itibarı ile 1.278 km kanalizasyon şebekesi ve 88,6 km yağmur suyu şebekesi bulunmaktadır. İlin kanalizasyon ihtiyacı bulunmamakta olup yeni yerleşim yerleri için yeni kanalizasyon hatları

yapılmaktadır. İlde yaşayan nüfusun % 99 una kanalizasyon hizmeti verilmektedir. Kanalizasyon hizmeti alamayan çok az bir nüfusta bağ veya kendi arıtma sistemi olan işletmelerdir. Çorum şehir merkezindeki evsel ve endüstriyel atıksular kanalizasyon sistemi ile arıtma tesisine taşınmaktadır.

Çizelge 197 – Çorum ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Çorum Belediyesi AAT	Fiziksel Biyolojik	63.538	18,1

İlde oluşan atıksularının % 99'unun arıtıldığı bir adet atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Atıksu arıtma tesisinde evsel ve sanayiden gelen evsel nitelikli endüstriyel atıksular arıtılmaktadır. Evsel atıksular belediyemize ait atıksu arıtma tesisinde arıtılarak deşarj edilmektedir. 2013 yılı içerisinde 8.040.732 m³/yıl evsel nitelikli atıksu arıtılarak deşarj edilmiştir.

3. Atık

Çorum ilinde oluşan evsel atıklar vahşi depolama yöntemi ile bertaraf edilmektedir. İlde Katı Atık Bertaraf Tesisi kurulması için Projenin fizibilitesi tamamlanmış olup, depolama alanı ile ilgili ÇED olumlu belgesi alınmıştır. Teknik yardım ve kontrolörlüğü kapsayan ihalenin 14.06.2012 tarihi itibarıyla ihale ön değerlendirmeleri yapılmıştır. İnşaat ihalesi açılış toplantısı 13.08.2013 tarihinde yapılmış olup, değerlendirmesi devam etmektedir.

Katı Atık Yönetim Projesi kapsamındaki proje hayata geçtikten sonra çevre ve insan sağlığının korunması için mevcut düzensiz çöp depolama alanları rehabilitasyon çalışmaları yapılacaktır.

İlde oluşan tıbbi atıklar Çorum Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından işletilmekte olan Kardelen Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde bertaraf edilmektedir. Kardelen Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi 01 Ocak 2008 yılında faaliyete başlamıştır. 2013 yılı tıbbi atıkların miktarı 447.923,00 kg'dır. Tıbbi atık toplama aracı sayısı; 2 adet tıbbi atık toplama aracı olup; 1 adedi Çorum Belediyesine, 1 adedi İskilip Belediyesine aittir. 2013 yılında Alaca ilçesindeki sağlık kurumlarından 9.363 kg, Bayat ilçesindeki sağlık kurumlarından 4.228 kg, İskilip ilçesindeki sağlık kurumlarından 20.018 kg, Kargı ilçesindeki sağlık kurumlarından 3.416 kg, Osmancık ilçesindeki sağlık kurumlarından 23.237 kg, Sungurlu ilçesindeki sağlık kurumlarından 19.218 kg ve Çorum merkez ilçeden 369.480 kg olmak üzere toplam 448.960 kg tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

Çizelge 198 – Çorum ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	0
Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	8

İlde oluşan atık yağlar yoğunlukla toprak sanayi sektörü, makine sanayi sektörü ve otomotiv sektöründen kaynaklanmaktadır. Yapılan denetimlerde 76 adet atık yağ üreticisi tespit edilmiş olup, 2013 yılı içerisinde 84.856 ton atık yağ toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir.

İlde atık pil toplama işlemi Çorum Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğüne yapılmaktadır. Atık pil toplama işinde 1 araç, 1 sürücü ve 2 işçi görev almaktadır. İlde atık pillerin toplanmasına 17.02.2009 tarihinde başlanılmıştır. 2009 yılında 590,50 Kg, 2010 yılında 1.881,48 Kg, 2011 yılında 2.039,06 kg, 2012 yılında 1.726,37 kg ve 2013 yılında ise 2.010,00 kg toplamda 7.562,41 kg atık pil toplanmıştır. Ayrıca 2013 yılında Çorum'da 382,13 ton akü toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Çorum ili irano-turonian bitki kuşağı ile euro-siberian bitki kuşağının kesişme noktasında yer almaktadır. İl sınırları içerisinde ormanlar; meşe, karaçam, sarıçam ve kayın gibi hakim ağaç türlerinden meydana gelmekle birlikte; yerel olarak sedir, ardıç ve köknar ağaçları da bulunmaktadır.

Çorum ili fauna yönünden de oldukça zengin durumdadır. İlde; kızılgeyik, karaca, kurt, ayı, tilki, çakal, yaban tavşanı, sincap vb memeliler ile karaakbaba, şahin, kartal, doğan, atmaca, ördekgiller familyasına ait türler ile leylek ve balıkçıl kuş türleri ile sülün, kınalı ve çil keklik gibi kuşlar, kaplumbağa, yılan, kertenkele gibi sürüngenler görülmektedir.

Çorum ilinde Ramsar listesinde olmamakla beraber özellikle Kızılırmak havzası ve Gölün yazı sulak alanları sahip oldukları flora ve fauna çeşitliliğinden dolayı zengin biyoçeşitliliği bünyesinde bulunduran alanlar haline gelmiştir. Bununla birlikte kaçak avlanma, anız yangınları ve tarım üretiminde kullanılan kimyasal ilaç ve gübreler yaban hayatını ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğini tehdit eden unsurlardır.

İlde 2013 yılı sonu itibarıyla bir adet tarihi milli park (Alacahöyük-Boğazköy) 2.634 ha, üç adet tabiat parkı Abdullah Yaylası (18 ha), Çatak (387,5 ha) ve Sıklık Tabiat Parkı (63 ha) ve bir adet de Kargı-Kösdağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (1.875 ha) bulunmaktadır. İlde bulunan korunan alanların toplam yüzölçümü 4.977,5 ha'dır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 199 – Çorum ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	603.254	47,1
Su Kütlesi	2.500	0,2
Orman, Fundalık	450.236	35,2
Çayır ve Mera	90.815	7,1
Sulak Alan	0	0,0
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	134.076	11,4

Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 2008 Şubat ayında onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 200 – Çorum ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çorum ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	17	0	4	4	0	0	1	26
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	1	0	3

Çizelge 201 – Çorum ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çorum ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	87	90
Çevre İzni Belgesi	5	22	27
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	6	2	8
TOPLAM	14	111	125

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 202 – Çorum ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çorum ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	28	50	12	1	1	0	5	2	0	99
Ani (Plansız) Denetimler	0	162	21	15	57	1	28	5	0	188
Genel Toplam	28	212	33	16	58	1	33	7	0	387

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
262	0,0

Çizelge 203 – Çorum ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çorum ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	150.533,76	652	0	14.636,50	0	20.307	33.848	0	219.977,26
Uygulanan Ceza Sayısı	28	2	0	11	0	3	2	0	46

Denizli

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Denizli’de 2013’de konutlarda 124.028.593 Sm³, sanayide de 540.107.362 Sm³ doğal gaz tüketilmiştir. 2013 yılında Denizli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 204’de verilmektedir.

Çizelge 204 – Denizli ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

DENİZLİ-1	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	-	91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	21	-	85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	22	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	-	66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	57	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	76	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	-	77	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	25	-	116	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	160	-	134	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

DENİZLİ-2	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	23	-	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	21	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	-	68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	-	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	-	79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	10	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	42	-	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılı itibarıyla Denizli merkezde 15, ilçelerde 5 adet yetkili Egzoz Emisyonu Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. 2013 yılında Denizli’de 105.526 aracın egzoz emisyonu ölçümü gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Denizli ilinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Denizli Belediyesi olarak su temininin büyük bir kısmı kendiliğinden yüzeye çıkan doğal su kaynaklarından temin edilmektedir. Geri kalan kısmı ise şehrin ihtiyaç duyulan bölgelerinde açılan derin kuyulardan çekilerek şebekeye verilmektedir. Doğal kaynaklardan debileri yüksek olanlar; Gökınar Barajı ve Derindere kaynakları olup diğer kaynaklar şehrin farklı bölgelerinde ve farklı debilerdedir. İhtiyaç halinde kullanıma hazır olan derin kuyu sayısı ise 69’dur. Kaynaklarda meydana gelen mevsimsel debi değişimlere göre kullanılan derin kuyu sayısı aylara göre farklılık göstermektedir.

Denizli ilinde mevcut Eskihisar atksu arıtma tesisi toplam 115.152 m³/gün kapasiteye sahip olup, bu tesis ortalama 90.000 m³/gün debiyle hizmet etmektedir. 2012 yılı itibarıyla Denizli Belediyesi mücavir alan sınırları içerisinde bulunan toplam nüfusun %40 atksu arıtma tesisi hizmetinden yararlanmaktadır. Bununla beraber Aşağısamlı Atksu Arıtma Tesisi'nin yapımı planlanmaktadır.

Çizelge 205 – Denizli ilinde faaliyette olan kentsel atksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Denizli Belediyesi	Biyolojik	90.000	45
Bozkurt Belediyesi	Biyolojik	800	
İnceler Belediyesi	Biyolojik	600	
Pamukkale ve Çevresi AA Birliği	Biyolojik	7.000	
Denizli-Korucuk	Biyolojik	600	
Dağal	Doğal	200	
Boğaziçi	Doğal	220	
Dedebağı	Biyolojik	300	
Süller	Doğal	200	
İsabey	Doğal	200	
Yeşildere	Doğal		
Yumrutaş	Doğal	2.000	
Akalan	Doğal		
Baklan	Doğal	200	
Süller	Doğal	250	
Karahisar	Doğal	500	
Nikfer	Doğal	300	

Denizli Organize Sanayi Bölgesinde 42.000 ton gün kapasiteli ve 11-20 ton/ gün arıtma çamuruna sahip bir atksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

İlde katı atık sorununun çözülmesi amacıyla Denizli Belediyesi tarafından bir katı atık yönetimi projesi yürütülmektedir. Denizli ilinde üretilen evsel katı atık miktarı ortalama kişi başına 1 kg'dır. Denizli'de 1 adet Entegre Düzenli Katı Atık Depolama Alanı bulunmaktadır. Toplam 3 etaptan oluşan Düzenli Depolama Sahasının 14,2 hektarlık alandan oluşan 1. ve 2. etabında atıkların düzenli depolanmasına devam edilmiştir. 17 ilçede evsel atıklar vahşi olarak depolanmaktadır. Denizli'de 2013 yılında 235,18 ton atık düzenli depolama sahasında bertaraf edilmiştir.

Çizelge 206 – Denizli ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	9

Denizli'de ambalaj atıklarını toplama ve ayırma işlemini yapan 6, geri kazanan 3 lisanslı tesis bulunmaktadır. Denizli, Baklan, Bozkurt, Çardak, Akköy, Sarayköy ve Acıpayam Belediyeleri lisanslı firmalarla yaptıkları protokol çerçevesinde işletme ve konutlardan kaynaklanan ambalaj atıklarını kaynağında ayrı toplamaktadır. 2013 yılında kaynağında ayrıştırma ile toplam değerlendirilebilir atık miktarı 14.933.954 kg'dır.

İlde işletmelerden kaynaklanan tehlikeli atıklar öncelikle tesiste geçici depolanmakta, daha sonra geri kazanım veya bertaraf tesislerine lisanslı araçlarla taşınmaktadır. Denizli'de tehlikeli madde ile kontamine olmuş varil, bidon vb. ambalajların geri kazanımını yapan 3 adet firma bulunmaktadır. Ayrıca özel bir çimento fabrikasının tehlikeli atıkları enerji geri kazanımı amaçlı yakma lisansı bulunmaktadır. 2013 yılı TABS verilerine göre Denizli ilinde 41.089,71 ton tehlikeli atık toplanmış, bu tehlikeli atığın 40.223,32 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 50,56 tonu tesis içinde stokta beklemekte, 6,06 tonu yetkili firma stoğunda beklemekte ve 58,9 tonu da ihraç edilmiştir.

Çizelge 207 – Denizli ilinde 2013 yılı itibariyle ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (ÇŞİM, 2013)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	18.561.749	9.064.444	42	2.752.418	3.906.448	43,1
Metal	-	44.282	42	18.430	18430	42
Kompozit	-	1.848.822	42	775.730	785606	42
Kağıt Karton	227.876.396	9.042.288	42	1.728.270	1.899.319	21
Cam	-	4.070.755	42	724.264	723.983	18
Toplam	246.438.145	19.566.304	42	6.169.880	7.333.786	37

2013’de Denizli’de 132,16 ton atık motor yağı, 670,57 ton atık sanayi yağı toplanmıştır. İlde 1 adet işletme atık yağ geri kazanımı konusunda lisanslandırılmıştır.

İlde toplanan atık akümülatör miktarı 233 kg, atık pil miktarı 17.276 kg, 124,13 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır. İlde 2013 yılı itibariyle 1.658,3 ton ömrünü tamamlamış lastik çimento fabrikasına ek yakıt olarak yakılmak üzere gönderilmiştir.

Denizli ili merkez ve ilçe belediyelerinde oluşan tıbbi atıklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çevre izni ve lisansı almış bir firmanın lisanslı tıbbi atık taşıma aracı ile toplanmakta ve aynı firmaya ait sterilizasyon tesisinde sterilize edildikten sonra Denizli Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında tıbbi atıklar için ayrılmış özel bölümde sterilizasyon yöntemiyle bertaraf edilmektedir. Denizli ilinde 2013’te 890,52 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Denizli ili sınırları içinde faaliyet gösteren; mermer fabrikaları, mermer işletmeleri ile ocaklardan kaynaklanan mermer pasası, mermer çamuru ve traverten parçalarının depolanabileceği ya da dolgu amaçlı kullanılabilceği toplam 5 adet alan Valilikçe belirlenmiştir.

- 1- Kaklık Çaykara Deresi Mevkii
- 2- Kocabaş Canlıdere Mevkii
- 3- Gümüşler Kayaköy Mevkii
- 4- Hacıyüplü Mahallesi
- 5- Irlıganlı Kasabası

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

- İlde türü tehlike altında olan bitki sayısı 188, hayvan sayısı 24’dür.
- İlde endemik bitki sayısı 171, hayvan sayısı ise 9’dür.

İl dâhilinde sulak alan niteliğinde üç yer bulunmaktadır. Uluslararası Kriterlere (Ramsar Sözleşmesi) göre bunlardan Işıklı gölü “A Sınıfı”, Acıgöl ise “B Sınıfı” sulak alan kapsamına girer. Buldan Yayla (Süleymanlı Gölü), Mahalli Çevre Kurulu’nca Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği’ne göre koruma altına alınmıştır.

Işıklı Gölü; ilin Çivril ilçesinde yer almaktadır. Aynı zamanda çevresindeki su kaynakları itibariyle Büyük Menderes Nehri’nin Dinar’dan sonra ikinci büyük beslenme kaynağını oluşturmaktadır. 206x10 m³ kapasiteli olup A Sınıfı sulak alan niteliğindedir. Gölde tatlısu canlıları özellikle de sazan balığı çeşitleri, turna tatlısu kefalı ve istakoz yetiştirilmektedir. Ayrıca göçmen kuşlar için uygun bir konaklama yeri teşkil etmektedir.

Fotoğraf 10 - Işıklı Gölü

Acıgöl; Çardak ilçesi merkez ve Gemiş kasabası ile Afyon ili Dazkırı ve Başmakçı sınırları içerisinde bulunmaktadır. Sığ bir göldür. Yaz mevsiminde suyu azalır ve yer yer kurur. Uluslararası kriterlere göre “B Sınıfı”na giren sulak alandır. Çardak ilçesine bağlı Gemiş kasabası yakınında bulunan 1.500 lt/sn debili tatlısu kaynağı yazın göl suyunun tamamen yok olmasını önlemektedir. Tatlı su kaynağı etrafında yaklaşık 500 da sazlık bir alan bulunmaktadır. Acıgöl’ün doğal yapısı ve çevresi kuşlar için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Acıgöl, Çaltı (Beylerli) Gölü’nün çevresindeki yamaçlarda Akdeniz bitki örtüsünden örneklerle rastlanır. Toprak tuzlu olduğu için genel olarak tarıma uygun değildir. Ancak özellikle kuzeydoğuda tarıma uygun alanlar vardır. Bölgede tarım için kullanılmayan alanlarda bitki örtüsü özellikle çiçekli bitkilerce zengindir.

Yayla (Süleymanlı) Gölü; Buldan ilçesi Süleymanlı Köyü yakınında ve Sazak Dağı’nın 1.150 m kotundaki düzlüğünde bulunmaktadır. Göl yatağı ve sulak alan toplam sahası 500 da’dır. Göl flora ve fauna varlığı, kaynak sularına besleyici özellik taşıması ve ayrıca yayla ortamında mesirelik yer olması yönünden önemli bir göldür. Bu özelliklerin korunması için, 1. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir.

Fotoğraf 11 - Bataklık Süseni (Işıklı Gölü yakınlarında - Çivril)

Fotoğraf 12 - Çiğdem (Beyağaç - Eren Dağı)

Çizelge 208 – Denizli ilindeki tescilli doğal sit alanları

DENİZLİ TVK BÖLGE KOMİSYONU SORUMLULUK SAHASINDAKİ İL	KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞINDAN TESLİM ALINAN DOSYA SAYISI	TESCİL EDİLMİŞ DOĞAL SİT ALANI SAYISI	ANIT AĞAÇ TESCİLİ İLE İLGİLİ DOSYA SAYISI
DENİZLİ	230	18	28
AYDIN	275	14	33

Çizelge 209 – Denizli ilinde bulunan doğal sit alanları

1	Pamukkale (Hierapolis)	Pamukkale Beldesi/Denizli
2	Karahayıt Kırmızı Su	Karahayıt Beldesi/Denizli
3	Beyinli Mağarası	Kurtluca Köyü/Denizli
4	Aslanini Mağarası	Dodurgalar Beldesi/Acıpayam/Denizli
5	Keloğlan Mağarası	Dodurgalar Beldesi/Acıpayam/Denizli
6	Kartal Gölü	Çiçekbaba Dağı/Beyağaç/Denizli
7	Yayla Gölü	Süleymanlı Köyü/Buldan/Denizli
8	Kamara Traverten	Yenicekent Beldesi/Buldan/Denizli
9	Doğal Mağara	Çakırlar Köyü/Çal/Denizli
10	Güney Şelalesi	Cindere Köyü/Güney/Denizli
11	Honaz Dağı Milli Parkı	Honaz/Denizli
12	Kaklık Mağarası	Kaklık Kasabası/Honaz/Denizli
13	Kızılhisar Mağarası	Sarpdere Mevkii/Serinhisar/Denizli
14	Atalar Mahallesi	Denizli
15	Servergazi Türbe Alanı	Denizli
16	Kale, Çeşmeveri, Site 1-2 ve Yamuktepe Yerleşmeleri	Çardak/Denizli
17	Sırçalık Köyü Asırlık Çınar Ağaçları Bölgesi	Acıpayam/Denizli
18	Karahayıt II. Derece Doğal Sit	Karahayıt Beldesi/Denizli

Fotoğraf 13 - Pamukkale (Hierapolis)

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi; kendine has doğal yapısı ve tarihi değerleri olan bir bölgedir. Bakanlar Kurulu'nca 22/10/1990 tarih ve 90/1117 sayılı Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir. Denizli ilinin 20 km kuzeybatısında Pamukkale, Akköy, Karahayıt, Develi, Yeniköy yerleşim alanlarını da içine alan 66,56 km² lik bir alandan oluşmaktadır.

Pamukkale Özel Çevre Koruma Bölgesi;

*Dünya Miras Listesinde yer alan Pamukkale Travertenleri ve Hierapolis Antik Kenti,

*Jeotermal Kaynakların potansiyel değerleri,

*Bölgede gelişen turizm potansiyeli,

*Bölgenin biyoçeşitliliği,

*Yerleşmelerin turizm ve kentsel gelişme ihtiyaçları ve artan altyapı talepleri nedeniyle, özel çevre koruma bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir.

İlde bulunan milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtı, yaban hayatı geliştirme sahaları aşağıda verilmektedir.

1. Honaz Dağı Milli Parkı (9.616 ha)
2. Akdağ Tabiat Parkı (14.781 ha)
3. Güney Şelalesi Tabiat Anıtı (0,5 ha)
4. Kartal Gölü Tabiatı Koruma Alanı (1.309 ha)
5. Çivril-Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (12.365 ha)
6. Beylerli Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (920 ha)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 210 – Denizli ilinin arazi kullanım durumu (Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	376.738	31,74
Su Kütlesi	14.936	1,26
Orman	565.788	47,67
Sulak Alan	10.716	0,91
Çayır ve Mera	22.302	1,88
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	196.320	16,54

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 25.08.2009 tarihinde onaylanan Denizli ili 1/100.000 lik Çevre Düzeni Planı 09.03.2011 tarihinde revize edilmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 211 – Denizli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Denizli ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	3	8	12	5	0	3	59
ÇED Olumlu Kararı	1	0	1	0	0	0	0	2

Çizelge 212 – Denizli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Denizli ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	77	83
Çevre İzni Belgesi	6	22	28
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	7	1	8
TOPLAM	19	100	119

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 213 – Denizli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Denizli ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	20	0	0	0	0	0	0	0	0	20
Ani (Plansız) Denetimler	0	210	97	10	48	4	40	79	0	486
Genel Toplam	20	210	97	10	48	4	40	79	0	506

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
125	0,0

Çizelge 214 – Denizli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Denizli ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	18.840	121.908	80.966	162.544	0	0	24.089	47.723	456.070
Uygulanan Ceza Sayısı	1	3	2	2	0	0	2	6	16

Diyarbakır

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Diyarbakır ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 215'de verilmektedir.

Çizelge 215 – Diyarbakır ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	50	0	73	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	32	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	19	0	77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	67	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	15	0	89	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	42	0	121	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Diyarbakır ilinde 8 adet sabit, 1 adet mobil olmak üzere toplamda 9 adet egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmakta olup, 2013 yılı içerisinde yetkili istasyonlara 48.740 adet adet emisyon ölçüm pulu, 16.480 adet ruhsat verilmiştir.

2. Su Kaynakları ve Kalitesi

İçmesuyu temin eden belediyeler, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve alt belediyeleri, Sur Belediyesi, Yenışehir Belediyesi, Kayapınar Belediyesi ve Bağlar Belediyesidir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %97'dir. İlde kentsel su temini için kullanılan 2 kaynak bulunmaktadır. Bunlar;

1-Dicle Barajı: 92 hm³/yıl

2-Serap Güzeli Kuyuları: 5,11 hm³/yıl

İlde içmesuyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu tesis, kent merkezine yaklaşık 13 km uzaklıkta Mastfros tepesinde 440 dekarlık alan üzerine inşa edilmiştir. Diyarbakır kent nüfusunun 1.275.000 kişi olacağı göz önüne alınarak İçme Suyu Arıtma Tesisi iki aşamalı olarak tasarlanmış olup 2001 yılında tam kapasiteyle işletmeye geçmiştir. Bu nüfus oranına ancak 2015 yılında ulaşacağı tahmin edilmektedir. Buna göre tesis tasarımı günlük 255.000 m³/gün kapasiteyle (3 m³/sn) içme ve kullanma suyu amaçlı olarak üretilmektedir.

Çizelge 216 – Diyarbakır ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Büyükşehir Belediyesi AAT	Fiziksel Arıtma	167.000	30

3. Atık

Diyarbakır kent merkezinde üretilen evsel atıklar Eski Urfa yolu 37.Km'de Keşiştepe mevkiinde düzensiz depolanmaktadır. Depolama sahasında günlük ortalama 750 ton atık depolanmaktadır.

İlde 1 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi, 1 adet ambalaj atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Diyarbakır ilinde 2 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi ve bu tesise ait 4 adet lisanslı atık yağ taşıma aracı bulunmaktadır. 2013 yılında Diyarbakır'da 50 ton atık motor yağı toplanmıştır. 2013 yılında toplanan atık yağın 50 tonu geri kazanıma gönderilmiştir. İlde atık pillerle ilgili olarak, Taşınabilir Atık Pil Üreticileri Derneği (TAP) tarafından okullara gönderilen kutularda biriktirilerek toplama faaliyeti yapılmaktadır. Bu çerçevede Diyarbakır'da 2013 yılında 1.500,76 kg atık pil toplanmıştır.

Çizelge 217 – Diyarbakır ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

İlde 2 adet lisanslı bitkisel atık yağ geçici depolama alanı bulunmaktadır. Bu alanda biriktirilen bitkisel atık yağlar taşıma araçlarıyla il dışında bulunan geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. 2013 yılında Diyarbakır ilinde 52.000 kg toplanmıştır.

Diyarbakır ilinde, toplanan tıbbi atıklar, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin sterilizasyon tesisi olmadığı için anlaşmalı olduğu lisanslı firma tarafından Malatya'da bulunan sterilizasyon tesisine taşınıp sterilizasyona tabii tutulmaktadır. 2013 yılında Diyarbakır ilinde 1.397,16 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma ve Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı sonu itibarıyla Diyarbakır ili sınırları içerisinde milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı bulunmamaktadır. Eğil ilçesinde tabiat parkı kurulması ile ilgili yazışmalar devam etmekte olup mülkiyet problemi olmaması halinde belirlenecek olan bu alan teklif edilecektir.

Çizelge 218 - Diyarbakır ilinde bulunan tescilli sit alanları

DOSYA NO	SİT ALANININ ADI	KARAR TARİHİ VE NOSU	KURULUN ADI
21.00/345	Çakmakaş köyü Avludere köşkü bahçesi içinde Çınar Ağacı	21.12.1996/1922	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07/06	Ergani ilçesi Hilar köyü Harabe/Hilar Mağaraları ve Kayalıkları	10.02.1990/390	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.12/13	Silvan ilçesi Hasuni Mağaraları	08.12.1990/640	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.07/09	Ergani ilçesi Belediye binası ile Halk Eğitim Merkezi çevresi Çınar Ağaçları ve Yeşil Alanlar	23.10.1993/1362	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.13/06	Kocaköy ve Hani ilçe Sınırları içerisindeki Ambar Vadisi	30.04.2009/2206	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü
21.02/05	Çermik ilçesi Termal Kaplıcaları ve Çevresi	23.10.1993/1361	Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü

ÇAYÖNÜ (Arkeolojik Sit): Diyarbakır'ın 65 kilometre kuzey batısında, Ergani yakınlarında, Sinek Çayı kıyısında yer alan eski bir yerleşim merkezidir. Yapılan araştırmalarda yörenin tarihi M.Ö. 7500 Yıllarına, Cilali Taş Devrine kadar inmektedir. Yakın doğunun açılmış en büyük Neolitik kültür alanıdır. Çayönü buluntuları Diyarbakır Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir.

ÇERMİK KAPLICALARI (Doğal Sit): Çermik İlçesinin 3 km doğusunda yer alan kaplıca, Türkiye'nin en önemli kaynakları arasındadır. İstanbul Tıp Fakültesi'nce yapılan analizlere göre iltihaplı romatizmalarda, üst solunum enfeksiyonlarında ve kadın hastalıklarında olumlu etkileri olduğu saptanmıştır. Sıcaklığı 48,2°C ve akım değeri 10 lt/sn'dir.

DAKYANUS HAREBELERİ VE ESHAB-I KEHF MAĞARALARI (Tarihi Sit): Efsanesi tüm dünyaca bilinen, çeşitli ülke ve şehirlerin sahip çıktığı Eshab-ı Kehf (Yedi Uyuyanlar) Mağarası'nın aslı, yine efsanede adı geçen Dakyanus şehri ile birlikte Diyarbakır'ın Lice ilçesi yakınındadır. Mağaraya yaya olarak dört saat uzaklıkta Fis ovasındaki Dakyanus şehri kalıntılarında zaman zaman eski paralara heykellere, işlemeli taşlara ve sütunlara rastlanmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 219 – Diyarbakır ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	707.818,14	46,42
Su Kütlesi	21.032,05	1,38
Orman	625.558,12	41,03
Sulak Alan	420,34	0,03
Çayır ve Mera	154.640,00	10,14
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	15.256,85	1,00

Diyarbakır ilinin onaylanmış 1/100.000 lik çevre düzeni planı bulunmaktadır. Söz konusu plan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Adıyaman-Urfa-Diyarbakır Bölgesi Havza Planı kapsamında hazırlanmış ve onaylanarak yürürlüğe girmiş üst ölçekli bir plandır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 220 – Diyarbakır ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Diyarbakır ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	14	1	17	2	0	0	2	36
ÇED Olumlu Kararı	0	1		0	0	1	0	2

Çizelge 221 – Diyarbakır ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/ Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Diyarbakır ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	147	147
Çevre İzni Belgesi	0	95	95
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	242	242

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 222 – Diyarbakır ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Diyarbakır ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	17	112	81	56	98	4	59	51	95	211
Ani (Plansız) Denetimler	0	33	15	14	28	0	63	5	0	142
Genel Toplam	17	145	96	70	126	4	122	56	95	353

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
7	0,00

Çizelge 223 – Diyarbakır ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Diyarbakır ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	40.636	0	27.145	50.787	6.769	125.337
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	2	3	1	7

İlde 2013 yılında 2 adet tesise faaliyetlerinin durdurulması idari işlemi uygulanmıştır.

Edirne

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Edirne ilinde 2013 yılında konutlarda 42.176.042 sm³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Edirne ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 224'de verilmektedir.

Çizelge 224 – Edirne ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	99	0	90	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	132	0	72	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	72	0	74	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	18	0	69	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	70	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	11	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	18	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	21	0	76	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	47	0	68	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	67	0	84	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARAAĞAÇ	SO ₂	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	16	0	-	-	3	0	11	0	-	-	62	0
Nisan	5	0	16	0	-	-	2	0	11	0	-	-	64	0
Mayıs	3	0	15	0	-	-	2	0	10	0	-	-	74	0
Haziran	3	0	11	0	-	-	2	0	11	0	-	-	65	0
Temmuz	5	0	14	0	-	-	2	0	9	0	-	-	76	0
Ağustos	5	0	19	0	-	-	2	0	10	0	-	-	82	0
Eylül	8	0	13	0	-	-	3	0	12	0	-	-	61	0
Ekim	8	0	30	0	-	-	4	0	15	0	-	-	44	0
Kasım	8	0	25	0	-	-	5	0	15	0	-	-	32	0
Aralık	23	0	39	0	-	-	6	0	18	0	-	-	26	0

KEŞAN	SO ₂	AGS	PM2,5	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	492		71		105		11		31		-	-	40	
Nisan	292		54		99		8		26		-	-	55	
Mayıs	5		22		61		5		13		-	-	81	
Haziran	3		17		39		3		13		-	-	81	
Temmuz	3		21		50		2		10		-	-	100	
Ağustos	3		22		58		2		9		-	-	91	
Eylül	5		21		49		3		15		-	-	73	
Ekim	286		66		88		13		23		-	-	48	
Kasım	574		72		83		21		28		-	-	36	
Aralık	907		124		88		27		35		-	-	22	

İl genelinde 12 adet sabit 1 adet mobil egzoz emisyon ölçüm istasyonu yetkilendirilmiştir. İlde 2013 yılında satılan emisyon ölçüm pulu sayısı 40.065 dir. Motorlu taşıtların egzoz emisyon pulu kontrolleri neticesinde Edirne Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne ulaşan tespitlere göre 2013 yılında 101 adet cezai işlem uygulanmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Edirne ilinde içme suyu yer altı su kaynaklarından ve barajlardan karşılanmaktadır. 2012 TÜİK verilerine göre tüm Edirne ilinde içme suyunun %58'i barajlardan, %40'ı kuyulardan, %1'i kaynaklardan ve %1'i de göletlerden sağlanmaktadır.

2012 yılı TÜİK verileri itibariyle ilde 21 belediyede kanalizasyon şebekesi ile hizmet vermekte olup bu hizmeti alan toplam nüfus 286.369'dur. Atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 3, bu hizmeti alan nüfus 8.575'tir. 2015 yılı sonuna kadar 18 adet belediyenin atık su arıtma tesisinin devreye alınması planlanmaktadır.

Çizelge 225 – Edirne ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (Kişi)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Lalapaşa Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	2.500	
Süloğlu Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	7.500	
İpsala İlçesi Yenikarpuzlu Beldesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	1.000 m ³ /gün	
Enez İlçesi Büyükevren Köyü AAT	Fiziksel - Biyolojik	1.000	
Sultan Belediyesi AAT	Biyolojik	-	
Beğendik Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	10.000	
Kurtbey Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	1.624	
Esetçe Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	2.180	
Enez Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	4.500	
Keşan Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik		İnşaat aşamasında
Uzunköprü Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik		İnşaat aşamasında

3. Atık

İlde katı atık düzenli depolama tesisi bulunmamaktadır. İl sınırları içerisinde 24 adet belediye bulunmakta olup, katı atık bertarafı konusunda turizm, kültür, ulaşım ve atık miktarları göz önüne alınarak il üç bölgeye ayrılmış ve bu bölgelerde 3 katı atık birliği oluşturulmuştur. Buna ek olarak, Güney Edirne Katı Atık Birliği tarafından Keşan ilçesinde yapılacak olan katı atık düzenli depolama tesisinin inşası devam etmektedir.

Edirne'de 2013 yılında 82.228 ton atık motor yağı, 26.341 ton atık sanayi yağı toplanmış olup bu yağların 73.497 tonu gerikazanıma gönderilmiş, 950 tonu da bertaraf edilmiştir. İlde 2013 yılında 55.716 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Çizelge 226 – Edirne ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

İlde tıbbi atıklar, "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında yapılan sözleşmelerle lisanslı firma tarafından toplanmaktadır. Bu çerçevede 2013 yılında 603.142 ton tıbbi atık toplanmıştır.

İl sınırları içerisinde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında SEVESO tesisi bulunmamaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 7 adet endemik flora rastlanmıştır. Fauna açısından sulak alanlar il için önem arz etmektedir. Meriç Deltasının; özellikle Tepeli Pelikan (*Pelecanus crispus*), Çeltikçi (*Plegads falcinellus*) ve Küçük Karabatak (*Phalacrocorax pygmaeus*) gibi nesli son derece azalmış türleri barındırması kaynak değerlerini oluşturmaktadır. Gala Gölü son yıllarda koruma altında bulunan Dik Kuyruğa ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, Sessiz Kuğu, Ötücü Kuğu, Çeltikçi, Kaşıkçı Balıkçılı, Gri Balıkçıl, Erguvani Balıkçıl, Balaban, Karaleylek, Suna Ördeği, Angit, Mahmuzlu Kız Kuşu, Hazer Sumrusu, Yalıçapkını, Yılan Balığı, Balık Kartalı gibi birçok kuş türüne yaşam alanı oluşturmaktadır. Balık Kartalı ve Akkuyruklu Kartal zaman zaman Gala Gölü'nü ziyaret eden nesli tehlikede olan kuşlar arasındadır.

Çizelge 227 - Edirne ilinde bulunan tabiat varlıkları

Sıra No	Varlık Adı	Statü	Alan (ha)	Alan (ha)
1	Enez Trapez	Doğal Sit	3	1.324,21
2	Sultaniçe- Gülçavuş	Doğal Sit	3	152,34
3	Küçükevren - 1	Doğal Sit	3	16,17
4	Küçükevren - 2	Doğal Sit	3	9,49
5	Büyükevren - 1	Doğal Sit	3	37,08
6	Büyükevren - 2	Doğal Sit	3	1,59
7	Abdürrahim	Doğal Sit	3	38,95
8	Vakıf -1	Doğal Sit	3	83,40
9	Karaincirli	Doğal Sit	3	18,30
10	Enez - Gala Gölü - 1	Doğal Sit	1	2.406,56
11	Enez - Gala Gölü - 2	Doğal Sit	2	1.584,77
12	Yayla	Doğal Sit	3	133,75
13	Danişment	Doğal Sit	3	103,23
14	Erikli	Doğal Sit	3	135,40
15	Mecidiye	Doğal Sit	1	219,38
16	Saroz Körfezi	Doğal Sit	1	9.191,65
16	Edirne - Merkez - Değirmeni	Doğal Sit	1	1.658,62
17	Edirne - Merkez - Söğütlük Ormanı	Doğal Sit	2	68,83
18	Edirne - Merkez - Asker Söğütlük	Doğal Sit	2	22,30
19	Edirne - Merkez - Asker Söğütlük	Doğal Sit	2	17,13
20	Edirne - Merkez - Bosnaköy - Üyüklü Tatar	Doğal Sit	1	21,80
20	Meriç - Umurcaköyü	Doğal Sit	1	77,89

Edirne ili Enez ve İpsala ilçeleri hudutları dahilinde sınırları tespit edilen Küçük Gala Gölü, Pamuklu Gölü ve çevresindeki 6.090 ha alan, 28.02.2005 tarih 2005/8547 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Park ilan edilmesi kararlaştırılmıştır. Karar 05.03.2005 tarih ve 25746 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İl sınırları içerisinde I. Sınıfı Nitelikli Sulak Alan "Meriç Deltası" (Gala Gölü) ve B. Sınıfı Nitelikli Sulak Alan "Saroz Körfezi" bulunmaktadır. Meriç Deltası Sulak Alanı "Koruma Bölgesi ve Ekolojik Etkilenme Bölgeleri"nin toplam alanı 3.912,21 ha olup, bu alan koruma statüsü olan "Tampon Bölge" ile birlikte 29.161,01 ha'a ulaşmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 228 - Edirne ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	370.015	59,68
Su Kütlesi	4.517	0,73
Orman	104.502	16,88
Sulak Alan	5.561	0,89
Çayır ve Mera	57.985	9,35
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	77.290	12,47

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 229 – Edirne ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Edirne ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	3	4	6	0	0	0	32
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	0	1

Çizelge 230 – Edirne ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Edirne ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	55	57
Çevre İzni Belgesi	0	22	22
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	2	77	79

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 231 – Edirne ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Edirne ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	12	0	0	0	0	0	0	0	0	12
Ani (Plansız) Denetimler	0	80	244	0	374	0	12	19	0	729
Genel Toplam	12	80	244	0	374	0	12	19	0	741

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	81	68.202,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8	0,00

Çizelge 232 – Edirne ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Edirne ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	84.660	40.636	84.660	0	0	12.000	0	221.956
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	1	1	0	0	1	0	4

İlde 2013 yılında madencilik sektöründe faaliyet gösteren 2 tesise Çevre Kanununun 15. Maddesi gereğince ÇED başvurusu yapılmadan faaliyete geçtiği tespit edildiğinden faaliyet durdurma cezası uygulanmıştır.

Elazığ

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Elazığ'da 2013 yılında konutlarda 52.282.092 m³, sanayide 7.747.357 m³ ve diğer alanlarda 19.088.795 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Elazığ ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 233'de verilmektedir.

Çizelge 233 – Elazığ ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	ELAZIĞ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	31	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	23	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	17	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	51	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 6 adet istasyonda 2013 yılında 38.550 adet pul 8.215 adet ruhsat verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Elazığ Belediyesi ilin içme ve kullanma suyu ihtiyacını Mollakendi, Bahçekapı, Doğankuş, Güntaşı, Sürsürü, Kesikköprü ve Ataşehir bölgelerinde bulunan derin kuyularından sağlamaktadır. Su teminin gerçekleştirilen kuyuların potansiyeli yıllık 20.000.000 m³ dür.

Bölgenin önemli su kaynaklarından birisi olan Keban Baraj Gölü su havzasının kirlenmesini önlemek amacıyla 1994 yılında İller Bankası finansmanı ile bitirilerek işletmeye alınan Elazığ Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi, Elazığ-Bingöl yolu 17. Km'dedir. Atıksu Arıtma Tesisi 2020 yılı kapasitesine göre projelendirilmiş olup, 2000 yılı kapasitesini karşılayabilecek kısmının inşaat, mekanik ve elektrik kısımları tamamlanmıştır. Arıtma tesisinin 1.kademesi 300.011 eşdeğer nüfusa ve 820 lt/s atıksu debisine, ikinci kademe ise 549.956 eşdeğer nüfusa ve 1.671 lt/s atıksu debisine göre projelendirilmiştir. Ön arıtma, biyolojik arıtma, çamur giderme ünitelerinden oluşmaktadır. Ayrıca, Elazığ Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisinde Mollakendi Belediyesi, Yazıkonak Belediyesi, Akçakiraz Belediyesi ve Yurtbaşı Belediyesine ait atıksular da arıtılmaktadır.

Çizelge 234 – Elazığ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Elazığ Belediyesi Atık Su Arıtma Tesisi	Biyolojik	69.984	-
Gezin Belediyesi Atık Su Arıtma Tesisi	Biyolojik	1.000	-
Sivrice Belediyesi Atık Su Arıtma Tesisi	Biyolojik	5.450	inşaat aşamasında

2006 yılında tesisin revizyonu işlemleri için Düzey 2 Bölgeleri Küçük Ölçekli Altyapı Hibe Programı kapsamında hazırlanan Elazığ Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi revizyonu ve Belt Press Uygulaması projesi DPT MFİB ta-

rafından kabul edilmiştir. Projenin uygulanmasına yönelik 1.648.294,00 euro tutarında hibe verilmiştir. Proje kapsamında bir işletme ve 1 yedek olmak üzere ince ızgara elek sistemi, kum tutucu sisteminin yenilenmesi, Blower 3000 ve Difüzör 38318 kum tutucu ve betonarme yapısının genişletilmesi, terfi istasyonunda burgulu pompa yerine santrifüj pompa kurulması, ön çökeltme ve havalandırma havuzu betonarme kısımlarının yenilenmesi, son çökeltim havuzu sıyrıcı palet sisteminin değiştirilmesi, yoğunlaştırma havuzu palet sisteminin değiştirilmesi, UV dezenfeksiyon ünitesi inşaatı ve Çamur Kurutma Yatakları yerine Belt Press Ünitesi kurularak tesisin revizyonu gerçekleştirilmiştir.

3. Atık

Elazığ belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Elazığ şehir merkezine yaklaşık 31 km mesafededir. Dışidi, Çötel, Üçağaç köyleri 6, 38, 44, 18, 419, 415, 313, 314, 315, 316, 305, 304, 1486, 1487 ve 421 nolu parselleri kapsamakta ve tahsis edilen alan büyüklüğü yaklaşık 130 hektar kadardır.

Çizelge 235 – Elazığ ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

Elazığ Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğüne ambalaj atıklarının kaynakta ayrı toplanmasına yönelik Ambalaj Atıkları Yönetim Planı çalışmaları devam etmektedir. Özel bir şirkete 07.06.2013 tarihinde “Ambalaj Atığını Toplama ve Ayırma” çevre izin ve lisansı verilmiş olup ilde ambalaj atıkları bu şirket tarafından da toplanmaktadır.

Atık Beyan Sisteminden elde edilen verilere göre, Elazığ ilinde 2013 yılında toplam 744,287 ton ve 55.277 litre tehlikeli atık oluşmuştur. Bu atıklardan 5,604 ton ve 30 litre stok olarak görülmektedir. 411,785 ton ve 215 litre tehlikeli atık bertaraf işlemine, 244,066 ton ve 50.717 litre tehlikeli atık ise geri dönüşüm işlemine tabi tutulmuştur. İlde tehlikeli atıkların bertarafı ile ilgili olarak Elazığ Altınova Çimento Fabrikasına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından atıkların ek yakıt olarak kullanılmasına dair lisans verilmiştir.

“Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği” çerçevesinde; Elazığ ilinde 2013 yılında 115,389 ton ve 49.937 litre atık yağ toplanmıştır. Bu yağların 35,121 tonu atık motor yağı, 80,208 tonu da atık endüstriyel yağıdır.

İlde 2013 yılında 149.130 kg akümülatör toplanmış, 10.375 kg da akü kazanılmıştır. 2013 yılında Elazığ ilinde 573 kg pil toplanmıştır. Elazığ ilinde 2013 yılında 11,865 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Elazığ ilinde “Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında toplam 15,02 ton lastik lisanslı geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. Bunun 1,16 tonu geri kazanılmış, 13,86 tonu da bertaraf edilmiştir.

İlde “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında Elazığ İli, Sarıbuçuk Köyü Mevkii Merkez adresinde, faaliyet gösteren, Elazığ Belediyesine ait Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi ERA Çevre Teknolojileri A.Ş.’ye devredilerek bu şirket tarafından işletilmeye başlamıştır. 20.06.2013 tarihinde söz konusu tesise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çevre izin ve lisansı verilmiştir. Bu şirket tarafından 2013 yılında Elazığ’da 396,56 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Elazığ ilinde 2013 yılında 29 kg atık elektrikli ve elektronik eşya (AEEE) bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde tespit edilmiş iki endemik tür mevcuttur:

- 1-Fritillaria Baskilensis Behçet: (Baskil lalesi) Elazığ İli, Baskil İlçesi, Yukarı Kuluşağı Köyü, Şelili Dağı Mevkii
- 2-Fritillaria İmperialis: (Ters Lale) Elazığ İli, Arıcak İlçesi

İlde daha önce tespit edilen iki adet endemik bitki türüne ilaveten “Hazar Gölü Havzasındaki Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti” çalışmaları neticesinde; havzada 47 familyadan 160 cinse ait 226 bitki türü belirlenmiş ve belirlenen taksonlardan 14 tanesinin endemik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, alanda 111 adet karasal böcek türü, 3 familyaya ait 5 balık türü tespit edilmiştir. Bu balık türlerinden;

- Oxynoemacheilus Ereğliensis türü Türkiye’ye ait endemik,
- Aphanius asquamatus türü Hazar Gölü’ne ait endemik,
- Alburnus heckeli türü Hazar Gölüne ait endemik,

olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 236 – Elazığ ilinde bulunan endemik türler (Orman Su İşleri Elazığ Şube Müdürlüğü)

Takım Familya Cins ve Tür Adı	Ömür	Habitat	Element
CARYOPHYLLACEAE Saponaria l Saponaria prostrata Wild. Subsp. Anatolica Hedge	Çok Yıllık	Bozulmuş Habitatlar	İran-Turan
MALVACEAE Alcea L. Alceacalvertii (Boiss.) Boiss.	Çok Yıllık	Aşınmış Kıyılar, Yamaçlar, Volkanik Tepeler	İran-Turan
FABACEAE Astragalus L. Astragalus bicolor Lam.	Çok Yıllık	Tarla Kenarları, Dağ Yamaçları,	İran-Turan
FABACEAE Onobrychis Fallax Freyn Et Sint.	Çok Yıllık	Kireçtaşı Yamaçlar, Bozkır	İran-Turan
ASTERACEAE Achillea L. Achillea teretifolia Willd.	Çok Yıllık	Step, Kayalım Yamaç, Konifer Ormanı, Subalpin Çayırılık	İran-Turan
ASTERACEAE Anthemis L. Anthemis Wiedemanniana Fish. Et Mey.	Tek Yıllık	Kireçtaşı, Yamaç, Step	İran-Turan
ASTERACEAE Centaurea L. Centaurea saligna (C. Koch.) Wagenitz.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç	İran-Turan
ASTERACEAE Centaurea L. Centaurea Kurdica Reichardt	İki Yıllık	Step Ve Tarla	İran-Turan
ASTERACEAE Scorzoneria L. Scorzoneria tomentosa L.	Çok Yıllık	Step, Kayalık Yamaç, Uçurum	İran-Turan
CONVOLVULACEAE Convolvulus L. Convolvulus galaticus Rostan ex Choisy	Çok Yıllık	Seyrek Bozkır, Taşlı Yamaç, Çayırılık, Ekilmiş Ve Nadasa Bırakılmış Tarlalar	İran-Turan
BORAGINACEAE Nonea Medicus Nonea stenosolen Boiss. Et Bal.	Çok Yıllık	Tarlalar Yol Kenarları, Çıplak Yerler, Kayalık Ve Bozkır	İran-Turan
SCROPHULARIACEAE Verbascum L. Verbascum diversifolium Hochst.	İki Yıllık	Bozkırlar, Volkanik Yamaçlar	İran-Turan
LAMIACEAE Phlomis L. Phlomis linearis Boiss. Et bal.	Çok Yıllık	Bozkır, Volkanik Kaya Yamaçları	İran-Turan
LAMIACEAE Wiedemannia Fisch&Mey. Wiedemannia orientalis Fisch&Mey	Tek Yıllık	Taşlı Tepe Etekleri, Bozkır, Tarlalar, Bağlar Yol Kenarları	İran-Turan

Elazığ ilinde yapılan kuş gözlem çalışmalarında; 49 familyaya ait 119 cins ve 210 kuş türü tespit edilmiştir. İlde bulunan 210 türden 203'ü IUCN'e göre, Asgari Endişe (LC), IUCN kırmızı listesinde nesli tehlikede olmayan türleri içine alan bir kategoridir. Yaygın bulunan türlerin çoğunluğu asgari endişe altında olarak sınıflandırılmıştır. 4 tür ise IUCN'e göre, Neredeyse Tehdit Altındaki Türler (NT), nesli tehlikede olmamakla beraber, yakında nesli tehlikeye girebilecek türler kategorisinde yer almaktadır. 3 türümüz IUCN'e göre, Hassas Türler (VU), Neslinin tükenme riski yüksek olan türler kategorisinde yer almaktadır.

Hazar Gölü Tabiat Parkı	
Koordinatları	: 38° 28' 11" N 39° 17' 45" E
Alanı	: 22,51 ha
Yasal Durumu	: 11.07.2011 tarihinde Orman ve Su İşleri Bakanlığınca "Tabiatı Parkı" olarak ilan edilmiştir. Alan ayrıca 2. derece sit alanıdır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 237 – Elazığ ilinin arazi kullanım durumu (Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, 2013)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	286.044,31	30,51
Su Kütlesi	57.929,81	6,18
Orman	222.743,59	23,76
Çayır ve Mera	159.839,15	17,05
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	14.624,58	1,56
Diğer	196.312,87	20,94

Malatya - Elazığ – Bingöl – Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ilk olarak 02.04.2012 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu plan çeşitli tarihlerde 4 (dört) kez askıya çıkartılmış olup, 16.09.2013 tarih ve 14271 sayılı Olur ile onaylanan plan yürürlüktedir. Son askı sürecinde yapılan itirazların değerlendirilmesine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca devam edilmektedir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 238 – Elazığ ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Elazığ ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	24	9	2	21	0	0	3	59
ÇED Olumlu Kararı	0	5	1	0	0	0	0	6

Çizelge 239 – Elazığ ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Elazığ ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	39	40
Çevre İzni Belgesi	0	15	15
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	54	55

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 240 – Elazığ ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Elazığ ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	5	23	12	5	23	0	1	2	0	30
Ani (Plansız) Denetimler	0	37	12	1	28	0	7	21	14	89
Genel Toplam	5	58	24	6	51	0	8	23	14	119

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	2.526,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8	0,00

Çizelge 241 – Elazığ ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Elazığ ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	40.636	0	0	0	0	16.929	0	57.565
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	0	0	0	0	1	0	2

Elazığ ilinde sanayi sektörüne ait 1 adet faaliyet Çevre Kanunu Gereğince Alınması Gerekli İzin ve Lisanslar Hakkında Yönetmelik çerçevesinde durdurma kararı verilmiştir.

Erzincan

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013'te Erzincan'da konutlarda 24.080.361 m³, sanayide de 3.688.132 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Erzincan ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 242'de verilmektedir.

Çizelge 242 – Erzincan ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

ERZINCAN	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11,09	0	78,48	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5,00	0	59,65	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7,38	0	51,83	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6,90	0	49,00	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1,74	0	29,54	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,76	0	28,7	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,54	0	26,51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3,25	0	32,53	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,86	0	52,36	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10,83	0	81,84	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	17,23	0	107,00	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	37,90	0	76,32	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Erzincan ilinde 2013 yılı itibarı ile 5 (beş) firmanın egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi mevcuttur. 2013 yılında Erzincan'da 18.914 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Erzincan belediyesi içme suyu ihtiyacı Beytahtı ve Kurutilek mevkiinde bulunan derin kuyulardan karşılanmaktadır (Erzincan Belediyesi, 2013). Beytahtı Mevkiinde 7, Kurutilek Mevkiinde ise 6 adet derin su kuyusundan temin edilen su, içme suyu amaçlı kullanılmaktadır.

Erzincan ili 2013 verilerine göre 96.474 olan Merkez ilçe nüfusunun 95,51'i kentsel kanalizasyon sistemi hizmeti almaktadır. 1994 yılında kentin % 60'ı kanalizasyon hizmeti alırken, bu rakam 2002'de % 70, 2012'de ise %90'lara ulaşmıştır. 2013 yılı itibarı ile toplam 29 merkez ilçe ve belde belediyesi bulunun ilin 23 belediyesi kentsel kanalizasyon hizmeti vermektedir.

Ayrıca Erzincan 29 belediyenin 8'i atık su arıtma tesisi hizmeti vermektedir. 2002 yılında sadece merkez ilçe nüfusuna bu hizmet verilirken on yılda 7 adet belediye daha Atık su arıtma tesisi hizmeti vermeye başlamıştır.

İlde Erzincan Belediyesine ait atıksu arıtma tesisi mevcuttur. Günlük kapasitesi 27.120 m³ olan atık su arıtma tesisi, 124.000 kişilik nüfusa hizmet etmektedir.

Çizelge 243 – Erzincan ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Erzincan Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	27.127	1.150
Kemah Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	200	
Çadirkaya Belediyesi AAT	Doğal		
Otlukbeli Belediyesi AAT		Proje aşamasında	
Refahiye Belediyesi AAT	Fiziksel+Biyolojik	İnşaat aşamasında	
Kemaliye Belediyesi AAT		Proje aşamasında	
İliç Belediyesi AAT		Proje aşamasında	

Erzincan Organize Sanayi Bölgesi Atık Su Arıtma Tesisi inşaat halinde olup 2.000 m³/gün kapasitelidir.

3. Atık

Erzincan belediyesinde oluşan katı atıklar Erzincan Belediyesi Düzenli Depolama Tesisinde bertaraf edilmektedir. Zemin sızdırmazlığı sağlanmış tesiste oluşan sızıntı suları toplanarak tesisin yanında bulunan Erzincan Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi'nde arıtılarak alıcı ortama deşarj edilmektedir.

Çizelge 244 – Erzincan ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

Erzincan belediyesi ambalaj atıkların toplanması konusunda lisanslı bir firma ile protokol imzalayarak ambalaj atıklarının toplanmasını sağlamaktadır.

Erzincan ilinde 2013 yılında 103.475 kg atık yağ, 12.160 kg atık akü, 773 kg atık pil, 8.715 kg atık bitkisel yağ toplanmıştır. 2013'te Erzincan'da 369,24 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

Erzincan ilinde tıbbi atık bertaraf tesisi kurulana kadar tıbbi atıklar Erzurum Büyükşehir Belediyesine ait sterilizasyon ünitesine gönderilmektedir. 2013 yılında Erzincan'da 185,66 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Erzincan ilinde 4'ü alt seviye, 1'i de üst seviye olmak üzere toplam 5 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde Ekşisu Sazlığı isimli Uluslararası öneme sahip 1 adet sulak alan bulunmakta olup alanı 8.755 ha'dır.

İlde Ekşisu Sazlığı Sulak Alanında 2 adet endemik flora bitkisi [Astragalus pseudocylindraceus (Keven) ve Sonchus erzincanicus (Erzincan sütotu)] bulunmaktadır. Küresel ölçekte tehlike altında olan Erzincan sütotu (*Sonchus erzincanicus*) türü bitkinin dünyadaki tek yayılış alanı Ekşisu Sazlığı'dır ve çok küçük bir alana yayılabilmektedir. Tür Türkiye'nin taraf olduğu Bern Sözleşmesi'nde koruma altına alınmıştır.

Ekşisu Sazlığı Sulak Alanında 240 yabancı bitki yetişmekte olup, bu bitkiler sazlıklarda, çayırlarda, meralarda ve bozkır alanlarda bulunmaktadır. Bunlardan Tuzcul Glayöl sadece ülkemize özgü nadide bitkilerimizdir.

Çizelge 245 – Erzincan ilinde bulunan tabiat varlıkları

Doğal Sitler	
Girlevik Şelalesi	(I. Derece Doğal Sit)
Otlukbeli Gölü	(I. Derece Doğal Sit)
Ekşisu Sazlığı	(I. Derece Doğal Sit)

Tescilli Tabiat Varlığı	
Ardıç Ağacı	(Anıt Ağaç)
Dut Ağaçları	(Anıt Ağaç)
Ala Mağarası	

Ekşisu Sazlığı'nda bugüne kadar yapılan çalışmalar sonrasında, 13 kelebek, 8 sürüngen 85 kuş, 13 memeli taksonu tespit edilmiştir. Turna (*Grus grus*) bölgesel kırmızı listede nesli tehlike altında olup alanda üreyen kuş türlerinden biridir. Alanda az sayıda olmakla birlikte, uzunbacak (*Himantopus himantopus*), pasbaş patka (*Aythya nyroca*), küçük balaban (*Ixobrychus minutus*) ve bazı balıkcıl kuş türleri de üremektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 246 – Erzincan ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	202.704,0	17,68
Su Kütlesi	6.271,5	0,55
Orman	257.472,7	22,45
Sulak Alan	8.755,0	0,76
Çayır ve Mera	452.332,2	39,45
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	219.187,8	19,11

Erzincan Erzurum Bayburt illerinden oluşan planlama bölgesine ilişkin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışmalarına 2011 yılında başlanılmış olup, 2014 yılının Haziran ayı itibarıyla bitirilmesi planlanmış ancak planda-ki değişiklikten dolayı sonuçlandırılmamıştır. İlin onaylı Çevre Düzeni Planı henüz bulunmamaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 247 – Erzincan ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Erzincan ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	17	2	0	0	0	8	4	31
ÇED Olumlu Kararı	0	6	0	0	1	1	0	8

Çizelge 248 – Erzincan ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Erzincan ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	0	7	7
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	14	14

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 249 – Erzincan ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Erzincan ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	6	11	8	1	6	0	1	12	0	41
Ani (plansız) denetimler	0	2	4	2	12	1	1	2	0	21
Genel Toplam	6	13	12	3	18	1	2	14	0	62

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
22	0,00

Çizelge 250 – Erzincan ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Erzincan ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	35.929	163	36.092
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	1	1	2

Erzurum

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Erzurum'da 2013 yılında konutlarda 73.160.630 m³, sanayide de 1.453.305 m³ doğal gaz tüketilmiştir. 2013 yılında Erzurum ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 251'de verilmektedir.

Çizelge 251 – Erzurum ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	19	0	83	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18	0	61	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	9	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	29	0	74	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılı itibarıyla Erzurum ilinde emisyon ölçüm yetki belgesi olan 11 firma bulunmaktadır. İlde 2013 yılı içerisinde araçlara 39.182 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Erzurum ilinde içme ve kullanma suyunun %72'si barajlardan, %22'si kaynak sularından ve %6'sı da kuyu sularından sağlanmaktadır. Erzurum ilinde 31 adet belediye kanalizasyon hizmeti vermekte olup kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %97'dir.

Çizelge 252 – Erzurum ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Büyükşehir Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	60	İnşaat aşamasında
Yağan Belediyesi AAT	Doğal Arıtma		İnşaat aşamasında
Köprüküyü Belediyesi	Doğal Arıtma		İnşaat aşamasında
Aşkale Belediyesi AAT		200	İnşaat aşamasında
Pasinler Belediyesi AAT	(Belediye tarafından yeniden revize edilmesi istenmiş)		Proje aşamasında
Hınıs Belediyesi AAT			Proje aşamasında
Narman Belediyesi AAT			Proje aşamasında
İspir Belediyesi AAT	Fiziksel		Proje aşamasında
Olur Belediyesi AAT	Biyolojik	500	Plan aşamasında

İlde mevcut belediyelerin hiç birinde atıksu arıtma tesisi yoktur. Yağan, Köprüköy ve Aşkale Belediyesi'nin atıksu arıtma tesisi inşaat aşamasındadır. Pasinler, Hınıs, Narman ve İspir Belediyesi'nin atıksu arıtma tesisi proje aşamasındadır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi atıksu arıtma tesisi ise Türkiye'de 15 Belediye için AAT hazırlanmasına yönelik teknik yardım projesi kapsamında yer almaktadır. Avrupa Komisyonu'na IPA başvurusu yapılmıştır. İlçe Belediyeleri ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan aldıkları şartlı nakdi yardım desteği ile atıksu arıtma tesisleri kurma girişimlerinde bulunmaktadır.

3. Atık

Erzurum Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde üç ilçe belediyesi mevcut olup, toplam nüfus 380.000'dir. İlde üretilen atığın tamamı (lisanslı firmalar tarafından toplanan atıklar hariç) ilçe belediyelerince toplanmakta ve Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nce işletilen katı atık düzenli depolama tesisine (II. sınıf) getirilmektedir. 2012 yılında toplanan ve bertaraf edilen atık miktarı 110.000 ton/yıldır. Burası dışında katı atıkların düzenli veya düzensiz depolandığı başka bir tesis veya alan bulunmamaktadır.

"Erzurum Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi" Aziziye İlçesi, Adaçay Mahallesi sınırları içerisinde, şehir merkezine 18 km uzaklıktadır. Alanda oluşan çöp sızıntı suları için üç adet havuz bulunmakta olup, bunların ikisi sızıntı suyu havuzu biri de konsantre havuzudur. Ters osmos yöntemi ile arıtılarak temiz su araziye deşarj edilmektedir.

Çizelge 253 – Erzurum ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

2013 yılında 223.069 lt motor, şanzıman ve yağlama yağları toplanmıştır. Erzurum'da 2013'te 29.797 kg akümülatör toplanmıştır. Erzurum ilinde 2013 yılında 14.870 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2013 yılında 34.450 ton Ömrünü Tamamlamış Lastik Erzurum Çimento Fabrikasında ek yakıt olarak yakılarak bertaraf edilmiştir. Erzurum'da toplanan 983,64 ton tıbbi atık ildeki lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilizasyon yöntemiyle bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı: Sarıkamış Ormanları ile Allahuekber Dağlarını kapsayan 22.980 hektar büyüklüğündeki alan, 19/10/2004 tarih ve 25618 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Sarıkamış Allahuekber Dağları Milli Parkı" olarak ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır. Milli Park sahasının %49 (11.260,2 ha) lik kısmı Erzurum il sınırlarında, %51 (11.719,8 ha) lik kısmı ise Kars il sınırları içerisinde yer almaktadır. Milli Park sınırlarının tamamı 1. Derece Doğal Sit Alanı statüsündedir. Ayrıca milli park alanı içinde ve çevresinde bulunan şehitliklerin 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre tescilleri yapılmıştır. Sarıkamış'taki Tarihi Milli Park alanının iki kaynak değeri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; Sarıçam ağaç türünün bu bölgede en yüksek rakımda yayılış göstererek optimal kuruluştaki saf sarıçam meşcereleri oluşturmasıdır. İkincisi ise Allahuekber Dağlarında 1914 – 1915 yıllarında Sarıkamış Harekatı olarak bilinen harekatta yaklaşık 90 bin Türk Askerinin donarak şehit olduğu Şehitlik Abidelerinin bulunmasıdır. Araştırmalar sırasında floristik olarak, 58 familyaya ait 206 cins, 352 tür, 34 alt tür ve 8 varyete tespit edilmiştir. Tespit edilen bitki türlerinin IUCN kriterlerine göre tehlike kategorilerinin dağılımı ise; 6 tür VU, 4 tür NT, 1 tür EN ve 26 tür ise LC kategorisindedir. Arazi çalışmaları ve literatür çalışmalarına göre Milli Park Alanı içinde 39 endemik bitki türü tespit edilmiştir. Yapılan literatür değerlendirmeleri ve arazi çalışmaları ile Balıklar, İki yaşamlılar, Sürüngenler, Kuşlar ve Memeliler gruplarına ait olmak üzere 220 Omurgalı hayvan türünün yaşadığı belirlenmiştir. Milli park alanı ve ekolojik sınırları içerisinde 6 Tatlı Su Balığı, 7 İkiyaşamlı, 25 Sürüngen, 107 Kuş, 1 Kirpi, 8 Böcekçil, 27 Yarasa, 1 Tavşan, 25 Kemirici, 11 Etçil ve 2 Toynaklı Omurgalı hayvanın varlığı belirlenmiştir.

Nene Hatun Tarihi Milli Parkı: 06.06.2009 tarih ve 2009/15016 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla; Aziziye ve Mecidiye Tabyalarının bulunduğu 387 ha'lık bölge "Nene Hatun Tarihi Milli Parkı" olarak ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır.

Erzurum ilinin Tortum ilçesine 41 km, Uzundere ilçesine ise 33 km uzaklıkta bulunan ve "Uluslararası Öne- me Sahip Sulak Alan" statüsünde bulunan alan 350 ha koruma alanına sahip "Tortum Gölü" ile koruma alanı 14.132,00 hektar olan ve Su Kuşları Temelinde Uluslararası Öne- me Sahip Sulak Alan Statüsünde bulunan "Erzu- rum Bataklıkları Sulak Alanı" bulunmaktadır.

Tortum Gölü Sulak Alanı: Erzurum İline yaklaşık 85 km, Uzundere ilçesine 8 km uzaklıkta bulunan ve "Ulus- lararası Öne- me Sahip Sulak Alan" statüsünde bulunan Tortum Gölü'nün Koruma Bölgeleri sınırları henüz tespit edilmemiş olan Tortum Gölü aynı zamanda 1. Derecede Doğal Sit alanı olarak tescil edilmiştir. Tortum Gölü sulak alanının büyüklüğü 350 ha'dır. Tortum çayı vadisinin tıkanması ile oluşmuş doğal bir set gölüdür. Setin meydana gelmesi ile bunun arkasında sular toplanarak vadi şekline uygun dar ve uzun bir göl oluşmasına neden olmuştur. Gölün uzunluğu 8 km olduğu halde, genişliği 0,7 ile 1 km arasında değişmektedir. Yüzölçümü ise 8 km² kadardır. Tortum çayı ile beslenmektedir.

Erzurum Bataklıkları Sulak Alanı: Erzurum bataklıkları sulak alanın büyüklüğü 14.132 ha'dır. Erzurum Ba- taklıkları Türkiye'deki 112 önemli bitki alanından (ÖBA) biridir. Sahip olduğu sulak alanları, fauna ve florasının çeşitliliği bakımından Türkiye ve dünya için son derece önemli bir alandır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nden Türki- ye'ye giren Çoruh Vadisi göç rotası ile 200.000'den fazla yırtıcı kuş Çoruh nehri üzerinden uçarak Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki özellikle de Erzurum Ovası'ndaki sulak alanlarda barınmaktadırlar. Türkiye üzerindeki bu göç, Batı Palearktik Bölge'deki en büyük yırtıcı göçüdür. Kuşların göçleri sırasındaki bu uzun yolculuklarını güven içerisinde yapabilmeleri için, Türkiye'deki sulak alanların varlığı herhangi bir ülkedekinden daha fazla önem taşımaktadır.

Çizelge 254 - Erzurum ilinde bulunan doğal sitler, tescilli tabiat varlıkları

	Lala Paşa Camii Önündeki iki adet Kestane ağacı	Anıt Ağaç
Aziziye	Balıkli Göl	Doğal Sit
Olur	Yıldızkaya Köyündeki Mağara	Doğal Sit
Pasinler	Büyük ve Küçük Çermikler	III. Derece Doğal Sit
	Tortum Gölü ve Şelalesi	I. II. Ve III. Derece Doğal Sit

Fotoğraf 14 - Lala Paşa Camii Önündeki iki adet Kestane ağacı

Fotoğraf 15 – Balıklı Göl

Ayrıca 2013 yılı itibariyle il dahilinde koruma altında olan 3 adet yaban hayatı geliştirme sahası bulunmak- tadır.

Çizelge 255 - Erzurum ilinde tescil işlemi devam eden koruma alanları

Narman Peribacaları	Narman
Erzurum Ovası Sulak Alanları ve Mevcut Kuş Türleri	
Oltu - Yaban Hayatı Koruma Sahası	Oltu
Topçam Ardıç Ağacı	Şenkaya
Yedigöller	İspir
Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'ye ait Kantar Binası ve Ardıç Ağacı	
Elmalı Mağarası	İspir

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 256 – Erzurum ilinin arazi kullanım durumu**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	710.013,40	27,77
Su Kütlesi	3.182,19	0,12
Orman	233.227,90	9,11
Sulak Alan	4.500,73	0,18
Çayır ve Mera	1.591.784,30	62,23
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	15.194,35	0,59

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri**Çizelge 257 – Erzurum ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Erzurum ÇŞİM, 2014)**

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	32	21	1	3	0	0	3	60
ÇED Olumlu Kararı	0	16	0	0	0	0	0	16

Erzurum ilinde 2013 yılında 18 adet taşkın koruma projesine ÇED Gerekli Değildir Kararı verilmiş olup bu kararlar Çizelge 257'de Enerji Sektörüne eklenmiştir.

Çizelge 258 – Erzurum ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Erzurum ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	11	13
Çevre İzni Belgesi	2	4	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	2	2
TOPLAM	4	17	21

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 259 – Erzurum ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Erzurum ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED ve İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	34	18	0	21	0	1	83	152
Ani (Plansız) Denetimler	0	134	134	8	53	0	17	5	220
Genel Toplam	10	168	152	8	74	0	18	88	372

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	4	3.368,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
12	0,00

Çizelge 260 – Erzurum ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Erzurum ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)		40.636	0		0	6.769	361.537	10.641	419.583
Uygulanan Ceza Sayısı		1	0		0	1	24	3	29

2013 yılında, 2872 Sayılı Çevre Kanunu uyarınca Erzurum ilinde 23 adet faaliyete durdurma işlemi uygulanmıştır. Bunlar Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir veya Olumlu kararı alınmadan faaliyete başlayan Maden Ocakları ve Kıрма – Eleme tesislerine uygulanmıştır.

Eskişehir

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013'te Eskişehir'de konutlarda 223.617,374 Sm³, sanayide de 212.784,000 Sm³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2013 yılında Eskişehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 261'de verilmektedir.

Çizelge 261 – Eskişehir ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	4	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	2	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	51	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl genelinde motorlu araç sayısı 2013 yılı itibarıyla 227.849 adettir, 2013 yılında emisyon ölçüm yetki belgesi bulunan firma sayısı 11 adettir, bunlardan 4 tanesinin belgesi 2013 yılı içerisinde yenilenmiştir. 2013 yılında Eskişehir'de 79.780 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Eskişehir ilinin içme ve kullanma suyu için gerekli ham su ihtiyacı, Porsuk Çayı'nın Eskişehir il merkezine girişinde yer alan Karacaşehir Regülatörü öncesinden karşılanmaktadır. Eskişehir ilinin içme ve kullanma suyunu temin etmek amacıyla İller Bankası tarafından su alma tesisleri, klasik arıtma tesisleri ve dağıtım tesisleri inşaatı 1989 yılında tamamlanmıştır. Arıtıldıktan sonra şehre içme ve kullanma amacıyla verilen su aynı noktada Porsuk Çayı'ndan temin edilmektedir. İçme suyu arıtma tesisi 3.700 lt/sn su verebilme kapasitesine sahiptir. Tesise giren akım 32.000 m³/gün'dür. Arıtma tesisi civarında ve Sazova'da açılan derin yeraltı suyu kuyularından içme ve kullanma suyuna özellikle yaz aylarında su kalitesini iyileştirmek amacıyla takviye yapılmaktadır.

2013 yılı itibarıyla Eskişehir merkez nüfusunun yaklaşık % 98'i kanalizasyona bağlanmış durumdadır.

İnşası tamamlanan atıksu arıtma tesisi şu anda 110.000 m³/gün debi ile hizmet vermektedir. Atıksu arıtma tesisi aktif çamur sistemi ile arıtma prensibine dayanmakta olup, atıksuyun Biyolojik Oksijen İhtiyacı 187 mg/l, Askıda Katı Madde miktarı 349 mg/l'dir. İlave tesiste atıksuyun C (karbon) gideriminin yanında N (azot) ve P (fosfor) giderimi de sağlanmaktadır. Ön arıtma ünitesi ile çamur arıtma üniteleri hem mevcut hem de yeni tesise hizmet verecek şekilde inşa edilmiştir. Çamur çürütme ünitesinden elde edilen biyogaz kojenerasyon cihazı ile elektrik ve ısı enerjisine dönüştürülecek ve tesisin işletme sırasındaki enerji ihtiyacının %70'i buradan sağlanacak şekilde projelendirilmiştir. Ön arıtım ve çamur arıtma üniteleri tamamen kapalı alan içerisinde ve oluşan tüm gazlar toplanarak koku giderim ünitesinde bertaraf edilecek şekilde inşa edilmiştir.

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi, yaklaşık 31 milyon m² alanı ile Türkiye'nin en büyük sanayi alanlarından biridir. Bu kapsamda, Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren işletmelerden kaynaklanan endüstriyel ve evsel nitelikli atıksuların arıtılması amacıyla, 18.000 m³/gün debisinde atıksu arıtma tesisi kurulmuş olup, tesis Ağustos 2008 tarihinden beri düzenli olarak çalışmaktadır.

Çizelge 262 – Eskişehir ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, ESKİ Genel Müdürlüğü-2013)

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
ESKİ Genel Müdürlüğü Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	105.000	83
Çifteler Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	İnşaa aşamasında	2.535	
Sivrihisar Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	İnşaa aşamasında	1.240	

Çizelge 263 – Eskişehir ilinde 2013 yılı itibariyle OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü, 2013)

OSB Adı	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi	18.000	Fiziksel-Kimyasal-Biyolojik (Aktif Çamur)	35-40 ton/gün	Porsuk Çayı

3. Atık

Eskişehir’de Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Odunpazarı ilçesi Sarıgungur Köyü 466 Sok. No:29/1’de faaliyet göstermektedir. Merkez ilçeleri oluşturan Tepebaşı, Odunpazarı İlçeleri ile Merkez dışında yer alan üç ilçemizden kaynaklanan evsel katı atıklar söz konusu düzenli depolama tesisine gelmektedir. Düzenli Depolama Tesisi yaklaşık 700.000 nüfusa hizmet vermektedir.

Diğer İlçelerde ise evsel katı atıklar düzensiz (vahşi) olarak depolanmakta olup, bu alanlarda düzenli depolama tesislerinin kurulması veya mevcut düzenli depolanma tesisine transfer edilmesi ile ilgili Büyükşehir Belediyesinin sorumluluğunda yer alan Kanun hükümleri çerçevesinde değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi’nden kaynaklanan sızıntı suları, sızıntı suyu havuzunda biriktirilmektedir. Geri devir pompaları ve geri devir hattı vasıtası ile sızıntı suyu, Katı Atık Depolama Lotu etrafında monte edilen lanslara takılan hortumlar yardımı ve yüzeysel sızdırma yöntemi ile atıkların üzerine gönderilmekte olup, sızıntı suyu buharlaşma ve geri devir ettirmek suretiyle bertaraf edilmektedir. Sızıntı suyunun herhangi bir alıcı ortama ve kanalizasyon sistemine deşarjı söz konusu değildir. Sızıntı suyu miktarı 40.000 m³/yıl olup, 9.600 m³ hacimli sızıntı suyu havuzundan geri devir yapılmaktadır. Sızıntı suyunun analizi 3’er aylık periyotlar halinde, akredite olmuş laboratuvarlarda yüklenici tarafından yapılmaktadır.

Çizelge 264 – Eskişehir ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayısı

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	- 7 adet geri dönüşüm - 6 adet toplama-ayırma tesisi

2013 yılı sonu itibariyle, Eskişehir ilinde 1 adet inşaat ve yıkıntı atığı geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Eskişehir’de 14 ambalaj üreticisi firma, 240 piyasaya süren firma, 5 ambalaj üreticisi ve piyasaya süren firma, 2 tedarikçi firma ve 1 piyasaya süren ve tedarikçi firma bulunmaktadır.

TABS verilerine göre 2013 yılında Eskişehir’de oluşan tehlikeli atığın 7.661,05 ton’u geri kazanılmış, 1.188,96 tonu bertaraf edilmiş, 2.613,45 tonu tesis içinde stokta beklemekte, 16.357,21 tonu da lisanslı firma stoğunda beklemektedir.

2013 yılında Eskişehir’de 297,38 ton atık motor yağı, 323,12 ton atık madeni yağ toplanmıştır. Toplanan atık yağın 354,31 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 6,75 tonu nihai olarak bertaraf edilmiş, 259,44 tonu da ilave yakıt olarak kullanılmıştır.

Eskişehir’de 1 adet akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup, 2013 yılında ilden ve ülke içinden gelen toplam 16.000 ton kg hurda akü bu tesiste işlenmiştir. Eskişehir ilinde 2013 yılında 1.400 ton atk akü toplanmıştır. Ayrıca 5 adet izinli hurda akümülatör geçici depolama alanı bulunmaktadır. Bu işletmelere ait 7 adet lisanslı araç mevcuttur. Ek olarak, Eskişehir ilinde 2013 yılında 2.728 kg atık pil toplanmıştır.

İlde bitkisel atık yağların geri kazanımı amacıyla bir tesise 19/12/2013 tarihinde Çevre İzin ve Lisans Belgesi verilmiştir. Ayrıca ilde bitkisel atık yağ taşıma lisansı bulunan firma sayısı 1, araç sayısı 3’tür. 2013’te 200,328 kg bitkisel atık yağ Eskişehir’de toplanmıştır.

İlde 2013 yılında 164.385 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır. İlde ÖTL kazanım tesisi bulunmaktadır. Enerji geri kazanım amacı ile Çimsa Çimento Sanayi AŞ. Eskişehir Çimento Fabrikası ilave yakıt olarak kullanmaktadır.

Eskişehir sınırları içinde oluşan tıbbi atıklar şehirdeki tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edildikten sonra Büyükşehir Belediyesine ait Düzenli Depolama sahasında nihai depolanmaktadır. İlde 2013 yılında 997 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Eskişehir ilinde 3’ü alt seviye, 4’ü de üst seviye olmak üzere toplam 7 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde Türkmenbaba Dağı civarında Kara Akbabaların (*Aegypius monachus*) Türkiye’de bilinen en büyük popülasyonu yaşamaktadır. Popülasyon 22-27 çiftten oluşmaktadır. Tür IUCN tarafından nesli tehdit altında tür ilan edilmiş ve Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşam Alanlarının Korunması Sözleşmesi uyarınca koruma altındadır.

Eskişehir ili sınırları içindeki en önemli sulak alan Balıkdamı olup, Milli Parklar, Av ve Yaban Hayatı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca koruma altına alınmıştır. Eskişehir ili, Sivrihisar İlçesi, Sakarya havzası içinde yer alan Balıkdamı Sulak Alanı, Eskişehir’in en önemli sulak alanı olup, 33,00 hektar büyüklüğündedir. Saha 9 tür balık çeşidi, 39 adet yerli ve 97 adet göçmen kuş potansiyeline sahiptir.

İlde Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğunda bulunan Balıkdamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası içerisinde tescilli Balıkdamı Sulak Alanı bulunmaktadır. Tescil tarihi 08.11.2004 tarihi olan Balıkdamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası’nın alanı 1.470 hektardır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğundaki Fidanlık Tabiat Parkının yüzölçümü 12 hektardır. Tescil tarihi 11.07.2011 olan Fidanlık Tabiat Parkı Eskişehir halkının dinlenme ve eğlence gereksinimini karşılamada önemli bir yere sahiptir. Alan içerisinde çam, kavak, söğüt vb araç türleri, Porsuk Barajı ve Bitki Koruma Parkı bulunmaktadır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı V. Bölge Müdürlüğü Eskişehir Şube Müdürlüğü sorumluluğunda tescil tarihi 11.07.2011 olan 50 hektar yüzölçümlü Musaözü Tabiat Parkı da bulunmaktadır. Musaözü Tabiat Parkı, rekreasyonel faaliyetlere uygun, il merkezine 20 km mesafededir, bu alandaki biyolojik çeşitlilik korunmaktadır.

İlde 8 adet tabiat anıtı bulunmaktadır. Bunlar:

- Çatacak Geyik Alanı
- Türk Fındığı
- Kokulu Ardıç I – II – III
- Kaya Ardıcı
- Kepez Saçlı Meşesi
- Piribaba Meşesi

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 265 – Eskişehir ilinde arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	701.127	49,69
Su Kütlesi	4.544	0,32
Orman	351.506	24,91
Sulak Alan	5.014	0,36
Çayır ve Mera	325.851	23,09
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	22.946	1,63

İlin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 15.04.2005 tarihinde Eskişehir Valiliği ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında imzalanan protokol çerçevesinde İl Genel Meclisinin 03.05.2006 tarih ve 57 sayılı kararı ve Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığının 08.05.2006 tarih ve 8/114 sayılı kararı ile incelenmiş ve onanmıştır. Metropolitan bölge sınırları içinde 1/25.000 ölçekli alt plan çalışmaları Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 266 – Eskişehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Eskişehir ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	35	2	10	6	6	0	4	63
ÇED Olumlu Kararı	4	1	2	0	1	0	0	8

Çizelge 267 – Eskişehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Eskişehir ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	65	71
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	17	73	90
TOPLAM	23	138	161

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 268 – Eskişehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	16	4	0	0	0	0	0	2	0	22
Ani (Plansız) Denetimler	0	330	68	16	343	3	30	102	0	722
Genel Toplam	16	356	67	10	291	3	30	102	0	744

Çizelge 268 – Eskişehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2014 (devam))

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	23	30.377,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
16	0,00

Çizelge 269 – Eskişehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Eskişehir ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	0	0	528.268	0	20.317	16.926	62.658	709.441
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	8	0	2	7	14	33

Eskişehir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 2013 yılı içerisinde hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıklarının kontrolü yönetmeliğı hükümlerine uygunsuzluk nedeni ile aynı işletmeye iki kez faaliyet durdurma işle-mi uygulanmıştır. Diğer yandan Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliğı'ne uygunsuzluk nedeni ile 7 adet işletmeye canlı müzik faaliyetini durdurma kararı verilmiştir.

Gaziantep

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Gaziantep ilinde konutlarda 99.506,984 m³, sanayide ise 282.244,772 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Gaziantep ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 270'de verilmektedir.

Çizelge 270 – Gaziantep ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

METEOROLOJİ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	25	0	104	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	103	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	0	98	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	0	98	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	0	96	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	23	0	94	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Gaziantep için 2013 yılı ortalama SO₂ değeri 12,25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olup, bu değer çok iyi olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca 2013 yılı ortalama PM10 değeri 74 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olup, bu değer yeterli olarak değerlendirilmektedir.

Gaziantep ilinde 30 (otuz) adet emisyon ölçüm yetki belgesi ve 138.135 adet egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kartalkaya barajı 1971 yılında taşkın önleme ve sulama amacıyla işletmeye açılmış ve 1986 yılından itibaren de Gaziantep ilinin içme suyu ihtiyacını da karşılamaya (220.000 m³/gün) başlamıştır. Ek olarak Kahramanmaraş-Narlı ovasındaki Mizmilli kaynağının kuzeydoğusunda Yuvalıdere vadisinde bulunan 30 adet sondaj kuyusu ile şebekeye verilen su miktarı ortalama 85.000 m³/gün'dür. Ayrıca şehrin değişik yerlerinde bulunan 14 kuyu ile şebekeye verilen su miktarı 35.000 m³/gün'dür. Elde edilen sular 400.000 m³/gün kapasiteli içme suyu arıtma tesisinde arıtılmaktadır.

Katı atık düzenli depolama alanında atıkların toprakla örtülmesi ve bozuşma sonucu oluşan sızıntı suyu 100x40x5 metre boyutlarında lagünlerde birikmektedir. Yaz ve kış dönemlerinde farklılık göstermekle birlikte günlük yaklaşık 200-300 ton sızıntı suyu depolama alanından vidanjörler ile çekilerek atık su arıtma tesisine taşınmaktadır. Sızıntı suyunun atık su arıtma tesisine taşınması işleminin mali yükü, arıtma tesisine getirdiği ek yük ve çevresel nedenlerle geçici bir bertaraf yöntemi olarak görülmektedir. Bu amaçla sızıntı suyunun yerinde arıtımı ve arıtılmış suyun saha içinde kullanımı öngörülerek 31.10.2012 tarihinde sızıntı suyu paket arıtma tesisi montajı adıyla ihale yapılmış olup, tesis şu an faal durumdadır.

Çizelge 271 – Gaziantep ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	Arıtma Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel, Biyolojik	200.000	176,2
Kızılhisar 2. İleri Biyolojik Arıtma	Fiziksel, Biyolojik, İleri	46.500	11,3
Oğuzeli Biyolojik Arıtma	Fiziksel, Biyolojik, İleri	8.000	2
Burç Paket Arıtma	Biyolojik Paket Arıtma	1.000	0,1
Bilek Beldesi Paket Arıtma	Biyolojik Paket Arıtma	Faal değil	
Arıl Paket Arıtma	Biyolojik Paket Arıtma	800	0,05
Akçaburç-İncesu Paket Arıtma	Biyolojik Paket Arıtma	400	0,025
Gülpınar Paket Arıtma	Biyolojik Paket Arıtma	200	0,013
GASKİSPOR Paket Arıtma	Biyolojik Paket Arıtma	20	0,0012

Çizelge 272 – Gaziantep ilinde OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (OSB, 2013)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Gaziantep OSB	FAAL	1.KADEME 30.000 m ³ /gün 2.KADEME 60.000 m ³ /gün Mevcut gelen debi: 50.000m ³ /gün Toplam tesis kapasitesi: 90.000m ³ /gün	Fiziksel Arıtma Kimyasal Arıtma Biyolojik Arıtma	85

3. Atık

İl merkezinden toplanan atıklar şehir merkezinin güneydoğusunda ve 11 km uzaklıktaki Mazmahor Uzun-dere Mevkiinde Düzenli Katı Atık Depolama Tesisinde bertaraf edilmektedir. Gaziantep merkezinde oluşan günlük evsel nitelikli katı atık miktarı ortalama 1.300 tondur. 2013 yılında bertaraf edilen çöp miktarı ise 500.848 ton/yıldır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesine ait düzenli katı atık depolama sahasında metan gazının toplanarak yıllık 5,65 MGW/h elektrik üretilmesi planlanmaktadır.

Çizelge 273 – Gaziantep ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	31

İl genelinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın veri tabanına kayıtlı 787 ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme bulunmaktadır. 2013 yılında 8 ilçe belediyesinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın tarafından onaylanmış Ambalaj Atığı Yönetim Planı bulunmaktadır. İlde ambalaj atıklarının toplanması ve ayrılması konusunda geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı 12 adet, ambalaj atığı geri kazanımı yapan geçici faaliyet belgeli/çevre lisanslı 31 adet işletme bulunmaktadır.

2013 yılında Gaziantep ilinde TABS verilerine göre 2.035,85 ton tehlikeli atık geri kazanıma gönderilmiş, 126,53 ton tehlikeli atık da bertaraf edilmiştir. İlde tehlikeli atık, atık yakma ve beraber yakma konusunda lisans alan 6 tesis bulunmaktadır.

Gaziantep ilinde 2013 yılında 265,53 ton atık motor yağı, 92,04 ton atık endüstriyel yağ toplanmış, 367,62 ton atık yağ da geri kazanılmıştır. İlde, atık madeni yağ kullanarak geri kazanım yapan lisanslı dört adet tesis bulunmaktadır.

İlde oluşan hafriyat toprağı - inşaat ve yıkıntı atıkları, Otogar mevki Beylerbeyi Köyü eski taş ocağında bulunan Hafriyat Atığı Depolama Alanı'nda depolanmaktadır.

İlde 4 adet atık akümülatör geri kazanım tesisi bulunmakta olup 2013 yılında Gaziantep'te 7.184 ton atık akü toplanmıştır. Yine aynı dönemde Gaziantep'te 1.026 kg atık pil toplanmıştır.

İlde bitkisel atık yağ geri kazanımı konusunda geçici faaliyet belgesi/çevre lisansı alan 6 adet tesis bulunmaktadır.

İlde oluşan tıbbi atık miktarı ortalama 3,5 ton /gün'dür. Gaziantep Büyükşehir Belediyesine ait Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi ilde Şahinbey ilçesi, Bağlarbaşı Köyü, Alıçlı mevkiinde bulunmaktadır. 2013 yılında Gaziantep'te 1.707,56 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Gaziantep ilinde 4'ü alt seviye, 2'si de üst seviye olmak üzere toplam 6 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Gaziantep'te 38 familyaya ait 93 kuş türü tespit edilmiştir. Bu türler içerisinde 9'unun neslinin tehlike altına girmeye yakın, 2'sinin tehlike altında, 6'sının durumunun hassas, 1'nin de neslinin yok olmak üzere olduğu belirlenmiştir. Güney Fırat Havzası Karkamış Bölgesi ülkemizde ve dünyada nesli tehlike altında olan ve kırmızı listede yer alan Turaç (*Francolinusfrncolinus*) ve Küçük Karabatak türlerinin dağılım gösterdiği ve barındığı alanlardandır. Ayrıca alan nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan Fırat Kaplumbağası (*Rafetuseuphraticus*) için son derece önemli bir alandır. Ayrıca alanda Pasbaş pakta (*Aythyanyroca*), Sazhorozu (*porphyroporphyrrio*) üremekte ve Çizgili Sırtlan (*Hyaenahyaena*)'ın da bulunduğu bilinmektedir.

"Flora of Turkey"e göre Gaziantep ilinde 645 adet bitki türü bulunmaktadır. Bu bitki türleri içerisinde 77 tanesi endemiktir, bunlar arasında 7 tür Gaziantep endemiğidir. Fırat Kavağı alanda bulunan nadir türlerdendir.

İl sınırları içerisinde Fırat Nehri üzerinde 1 adet sulak alan bulunmaktadır. 17.05.2005 tarih ve 25818 sayılı resmi gazetede yayınlanan sulak alanların korunması yönetmeliğı uyarınca Ulusal Sulak Alan Komisyonununun 2008 yılı 1. Olağan Toplantısında Karkamış kıyısı sulak alanı koruma bölgesi ilan edilmiştir.

Karkamış Sulak Alanı, idari olarak Gaziantep ili Karkamış ilçesi sınırlarında yer almakta olup, Gaziantep şehir merkezine uzaklığı 75 km'dir. Alan, Karkamış ilçesinin doğusunda, Şanlıurfa ili Birecik ilçesinin güneyinde yer almaktadır. Alanın toplam yüzölçümü 10.470 ha olup rakımı 385 metredir. Karkamış sulak alanı, uygun iklim koşulları, zengin besin varlığı ve farklı ekolojik karakterdeki habitatlarıyla ülkemizin zengin yaban hayatına sahip sulak alanlarından birisidir. 2005-2008 yılları arasında Karkamış Sulak Alanında yapılmış çalışma sonuçlarına göre; alandan bugüne kadar toplam 813 bitki, 46 sürüngen ve çift yaşamlı, 13 balık, 6 kelebek, 57 örümcek, 11 memeli ve 110 kuş taksonu tespit edildiğı görülmüştür.

İldeki anıt ağaçlar şunlardır;

Gaziantep merkez kalealtı Dut Ağacı (*Marus alba L.*): Gaziantep kalesi altı, Naip hamam sokak ile köprübaşı sokağın kesiştiğı yerde Naip Hamam sokağı arkasında tarihi kahvehane önü [Osmanlı Dönemi (Geç)] Sebilin yanıbaşında, kaldırım üzerinde bulunan beyaz dut ağacı 33 pafta, 351 ada üzerinde yer almaktadır. Ağacın gövde çapı 6 m, yüksekliğı 15-20 m, gövde yüksekliğı 3,5 m yüksekliğindedir. Ağacın yaşı 250-300 m olarak tespit edilmiştir. Beyaz dut ağacı 2000 yılında Anıt Ağaç olarak tescil edilmiş ve koruma altına alınmıştır.

Nizip ilçesi Bahçeli Köyünde bulunan *Quercus brantii* (İran Palamut Meşesi): Gaziantep İli Nizip İlçesi Bahçeli Köyü sınırları içerisinde Keldağ mevkiinde bulunan beyaz İran Meşe Palamut ağacı Y=0385730, X=4090977 koordinatlarında yer almaktadır. İran Meşe Palamudu 685 rakımında, 100 cm gövde çapı, 12 m yüksekliğe, gövde yüksekliğı 3 m'dir. Ağacın yaşı 230 yıl olarak tespit edilmiştir. *Quercus brantii* (İran Palamut Meşesi) 2009 yılında Anıt Ağaç olarak tescil edilmiş ve koruma altına alınmıştır.

Şahinbey ilçesi Geneyik Köyü (Beyaz Dut Ağacı): Şahinbey ilçesi, Geneyik Köyü İlköğretim Okulunun Bahçe konturunda bulunan dut ağacı 59 pafta, 2432 parselde bulunmaktadır. Ağacın gövde çapı 6,5 m, üst gövde çevresi 5,5 m, alt gövde çapı 6,5m ağacın yüksekliği 15-20 m, gövde yüksekliği 4,5-5 m ölçülerinde, bulunmaktadır. Yapılan analizlerde yaklaşık 300-350 yaşında olduğu tespit edilen ağaç Tabiat Varlığı özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde bulunan taşınmaz, doğal yaşam tarzı bakımından benzerlerinden farklı yetiştirme nitelikleri göstermektedir. Güzellik açısından doğal görünümünden esaslı şekilde sapma göstermekte, dikkat çekici olduğu yaş tespiti çalışmalarında ağacın yaklaşık 300-350 yaşında olduğu tespit edilmiştir. 2000 yılında anıt ağaç olarak tescilli yapılarak koruma altına alınmıştır.

Gaziantep'te anıt niteliği taşıyan ağaçlar;

Yavuzeli İlçesi, Tokaçlı Köyü Göbekli Mezrasında 3 adet Antep Fıstığı ağacı anıt ağaç olarak tescillenmiştir. Bunlar;

1 nolu ağaç: 119 ada, 9 parsel ve 379586 ile 4122846 koordinatlarında bulunur. Boyu 8-10 m, çevresi 4,80 m olarak ölçülmüştür. Yapılan yaş ölçümlerinde ağacın 550-600 yaşında olduğu tespit edilmiştir. 14.06.2012 tarih ve 28 sayılı Bakanlık Makamı Oluru ile anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

2 nolu ağaç: 103 ada, 73 parsel ve Y= 379504, X= 4122964 koordinatlarında bulunur. Boyu 8-10 m, çevresi 5 m olarak ölçülmüştür. Yapılan incelemelerde yaklaşık 600-650 yaşında olduğu tespit edilen ağaç 14.06.2012 tarih ve 29 sayılı Bakanlık Makamı Oluru ile anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

3 nolu ağaç: 119 ada, 9 parsel 380075 ile 4122985 koordinatlarında bulunmaktadır. Boyu 8-10 m, Çevresi 3,35 m, yaşı 200-300 olarak ölçülmüştür. 14.06.2012 tarih ve 30 sayılı Bakanlık Makamı Oluru ile anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

Şahinbey ilçesi Morcalı Köyü Çınar Ağacı: Çınar Ağacı Şahinbey ilçesi, Morcalı Köyü, Y= 329352, X= 4087825 koordinatlarında bulunmaktadır. Ağacın çevresi 710 cm, boyu 25 m, yapılan incelemede yaşının 500 üzeri olduğu tespit edilen ağaç korunması gereken tabiat varlığı özellikleri taşıdığından koruma altına alma çalışmaları başlatılmıştır. 31.07.2014 tarih ve 7687 sayılı Bakanlık Makamı Oluru ile anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

Nizip ilçesi Sekili Mahallesi Doğu Çınarı (*Platanus orientalis L.*): Doğu Çınarı Nizip ilçesi Sekili Mahallesi 380932, 4092646 koordinatlarında bulunmaktadır. Ağacın çevresi 690 m, boyu 26 m yaşı 500 üzeri olarak ölçülmüştür. Korunması gereken Tabiat Varlığı özellikleri taşıdığından koruma altına alma çalışmaları başlatılmıştır. Ölçülmüş olan Doğu Çınarı 27.10.2014 tarih ve 10792 sayılı Bakanlık Makam Oluru ile anıt ağaç olarak tescil edilmiştir.

Lokal Endemik Antepkayakekiği'nin (*Satureja aintabensis* P.H. Davis) Yayılışı, Populasyon Durumu: İlin, Şehitkamil ilçesi, Dülükbaba Ormanı bitişiğinde 248 Ada; 2676, 2723 parseller ve 245 Ada; 1 parsel üzerinde yayılış gösteren Dünyada endemik bir flora tür olan Antepkayakekiği (*Satureja aintabensis*) yaşam alanını koruma altına alma çalışmaları devam etmektedir.

Habitat Özellikleri Ve Türü Tehdit Eden Faktörler: Antepkayakekiği (*Satureja aintabensis* P.H. Davis) Ballıbabagiller (*Lamiaceae*) familyasına ait, dünyada sadece Gaziantep Dülükbaba Tabiat Parkı içerisinde yetişen lokal endemik bir bitki türüdür.

Bitkinin günümüzdeki populasyonu oldukça küçük olup, arkeolojik yerleşim alanı içerisinde bulunması ve kekik olarak toplanma olasılığı nedeniyle nesli tehdit altındadır. Bu nedenle Uluslararası Doğa Koruma Kurumu Kırmızı Listesi (IUCN Red List Categories Version 3.1) kategorilerinden CR [Critically Endangered (Vahim= Çok Tehlikede)] kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoriye giren türler eğer koruma önlemleri alınmazsa gelecekte yok olma tehlikesi altına girecektir.

Satureja L. (Kayakekiği) cinsi 70'den fazla tür ihtiva etmektedir. *Satureja L.* türleri başta Batı Akdeniz Havzası olmak üzere tüm Avrupa Kıtası'nda yayılış göstermektedir. Türkiye'nin dışında İran ve Kuzey Afrika'da yetişen bazı türleri de vardır (Greuter, 1986).

Ülkemizde *Satureja L.* cinsinin 15 türü bulunmaktadır (Davis, 1980, 1982). Bu türlerden 4 tanesi endemiktir (Öztek ve ark. 2004) *Satureja L.* türleri çay, baharat ve halk ilacı olarak "kekik, sater, zahter, sivrikekek" gibi isimler altında kullanılmakta olup ekonomik öneme de sahiptir.

Türün Tanımı: Bitki çok yıllık, tabanda sert odunsu ve çok gövdelidir. Gövdesi basit dallanmış, kırılğan, ince yapılı, 10- 45 cm boyundadır. Tüyle geriye kıvrık ve dikdir. Yapraklar açık yeşil, dikdörtgenimsi- çizgisel, 5-15 mm boyunda, 1-2 mm genişliğinde, sapsız, küt uçlu, kenarda düz, tabana doğru daralmış durumdadır. Tüyle kısa, yumuşak ve az sayıda, yoğun kırmızı renkli salgı noktalıdır. Çiçek durumu seyrek Çanak yapraklar 2-4 mm uzunluğunda belirgin iki dudaklı, Taç yapraklar morumsu leylak, çiçeklenmenin başlangıcında beyaz renkli, 5-6 mm uzunluğundadır. Tohumu açık kahverengi, 1-1,5 mm boyunda, genişçe dikdörtgeni (fındıkçık) şekillidir.

S. aintabensis P.H. Davis çiçek durumu'nun seyrek olması ve çiçek kümelerinin birbirinden uzak olması ile Doğu Anadolu'da yayılış gösteren *S. macrantha* türüne benzemektedir. Ayrıca taç yaprak boyutları ve rengi açısından da, Türkiye'nin yaklaşık tüm bölgelerinde yayılış gösteren *S. hortensis* türüne yakındır. Fakat yetişme şekli, yaprak yapısı, kök sistemi ve pedunkul boyutları ile diğer türlerden ayrılmaktadır. Çiçeklenme zamanı Temmuz-Ekim ayları arasındadır.

Populasyon Durumu: Bu lokal endemik türün yetiştiği alan 300 m x 1000 m genişliğinde bir alandır. Alanda yaklaşık 500 birey bulunmakta ve yetişme yeri yakınında tarihi Dülük antik kenti kaya mezarları bulunmaktadır.

Bu populasyon haricinde başka bir yerde kaydı bulunmamaktadır. Bu özelliği ile son derece önemli bir biyoçeşitlilik üyemizi oluşturmaktadır.

Türün Geleceğine Yönelik Tehditler: Antepkayakekiğinin yetiştiği alan Gaziantep ilinin Dülükbaba orman alanı Tabiat Parkı olarak kullanılmaktadır ve tür üzerinde insan baskısı mevcuttur. Antepkayakekiği, 2001 yılında yayınlanan en son Uluslararası Doğa Koruma Kurumu listesinde (IUCN Red List Categories Version 3.1) yeniden belirlenen kategorilere göre de, 10 km²'den daha az yayılış alanı kapladığı için CR kategorisi içerisinde, ölçüt (B2b) alt kategorisine girmektedir. (IUCN, 2001). CR kategorisine göre durumu "vahim"dir. Bu gruba giren türler eğer korunma tedbirleri alınmazsa gelecekte yok olma tehlikesi altına girecektir.

Tek lokaliteden bilinen *Satureja aintabensis* P.H. Davis (Antepkayakekiği) orman ve mesire alanı içerisinde bulunması itibarıyla, ormanın genişletilmesi, orman yolu açılması, gibi faaliyetler sonucunda türün yayılış alanı yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Ayrıca, ileriki yıllarda bitkinin bulunduğu alanda kazı çalışmaları yapılabileceğinden bitkinin zarar görebileceği düşünülmektedir.

Alınması gereken koruma tedbirleri: Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabına göre (Ekim ve ark., 2000) tür tehlike altında bulunan türler arasında yer almaktadır. Günümüzde dünyada sadece Gaziantep Dülükbaba ormanları içerisinde yetiştiği bilinen Antepkayakekiği lokal endemik türüne yönelik herhangi bir koruma tedbiri bulunmamaktadır. Bu sebeple türün acil olarak koruma altına alınması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için, Alanın sınırları çevresine tel örgü çekilerek insan ve hayvan girişi engellenmeli ve antropojen etkiler azaltılmalıdır. Bitkinin yaşam alanının muhafazası için alanda bulunan patika yolun genişletilmesine, beton, asfalt ve parke taşı gibi yol yapımına müsaade edilmemelidir.

5. Arazi Kullanımı

Gaziantep ili 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planında kent merkezi çevresi ile kentin çeperlerinde yer alan sanayi alanları ile üniversite alanı ile birlikte gelişme konut alanları, kuzeyinde mevcut organize sanayi bölgesi ile birlikte önerilmiş sanayi alanı kentin batısında önerilmiş sanayi alanları planlanmıştır. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planında genel olarak kompakt bir gelişme planlanmıştır.

Çizelge 274 – Gaziantep ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	370.737	54,36
Su Kütlesi	6.246	0,92
Orman	183.861	26,96
Sulak Alan	1.176	0,17
Çayır ve Mera	48.041	7,04
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	71.987	10,55

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 275 – Gaziantep ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Gaziantep ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	0	16	16	6	2	9	62
ÇED Olumlu Kararı	3	2	0	2	2	0	0	9

Çizelge 276 – Gaziantep ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Gaziantep ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	8	43	51
Çevre İzni Belgesi	11	46	57
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	26	6	32
TOPLAM	45	95	140

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 277 – Gaziantep ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	16	34	19	5	26	7	6	75	153
Ani (Plansız) Denetimler	0	304	186	11	493	12	15	83	946
Genel Toplam	16	338	205	16	519	19	21	158	1.099

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	88	74.096,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
354	0,00

Çizelge 278 – Gaziantep ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Gaziantep ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	121.908	121.908	81.272	40.636	0	0	170.432	0	536.156
Uygulanan Ceza Sayısı	3	3	2	1	0	0	12	0	21

İlde 2013 yılında, 2872 sayılı Çevre Kanununun 20. Maddesinin e bendi uyarınca 10 tesise (1 Turizm Sektörü, 4 Tarım, Gıda ve Hayvancılık Sektörü, 3 Atık Kimya Sektörü, 2 Sanayi Sektörü) faaliyeti durdurma/kapatma kararı verilmiştir.

Giresun

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Giresun ilinde hava kalitesi ölçüm istasyonu verilerine göre Giresun 2. derece hava kirliliği yaşayan iller arasında yer almaktadır. İlde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ısınma amaçlı kullanılan yakıtlardır. Isınma amaçlı 2013 yılında ile toplam 70.315,290 ton ithal, 700 ton yerli kömür girişi yapılmıştır. Bunun yanında ilin çanak konumunda olması ve sık sık görülen inversiyon etkisi nedeniyle özellikle kış döneminde kirlilik bazı günlerde yoğun olarak hissedilmektedir. Topoğrafik yapı ve plansız kentleşme nedeniyle şehrin büyük bir kısmında hava sirkülasyonu yoktur.

İlde 2013 yılı içerisinde yapılan istasyon ölçümlerinde, hiçbir kirletici için sınır değerler (KVS ve Uyarı Eşiği Değerleri) aşılmamıştır. 2013 yılında Giresun ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 279'da verilmektedir.

Çizelge 279 – Giresun ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	GİRESUN	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	8	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2014 yılı itibari ile doğalgaz kullanımı aktif hale gelecek olup, dağıtım çalışmaları devam etmektedir. İlde doğalgaz çalışmalarının tamamlanmasıyla kömür kullanımının azalacağı, buna bağlı olarak hava kalitesinde olumlu yönde gelişme olacağı beklenmektedir. Trafikten kaynaklanan kirliliği önlemek amacıyla araçların egzoz gazı ölçümlerini yaptırılmalarına dönük kontrol ve denetimler devam etmektedir.

İlde 5'i il merkezinde, 3'ü ilçelerde (bir adet şehrin doğu kısmında Tirebolu ilçesinde, bir adet batı kısmında Bulancak ilçesinde ve bir adet güney ilçelerinden Şebinkarahisar ilçesinde) ve 1 adet mobil olmak üzere toplam 9 adet egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi düzenlenmiştir.

2012 yılında egzoz emisyon ölçümü yaptıran araç sayısı 34.240 iken bu sayı 2013 yılında 37.863'e çıkmıştır. 2013 yılında 264 araçta kontrol yapılmış ve tüm araçlarda emisyon ölçüm pulu bulunduğu tespit edilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl topraklarındaki akarsuların tümü, dağların dik yamaçlarından büyük bir hızla aktığından oluk biçimli derin vadiler oluşmuştur. İlin kuzey bölümünde, Giresun Dağları ile Kuzey Anadolu Dağlarının bazı kesimlerinden doğan çok sayıda akarsu vardır ve bu nedenle kıyı şeridi sık vadiler ağıyla yarılmıştır. Giresun ilinde önemli büyüklükte göl yoktur. Ancak yüksek kesimlerde küçük buzul gölleri bulunmaktadır. Giresun ili yeraltı suyu toplam emniyetli rezervi 140 hm³/yıldır.

2012 yılı verilerine göre ilde yüzeysel su kaynaklarında çekilen su miktarı 19.710.000 m³/yıl, yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ise 10.445.000 m³/yıl'dır. Giresun ilinde yer alan belediyeler içme ve kullanma su ihtiyaçlarının yaklaşık % 95'ini akarsu havzalarında bulunan derin kuyulardan ve kaynak sularından karşılamaktadır. Alucra, Çamoluk ve Şebinkarahisar ilçelerimizde tarımsal amaçlı su ihtiyacı, sulama göletlerinden (yüzeysel sular) karşılanmaktadır. İl geneline yayılan az sayıdaki sanayi tesisinin kullandığı su, derinkuyu ya da keson kuyulardan karşılanmaktadır. Bu suyun içme suyu, sanayi, tarım vb. alanlardaki kullanım miktarları için net bilgi bulunmamaktadır. İlde içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır.

Giresun ili merkez belediyesinde ön arıtma + 2 adet derin deniz deşarjı bulunmaktadır. 2 ilçe belediyesinde evsel atıksu arıtma tesisi (Fiziksel+Biyolojik) bulunmaktadır. Ayrıca 2013 yılı itibariyle 4 adet tesisin atıksu arıtma tesisi projeleri onaylanmıştır.

Çizelge 280 – Giresun ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Merkez Emniyet	Fiziksel	51.840	
Merkez Aksu	Fiziksel	3.800	
Görece Belediye Başkanlığı	Fiziksel		İnşaat aşamasında
Çamoluk Belediye Başkanlığı	Fiziksel		İnşaat aşamasında
Doğankent Belediye Başkanlığı	Fiziksel		İnşaat aşamasında

İlde denize kıyısı bulunan yerleşim yerleri içinde denetime tabi olan toplam 20 adet yüzme alanı ve plaj mevcut olup bunların içinde 14 yüzme alanı izlemeye, diğer 6 yüzme alanı ise incelemeye tabi bulunmaktadır. İzlemeye tabi olan 14 plaj noktasından ve incelemeye tabi olan 6 plaj noktasından alınan toplam 179 deniz suyu numunesinin tamamında yapılan analiz sonuçlarının uygun olduğu görülmüştür. İl sınırları içerisinde denizde balık çiftliği ve Mavi Bayrak almaya hak kazanan plaj/marina bulunmamaktadır.

İlin akarsuları ve besleyen kollarında 59 adet balık çiftliği bulunmaktadır. Yıllık kapasitesi 250 ton bu tesislerde sadece alabalık yetiştirilmektedir.

İldeki HES'lerin büyük bir kısmı nehir tipidir. 2013 yılı itibariyle üretimde olan hidroelektrik santral sayısı 20'dir.

3. Atık

Giresun ilinin 2013 yılı itibariyle nüfus 425.007 olup, toplam katı atık miktarı 144.267 ton/yıl, kişi başına düşen ortalama katı atık miktarı ise 0,93 kg/kişi-gün'dür (Türkiye İstatistik Kurumu –TÜİK). İl Merkezinde toplanan ortalama katı atık miktarı yaz aylarında 120 ton/gün, kış aylarında 110 ton/gün dür.

2013 yılı itibariyle, Giresun ili merkezde konutlardan, ticari yerlerden, kurum ve kuruluşlardan toplanan katı atıklar, konteynırlarda biriktirilmekte, çöp araçları vasıtasıyla şehir merkezinden 4 km uzaklıktaki vahşi depolama alanına taşınmakta idi. Bu alanda özel bir şirket tarafından kısmen de olsa atıklar; plastik, cam, metal ve kâğıt olarak ayrıştırılıp geri kazanımı sağlanmaktadır. 05.06.2014 tarihi itibariyle Giresun'un doğusunda yer alan Görece İlçesinin Çavuşlu Beldesi sınırlarında bulunan katı atık düzenli depolama tesisi açılmıştır. 17,93 ha'lık alanda 425.000 kişiye hizmet edecek tesis 16 yıl hizmet verecek kapasitededir.

Çizelge 281 – Giresun ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde 2013 yılı itibariyle 110 adet atık yağ üreticisi tespit edilmiştir. Yaklaşık 70,747 ton/yıl atık yağ Ulusal Atık Taşıma Formu kullanarak lisanslı taşıyıcılarla lisanslı bertaraf ve geri kazanım tesislerine ulaştırılmıştır. TABS veri tabanına göre 66,064 ton/yıl atık yağın veri tabanına girildiği, 4.683 ton/yıl atık yağın veri tabanına girilmediği ve 9,053 ton/yıl atık yağın da stok olduğu belirlenmiştir.

2013 yılı içinde 29.675 kg bitkisel atık yağ lisanslı araçlar ile lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. İlde 30 ton kapasiteli bir adet bitkisel atık yağ deposu faaliyet göstermektedir. İlde 2013 yılında 270 ton atık lastik toplanarak geri dönüşümleri sağlanmıştır.

İlde tıbbi atıklar 2006-2011 yılları arasında ise gömme işlemi uygulanarak bertaraf edilmekte iken 2011 yılından itibaren sterilizasyon işlemi uygulanarak bertaraf edilmektedir. 2013 yılı içerisinde Giresun merkez ilçede, "Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi" kurulmuştur. 2013 yılı içerisinde Giresun'de 308 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

İl bazında 1 adet lisanslı plastik ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi ile ambalaj atıkları geri kazanılarak ekonomik katkıya sağlanmaktadır. Ayrıca İlde 1 adet bitkisel atık yağ geçici depolama alanı ve 2 adet tıbbi atık taşıma aracına lisans belgesi verilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde alt seviye grubuna dahil 3 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır. Bu kuruluşların büyük endüstriyel kazalara karşı onaylanmış acil eylem planları bulunmaktadır. Ayrıca Giresun ili Doğu Karadeniz Bölgesi Acil Müdahale Planı (AMP) kapsamındadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Giresun ilinde ormanlık alanlar oldukça geniş bir yer kaplamaktadır. Giresun ilinin tüm sahası 721.538 hektardır. İl arazisinin %34'ünü oluşturan 245.129 hektar alan orman, orman ürünleri sanayinin hammaddesini karşılamaktadır. Bu orman alanlarının %71'i verimli orman, %29'u bozuk orman alanlarından oluşmaktadır.

Doğal bitki örtüsü, iklim özellikleri ve yükseltilere göre değişir. 800 m yüksekliğe kadar fındık ve meyve ağaçları ile genellikle yapraklarını döken ağaçlar yer almaktadır. Bu arada kızılbaş, akçaağaç, katın, gürgen, meşe, ıhlamur ve kestane gibi ağaçlar bulunmaktadır. 800–1.200 m yükseklik arasında iğneli ağaçlardan sarıçam, ladin, dişbudak, köknar ve meşe gibi ağaçlara rastlanır. 2.000 m den yukarıda genellikle Alpin nebatları görülür. Yazında yeşilliğini koruyabilen bu bölgenin yaylacılık ve hayvancılıkta önemli yeri vardır. Boylu orman ağaçlarının arasında genellikle orman gülü, çalı çiçeği, ılgın, karayemiş, defne, şimşir gibi çalı formulu bitkiler bulunur. Toprak üstü florası ise sürünücü, otsu ve soğanlı bitkiler ile mantarlardan oluşur. Bunların başlıcaları; böğürtlen, şerbetçi otu, çeşitli çayır otları, eğrelti otu, çuha çiçeği, düğün çiçeği, yabani çilek, basur otu, ısırgan, kuzukulağı, geven, kekik, nane, çeşitli yosunlar, kardelen, zambak, salep, sıklamen ve mantarlardır. İç bölgeler de ise karasal iklimin etkili olduğu step bitkileri bulunmaktadır.

Çizelge 282 – Giresun ilindeki tabiat varlıkları

NO	TABİAT VARLIKLARI	SİT DURUMU	İLÇE	MEVKİİ
1	Cumhuriyet İlkokulu önündeki 10 adet asırlık ağaç	Anıt Ağaç	Merkez	
2	Millet Bahçesindeki 9 adet asırlık ağaç	Anıt Ağaç	Merkez	
3	Yeşilgiresun İlkokulu önündeki 1 adet asırlık ağaç	Anıt Ağaç	Merkez	
4	Giresun Kalesi	I. Derece Doğal ve	Merkez	
5	Giresun Adası	II. Derece Doğal ve	Merkez	
6	Alucra Arda Köyü Mağarası	Tabiat Varlığı	Alucra/Arda Köyü	
7	Alucra Çakmak Köyü Tepesidelik	Tabiat Varlığı	Alucra/Çakmak Köyü	Tepesidelik
8	Çanakçı Gönderli 1 adet	Anıt Ağaç	Çanakçı	Gönderli
9	Espiye Andoz Kalesi	I. Derece Arkeolojik ve	Espiye/Arıdurak Köyü	Andoz

Çizelge 282– Giresun ilindeki tabiat varlıkları (devam)

NO	TABIAT VARLIKLARI	SİT DURUMU	İLÇE	MEVKİİ
10	Eynesil İlçesi Gümüşçay Mah. Selvi	Anıt Ağaç	Eynesil	Çarşı
11	Görele Karaburun Mevkii	III. Derece Doğal Sit	Görele/Karaburun Köyü	
12	Tirebolu İlçesi Civil Köyü Sahil Mevkii	III. Derece Doğal Sit	Tirebolu	Sahil
13	Tirebolu Yeniköy Mah. –Gelibolu-	I. Derece Doğal Sit	Tirebolu	Sahil
14	Tirebolu Doğu Sahil Şeridi	Doğal Sit	Tirebolu	Sahil
15	Kilise Burnunun batsından yer alan Espiye kıyılarına kadar uzanan	II. Derece Doğal Sit	Tirebolu	Sahil
16	Yağlıdere İlçesi Derindere Köyü Gölyanı Obası	III. Derece Doğal Sit	Yağlıdere/Derindere Köyü	
17	Keşap İlçesi Çamlıca Köyü	Denizli-Pamukkale benzeri	Keşap/Çamlıca Köyü	Okulyanı
18	Tirebolu İlçesi Hükümetdüzü Mah. 3 adet erguvan ağacı	Anıt Ağaç	Tirebolu	Hükümetdüzü
19	Yağlıdere İlçesi Sınırköyü Göl yanı	III. Derece Doğal Sit	Yağlıdere	
20	Görele İlçesi İsmailbeyli köyü Andıç Ağacı	Anıt Ağaç	Görele/ İsmailbeyli	
21	Bulancak İlçesi İnece Köyü	Tabiat Kültür Varlığı	Bulancak/İnece	Gelinkaya
22	Eynesil İlçesi	Doğal Sit	Eynesil	
23	Keşap İlçesi Armutdüzü Köyü Şahinkayası	I. Derece Doğal Sit	Keşap/Armutdüzü Köyü	Şahinkayası

Çizelge 283 – Giresun ilinde bulunan tabiat parkları

1.	Ağaçbaşı Tabiat Parkı	89,30 ha
2.	Koçkayası tabiat parkı	354,00 ha
3.	Kuzalan Şelalesi Tabiat Parkı	4.820 dekar
4.	Yedideğirmenler ve Mağarası Tabiat Parkı	1.030 dekar

Giresun ilinde tescillenmiş tabiat anıtı bulunmamakla birlikte Karagöl Dağı ve Şahinkayası'nın tabiat anıtı yapılması için çalışmalar devam etmektedir.

Giresun'da 33 adet tescilli anıt ağaç; arazi etüt, envanteri tamamlanmış ve tescil aşamasında olan 112 aday anıt ağacı ve tabiat anıtı vardır.

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 284 – Giresun ilinin arazi kullanım durumu**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	166.369,0	24,35
Su Kütlesi	3.363,4	0,49
Orman	245.129,0	35,89
Sulak Alan	0,0	0,00
Çayır ve Mera	150.000,0	21,96
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	118.238,6	17,31

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 285 – Giresun ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Giresun ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	18	3	0	0	1	5	0	27
ÇED Olumlu Kararı	1	3	0	0	0	0	0	4

Çizelge 286 – Giresun ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Giresun ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	9	11
Çevre İzni Belgesi	0	17	17
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	2	26	28

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 287 – Giresun ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Giresun ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	11	0	0	0	0	0	0	0	0	11
Ani (Plansız) Denetimler	0	114	83	0	185	0	45	37	12	409
Genel Toplam	11	114	83	0	185	0	45	37	12	420

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
36	0,00

Çizelge 288 – Giresun ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Giresun ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	81.272	0	0	0	0	65.358	3.260	149.890
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	0	0	0	0	6	8	16

Giresun ilinde 2013 yılında Çevre Kanunu'nun 15inci maddesi gereğince 2 tesise kapatma cezası uygulanmıştır.

Gümüşhane

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Gümüşhane ilinde 2013 yılı içerisinde konutlarda 2.432.481 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Gümüşhane ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 289'da verilmektedir.

Çizelge 289 – Gümüşhane ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	0	87	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5	0	95	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	4	0	96	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	84	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	62	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	67	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	89	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	8	0	76	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Gümüşhane ilinde 2013 yılında, 3 adet egzoz gazı emisyon yetki belgesine sahip istasyon bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2013 yılında toplamda 9.316 aracın egzoz gazı ölçümü yapılmıştır. 2013 yılı içerisinde ilde yetkili istasyonlara Çevre Şehircilik Döner Sermaye Saymanlığınca 8.670 pulun satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Gümüşhane Belediyesi kentsel su ihtiyacını Harşit Çayı alüvyonlarında açılan 5 adet keson kuyu ile ve Hal-ğent ve Soğukpınarı kaynaklarından karşılamaktadır. İhtiyacın en büyük kısmı kuyulardan alınmakta, kaynaklardan ise az bir miktar temin edilmektedir. İçmesuyu arıtım tesisi mevcut değildir.

Gümüşhane Merkez İlçe'nin kanalizasyon şebekesi, toplayıcı ve kollektör hatları ve yağmursuyu projesi 1992 yılında tamamlanmış, inşaatı ise 2001 yılında bitirilerek İller Bankası tarafından kesin kabulü yapılmıştır. Gümüşhane ilinde kanalizasyon hizmeti alan nüfus oranı %89'a ulaşmıştır.

Çizelge 290 – Gümüşhane ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Gümüşhane Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	3.945	-
Kürtün Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	-
Kelkit Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-
Köse Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-
Şiran Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-
Torul Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-

2012 yılında Gümüşhane Belediye Başkanlığı tarafından Atıksu Arıtma Tesisi ihalesi yapılmış olup inşaat aşamasına geçilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yaptırılan atıksu arıtma tesisi Mart 2014 tarihinde faaliyete geçerek Gümüşhane il merkezinin toplanan atıksularını arıtmaya başlayacaktır. Arıtılan atıksu Harşit çayına deşarj edilmektedir.

Gümüşhane organize sanayi bölgesinde 500 kişi (100 m³/gün) kapasitesi atk su arıtma tesisi yapılması planlanmıştır. Organize sanayi bölgemizde 59 firma için yer ayrılmış olup, bu alanlarda 21 tanesi dolu durumdadır.

Gümüşhane Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı, Yetiştiriciliği ve Su Ürünleri Şubesi 2013 yılı verilerine göre 105 dönüm alanda alabalık üretimi yapılmakta olup 2013 yılında toplam 1.705.595 kg üretim yapılmıştır.

3. Atık

Gümüşhane ilinde günlük toplanan çöp miktarı yaklaşık olarak 30,5 tondur. Bu miktar 40 kişilik bir ekiple 758 galvanizli konteynır, 100 varil, 4 sıkıştırılmalı kamyon, 1 adet iveco kapalı kamyonla sabah akşam 12 saatin üzerinde bir çalışmayla toplanmakta, toplanan bu çöpler Gümüşhane'nin kuzeyinde Topal ve Rüfene semtleri arasındaki Parmaklık Tepe'nin (1.633 m) güneybatı yamaçlarındaki Kurudere vadisine vahşi depolama yapılmaktadır. Bununla birlikte 2013 yılı sonu itibarıyla ilde düzenli depolamaya geçilmiştir.

Çizelge 291 – Gümüşhane ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

“Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği”ne göre, Gümüşhane ilinde oluşan hafriyat, bina yıkıntı ve inşaat kalıntıları ilin merkez surları içerisinde yer alan Topal Yolu Mevki Sokak Hayvanları ve Rehabilitasyon Merkezi yanında bulunan alana dökülmektedir. 2013 yılı içerisinde oluşan toplam hafriyat miktarı 2.130 m³, bina yıkıntı kalıntıları ise 593 m³'dür (Gümüşhane Belediyesi, 2014).

Gümüşhane ilinde 2013 yılında lisanslı firmalar tarafından 455.340 kg tehlikeli atk (335.182 kg'ı geri kazanılmış, 89.140 kg'ı bertaraf edilmiş, 24.888 kg'ı stokta beklemekte, 6.130 kg'ı da tesis içinde beklemektedir), 65.542 kg atık yağ, (1.067 adet) 17.891 kg akü, 345 kg atık pil, 5.421 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. 48.170 kg ömrünü tamamlamış lastik bertaraf tesisine gönderilmiştir.

İlin hastanelerindeki toplam yatak sayısı 340 olup, 2013 yılında toplam 90.697 kg tıbbi atk toplanarak TRABRİKAB (Trabzon ve Rize İli Yerel Yönetimleri Katı Atık Yakma ve İşletme Birliği) sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Gümüşhane il sınırları içerisinde 1 adet üst seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ülkemizin endemik bitkilerce zengin illerinden biri olan Gümüşhane'den bilim dünyasına ilk kez tanıtılan bitki sayısı 50'nin üzerindedir. Gümüşhane, Türkiye endemik bitkilerinden 200'den fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu zenginliğin asıl nedeni ilin değişik ekosistemlere sahip olmasıdır. Antropojen step alanlarının çokluğu ve dağlık arazi yapısı başlıca nedenlerden ikisidir. Sahip olunan endemik bitkilerin yanında Uluslararası Doğa Koruma Birliği ölçütlerine göre “Çok Tehlikede” (CR) kategorisinde yer alan bitkilerin fazlalığı da dikkat çeken bir başka konudur. İl sınırları içerisinde 19 adet endemik flora türü yer almaktadır. Bunlar; Acı çiğdem (*colchicum*), Çilek (*Fragaria vesca*), Ada çayı (*salvia*), Galium fissurense, Yabani soğan (*Allium*), Hanımeli (*Lonicera caucasica subsp. Orientalis*), Geven (*Astragalus*), Asperula pestalozzae, Yabani karanfil (*Dianthus*), Dağ çayı (*sidaridis*), Astrantia maxsima, Papatya (*Anthemis*), Çan çiçeği (*Campanula latiloba*), Sığır Kuyruğu (*Verbascum*), Heraclaeum platytanium, Gürgen (*Carpinus betulus*), Orman gülü (*Rhododendron luteum*), Doğu ladini (*Picea orientalis*), Sevgi çiçeği (*Reseda lutea*).

Çizelge 292 – Gümüşhane ilinde bulunan tabiat parkları, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtları

<u>Tabiat Parkları</u>		
1.	Artabel Gölleri Tabiat Parkı:	22.12.1998 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 5.859 ha alana sahiptir. Parkın ana kaynak değerini jeolojik ve jeomorfolojik oluşumlar, V tipi vadiler, keskin sırtlar ve 18 adet buzul krater gölü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra endemik bitkilerin de bulunduğu tabiat parkı alanı, yaban hayatı bakımından da oldukça zengindir.
2.	Limni Gölü Tabiat Parkı:	11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 72 ha alana sahiptir. Gölün bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve sahanın pek çok yerinde var olan etkileyici manzara yöreye bu açıdan büyük bir üstünlük katmaktadır.
3.	Tomara Şelalesi Tabiat Parkı:	11.07.2011 tarihinde Tabiat parkı ilan edilmiş olup 7 ha alana sahiptir. I. Derece Doğal Sit alanıdır. Şelalenin bulunduğu noktada yer alan eşsiz peyzaj ve etkileyici manzara, yöreye bu açıdan büyük üstünlük katmaktadır.

<u>Tabiatı Koruma Alanı</u>		
1.	Örümcek Ormanı Tabiatı Koruma Alanı:	Gümüşhane ili Kürtün ilçesi sınırlarında bulunmakta olup 07.01.1998 tarihinde ilan edilmiştir. 263 ha alana sahiptir. Avrupa ve Kafkasların en boylu ve çaplı Ladin ve Gökmar fertlerini bünyesinde barındırmaktadır. Doğal yaşlı ormandır.

<u>Tabiat Anıtları</u>		
1.	Kırantı Evliya Ardıcı Tabiat Anıtı:	26.06.1995 tarihinde ilan edilmiştir. 2.030 m rakımda bulunan Ardıcı Ağacı 4,53 m boy, 1,46 m çap ve 4,60 m çevre genişliğine sahiptir.
2.	Ali Ağa'nın Kavağı Tabiat Anıtı:	26.06.1995 tarihinde ilan edilmiştir. 30 m boy, 1,57 m çap ve 4,85 m çevre genişliğine sahiptir. Şiran ilçesi Kırantı Köyündedir.
3.	Örümcek Ormanı Gökmar 1 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 55 m boy, 1,20 m çap ve 3,77 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
4.	Örümcek Ormanı Gökmar 2 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 58,6 m boy, 1,57 m çap ve 4,70 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
5.	Örümcek Ormanı Gökmar 3 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 57,6 m boy, 1,76 m çap ve 5,52 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
6.	Örümcek Ormanı Gökmar 4 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Gökmar ağacı 58,5 m boy, 1,80 m çap ve 5,65 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
7.	Örümcek Ormanı Ladin 1 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 49,1 m boy, 1,48 m çap ve 4,65 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
8.	Örümcek Ormanı Ladin 2 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 61,5 m boy, 1,54 m çap ve 4,85 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
9.	Örümcek Ormanı Ladin 3 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 52,5 m boy, 1,21 m çap ve 3,81 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.
10.	Örümcek Ormanı Ladin 4 Tabiat Anıtı:	11.10.1995 yılında ilan edilmiştir. 417 yaşında olan Ladin ağacı 53,4 m boy, 1,22 m çap ve 3,83 m çevre genişliğine sahiptir. Kürtün ilçesi Örümcek Ormanları Tabiatı Koruma Alanı içerisinde yer almaktadır.

2013 yılı sonu itibariyle il sınırları içerisinde 3 adet tabiat parkı, 1 adet tabiat koruma alanı ve 10 adet tabiat anıtı yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 293 – Gümüşhane ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	143.955	21,89
Su Kütlesi	696	0,11
Orman	164.655	25,04
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	166.058	25,26
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer Araziler	182.136	27,70

24.06.2011 tarihinde onaylanan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 28.05.2012 tarihinde değişiklikler yapılarak tekrar onaylanmıştır. Askı sürecindeki itirazlara binaen 03.01.2013 tarihinde onaylanan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği 21.01.2013-21.02.2013 tarihleri arasında Gümüşhane Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün askı panosunda askıya çıkarılmıştır. Ayrıca lejand paftasında ve plan hükümlerinde 04.07.2013 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan değişiklikler 19.07.2013-19.08.2013 tarihleri arasında Gümüşhane Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün askı panosunda askıya çıkarılarak planın en son hali kesinleşmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 294 – Gümüşhane ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Gümüşhane ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	2	4	0	0	4	0	33
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	0	0	2

Çizelge 295 – Gümüşhane ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Gümüşhane ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	0	4	4
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	11	11

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 296 – Gümüşhane ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	1	1	0	0	0	0	1	0	9
Ani (Plansız) Denetimler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38
Genel Toplam	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
10	0,0

Çizelge 297 – Gümüşhane ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Gümüşhane ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	81.272	203.180	0	0	0	16.929	0	301.381
Uygulanan Ceza Sayısı	0	2	4	0	0	0	1	0	7

Hakkâri

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

İlde hava kirliliğinin temel nedeni konutlardan ısınma amacıyla kullanılan kömürlerdir. İl in kurulduğu bölgenin çukur bir alan olması, topoğrafik yapısı ve hava sirkülasyonunun yetersiz olmaması nedeniyle hava kirliliği oluşmaktadır. İl de ısınma amacıyla ithal ve yerli yakıtların konutlar da yakılması sonucunda hava kirliliği ortaya çıkmaktadır. 2013 yılında Hakkâri ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 298'de verilmektedir.

Çizelge 298 – Hakkâri ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	305	15	114	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	132	1	94	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	111	3	138	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	14	0	71	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	69	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	9	0	93	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	132	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	92	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	87	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	96	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	55	0	86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	224	9	111	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Hakkâri ilinde sanayi tesisleri olmadığından yazın hava kirliliğine rastlanılmamaktadır. Bunun haricinde egzoz gazlarından ve ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi için (ilçeler de dahil olmak üzere) gerekli denetimler yapılmaktadır. Hakkâri ilinde, kışın yakılan yakıtlardan hava kirliliği oluşmaktadır. Hava kirliliğinin önlenmesi için yakıtların ile girişinde sıkı denetimler yapılmaktadır. Yönetmelik ve Mahalli Çevre Kurulunda alınan kararlarda belirtilen özellikte kömürün girmesine müsaade edilerek kalitesiz yakıtın girişi önlenmektedir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İl merkezi genel anlamda 2 adet isale hattı ile içme ve kullanma suları açısından beslenmektedir. Yeraltı su kaynaklarından günlük 10.208,8 m³/gün su temin edilmektedir. Temin edilen suyun tümü içme ve kullanma amacıyla kullanılmaktadır. Yüksekova ilçesine ait içme suyu toplam 11 adet sondaj ve 1 adet kaynak suyundan temin edilmektedir. Sondajlarda 4 ana depoya pompalanan sular şehrin tüm noktalarına cazibeyle verilmektedir. Şemdinli ilçesine içme ve kullanma suyu kaynakları şehir merkezinden 21 km uzaklıkta temin etmektedir. Şehir merkezinde biri 500 ton, biri 1.500 ton kapasiteli depolara iletilmektedir. Kaynak suyu kullanımı ve depolarla kendi cazibesıyla şehir merkezine verilmektedir. 2 adet depo ile suyu ilçe merkezine verilmektedir. Toplam 2.000 m³/gün su dağıtılmaktadır.

Çizelge 299 – Hakkari ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Hakkari Belediyesi AAT		İnşaat İhalesi Aşamasında	
Yüksekova Belediyesi AAT		İnşaat İhalesi Aşamasında	
Şemdinli Belediyesi AAT		Projelendirme Aşamasında	

TÜİK verilerine göre, Hakkâri ilinde 2012 yılı itibarıyla kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %34'tür.

Alt yapı çalışmaları bir proje kapsamında yürütülmektedir. Proje kapsamında atıkların düzenli depolanması, tıbbi atıkların sterilizasyon tesisi, geri dönüşüm tesisi, kompost tesisi, atıksu arıtma tesisi yer almaktadır. Proje, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Avrupa Yatırımlar Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Çevre Kanununun geçici 4'üncü maddesi kapsamında atıksu arıtma ve evsel nitelikli katı atık bertaraf tesislerinin kurulması, organize sanayi bölgeleri, diğer sanayi kuruluşları ile yerleşim birimleri, kanalizasyon sistemlerinin tamamlanması ve atıksu arıtma tesislerinin kurulmasına ilişkin iş termin planları tüm belediye başkanlıklarından kanalizasyon ve atıksu arıtma tesislerinin yapılması için noter tasdikli iş termin planları alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na gönderilmiştir.

3. Atık

İlde, Belediye bulunan yerlerde atık toplama hizmetleri verilmektedir. Belediye dışındaki alanlarda ise atıkların toplanma hizmeti verilmemektedir. Hakkâri ilinde katı atıkların düzenli depolanması ile ilgili tesis bulunmamaktadır. Tüm belediyeler 2013 yılı itibarıyla vahşi çöp depolama sahası kullanmaktadır.

İlde, Hakkâri İli Belediyeleri ve İl Özel İdaresi Katı Atık Yönetim Birliği 31.07.2006 tarih ve 2006/10829 sayılı Bakanlar Kurulunun kararı ile birlik kurulmuştur. Birliğin üyeleri Hakkâri Belediyesi, Yüksekova Belediyesi, Şemdinli Belediyesi, Çukurca Belediyesi ile belde belediyelerden Büyükçiftlik, Durankaya, Drecik, Esendere Belde Belediyeleri ve İl Özel İdaresinden oluşmaktadır. Katı atık düzenli depolama sahası yerinin belirlenmesi ve projelerinin yapılması için Birlik Başkanlığından iş temrin planı alınmıştır. Birlik, çalışmaları bu plan doğrultusunda yürütülmektedir. Projenin yer tahsisi, ÇED ve uygulama projesi çalışmaları yürütülmektedir. ÇED aşamasında olan düzenli depolama tesisinin hayata geçmesiyle birlikte 251.302 nüfusa hizmet vermesi, yılda 74.016 ton/yıl atık depolanması beklenmektedir.

Çizelge 300 – Hakkâri ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde, Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamına giren ve kendi ürünlerini paketlenip pazara sunan herhangi bir şirket/şahıs; ambalaj üretimi yapan herhangi bir şirket bulunmamaktadır.

Hakkâri ilinde 2013 yılında 3.716 kg atık motor yağı, 128.275 kg akü, 223,37 kg pil toplanmıştır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Hakkari Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün çalışmaları devam etmektedir. İlde 2013 yılında 10.988,50 ton inşaat ve yıkıntı atıkları ortaya çıkmıştır.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde yapılan çalışmalar çerçevesinde; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Belediyeler için Belediye Tıbbi Atık Bilgi Formu ve Sağlık Kuruluşları için Tıbbi Atık Bilgi Formunu 25.09.2006 tarihinde Belediye ve yatak ünitesine sahip sağlık kuruluşlarını denetleyerek tıbbi atık envanterini

çıkarılmıştır. Hastane atıklarının evsel atıklardan ayrı toplanması ve Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında denetimler yapılmaktadır. Merkez ilçe ve diğer ilçelerimizde tıbbi atıklar ayrı toplanıp Van ilinde bulunan sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların alındığına dair ulusal atık taşıma formu kesilmektedir. 20 yatak ve üzerine sahip sağlık ünitelerden devlet hastanelerinde tıbbi atık geçici depolama yeri yapılmıştır. 2013 yılında 176,56 ton tıbbi atık toplanarak Van ilinde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı sonu itibari ile il sınırları içerisinde milli park, tabiat parkı ve tabiat anıtı bulunmamaktadır. İlde tek korunan alan olarak Yüksekova Nehil Sazlığı bulunmaktadır. Nehil Sazlığı uluslararası ölçütlere sahip B sınıfı nitelikli sulak alanlar listesinde yer almakta olup, toplam 28.000 hektar alan kaplamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 301 – Hakkâri ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	61.529	8,28
Su Kütlesi	2.379	0,32
Orman	174.955	23,55
Sulak Alan	132.557	17,85
Çayır ve Mera	369.610	49,77
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	1.675	0,23

Hakkâri ili ile ilgili 1/100.000 lik Çevre Düzen planı 2012 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafında tasdik edilerek yürürlüğe girmiştir. Çalışmalar bu planlar dahilinde yürütülmektedir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 302 – Hakkâri ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Hakkâri ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	3	0	0	0	0	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 303 – Hakkâri ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Hakkâri ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	4	4
Çevre İzni Belgesi	0	1	1
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	5	5

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 304 – Hakkâri ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hakkâri ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ani (Plansız) Denetimler	0	25	3	2	23	3	0	30	12	88
Genel Toplam	0	25	3	2	23	3	0	30	12	88

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
68	0,0

Çizelge 305 – Hakkâri ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Hakkâri ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	16.929,00	0	16.929,00
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	1	0	1

Hatay

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Hatay ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 306'da verilmektedir.

Çizelge 306 – Hatay ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

Hatay-1	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	-	79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	-	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	83	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	10	-	135	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	33	-	129	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İskenderun	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	-	23	-	758	-	4	-	7	-	11	-	15	-
Şubat	20	-	32	-	856	-	4	-	8	-	12	-	17	-
Mart	13	-	38	-	773	-	4	-	17	-	20	-	15	-
Nisan	-	-	39	-	1.998	-	5	-	29	-	34	-	40	-
Mayıs	18	-	98	-	1.132	-	8	-	4	-	11	-	23	-
Haziran	4	-	78	-	723	-	20	-	56	-	76	-	9	-
Temmuz	16	-	70	-	1.034	-	12	-	77	-	89	-	-	-
Ağustos	12	-	81	-	1.101	-	-	-	-	-	-	-	19	-
Eylül	12	-	77	-	930	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	15	-	78	-	970	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	19	-	127	-	1.040	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz emisyonu ölçüm yetki belgesi verilen 22 adet ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2013 yılında 110.755 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde Antakya Belediyesinin Atıksu Arıtma Tesisi damlatmalı filtre (biyolojik filtrasyon) esasına göre kurulmuş olan atık su arıtma tesisi kullanılmaktadır.

Çizelge 307 – Hatay ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Antakya Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Damlatmalı Filtre (Biyolojik Filtrasyon)	86.400	7 ton/gün
İskenderun Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	57.000	6.000
Payas Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	18.000	12
Sutaşı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma		
Tavla Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma		

İlde 100 ton/yıl, 30 ton/yıl ve 10 ton/yıl (3 adet), 29 ton/yıl kapasiteli altı adet alabalık işletmesi, 561 ton/yıl ve 950 ton/yıl ve 29 ton/yıl kapasiteli denizde kafeslerde ve gölette çipura ve levrek yetiştiriciliği yapan 3 işletme faaliyet göstermektedir.

3. Atık

İl evsel katı atık sorununa çözüm getirecek Katı Atık Bertaraf Tesisinin yapımı amacıyla iki bölgeye ayrılmıştır. Bununla ilgili, Hatay Çevre Koruma Birliği (Hatay- Çevkobir) ve İskenderun Çevre İlçe ve Beldeleri, Köy ve Belediyelerinin Katı Atıklarının Değerlendirme Birliği olmak üzere iki birlik kurulmuştur.

Antakya Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, Antakya Belediyesi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı mali desteğiyle yaptırılmıştır. İl Müdürlüğünce Antakya Belediyesi ile İskenderun Belediyesine, Tıbbi Atık Taşıma Araç Lisansı ile Tıbbi Atık Taşıma Firma Lisansı verilmiştir. Bu araçlar ile tıbbi atık üreticisi (hastane, diyaliz merkezleri vs.) alınan tıbbi atık Gaziantep ilinde bulunan tıbbi atık bertaraf tesisine gönderilmektedir.

İl bazında Bakanlığın veri tabanına kayıtlı 9 adet ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme mevcuttur. Hatay ilinde lisans/geçici çalışma izni almış ambalaj atıkları toplama-ayırma tesisi ve geri dönüşüm tesisi bulunmamaktadır.

İl sınırlarında bulunan, sanayi tesisleri için tehlikeli ve zararlı atıkların özellikleri, miktarı, çeşidi ve bertaraf sistemiyle ilgili bir çalışma yapılmamıştır. İskenderun OSB Atıksu Arıtma Tesisi bulunmakta, Payas OSB atık sularını Payas Belediyesine ait arıtma tesisine göndermektedir.

Çizelge 308 – Hatay ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Hatay ilinde 7 adet alt seviye, 16 adet üst seviye olmak üzere toplam 23 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bitki ve orman topluluklarının özellikleri ve çeşitleri ile Hatay ili oldukça zengin bir flora ve vejetasyona sahiptir. WWF (Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı) tarafından belirlenen Avrupa'nın biyolojik çeşitlilik bakımından en değerli ve acil olarak korunması gereken 100 ormanından "Avrupa Ormanlarının Sıcak Noktaları" bir tanesi de Amanos Dağlarıdır. Amanos Dağlarında yapılan floristik çalışmalarda 91 familya 419 cins 880 tür ve türaltı takson tanımlanmıştır. Türkiye florasında 850 cins tanımlanmıştır. Amanosların Türkiye'de bulunan bitki cinslerinin yarısını içerdiği görülmektedir.

Hatay'da doğal olarak yetişen çiçekli bitki sayısı yaklaşık olarak 1.500 civarındadır. Bu türlerden 185 tanesi endemiktir. Bu endemik türlerden bir kısmı da Türkiye'de sadece Hatay'da doğal olarak yetişirler. İlin Samandağ ilçesi Musa dağında Şimşir ağaçlarından oluşan gen koruma ormanı bulunmaktadır. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesince Musadağı bölgesinde 15 adet endemik bitki tespit edilmiştir.

İl süzülerek uçan kuşların toplu olarak geçiş yaptıkları yeryüzündeki önemli 3 ana kuş göç yollarının en büyüğü üzerinde bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde 3 adet endemik faunaya rastlanmıştır. Hatay dağı ceylanı türünün nesli tehlike altındadır. 2010 yılında yapılan envanter neticesinde 150 adet dağı ceylanı sayılmıştır. Diğer bir tür olan Çizgili Anadolu sırtlanı ise 2010 sayımlarına göre 36 adet gözlenmiştir.

Samandağ kumsalları 14 km uzunluğunda olup deniz kaplumbağası (*Caretta caretta*, *chelonina mydas*) yuvalama alanı olarak korunmaktadır. İlde bulunan yaban keçisi, karaca, sincap, yaban domuzu, tilki, çakal, kurt, porsuk, oklu kirpi, türlerinin de en önemli fauna türleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hatay ili sınırları içerisinde 3 adet tabiatı koruma alanı (1-Tekkoz, 2-Kengerlidüz ve 3-Habibineccar Dağı), 2 adet yaban hayatı geliştirme sahası (*İskenderun-Arsuz YHGS*, *Altınözü YHGS*) bulunmaktadır.

TEKKOZ ve KENGERLİDÜZ TABİATI KORUMA ALANI	
Kuruluşu	: 29.05.1987
Alanı	: 172 ha
Konumu	: Akdeniz bölgesinde, Hatay ili, Erzin ilçesi sınırları içerisinde.
Kaynak Değerleri	: Alanlar birbirine yakın konumda Hatay ili Dört Yol ilçesi, Kızlarçayı ve Küllü Köyleri sınırlarında, Dört Yol ilçesine 30 km mesafede olup 60,5 ha ve 111,5 ha olmak üzere toplam 172 ha'dır. Doğu Kayını (<i>Fagus orientalis</i>)'nın dünyadaki en güney noktasındaki saf ve karışık mescereleri ile relik ve izole yayılış göstermektedir. Ayrıca zengin bitki ve hayvan topluluğuna sahip oluşu ile nadir ve eşsiz bir orman ekosistemi özelliğine sahip bulunmaktadır.

HABİBİ NECCAR TABİATI KORUMA ALANI	
Kuruluşu	: 31.12.1993
Alanı	: 118 ha
Konumu	: Akdeniz bölgesinde, Hatay ili, merkez ilçesi sınırları içerisinde.
Kaynak Değerleri	: Saha, kültürel değerler bakımından oldukça zengindir. Bunlardan Sen Piyer Kilisesi kayalara oyularak yapılmış bir Hristiyan kilisesidir. Yine bu alanda yer alan Karon (Charon) Anıtı; Sen Piyer kilisesinin 200 m kuzeyinde yer almakta ve mitolojide "cehennem kayıkçısı" olarak bilinen karon'un kayalara oyulmuş dev bir büstüdür. Ayrıca Sen Piyer kilisesinin içindeki Günahkarlar Hamamı Antiokus I. tarafından M.Ö. 3.yüzyılda yaptırılmıştır.

Çizelge 309 - Hatay ili tabiat varlıkları listesi

İLİ	İLÇESİ	SİT ALANININ ADI	SİT ALANININ ADRESİ	SİT ALANI TÜRÜ	ALT ADI (Doğal, kentsel, arkeolojik, tarihi)	NİTELİĞİ
HATAY	ANTAKYA	Anıt Ağaç	Dervişli Köyü	Anıt Ağaç	Doğal	Çınar Ağacı
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalleler Mıntıkası Doğal Sit Alanı	Harbiye	1-. Derece Doğal ve Tarihi sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	ANTAKYA	I. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Kuruyer Köyü, Haraparası Mevkii	I. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Doğal	
HATAY	ANTAKYA	Mağara	Hanyolu Köyü, Yakacık Mevkii, 698 nolu parsel	Kültür ve Tabiat Varlığı	Kültür-Tabiat	Mağara
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Kariyer Mah. Şelaleler Mıntıkası 1728 ve 1737 nolu parseller	1. derece sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Kariyer Mah. Şelaleler Mıntıkası	1. Derece Doğal ve Tarihi sit alanı	Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	ANTAKYA	Harbiye Şelalesi	Harbiye Beldesi, Kariyer Mah. Şelaleler Mıntıkası		Doğal-Tarihi	Şelale
HATAY	Samandağ	Çınar (Musa) Ağacı	Hıdırbey Köyü	Anıt Ağaç (2000 yıllık çınar ağacı)	Doğal	2000 Yıllık Çınar Ağacı (Musa Ağacı)
HATAY	İskenderun	Azganlık Sulak Alanı	Azganlık Beldesi		Doğal	Sazlık, Bataklı ve Göl
HATAY	Belen	Harnıp Ağacı	Belen İlçesi özel mülkiyete ait 1556 ada 1 parsel	Anıt Ağaç	Doğal	Harnıp Ağacı
HATAY	Dört Yol	Anıt Ağaç	Payas Beldesi, Sarı Selim Camii avlusunda bulunan anıt ağaç olarak tescilli zeytin ağacı		Doğal	Zeytin Ağacı
HATAY	Kırıkhan	Doğal sit alanı ve Koruma alanı	Gölbaşı Köyü Kalakamberli Köyü Hırsızpınar Köyü		Doğal	Sulak Alan
HATAY	Samandağ	Anıt Ağaç	Hıdırbey Köyü		Doğal	Çınar Ağacı
HATAY	Reyhanlı	Yenişehir Gölü	Yenişehir Mah. Yenişehir Gölü	I. Derece Doğal Sit	Doğal	Göl

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 311 – Hatay ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	275.578	49,80
Su Kütlesi	690	0,12
Orman	202.353	36,56
Sulak Alan	490	0,09
Çayır ve Mera	53.375	9,65
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	20.924	3,78

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 312 – Hatay ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Hatay ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	1	13	12	6	0	4	55
ÇED Olumlu Kararı	3	2	1	0	1	3	0	10

Çizelge 313 – Hatay ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisans Belgesi sayıları (Hatay ÇŞİM, 2014)

	EK-1		EK-2		TOPLAM
	Kabul	Red	Kabul	Red	
Geçici Faaliyet Belgesi	-	-	66	10	66
Çevre İzni Belgesi	-	-	54	-	54
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	4	-	-	-	4
TOPLAM	-	-	120	10	124

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 314 – Hatay ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hatay ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	41	22	4	24	2	19	14	0	114
Ani (Plansız) Denetimler	1	117	99	116	202	2	50	5	0	537
Genel Toplam	8	161	121	120	226	4	69	29	0	651

Çizelge 314 – Hatay ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Hatay ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
128	0,00

Çizelge 315 – Hatay ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Hatay ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	121.908	0	40.634	0	2.119	164.661
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	1	0	5	7

Isparta

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Isparta da yıllık doğalgaz tüketim miktarı 69.704.087 sm³ olup bu tüketimin %61,1'i konut, %4,5'i ticaret-hane, %15,1'i resmi daire, %16,3'ü sanayi ve %3'ü organize sanayi bölgesi şeklinde gerçekleşmektedir. Isparta'da 2013'de 44.978 adet konutta 42.549.995 sm³ doğal gaz, sanayide 11.349.949 sm³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Isparta ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 316'da verilmektedir.

Çizelge 316 – Isparta ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

Isparta	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	26	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	29	-	88	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	58	-	173	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Isparta ilinde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 18 adet istasyon vardır. Egzoz ölçüm istasyonları tarafından 47.022 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Isparta ilinde bulunan Eğirdir Gölü Beyşehir Gölü'nden sonra Türkiye'nin 2. büyük tatlı su gölü olup, içme-kullanma suyu ve sulama suyu amaçlı kullanılmaktadır. Isparta il merkezine Eğirdir Gölünden 11.660.128 m³/yıl, doğal kaynaklardan 6.000.000 m³/yıl içme suyu verilmektedir. İlde nüfus artışı ile birlikte içme ve kullanma suyuna olan ihtiyaç artmakta ve bu ihtiyacı karşılamak için mevcut kaynakların korunumu ve yeni kaynaklar arama çalışmaları devam etmektedir. Bu amaçla il merkezinde 2011 yılından itibaren Darıderesi Göleti'nden içme suyu alınmaya başlanmıştır.

Isparta ili Merkez, Atabey, Eğirdir, Gönen, Senirkent, Uluborlu, Keçiborlu, Aksu, Gelendost, Yalvaç, Şarkikaraağaç, Sütçüler, Yenişarbademli olmak 13 Belediyenin tamamının kanalizasyon sistemi mevcuttur.

İlde nüfusu 2000'inin üzerinde olan 30 adet belediyeden atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 2005 yılında 3 iken, 2010 yılı sonunda 5'e yükselmiştir. Isparta Belediyesi Atık Su Arıtma Tesisi 2. kademe kapasite artışı yapılarak 2009 yılında tesisin kapasitesi 38.000 m³/gün'den 60.000 m³/gün'e çıkarılmıştır. İl merkez nüfusunun tamamı arıtma tesisine bağlıdır.

Süleyman Demirel OSB'nin fiziksel, kimyasal, biyolojik ve kum filtreli ileri arıtma teknolojisine sahip atık su arıtma tesisi mevcuttur. Yine Isparta İli Antalya yolu üzerinde faaliyet gösteren Deri İhtisas Organize Sanayi bölgesine ait fiziksel+biyolojik+kimyasal atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Isparta Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisinden çıkan stabilize çamur tesiste sızdırmaz üstü kapalı alanlarda depolanmaktadır. Eğirdir Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine ait arıtma çamuru kurutma yataklarında bekletilmektedir. Yalvaç Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisinden çıkan stabilize arıtma çamurları kurutma yatağında bekletiliyor.

Çizelge 317 – Isparta ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Isparta Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	60.000	14.600
Eğirdir Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	7.950	20.000
Yalvaç Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	5.000	
Senir Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma	-	
Sütçüler Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma	-	

Çizelge 318 – Isparta ilinde faaliyette olan kuruluşların atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Süleyman Demirel O.S.B.	Biyolojik+kim+ileri	Kurulu kapasite 3.000 Kullanılan 800	1.000
Isparta Deri İh. Or. San. Böl.	Biyolojik+kimyasal	Kurulu kapasite 6.000 Kullanılan 3.000	
Davraz Kış Spor. Tur. Mer.	Biyolojik	2.750	
Elmasu Mey. Suyu Fab.	Biyolojik+kimyasal	300 Biyo+kim 900 fiziksel	
Mer-Su Alabalık Tesisi	Biyolojik Arıtma	90	
Göлтаş-Göller Bölgesi Çim. San.	Paket Arıtma (Biyolojik)	100	36
Süleyman Demirel Hava Limanı	Paket Arıtma (Biyolojik)	15	
Hayrat Neşriyat	Doğal Arıtma	6	Doğal arıtma

İlde alabalık üretim tesisleri bazı ilçelerde bulunmaktadır. Bunlar; Eğirdir 12 adet, Sütçüler 29 adet, Aksu 17 adet, Merkez 9 adet, Uluborlu 1 adet, Atabey 2 adet, Yalvaç 7 adet, Gönen 5 adet, Şarkikaraağaç 2 adet olmak üzere toplam 84 tesis bulunmakla birlikte tüm tesislerin toplam kapasite miktarı 500 ton/yıldır. Bu üretim içerisinde kara balıkçılığı, baraj, göl ve gölet üretimleri bulunmaktadır. İlin Merkez Minas bölgesinde İl Özel İdaresine ait balık çiftliği faal değildir.

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Eğirdir Gölü Havzası Özel Hüküm ve Havza Koruma Planı Tü-BİTAK-MAM'a tarafından hazırlanmış olup, Eğirdir Gölü Özel Hükümleri Orman ve Su İşleri Bakanlığınca 08 Mayıs 2012 tarih ve 1635 sayı ile onaylanmış ve 16 Haziran 2012'de Isparta Mahalli Gazetesinde yayınlanmıştır.

Beşşehir Gölü ve Karacaören Baraj Gölleri ile ilgili Özel Hüküm çalışmaları da sürdürülmektedir.

3. Atık

İlde 19 belediye ve köyün atıkları Göller Bölgesi Düzenli Katı Atık Depolama Tesisine atıklarını göndermektedir. 2004 yılından itibaren kullanılmaya başlanan Düzenli Depolama Sahası, ilin Gönen ilçesi, Koçtepe Köyü sınırları içerisinde Yatakdağ Tepe, Karabacak Tepe, Kazankaklık Tepe ve Kabak Tepe arasında yer almaktadır. Aylık yaklaşık 9.353 ton atık girişi olmaktadır.

İlde kayıt altına alınan 4 ambalaj üreticisi ve 201 piyasaya süren işletme, 1 Lisanslı Geri Dönüşüm Tesisi ile 2 Lisanslı/GFB'li Toplama Ayırma Tesisi bulunmaktadır.

2013 yılında Isparta'da 72.489 kg'ı atık motor yağı, 61.545 kg'ı atık endüstriyel yağ olmak üzere toplamda 134.034 kg atık yağ toplanmıştır toplanmıştır. Toplanan bu atık yağın 90.805 kg'ı geri kazanılmış, 2.222 kg'ı nihai olarak bertaraf edilmiş ve 39.943 kg'ı da ilave yakıt olarak kullanılmıştır.

Çizelge 319 – Isparta ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1 adet faal, 1 adet planlanan
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde izin verilen 3 adet atık akü geçici deposu vardır. Isparta’da 2013 yılında 438.650 kg atık akümülatör, 1.272,90 kg atık pil, 25.227 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

İlde tıbbi atık sterilizasyon tesisi ve 2 adet lisanslı tıbbi atık taşıma aracı bulunmaktadır. 2013 yılı içerisinde sağlık kuruluşlarından toplanan 442.429 kg tıbbi atığın sterilizasyonu gerçekleştirilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Isparta ilinde 1 adet alt seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye’nin 122 Önemli Bitki Alanı kategorisine giren Barla Dağı, Dedegöl Dağları Isparta, Eğirdir ve Kovada gölü arasında kalan bölgede yer almaktadır. Bu alanlar “Endemik” bitki türleri açısından zengin olup, Kermes Meşesi (*Quercus coccifera*) ağırlıklı “maki kuşağı” dağın güney, doğu ve kuzey taraflarında 870-1.300 m arasında yer alır. Bu kuşağdaki diğer odunsu bitkiler arasında *Crataegus monogyna*, *Jasminium fruticans*, *Juniperus oxycedrus*, *Lonicera etrusca* ve *Palirus spina-christi* sayılabilir. Dağın güneydoğusunda yer alan maki topluluğu, içerdiği zengin *Cyclamen mirabile* populasyonları nedeni ile önemlidir. Türkiye’ye endemik ve nadir *C.mirabile*’nin asıl yayılış alanı, batıda Büyük Menderes Nehri’nin aşağı çığırındaki alçak tepelerdir. Bu nedenle türün bu alandaki kopuk populasyonları çok önemlidir.

Küresel Ölçekte Tehlike Altındaki Türler; *Aethionema thesifolium* (EN-V**), *Olymposciadum caespitosum* (EN-V), *Cyclamen mirabile* (EN-V).

Avrupa Ölçeğinde Tehlike Altındaki Türler; *Alkanna phrygia* (EN-R), *Asperula nitida ssp.hirtella* (RN-R), *Astragalus gilvus* (EN-R), *Asyneuma compactum* (EN-R), *Campanulamacrostylia* (EN-R), *Dianthus erinaceus* (EN-R*) ve diğer 18 tür (Bu türler Isparta İli Endemik Bitki Listesinde yer almaktadır).

Isparta ili sınırları içerisinde 2 adet Milli Park (Kızıldağ Milli Parkı; 59.600 hektar ve Kovada Gölü Milli Parkı; 6.534 hektar), 3 adet Tabiat Parkı (Gölcük Tabiat Parkı; 5.925 hektar, Yazılı Kanyon Tabiat Parkı; 600 hektar ve Başpınar Tabiat Parkı; 39,5 hektar) ve 1 adet de Tabiat Koruma Alanı (Kasnak Meşesi Tabiat Koruma Alanı; 1.300 hektar) bulunmakta olup, toplamda ilde 72.698,5 hektar korunan alan bulunmaktadır.

Kovada Milli Parkı; Eğirdir ve Sütçüler sınırları içerisinde 6.534,0 ha (4.722,0 ha orman alanı) (810,5 ha göl alanı) (1.001,5 ha ziraat arazisi) alana sahiptir. 1970’te milli park olarak ilan edilmiştir. 23.06.2008 tarihinde Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) onaylanmıştır. Eğirdir İlçesine; Kırıntı, Yuvalı, Serpil, Yukarıgökdere, Akbelenli köyleri, Sütçüler Karadiken köylerinin tamamı veya bir kısmı bağlıdır.

Kızıldağ Milli Parkı: Isparta ve Konya ili sınırları içerisinde Şarkikararağaç, Yenişarbademli ve Kurucuova ilçe sınırlarında bulunan parkın alanı 59.600 ha (orman: 25.500 ha, açıklık: 17.356 ha, göl: 16.744 ha) olup, 20.02.1993 tarihinde Milli Park Alanı olarak ilan edilmiştir. 16.06.2008 tarihinde Uzun Devreli Gelişim Planı (UDGP) onaylanmıştır.

Çizelge 320 - Isparta il sınırları içerisinde bulunan tabiat anıtı statüsüne sahip anıt ağaç listesi

Sıra no	Adı	İli	İlçesi	Yaş	Boy (m)	Çap (cm)	Çevre (cm)	Tescil tarihi
1	Barla Sediri	Isparta	Senirkent	320	15	190	570	1994
2	Ulu Ardıç	Isparta	Sütçüler	1000	27	250	785	1999
3	Çatalçam	Isparta	Sütçüler	650-700	22	188	590	1995
4	Anadolu Kestanesi	Isparta	Sütçüler	190	12	100	314	2002
5	Boylu Ardıç	Isparta	Sütçüler	450	16	150	471	2002
6	Yaz İhlamuru	Isparta	Sütçüler	320	10	108	399	2002
7	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	740	22	172	540	2002
8	Ana Sedir	Isparta	Senirkent	614	20	216	680	2002
9	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	655	20	216	680	2002
10	Toros Sediri	Isparta	Senirkent	682	22	184	580	2002
11	Boylu Ardıç	Isparta	Uluborlu	500	13	202	634	2002
12	Doğu Çınarı	Isparta	Eğirdir	-	21	310	973	2002
13	Doğu Çınarı	Isparta	Eğirdir	200	12	190	597	2002

Çizelge 321 - Isparta il sınırları içerisinde bulunan doğal sit alanları

Doğal Sit Alanı (9 adet)	
Zindan Deresi Mevkii Zindan Mağarası	I.Derece Doğal Sit
Yukarı Gökdere Bölgesi	I.Derece Doğal Sit
Kovada gölü ve çevresi	I.Derece Doğal Sit
Eğirdir Gölü	I-III. Derece Doğal Sit
Can Adası	I. Derece Doğal Sit
Yeşilada	III. Derece Doğal Sit
Gölcük Krater Gölü ve çevresi	I.-II. Derece Doğal Sit
Beyşehir Gölü	I-II-III. Derece Doğal Sit
Pınargözü Mağarası	I.Doğal Sit

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 322 – Isparta ilinin arazi kullanım durumu (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013)**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	251.282	28,13
Su Kütlesi	70.156	7,85
Orman	353.959	40,70
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	16.903	1,89
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	191.421	21,43

Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7. Maddesi uyarınca, Bakanlık Makamının 16.09.2013 tarih ve 14352 sayılı Olur'una istinaden 16/09/2013 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 323 – Isparta ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Isparta ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	28	2	2	7	1	0	0	40
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 324 – Isparta ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Isparta ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	15	17
Çevre İzni Belgesi	0	6	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	2	21	23

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 325 – Isparta ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Isparta ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	34	3	0	6	0	0	0	0	53
Ani (Plansız) Denetimler	0	83	25	18	68	0	46	25	0	206
Genel Toplam	10	117	28	18	74	0	46	25	0	259

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	4	3.368,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1.800	0,0

Çizelge 326 – Isparta ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Isparta ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	3.368	101.595	81.272	121.908	0	27.086	67.716	81.232	484.177
Uygulanan Ceza Sayısı	4	1	2	1	0	2	3	8	21

Mersin

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Mersin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 327'de verilmektedir.

Çizelge 327 – Mersin ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	Isparta	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	3	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	2	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	2	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	87	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	6	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Mersin ili genelinde 2013 yılında, Mersin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetkisi verilen 32 adet servis/muayene istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlar tarafından 2013 yılı içerisinde 150.256 adet taşıtın ölçümleri yapılarak egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

MESKİ Genel Müdürlüğü verilerine göre; Mersin şehrinin içme suyu Berdan Baraj gölünden sağlanmaktadır. Berdan Baraj gölünden alınan su Tarsus Berdan İçmesuyu Tesislerinde arıtılmaktadır. Berdan İçmesuyu Arıtma Tesisleri her birinin kapasitesi 130.000 m³/gün olan 3 kısımdan oluşmaktadır. Tesisin toplam kapasitesi 390.000 m³/gün'dür. İlin batı kısmındaki ikincil konutlarda ise yeraltı suları sıklıkla kullanılmaktadır.

MESKİ verilerine göre Mersin ilinde 2013 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %88,76'dır.

Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi: Mersin Büyükşehir Belediyesi mücavir alanı içinde biri Doğu'da, diğeri de Batı'da olmak üzere iki ayrı atıksu arıtma tesisinin yapımı öngörülmüştür. Karaduvar da kurulması planlanan Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi için 2006 yılında ihale yapılmış, Haziran 2007'de tesis inşaatına başlanmış ve 01.06.2010 tarihinde tesis tamamlanarak işletmeye açılmıştır. Meskun alanlardan cazibeli olarak Merkez Pompa İstasyonu, Karaduvar pompa istasyonu, Kazanlı Pompa İstasyonu ve Karacailyas Pompa İstasyonundan toplanan atıksular, pompalar yardımıyla basınçlandırılarak Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisine ulaştırılmaktadır. KAAT için Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 29/04/2009 tarih ve 27214 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Çevre Kanununca Alınması Gereken İzin ve Lisanslar Hakkında Yönetmelik gereğince 21.05.2012 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca KAAT'ye ait Çevre İzni Belgesi düzenlenmiştir. 2013 yılında Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisinde 45.781.853 m³ atıksu arıtılmıştır.

Mezitli Atıksu Arıtma Tesisi: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)'nden temin edilen 20 milyon Avro tutarındaki dış kredi ile gerçekleştirilecek olan Mezitli Atıksu Arıtma Tesisi 150.000 kişi eşdeğer nüfus ve 30.000 m³/gün kapasiteli olarak tasarlanmıştır. Alt yapı projesine paralel olarak gerçekleştirilecek bu tesis karbon, azot ve fosfor giderimi ile çamur arıtmayı da içine alan ileri biyolojik arıtma teknolojisine sahip olacaktır. Tesis ihale aşamasındadır.

Çizelge 328 – Mersin ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (m ³ /gün)
Tarsus Karabucak AAT	Fiziksel + Biyolojik	91.920	40,00
MESKİ Karaduvar AAT	Biyolojik	189.523	19,55
Silifke Belediyesi AAT	Biyolojik	21.000	2,00
Erdemli Belediyesi AAT	Biyolojik	9.000	8,00
Anamur Belediyesi AAT	Fiziksel + DDD		
Atakent Belediyesi AAT	Biyolojik	8.000	0,07
Narlıkuyu Belediyesi AAT	Biyolojik	3.000	
Kargıpınarı Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	1.800	0,07
Kızılkalesi Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	1.000	0,05
Mezitli AAT	İhale aşamasında		

Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi'nden çıkan arıtma çamurunun tarımda kullanılması ile ilgili "Evsel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik" (EKAÇTKDY)" uyarınca gerekli analizleri akredite bir laboaratuvara yaptırılmış olup söz konusu arıtma çamuru nitelikleri uygun olmasına karşın Çukurova Bölgesinde kayaç yapısında Nikel konsantrasyonu yüksek olduğundan ilgili Yönetmelik gereği tarımda kullanılmamakta ve Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik uyarınca gerekli tüm analizleri yaptırılarak Mersin Büyükşehir Belediyesi Düzenli Depolama Alanına gönderilmektedir.

Tarsus Atıksu Arıtma Tesisinde 2013 yılında toplam 2.121 ton kuru katı çamur elde edilmiştir. Stabilize Arıtma Çamuru Kullanımı izin belgesinin süresi dolduğu için oluşan arıtma çamuru belediye çöp alanına gönderilmiştir.

Çizelge 329 – Mersin ilinde bulunan OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Mersin ÇŞİM ve MTOSB, 2013)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi	Çalışıyor	3000	Fiziksel-Kimyasal-Biyolojik	0,9
Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi Gelişme Alanı	İnşaat	5.000	Fiziksel-Kimyasal-Biyolojik	-

Kadıncık ırmağı üzerinde Darıpınarı mahallesinde bir adet alabalık çiftliği bulunmakta olup yıllık yavru üretimi yaklaşık 1.000.000 adettir.

3. Atık

Mersin Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Alanı, Mersin kent merkezinin 20 km kuzeydoğusunda, Akdeniz İlçesi Bağcılar Beldesi, Akkoç Tepe Mevkiinde bulunmaktadır. Mersin Düzenli Depolama Alanı II. Sınıf Düzenli Depolama Alanı olup söz konusu saha yaklaşık 70 ha'lık alanı kapsamaktadır. Bu alanın 3 etap halinde kullanılması planlanmıştır. Buna göre 1. Etap 242.608 m², 2. Etap 220.005,56 m² ve 3. Etap ise 86.098,38 m²'lik alanları kapsamaktadır.

Düzenli depolama alanında üretilen sızıntı suyu sızıntı suyu toplama lagününde biriktirilmekte ve 2 adet vidanjörle her gün toplanarak Mersin Merkezi Atıksu Arıtma Tesisine gönderilmektedir. Alanda yapılması planlanan ve taahhüt edilen Sızıntı Suyu Arıtma Tesisinin proje ihalesi yaptırılarak tamamlanmıştır. En kısa sürede uygulama projesinin de ihale edilip bir ana önce faaliyete geçmesi planlanmaktadır.

Çizelge 330 – Mersin ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	14

Tarsus ilçesinde; Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi Tarsus İlçesi, Gürlü Köyü, İritaş Mevkiinde bulunmaktadır. Yüzey alanı 10.000 m² olup deponi sahasının tabanı sızıntı suyu sızdırmazlığını sağlamak amacıyla HDPE membran malzeme ile kaplanmıştır ve sahanın tabanına sızıntı suyunun tahliyesi için kollektör hat döşenerek suların cazibe ile sızıntı suyu havuzuna gönderilmesi sağlanmıştır. Deponi sahasında oluşan metan gazının tahliyesi delikli HDPE borular ile sağlanmaktadır.

Çizelge 331 - Mersin ilinde 2013 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (Atık Ambalaj Sistemi, ÇŞİM, 2013)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	41.392.116	40.663.865	42	17.078.823	29.616.759	173
Metal	6.452.850	6.452.850	42	2.710.197	21.974.522	810
Kompozit	-	1.639.087	42	688.416	7.425.930	1.078
Kağıt Karton	367.182.626	362.282.436	42	152.158.623	4.874.848	3
Cam	-	1.452.397	42	610.006	5.286.450	866
Ahşap	42.426.828	38.180.953	5	1.909.047	-	-
Toplam	457.454.420	447.580.104	42	173.856.690	69.178.509	40

İlde en fazla tehlikeli atığı bulunan sanayi kuruluşu Soda Sanayi A.Ş Kromsan Krom Bileşikleri fabrikası olup, bu fabrikasının sahasında halen 06 03 15 kodlu (ağır metal içeren metal oksitler) 1,62 milyon ton tehlikeli atık geçici olarak depolanmaktadır. Geçmiş yıllardaki üretim teknolojilerinden kalan bu atıkların tehlikesiz hale dönüştürülmesi ve düzenli depolama yoluyla nihai bertarafı konusunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen çalışmalar neticesinde ETAN tesisi adı altında fabrika sahası içerisinde bir nötralizasyon tesisi kurulmuştur.

Mersin ilinde tehlikeli atık geri kazanımı konusunda faaliyet gösteren en önemli tesis Atık Yakma Beraber Yakma lisansı olan Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş fabrikasıdır. 2013 yılında 2.476.112 ton klinker üreten tesiste, 2013 yılında 4.133 ton sintine atığı ile 502 ton atık yağ alternatif yakıt olarak kullanılmıştır.

2013 yılında Mersin ilinde 470,46 ton atık motor yağı, 2.187,40 ton atık endüstriyel yağ, 1.143 ton atık akümülatör, 3.657,90 kg atık pil, 15.000 lt bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Mersin’de 2013 yılında 23.227 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 360 ton ömrünü tamamlamış lastik çimento fabrikasında ek yakıt olarak kullanılmıştır.

Karaduvar Atıksu Arıtma Tesisi’nden çıkan arıtma çamurunun tarımda kullanılması ile ilgili “Evsel ve Kentsel Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanılmasına Dair Yönetmelik” (EKAÇTKDY)” uyarınca gerekli analizleri akredite bir laboratuvara yaptırılmış olup, söz konusu arıtma çamurumuzun nitelikleri uygun olmasına karşın Çukurova Bölgesinde kayaç yapısında Nikel konsantrasyonu yüksek olduğundan ilgili Yönetmelik gereği tarımda kullanılmamakta ve Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik uyarınca gerekli tüm analizleri yaptırılarak Belediyenin Düzenli Depolama Alanına gönderilmektedir.

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği gereği il merkez ilçede bertaraf sorumlusu olan Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlık kuruluşlarından 2013 yılında toplanan 1.390,37 ton/yıl tıbbi atık Mersin Büyükşehir Belediyesine ait Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinde sterilizasyon işleminden geçirildikten sonra katı atık düzenli depolama alanında depolanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Akdeniz Bölgesi dağlık yapısı ile yaşamak için çok özgün koşullar isteyen endemiklerin barınmasına zemin hazırlanmıştır. Taşeli Platosu' nda yaşayan 1.053 türden 213'ünün de endemik olduğu saptanmıştır.

Nesli tehlike altında olan deniz kaplumbağaları ve Akdeniz fokunun yaşama ortamları olan alanlar Barcelona Sözleşmesi uyarınca koruma altına alınmıştır.

Nesli tehlikede olan ve Bern ve Barcelona sözleşmeleri gereğince koruma altına alınan deniz kaplumbağaları (*Caretta caretta-Chelonia mydas*) Kazanlı, Göksu Deltası ve Anamur kumsallarında, Akdeniz Foku (*Monachus monachus*) Taşucu-Anamur arasında yaşamaktadır.

Göksu Deltası, Anamur, Alata ve Kazanlı deniz kaplumbağaları yuvalama kumsalları, Taşucu Akdeniz Foku yaşama ve üreme alanıdır.

Mersin ilinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı 7. Bölge Müdürlüğü İl Şube Müdürlüğü sorumluluğunda 8 Tabiat Parkı bulunmaktadır. Bunlar; 100. Yıl (Gümüşkum) Tabiat Parkı, Kuyuluk Tabiat Parkı, Çamdüzü Tabiat Parkı, Erdemli Çamlığı Tabiat Parkı, Karaekşi Tabiat Parkı, İncekum Tabiat Parkı, Pullu 1 Tabiat Parkı, Pullu 2 Tabiat Parkıdır.

100. Yıl (Gümüşkum) Tabiat Parkı: Saha Giriş, güneybirlik alan ve plaj alanından oluşmaktadır. Çeşitli orman ağacı türleri gölgesinde, temiz bir sahilde güneybirlik piknik yapma imkânı bulunmaktadır. Sahada piknik üniteleri ve oto park alanları bulunmaktadır. Saha 22,98 ha'lık alana sahiptir.

Kuyuluk Tabiat Parkı: Mersin ili Mezitli ilçesi sınırları dahilinde Mezitli-Fındıkpınarı yolunun 6. km'sinde bulunmaktadır. Saha genelinde saf kızılçam koru ormanı ile örtülmüştür. Güneybirlik piknik alanı kullanıma uygundur. Sahada kır gazinosu, spor alanları, büfe ve park bulunmaktadır. Saha 19,83 ha'lık alana sahiptir.

Çamdüzü Tabiat Parkı: Silifke ilçesine 6,5 km Mut yolu üzerinde uzaklıkta bulunmaktadır. Silifke Çamdüzü Tabiat Parkı, en çok kızılçam ağaçlarından meydana gelen ormanda, rekreasyon hizmeti vermektedir. Sahada kır gazinosu, büfe ve oyun parkları bulunmaktadır. Saha 5,68 ha'lık alana sahiptir.

Erdemli Çamlığı Tabiat Parkı: Tamamı 26,14 ha olup 12,5 ha'lık kısmı güneybirlik olarak planlanmıştır. Aynı günde 400-500 adet kampçıya çadır kurma hizmeti verilebilmektedir. 11 adet karavan parkı ve 189 adetlik otomobil park yeri bulunmaktadır. Kızılçam ağaçları altında doğa ve denizin keyfini çıkarmak mümkündür. Sahada kır gazinosu, büfe, fırın ve oyun parkları bulunmaktadır.

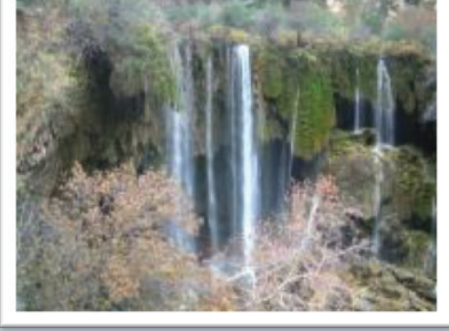
Karaekşi Tabiat Parkı: Mut ilçesine 7 km uzaklıkta, içinde gökkuşuğu alabalığı üretme istasyonu da bulunan doğal güzellikleriyle dikkat çeken bir piknik ve dinlenme yeridir. Sahadaki asıl ağaç türü kızılçam ve çınar olmakla birlikte birçok tür bulunmaktadır. Sahada kır gazinosu, büfe ve oyun parkları bulunmaktadır. Saha 9 ha'lık alana sahiptir.

İncekum Tabiat Parkı: Silifke-Aydıncık karayolunda Aydıncık ilçesine 2 km uzaklıkta kumsalı ve deniziyle egzotik bir özelliğe sahip 23,71 hektar genişliğinde bir tabiat parkıdır. Ayrıca su altı dalgıçlığı ve diğer su altı sporları yapabilme imkânı vardır. Sahada soyunma kabinleri, WC ve büfe bulunmaktadır.

Pullu 1 Tabiat Parkı: Mersin-Antalya D400 kara yolu üzerinde, Anamur ilçesine 8 km uzaklıkta olup yaklaşık 10,3 hektarlık bir alana sahiptir. Çevrenin tüm olumsuz etkilerinden uzak olması sebebiyle yoğun ilgi gören ender tabiat parklarımızdan biridir. Temiz ve güzel bir koyu olan sahili vardır. Sahada kır gazinosu, büfe, oyun parkları ve sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır.

Pullu 2 Tabiat Parkı: Mersin-Antalya D400 kara yolu üzerinde, Bozyazı ilçesine 4 km uzaklıkta olup Pullu1 Tabiat Parkı'nın hemen yakınında bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 33,5 hektarlık bir alana sahiptir. Masmavi bir deniz ile oluşan doğal güzellik insanların ilgisini çekmektedir. Sahada büfe, wc ve sıhhi tesis kompleksi bulunmaktadır.

Tabiat Anıtının Adı	Yerköprü Şelalesi
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA
İl	MERSİN
İlçe/Köy	MUT
Kapladığı Alan	117 ha
İlan Tarihi	2001 Alanı 117,5 hektardır. Sahanın bir kısmı, I.Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. 110 milyon yıl önce kretase yaşlı kireç taşlarının faylanması sonucunda bu faylanmaya bağlı olarak bol karbonatlı su taşıyan bir kaynak suyun varlığı ile ortaya çıkmıştır.

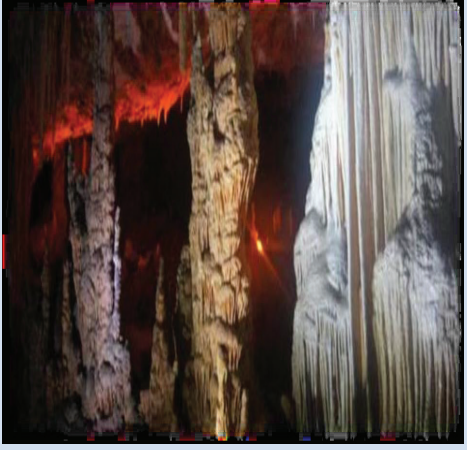

Tabiat Anıtının Adı	Koca Katran
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA
İl	MERSİN
İlçe/Köy	TARSUS/SEBİL
Kapladığı Alan	2,5 ha
İlan Tarihi	2008 630 yaş, 2,35 metre çap, 7,10 metre çevre ve 40 metre boy özelliklerine sahip Cedrus libani (Toros Sediri) dir.

Tabiat Anıtının Adı	Ana Ardıç
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA
İl	MERSİN
İlçe/Köy	TARSUS/KOZPINARI Mevkii
Kapladığı Alan	2,5 ha
İlan Tarihi	2008 1113 yaş, 3,5 metre çap, 7,20 metre çevre ve 22 metre boy özelliklerine sahip Juniperus foetidissima (Kokulu Ardıç) dir.

Tabiat Anıtının Adı	Gilindire Mağarası Tabiat Anıtı	
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA	
İl	MERSİN	
İlçe/Köy		
Kapladığı Alan	107 ha	
İlan Tarihi	06.08.2013 tarih ve 1656 sayılı Bakan Olur'u. Su kodunun -47 m seviyesinde olan mağara, yaşanmış olan son iklim değişikliğine ilişkin Doğu Akdeniz' de bulunan tek kayıt noktasıdır.	

Mersin'de bulunan yaban hayatı geliştirme sahaları aşağıda verilmektedir.

Sahanın Adı	Hisardağı-Gedikdağı	
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA	
İl	MERSİN	
İlçe/Köy	Silifke	
Kapladığı Alan	4.309,00 ha	
İlan Tarihi	13.09.2006	

Kaynak Değerleri

Memeliler: Sahada yapılan doğrudan gözlemler ile yöre halkı ve avcılarla yapılan anketler, literatür kayıtlarının incelenmesi ve bu literatür kayıtlarına göre uygun habitata bulunan 39 memeli türünün olduğu belirlenmiştir.

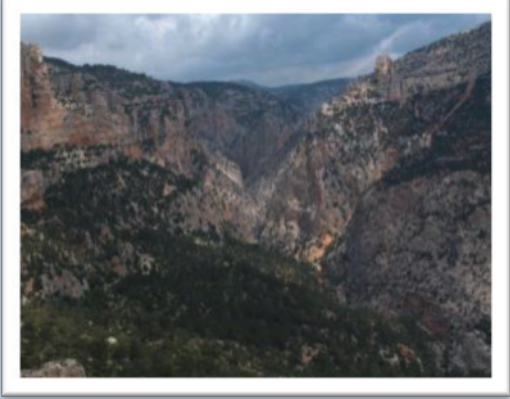
Kuşlar: Saha ve çevresinde yapılan doğrudan gözlemlere, yöre halkı ve avcılarla yapılan anketlere, literatür kayıtlarının incelenmesine ve bu literatür kayıtlarına göre sahada uygun habitata bulunan kuş türü sayısı 77 dir.

Sürüngenler: Saha ve çevresinde yapılan doğrudan gözlemler ile yöre halkı ve avcılarla yapılan anketler, literatür kayıtlarının incelenmesi ve literatür kayıtlarına göre sahada uygun habitatının bulunduğu sürüngen türü sayısı 29 dur.

İki yaşamlılar: Saha ve çevresinde doğrudan gözlemler yolu ile 5 iki yaşamlı türü olduğu belirlenmiştir.

Hedef Tür

Yaban Keçisi (*Capra aegagrus*): Deniz seviyesinden 3.000 m yüksekliğe kadar sarp kayalık, ulaşılması zor dağınık çalı ve ağaçların olduğu alanlarda yaşar. Yaprak, taze sürgün, dal ve meyve ile beslenirler. Yaklaşık 18 yıl ömürleri vardır. Toroslarda yaşayan halk arasında geyik adı ile de bilinmektedir.

Sahanın Adı	Kestel Dağı	
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA	
İl	MERSİN	
İlçe/Köy	Mut	
Kapladığı Alan	4.290,00 ha	
İlan Tarihi	16.10.2005	

Kaynak Değerleri

Kesteldağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası orman ekosistemi ve akarsu-kanyon ekosisteminden teşekkül eden bir alandır. Sahanın en önemli kaynak değeri yaban keçisidir. Kesteldağı YHGS'nin arazi yapısı ve üzerindeki bitki örtüsü yaban keçisine barınma, üreme ve yaşamını devam ettirebileceği uygun bir ortam sunmaktadır. Saha içinde öncelikle yaban hayatı açısından önemli olan su kaynaklarının devamlılığının sağlanması da çok önemlidir.

Alan, içerisindeki vadileri ve sarp kayaları ile yaban hayatının barınması ve de alanın doğal peyzajı açısından büyük önem taşımaktadır. Alandaki karstik yapı birçok in ve küçük mağara oluşumuna sebep olmuştur.

Kuşlar: Yaban keçisi envanter çalışmaları sırasında arazide yapılan gözlem, inceleme, yöre halkı ve saha bekçileri ile yapılan görüşmeler değerlendirilerek alanda bulunan kuş türleri ortaya konulmuştur. Alan içerisindeki orman, dere, kanyon, dağ, bahçe ve tarım arazilerini içeren farklı yaşam alanları kuş türleri açısından zenginliğe sebep olmaktadır.

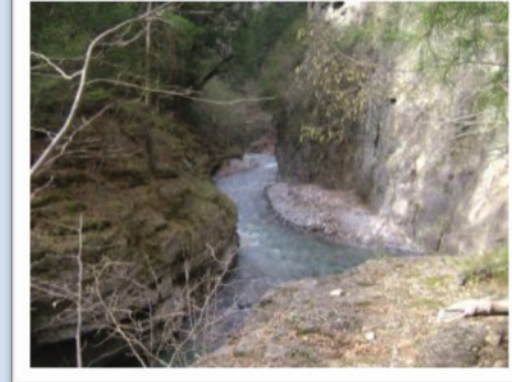
Sürüngenler: YHGS'nda yapılan gözlemler sonucunda alanda mahmuz bacaklı kaplumbağa (*Testudo graeca*) olduğu tespit edilmiştir. Bu IUCN listesinde "zarar görebilir" kategorisinde yer almaktadır.

İkiyaşamlılar: YHGS'nda Lycia salamandra luschani olarak bilinen semender türü ve Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) gözlemlenmiştir. Bunlardan Lycia salamandra luschani sınırlı bir yaşam alanına sahip olması ve yaşam alanlarının bozulması dolayısıyla IUCN tarafından "tehlikede" olarak listelenmiştir. Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) da "düşük risk/tehdit altına girebilir" kategorisine alınmıştır.

Hedef Tür

Yaban Keçisi (*Capra aegagrus*): Yaban keçisi, Kesteldağının yaban hayatı geliştirme sahası olarak ayrılmasına gerekçe olan hedef türdür. Toroslarda yaşayan halk arasında geyik adı ile de bilinen yaban keçisi, memeliler (*Mamalia*) sınıfının çifttoynaklılar-tırnaklılar (*Artiodactyla*) takımı, Gevişgetirenler (*Ruminantia*) alt takımı, içi boş boynuzlular (*Bovidae*) Familyası, Caprinae Alt familyası, keçigiller (*Capra*) cinsine ait *Capra aegagrus* Erxleben, 1.777 türüdür.

Sahanın Adı	Çamlıyayla-Cehennem Deresi
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA
İl	MERSİN
İlçe/Köy	Çamlıyayla-Toroslar
Kapladığı Alan	27.610,00 ha
İlan Tarihi	05.10.2006

Kaynak Değerleri

Saha, havzayı oluşturan ana dere konumundaki Cehennemdere'den adını almaktadır. Bu derenin (su kaynağının) Mersin ili ve Tarsus ilçesinin içme suyu ihtiyacının önemli bir miktarını karşılayan su kaynağı olması ve başta hedef türümüz olan Yaban Keçisi ve çevredeki tüm doğal yaşamın su ihtiyacını karşılıyor olması nedeni ile koruma hedefleri arasın alınmasına karar verilmiştir. Dere, havzanın üstlerinde Cocak; altlarında ise Pamuk dere adını alır. Saha içerisinde Cocak Derede 7 metrelik bir şelale, Altlı üstlü mevkiinde bir şelale, Cehennemdere'de suyun çıktığı yerde bir, doğma mevkiinde bir olmak üzere toplam dört şelale bulunmaktadır. Suçatı, Gökbirevlek, Pınarlıbük mevkiileri dere sistemi içerisindeki özellikli yerlerdendir. Cehennemdere ve Cocakdere vadileri dere ekosistemi açısından peyzaj değeri yüksektir.

Memeliler: Orman ve Su İşleri Bakanlığı VII. Bölge Müdürlüğü Mersin Şubesi'nce yapılan yaban keçisi envanter çalışması ve yöre halkıyla yapılan görüşmelere dayalı olarak alanda toplam 19 memeli türü gözlemlenmiştir. Alanda görülmesi muhtemel büyük memeli hayvan türlerinde son 50-60 yıl içinde önemli kayıplar olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, kurt ve vaşak artık çok seyrek görülen hayvanlardır. IUCN tarafından "zarar görebilir" kategorisine alınmış olan Bezoar keçisi (*Capra aegagrus*), alanın yaban hayatı geliştirme alanı olarak ilan edilmesine neden olan ana türüdür. Ayrıca Cehennemderesi'nde Kırmızı Benekli alabalık ve sazan balığı doğal olarak bulunmaktadır. Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının karstik yapısı nedeniyle gözlenen yarasalar türlerinden iki tanesi IUCN listesinde yer almaktadır.

Kuşlar: Yaban keçisi envanter çalışmaları sırasında arazide yapılan gözlem, inceleme, yöre halkı ve saha bekçileri ile yapılan görüşmeler değerlendirilerek alanda bulunan kuş türleri ortaya konulmuştur. Alan içerisindeki orman, dere, kanyon, dağ ve meralar içeren farklı yaşam alanları kuş türleri açısından zenginliğe sebep olmaktadır.

Sürüngenler: YHGS'nda yapılan gözlemler sonucunda alanda mahmuz bacaklı kaplumbağa (*Testudo graeca*) olduğu tespit edilmiştir. Bu IUCN listesinde "zarar görebilir" kategorisinde yer almaktadır. Ayrıca birçok kertenkele türü ve yılan türünününde sahada yaygın olarak varlığı bilinmektedir.

İkiyaşamlılar: YHGS'nda Lycia salamandra luschani olarak bilinen semender türü ve Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) gözlemlenmiştir. Bunlardan Lycia salamandra luschani sınırlı bir yaşam alanına sahip olması ve yaşam alanlarının bozulması dolayısıyla IUCN tarafından "tehlikede" olarak listelenmiştir. Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) da "düşük risk/tehdit altına girebilir" kategorisine alınmıştır.

Balıklar: Cehennemderesi havzası balıklar açısından zengindir. Karakoyak-Cehennemdere bileşimi ile Cocakdere arasında görülen dağ alabalığı, Pınarlıbük aşğılarında bulunan sazan balığı ve kırmızı benekli alabalık tür çeşitliliği açısından önemlidir. Yapılan incelemede 2 adet balık türü yaşadığı tespit edilmiştir. Yerli alabalık türü olan kırmızı benekli alabalığın (*salmo trutta*) yoğun usulsüz avcılık nedeniyle son yirmi yılda büyük ölçüde azaldığı tespit edilmiştir. Dağ alabalığı ülkemizdeki akarsularda bulunan ekonomik öneme sahip doğal balık türlerinden en önemlisidir. Dağ alabalığı balıkçılık açısından etinin lezzetli olması ve çeşitli hastalıklar için tedavi edici olarak kullanılmasının yanı sıra sportif olta balıkçılığı açısından da büyük öneme sahiptir. Dağ alabalığı biyolojileri gereği birinci sınıf su kalitesine gereksinim duyarlar. Akarsularda yapılan regulasyonlar, barajlar, içme suyu alımları vb. birçok faaliyetlerle alabalık habitatları olumsuz etkilenmektedir. Akarsuların barajlarla kesilmesi de üreme habitatlarının bozulmasına yol açmaktadır. DKMPGM tarafından 2004 yılında başlatılan "Orman içi suların balıklandırılması" projesi kapsamında doğal alabalık üretim çalışmaları Şube Müdürlüğü tarafından yapılmakta ve üretilen kırmızı benekli alabalıklar bu derelere doğal ortamlarına bırakılmaktadır.

Sahanın Adı	Hopur-Topaşır
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA
İl	MERSİN
İlçe/Köy	Tarsus/Çukurbağ, Keşli ve Kuşcular
Kapladığı Alan	5.984,00 ha
İlan Tarihi	05.10.2006

Kaynak Değerleri

Hopur-Topaşır YHGS içerisinde sarp yamaçlar bulunmaktadır. Sahanın bulunduğu alan dağlık alandır. En yüksek rakımı 2.167 m ile Ziyaret tepedir. Dağlık alan içerisinde sarp ve dik yamaçlı vadi ve kapızlar bulunmaktadır.

Memeliler: Yapılan yaban keçisi envanter çalışması ve yöre halkıyla yapılan görüşmelere dayalı olarak alanda toplam 15 memeli türü gözlemlenmiştir. Alanda görülmesi muhtemel büyük memeli hayvan türlerinde son 50-60 yıl içinde önemli kayıplar olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, kurt ve vaşak artık çok seyrek görülen hayvanlardır. IUCN tarafından “zarar görebilir” kategorisine alınmış olan Bezoar keçisi (*Capra aegagrus*), alanın yaban hayatı geliştirme alanı olarak ilan edilmesine neden olan ana türüdür. Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının karstik yapısı nedeniyle gözlenen çok sayıda yarası türünün birçoğu IUCN listesinde yer almaktadır. Yaban Keçisi Kurt, Çakal, Domuz, Tilki, Yabankedisi, Kuyruksüren, Porsuk, Oklukirpi, Yumak, Kirpi, Sincap, Yarsa bulunmaktadır. Kuşlardan kartal, akbaba, şahin, doğan, delice, karga, kuzgun, güvercin, saksagan, baykuş, ardıç kuşları, keklük, karatavuk, bıldırcın, bülbüller bulunmaktadır. Bülbül familyasının en iyi ürettiği alandır. Göçmen kuşlar Orta Anadolu’ya geçişte hangi istikamete gidecekse bu alan üzerinde konaklayıp birkaç gece barındıktan sonra yollarına devam ederler. Kurbağa yılan, kertenkele, böcek, örümcek ve yumuşakçalarda yaşamaktadır. Çakıt çayında Kırmızı Benekli alabalık doğal olarak bulunmaktadır. Ayrıca burada koyu sazani ve yılan balığı da bulunmaktadır.

Kuşlar: Yaban keçisi envanter çalışmaları sırasında arazide yapılan gözlem, inceleme, yöre halkı ve saha bekçileri ile yapılan görüşmeler değerlendirilerek alanda bulunan kuş türleri ortaya konulmuştur. Alan içerisindeki orman, dere, kanyon, dağ, bahçe ve tarım arazilerini içeren farklı yaşam alanları kuş türleri açısından zenginliğe sebep olmaktadır.

İkiyaşamlılar: YHGS’nda Lycia salamandra luschani olarak bilinen semender türü ve Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) gözlemlenmiştir. Bunlardan Lycia salamandra luschani sınırlı bir yaşam alanına sahip olması ve yaşam alanlarının bozulması dolayısıyla IUCN tarafından “tehlikede” olarak listelenmiştir. Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) da “düşük risk/tehdit altına girebilir” kategorisine alınmıştır.

Balıklar: Çakıt çayında yapılan incelemede 3 adet balık türü yaşadığı tespit edilmiştir. Yerli alabalık türü olan kırmızı benekli alabalığın (*salmo trutta*) yoğun usulsüz avcılık nedeniyle son yirmi yılda büyük ölçüde azalmıştır. Diğer tespit edilen balık türleri ise gökkuşağı alabalığı, yılan balığı ve sazani balığıdır.

Sahanın Adı	Kadıncık Vadisi	
Bölge Müdürlüğü	VII. Bölge/ADANA	
İl	MERSİN	
İlçe/Köy	Tarsus/Olukkoyağı Köyü/ Çamlıyayla	
Kapladığı Alan	8.987,00 ha	
İlan Tarihi	16.10.2005	

Kaynak Değerleri

Kadıncık Vadisi ve çevresi genelde Toros Dağları'nın, özelde ise Bolkar Dağları'nın biyocoğrafik özelliklerinin önemli bir kısmını yansıtmaktadır. Orman, Akdeniz iklimi etkisiyle Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin vejetasyon formlarını göstermektedir. Meşçere tipleri saf ve karışık yapıda verimli ve bozuk ormanlardan oluşan yapıya sahiptir. Orman alt tabakası olarak buldukları gibi bozuk sahalarda meşçere bile oluşturdukları görülmektedir. Çalılık özelliği yüksek bir sahadır. Saha içerisinde orman toprağı olarak büyük açıklıklar vardır.

Memeliler: Havzanın memeli faunası içerisinde yaban keçisinin (*Capra aegagrus*) özel önemi vardır. Korumaya bağlı olarak birey sayısında artış gözlenmiştir. Barınma, beslenme ve yavrulama için sahanın farklı yerlerini habitat olarak kullanan yaban keçileri (*Capra aegagrus*), alanın yaban hayatı geliştirme sahası olarak ilan edilmesine gerekçe olan ana türüdür. Yaban keçisi, IUCN tarafından "zarar görebilir" kategorisinde değerlendirilmektedir.

Vaşak (*Lynx lynx*), kurt (*Canis lupus*), tilki (*vulpes vulpes*), çakal (*Canis aureus*), tavşan (*Lepus europaeus*), Yaban domuzu (*Sus scrofa scrofa*) dikkat çeken diğer memelilerdir. Alan özellikle yırtıcı kuşlar bakımından oldukça zengin görünmektedir. Bunlardan yöre insanları tarafından da çok bilinenleri; kaya kartalı (*Aquila chrysaetus*), şah kartal (*Aquila heliaca*) delice doğan (*Falco subbuteo*), gökdoğan (*Falco peregrinus*), bıyıklı doğan (*Falco biarmicus*), atmaca (*Accipiter nisus*), çakır kuşu (*Accipiter gentilis*), şahin (*Buteo buteo*), kızıl şahin (*Buteo rufinus*)'dir. Ayrıca, ağaçlandırma sahalarda urkeklik (*Tetragallus caspius*) ve kınalı keklik (*Alectoris chukar*) popülasyonlarındaki zenginleşme dikkat çekicidir.

Bölgede ambifilerden Toros kurbağası (*Rana Holtzi*) Medetsiz Tepe'nin kuzeybatısında yer alan Karagöl ve Çinilgöl'e özgü endemik bir türdür. Kadıncık çayında yaşayan balık türleri bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Kırmızı Benekli Alabalık (*Salmo trutta macrostigma*) ekonomik öneme sahip bir balıktır. Ayrıca tatlısu kefali (*Leuciscus cephalus*), siraz balığı (*Capoeta capoeta angorae*) ve bıyıklı balık (*Barbus capito pectoralis*) türleri de bulunmaktadır.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının karstik yapısı nedeniyle gözlenen yarasa türlerinin bir çoğu IUCN listesinde tehlike kategorisinde yer almaktadır.

Kuşlar: Arazide yapılan gözlem, inceleme, yöre halkı ve saha bekçileri ile yapılan görüşmeler değerlendirilerek alanda bulunan kuş türleri ortaya konulmuştur. Alan içerisindeki orman, dere, kanyon, yüksek dağ içeren farklı yaşam alanları kuş türleri açısından zenginliğe sebep olmaktadır.

Sürüngenler: Yeterli veri bulunmamaktadır. Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nda yaşayan sürüngen türleri ayrıntılı olarak çalışılması gereken bir konudur.

İkiyaşamlılar: YHGS'nda Lycia salamandra luschani olarak bilinen semender türü ve Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) gözlemlenmiştir. Bunlardan Lycia salamandra luschani sınırlı bir yaşam alanına sahip olması ve yaşam alanlarının bozulması dolayısıyla IUCN tarafından "tehlikede" olarak listelenmiştir. Yeşil ağaç kurbağası (*Hyla arborea*) da "düşük risk/tehdit altına girebilir" kategorisine alınmıştır.

Balıklar: Kadıncık deresinde yapılan incelemede 5 adet balık türü yaşadığı tespit edilmiştir. Dağ alabalığı ülkemizdeki akarsularda bulunan ekonomik öneme sahip doğal balık türlerinden en önemlisidir. Dağ alabalığı balıkçılık açısından etinin lezzetli olması ve çeşitli hastalıklar için tedavi edici olarak kullanılmasının yanı sıra sportif olta balıkçılığı açısından da büyük öneme sahiptir. Dağ alabalığı biyolojileri gereği birinci sınıf su kalitesine gereksinim duyarlar. Akarsularda yapılan regülasyonlar, barajlar, içme suyu alımları vb. birçok faaliyetlerle alabalık habitatları olumsuz etkilenmektedir. Akarsuların barajlarla kesilmesi de üreme habitatlarının bozulmasına yol açmaktadır.

Kadıncık deresinde tespit edilen balık türleri ise gökkuşağı alabalığı, yılan balığı ve sazan balığıdır.

Devlet Avlakları

Sugözü Devlet Avlağı (Anamur) 31.609 ha

Örnek Avlaklar

- Dandi Yaban Domuzu Örnek Avlağı (Mut) 4.402 ha
- Nergizlikaya Yaban Domuzu Örnek Avlağı (Silifke) 3.064,50 ha
- İledin Yaban Domuzu Örnek Avlağı (Tarsus) 3.596 ha
- Çatbükü Örnek Avlağı (Anamur) 3.042,5 ha

Göksu Deltası: Mersin il merkezinin 85 km batısında Mersin iline bağlı Silifke ilçesinin güney kenarında yer almaktadır. Toplam alanı, 22.844 ha'dır. Göksu deltasında toplam 442 bitki türü bulunmaktadır. Bu türlerden 32'si kritik, tehlike altında, nadir ve hassas türler arasındadır. Göksu deltasında yapılan kuş gözlemciliği faaliyetleri sonucunda 332 kuş türü olduğu bilinmektedir. Bu sayı tüm Türkiye avifaunasının yaklaşık %50'sini kapsamaktadır. Deltada bugüne dek belirlenen 332 kuş türünün 70'i kesinlikle, 20'si ise büyük ihtimalle burada üremektedir. Alan, üreme dönemi dışındaki aylarda önemli sayılarda görülen küçük karabatak ve tepeli pelikan, üreyen yaz ördeği (50 çift ile Türkiye'nin bilinen en büyük popülasyonu) ve pasbaş patka, kışlayan büyük orman kartalı ve şah kartal gibi, nesilleri dünya ölçeğinde tehlike altında olan türlerle özel koruma alanı statüsü kazanır. Bunlara ek olarak, küçük balaban, gece balıkçılı, alaca balıkçıl, erguvani balıkçıl, turaç, saz horozu, kocagöz, bataklık kırlangıcı, akça cılıbıt, mahmuzlu kızkuşu ve küçük sumru gibi türler bölgede önemli sayılarda ürer. Aralarında boz kaz, çamurcun, kaşıkçaga ve sakarmekenin bulunduğu büyük sayılarda su kuşu (maksimum 91.097) alanda kışlarken, göç sırasında da çok sayıda çeltikçi ve 20 binin üzerinde leylek burada konaklar. Çeltikçi, büyük ak balıkçıl, küçük ak balıkçıl, gri balıkçıl, sığır balıkçılı, bataklık su tavuğu ve İzmir yalıçapkını da alanda kuluçkaya yatar. Ak pelikan göç sırasında çok sayıda görülür, az sayıda turna ise deltada kışlar. Ak kuyruklu kartalın da aralarında bulunduğu çeşitli yırtıcı kuş türleri kışı deltada geçirir, ada martısı düzenli olarak Taşucu limanı çevresinde görülür. Akdeniz foku beslenmek için alanı kullanır. Göksu, nesli tehlike altında olan kız böcekleri ve kelebekler için de önemli bir alandır.

100. Yıl Tabiat Parkı içinde kurulan Mersin Deniz Kaplumbağaları Kurtarma, Rehabilitasyon ve Bilgilendirme Merkezi'nde, yaralı ve rehabilite edilmesi gereken deniz kaplumbağaları tedavi edilmekte ve tekrar doğaya kazandırılmaktadır. Ülkemizdeki 21 Adet Deniz Kaplumbağaları üreme alanlarından 5 adedi Mersin ilinde bulunmaktadır. 49,1 km lik yuvalama kumsalı il sınırları dahilindedir. 2013 yılı üreme döneminde tüm sahalarda toplam 2.557 adet yuva tespit edilmiş olup, yaklaşık olarak 217.000 adet yavru çıkışı olmuştur.

Üreme Alanları;

- Kazanlı (Mersin),
- Alata (Erdemli),
- Göksu Deltası (Silifke),
- Anamur sahilleri,
- Davultepe (Mersin).

Çizelge 332 – Mersin ilinde dahilinde bulunan doğal sit alanları

Doğal Sit Alanları	
Akdeniz Sahil Şeridi	Akdeniz Foku Yaşama ve Üreme Alanı
Kazanlı-Tarsus	Deniz Kaplumbağası Üreme Alanı
Erdemli	Alata Deniz Kaplumbağası Üreme Alanı
Silifke	Tekeler köyü
Tarsus	Berdan Barajı Doğal Sit Alanı
Tarsus	Tarsus parkı Doğal Sit Alanı
Tarsus	Kıyı bandı Deniz Kaplumbağası Üreme Alanı

Çizelge 333 – Mersin ilinde bulunan tabiat varlıkları

Tabiat Varlıkları	
Gülnar	Çınar Ağacı
Gülnar	Çınar Ağacı
Gülnar	Çağlayan (Sudibi) Şelalesi
Gülnar	Kocaşlı Mağarası
Anamur	Çınar Ağacı
Anamur	Kocapelit Ağacı
Anamur	Köşbükü Mağarası
Mut	Yerköprü Şelalesi
Mut	Zeytin Ağacı
Silifke	Kuruçay Mağarası
Silifke	Kepez Mağarası
Silifke	2 adet Çınar Ağacı
Silifke	Anıt Ağaç
Mersin-Merkez	Meşe Ağacı
Erdemli	Karaobruk Mağarası
Yenişehir	Çınar Ağacı
Aydıncık	Aynalıgöl Mağarası
Çamlıyayla	Çınar Ağacı
Mezitli	Çınar Ağacı

Çizelge 334 – Mersin ilinde bulunan doğal + arkeolojik sit alanları

Çakışan Alanlar (Arkeolojik + Doğal)		
Anamur	Mamure Kalesi	1. Doğal+Arkeolojik
Anamur	Dragon Çayı ve Çevresi	1. Doğal+Arkeolojik
Mut	Mavga Kalesi ve Çevresi	1. Doğal +Arkeolojik
Gülnar	Erik Deresi ve Çevresi	III. Doğal+Arkeolojik
Silifke	Cennet-Cehennem	I. Doğal+Arkeolojik
Silifke	Adamkayalar	I. Doğal+Arkeolojik
Silifke	Tahta Limanı	I. Doğal+Arkeolojik
Silifke	Uzuncaburç	I. Doğal+Arkeolojik
Silifke	Göksu Deltası	I. ve II. Doğal+Arkeolojik
Silifke-Erdemli	Şeytan Deresi ve Vadisi	Doğal+Arkeolojik
Tarsus	Gözlükule	I. Doğal+Arkeolojik
Tarsus	Tarsus Şelalesi	Doğal+Arkeolojik

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 335 – Mersin ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	406.000	25,48
Orman	840.347	52,73
Sulak Alan	2.586	0,16
Çayır ve Mera	59.282	3,72
Su Kütlesi	5.820	0,36
Yapay Bölgeler	279.671	17,55

2007 yılında 1/25.000 Ölçekli Karaman – Mersin Çevre Düzeni Planı mahkeme kararı ile iptal edilmiş olup 1/100.000 ölçekli Adana-Mersin Çevre Düzeni Planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 336 – Mersin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Mersin ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	15	2	4	10	4	1	0	36
ÇED Olumlu Kararı	1	3	0	1	2	0	0	7

Çizelge 337 – Mersin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Mersin ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	9	49	58
Çevre İzni Belgesi	14	74	88
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	23	123	146

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 338 – Mersin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mersin ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	2	4	0	2	0	5	0	0	20
Ani (Plansız) Denetimler	0	218	111	26	45	4	81	203	0	404
Genel Toplam	10	220	115	26	47	4	86	203	0	424

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	106	89.252,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
72	0,00

Çizelge 339 – Mersin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Mersin ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	345.411	40.636	121.908	0	102.259	16.929	489	627.632
Uygulanan Ceza Sayısı	0	5	1	1	0	6	1	1	15

İstanbul

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında İstanbul'da 3.602.729.326 m³, 796.019.487 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında İstanbul ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 340'da verilmektedir.

Çizelge 340 – İstanbul ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	BAŞAKŞEHİR	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7,83	0	69,95	6	0,59	0	20,84	0	38,91	0	0	0	0	81,67	0
Nisan	7,81	0	76,6	7	0,55	0	21,49	0	43,12	0	0	0	0	78,51	0
Mayıs	5,38	0	80,73	7	0,43	0	9,65	0	34,66	0	0	0	0	82,94	0
Haziran	2,72	0	46,21	0	0,39	0	5,08	0	20,51	0	0	0	0	113,77	20
Temmuz	4,08	0	43,12	0	0,36	0	3,52	0	18,62	0	0	0	0	96,94	0
Ağustos	4,76	0	45,05	0	0,32	0	3,37	0	12,94	0	0	0	0	69,82	3
Eylül	4,19	0	57,5	2	0,31	0	20,18	0	31,67	0	0	0	0	35,98	0
Ekim	4,54	0	45,36	3	0,45	0	25,87	0	30,93	0	0	0	0	38,22	0
Kasım	7,52	0	58,59	3	0,51	0	39,33	0	39,32	0	0	0	0	24,44	0
Aralık	9,96	0	65,64	7	0,68	0	49,78	0	40,34	0	0	0	0	24,49	0

	ESENYURT	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9,86	0	95,25	13	-	-	35,82	0	45,78	0	-	-	-	43,89	0
Nisan	9,49	0	118,87	16	-	-	36,59	0	49,27	0	-	-	-	46,59	0
Mayıs	7,96	0	91,79	10	-	-	16,93	0	40,94	0	-	-	-	64,2	0
Haziran	3,9	0	58,71	1	-	-	12,39	0	33,7	0	-	-	-	68,37	0
Temmuz	4,43	0	57,38	-	-	-	11,09	0	29,77	0	-	-	-	73,45	0
Ağustos	4,44	0	54,53	-	-	-	6,68	0	23,94	0	-	-	-	85,18	0
Eylül	7,11	0	68,42	4	-	-	24,15	0	43,63	0	-	-	-	46,09	0
Ekim	5,29	0	84,02	9	-	-	39,56	0	44,78	0	-	-	-	36,68	0
Kasım	5,6	0	83,93	7	-	-	69,26	0	46,57	0	-	-	-	22,17	0
Aralık	5,82	0	132,4	13	-	-	77,71	0	38,43	0	-	-	-	15,45	0

	KANDİLLİ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11,86	0	50,71	-	0,7	0	47,61	0	54,65	0	-	-	-	-	-
Nisan	14,76	0	58,19	4	0,57	0	63,09	0	61,73	0	-	-	-	-	-
Mayıs	14,48	0	53,29	3	0,41	0	42,75	0	58,67	0	-	-	-	-	-
Haziran	6,79	0	37,91	-	0,51	0	33,07	0	52,14	0	-	-	-	-	-
Temmuz	5,52	0	28,86	-	0,39	0	9,83	0	29,6	0	-	-	-	-	-
Ağustos	4,41	0	29,76	-	0,36	0	4,49	0	12,39	0	-	-	-	-	-
Eylül	9,23	0	34,4	-	1,97	0	14,21	0	22,73	0	-	-	-	-	-
Ekim	7,69	0	50,39	3	0,66	0	20,27	0	19,18	0	-	-	-	-	-
Kasım	7,72	0	52,47	-	1,01	0	78,89	0	52,09	0	-	-	-	-	-
Aralık	12,97	0	57,93	9	1,22	0	79,02	0	48,15	0	-	-	-	-	-

Çizelge 340 – İstanbul ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³) (devam)

	MECİDİYEKÖY	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	76,76	7	1,09	0	68,08	0	90,76	0	-	-	-	-	-
Nisan	-	-	71,77	5	0,99	0	74,64	0	98,44	0	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	68,12	3	0,69	0	48,54	0	90,09	0	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	48,62	-	0,62	0	45,99	0	79,83	0	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	43,2	-	0,64	0	42,39	0	76,02	0	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	42,38	-	0,66	0	38,33	0	71,88	0	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	49,53	-	0,58	0	65,05	0	88,87	0	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	56,07	2	0,7	0	68,38	0	81,94	0	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	59,49	-	1,07	0	92,93	0	85,04	0	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	77,15	8	1,37	0	120,74	0	83,53	0	-	-	-	-	-

	KAĞITHANE	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7,39	0	-	-	-	-	43,03	0	57,05	0	-	-	35,59	0	
Nisan	6,98	0	-	-	-	-	49,19	0	61,08	0	-	-	39,59	0	
Mayıs	4,7	0	-	-	-	-	29,21	0	50,23	0	-	-	52,24	0	
Haziran	3,69	0	-	-	-	-	25,28	0	42,44	0	-	-	53,77	0	
Temmuz	3,89	0	-	-	-	-	19,2	0	37,36	0	-	-	62	0	
Ağustos	2,52	0	-	-	-	-	12,19	0	30,21	0	-	-	66,3	0	
Eylül	4,33	0	-	-	-	-	55,72	0	57,95	0	-	-	32,89	0	
Ekim	4,23	0	-	-	-	-	58,44	0	54,6	0	-	-	30,36	0	
Kasım	6,46	0	-	-	-	-	76,85	0	58,76	0	-	-	19,93	0	
Aralık	8,86	0	-	-	-	-	115,24	0	56,63	0	-	-	19,2	0	

	SİLİVRİ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	48,39	0	-	-	15,8	0	31,18	0	-	-	54,19	0	
Nisan	-	-	52,64	0	-	-	16,48	0	31,04	0	-	-	56,44	0	
Mayıs	-	-	50,91	0	-	-	5,87	0	20,09	0	-	-	72,32	0	
Haziran	-	-	33,09	0	-	-	4,64	0	6,57	0	-	-	73,57	0	
Temmuz	-	-	34,32	0	-	-	3,12	0	13,42	0	-	-	76,99	0	
Ağustos	-	-	35,24	0	-	-	1,47	0	12,46	0	-	-	83,04	0	
Eylül	-	-	34,05	0	-	-	8,15	0	26,6	0	-	-	57,56	0	
Ekim	-	-	40,78	0	-	-	13,13	0	27,46	0	-	-	48,74	0	
Kasım	-	-	42,38	0	-	-	21,29	0	31,96	0	-	-	35,26	0	
Aralık	-	-	47,73	3	-	-	33,83	0	33,25	0	-	-	32,88	0	

Çizelge 340 – İstanbul ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3) (devam)

SULTANBEYLİ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7,27	0	-	-	-	-	10,39	0	33,31	0	-	-	56,47	0
Nisan	5,85	0	-	-	-	-	13,62	0	31,77	0	-	-	59,23	0
Mayıs	4,79	0	-	-	-	-	3,75	0	21,75	0	-	-	78,93	0
Haziran	2,67	0	-	-	-	-	2,89	0	15,8	0	-	-	79,36	0
Temmuz	3,64	0	-	-	-	-	1,76	0	8,38	0	-	-	86,63	0
Ağustos	5	0	-	-	-	-	1,26	0	6,15	0	-	-	90,04	0
Eylül	5,06	0	-	-	-	-	7,25	0	25,3	0	-	-	61,26	0
Ekim	3,9	0	-	-	-	-	21,81	0	28,02	0	-	-	49,45	0
Kasım	7,07	0	-	-	-	-	25,25	0	32,97	0	-	-	39,89	0
Aralık	14,95	0	-	-	-	-	61,36	0	41,7	0	-	-	28,78	0

SULTANGAZİ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6,08	0	-	-	-	-	30,3	0	51,14	0	-	-	41,9	0
Nisan	5,44	0	-	-	-	-	37,39	0	57,27	0	-	-	47,06	0
Mayıs	3,51	0	-	-	-	-	16,46	0	42,76	0	-	-	65,37	0
Haziran	2,56	0	-	-	-	-	15,74	0	37,54	0	-	-	74,52	0
Temmuz	1,99	0	-	-	-	-	12,32	0	31,71	0	-	-	76,02	0
Ağustos	1,52	0	-	-	-	-	8,69	0	25,16	0	-	-	72,62	0
Eylül	3,93	0	-	-	-	-	24,18	0	51,03	0	-	-	41,43	0
Ekim	-	-	-	-	-	-	38,01	0	53,38	0	-	-	32,88	0
Kasım	5,91	0	-	-	-	-	51,27	0	53,37	0	-	-	23,27	0
Aralık	9,9	0	-	-	-	-	66,64	0	53,23	0	-	-	21,38	0

ŞİLE	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	30,43	0	-	-	0,74	0	9,09	0	-	-	84,79	0
Nisan	-	-	31,13	0	-	-	1,09	0	9,1	0	-	-	93,13	0
Mayıs	-	-	44,96	0	-	-	0,58	0	6,03	0	-	-	104,61	0
Haziran	-	-	26,09	0	-	-	0,67	0	5,17	0	-	-	98,11	0
Temmuz	-	-	26,44	0	-	-	0,48	0	2,41	0	-	-	105,88	0
Ağustos	-	-	33,13	0	-	-	0,43	0	1,77	0	-	-	122,28	15
Eylül	-	-	25,39	0	-	-	0,86	0	6,98	0	-	-	114,1	3
Ekim	-	-	33,14	0	-	-	1,26	0	7,91	0	-	-	70,63	0
Kasım	-	-	30,63	0	-	-	1,33	0	10,75	0	-	-	59,56	0
Aralık	-	-	31,29	0	-	-	2,54	0	13,52	0	-	-	53,17	0

Çizelge 340 – İstanbul ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, $\text{CO}: \text{mg}/\text{m}^3$) (devam)

ÜMRANİYE	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6,23	0	81,22	7	1,32	0	94,52	0	83,28	0	-	-	-	-
Nisan	7,66	0	84,84	7	1,61	0	115,42	0	99,23	0	-	-	-	-
Mayıs	5,49	0	79,39	3	1,53	0	65,48	0	84,25	0	-	-	-	-
Haziran	2,58	0	60,84	0	1,21	0	58,55	0	83,41	0	-	-	-	-
Temmuz	2,77	0	72,56	0	1,24	0	76,22	0	95,69	0	-	-	-	-
Ağustos	3,45	0	68,84	0	0,84	0	72,53	0	91,35	0	-	-	-	-
Eylül	5,99	0	62,8	0	0,81	0	85,85	0	92	0	-	-	-	-
Ekim	5,88	0	87,52	7	1,14	0	93,45	0	74,37	0	-	-	-	-
Kasım	6,17	0	77,43	5	1,23	0	78,42	0	61,78	0	-	-	-	-
Aralık	9,67	0	78,45	5	1,74	0	115,1	0	60,1	0	-	-	-	-

ÜSKÜDAR	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	-	59,11	2	1,1	0	55,35	0	67,1	0	-	-	-	-
Nisan	-	-	58,85	1	0,89	0	65,38	0	68,56	0	-	-	-	-
Mayıs	-	-	52,27	0	0,63	0	41,78	0	63,54	0	-	-	-	-
Haziran	-	-	35,28	0	0,34	0	29,68	0	56,58	0	-	-	-	-
Temmuz	-	-	31,18	0	0,4	0	17,79	0	45,68	0	-	-	-	-
Ağustos	-	-	33,36	0	0,4	0	15,51	0	40,82	0	-	-	-	-
Eylül	-	-	33,83	0	0,5	0	57,77	0	56,48	0	-	-	-	-
Ekim	-	-	46,12	1	0,52	0	53,7	0	50,25	0	-	-	-	-
Kasım	-	-	57,26	2	0,88	0	84,41	0	55,12	0	-	-	-	-
Aralık	-	-	65,5	7	1,1	0	88,53	0	61,05	0	-	-	-	-

ŞİRİNEVLERLER	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9,28	0	86,71	7	1,12	0	56,05	0	79,59	0	-	-	-	-
Nisan	10,21	0	86,36	8	1,01	0	51,09	0	81,08	0	-	-	-	-
Mayıs	8,32	0	79,7	6	0,78	0	29,74	0	68,03	0	-	-	-	-
Haziran	3,58	0	52,47	-	0,63	0	19,95	0	54,09	0	-	-	-	-
Temmuz	2,57	0	43,49	-	0,44	0	12,22	0	42,78	0	-	-	-	-
Ağustos	1,94	0	50,38	-	0,55	0	9,42	0	40,75	0	-	-	-	-
Eylül	5,32	0	55,2	-	0,6	0	37,17	0	72,39	0	-	-	-	-
Ekim	3,54	0	71,55	4	0,83	0	46,34	0	65,56	0	-	-	-	-
Kasım	5,77	0	73,23	5	1,1	0	77,14	0	72,39	0	-	-	-	-
Aralık	11,42	0	96,53	11	1,49	0	84,86	0	74,39	0	-	-	-	-

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İstanbul ilinde en önemli ve en çok kullanılan su kaynağı barajlardır. İşletmede olan başlıca içme suyu baraj projeleri, Avrupa yakasında; (Terkos Barajı: 133,92 hm³/yıl, Büyükçekmece Barajı: 82,20 hm³/yıl, Alibey Barajı: 32,88 hm³/yıl, Sazlıdere Barajı: 51,00 hm³/yıl, Istranca Projesi: I ve II, aşamalar: 235,20 hm³/yıl) Anadolu Yakasında; (Darlık Barajı: 92,00 hm³/yıl, Ömerli Barajı: 188,40 hm³/yıl, Yeşilçay Regülâtörü 145,00 hm³/yıl, Elmalı Barajı: 15,00 hm³/yıl, Yeşilvadi-Darlık derivasyonu: 10,00 hm³/yıl) projeleridir. Ek olarak Düzce ve Sakarya sınırları içinde kalan Melen havzasından da su ihtiyacı karşılanmaktadır. Ayrıca İstanbul iline içme ve kullanma suyu olarak kuyulardan yılda 25,70 milyon m³; tarihi bentlerden yılda 2,50 milyon m³ verimle su temin edilmektedir. İstanbul su kaynaklarının toplam verimi 1.346,4 milyon m³/yıl'dır.

Çizelge 341 – İstanbul su kaynaklarının biriktirme hacmi, su miktarı ve doluluk oranları (31.12.2013)

Su Kaynağı	Biriktirme Hacmi (Milyon m ³)	Barajlarda Mevcut Su (Milyon m ³)	Doluluk Oranı(%)
Ömerli	235,4	121,6	51,7
Terkos	162,3	71,1	43,8
B.Çekmece	148,9	49,1	33
Kazandere	17,5	2	11,7
Darlık	107,5	40,3	37,5
Istrancalar	6,2	4,1	66,1
Pabuçdere	58,5	0,12	0,2
Sazlıdere	88,7	18,8	21,1
Elmalı	9,6	0,73	7,6
Alibey	34,1	7,1	20,7
Melen Regülâtörü	-	-	-
Şile Keson Kuyuları	-	-	-
Yeşilvadi Regülâtörü	-	-	-
TOPLAM	868,7	314,9	36,3

İSKİ, İstanbul il sınırları içinde yer alan 39 ilçedeki nüfusun tamamına yakınına 14.349 km uzunluğundaki kanalizasyon hattı hizmet vermektedir. İstanbul'da mevcut 55 adet atıksu arıtma tesisi ile nüfusun %97'in üzerinde atıksular arıtılmaktadır.

Çizelge 342 – İstanbul ilinde Asya bölgesinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Üsküdar Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	77.760	
Kadıköy Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	833.000	
Küçüksu Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	640.000	
Şile Kumbaba Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	46.000	
Paşabahçe Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	575.000	
Tuzla Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	250.000	15.803
Ömerli Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Kömürlük Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	125	
Yeniköy Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	200	
Paşaköy Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	200.000	8.961
Şile Oruçoğlu Bitkisel Atıksu Arıtma Tesisi	Yapay sulak alan	125	
Şile Öğümce Köyü Paket Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	200	
Şile Ağva Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	2.000	
Sahilköy Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Şile Karakiraz Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Şile Koçullu Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Şile Kervansaray Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Şile İmrenli Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Geredeli Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Kabakoz Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Sofular Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Alacalı Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Doğancalı Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Kurnaköy Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Cumhuriyet Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Üvezli Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Şuayipli Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	

Çizelge 343 – İstanbul ilinde Avrupa bölgesinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devamı)

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Yenikapı Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	864.000	
Baltalimanı Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	625.000	
Büyükkçekmece Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	155.120	
Terkos Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	1.730	
Küçükçekmece Atıksu Ön Arıtma Tesisi	Ön Arıtma	354.000	
Bahçeşehir Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	7.400	
Çanta Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	1.600	
Gümüşyaka Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	1.700	
Akalan Köyü Paket Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	200	
Belgrat Paket Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	50	
Örencik Paket Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Kestanelik Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Çanakça Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Örcünlü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Ataköy Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	400.000	16.236
İzzettin Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Başakköy Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Oklalı Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Yazlık Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
İhsaniye Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Boyalık Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	500	
Subaşı Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	250	
Ambarlı Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	400.000	
Silivri Beyciler Kötü Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Biyolojik	1.000	

Çizelge 344 – İstanbul ilinde bulunan atıksu arıtma tesislerin türlerine göre dağılımı

Tesis Türü	Tesis Sayısı	Kapasite (m ³ /gün)	Debi (m ³ /gün)	Debi (m ³ /yıl)
İleri Biyolojik	5	1.251.730	957.510	349.490.823
Biyolojik	41	27.850	24.337	8.882.878
Ön Arıtma	9	4.169.880	2.202.720	803.993.065
Toplam	55	5.449.460	3.184.567	1.162.366.766

Çizelge 345 – İstanbul ilinde devam eden ve planlanan atıksu arıtma tesisleri

	Tesis Adı	Kapasite (m ³ /gün)	Durumu
1	B.Çekmece İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	132.155	İnşa halinde
2	Çanta İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	52.000	İnşa halinde
3	Silivri İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	36.500	İnşa halinde
4	Selimpaşa İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	70.000	İnşa halinde
5	Tuzla İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (3.Aşama)	160.000	Proje aşamasında
6	Ataköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (2.Aşama)	210.000	Proje aşamasında
7	K.Çekmece İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	200.000	Proje aşamasında
8	Kilyos İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	15.000	Proje aşamasında
9	Silahtarağa İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	375.000	Proje aşamasında

Çizelge 346 - Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
İst. Beylikdüzü OSB Bakır Ve Pirinç San. Sit. Ortak Arıtma Tesisi	İşletme aşaması	1.500	Fiziksel Kimyasal Biyolojik	0,45
İst. Beylikdüzü OSB Birlik San. Sit. Ortak Arıtma Tesisi	İşletme aşaması	300	Fiziksel Kimyasal Biyolojik	0,23
İst. Tuzla OSB	İnşaat halinde	4.000	Kimyasal Biyolojik	-
İst.Deri OSB	Aktif	18.000	Fiziksel Biyolojik (Çamur Ünitesi)	50,00

Çizelge 347 - Ataköy, Ambarlı, Tuzla ve Paşaköy Atıksu Arıtma Tesislerinde üretilen biyogaz, elektrik ve kurutulmuş çamur miktarı

Tesis	Üretilen Biyogaz (m ³ /yıl)	Üretilen Elektrik (kWh/yılı)	Kurutulan Çamur (kg/yıl)
Ataköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	5.604.578	32.219.508	20.175.132
Ambarlı İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	262.701	6.060.684	9.883.550
Tuzla İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	3.304.559	32.410.600	19.870.110
Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	-	21.646.400	8.962.110
TOPLAM	9.171.838	92.337.192	58.840.942

Paşaköy İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisine yapılan dezenfeksiyon ünitesi ile 100.000 m³/gün'lük su geri kazanılarak proses suyu olarak, bahçe sulamalarında, parklar ve rekreasyon alanları gibi yerlerde kullanılabilir hale gelmiştir.

Paşaköy İleri Biyolojik Arıtma Tesisinde dezenfeksiyon ünitesinden geçen günlük 100.000 m³'lük atıksu, 56 km'lik boru hattı ile Tuzla Deri Sanayi, Tuzla Şelale Parkı, Tuzla Aydınlı TOKİ Konutları, Tuzla Atıksu Arıtma Tesisi ve Pendik Sahil Bulvarı Yeşil alan sulaması temin edilebilir duruma gelmiştir. Hattın 36,3 km'si tamamlanmıştır. Tuzla Dericiler Sanayi Sitesine tesiste arıtılan su proses suyu olarak verilmeye başlanmıştır.

3. Atık

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1995 yılında Avrupa yakasında ve Anadolu yakasında katı atık düzenli depolama sahaları açılmış ve atıklar düzenli depolama yöntemi ile bertaraf edilmeye başlamıştır. Anadolu yakasında Kömürcüoda II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi, Avrupa yakasında Odayeri II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır. Odayeri ve Kömürcüoda II. Sınıf Düzenli Depolama tesislerinde Avrupa ve Anadolu yakasında bulunan 4'er adet aktarma istasyonlarından gelen katı atıklar bertaraf edilmektedir. İstanbul genelinde 2013 yılı itibariyle günlük yaklaşık 15.600 ton (2013 yılı için toplam 5.697.396 ton) katı atık toplanmıştır.

Odayeri Düzenli Depolama Sahasında 2.400 m³/gün sızıntı suyu, Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında ise 1.500 m³/gün sızıntı suyu oluşmaktadır. Düzenli depolama sahasında oluşan sızıntı suyunun organik yükünün (KOİ: 20.000 mg/lit, N: 3.500 mg/lit) ve inert kimyasal oksijen ihtiyacının (500-1.000 mg/lit) yüksek olması sebebi ile sızıntı suyunun arıtımında biyolojik yöntemler ve ileri arıtma yöntemleri kullanılmaktadır. Bu sebeple düzenli depolama sahalarından oluşan sızıntı suyunun arıtımı için hem Odayeri Düzenli Depolama Sahasında hem de Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında biyolojik arıtmaya ilave olarak membran biyoreaktör (MBR) sistemi kurulmuştur.

Çizelge 348 – İstanbul ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2 (Asya ve Avrupa Düzenli Depolama Tesisleri)
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	23

Odayeri Düzenli Depolama Sahasında 33,3 MW kurulu kapasiteli, Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahasında 14 MW kurulu kapasiteli enerji üretim tesisi kurulmuş olup yıllara sari olarak 2030 yılına kadar 3.400 GWh elektrik üretilmesi planlanmaktadır. Ayrıca yıllık ortalama 1.000.000 ton eş-CO₂ emisyon azaltımı sağlanmaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hasdal düzensiz depolama sahasında 1994 yılına kadar 5,7 milyon m³ katı atık depolanmış olup, 1995 tarihinden sonra rehabilite edilerek çıkan depo gazları (% 35 Metan) 2001 yılında devreye alınan enerji santrali ile elektrik enerjisine dönüştürülmektedir. 4 MW Kurulu güce sahip tesiste yılda yaklaşık 8.000.000 kWh elektrik enerjisi üretme kapasitesine sahiptir.

Çizelge 349– İstanbul ilinde 2013 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (İstanbul ÇŞİM, 2013)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (ton)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (Ton)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (Ton)	Geri Kazanılan Ambalaj Miktarı (Ton)
Plastik	614.677.832	475.302.835	42	148.971	118.378
Metal	744.220.682	614.515.901	42	21.071	12.208
Kompozit	64.375.310	113.255.136	42	15.220	5.719
Kağıt-karton	738.498.144	665.019.244	42	127.003	79.159
Cam	856.890.725	602.277.219	42	79.271	50.876
Ahşap	21.680.294	21.124.987	5	3.098	0

İstanbul ilinde 2013 yılı itibariyle 267 adet ambalaj üreticisi bulunmaktadır ve piyasaya süren işletme sayısı ise 5.217 adettir.

2009 yılında İstanbul'da Kömürcüoda Düzenli Depolama Sahası sınırları içerisinde yaklaşık 5 ha büyüklüğünde bir alan üzerine 1.905.000 m³ depolama hacmi olan tehlikeli atık düzenli depolama sahası ile 3.000 ton/yıl kapasiteli bir ara depolama tesisi inşa edilmiştir. İstanbul'daki Tehlikeli Atık Beyan sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen veriler doğrultusunda 2013 yılı itibariyle toplam tehlikeli ve özel atık miktarı yaklaşık 82.560 ton'dur.

2013 yılında PETDER tarafından atık motor yağı üreticilerine 14.584 sefer yapılarak toplanan ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan lisanslı işletmelere teslim edilen atık motor yağı miktarı ise 18.715 ton olarak gerçekleşmiştir. İlde madeni atık yağ geri kazanımı faaliyeti konusunda lisans verilmiş 2 adet geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

İstanbul ilinde 2013 yılında geri kazanım tesislerine 12.008 ton, çimento fabrikalarına ise 2.100 ton ömrünü tamamlamış lastik gönderilmiştir.

2013 yılı itibarıyla İstanbul ilinde tehlikesiz atık geri kazanım konusunda 32 adet tesise geçici faaliyet belgesi, 70 adet tesise ise çevre izni verilmiştir.

2013 yılında İstanbul'da 264 hastaneden günlük yaklaşık 48 ton tıbbi atık toplanmıştır. Toplanan tıbbi atıkların yaklaşık 35 tonu sterilizasyon tesisinde ön işleme tabi tutularak düzenli depolama yöntemiyle, 13 tonu ise yakma tesisinde bertaraf edilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İstanbul il sınırı içinde doğal olarak yetişen 270 bitki türü "Türkiye'nin Tehlike Altındaki Nadir ve Endemik Bitkiler Listesi"nde yer almaktadır. Bunlar arasında 40 türün dünya üzerindeki en zengin popülasyonlarının İstanbul'da bulunduğu belirlenmiştir.

Avrupa ölçeğinde nesli tehlike altında olan İstanbul'un endemik bitkileri şunlardır.

- 1-Kayışdağı soğanı (*Allium peroninianum*),
- 2-Ümraniye çiğdemi (*Crocus pestalozzae*),
- 3-*Crocus flavus* subsp. *dissectus*,
- 4-Yarımburgaz hardalı (*Erysimum degenianum*),
- 5-*Erysimum aznavourii*, *E. sorgerae*,
- 6- İstanbul binbirdelikotu (*Hypericum avicularifolium* subsp. *byzantinum*)
- 7-İstanbul nazendesisi (*Lathyrus undulatus*),
- 8-Trakya karahindibası (*Taraxacum pseudobrachyglossum*).

Çizelge 350 – İstanbul'da bulunan önemli bitki alanları

Önemli Bitki Alanları	Tehlikede Kabul Edilen
Terkos Kasatura Kıyıları	73 (13 endemik)
Ağaçlı Kumulları	14 (7 endemik)
Kilyos Kumulları	15 (6 endemik)
Batı İstanbul Meraları	19 (7 endemik)
Kuzey Boğaziçi	36 (15 endemik)
Sahilköy-Şile	13 (6 endemik)
Ömerli Havzası	37 (10 endemik)

457 kuş türünün bulunduğu ülkemizde göçmen kuşların göç yollarından 2'si ülkemiz üzerinden geçmekte, göç yollarından biri Trakya ve İstanbul Boğazı üzerinden geçerek Boğaziçi göç rotası 250.000'in üzerinde leyleğin geçişine sahne olmaktadır. Ayrıca yırtıcı kuş türleri (kartal,doğan, şahin, atmaca vb.), sokuşları (kaz, ördek, kuğu vb.), ötücü kuşlar (bülbül, saka, vb.) ve orman kuşları (çulluk, bıldırcın vb) bu göç yolunu yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Küçükçekmece gölü nadir kuş türlerini barındırmasından dolayı uluslararası öneme sahip önemli kuş alanıdır.

Çizelge 351 – İstanbul'da bulunan önemli kuş alanları

İstanbul'un Önemli Kuş Alanları	Maksimum Kuş sayıları
Büyükçekmece Gölü (Baraj Gölü)	22.681 Kışlayan Su Kuşu
Küçükçekmece Gölü (Kıyı Lagünü)	21.273 Kışlayan Su Kuşu
Şile Adaları (Kayalık Kıyı Adaları)	525 Çift Üreme-Konaklama
Boğaziçi (Göç Geçidi-Orman)	Göç dönemlerinde sayıları değişmektedir

İl sınırları içerisinde 1 adet tabiatı koruma alanı, 23 adet tabiat parkı, 5 adet sulak alan, 2 adet Yaban Hayatı Geliştirme sahası (YHGS) bulunmaktadır.

Çizelge 352 – İstanbul'daki Tabiat Parkları

	Adı	Alanı (hektar)
1	Türkmenbaşı	5,60
2	Polonezköy	3.004,00
3	Fatih Ormanı (Parkorman)	148,12
4	Mehmet Akif Ersoy	23,10
5	Kömürcübent	2,90
6	Marmaracık	7,42
7	Kirazlıbent	14,19
8	F. Rıfki Atay	16,33
9	Bentler	16,30
10	Neşetsuyu	67,47
11	Irmak	10,00
12	Fatih Çeşmesi	29,50
13	Ayvatbendi	50,00
14	Göktürk Göleti	56,00
15	Büyükkada	4,45
16	Değirmenburnu	12,28
17	Dilburnu	6,88
18	Mihrabat	20,12
19	Elmasburnu	13,34
20	Şamlar	335,00
21	Avcıkoru	648,72
22	Fatih Ormanı	111,85
23	Çilingöz	17,75
24	Hacetderesi	16,00

İstanbul ilinin Çatalca Yarımadası'nda Büyükçekmece, Küçükçekmece, Terkos gölleri ve Çatalca'da bulunan Büyükkokmuşgöl ve Küçükkokmuşgöl, Kocaeli Yarımadası'nda Riva, Ağva ve Tuzla'da yer alan Kamil Abdus Gölü İstanbul'un en önemli sulak alanlarını barındırmaktadır. Bu alanlar sucul bitki örtüsü bakımından çok zengindirler. Örneğin, Terkos Gölü, Türkiye'deki en zengin su florası ile oldukça çeşitli kuş popülasyonlarının yaşam alanını oluşturur. Ayrıca, Büyükçekmece ve Küçükçekmece gölleri de uluslararası düzeyde adı geçen en önemli sulak alanlardandır.

Tuzla ilçesinde bulunan Tuzla Balık Gölü, diğer bir ismiyle Kamil Abdus Gölü, Tuzla yarımadasının kuzey kesiminde eski Aydınlar Limanının iç kesiminde doğal ve kısmen yapay kıyı kordonları ile denizden ayrılarak oluşmuş, önceki yıllarda, derinliği ortalama 40-50 cm olan ve yıllar itibarıyla su seviyesinin düşmesi ve çeşitli eko-biyolojik etkenler sonucu suyunu kaybetmiş bir lagün gölüdür. İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Kararı 1.Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Çizelge 353 – İstanbul'daki Sulak Alanlar

	Adı	Alanı (hektar)
1	Küçükçekmece Gölü	1.500
2	Büyükçekmece Gölü	2.850
3	Danamandıra Gölü	50
4	Terkos gölü	5.850
5	Kulakçayırı	35

Çizelge 354 – İstanbul'daki Tabiat Koruma Alanı

	Adı	Alanı (hektar)
1	Beykoz-Gökarnalık	46,00

Çizelge 355 – İstanbul'daki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

	Adı	Alanı (hektar)
1	Feneryolu	1.440
2	Çilingöz	35.400

Çizelge 356 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
1	Silivri, Büyük ve Küçük Kokmuş Gölleri	I. ve II. Derece Doğal Sit	14.10.1999/5349 sayılı karar
2	Çatalca, İkgöz ve Kocakuyu Mağaraları	I. Derece Doğal ve II. Derece Arkeolojik Sit	24.11.1995/3928 sayılı karar
3	Çatalca, Kartepe	I. Derece Doğal ve II. Derece Arkeolojik Sit	21.08.1997/4540 sayılı karar
4	Avcılar, İç Dış Kumsal	1,2,3. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit	13.11.1976/9509 sayılı karar
5	Küçükçekmece, Soğuksu Çiftliği	I. ve III. Derece Doğal Sit	13.11.1976/9509 sayılı karar 15.11.2001/6226 sayılı karar
6	Bakırköy, Florya Atatürk Ormanı	II. Derece Doğal Sit	01.09.1999/11103 sayılı karar
		Yeşilköy Koruma Amaçlı İmar Planı	27.06.1990/1869 sayılı karar
7	Bayrampaşa, Ferhatpaşa Çiftliği	I. Derece Doğal Sit ve II. Derece Arkeolojik Sit	02.02.1996/4025 sayılı karar
8	Beşiktaş/Ön Görünüm Bölgesi (Boğaziçi Sit Alanı)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5.000, 1/1.000 koruma amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar

Çizelge 356 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
9	Beşiktaş, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 koruma amaçlı İmar Planı 20.05.1993/5813 sayılı karar 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı 23.12.1993/6297 sayılı karar
10	Beşiktaş, Yıldız Sarayı	Doğal ve Tarihi Sit	09.02.1995/7296 sayılı karar
11	Beşiktaş, Abbasoğlu Parkı	Doğal Sit	01.03.2000/11484 sayılı karar
12	Beşiktaş, İhlamur Kasrı	Doğal ve Tarihi Sit	13.02.1976/8913 sayılı karar 11.06.1985/1152 sayılı karar
13	Sarıyer, Öngörünüm Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000, 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
14	Sarıyer, Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5.000, 1/10.00 koruma amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
15	Sarıyer (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar
16	Sarıyer, Zekeriyaköy ve Uskumruköy (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 09.10.2002/13218 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 28.07.2003/13933 sayılı karar
17	Sarıyer, Bahçeköy (İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755, 14.12.1996/7809, 08.06.1996/8288, 20.06.1996/8410, 20.05.2003/13711 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
18	Şile, Merkez	Kentsel ve Doğal Sit	28.01.1992/2796 sayılı karar Kentsel Sit Koruma Amaçlı İmar Planı 02.09.1992/2934 sayılı karar Doğal Sit ve Etkilenme Alanı Revizyonu 03.05.1994/3453 sayılı karar Doğal Sit ve Etkilenme Alanı Revizyonu 12.04.2001/6001 sayılı karar
19	Şile, Doğancılı ve Alacalı	I. Derece Doğal Sit I. ve II. Derece Arkeolojik Sit	11.12.1997/4667 sayılı karar
20	Şile, Ağva Beldesi	I. Derece Doğal ve I.Derece Arkeolojik Sit	13.04.2001/5572 sayılı karar

Çizelge 356 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
21	Tuzla, Büyük ve Küçük İçmeler	Doğal Sit	14.01.1992/2787 sayılı karar
		I. ve II. Derece Doğal Sit	30.09.1999 sayılı karar (derecelendirme)
22	Tuzla, Büyük İçmelerin Yanındaki Alan	III. Derece Doğal Sit	30.09.1999/5317 sayılı karar
23	Tuzla, Kamil Abduş Gölü ve Çevresi	I. ve II. Derece Doğal Sit	26.01.1993/3019, 16.07.1997/4535 sayılı karar
			1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı 16.07.1997/4535 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı ve 1/25.000 Çevre Düzeni Planı 25.02.1999/5077 sayılı karar
24	Tuzla, Sakız Adası	I.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	17.11.1992/2972, 26.01.1993/3019 sayılı kararlar 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/25.000 Çevre Düzeni Planı 25.02.1999/5077 sayılı karar
25	Tuzla, Antik Mendirek ve Çevresi	I.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	16.04.1998/4761 sayılı karar
		III.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit	09.02.2005/211 sayılı karar (revizyon)
26	Pendik, Burla Biraderler Korusu	I.Derece Doğal Sit	07.10.1999/5346 sayılı karar
27	Pendik-Kartal-Sultanbeyli sınırları içinde Aydos Dağı	I. Derece Doğal Sit	14.10.1999/5348, 16.06.2000/5670 sayılı karar
28	Pendik-Kartal-Sultanbeyli sınırları içinde Aydos Dağı'nda Keçi Kalesi	I. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit	16.06.2000/5670 sayılı karar
29	Pendik, Kaynarca, Pendik Höyüğü	I. ve II. Derece Doğal Sit	06.04.1993/3054 sayılı karar
30	Kartal, Maltepe Dragos Tepesi ve Yakın Çevresi	I., II. Ve III. Derece Doğal Sit	11.11.1999/5385 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı
32	Kadıköy, 309 ada, 2 parsel	Doğal Sit	20.12.1975/8581 sayılı karar
33	Kadıköy, 380 ada, 1-6 parseller	Doğal Sit	20.10.1979/11458 sayılı karar
34	Kadıköy, 1149 ada, 8 parsel (Irmak Okulları)	III. Derece Doğal Sit	27.04.2000/5589 sayılı karar
35	Kadıköy, 172/3 pafta, 620 ada, E:39, Y:273-274 parseller	Doğal Sit	13.05.1977/9780 sayılı karar
		III. Derece Doğal Sit	27.06.2002/6397 sayılı karar
36	Kadıköy, Acıbadem, 1340 ada, 4-5-6 parsel	III. Derece Doğal Sit	16.10.2002/6470 sayılı karar

Çizelge 356 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
37	Kadıköy, Yoğurtçu Parkı	I. Derece Doğal Sit	25.12.2002/6529 sayılı karar
38	Kadıköy, Zühtüpaşa Mahallesi, 783 ada, 5-6 parsel	II. Derece Doğal Sit	07.01.2004/6792 sayılı karar
39	Kadıköy, İçerenköy, PTT Hastanesi Bahçesi	III. Derece Doğal Sit	23.02.2005/231 sayılı karar
40	Kadıköy, Hasanpaşa, Kurbağalidere	I. Derece Doğal ve Kent-sel Sit	19.04.1994/3437 sayılı karar Koruma Amaçlı İmar Planı 11.06.1998/4841 sayılı karar
41	Kadıköy, Kuşdili	III. Derece Doğal Sit	10.10.2002/6462 sayılı karar
42	Kadıköy, Caferağa Mahallesi, 40 pafta, E:175, Y:13432 ada 5-6 parsel	Doğal Sit	11.10.2001/6196 sayılı karar
43	Kadıköy, Sahrayıcedit/176 pafta, 621 ada, E: 110-178-179, Y:183-186-253-254-255-256 parseller	Doğal Sit	09.07.1977/9960 sayılı karar
44	Beykoz (Öngörünüm Bölgesi)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
45	Beykoz (Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi)	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 21.11.1991/3905 sayılı karar
46	Beykoz (Kısmen İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 21.11.2001/12602 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 14.10.2003/14070 sayılı karar
47	Beykoz (Kısmen İstanbul Kuzey Kesimi Karadeniz Kuşağı)	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 14.12.1995/7809, 06.06.1996/8287, 05.05.1998/9936, 20.08.1998/8409 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
48	Beykoz, Riva	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/5000 Koruma Amaçlı İmar Planı 12.08.1998/10254 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 12.08.1998/10255,0 5.12.2000/11992, 17.10.2000/11873 sayılı kararlar
49	Beykoz, Polonezköy	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 29.04.2003/13647 sayılı karar
50	Beykoz, Çavuşbaşı Beldesi	Doğal Sit	15.11.1995/7755 sayılı karar 14.12.1995/7809, 06.06.1996/8287, 24.06.1996/8409 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları

Çizelge 356 – İstanbul'da bulunan doğal sit alanları, boğaziçi sit alanları ve koruma alanları (devam)

No	İlçe, Mevkii	Sit Alanı Türü	Karar Tarih/No/Plan
51	Üsküdar-Öngörünüm Bölgesi	Doğal ve Tarihi Sit	14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 24.06.1983/15175 sayılı karar
52	Üsküdar (Gerigörünüm ve Etkilenme Bölgesi Boğaziçi Sit Alanı)		14.12.1974/8172 sayılı karar 1/5000 ve 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı 17.09.1992/5144 sayılı karar
53	Üsküdar, Büyük ve Küçük Çamlıca	Doğal ve Kentsel Sit	11.01.1991/2759, 16.01.1998/9665, 07.05.2002 sayılı kararlar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları 01.06.2005/603 sayılı karar Sit Alanında Revizyon Kararı
54	Üsküdar, Salacak ve Şemsipaşa	Doğal Sit	12.03.1977/9728 sayılı karar
55	Üsküdar, Karacaahmet Mezarlığı	Doğal ve Tarihi Sit	03.05.1991/3180 sayılı karar
56	Üsküdar, Validebağ	I. Derece Doğal Sit	16.07.1999/11088 sayılı karar
57	Sancaktepe, Samandıra, Damatrys Saray Kalıntıları ile Hamam Kalıntılarının yayıldığı alan	I. Derece Doğal Sit	26.07.1996/4226 sayılı karar
58	Adalar	Doğal ve Kentsel Sit	31.03.1984/234 sayılı karar 30.06.1994 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı 30.09.1998/10432 sayılı karar Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları
59	Kırçeşme Su Galerisi	Koruma Alanı	03.03.1993/4448 sayılı karar
60	Bakırköy, 251 ada 17 parsel ve 485 ada 1 parsel	Koruma Alanı	26.12.1986/3016 sayılı karar
61	Büyüçekmece, Kanuni Sultan Süleyman Köprüsü ve Sokullu Külliyesi	Koruma Alanı	08.03.2007/322 sayılı karar

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 357 – İstanbul ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	117.936,01	21,18
Orman	266.642,46	47,88
Sulak Alan	10.285,00	1,85
Çayır ve Mera	6.509,36	1,17
Su Kütlesi	12.767,30	2,29
Yapay Bölgeler	142.691,28	25,63

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu kapsamında 05.12.2007 tarihli ve S/162 sayılı Başkanlık Olur'u ile İstanbul il bütünü için hazırlanan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, Büyükşehir Belediye Meclisinin 13.02.2009 tarih ve 103 sayılı Kararı ile uygun bulunmuştur. Plan, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'nca 15.06.2009 tarihinde onaylanmış olup; 17.07.2009- 17.08.2009 tarihleri arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Harita Müdürlüğü tarafından askıya çıkartılarak ilan edilmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 358 – İstanbul ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İstanbul ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	18	4	107	5	12	9	64	219
ÇED Olumlu Kararı	3	0	0	0	2	1	2	8

Çizelge 359 – İstanbul ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İstanbul ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	154	678	832
Çevre İzni Belgesi	60	248	308
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	61	408	469
TOPLAM	275	1.334	1.609

Geçici Faaliyet Belgesi İptal Edilen Tesis Sayısı: **12**

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 360 – İstanbul ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	36	186	168	79	291	24	87	54	231	1.156
Ani (Plansız) Denetimler	0	1.120	602	189	871	139	239	101	986	4.247
Genel Toplam	36	1.306	770	268	1.162	163	326	155	1.217	5.403

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	9	13.507,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
302	162.536,00

Çizelge 361 – İstanbul ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İstanbul ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	975.315	121.908	101.595	243.816	0	142.219	20.017,32	490.039	2.094.909,32
Uygulanan Ceza Sayısı	25	3	1	2	0	5	23	51	110

İzmir

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında İzmir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 362'de verilmektedir.

Çizelge 362 – İzmir ilinde 2013 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

GAZİEMİR	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	13	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	24	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ALSANCAK	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	3	0	50	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	0	49	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	25	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	0	49	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	75	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

GÜZELYALI	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	48	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	14	0	83	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	63	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	11	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	60	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	32	0	81	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Çizelge 362 – İzmir ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyonları ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3) (devam)

	BORNOVA	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	47	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	56	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İzmir ilinde 63 adet emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş ve 382.294 adet egzoz emisyon ölçüm pulu vardır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İzmir ilinde 2013 yılı sonu itibarıyla sulama sektöründe 240 milyon m³, içme suyu sektöründe 216 milyon m³, sanayide 110 milyon m³ olmak üzere toplam 566 milyon m³ su tüketildiği hesaplanmaktadır. Mevcut durumda İzmir'in içme suyu ihtiyacının ortalama %65,5'u yeraltı ve %34,5'u yüzey sularından karşılanmaktadır. İzmir ili içme ve kullanma suyu ihtiyacını karşılayan kuyular Göksu, Sarıkız, Menemen-Çavuşköy, Halkapınar, Pınarbaşı ve Buca kuyularıdır.

Tahtalı İçme Suyu Arıtma Tesisi: 27 Ağustos 1997 tarihinde tarihinde devreye alınan, Menderes ilçesi, Görece Beldesi'nin hemen güneyinde yer alan tesis 520.000 m³/gün kapasiteye ve 1.250 kVA kurulu güce sahip olup, Tahtalı baraj gölünden alınan suyun içme suyu standartlarına uygun olarak arıtılmasını sağlamaktadır.

Sarıkız İçme Suyu Arıtma Tesisi: Manisa'nın Saruhanlı ilçesi sınırları içinde yer alan Nuriye Beldesi'nde, Sarıkız yer altı kaynaklarının olduğu alanda İZSU tarafından inşa edilmiştir. Tesis 1.500 lt/sn su arıtma kapasitesi ile Tahtalı Barajı İçme Suyu Arıtma Tesisi'nden sonra İzmir'in ikinci büyük içme suyu arıtma tesisidir.

Balçova Barajı Ve İçme Suyu Arıtma Tesisi: İzmir İçme Suyu Projesi kapsamında bulunan Balçova Barajı'ndan içme ve kullanma suyu sağlamak amacıyla yapımı gerçekleştirilen Balçova Arıtma Tesisleri Mayıs 1984'de işletmeye alınmıştır. Tesis kapasitesi 70.000 m³/gün suyun arıtılmasına imkân tanıyacak niteliktedir. Arıtma üniteleri; havalandırma, ön klorlama, hızlı kum filtreleri, temiz su tankı, son klorlamadan oluşmaktadır.

Ürkmez İçme Suyu Arıtma Tesisi: Ürkmez İçme Suyu Arıtma Tesisi Ürkmez Barajının yaklaşık 900 m doğusunda bulunmaktadır. Proje debisi 109 lt/s' dir. Ürkmez beldesinin su ihtiyacı 1992 yılında İller Bankası Genel Müdürlüğü ile Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü arasında yapılan ve daha sonra İZSU Genel Müdürlüğüne devredilen protokolle Ürkmez Barajından alınacak ham suyun arıtılmasıyla sağlanmaktadır. Arıtma tesisi 02.07.2004 tarihinde işletmeye açılmıştır.

Aliağa Barajı İçme Suyu Arıtma Tesisi: Aliağa Barajı Hacmi 155.350.000 m³tür. İçme suyu arıtma tesisi Kasım 1993 tarihinde devreye alınmıştır. Tesis gerekli revizyonların tamamlanmasının ardından 2008 yılı başından itibaren düzenli olarak işletilmektedir. 70 lt/sn (6.048 m³/gün) kapasiteye sahiptir. Tesis üniteleri; havalandırma, ön klorlama, hızlı karıştırıcı, yavaş karıştırıcı, durultucu, hızlı kum filtresi, son klorlama, geri yıkama suyu tutma tankı, çamur koyulaştırıcı ve kurutma yataklarından oluşmaktadır.

Ödemiş İçme Suyu Arıtma Tesisi: İçme Suyu Arıtma Tesisine gelen kaynakların maksimum ve minimum akış debileri sırasıyla 217 lt/sn ve 80 lt/sn'dir. Su kaynakları 1 Kasım–1 Mayıs tarihleri arasında (kışın) ilçenin içme suyu ihtiyacını karşılamak için kullanılırken; yazın, çevre köylerdeki sulama işleri için kullanılmaktadır. İçme suyu arıtma tesisi yılın 6 ayı çalışmaktadır. Suyun sulama için köylülere sağlandığı dönemde, içme suyu ihtiyacı kuyulardan karşılanmaktadır.

2013 yılı sonu itibarıyla İzmir'de kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %99,7'dir.

Çizelge 363 – İzmir ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT)	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Çiğli AAT	İleri Biyolojik	605.000	45.530,55
Menemen AAT	İleri Biyolojik	21.600	3.960,98
Güneybatı AAT	İleri Biyolojik	21.600	3.370,98
Urla AAT	İleri Biyolojik	21.600	3.090,99
Ayrancılar-Yazıbaşı AAT	İleri Biyolojik	6.912	1.148,80
Bayındır AAT	İleri Biyolojik	6.912	629,59
Torbalı AAT	İleri Biyolojik	21.600	2.416,95
Seferihisar AAT	İleri Biyolojik	10.800	1.679,86
Aliağa AAT	İleri Biyolojik	21.600	1.816,04
Kemalpaşa AAT	İleri Biyolojik	12.960	2.236,69
Menderes-Havza AAT	İleri Biyolojik	21.600	2.042,49
Eski Foça AAT	İleri Biyolojik	9.763	610,66
Bağarası AAT	Aktif Çamur	2.100	
Halilbeyli AAT	Aktif Çamur	1.300	
Kozbeyli AAT	Aktif Çamur	500	
Balıklıova AAT	Doğal Arıtma	1.000	
Gümüldür AAT	Aktif Çamur	4.000	
Hacıömerli AAT	Biyodisk	250	
İYTE AAT	Aktif Çamur	2.250	
Selçuk AAT	Doğal Arıtma	10.200	
Ürkmez AAT	Doğal Arıtma	2.000	
Gödence AAT	Aktif Çamur	250	
Ödemiş Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	15.765	9.269,54
Bergama AAT	İleri Biyolojik Arıtma	13.000	
Karaburun-Efes AAT	Fiziksel + Biyolojik	1.500	
Karaburun-Kuyucak AAT	Fiziksel + Biyolojik	1.500	
Kiraz Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	2.000	
Doğanbey AAT			
Dikili Belediyesi AAT	Fiziksel	33.326	
Alaçatı Ön Arıtma Tesisi	Fiziksel	32.000	
Çeşme-Ovacık Ön arıtma Tesisi	Fiziksel	64.000	

Çizelge 364 – İzmir ilinde OSB’lerde olan atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	Mevcut Durumu (lt/gün)	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
İZBAŞ	2.500	Biyolojik	9.000	20
Atatürk OSB	8.000	Kimyasal+Biyolojik	21.000	6,3
İTOB	2.000	Endüstriyel+Biyolojik	8.000	0,15
Kemalpaşa OSB	7.500	Evsel+Endüstriyel	10.000	10
ALOSBİ	600(doğalgaz çevrim santrali yıkama suyu nedeniyle)	Paket Arıtma	200	0,002
Tire OSB	500	Biyolojik+Karışık Endüstriyel	1.000	0,9

Çizelge 365 – İzmir ilindeki Mavi Bayraklı Plajlar

ÇEŞME	: Paparazzi Plajı, Sheraton Otel, Kerasus Otel, İlica Hotel, Babylon Otel, Ontur Otel, Altinyunus Otel, Alaçatı Alkoçlar Alaçatı Otel
DİKİLİ	: Dikili Belediye Plajı, Kayra Plajı, Kalem Adası, Kumburnu Plajı, Almondville
FOÇA	: Leon Otel, Hanedan Plajı, Phokaia Otel, Pollen Tatil Köyü, Mackerel Tatil Köyü, Karakum Plajı
KARABURUN	: Kuyucak Plajı, Akvaryum Plajı
MENDERES	: Club Yalı, Club Yalı Castle, Denizatı Tatil Köyü, Sultan Tatil Köyü, Club Yalı Paradise Club, Çukuraltı Halk Plajı, Paloma Pasha, Onyria Claros
SEFERİHİSAR	: Ürkmez Sağlık Ocağı Plajı, Angora Beach Resort, Ömür Beldesi, Doğanbey Havacılar Sitesi Önü, Büyük Akkum Plajı, Akarca Plajı, İztur-Setur Sitesi Önü, Tahsin Ar Tesisleri
SELÇUK	: Richmond Ephesus Otel, Aqua Fantasy Hotel, Sürmeli Efes Otel

İl termal su kaynakları bakımından büyük bir öneme sahiptir. İzmir ilinde kullanılan jeotermal enerjinin büyük bir kısmı, konut ısıtmaya yönelik merkezi sistemlerde değerlendirilmektedir. Toplam kullanılan enerjinin % 59'u konut ısıtmada, % 36'sı sera ısıtmada ve kalan % 5'lik kısım ise ısıtımde kullanılmaktadır. Bugünkü kurulu kapasite dikkate alındığında, İzmir ilinde jeotermal enerji kullanılarak elektrik üreten bir santral bulunmamaktadır. İzmir ilinde yapılan yatırımlar ve jeotermal enerji potansiyeli baz alındığında, yaklaşık olarak potansiyelinin % 60'ı kullanılmaktadır. Mevcut elektriksel üretim potansiyeli ise henüz değerlendirilmemektedir.

3. Atık

İlde, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve katı atık yönetimi ile ilgili yönetmeliklerin verdiği yetki ve sorumluluk çerçevesinde evsel atıklar, transfer istasyonları (Halkapınar, Gediz, Kısıkköy, Gümüldür, Karşıyaka, Selçuk, Torbalı ve Foça) aracılığıyla İzmir'e 25 km mesafede bulunan Harmandalı Düzenli Atık Depolama Tesisi'nde bertaraf edilmektedir. 2012 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan ve işletilen transfer istasyonları aracılığıyla transfer edilen evsel atık miktarı 2.300 ton/gün, bertaraf edilen ortalama atık miktarı ise yaklaşık 3.520 ton/gün'dür. 2012 yılı içinde 1.284.553,20 ton evsel atık, düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmiştir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile birlikte İzmir Büyükşehir Belediyesi yetki sahası sınırlarına dahil edilen ilçe belediyelerinde bulunan 26 adet vahşi depolama alanından 24 tanesi kapatılarak faaliyetine son verilmiştir. Yeni transfer istasyonları ile katı atık değerlendirme ve bertaraf tesisinin işletmeye alınmasıyla vahşi depolama alanlarının tamamı kapatılacaktır.

Çizelge 366 – İzmir ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	63
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	13

İlde atığın kaynağında toplanması kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi koordinatörlüğünde yürütülen “Ambalaj Atıklarının Kaynağında Ayrı Toplanması Projesi” hayata geçirilmiş ancak bu proje 30/11/2011 tarihinde sona ermiştir. 01/12/2011 tarihinden itibaren de ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması ile ilgili iş ve işlemler ilçe belediyeleri tarafından yürütülmektedir. 2013 yılında İzmir’de ambalaj üreticisi firma sayısı 55, piyasa süren firma sayısı 1.168 olmuştur.

İlde 37 firma tehlikeli atık geri kazanım İzin ve Lisans Belgesi; 5 firma tehlikeli atık geri kazanım ve 1 firma da tehlikeli atık düzenli depolama GFB izni ile faaliyet göstermektedir.

İzmir’de 2 (iki) adet çevre lisanslı geri kazanım tesisi bulunmakta olup bu tesisler soap-stock atığından geri kazanım yapmaktadırlar. İlde kullanılmış kızartmalık yağ üzerine geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Planlanan kentsel dönüşüm çalışmaları ile oluşumunun daha da hızlanması beklenen inşaat ve yıkıntı atıkları ile ilgili olarak İzmir ilinde 5 adet ruhsatlı alan (eski taş ocağı alanları) bulunmaktadır. Bu alanlarda yılda yaklaşık 1 milyon ton hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atığı bertaraf edilmektedir.

İzmir ilinde ortaya çıkan tıbbi atıklar ilde yakma tesisi kuruluncaya kadar en yakın il olan Manisa’da bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisinde Manisa Belediyesi ile imzalanan Tıbbi Atık Ortak Hizmet Protokolü kapsamında gerçekleştirilmektedir. 2013 yılında İzmir ilinde 6.459 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Çizelge 367 – İzmir ilindeki maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (işletme beyanları, 2013)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Koza Altın İşletmeleri A.Ş.	Altın- Gümüş	876.186	D5 (Düzenli Depolama)	II. Sınıf
TÜPRAG Metal Maden. San. Ve Tic. A.Ş.	Altın- Gümüş	311.785	D5 (Düzenli Depolama)	II. Sınıf
Eti Bakır A.Ş. – Halıköy İşletmesi	Antimuan	25.898	D15 (Geçici Depolama)	II. Sınıf
Mir Dış Tic. Ve Maden San. Ltd. Şti.	Antimuan	Veri yok	Veri yok	Veri yok

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı sonu itibarıyla İzmir il sınırları içerisinde milli park bulunmamakta olup, 10 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır. Bunlar; Örnekköy Tabiat Parkı, Meryemana Tabiat Parkı, Karagöl Tabiat Parkı, Tanay Tabiat Parkı, Çiçekli Tabiat Parkı, Efeoğlu Tabiat Parkı, Ekmeksiz Plajı Tabiat Parkı, Gümüldür Tabiat Parkı, Gümüşsuyu Tabiat Parkı, Yamanlar Dağı Tabiat Parkıdır.

Örnekköy Tabiat Parkı: Örnekköy Tabiat Parkı, Kıyı Ege Bölgesi’nde, İzmir ili, Karşıyaka ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. Ortalama yüksekliği 400 m olup, rakım 350 ile 450 m arasında değişmekte, tabiat parkı eğimli bir arazi içerisinde ve yer yer düzlüklerin bulunduğu bir saha içerisinde bulunmaktadır. Tabiat parkında 112 adet değişik bitki türü tespit edilmiş olup, alan zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir.

Meryemana Tabiat Parkı: Selçuk sınırları içinde kalan Meryem Ana Tabiat Parkı 363 ha büyüklükte olup, 22.04.2008 tarihinde Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. İzmir’e 82 km, Selçuk’a 6 km mesafededir. Ulaşım özel araçlar ve tur otobüsleri ile sağlanmaktadır. Saha sınırları içerisinde Ortaburun, Kapılıdağ, Dede tepeleri mev-

cuttur. Alan iki vadiden oluşmaktadır. Kızılcım, sandal, kermes meşesi, yabani zeytin, funda, orman sarmaşığı, keçi boynuzu, sığır kuyruğu alanın florasını oluşturmaktadır. Kurt, çakal, şahin, karatavuk, baykuş alanda bulunan fauna türleridir. Sahanın tamamı ormanlık alandan oluşmaktadır. Meryemana ve çevresinin taşıdığı doğal ve kültürel kaynak değerleri ile doğa turizmi (foto safari, trekking, dağcılık) ve bilimsel araştırmalar için tercih edilen alanlardandır.

Karagöl Tabiat Parkı: İzmir ili, Karşıyaka ilçesi, Yamanlar Dağı mevkiinde bulunmaktadır. İzmir'e uzaklığı 26 km'dir. Sahada göl manzaralı kır gazinosu, WC, büfe, piknik üniteleri bulunmaktadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 18,92 ha'lık bir alanda kurulmuş olup, ziyaretçi kapasitesi günlük 957 kişi kapasitelidir.

Tanay Tabiat Parkı: İzmir ili, Çeşme ilçesi, Ilıca mevkiinde bulunmaktadır. İzmir'e uzaklığı 70 km'dir. Sahada deniz manzaralı kır gazinosu, WC, büfe, piknik üniteleri, çadır yeri ve bungalov bulunmaktadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 30,30 ha'lık bir alanda kurulmuş olup ziyaretçi kapasitesi günlük 1.500 kişi ve 100 çadırdır.

Çiçekli Tabiat Parkı: İzmir ili, Bornova ilçesi, Çiçekli mevkiinde bulunmaktadır. İzmir'e uzaklığı 20 km'dir. Sahada büfe, WC, piknik üniteleri bulunmaktadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 20,91 ha'lık bir alanda kurulmuş olup, ziyaretçi kapasitesi günlük 896 kişidir.

Efeoğlu Tabiat Parkı: İzmir'e uzaklığı 22 km'dir. Kızılcım ağaçları ile kaplı sahada kır büfesi, WC, piknik üniteleri bulunmaktadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 22,67 ha'lık bir alanda kurulmuş olup ziyaretçi kapasitesi günlük 1.000 kişidir.

Ekmeksiz Plajı Tabiat Parkı: İzmir ili, Seferihisar ilçesi, Sığacık mevkiinde bulunmaktadır. İzmir'e uzaklığı 52 km'dir. Sahada deniz manzaralı kır gazinosu, WC, büfe, piknik üniteleri, çadır yeri bulunmaktadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 14,96 ha'lık bir alanda kurulmuş olup ziyaretçi kapasitesi günlük 1.500 kişi ve 100 çadırdır.

Gümüldür Tabiat Parkı: İzmir ili, Menderes ilçesi, Gümüldür mevkiinde bulunmaktadır. İzmir'e uzaklığı 75 km'dir. Sahada kır gazinosu, disko, büfesi, WC, piknik üniteleri ve çadır yeri bulunmaktadır. Elektrik içme ve kullanma suyu mevcuttur. 7,40 ha'lık bir alanda kurulmuş olup ziyaretçi kapasitesi günlük 2.500 kişi ve 300 çadırdır.

Gümüşsuyu Tabiat Parkı: Gümüşsuyu Tabiat Parkı, Menderes ilçesi Gümüldür mevkiinde bulunmaktadır. İzmir'e uzaklığı 75 km'dir. 1.732 ha'lık bir alanda kurulmuş olup ziyaretçi kapasitesi günlük 500 kişi olup 160 yatak kapasitelidir.

Yamanlar Dağı Tabiat Parkı: Yamanlar Dağı Tabiat Parkı Karşıyaka ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Alanı 39,71 ha olup, bu alanda daha önce Sağlık Bakanlığı tarafından Sanatoryum olarak kullanılan bir adet otel binası ile bungalovlar bulunmaktadır. Saha Karşıyaka ilçesine yakınlığı nedeniyle, Karşıyaka ve Çiğli halkının rekreasyon ihtiyacını karşılayacaktır. Alan Karşıyaka'ya 17 km, Menemen'e 47 km, Çiğli ilçesine 18 km uzaklıktadır.

İzmir ilinde 8 adet Sulak Alan bulunmaktadır. Bunlar; Gediz Deltası Sulak Alanı (20.400 ha), Gebekirse Gölü Sulak Alanı (839.2 ha), Belevi Gölü Sulak Alanı (150 ha), Gölcük Gölü Sulak Alanı (80 ha), Karagöl Sulak Alanı (4 ha), Küçük Menderes Nehri ve Deltası Sulak Alanı (1.500 ha), Bakırçay Nehri ve Deltası Sulak Alanı (3.000 ha), Alaçatı Kıyı Ekosistemi Sulak Alanı (4.000 ha)'dır.

Gediz Deltası Sulak Alanı: Gediz Deltası Sulak Alanı, Menemen, Çiğli ilçeleri sınırları içinde olup İzmir Körfezi'nin kuzey batısında yer almaktadır. 20.400 ha alana sahiptir. Saha 1998 yılında Çevre Bakanlığı tarafından Ramsar Sözleşmesi listesine dahil edilmiştir.

İzmir Kuş Cenneti sahasında; tuzlu su ekosistemi (Dalyanlar ve Çamaltı Tuzlası havuzları), tatlı su ekosistemi (sazlıklar), otlak sahaları ve tepelik kısımlar olmak üzere 4 tip ekosistem bulunmakta, ayrıca tatlı ve tuzlu suların geçiş yaptığı kısımlarda da acı su ekosistemine de rastlanmaktadır.

Yapılan gözlemlerle sahada 289 kuş türü ile 315 bitki türü gözlemlenmiştir. En fazla görülen türler; Flamingo, Deniz Kırlangıcı (Sumru), Gümüşi Martı, Akça Cılibıt, Akdeniz Martısı, Cüce Karabatak, Yeşilbaş Ördek, Angıt, Tepeli Pelikan, Hazar Deniz Kırlangıcı, Karagagalı Sumru, Batakılık Kırlangıcı, Kocagöz, Küçük Beyaz Balıkçıl, Poyraz Kuşu, Uzunbacak ve Sakarmeke. Bu kadar kuş türünün bulunduğu İzmir Kuş Cenneti'nde Çakal, Tilki, Tavşan, Yaban Domuzu, Gelincik, Kirpi, Yılan, Saz Kedisi gibi birçok hayvan da yaşamaktadır.

Gebekirse Gölü Sulak Alanı: Selçuk ilçesi, Zeytinköy mevkiinde 2006 yılında Küçük Menderes Deltası içerisinde yer alarak, Ramsar Sözleşmesine de dahil edilmek üzere teklifi yapılmıştır. 839,2 ha'lık alan içerisinde yer

almaktadır. İçerisinde 50 kadar kuş türünü barındırmakta olup tatlı ve tuzlu su ekosistemine sahiptir. Sahanın tamamı 1.Derece Doğal Sit Alanıdır.

Belevi Gölü Sulak Alanı: Selçuk ilçesi, Belevi mevkiinde 2006 yılında Küçük Menderes Deltası içerisinde yer alarak, Ramsar Sözleşmesine de dahil edilmek üzere teklifi yapılmıştır. 150 ha'lık göl alanına sahiptir. İçerisinde bir çok kuş türünü barındırmakta olup tatlı su ekosistemine sahiptir.

Gölcük Gölü Sulak Alanı: Ödemiş ilçesi, Gölcük mevkiinde 2006 yılında sulak alan olarak ilan edilmiştir. Ramsar Sözleşmesine de dahil edilmek üzere teklifi yapılmıştır. 80 ha'lık göl alanına sahiptir. İçerisinde bir çok kuş türünü barındırmakta olup tatlı su ekosistemine sahiptir.

Karagöl Sulak Alanı, Küçük Menderes Nehri ve Deltası Sulak Alanı, Bakırçay Nehri ve Deltası Sulak Alanı, Alaçatı Kıyı Ekosistemi Sulak Alanları da İzmir ilinin önemli sulak alanlarıdır.

İzmir ilinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı IV. Bölge Müdürlüğü İzmir Şube Müdürlüğü sorumluluğunda 2 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bunlar, Gebekirse YHGS ve Bayındır Ovacık YHGS'dir.

Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Selçuk ilçesi, Zeytinköy mevkiinde 31.12.1984 yılında 1000 ha'lık alanda Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Koruma Sahası olarak ilan edilmiştir. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde 13.09.2006 tarihli ve 2006/10966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 839,2 ha olarak Gebekirse Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiş olup, gölün alanı 56 ha'dır. Saha kuş türleri açısından önemli bir yerdir.

Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Bayındır ilçesi, Ovacık, Hisarlık, Kızıloba ve Sarıyurt köylerini kapsamaktadır.1982 yılında 8.062 ha olarak karacaların doğal yaşam alanı olduğu için ilan edilmiştir. 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde 13.09.2006 tarihli ve 2006/10966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 5785 ha alana sahip Bayındır Ovacık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak ilan edilmiştir. Alanın hızlı alan değerlendirme raporu tamamlanmıştır.

Çizelge 368 - İzmir ilindeki sit'lerin genel durumu

Arkeolojik Sit Alanı	401
Kentsel Sit Alanı	95
Doğal Sit Alanı	295
Tarihi Sit Alanı	29
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	7
Diğer Sit Alanları (Çakışan Alanlar)	
Arkeolojik ve Doğal Sit	29
Arkeolojik ve Kentsel Sit	2
Arkeolojik – Doğal – Tarihi Sit	1
Arkeolojik ve Tarihi Sit	4
Kentsel ve Doğal Sit	1
Tarihi ve Doğal Sit	1
TOPLAM	805

İzmir ili sınırları içinde yaş, çap ve boy bakımından oldukça büyük, tarihi değeri olan 10 adet ağaç tabiat anıtı olarak korunmaktadır.

Çizelge 369- İzmir ili anıt ağaçları

Yöresel Adı	Alanı (m ²)	Tescil Tarihi	Yaşı	Mevki
Anadolu Kestanesi	2.500	1994	615	Ödemiş-Gölcük Yaylası
Taşdede Pırnal Meşesi	1.500	1994	250	Dikili-Taşdede mevkii
Kunduracı Çınarı	1.500	1994	980	Buca-Kaynaklar Köyü
Teos Menengici	1.500	1994	50-55	Seferihisar-Teos mevkii
Ovacık Yaylası Anadolu Kestanesi	2.500	1995	515	Bayındır-Ovacık Köyü
Yarendede Çamı	2.500	1995	165-170	Güzelbahçe-Yarendede
Dede Menengici	3.000	2003	800	Menemen – Çaltı Köyü
Yemişçi Çınarı	2.500	1995	370-380	Güzelbahçe-Yemişçi Çiftliği
Fıstık Çamı	2.500	1995	120-125	Güzelbahçe-Yemişçi mevkii
Kadınlar Kuyusu Koca Menengeci	2.500	1995	800	Foça-Bağarası Köyü

Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü İzmir Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarınca da tescillenmiş birçok anıt ağaç bulunmaktadır. Çeşme-Musalla Menengeci, Urla-Özbek Servisi, Selçuk-Selatin Çınarı, Urla-Çeşmealtı Zeytini, Narlıdere-Yukarıköy Fıstıkçamları, Ödemiş-Gencer Çınarı bunlardan bazılarıdır.

Bunların yanında korunmaya değer, anıt ağaç olarak tescillenebilecek başka ağaçlar da mevcuttur. Bunlardan bazıları Efemçukuru-Karaçamları, Ortaklar-Buruncuk Meşesi, Bornova-Pınarbaşı Çınarları, Kuşçular-Koca Mengeci, Urla-Kuşçular Çınarı, Ödemiş-Birgi Servileri, Tire-Çeştimen Kavağı (Çınarı), Ovacık Kestaneleridir. Bu ağaçlardan birçoğunun folklorik, mistik ve mitolojik özellikleri bulunur.

Nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan Akdeniz Foku'nun üreme ve yavrulama alanı olarak hayati öneme sahip olan Orak Adası Siren Kayalıklarının yerleşim ve deniz kirliliği, tehdidi ile karşı karşıya olması nedenleriyle Foça 22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak tespit ve ilan edilmiştir.

Foça yarımadası küçüküklü büyüklü koylarla kaplı bir sahile sahiptir. Bu koylar mavi ile yeşilin iç içe olduğu doğal bir güzellik sergilemektedir. Tarihi, kültürel zenginliğin mitolojideki yeri bakımından önemli olan arkeolojik doğa ve mimari değerlerin bir bütün olarak yer aldığı Foça, arkeolojik, doğal ve kentsel sit alanları bulunması nedeniyle birçok kıyı yerleşim birimine göre daha az yapılaşma gösteren ve nispeten bozulmamış bir yerleşim merkezidir. Kentin doğusunda yer alan alanların büyük bir bölümü zeytinliklerden oluşmaktadır ve bu alanların büyük bir kısmı da I. ve II. derece doğal sit alanı olarak belirlenmiş alanlardır.

Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi 1991 yılında mülga Çevre Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde Türkiye Ulusal Fok Komitesi tarafından Akdeniz foklarının korunması için pilot proje bölgesi olarak seçilmiştir. Özel Çevre Koruma Kurumunca bölgede yürütülen izleme çalışmaları neticesinde "korumanın" daha etkin gerçekleştirilmesi için söz konusu pilot bölgenin tamamının tek bir koruma alanı olarak yönetilmesi amacıyla Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırlarının revize edilerek genişletilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın 18/4/2007 tarihli 2247 sayılı yazısı ile, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. Maddesine istinaden, Bakanlar Kurulunca 21/5/2007 tarihinde alınan karar gereği Foça Özel Çevre Koruma Bölgesi'nin sınırları genişletilmiştir.

İlan Tarihi	Alanı (km ²)	Nüfus (Kişi)	Türkiye Yüzdesi
22.10.1990/90/1117 21.05.2007 tarih ve 2007/12212 sayılı/ (İlave Alan)	71,44 km ²	14.604	% 0,009

Bölgenin taşıdığı önemin büyük bir bölümü binlerce yıldır burada yaşayan ve hatta ilçeye adını veren Akdeniz fokundan (*Monachus monachus*) kaynaklanmaktadır. Akdeniz Foku bugün dünya üzerinde yaklaşık 400 adet kalmış olup nesli tehlike altında olan türler arasına girmektedir. Foça'daki Orak Adasının batı kıyısını oluşturan Siren Kayalıkları fokların üremek ve yavrulamak amacıyla kullandıkları mağaralar açısından hayati öneme sahiptir (Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı).

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 370 – İzmir ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	341.119	28,22
Su Kütlesi	42.750	3,54
Ormanlık	490.547	40,59
Sulak Alan	6.731	0,55
Çayır ve Mera	50.973	4,22
Yerleşim Yerleri, Yapay ve Diğer Bölgeler	276.491	22,88

İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde hazırlanan, 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Çevre Düzeni Planı, Plan Uygulama Hükümleri ve Plan Raporu 12/09/2012 tarihinde İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nce kabul edilmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 371 – İzmir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (İzmir ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	35	8	34	45	30	2	5	159
ÇED Olumlu Kararı	5	2	3	16	3	8	0	37

Çizelge 372 – İzmir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (İzmir ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	37	287	324
Çevre İzni Belgesi			
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	57	187	244
TOPLAM	94	474	568

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 373 – İzmir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İzmir ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	12	8	12	1	6	0	0	0	0	39
Ani (plansız) denetimler	63	183	353	0	31	1	37	1	0	1.146
Genel Toplam	835	96	151	0	11	1	37	1	0	1.185

Çizelge 373 – İzmir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (İzmir ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	16	13.472,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
3.530	641.612,00

Çizelge 374 – İzmir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (İzmir ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.007.929	2.602.667	1.248.016	3.275.017	0	308.611	241.093	30.380	8.713.713
Uygulanan Ceza Sayısı	38	48	31	20	0	16	31	4	188

İzmir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 8 adet faaliyet durdurma yapılmış olup bunların 7 tanesi ÇED Yönetmeliği gereğince izin almadan yatırıma başladığından, 1 tanesi emisyon değerlerini aştığı için durdurulmuştur.

Kars

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Kars'ta konutlarda doğal gaz kullanımı 2.9424.034 m³tür. İlde bulunan konutlarda doğal gaz kullanımı %40 dolaylarındadır.

2013 yılında Kars ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 375'de verilmektedir. Sonuçlara göre, PM10 parametresinde 2013 yılı Ocak ayında 1, Aralık ayında ise 9 gün sınır değeri aşım olduğu gözlenmiştir. Her iki parametrede uyarı eşiği aşım değerleri gözlenmemiştir.

Çizelge 375 – Kars ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5,61	0	84,87	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18,14	0	71,28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	24,33	0	56,29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8,73	0	43,65	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4,82	0	27,74	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4,25	0	27,04	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,15	0	24,78	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1,38	0	38,66	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,68	0	54,86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	21,84	0	63,55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	36,20	0	68,55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	101,77	0	109	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kars ilinde Egzoz Gazı ve Emisyonu Ölçümü Yetkili istasyon sayısı 2'dir. 2013 yılı içerisinde ölçüm için yeni yeterlilik belgesi başvurusu yapılmamış, bir yenileme başvurusu yapılmıştır. 2013 yılı için bu istasyonlarda satılan pul sayısı 11.476, satılan ruhsat sayısı 2.671, ölçüm sonucu olumsuz çıkması üzerine iade edilen pul sayısı ise 570 adettir. Toplamda satılan pul ve ruhsat sayısı 14.147 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kars ilinin içme suyu ihtiyacı Bayburt barajından karşılanmaktadır. Kars il merkezine yıllık 18 hm³ içme suyu sağlamaktadır. Bunun yanında Borluk Kaynakları 25 lt/sn, Susuz Yaylası kaynakları 20-25 lt/sn, Çerme Kaynakları 270 lt/sn, Kağızman'da Kötek (0,2 lt/sn), Aktaş (1 lt/sn) ve Kızıtaş madensuyu (1 lt/sn) ve Akyaka (6 lt/sn) ve Kürekdere (370 lt/sn), Sarıkamış madensuları (0,15 lt/sn) ve Arpaçay Taşbaşı (130 lt/sn) kaynakları bulunmaktadır.

Kars İçme Suyu Arıtma Tesisi tek kademe olup tasarım debisi 22.000 m³/gün'dür. Çıkış debisi tesisin 24 saat boyunca sürekli olarak sağlayacağı debi değeridir.

Çizelge 376 – Kars ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

tt	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
İlde kentsel AAT bulunmamaktadır	-	-	-

TÜİK verilerine göre 2012 yılı itibarıyla Kars'ta kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 8'dir ve kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı ise %87'dir.

İlde toplam 10 belediyeden atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren Belediye bulunmamakta, ancak Kars Belediyesi tarafından atıksu arıtma tesisi projesi İş Termin Planı kapsamında hazırlanmış olup süreç tamamlanmıştır.

Kars şehrinde meydana gelenek olan evsel nitelikli atk suların arıtılması için Atsu Arıtma Tesisi Projesi AB'ne sunulmuş olup AB tarafından inceleme süreci halen devam etmektedir. İnşası planlanan atksu arıtma tesisinde Kars merkez ilçesi atksuları arıtılacaktır.

3. Atk

Kars ilinde oluşan katı atk miktarı 2013 yılı için 190.000 ton/yıl, kişi başına düşen atk miktarı ise 15,83 kg/kişi-gün'dür. Mevcut durumda şehir merkezinden toplanan katı atklar il merkezinde 4 km uzaktaki bir alanda vahşi olarak depolanmaktadır. İlde faaliyete henüz geçememiş ÇED süreci tamamlanmış Düzenli Depolama Sahası İnşaatı bulunmaktadır. Düzenli depolama tesisi projesinin %40'lık kısmı tamamlanmıştır. 4.234.000 m³ kapasiteli Düzenli Depolama Tesisinin hayata geçmesiyle birlikte 145.000 nüfusa hizmet vermesi ile günde 194.300 kg evsel atığın depolanması beklenmektedir.

Çizelge 377 – Kars ilinde bulunan bertaraf tesislerinin sayısı

Katı Atk Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2013 yılı ağustos ayı itibari ile toplam Kars ilinde 20 firma piyasaya süren, 1 firma piyasaya süren ve tedarikçi bulunmaktadır. İlde ambalaj atklarının geri kazanımı ile ilgili geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

2013 yılında Kars ilinde atk yağ toplama miktarı 25.695 kg olarak beyan edilmiştir. Toplanan atk yağın 25.281 kg'ı atk sanayi yağı, 74 kg'ı da atk motor yağıdır. Toplanan bu atk yağın 25.695 kg'ı geri kazanıma gönderilmiştir. Kars ilinde 2013 yılında 88.620 kg akü, 91 kg pil toplanmıştır

Tıbbi atk istatistikî bilgiler sağlık kuruluşlarından ve belediyelerden Kars Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne ulaşan bilgiler doğrultusunda 2013 yılında toplam 206.275,5 kg tıbbi atk oluşmuş ve bu atklar Erzurum'da bulunan lisanslı bir firma tarafından toplanmış ve sterilize edilerek bertaraf edilmiştir.

Kars ilinde oluşan yıkıntı ve inşaat atkları, İsmail Hakkı Alaca Bulvarı'nın devamı (Digor Yolu Mevkii) olan Kars-İğdır Karayolunun 4. alanda depolanmaktadır. Depolanan yıkıntı ve inşaat atkları daha sonra dolgu ve çevre düzenleme çalışmalarında kullanılmaktadır.

Kars'ta Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı SEVESO Bildirim Sistemi tarafından yapılan değerlendirme sonucu 2 adet tesis, alt seviyeli kuruluş olarak belirlenmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kars ilinde yaban yaşamına ait türler tarım alanlarında bitki örtüsüne sahip dağlık alanlarda, su kaynaklarının bulunduğu bölgeler kuşlar, memeli hayvanlar, sürüngenler ve amfibili hayvanların yaşama alanlarıdır.

İlde bulunan fauna; Kurt (*Canis Kipus*), Çakal (*Canis Aureus*), Yaban Domuzu (*Sus Scroto*), Kuyruksüren (*Herpestos Ichneumon*), Tavşan (*Lepus Capeosis*), Tilki (*Vulpes Vuşlpes*), Ağaç Sansarı (*Mertes Mertes*), Ördek (*Anos*), Bildircin (*Coturnim Cotirnim*), Sakarmeke (*Fulica Atro*), Kızkuşu (*Vanellus Vanellus*), Çullukgiller (*Seolopacidae*), Güvercingiller (*Columbidea*), Sülüngiller (*Phasianide*), Karaca (*Capreokis Capreolus*), Yaban Keçisi (*Capra Aegagrus*), Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi (*Rupicapra Rupicapra Asiatica*), Vaşak (*Felis lynze*), Ayı (*Ursus*), Sincap (*Sciurus Anomolus*), Gelicink (*Mustela Navalis*), Porsuk (*Meles Meles*), Su Samuru (*Lutra Lutra*), Kirpi (*Erinacous Concolor*), Martıgiller (*Laridae*), Sumrugiller (*Stemidae*), Bağırtlakgiller (*Pteroclididae*), Baykışgiller (*Strigidae*), Ağaçkakangiller (*Picidae*), Tarlakuşugiller (*Alavididae*), Kırlangıçgiller (*Hirundinidae*), Kargagiller (*Corvidae*).

Çizelge 380 – Kars ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kars ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	57	57
Çevre İzni Belgesi	0	14	14
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	71	71

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 381 – Kars ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kars ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı denetimler	7	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Ani (Plansız) Denetimler	0	27	28	15	17	0	15	26	0	68
Genel Toplam	7	27	28	15	17	0	15	26	0	75

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	2.526,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
46	0,00

Çizelge 382 – Kars ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kars ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Kastamonu

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Isınmadan kaynaklı hava kirliliği yönetmeliği gereği ilde hava kirliliği ile mücadele programı çerçevesinde 2012-2013 kış sezonu boyunca denetimler yapılmıştır. Yıl içerisinde 92 adet (92 firma için) katı yakıt satış izin belgesi düzenlenmiş, 92 adet katı yakıt satıcısı kayıt belgesi verilmiştir.

Kastamonu'da 2013 yılında kullanılan doğal gaz miktarı konutlarda 35.178.647 m³, sanayide de 806.674 ise m³'tür. 2013 yılında Kastamonu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 383'de verilmektedir.

Çizelge 383 – Kastamonu ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	11	0	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	45	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	61	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kastamonu ilinde egzoz gazı emisyon ölçümleri yetkilendirilmiş olan 1 (bir) adedi mobil olmak üzere, toplam 10 (on) adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. 2013 yılı içinde ilde satış yapılmış olan Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Pulu verilen araç sayısı 42.925 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kastamonu ilinde su kaynağından başlıca sulama, içme ve kullanma suyu sağlamak amaçlı yararlanılmaktadır. Kastamonu ilinin 6 km güneyindeki bulunan ve Kastamonu'ya içme ve kullanma suyu ve sulama suyu sağlayan Karaçomak Deresi üzerine Karaçomak Barajı'nın su hacmi 23,0 milyon m³'tür. Söz konusu baraj Kastamonu'nun içme ve kullanma suyu hacminin %77'sini sağlamaktadır.

İkinci önemli kaynak olan Ilgaz Gürleyik Kaynakları, kentin güneyindeki dağlarda yer almakta ve tüm üretimin %23'ünü oluşturmaktadır. Gürleyik kaynağı yapı itibari ile kireç taşıdır, herhangi bir işleme tabi tutulmaksızın (dezenfeksiyon hariç) şehre verilmektedir. Mayıs ayından itibaren kar erimesi ve yağmur suyu ile çoğalmakta, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında maksimum debiye (170 lt/sn) ulaşmaktadır. Sonbahar ve kış aylarında kaynak beslenemediği için debi 34 lt/sn'ye kadar düşebilmektedir. Kastamonu içme suyu şebekesi 299 km dir. Mevcut nüfusun tamamı şebekeye bağlı olup, içme sularından istifade etmektedir.

İlde İnebolu'da 2 adet biyolojik arıtma, İhsangazi ilçesinde 1 adet biyolojik arıtma ve Taşköprü'de 1 adet biyolojik arıtma tesisi faaliyettedir. Abana ilçesinde biyolojik paket arıtma tesisi, Cide ilçesinde ise derin deniz deşarjı bulunmaktadır.

Çizelge 384 – Kastamonu ilinde faaliyette olan kentsel atık su arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
İnebolu Belediyesi AAT	Biyolojik Arıtma	100,00	-
Cide Belediyesi AAT + DDD	-	3.107,70	-
İhsangazi Belediyesi AAT	Biyolojik Arıtma	93,17	-
Taşköprü Belediyesi AAT	Biyolojik Arıtma	0,04	-
Kastamonu Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-

3. Atık

2013 yılında Kastamonu Belediyesi sınırları içerisinde günde yaklaşık olarak 140 ton katı atık toplanmıştır. Toplanan bu atıklar Hacıorta mevkiinde bulunan vahşi depolama alanına götürülmektedir. Kastamonu ili Devrekânı ilçesi, Sarıyonca mevkiinde KASMİB (Kastamonu Mahalli İdareler Birliği Başkanlığı) tarafından yapılması planlanan “Katı Atık Bertaraf Tesisi” projesine 02.11.2009 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca “ÇED Olumlu” kararı verilmiş olup; uygulama projesi ve 6 adet aktarma istasyonu projeleri yapılmıştır. 2012 yılı içerisinde ihalesi yapılmış olan Katı Atık Bertaraf Tesisinin yapımı tamamlanmış olup faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Çizelge 385 – Kastamonu ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

İlde ambalaj atıklarının toplanması ve ayırma konusunda faaliyet gösteren 2 adet lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi bulunmaktadır. Ayrıca ilgili yönetmelik kapsamında Bakanlığımızın online atık ambalaj sisteminde 2013 yılı itibari ile kayıtlı 67 adet firma bulunmaktadır.

2013 yılında Kastamonu’da 64,05 ton atık motor yağı ve atık sanayi yağı toplanmış olup bu yağların tamamı geri kazanıma gönderilmiştir.

2013 yılında atık pil toplama kampanyası sonucu, okullardan 925,25 kg atık pil toplanıp TAP (Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği) tarafından bertaraf edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca, il içerisinde ise toplam 1.131,63 kg atık pil toplanmıştır. Kastamonu’da 2013 yılında 214,46 ton akü toplanmıştır.

İl sınırları içerisinde 2013 yılında lisanslı firma tarafından 66.430 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır. Aynı dönemde Kastamonu’da 2.125 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Kastamonu sınırları içerisindeki bütün belediyeler lisanslı sterilizasyon tesisi ile protokol yapmış olup; Kastamonu Mahalli İdareler Birliği’nce 25.04.2011 tarihinde “Tıbbi atıkların toplanması, taşınması ve sterilizasyon tesisi inşa edilerek bertaraf edilmesi ve amacıyla 10 yıl süreyle işletme hakkının kiraya verilmesi” işi bir firmaya verilmiş olup Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 04.11.2012 tarihinde verdiği geçici faaliyet belgesiyle Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi bu firma tarafından işletilmeye başlanmıştır. İlde bulunan sağlık kuruluşlarından 2013 yılı içerisinde 202.437,39 kg tıbbi atık toplanarak bertaraf edilmiştir. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından ilde bulunan sağlık kuruluşlarından her yılın sonunda yılsonu raporları alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığına ulaştırılmaktadır.

İlde Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı SEVESO Bildirim Sistemi tarafından yapılan değerlendirme sonucu 2 adet tesis üst seviyeli kuruluş olarak belirlenmiştir. Bu tesislerden Acil Durum Planlarını hazırlamaları istenmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı itibariyle il sınırları içerisinde 2 adet milli park (İlgaz Dağı Milli Parkı ve Küre Dağları Milli Parkı), 4 adet tabiat anıtı (Araç Türbe Çamı Tabiat Anıtı, Beldeğirmeni Köyü Çınar Ağacı Tabiat Anıtı, Oniki Kardeşler Tabiat Anıtı, Erenler Çamı Tabiat Anıtı) ve 4 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Azdavay Kartdağ YHGS, İlgazdağı YHGS, Taşköprü Elekdağı YHGS, Tosya Gavurdağı YHGS) bulunmaktadır.

İlgaz Dağı Milli Parkı: (1.088 ha) Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Çankırı ve Kastamonu illeri sınırları içinde yer almaktadır. 1976 yılında ilan edilmiştir. İğne yapraklı ağaçların hâkim olduğu bir orman örtüsüne sahiptir. Karaçam, sarıçam ve göknar yaygın ağaç türleridir. Açık alanlarda ardıçlar da görülmektedir. Az sayıda olmakla birlikte ayı, kurt tilki, geyik, karaca ve yabandomuzu görülmektedir. Alan, giderek gelişen bir kış sporları merkezi halini almaktadır.

Küre Dağları Milli Parkı: (37.000 ha) Batı Karadeniz Bölgesi'nde Kastamonu ve Bartın illeri sınırları içinde yer almaktadır. Milli parkın kaynak değerlerini Valla Kanyonu, Ilgarini Mağarası gibi jeolojik oluşumlar, Ilica Şelalesi gibi doğal güzellikler ve zengin bir flora ve fauna ile otantik, folklorik kültür zenginlikleri oluşturmaktadır. Milli park ülkemizin doğal değerlerinin fazla tahrip görmediği alanlardan biridir. Milli Parkın önemi, özellikle sahip olduğu ekosistem ve habitat çeşitliliğinden ileri gelmektedir. Ana ekosistem tipleri, doğal orman ekosistemleri, bozuk orman ekosistemleri, geleneksel tarım ekosistemleri ve akarsu ekosistemlerini; mikro-ekosistemler ise örneğin kanyon ekosistemleri ve orman içi çayır ekosistemlerini içermektedir. Bu ekosistemler içerisinde, 675 bitki türünün varlığı bilinmekle birlikte gerçek sayının çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'nin 132 memeli türünden 40'ü bölgede yaşamaktadır. Bu türler, vaşak, susamuru, geyik ve karaca gibi tehlike altındaki hayvanları da içermektedir. Alanda ayrıca, 38 familyaya mensup ve 46'sı tehdit altında olan 129 kuş türü kaydedilmiştir.

Kastamonu il sınırları içindeki 1. Derece Doğal Sit Alanları; Cide Kalafat Köyü Gideros Mevkii, Aldülkadir Köyü Balönü Mağarası, İnebolu Çamlıca Köyü Geriş Tepesi, 3 farklı alan, Çatalzeytin Ginolu Köyü, Taşköprü Zimbilli Tepe olarak belirlenmiştir.

Çizelge 386 – Kastamonu ilinde bulunan doğal sit alanları

	DOĞAL SİT ALANLARI	DOĞAL SİT DERECESESİ	KARAR TARİHİ	KARAR NO
1	Cide Gideros Koyu	1.	21.07.1992	2523
2	Cide Balönü Mağarası	1.	24.07.2003	8676
3	İnebolu Geriş Tepesi	1.	28.01.1992	2191
4	İnebolu 3 Farklı Alan	1.	21.12.1993	3348
5	Çatalzeytin Ginolu Köyü	1.	17.12.1991	2122
6	Taşköprü Zimbillitepe	1.	08.01.1991	2010

Çizelge 387 – Kastamonu ilinde bulunan anıt ağaçlar

ANIT AĞAÇLAR	
1	Merkez Kıyık Köyü Anadolu Karaçamı
2	Merkez Kıyık Köyü Ebe Karaçamı
3	İnebolu 4 adet Çınar
4	Abana Harması 2 adet Çınar
5	Abana Hacıveli Çınar
6	Bozkurt Beldeğirmeni Çınar
7	Çatalzeytin Çağlar Köyü Selvi
8	Şenpazar Gürpelit Köyü Kayın
9	Araç Çamaltı Köyü Çam
10	Araç Bektüre Köyü Karaçam

İl sınırları içinde çeşitli ilçelerde 15 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bunlardan 3 adet merkez ilçede, İnebolu ilçesinde 4 adet çınar, Abana ilçesinde 3 adet çınar, Bozkurt ilçesinde 1 adet çınar ağacı bulunmaktadır. Çatalzeytin ilçesinde 1 adet selvi, Şenpazar'da 1 adet kayın, Araç'ta ise 1 adet çam ve karaçam anıt ağaç olarak tescillenmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 388 – Kastamonu ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	367.445	28,01
Su Kütlesi	782	0,05
Orman	774.806	59,30
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	78.868	6,01
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	89.691	6,84

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 389 – Kastamonu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kastamonu ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	1	2	3	0	2	3	36
ÇED Olumlu Kararı	1	6	0	0	0	0	0	7

Çizelge 390 – Kastamonu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kastamonu ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	18	18
Çevre İzni Belgesi	0	16	16
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	2	4
TOPLAM	2	36	38

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 391 – Kastamonu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	13	62	19	0	10	0	0	1	0	105
Ani (plansız) denetimler	-	17	2	0	13	0	3	19	0	55
Genel Toplam	13	79	21	0	23	0	3	20	0	160

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	91	76.622,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
2	0,00

Çizelge 392 – Kastamonu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kastamonu ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	42.325	0	0	0	0	0	16.929	0	59.254
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	0	1	0	3

Kayseri

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Kayseri’de 2013’de konutlarda 254.627 Sm³, sanayide ise 208.031.459 Sm³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. İlde faaliyet gösteren 3 adet Organize Sanayi Bölgesine doğalgaz çekilmiş ve kullanıma sunulmuştur. 2013 yılında Kayseri ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 393’de verilmektedir.

Çizelge 393 – Kayseri ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16,33	0	99,00	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9,00	0	83,00	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6,00	0	80,00	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5,67	0	68,33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6,00	0	46,00	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5,33	0	42,00	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4,50	0	34,67	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5,00	0	41,33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6,33	0	57,00	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10,33	0	73,33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13,33	0	122,67	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12,00	0	208,00	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kayseri ilinde motorlu araçlarla ilgili egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, Bakanlığımız tarafından 26 sabit ve 1 adet seyyar istasyon olmak üzere toplam 27 adet yetkili egzoz ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2013 yılında 128.180 adet ölçüm yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kayseri ilinde en önemli içme suyu kaynağı yer altı sularıdır. 2013 yılı sonu itibarı ile içme ve kullanma sularının %75’i yer altı suyundan %25’i ise baraj, göl ve göletlerden temin edilmektedir.

Kayseri İl Özel İdaresi tarafından Akkışla ilçesine ait 4 köy 1.986 nüfusa, Bünyan ilçesine ait 10 köy 1.986 nüfusa, Develi ilçesine ait 23 köy 12.503 nüfusa, Felahiye ilçesine ait 1.049, İncesu 5 köy 2.040 nüfusa, Kocasinan ilçesine ait 12 köy 3.032 nüfusa, Melikgazi ilçesine ait 1 köy 405 nüfusa, Özvatan ilçesine ait 3 köy 687 nüfusa, Pınarbaşı ilçesine ait 33 köy 6.362 nüfusa, Sarız ilçesine ait 20 köy 3.891 nüfusa, Talas ilçesine ait 11 köy 5.242 nüfusa, Tomarza ilçesine ait 16 köy 7.077 nüfusa, Yahyalı ilçesine ait 10 köy 8.554 nüfusa ve Yeşilhisar ilçesine ait 16 köy 5.765 nüfusa yetecek şekilde 49.735 m kanalizasyon hattı döşemiştir. Bu köylerden 55 adedine doğal arıtma sistemi kurulmuştur.

Çizelge 394 – Kayseri ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Kayseri Büyükşehir Belediyesi AAT	İleri Biyolojik	140.000	330
Yahyalı Belediyesi AAT	Biyolojik	4.800	-
Develi Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	14.500	29,2
Çiftlik Belde Belediyesi AAT	Biyolojik	500	-

3. Atık

İl sınırları içerisinde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Büyükşehir Belediyesi Evsel nitelikli katı atıkları Molu Köyü sınırları içerisinde bulunan yaklaşık 100 hektarlık alanda vahşi depolamaktadır. Toplanan çöplerden, sahanın rehabilitasyonu sonucu elde edilen metan gazından elektrik üretimi yapılmaktadır. Büyükşehir Belediye Başkanlığımız bu sistemden vaz geçerek, Evsel Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi yapmak üzere, Boğazköprü Mevkiindeki alanda, İl Mahalli Çevre Kurulunun olumlu görüşleri doğrultusunda mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından da bu faaliyet için ÇED Olumlu Kararı olarak, proje çalışmalarına başlanmıştır. Söz konusu tesisin uygulama projelerinin ihale suretiyle teminini yine Büyük Şehir Belediye Başkanlığı tarafından tamamlanarak, projenin uygulanması için 05 Haziran 2013 Dünya Çevre Gününde temeli atılan tesisin, 2014 yıl sonu itibarıyla faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır.

Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından bugüne kadar başvurulan 9 firmanın 53 aracına Tehlikeli Atık Taşıma Lisansı düzenlenmiştir. Ayrıca ilde faaliyet gösteren 3 adet tesise Tehlikeli Atık Geri Kazanım Lisansı ve/veya Geçici Çalışma izin belgesi verilmiştir.

Çizelge 395 – Kayseri ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	5
Hurda Metal İşleme Tesisi Sayısı	1

2013 yılında Kayseri’de 205,24 ton atık akümülatör, 9.800 kg atık pil, 145,62 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

Kayseri’de tıbbi atıklar sterilize edildikten sonra Katı Atık Deponi sahasında bertaraf edilmektedir. 2013 yılında Kayseri’de 1.525,98 ton tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Kayseri’de 5 adet alt seviye, 3 adet üst seviye olmak üzere toplam 8 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kayseri İnan-Turan Fitocoğrafik Bölgede yer alıp Davis’in Grid Sistemine göre B5 karesinde yer almaktadır. Erciyes Dağında 1996-2002 yılları arasında toplanan 2554 bitki örneğinin değerlendirmesi sonucu 89 familya ve 433 cinse ait 1.170 (1.116 tür, 31 alttür, 23 varyete) tür ve tür altı takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 11’i eğreltiler, 12’i açık tohumlular, 1.147’si kapalı tohumlular (979’u çift çenekliler, 168’i tek çenekliler) alt bölümlerine dahildir. Bu taksonlardan 36 tanesi kültür bitkisidir. İhtiva ettikleri tür ve tür altı takson sayısı bakımından büyük familyalar, Asteraceae(137), Fabaceae(116) ve poaceae(88) dir. En çok türle temsil edilen cinsler ise Astragalus(40), Silene(22) ve Veronica(19)’dir. Bitki coğrafyası elemanlarının dağılımı ise: İnan-Turan 347(%29,7), Akdeniz 79(%6,8), Avrupa-Sibirya 69(%5,9) ve diğerleri 675(%57,6)’dir. Alandaki endemik tür sayısı 194(%17,2) olup 10’u Erciyes Dağı’na özgüdür.

Kayseri’ye ait Endemik bitkilerden bazıları;

CR (Critically Endangered) Çok Tehlikede olanlar; Fam. Boraginaceae(Hodangiller) Tür. Onosma Tschichatschevii, Fam. Gramineae (Buğdaygiller) Tür. Puccinella bulbpsa subsp. Caesarea Fam. Labitatae (Ballıbabagiller) Thymus (kekik) Tür. Thymus pentinatus var. Pallasicus, Fam. Leguminosea (baklagiller) Tür. Astragalus (geven) Astragalus Cicerellus Fam. Scrophullariaceae Verbascum (sığır kuyruğu) Tür. Verbascum subserratum.

ER (Endangered) Tehlikede olanlar; Fam. Boraginaceae (Hodangiller) Tür. Myosotis (unutma Beni) Myosotis gunneri, Far. Caryophyllaceae (Karanfilgiller) Tür. Silene Balansae, Silene caryophylloides subsp. Binbogaense

Fam. Compositae (Papatyagiller) Tür. Centurea (Peygamber çiçeği, gelin düğmesi), Centurea amaena, Centurea pergamacea, senecio (Kanarya otu) Senecio inops Fam. Cruciferae (Hardalgiller) Tür. Isatis (Çivit otu), Isatis Huber-morathii, Fam. Illecebraceae Tür. Paronychia Kayseriana Leguminosea (Baklagiller) Tür. Astragalus (Geven) Astragalus argaeus, Astragalus bakirdaghensis, Astragalus yuralicus, Hedysarum laxum, Vicia canescens subsp. Argaea Fam. Liliaceae (Zambakgiller) Tür. Muscari (Arap otu) Muscari mcbeathianum, Fam. Rosaceae (Gülgiller) Tür. Cerasus incana var. Velutina Fam. Scrophulariaceae (Siraca otgiller) Tür. Veronika (Yavşanotgiller) Veronika gentiaonides subsp. Glacialis var. Alpina

İl sınırları içerisinde 31.358 ha büyüklüğünde Aladağlar Milli Parkı, 24.523 ha büyüklüğünde aynı zamanda Ramsar Alanı olan Sultan Sazlığı Milli Parkı, 7.567 ha büyüklüğünde Aladağlar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, 17 ha büyüklüğünde Derebağ Şelalesi Tabiat Parkı, 15.600 ha büyüklüğünde Hürmetçi Sazlığı Sulak Alanı ve 2.900 ha büyüklüğünde Tuzla (Palas) Sulak Alanı olmak üzere toplam 81.965,5 ha büyüklüğünde korunan alan bulunmaktadır. Korunan alanların il yüzölçümüne oranı % 4,8 dir. Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan 3 tane sulak alanın 2 tanesi uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır. İlde bulunan korunan alanlar en önemli biyolojik çeşitlilik rezervleridir.

Sultan Sazlığı Sulak Alanı, Step ekosistemi içerisinde tatlı ve tuzlu su ekosistemini bir arada sahip olması nedeniyle Temsilci Veya Nadir Sulak Alanlar için belirtilen kriterlere, kayda değer miktarda nadir, nesli tehlikeye düşebilir veya tehlike altındaki bitki ve hayvan türlerine barındırması; sahip olduğu flora ve fauna özellikleri ile step ekosistemi içerisindeki bu sulak alanın ekolojik ve genetik çeşitliliğini sürdürebilecek değere sahip olması; endemik bitki ve hayvan türlerini barındırması nedeniyle Bitki ve Hayvanlar Temelinde Getirilen Genel Kriterlere, 20.000 'nin üzerinde su kuşunu düzenli olarak barındırması ve popülasyonları hakkında veri edinmenin mümkün olması nedeniyle de Su Kuşları Temelinde Getirilen Özel Kriterlere uyması nedeniyle Sultansazlığı RAMSAR Sözleşmesi kapsamında Uluslararası Öneme Sahip Bir Sulak Alandır. Tespit edilen 48 endemik tür içerisinde yer alan Puccinellia bulbosa (Grossh.) subsp. Caesaria Kit Tan türünün ise dünyadaki tek yayılış alanının Sultansazlığı olması bu alanın önemini daha da artırmaktadır. Sultansazlığı, her yıl Afrika-Avrupa-Asya arasında göç eden göçmen kuşlar tarafından kullanılan ve ülkemizden geçen iki önemli ana kuş göç yolunun kesişim noktasında bulunmasının yanında sahip olduğu ekosistem çeşitliliği ile kuşlar için farklı kuluçka, beslenme, üreme, konaklama ve sığınma yeri sağlamaktadır.

Aynı zamanda milli park da olan sulak alanda Avrupa'da turna, flamingo, akbalıkcıl, kaşıkçı kuşlarının bir arada kuluçkaya yattığı tek alan oluşu kaynak değerlerini oluşturmaktadır. Milli Parkta, 21 memeli türü, 10 sürüngen türü, 3 iki yaşamlılar türü, 119 Böcek türü, 22 Omurgasızlar türü, 7 balık türü ve 27 fitoplankton, 43 Zooplanktonik türü tespit edilmiştir.

Afrika, Asya ve Avrupa kuş göç yollarının üzerinde önemli bir yeri olan Hürmetçi Sazlığı başta kuşlar olmak üzere yaban hayatı için önem taşımaktadır. Hürmetçi Sazlığı Avrupa, Asya ve Afrika kuş göç yolu üzerinde bulunmasından dolayı da dünya ölçeğinde küresel öneme sahiptir. BirdLife International tarafından "Avrupa Ölçeğinde Korumada Öncelikli Kuşlar" sınıflandırılmasına ve IUCN "Red Data Book"'a göre nesli tehlike altında olan türler arasında bulunan toy, turna, kara leylek, angit, kaşıkçı, bıyıklı sumru, mahmuzlu ve sürmeli kızkuşu türlerinden bir kısmı bölgede göç döneminde görülmekte, bir kısmı ise bölgede üremektedir. Hürmetçi Sazlığı, Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları listesinde yer almaktadır. Yaban hayatı açısından ise; yıldı atı, gelengi, kurt, tilki, porsuk, gelincik, kır tavşanı gibi memelilerin bölgede üremesi ve barınması bölgenin önemini daha da artırmaktadır.

Ayrıca Kayseri'nin 40 km kuzeydoğusunda bulunan Tuzla Gölü Sulak Alanı, nesli tehlike altında bulunan toy, büyük cılibit, angit, mahmuzlu kızkuşu, küçük kerkenez gibi kuş türlerini barındırmaktadır. Alanda sulama kanallarıyla oluşturulan su birikintileri zamanla bölgenin en önemli ekosistemlerinden birini oluşturan yertaş ve körpınar sazlıklarını oluşturmuştur. Çeltikçi, Gri balıkcıl, erguvani balıkcılar bu sazlıklarda üreyen ve barınan önemli kuş türleri arasındadır. Tuzla Gölü İç Anadolu'da insanoğlunun olumsuz etkilerinden kısmen kurtulmayı başaran tek tuz gölüdür.

Aladağlar Milli Parkı, derin vadileri, eşsiz zirveleri, dik ve sarp buzul kayalıkları, mağaraları, görkemli kanyonları, yüksek platoları, doğal manzarası, yaban hayatı, yaylaları ile alpin bitki kuşağı içinde kalan Aladağlar, bitki türleri bakımından zengin ve ilgi çeken bir yöredir.

Aladağlar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, yaban keçisi, urkeklik, vaşak gibi fauna türlerinin olması, 1.600 metreden 3.700 metreye kadar yükselti farkının olması nedeniyle birçok bitki türünü barındırması ile önemli bir korunan alandır.

Kayseri ilinde 12 adet tescilli doğal sit ve 17 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 396 – Kayseri ilinde bulunan doğal sit alanları

SIRA NO	ADI	YERİ	GRUP	TÜR	TESCİL TARİHİ
1	Soğanlı Siti	Soğanlı Köyü/ Yeşilhisar	I.Der. Doğal II. Der. Arkeolojik	Doğal Arkeolojik Sit	08.04.1977 05.08.1988 16.03.1995 26.02.2009
2	Kaya Kilise ve Mağaralar (Kestel Siti)	Keşlik Köyü /Yeşilhisar	Doğal ve Kültürel Sit		20.04.1988 25.06.1996
3	Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	Erdemli K./Yeşilhisar	I. Derece Doğal ve Ark. Sit		29.09.1989 30.03.2011
4	Talas Doğal Sit Alanı	Talas	II. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit	30.03.1990 22.09.1990
5	Kapuzbaşı Şelaleleri	Küçükçınar Köyü-Ensamin Tepesi /Yahyalı	I. ve II. Derece Doğal	Doğal Sit	23.09.1990
6	Tuzla (Palas) Gölü	Sarıoğlan /Bünyan	I.Derece Doğal Sit	Göl	26.06.1993 26.02.2009
7	Sultan Sazlığı	Yeşilhisar-Develi	I.ve III. Derece Doğal Sit	Sazlık	26.06.1993 25.09.2003
8	Tavlusun Doğal Sit Alanı	Tavlusun-Germir/Melikgazi	II. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit	24.12.1993
9	Direk Gölü	Yedigöller Mevkii / Yahyalı	I. Derece Doğal Sit	Göl	25.11.1994
10	Engir Gölü	Kocasinan	I. ve III. Derece Doğal Sit	Göl	22.09.1995 12.01.1996
11	Zamantı Irmağı Kaynağı Doğal Sit Alanı	Örenşehir Nahiyesi Şerefiye Köyü / Pınarbaşı	I. Derece Doğal Sit	İrmak Kaynağı	29.04.2009
12	Alaattin Keykubat Gölü (Şeker Gölü)	Şeker Mahallesi / Kocasinan	II. Derece Doğal Sit	Göl	26.02.2010 28.01.2011

Çizelge 397 – Kayseri ilinde bulunan tescilli ağaçları

SIRA NO	ADI	YERİ-ADRESİ	GRUP	ÖZGÜN KULLANIMI	TESCİL TARİHİ
1	Çınar Ağacı (1)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 25.11.2010
2	Çınar Ağacı (2)	Hisarcık Kasabası Meydan /Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 25.11.2010
3	Çınar Ağacı (3) (Balaban Çınarı)	Hisarcık Kasabası Meydan / Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	08.01.1988 21.11.2007 25.11.2010
4	Çınar Ağacı	Serçeönü Mah./Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	31.01.2001
5	Peribacası	Soğanlı Köyü Sıktaş Mevkii/ Yeşilhisar	Doğal Varlık	...	26.04.2002
6	Çınar Ağacı (1)	İbrahimağa Mah. Elbiz Parkı İçerisinde / Develi	Doğal Varlık	Ağaç	12.12.2003
7	Çınar Ağacı (2)	İbrahimağa Mah. Elbiz Parkı İçerisinde / Develi	Doğal Varlık	Ağaç	12.12.2003
8	Çınar Ağacı	Park Caddesi Düvenönü Mevkii (Orta Refüj üzerinde)/ Melikgazi-Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	01.10.2004
9	Cumhuriyet Meydanı Çınarı	Cumhuriyet Mahallesi Cumhuriyet Meydanı / Melikgazi	Doğal Varlık	Ağaç	31.10.2008
10	Çınar Ağacı	Aşağı Everek Mah./ Develi (Sürp Toros Kilisesinin-Fatih Camii- Batisında)	Doğal Varlık	Ağaç	27.11.2008
11	Kayseri Lisesi Çınarları (3 adet)	Tacettinveli Mah. Kicıkapı (Kayseri Lisesinin Kuzeyinde)	Doğal Varlık	Ağaç	29.01.2009
12	Çınar Ağacı	Şeker Mahallesi Alaattin Keykubat (Şeker) Gölünün Batısı / Kocasinan	Doğal Varlık	Ağaç	30.04.2009 28.01.2011
13	Çınar Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
14	Meşe Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
15	Çınar Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	21.01.2010
16	Meşe Ağacı	Yukarı Talas Mahalle / Talas	Doğal Varlık	Ağaç	24.03.2010
17	Çınar Ağacı (2 adet)	Güney Şelale Mevkii /Bozarmut Deresi / Yahyalı	Doğal Varlık	Ağaç	23.02.2011

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 398 – Kayseri ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	677.970	40,08
Su Kütlesi	18.000	1,07
Orman	135.817	8,03
Sulak Alan	43.023	2,54
Çayır ve Mera	694.028	41,03
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	122.544	7,25

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 399 – Kayseri ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kayseri ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	32	1	18	9	0	2	4	66
ÇED Olumlu Kararı	7	0	0	0	0	0	0	7

Çizelge 400 – Kayseri ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kayseri ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	10	21	31
Çevre İzni Belgesi	1	17	18
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	10	3	13
TOPLAM	21	41	62

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 401 – Kayseri ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kayseri ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı denetimler	20	70	12	0	42	0	2	34	33	154
Ani (Plansız) Denetimler	0	44	12	1	71	0	95	3	0	183
Genel Toplam	20	114	24	1	113	0	97	37	33	337

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	73	166.294,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
162	0,00

Çizelge 402 – Kayseri ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kayseri ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	27.083	40.636	0	0	0	13.480	222.029	0	303.228
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	0	0	0	20	15	0	37

Kayseri ilinde 8 adet işletmeye ÇED Yönetmeliği kapsamında ÇED Olumlu ya da ÇED Gerekli Değildir Kararını almadan faaliyete geçmeleri nedeniyle faaliyet durdurma kararı alınmıştır.

Kirklareli

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Kirklareli’nde 1.488.221.347 m³ doğal gaz sanayide kullanılmıştır. 2013 yılında Kirklareli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 403’de verilmektedir.

Çizelge 403 – Kirklareli ilinde 2013 yılında hava kirlenici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³: CO: mg/m³)

	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	37	0	66	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	41	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	24	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	29	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kirklareli ilinde 2013 yılında 29.216 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

15.07.2013 tarihi değerlerine göre su depolama tesislerinde doluluk oranı Kirklareli Barajında %68, Kayalıköy Barajında %75 Armağan Barajında ise % 79’tür. İldeki içme ve kullanma suyu kaynakları, yüzey ve yeraltı sularından oluşmaktadır. Kirklareli ilinin içme ve kullanma suyu 2013 yılında %95 oranında yüzeysel su kaynağı olan Kirklareli barajından sağlanmaktadır. Kirklareli barajı dışında kullanma suyu olarak kapasiteleri yaklaşık olarak 10 lt/sn olan Bademlik Mah., Karahıdır Mah., Pınar Mah., Karacaibrahi Mah. su kuyuları kullanılmaktadır. 2013 yılında Kirklareli’nde içme suyu arıtma tesisinden verilen toplam su miktarı 6.780.210 m³tür. 350.000-400.000 m³ kadar su ise mahalle çeşmeleri ve su kuyularından tedarik edilmiştir.

Çizelge 404 – Kirklareli ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT’ye Bağlı Nüfus
Alpullu Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	2.600
Babaeski Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	29.500
Büyükmandıra Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	3.700
Karahalil Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	2.300
Sinanlı Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	1.500
Demirköy Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	3.800
İnce Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	-
Kavaklı Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	3.500
Kirklareli Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	66.500
Üsküp Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	2.300
Koçaz Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	900
Ahmetbey Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	4.250

Çizelge 404 – Kırklareli ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT'ye Bağlı Nüfus
Büyükkarıştıran Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	5.800
Evrensekiz Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	2.950
Kırıkköy Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	1.900
Lüleburgaz Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	104.000
Sakızköy Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	1.450
Pehlivan köy Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	2.000
Kaynarca Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	2.400
Pınarhisar Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	11.000
Yenice Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	800
Çakıllı Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	
Sergen Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	1.600
Vize Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	-	12.500
Kıyıköy Belediyesi AAT	Yok	-	

Çizelge 405 – Kırklareli ilinde faaliyette olan OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kırklareli OSB	Faaliyette	600	Fiziksel Biyolojik	1

3. Atık

Kırklareli Belediyesi Kırklareli Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisi Yapma Ve İşletme Birliği için (KIR-KAB 1) 20.02.2009 tarihinde ruhsatlandırma çalışmalarına başlanmış olup, düzenli depolama alanı 13 belediyeye hizmet vermektedir. Kırklareli 2. Grup Yerel Yönetimleri Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği (KIR-KAP 2) ÇED Süreci devam etmekte olup 10 Belediyeye hizmet vermesi düşünülmektedir.

Çizelge 406 – Kırklareli ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4 + 1

Kırklareli Belediye Başkanlığı tarafından yürütülen geri dönüşüm çalışmalarında 2013 yılı içerisinde; 1.067 ton ambalaj atığı, 941 kg atık pil, 55 ton atık madeni yağ, 29.965 kg bitkisel atık yağ, çeşitli ebatlarda 5.000 adet ÖTL toplanmış olup geri dönüşüme kazandırılmıştır.

Kırklareli'nde 2013 yılında 6.947 ton tıbbi atık toplanmıştır. Kırklareli Belediyesinde 1 adet tıbbi atık taşıma aracı alınmıştır. Çöp döküm alanında tıbbi atıklar için ayrı bir bölüm oluşturularak, tıbbi atıkların evsel atıklardan ayrı depolanması sağlanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde yayılış gösteren Yıldız Dağlarında toplam 1.377 flora türü tespit edilmiş olup bunlarda 4 adedi endemik (*Centaurea kilaea-Peygamber çiçeği*, *Silene sangaria-Karadeniz salkımı*, *Crepis macropus*, *Allium Rumelicum*), 11 adedi de ulusal ve küresel ölçekte tehlike altında olan türlerdendir.

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı) ve 1 adet tabiatı koruma alanı (Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla 3.155 ha ve 329 ha büyüklükte olup, toplamda ilde 3.484 ha korunan alan bulunmaktadır. İldeki toplam korunan alanlar ülkemiz toplamının %0,5'ini oluşturmaktadır. İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır.

İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı: En önemli subasar (longoz) ormanının yer aldığı ile bağlı İğneada bölgesi içerdiği farklı ekosistemleriyle yöredeki birçok hayvan türü için kaliteli ve farklı yaşam alanları oluşturmaktadır. 258 adet kuş türüyle Türkiye kuş varlığının yarısından fazlasını barındıran il, Avrupa Kırmızı Liste (E.R.L. = IUCN) ölçütlerine göre nesli tehlike altında olan ve/veya tehlike altına girebilecek statüdeki; Cüce Karabatak (*Phalacrocorax pygmeus*), Akkuyruklu Kartal (*Haliaetus albicilla*) ve Küçük Kerkeneze (*Falco naummani*) ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde sadece kuzey Trakya’da görülen Küçük Yeşil Ağaçkakan ilde öne çıkan önemli bir kuş türüdür. İlde özellikle bazı su kuşları (balıkçılar, kazlar, ördekler, su tavukları ve yağmurcunlar), yırtıcılar (kartallar, şahinler, doğanlar ve deliceler) ve leylekler (ak ve karaleylek) için önemli bir üreme alanı ve sonbahar göçünde geçiş yoludur. 65 tür ile tüm Türkiye’deki memelilerin %34’ü ve Trakya’daki memelilerin %57’si Kırklareli ilindeki zengin yaşam alanlarında barınmaktadır.

İlde bir adet tabiatı koruma alanı yer almakta olup, 18.04.1987 tarihinde “**Kırklareli-Kasatura Körfezi Tabiatı Koruma Alanı**” adıyla 329 ha alanda ilan edilmiştir. Vize İlçesine bağlı olarak Karadeniz kıyısında, Kızılköy Beldesinde yer alan tabiatı koruma alanı, Trakya’nın tek doğal karaçam kaynağına sahip oluşu ile bir orman ekosistemi ve başta karaca olmak üzere çeşitli hayvan ve bitki türlerinin yaşadığı eşsiz bir tabiat parçası özelliği göstermektedir. Karaçam, Macar meşesi, sapsız meşe, saçlı meşe, doğu gürgeni, karagürgen, dişbudak, kayın, akçaağaç, ihlamur, kızılbaş sahadaki başlıca ağaç türlerini oluşturur. Sahada; karaca, yaban domuzu, kurt, çakal, sansar, tilki, porsuk, tavşan bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 407 – Kırklareli ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	264.532	41,38
Su Kütlesi	1.386	0,22
Orman	260.079	40,68
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	73.849	11,55
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	39.455	6,17

1/25.000 ölçekli Kırklareli Çevre Düzeni Planı, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 6. maddesi doğrultusunda, 08/04/2011 tarihinde Kırklareli İl Genel Meclisince ve 18/04/2011 tarihinde Kırklareli Belediye Meclisince onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 408 – Kırklareli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırklareli ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	17	3	7	19	5	0	2	53
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 409 – Kırklareli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırklareli ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	33	37
Çevre İzni Belgesi	5	16	21
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	3	5
TOPLAM	11	52	63

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 410 – Kırklareli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırklareli ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	9	19	17	7	9	0	7	45	85
Ani (plansız) denetimler	0	101	52	30	79	7	49	19	291
Genel Toplam	9	120	69	37	88	7	56	64	376

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	2.526,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
2	0,00

Çizelge 411 – Kırklareli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırklareli ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	646.116	0	121.908	0	0	209.145	23.692	1.082.133
Uygulanan Ceza Sayısı	2	12	0	1	0	0	4	3	22

2013 yılında bilgi-belge eksiği olan, çevre görevlisi çalıştırmayan anız yakan 36 işletmeye faaliyet durdurma cezası verilmiştir.

Kırşehir

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Kırşehir’de konutlarda 34.388.879,00 m³, sanayide 2.183.648,00 m³ ve taşıma sektöründe de 16.406.295,00 m³ doğal gaz kullanılmıştır.

İl Merkezinde ısınma amaçlı doğalgaz ve jeotermal enerji kullanılmasından dolayı PM10 ve SO₂ değerlerinin sınır değerler altında olduğu görülmektedir. 2013 yılında Kırşehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 412’de verilmektedir.

Çizelge 412 – Kırşehir ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

Merkez	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	5	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6	0	78	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	85	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	88	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	7	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	35	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Son yıllarda yenilenebilir enerji konusunda özellikle rüzgâr enerjisi üretimine yönelik Mucur ilçesinde 150 MW gücünde Rüzgâr Enerji Santrali vardır.

2013 yılı itibarıyla Kırşehir ilinde 52.774 adet araç bulunmaktadır. 2013 yılında Kırşehir’de 22.600 adet egzoz emisyonu ölçüm pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Halihazırda Kırşehir’e tamamı yer altı su kaynaklarından olmak üzere 14 adet kuyudan toplam 8,9 m³/yıl su temin edilmektedir. Şehrin gelecekteki su ihtiyacını karşılamak için belediye tarafından su birliği kurulmuştur. 2010-2012 yılı verilerine bakıldığında ortalama su kullanımında herhangi bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Mevcut su potansiyeli 614 l/s debi ile 300.000 nüfusa yetecek durumdadır. İlde 2045 yılına kadar su sıkıntısı yaşanması beklenmemektedir.

Kırşehir ili merkez ilçesinin % 100 ünde kanalizasyon sistemi mevcuttur. Çiçekdağı ve Mucur ilçeleri nüfusunun % 99’u kanalizasyon şebekesinden yararlanmaktadır.

İlde toplam 30 adet belediye bulunmakta olup, 2010 yılı içerisinde Merkez belediyeye ait atıksu arıtma tesisi faaliyete geçmiştir. Günlük ortalama 25.000 m³/gün atık su ileri arıtma tesisinde arıtılmaktadır. Kırşehir ili sınırları içerisinde yer alan Akçakent, Akpınar, Boztepe, Çiçekdağı ve Kaman ilçe belediyelerinin atıksu arıtma tesisi inşaatı ile ilgili projelendirme çalışmaları ise devam etmektedir. Mucur ilçesinde ise arıtma tesisi yapımı başlama aşamasındadır.

Çizelge 413 – Kırşehir ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kırşehir Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	25.000	14

3. Atık

Evsel nitelikli katı atıkların depolanması amacıyla Kırşehir Belediyesi ile Akpınar, Boztepe, Kaman ve Mucur ilçe belediyelerinin ortaklaşa kurmuş oldukları Kırşehir Belediyeleri Su Hizmetleri Birliğince işletilecektir. Anılan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisinde birliğe üye belediyelerin evsel nitelikli katı atıkların düzenli bir şekilde depolanması işlemi yapılaraktır. Bu sahaya sadece Kırşehir Belediyesine ait evsel nitelikli katı atıkları depolanmaktadır. Kırşehir Belediyeleri Su ve Hizmet Birliği tarafından Kuşdili Mahallesi Ekizağıl yolu mevkiinde toplam 421.000 m² alanda kurulan Düzenli Depolama Tesisi 2011 yılında faaliyete geçmiştir. 2012 yılında Boztepe yolunda bulunan yaklaşık 20 hektarlık Katı Atık Vahşi Depolama Alanının rehabilitasyonu yapılmıştır.

İlde, Akçakent İlçe Belediyesi ile Çiçekdağı İlçe Belediyesi evsel nitelikli katı atıklarının, bertarafı için Yozgat ili Katı Atık Bertaraf Tesisleri Birliği'ne (YOKAB) üye olmuş olup, ancak ilçelerin depolama sahasına olan uzaklıkları sebebiyle evsel nitelikli katı atıkların bertarafı için mevcut atık depolama sahalarını kullanmaktadırlar

Çizelge 414 – Kırşehir ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Kırşehir'de Hastane ve Aile Sağlığı Merkezi gibi sağlık kuruluşlarınca üretilen ve diğer atıklardan ayrı biriktirilen tıbbi atıklar her yıl İl Mahalli Çevre Kurulu gündemine alınarak tıbbi atık ücreti belirlendikten sonra il ve ilçe Belediyelerinin anlaşma yapmış olduğu firma vasıtasıyla Nevşehir'de bulunan Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmektedir. 2013 yılında Kırşehir'de 186.603 kg tıbbi atık toplanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Kırşehir ilinde 2 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların büyük endüstriyel kazalara karşı onaylanmış acil eylem planları bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet uluslararası öneme sahip sulak alan Seyfe Gölü bulunmaktadır. Kırşehir ili Mucur ilçesi hudutları dahilinde yer alan Seyfe Gölü Tabiatı Koruma Alanı, bölgenin sahip olduğu doğal ve ekolojik değerlerini, kirlenme ve bozulmaya karşı koruyarak gelecek nesillere aktarılmasının güven altına alabilmek amacıyla göl ve çevresinde 10.700 ha'lık saha Bakanlar Kurulu'nca 26/08/1990 tarihinde "Tabiatı Koruma Alanı" olarak kararlaştırılmış ve 20 Ekim 1990 tarih ve 20671 sayılı Resmi Gazetede ilan edilmiştir. Ramsar Sözleşmesi kapsamında olan ve aynı zamanda Tabiatı Koruma alanı statüsüne sahip olan Seyfe Gölü'ndeki en önemli türler Flamingo, Gri Balıkçıl, Angıt, Suna, Boz Ördek, Elmabaş, Yeşilbaş, Macar Ördeği, Kalkuyruk, Turna Toy, Kılıç Gaga, İnce Gagalı Martı, Gülen Sumru, Bataklik Kırlangıcı, Akgerdan Yağmurcun, Büyük Yağmurcun, Mahmuzlu Kızkuşu, Kızkuşu, Kızılbecak olup 167 tür su kuşu bulunmaktadır.

Aşıkpaşa Tabiat Parkı: Kırşehir ili Merkez İlçesi Aşıkpaşa Mahallesinde bulunan 311 ada 202 parsel nolu ve 1.308.695,00 m² alan 06.01.2010 tarihinde 40-8 sayılı Bakan Oluru ile Aşıkpaşa Tabiat Parkı olarak ilan edilerek Uzun Devreli Gelişim Planı 26.04.2010 tarihinde Bakanlığımızca onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Uzun Devreli Gelişim Planı hükümleri çerçevesinde yapılan İmar planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü'nün 08.03.2012 tarih ve 1687 sayılı olurları ile onaylanmıştır. Peyzaj projesinin yapılması çalışmaları devam etmektedir.

Fotoğraf 16 – Seyfe Gölü

İlin asli orman türleri Meşe, Karaçam ve Diken Ardıcı'dır. İlin en önemli fauna türleri olarak Suda Yaşayanlar; Siraz, Sazan, Kefal, Kadife, Çizgili Sazancık, Gümüş Kolyoz, Kara Burun, Bıyıklı Balık, Turna, Gümüş Balığı, Ak Balık, Yayın Balığı. İkili Yaşamlılar; Ova Kurbağası, Siğilli Kurbağa, Gece Kurbağası. Sürüngenler; Adi Tosbağa, Benekli Kaplumbağa, İri Yeşil Kertenkele, Kırmızı Yılan, Yarı Sucul Yılan, Su Yılanı, Avusturya Yılanı, Hazer Yılanı. Kuşlar; Küçük Ak Balıkçıl, Büyük Ak Balıkçıl, Gri Balıkçıl, Çeltikçi, Kaşıkçı, Su Tavuğu, Saksağan, Leylek, Angıt, Suna, Çamurcun Ördek, Yeşilbaş Ördek, Alaca Baykuş, Saz Delicesi, Şahin, Kızıl Şahin, Kaya Kartalı, Kerkenez, Delice Doğan, Gökdoğan, Puhu, Kınalı Keklik, Çil Keklik, Bıldırcın, Sülün, Arı Kuşu, Tepeli Toygar, İs (Kır) Kırlangıcı, Ak Kuyruksallayan, Sarı Kuyruksallayan, Kızıl Gerdan, Kara Kızılkuyruk, Taşkuşu, Karatavuk, Öter Ardıç, Ökse Ardıç, Kamış Bülbülü, Söğüt Bülbülü, Küçük Akgerdan, Çizgili Ötleğen, Ak Mukallit, Büyük Baştankara, Mavi Baştankara, Sivacı Kuşu, Kaya Sivacısı, Kızılsırtlı Örümcek Kuşu, Alakarga, Kuzgun, Siğircik, Ağaç Serçesi, Tarla Çintesi, Karabaşlı Çinte, Kiraz Kuşu. Memeliler; Tarla Faresi, Orman Faresi, Tavşan, Çakal, Kurt, Tilki, Su Samuru, Kaya Sansarı, Porsuk, Gelincik, Domuz. Böcekler; Mermer Zıpzıpı, Kara Zıpzıpı, Kızıl Zıpzıpı, Acem Zıpzıpı, Siyah Antenli Zıpzıpı, Sarı Antenli Zıpzıpı, Erik Kırlangıç Kuyruğu, Kırlangıç Kuyruk, Step Fisto Kelebeği, Turuncu Süslü Kelebek, Gruner'in Turuncu Süslü Kelebeği, Alıç Kelebeği, Sarı Azamet, Yeşil Benekli Beyaz, Doğu Enfistonyası, Orak Kanat, Doğulu Narin Orman Beyazı, Orman Beyazı, Büyük Beyaz Melek, Küçük Beyaz, Benekli Melek, Yeni Benekli Melek, Agleis, Niyobe, Bahadır, İspanyol Kraliçesi, Akdeniz Hanımeli Kelebeği, Benekli İparhan, Karaağaç Nimfalisi, Atalanta, Boyalı Güzel, Bozkır Cadısı, Kızıl Cadı, Cadı, Küçük Zıpzıp Perisi, İskoç Güzel Esmeri, Kaya Esmeri, Büyük Kara Melek, Anadolu Kızıl Meleği, Esmer Peri, Esmer Boncuk, Küçük Esmer Boncuk, Çayır Esmeri, Anadolu Melikesi, Step Yalancı Cadısı, Zümrüt, Mücevher Kelebeği, Lampides, Benekli Bakır Kelebeği, Küçük Ateş Böceği, İslî Bakır Güzeli, Gümüş Lekeli Esmer Göz, Çok Gözlü Gümüş Mavi, Çok Gözlü Esmer, Anormal Çok Gözlü, Ripart'ın Anormal Çok Gözlüsü, Çok Gözlü Anadolu Beyazı, Çok Gözlü Amasya Esmeri, Çok Gözlü Mavi, Büyük Sevbeni, Çok Gözlü Dafnis, Çok Gözlü Menekşe Mavisî, Bantlı Kız Böceği, Geniş Cüsseli Yusufcuk, Güneyli Yusufcuk, Kara Kuyruklu Yusufcuk, Kızıl Yusufcuk türlerinin de en önemli fauna türleri olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. İlin Merkez ilçe, Mucur, Akçakent ve Çiçekdağı ilçelerinde biyolojik çeşitlilik daha fazladır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 415 – Kırşehir ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	469.563,13	70,56
Su Kütlesi	14.948,40	2,25
Orman	39.993,67	6,01
Sulak Alan	4.835,89	0,73
Çayır ve Mera	126.027,00	18,94
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	10.078,67	1,51

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ile 2025 yılı hedef alınarak planlama bölgesinde sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde, yaşanabilir bir çevre yaratılması; sosyal, kültürel ve tarihsel kimliğin korunması, çevre ve kalkınma politikaları kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı gelişmenin ve büyümenin sağlanması amacıyla 29.02.2008 tarihinde onaylanmıştır. Çevre Düzeni Planı Kırşehir merkez ve ilçede yer alan 30 belediyenin tamamını kapsamaktadır. Çevre Düzeni Planı'nın J33, L32, M32 nolu paftalarında değişiklik yapılmış ve 24.06.2011 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 416 – Kırşehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırşehir ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	12	2	0	3	0	0	0	17
ÇED Olumlu Kararı	1	1	0	1	0	1	0	4

Çizelge 417 – Kırşehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırşehir ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	26	26
Çevre İzni Belgesi	0	7	7
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	0	34	34

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 418 – Kırşehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	3	115	44	0	3	0	48	19	146
Ani (Plansız) Denetimler	0	30	7	1	30	0	10	5	68
Genel Toplam	3	145	51	1	33	0	58	24	214

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
91	0,00

Çizelge 419 – Kırşehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırşehir ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	6.791,95	0,00	0,00	1.141,00	0,00	0,00	33.858,00	0,00	41.790,95
Uygulanan Ceza Sayısı	15	0	0	3	0	0	2	0	20

Kocaeli

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Kocaeli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 420'de verilmektedir.

Çizelge 420 – Kocaeli ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

İzmit Doğu Kışla Parkı Hava Kalitesi İstasyonu	SO ₂		PM 10		CO		NO		NO ₂		NO _x		OZON	
	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS
Ocak	6	0	91	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	4	0	68	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	81	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	72	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	70	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	1	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	5	0	71	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	7	0	72	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Dilovası Hava Kalitesi İstasyonu	SO ₂		PM 10		CO		NO		NO ₂		NO _x		OZON	
	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS
Ocak	21	0	76	2	1,8	-	-	-	27	-	-	-	-	-
Şubat	24	0	96	4	1,9	-	-	-	28	-	-	-	-	-
Mart	23	0	103	5	1,7	-	-	-	34	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	129	6	0,7	-	-	-	28	-	-	-	-	-
Mayıs	9	0	100	5	1,2	-	-	-	34	-	-	-	-	-
Haziran	9	0	58	-	2,5	-	-	-	24	-	-	-	-	-
Temmuz	10	0	53	-	1,1	-	-	-	11	-	-	-	-	-
Ağustos	7	0	82	1	1,1	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	106	4	7,3	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Ekim	15	0	99	6	8,5	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	39	0	106	6	5,4	-	-	-	18	-	-	-	-	-

Dilovası OSB Hava Kalitesi İstasyonu	SO ₂		PM 10		CO		NO		NO ₂		NO _x		OZON	
	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS	Ortalama	AGS
Ocak	22	0	38	0	-	-	-	-	35	-	-	-	-	-
Şubat	17	0	37	0	-	-	-	-	27	-	-	-	-	-
Mart	19	0	41	0	-	-	-	-	48	-	-	-	-	-
Nisan	15	0	43	0	-	-	-	-	66	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	37	0	-	-	-	-	48	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	19	0	62	0	-	-	-	-	75	-	-	-	-	-
Aralık	22	0	38	0	-	-	-	-	35	-	-	-	-	-

Çizelge 420 – Kocaeli ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO : mg/m^3) (devamı)

	Ulusal Hava Kalitesi ağına bağlı 3 adet istasyon														
	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS	
Ocak	16	0	68	4	1,8	-	-	-	31	-	-	-	-	-	
Şubat	15	0	67	4	1,9	-	-	-	27,5	-	-	-	-	-	
Mart	16	0	75	5	1,7	-	-	-	41	-	-	-	-	-	
Nisan	11	0	81	6	0,7	-	-	-	47	-	-	-	-	-	
Mayıs	5	0	69	5	1,2	-	-	-	41	-	-	-	-	-	
Haziran	3	-	50	-	2,5	-	-	-	12	-	-	-	-	-	
Temmuz	4	-	45	-	1,1	-	-	-	5,5	-	-	-	-	-	
Ağustos	3	0	62	1	1,1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	
Eylül	5	0	73	4	7,3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	
Ekim	6	0	79	6	8,5	-	-	-	3	-	-	-	-	-	
Kasım	8	0	44	1	-	-	-	-	37,5	-	-	-	-	-	
Aralık	16	0	68	6	5,4	-	-	-	33	-	-	-	-	-	

Kocaeli ili Dilovası ve İzmit ilçelerinde Ulusal Hava Kalitesi İzleme ağına bağlı 3 adet, İzmit, Alikahya, Gölcük, Kandıra, Körfez ve Yeniköy de Marmara Temiz Hava Merkezine bağlı 6 adet, İMES Organize Sanayi Bölgesinde Tesis etki alanı kapsamında 2 adet ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü bünyesinde de 1 adet seyyar ölçüm cihazı olmak üzere toplamda 12 adet istasyon bulunmaktadır.

İlde hava kirliliğinin önlenmesi açısından alınan tedbirler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

- Prosesleri sırasında tesis içine yayılan emisyonların toplatılarak (davlumbaz sistemi vb.) baca vasıtasıyla atmosfere verilmesi sağlanmıştır.

- Gerekli olan tesislerde bacaya aktif karbon, scrubber, toz tutucu vb. emisyon azaltıcı filtre sistemleri yapılması sağlanmıştır.

- 5491 sayılı kanunla değişik 2872 sayılı Çevre Kanunu ve bu kanuna istinaden yürürlükte bulunan yönetmelik hükümleri doğrultusunda cezaî işlemler uygulanmıştır.

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı genelgesi doğrultusunda kömür satılmasına izin verilmiştir.

- 6 numaralı fuel-oil kullanılması Mahalli Çevre Kurulu Kararıyla yasaklanmıştır.

- Dilovası Bölgesindeki hava kirliliği sorunu ile ilgili olarak 24 aylık bir süreci kapsayan üç aşamalı bir proje TÜBİTAK MAM, Kocaeli Üniversitesi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü işbirliği ve İl Müdürlüğü koordinatörlüğünde gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında bölgedeki firmaların emisyon azaltıcı önlemler almaları sağlanmıştır.

- Körfez bölgesinde de yukarıda bahsedilen projeden yapılması için çalışma başlatılmıştır.

- SKHKY gereği ve şikâyetin yoğun olduğu tesislerin bacalarına sürekli ölçüm cihazı takılmış olup, bu cihazlar on-line olarak Kocaeli Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne bağlanmıştır.

İnternette (<http://www.havaizleme.gov.tr> adresinden) bu firmalara ait emisyon değerleri anlık olarak 24 saat izlenebilmektedir.

Kocaeli ilinde 2013 yılı itibarıyla egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi almış olan toplam 32 işletme bulunmakta ve 2013 yılında 150.455 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satın alınmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kocaeli ilinde içme suyu temin edilen kaynakların başında Yuvacık Barajı, Sapanca Gölü ve Namazgâh Barajı gelmektedir. Yuvacık Barajı depolama hacmi 50 milyon m³, Sapanca Gölü için 39 milyon m³ ve Namazgâh Barajının ise 25 milyon m³'tür. Diğer su kaynaklarımız ise Karakaya Su Kaynağı (kapasite 8 milyon m³), Kartepe Yanıkdere (kapasite 6 milyon m³), Hıra Su kaynağı (kapasite 5,5 milyon m³) ve Denizli Göleti (kapasite 2,6 milyon m³)'dir.

Kocaeli ilinde Yuvacık Barajı İçme Suyu Arıtma Tesisi hariç İSU Genel Müdürlüğüne bağlı işletilmekte bulunan 3 adet büyük ve 6 adet modüler içme suyu arıtma tesisi olmak üzere toplamda 9 adet içme suyu arıtma tesisi mevcuttur.

Çizelge 421 - İSU Genel Müdürlüğü tarafından işletilen içme suyu arıtma tesisleri

İşletilen İçme Suyu Arıtma Tesisleri	Kapasite (m ³ /gün)
Yuvacık Barajı	480.000
Kandıra Dudutepe	30.000
Kartepe Avluburun	22.500
Gebze Denizli Göleti	15.000
Gölcük Değirmendere	4.800
Kartepe Suadiye	4.800
Körfez Alihocalar	2.400
Karamürsel Osmaniye	2.400
Karamürsel Semetler	2.400
Derince Kaşıkçı	1.200

Kocaeli’nde 2013 yılında İSU Genel Müdürlüğü toplam 7.994 km içme suyu şebeke hattını işletilerek ve abonelerine dünya standartlarında sağlıklı, temiz içme ve kullanma suyu ulaştırmıştır. İSU Genel Müdürlüğü Kocaeli ilinin 12 ilçesinde toplam 1.676.202 nüfusun tamamına (TÜİK, 2013) su hizmeti vermiştir.

Çizelge 422 – İlde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
İSU 42 Evler Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	42.000	24
İSU Körfez Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	91.624	31
İSU Mutlukent Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	3.600	1,08
Gölcük Yeniköy Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	80.616	21
Plajyolu Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	99.120	37
Karamürsel Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	29.112	11
Kullar Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	93.000	28
Gebze Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	144.000	48
Bağırzanlı Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	600	0,47
İSU Çavuşlu Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	1.440	0,42
İSU Hakkaniye Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	360	0,35
Akmeşe Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	360	0,39
Kandıra-Merkez Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	6.000	
Kandıra-Cebeci Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	9.000	
Tavşancıl Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	2.000	0,76
Valideköprü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	720	0,41
Balçık Köyü Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma		

Gebze, Kandıra ve Cebeci atıksu arıtma tesislerinde gerekli tasarımlar gerçekleştirilmiş olup, bu tesislerden çıkan atık sular park ve bahçe sulama amaçlı olarak yeniden kullanılabilir. Normal bir atık su arıtma tesisinde arıtılan atık suyun yeşil alan sulamaları veya tarımsal sulamada kullanılması birçok sakınca içerebilir. Çevre ve insan sağlığı açısından risk oluşturma potansiyeli sebebiyle atık sular sadece özel olarak tasarlanmış prosesler ile arıtılarak yeniden kullanılabilir hale getirilebilir.

Bu kapsamda;

Cebeci İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi 'ne 9.000 m³/gün,

Kandıra İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi 'ne 6.000 m³/gün,

Gebze İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi 'ne 1.200 m³/gün kapasiteli atık su geri kazanım sistemi kurulmuştur.

Kullar ve Plajyolu Atıksu Arıtma Tesislerimizden arıtılan suların yeniden kullanımına yönelik 10.000'er m³/gün kapasiteli geri kazanım tesislerinin inşaat çalışmaları tamamlanarak devreye alma aşamasına getirilmiştir. Bu tesislerimizden elde edilen "Geri Kazanım Suyu" sanayi tesislerinde ve yeşil alan sulanmasında kullanılacaktır.

Yapımı devam etmekte olan Dilovası İleri Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi'nde 20.000 m³/gün kapasiteli geri kazanım ünitesi ile bölgedeki sanayinin proses suyu ihtiyacı karşılanılması hedeflenmektedir.

Ayrıca Körfez Atıksu Arıtma Tesisi'ne kurulacak olan 45.000 m³/gün kapasiteli geri kazanım sistemi ile Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş. (TÜPRAŞ)'nin proses suyu ihtiyacının büyük bölümü karşılanacaktır. Türkiye Petrol Rafineleri A.Ş. için yapılacak olan geri kazanım suyu projesi sayesinde Türkiye'nin en büyük çevre projelerinden biri gerçekleştirilmiş olacaktır.

Kocaeli ilinde sanayiciler tarafından yeraltı su kaynağı olan kuyulardan 2013 yılında 12.960.197 m³ (%54) su çekilerek sanayi de endüstriyel amaçlı kullanılmıştır. Ayrıca sanayi tesisleri şebeke suyundan 11.100.853 m³ (%46) su çekerek endüstriyel amaçlı kullanılmıştır.

Çizelge 423 – Kocaeli'nde mevcut OSB atıksu arıtma tesisleri

OSB Adı	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Gebze Güzeller OSB	1.500	Biyolojik + Kesikli Kimyasal	0,09	Alıcı ortam (Yumrukaya Deresi)
TAYSAD OSB	4.440	Fiziksel+ Kimyasal+Biyolojik	1,5	Alıcı ortam (kuru dere yatağı)
Dilovası OSB	11.000 (m ³ /gün)	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	5,8	Dil Deresi
Gebze Plastikçiler OSB	1.500	Biyolojik	0,1	Alıcı ortam (Yumrukaya Deresi)
Gebze OSB	6.400	Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik	0,16	Yumrukaya Deresi
GEBKİM OSB	1.500	Biyolojik+Kimyasal	-	Saka Deresi

3. Atıklar

Kocaeli ili genelinde oluşan belediye atıkları (evsel nitelikli katı atık), Solaklar Köyü Mevkii (İzmit) ve Çiçek-tepe Mevkiinde (Dilovası) bulunan Katı Atık Bertaraf Tesislerinde ulusal mevzuatımızdaki "Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik" in teknik esaslarına bağlı olarak bertaraf edilmekte olup, bu tesislerdeki iş ve işlemler İZAYDAŞ tarafından yürütülmektedir. İlde Birliklerce Yürütülen Katı Atıkların toplanması ve bertarafı söz konusu değildir. "Katı Atık Bertaraf Tesisleri"nde 2013 yılında toplam 551.745,30 ton (ortalama 1.533 ton/gün) belediye atığı bertaraf edilmiştir.

İlçe Belediye Başkanlıklarınca hazırlanan ve Bakanlık tarafından onaylanan "Ambalaj Atıklarının Yönetimi

Uygulama Planları” kapsamında yürütülen çalışmalarda belirlenen bölgelere yerleştirilen toplam 6.520 adet konteynerde biriktirilen ambalaj atıkları, lisanslı firmalara ait toplam 33 adet toplama aracı ile toplanarak ayırma tesislerinde kategorilerine göre ayrıştırılmakta ve buradan da lisanslı geri dönüşüm tesislerine nakledilmektedir.

“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde ambalaj cinsi plastik, metal, kâğıt, karton, kompozit, cam olmak üzere kategorilere ayrılmış olup toplam üretilen ambalaj miktarı 301.380.196 kg’dır. Piyasaya sürülen 263.315.500 kg ambalajın da 2,92’unun geri kazanıldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 424 – İlde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	28

Kocaeli ilinde 2013 yılında sanayi tesislerinde oluşan tehlikeli atık miktarı 429.252.526 kg’dır. Kocaeli ilinde 2013 yılında 3.702,807 ton atık yağ toplanmış olup bunun 3.647,604 tonu geri kazanıma, 55,203 tonu da nihai bertarafa gönderilmiştir. 2013 yılında evlerden toplanan bitkisel atık yağ miktarı 30.367 kg, işletmelerden toplanan bitkisel atık yağ miktarı ise 693.775 kg’dır.

Çizelge 425 – Kocaeli ilinde 2013 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Demir Çelik Fabrikaları, 2013)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Çolakoğlu Metalürji A.Ş	2.675.027	375.721	Çimento fabrikası hammaddesi
Kroman Çelik A.Ş	1.460.273	267.808	Düzenli Depolama
Diler Demir Çelik A.Ş	1.559.746	271.273	Düzenli Depolama-Geri Kazanım
TOPLAM	5.695.046	914.802	

Kocaeli ilinde 2013 Yılı 55.836.300 ton kömür termik santrallerde kullanılmış ve 534.437.273 ton cüruf ve uçucu kül oluşmuştur.

Sağlık kurum/kuruluşlarında oluşan enfeksiyöz, patolojik ve kesici-delici atıklar olarak tanımlanan tıbbi atıklar; lisanslı tıbbi atık taşıma araçları ile toplanmakta ve İZAYDAŞ sahası içerisinde yer alan sterilizasyon tesisine nakledilmektedir. Yüksek sıcaklık ve basınçta buhar ile temas edilerek sterilizasyonu sağlanan atıkların, nihai olarak bertarafı sağlanmaktadır. 2013 yılında toplam 1.758.089 kg tıbbi atık toplanmış, bu atığın 1.733.086 kg’ı sterilizasyon işlemine tabi tutulmuş, 25.003 kg’ı da yakılarak bertaraf edilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Kocaeli ilinde 46’sı alt seviye, 54’ü de üst seviye olmak üzere toplam 100 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kocaeli ili, 1,5 milyonu aşan nüfusu ile Türkiye’nin gayrisafi milli hasılasında ikinci il konumundadır. Ülkenin hem sanayi, hem bankacılık hem de teknoloji araştırma-geliştirme üssüdür. Endüstriyellemenin ve gelişmenin bu büyüklüğüne rağmen, biyoçeşitlilik ve doğal ekosistem alanlarında da bu büyüklükte olması, Kocaeli’ni ülkemizde farklı ve kendine özgü bir kılmaktadır.

Darıca-Bayramoğlu’nda Kuş Cenneti bulunmaktadır. İstanbul’a 38 km mesafede bulunan Darıca Kuş Cenneti ve Temalı Parkı, kuş türleri açısından dünyada benzeri olmayan bir park haline gelmiştir. Hayvanat bahçesinde 350 çeşit hayvan ve 250’nin üzerinde bitki çeşitleri, tropik merkez akvaryum, botanik bahçeleri ile bir bütün oluşturmaktadır.

Ballıkayalar Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Ballıkayalar Tabiat Parkı 6 Eylül 1995 tarih ve 22396 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 21 Temmuz 1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 1.603 ha’dır. Ballıkayalar Tabiat Parkı’nın 1/25.000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı yapılmıştır. Uzun Devreli Gelişme Planı gereğince hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü’nde onay aşamasındadır. Koruma Amaçlı İmar Planı onaylanmadan alanda herhangi bir yapılaşmaya izin verilmemektedir. Ballıkayalar Tabiat Parkı değişik noktalarda farklı peyzaj özellikleri göstermektedir. Bunlardan ana kaynak değeri niteliğindeki, park alanının güneyinde yer alan Ballıkayalar vadisi derin kanyon tipi özellik gösterir. Kanyon duvarları ile birlikte, vadi içerisindeki akarsuyun kireçtaşlarını eritmesi ve aşındırması sonucunda oluşan oyuklar, kovuklar, dev kazanları ile bunları çevreleyen doğal bitki örtüsü tabiat parkının en önemli doğal peyzaj değerlerindedir.

Suadiye Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Suadiye Tabiat Parkı 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 36,98 ha’dır. Suadiye Tabiat Parkı, zengin doğal bitki örtüsü, iklimi, ulaşım kolaylığı, gününbirlik piknik ve konaklama olanakları ile zengin bir rekreasyon potansiyele sahiptir. Ayrıca Kartepe turizm merkezine yakın olması nedeni ile doğa turizmi açısından daha da önemli hale gelmiştir. Tabiat Parkı’na ait Uzun Devreli Gelişme Planı yapım aşamasındadır.

Kuzuyayla Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe İlçesi sınırları içerisinde yer alan Kuzuyayla Tabiat Parkı 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 109,7 ha’dır. Kuzuyayla Tabiat Parkı’nın tamamı devlet ormanıdır. Tabiat Parkı’na ait Uzun Devreli Gelişme Planı işletmecisi tarafından hazırlanarak Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün onayına sunulmuştur.

Uzuntarla Tabiat Parkı: Kocaeli İli Kartepe ilçesi sınırları içerisinde yer alan Uzuntarla Tabiat Parkı, Bakanlık Makamının 11.07.2011 tarih 903 sayılı Olur’ları ile “mesire yeri” statüsü iptal edilerek 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu’nun 3. maddesine göre “tabiat parkı” olarak ilan edilmiştir. 35,2 ha olan alan büyüklüğü 11/07/2013 tarih ve 1518 sayılı Bakanlık oluru ile alanı 189 ha olmuştur. Rekreasyonel kullanıma uygun topoğrafik yapısı, tam kapalı ve boylu meşe ağaçlarıyla kaplı yeşil dokusu, Sapanca Gölü’ne doğru güzel manzara açımları ile gününbirlik piknik yapmaya son derece uygun bir alandır. Uzun Devreli Gelişme Planı yapım aşamasındadır. Uzun Devreli Gelişme Planı’nın Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafında onaylanmasına müteakip alanın işletmecisi olan Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile beraber bazı yaban hayvanlarının içinde barınabileceği doğal yaşam parkı yapılması planlanmaktadır.

Beşkayalar Tabiat Parkı: Kocaeli İli Başiskele İlçesi sınırları içerisinde yer alan Beşkayalar Tabiat Parkı 27 Şubat 1998 tarih ve 1920 sayılı Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanunu’nun 3.Maddesi uyarınca Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Alanın büyüklüğü 1.099 ha’dır. Doğa yürüyüşleri tabiat parkı içerisinde bireysel olarak oluşturulabilecek alternatifleri dışarıda bırakılacak olursa esas itibari ile zorluk derecesi kullanıcının performansına bağlı olan 2 ana yürüyüş parkuru bulunmaktadır. Doğa yürüyüşü dışında kamp ve gününbirlik kullanım alanları, mağaracılık ve kaya tırmanışları açısından alternatif oluşturmaktadır. Beşkayalar Tabiat Parkı’nın 1/25.000 ölçekli Uzun Devreli Gelişme Planı yapılmıştır. Ancak tabiat parkının yeni alanına göre uzun Devreli Gelişme Planı revize edilecek olup, Uzun Devreli Gelişme Planı onaylanmadan herhangi bir yapılaşmaya izin verilmemektedir.

Eriklitepe Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gölcük ilçesi sınırları içerisinde yer alan Eriklitepe Tabiat Parkı 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı Bakanlar Kurulu Oluru ile tabiat parkı olarak ilan edilmiştir. 33,32 Ha olan Eriklitepe Tabiat Parkı’nın alan büyüklüğü, Bakanlık Makamının 27/05/2013 tarih ve 1172 sayılı olurları ile 33,32 ha’dan 63 ha’a çıkarılmıştır. Piknik amaçlı kullanılan sahanın dışındaki alanlar tamamen sık bakir koruluğu niteliğinde ve korunması gereken özelliğe sahiptir. Uzun Devreli Gelişme Planı alanın işletmecisi olan Gölcük Belediyesi tarafından yapım aşamasındadır.

Gaziler Dağı Tabiat Parkı: Kocaeli ili Gebze ilçesi sınırları içerisinde yer alan Gaziler Dağı Tabiat Parkı 25 Temmuz 2013 tarih ve 1601 sayılı Bakan Oluru ile Milli Parklar Kanununun 3. maddesi uyarınca Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Alan doğal bitki örtüsü, iklimi, ulaşım kolaylığı, doğal karaçam ormanları, içerisinde barındırdığı flora ve fauna örnekleri ile her türlü tabii güzelliklere ve rekreasyon potansiyeline de sahip bulunmaktadır.

İzmit Körfezi Sulak Alanı: Gölcük Sahil yolu üzerinde; batıdan vapur iskelesi yolundan başlayarak sahili takiben doğuya fuar alanının arkasından sarı dereye (beton kanal) buradan sahili takiben Outlet Center AVM’nin arkasından Gölcük yolunun sağından ve solundan bataklık bölgeyi de kapsayacak şekilde güneye doğru takip ederek son bulmaktadır. Alan kuş göç yolu üzerinde önemli bir istasyon niteliğindedir. İzmit Körfezi Sulak Alanı 05.12.2006 tarihinde tescil edilmiştir. Alanın büyüklüğü 42,35 ha’dır.

Envanter Bilgileri: Son 6 yılda İzmit Körfezi Sulak Alanında gözlemlenerek kayıt altına alınan kuş türü sayısı 164'dür. Bunlar arasında doğada nesli tükenme riski çok yüksek olan ve küresel ölçekte koruma altında olan kuş türleri mevcuttur. 102'si sulak alan kuşu ve yarısından fazlası göçmen kuş türleridir. İzmit Körfezi Sulak Alanı'nda tatlı su ve tuzlu suyun karıştığı kıyı kesimi ve adacıklarda yüzlerce türden ördek beslenir ve barınır. İzmit Körfezi nesli tehlike altında olan dikkuş ördeği (*oxyuraleococephala*) ve küçük karabatak (*phalacrocoraxpygmeus*) için üreme sonrası beslenme ve konaklama alanıdır. Bu iki kuş ülkemizin taraf olduğu Bern Sözleşmesi EK II (Kesin Korunması Gereken Tür) listesinde yer almaktadır.

Ayrıca Kocaeli'nde peyzaj değeri yüksek alanlar olarak Kandıra İlçesi Kerpe Köyünde Pembe Kayalar, yine Kandıra ilçesinde Kefken Köyünde Uzunkum mevcuttur.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 426 – Kocaeli ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	152.891	45,00
Su Kütlesi	494	0,14
Orman	161.801	47,62
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	10.193	3,00
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	14.398	4,24

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 427 – Kocaeli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kocaeli ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	1	15	3	23	1	7	51
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	4	3	0	8

Çizelge 428 – Kocaeli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kocaeli ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	43	198	241
Çevre İzni Belgesi	36	155	191
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	27	5	32
TOPLAM	106	358	464

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 429 – Kocaeli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	27	20	48	0	97	0	0	169	0	349
Ani (Plansız) Denetimler	0	1.051	306	0	244	1	37	17	0	1.646
Genel Toplam	27	1.071	354	0	341	1	37	186	0	1.995

Çizelge 429 – Kocaeli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	22	18.464,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
143	0,0

Çizelge 430 – Kocaeli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kocaeli ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	3.882.127	792.076	0	3.801.137	0	81.268	96.433	526.050	9.179.091
Uygulanan Ceza Sayısı	51	16	0	12	0	4	21	58	162

Kocaeli ilinde 2013 yılı içerisinde Sanayi Sektöründe 7 tesiste, Atık Kimya sektöründe 5 tesiste; Madencilik sektöründe 1, Ulaşım-Kıyı sektöründe 1 tesiste olmak üzere toplam 14 tesiste; 5491 sayılı yasa ile değişik 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun Faaliyetlerin Durdurulması başlıklı 15. Maddesi gereğince faaliyeti durdurma işlemi gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 431 – Konya ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$ CO: mg/m^3) (devam)

MERAM	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8,57	0	73,48	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8,47	0	68,20	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	22,80	0	62,97	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7,35	0	57,81	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3,21	0	39,62	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,95	0	36,02	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,93	0	41,89	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4,20	0	40,80	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5,66	0	39,33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10,99	0	55,46	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	22,69	0	111,35	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	41,88	0	127,40	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

HOROZLUHAN	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	12,06	0	48,66	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11,67	0	63,77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12,67	0	56,38	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6,37	0	53,30	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5,39	0	48,02	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5,20	0	37,29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,82	0	25,91	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5,03	0	33,21	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6,10	0	46,75	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	4,99	0	42,29	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13,92	0	71,21	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	15,76	0	68,13	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İl Mahalli Çevre Kurulu 2012/02 sayılı kararı ile uygulama süreci başlatılan Konya Hava Kalitesi Eylem Planları (2013-2019);

- Merkezi sistem katı yakıtla ısınan binalarda kömür kullanımının sonlandırılması,
- Kamu kurum ve kuruluşlarında kömür kullanımının sonlandırılması,
- Bireysel ısınmada kömür kullanımının azaltılması ve alternatif temiz yakıt kullanımının teşvik edilmesi,
- Binalarda enerji tasarrufu için standartlara uygun ısı yalıtımı yapımının teşvik edilerek yaygınlaştırılması,
- Sanayi sitelerinde atıkların yakıt olarak kullanılmasının önlenmesi için toplama sistemlerinin oluşturulması,
- Ekmek/etliemek fırınlarında odun ve türevi atıkların yakıt olarak kullanımının önlenmesi ve baca filtre teknolojilerinin yenilenmesi,
- Aykent ayakkabıcılar sanayi sitesinde merkezi ısınma sisteminin kurulması,
- Süt üretim tesislerinin üretim ve ısınmada kömür kullanımının sonlandırılması – filtre teknolojilerinin yenilenmesi,
- Dökümcüler sanayinde yer alan işletmelerde kömür kullanımının sonlandırılması,
- Hazır beton tesislerinin kapalı sistem üretime geçmesi,
- Kömür üretim tesislerinin kapalı sistem üretime geçmesi,
- Taş ocaklarından kaynaklanan emisyonların %50 oranında azaltımının sağlanması,
- Kimya sektöründe prosesten kaynaklanan emisyonların azaltımının sağlanması,
- Çimento fabrikasından kaynaklanan nox emisyonlarının azaltımının sağlanması,
- Trafikte seyreden araçlar için anlık egzoz emisyon denetimlerinin yapılması,
- 10 numara yağın araçlarda kullanımının engellenmesi,

- Toplu ulaşımın teşviki, yaygınlaştırılması ve Alaattin Bulvarı-yeni adliye sarayı arası tramvay hattının faaliyete geçmesi ile trafik emisyonlarının azaltılması,
- Bisiklet kullanımının, güvenli ulaşım için oluşturulan 196 km lik bisiklet yol ağının kullanımı ile teşviki ve bisiklet yol ağının genişletilmesi,
- Yeni çevre yolu yapımının tamamlanması ile şehir içi trafik emisyonlarının azaltılması,
- Hava kalitesi izleme istasyonlarında ölçüm parametrelerinin artırılması ve meteorolojik sensörlerin kurulması,

olarak ısınma, trafik ve sanayi kaynaklı kirletici emisyonların azaltımı ve önlenmesini içeren 20 farklı eylem planından oluşmaktadır.

Konya ilinde TS 12047 "Yetkili Servisler-Motorlu Araçlar İçin- Kurallar" standardını sağlayan sabit istasyon veya TS EN ISO/IEC 17020:2004 "Çeşitli Tipteki Muayene Kuruluşlarının Çalıştırılmaları İçin Genel Kriterler" standardını sağlayan Araç Muayene İstasyonu vasfına sahip 58 adet egzoz gazı emisyonu ölçüm istasyonu ile protokoller imzalanmıştır. 2013 yılında Konya ilinde egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 175.503'tür.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde en önemli ve en çok kullanılan su kaynağı yeraltı suyu, yüzey suyu ve pınar suyudur. DSİ 4. Bölge Müdürlüğü verilerine göre Konya su kaynakları potansiyeli Çizelge 432'de verilmektedir.

Çizelge 432 - Konya ili su kaynakları potansiyeli

		hm ³ /yıl
YERÜSTÜ SUYU (İl çıkışı toplam ortalama akım)	:	2.939,0
Uludere	:	143,2
Beyşehir gölü	:	446,0
Çavuş deresi	:	37,4
Süberte çayı	:	117,9
Çarşamba çayı	:	164,8
Zanapa deresi	:	233,6
May deresi	:	53,6
Meram çayı	:	51,0
Sille deresi	:	2,0
İnsuyu deresi	:	14,7
Göksu nehri	:	818,7
Yunak Gökpınar deresi	:	223,2
Ilgın deresi	:	124,0
Bakırpınarı, Zengi, Beşgöz kaynakları	:	36,4
Diğerleri	:	472,5
YERALTI SUYU (İldeki toplam rezerv)	:	1.508,0
TOPLAM SU POTANSİYELİ	:	4.447,0

Konya ilinde 205 belediye içme ve kullanma suyunu karşılamak için yüzeysel ve yeraltı kaynaklarından yılda toplam 134.806.000 m³ su çekmektedir. Çekilen suyun; 24.379.000 m³'ü kaynaktan, 2.446.000 m³'ü göl-göletten, 200.000 m³'ü akarsudan, 26.245.000 m³'ü barajdan, 81.536.000 m³'ü kuyudan karşılanmaktadır. Belediyeler tarafından çekilen suyun 419.581 m³'ü ise sanayide kullanılmaktadır.

Günümüzde şehrin su ihtiyacı, Meram Deresi üzerindeki Altınapa Barajı'ndan, yeraltı sularından ve Konya civarındaki pınarlardan sağlanmaktadır. Altınapa Barajı ve şehrin değişik kesimlerindeki kuyular aracılığı ile yeraltından sağlanan sular, şehir şebeke hattına verilmektedir. Pınarlardan elde edilen sular ise, ayrı bir hatla sokak aralarındaki tatlı su çeşmelerine aktarılmaktadır. Konya'nın ihtiyacı olan su miktarı, giderek artmaktadır. Günümüzde bu miktar yılda 70 milyon m³ civarındadır. Bu miktarın bir kısmı Altınapa Barajı'ndan elde edilirken, yaklaşık %70'lik bir kısmı ise yeraltından kuyularla sağlanmaktadır.

İlde 11 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerden 7 tanesi ileri, 2 tanesi konvansiyonel ve 2 tanesi ise fiziksel arıtmadır. Tesislerin toplam arıtma kapasitesi 50.165.000 m³/yıl'dır. Fiziksel arıtmaların 179.000 m³/yıl, konvansiyonel arıtmaların 42.690.000 m³/yıl, gelişmiş arıtmaların 7.296.000 m³/yıl kapasitesi vardır.

Konya'da Büyükşehir Belediyesi, 10 ilçe belediyesi ve 10 belde belediyesi olmak üzere toplamda 21 adet Belediye'de atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır. Atıksu arıtma tesisine bağlı nüfusun, toplam il nüfusuna oranı yaklaşık % 68'dir.

Çizelge 433 – Konya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Konya Büyükşehir Belediyesi KOSKİ Genel Müdürlüğü	Biyolojik	200.000	
Ereğli Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik		
Beyşehir Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik		
Cihanbeyli Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik		
Kulu Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik	15.000	
Akören Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik	453	
Kadınhanı Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik	4.320	
Güneysinır Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik		
Akşehir Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik		
İlgin Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik		
Altınekin Belediyesi	Doğal		
Çamlık Belediyesi	Fiziksel+Biyolojik	300	
Zincirlikuyu Belediyesi	Doğal		
Yazla Belediyesi	Doğal		
Tepekent Belediyesi	İleri	300	
Başarakavak Belediyesi	İleri	300	
Yukarıçiğil Belediyesi	Doğal		
Günyüzü Belediyesi	Doğal		
Sızma Belediyesi	Doğal		
Beykonak Belediyesi	Doğal		
Konakkale Belediyesi	Doğal		

Konya ilinde Konya Ovası Sulama Projesi (KOP) gerçekleştirilmektedir. KOP Projesi ile Göksu Havzasından Konya Kapalı Havzasına yılda 414 milyon m³ su aktarılacaktır. Konya'nın su rüyasını gerçekleştirmek için DSİ tarafından uygulanmaya başlanan Konya Ovaları Sulama Projesi (KOP), toplam 16 projeden meydana gelmektedir. Bunlardan 14 adedi sulama, 1 adedi hizmet ve 1 adedi de enerji projesidir. Konya-Çumra III. Merhale Projesi ile Yukarı Göksu Havzasının Akdeniz'e boşalan sularının yıllık 414 milyon m³'ü inşa edilecek olan üç adet baraj ve Mavi Tünel vasıtasıyla Konya Kapalı Havzasına aktarılacaktır. Bu su ile hem Konya Ovasının yeraltı suyu desteklenecek hem de nihai sulama alanı olan 223.410 hektarlık tarım alanının sulama suyu desteklenecektir. Ayrıca proje ile Konya kentinin uzun vadeli içme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyacını karşılamak amacıyla 100 hm³/yıl su tahsis edilmiştir.

3. Atık

Konya merkezinde toplanan katı atık miktarı yaz ayları için ortalama 1.145 ton/gün, kış ayları için ortalama 1.265 ton/gün, olmak üzere yıllık ortalama katı atık miktarı 440.000 tondur. İl merkezinde Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinden toplanan katı atıklar, şehir merkezine 7 km mesafede bulunan Aslım mevkiinde yaklaşık 35 yıldır düzensiz olarak depolanmaktadır. 2000 yılından itibaren düzensiz depolamanın oluşturduğu çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla depolama alanında rehabilitasyon yapılması kararlaştırılmış ve bu amaçla hazırlanan proje 2004 yılında tamamlanmıştır. Rehabilitasyon kapsamında,

- Dağınık olan yaklaşık 3 milyon m³ çöp ana çöp kütlesine taşınmış ve sahanın gövdesi üzerinde düzenleme çalışmaları yapılmıştır.
- Şevlerin ve gövdenin üzeri, yaklaşık 490.000 m³ toprak malzeme ile örtülmüştür.
- Sahada 32 adet gaz tahliye bacası oluşturulmuş ve bu bacalar çakılla doldurulmuştur.
- Sahaya giriş-çıkış yolunun bakımı yapılmış, sahanın çevresinde görüntü ve çevre kirliliğine yol açan maddeler toplanarak, saha görsel olarak yeni bir çehreye kavuşturulmuştur.

Diğer taraftan, Entegre Katı Atık Yönetimi Sistemi oluşturmak amacıyla, Avrupa Birliğine uyum sürecinde Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımları kapsamında finansmanı Avrupa Birliği Komisyonu tarafından karşılanmakta olan ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından koordine edilen “Konya Katı Atık Yönetimi Projesi” için Karatay İlçesi Saraçoğlu Mahallesi’nde 172 ha’lık alan uygun görülmüş ve Büyükşehir Belediyesi adına Hazineye tescilli yapılmıştır. Proje için Çevre ve Orman Bakanlığı’ndan 05.09.2007 tarihinde “Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu” kararı verilmiştir. Fizibilite çalışmaları ve İPA başvuru dosyası tamamlanarak Aralık 2009’da Avrupa Komisyonuna gönderilmiş olup, Avrupa Komisyonu tarafından 20 Ocak 2010 tarihinde proje için finans kararı alınmıştır. İhale ve inşaat süreleri de dikkate alınarak yeni projenin 2015 yılı başlarında faaliyete geçeceği planlanmaktadır.

Çizelge 434 – Konya ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	16
Lisanslı Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	6

Bakanlığımızca yürütülen Katı Atık Ana Planı Projesi kapsamında evsel atık yönetiminin hayata geçirilmesi amacıyla yönelik olarak yapılan çalışmalar büyük ölçüde tamamlanmış ve Konya İli genelinde altı birliğin kurulması öngörülmüştür. Bu birlikler:

- Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya Katı Atık Yönetimi Projesi kapsamındaki Belediyeler ve Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisindeki tüm belde belediyeleri
- Cihanbeyli, Kulu, Altınekin İlçe Belde ve Köyleri Çevre Koruma Birliği, birlik üyesi ilçelere bağlı belde belediyeleri ile Kadınhanı, Sarayönü ve ilçelere bağlı belde belediyeleri
- Ereğli-Emirgazi, Halkapınar Katı Atık ve Çevre Koruma Birliği ve birlik sınırları içerisindeki belde belediyeleri
- Çumra, Bozkır, Akören, Güneysınır, Ahırılı, Yalılıyüyük, Hadim, Taşkent İlçe Belediyeleri ve bu ilçelere bağlı tüm belde belediyeleri
- Hüyük, Seydişehir, Beyşehir, Derebucak, Derbent İlçe Belediyeleri ve bu ilçelere bağlı tüm belde belediyeleri
- Akşehir ve Eber Gölleri Belediyeler Birliği ile Ilgın, Çeltik, Yunak ve bu ilçelere bağlı tüm belde belediyeleri, olarak planlanmıştır.

İlde “Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında 4 tesise Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Lisansı, 12 tesise Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Lisansı verilmiştir. İlde kayıt altına alınan ambalaj üreticisi sayısı 63, piyasaya süren işletme sayısı 674, ambalaj üreticisi ve piyasaya süren işletme sayısı 48, tedarikçi işletme sayısı 16 olmuştur.

Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 6 adet Geri Kazanım Tesisi faaliyet göstermektedir. Yönetmelik kapsamında 12 firmaya Tehlikeli Atık Taşıyan Firma Lisansı ve 14 araca da Tehlikeli Atık Taşıma Lisansı verilmiştir. Konya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne sunulan Atık Yönetim Planlarının incelenmesi ve onayı devam etmektedir. 2012 yılı içerisinde 95 firmanın atık yönetim planı onaylanmıştır. TABS verilerine göre 2013 yılında Konya ilinde toplam 20.408 ton tehlikeli atık oluşmuş, bunun 16.218 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 1.814 tonu bertaraf edilmiş, 1.775 tonu tesis içinde stokta durmakta ve 601 tonu da lisanslı firmalarda stokta durmaktadır.

İlde Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 3 firma geri kazanım faaliyetinde bulunmaktadır. Diğer taraftan Konya ilinde faaliyet gösteren çimento fabrikası da ilave yakıt olarak atık yağ kullanmaktadır. Bu tesislerin tamamı lisanslı şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. İlde 2013 yılında 289.999 kg atık motor yağı toplanmıştır. İlde toplanan atık yağların 391.991 kg’ı geri kazanıma, 213.646 kg’ı da ilave yakıt olarak çimento fabrikasına gönderilmiştir.

İlde 1 firmaya atık akümülatör geri kazanım tesisi lisansı, 1 firmaya atık akümülatör geçici depolama izni ve 2 araca da atık akümülatör taşıma lisansı verilmiştir. İlde 2013 yılında 1.836.000 kg hurda akünün Bakanlığımızdan lisans almış geri kazanım tesislerine gönderilmesi sağlanmıştır. Geri kazanım tesislerinde işlenen atık akümülatör miktarı 862 ton olarak gerçekleşmiştir. Konya Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri tarafından Kasım 2012'de başlatılan dördüncü atık pil toplama kampanyası 30 Nisan 2013'de sona ermiş ve 3 ton pil toplanmıştır.

Konya ilinde "Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında, 3 firmaya geçici depolama izni, 3 firmaya atık taşıyan firma lisansı ve firmalara bağlı 12 araca da atık taşıma lisansı verilmiştir. Bitkisel atık yağ üreten işletmelerin tespiti ve bitkisel atık yağların geri dönüşümünün sağlanması çalışmalarında toplam 452 işletmenin denetimi Konya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiş, 431 işletmenin "Bitkisel Atık Yağ Sözleşmesi" yapmaları sağlanmıştır. 2013 yılında 58.988 kg bitkisel atık yağ toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir.

Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2 tesise geri kazanım lisansı verilmiştir. Konya ilindeki çimento fabrikası da ek yakıt olarak ÖTL kullanmaktadır. 2013 yılında 3.326 ton ömrünü tamamlamış lastik geri kazanıma gönderilmiş, 5.765 ton ton ömrünü tamamlamış lastik de bertaraf edilmiştir.

Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan tüm sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde toplanması, taşınması ve bertarafı amacıyla 22.05.2007 tarihinde "Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisinin Kurdurularak Toplama ve İşletmecilik Hakkının Kiraya Verilmesi İşi"nin 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre ihalesi gerçekleştirilmiştir. İhale kapsamında yüklenici firma tarafından kurulan Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi 22.07.2008 tarihinde işletmeye alınarak tıbbi atıkların toplanması ve taşınması işi de yükleniciye devredilmiştir. 2013 yılında 2.283,05 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği kapsamında 9 firmaya Tehlikesiz Atık Toplama-Ayırma Belgesi düzenlenmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Konya ilinde 3'ü alt seviye, 4'ü de üst seviye olmak üzere toplam 7 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tabiat Anıtları: Konya ilinde 2013 yılı itibariyle 126 adet değişik cinslerde ağaç, Tabiat Anıtı olarak tescil edilmiştir.

Sit Alanları: 2013 yılı itibariyle Konya ilinde 55 adet Taşınmaz Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

Akgöl Tabiatı Koruma Alanı

Konumu : İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya ili, Ereğli ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Akgöl ve çevresi ihtiva ettiği su kuşu türlerinin çeşit ve miktar itibariyle zenginliği ve içlerinde nesli tehlikeye düşmüş veya düşebilir türlerin mevcudiyeti ile ulusal ve uluslararası düzeyde öneme sahip nadir bir ekosistem göstermektedir. Saha; 6.787 ha büyüklüğündedir.

Akgöl ve çevresi alüvyal bir sahadır. Aktüel Akgöl, çevresindeki alüvyal ovoidan bir kaç metrelik seki eşikleri ile ayrılır. Akgöl, bugün geniş açık aynalardan sazlık kamışlık alanlardan, irili ufaklı çok sayıdaki kum ve çamur adalarından oluşmaktadır.

Özellikleri : Ornitolojik açıdan son derece zengin olan Ereğli Sazlıklarından şimdiye kadar 200'den fazla kuş türü gözlenmektedir. Gölgede bulunan ve kuluçkaya yatan başlıca kuş türleri; Flamingo tepeli batağan, kızıl boyunlu batağan, kara boyunlu batağan, karabatak, küçük karabatak, tepeli kutan, küçük balaban, gece balıkçılı, alaca balıkçıl, küçük ak balıkçıl, büyük ak balıkçıl, erguvan balıkçıl, çeltikçi, kaşıkçı, kuğu, kaz, angut, suna, yaz ördeği, macar ördeği, mısır akbabası, yılan kartalı, saz delicesi, turna, dikkuyruk, uzunbacak, kılıçgaga, kocagöz, batac kırlangıcı, mahmuzlu kırlangıç, ince gagalı martı, büyük cılıbit, gülen sumru, küçük sumru, büyük sumru, kara sumrudur.

Akkutan, öküz balıkçılı, puhu kuşu ve uludoğan ise kuluçkaya yatmamakta, yılın belli bir döneminde sahada konaklamaktadır. Göç sırasında ve kışın gölgede gözlenen türlerden; küçük batağan, tepeli batağan, büyük akbalıkçıl, sakarca kazı, boz kaz, angit, çamurcun, kılördek, boz dalağan, dikkuyruk, sakarmeke ve turna sahada yoğun olarak bulunmaktadır.

Yeri	: Konya ili, Seydişehir ilçesi, Taraşçı Belediyesi sınırları içerisinde.
Ulaşım	: Konya ili, Seydişehir ilçesi, Taraşçı belediyesi hudutları dahilinde yer alan saha, Taraşçı Belediyesinin batısında bulunmaktadır.
Özelliği	: <p>Taraşçı ve civarı genel olarak bozkır ormanı dediğimiz, Torosların kuzeye bakan eteklerinde bulunan ve iklimsel faktörlere göre iç kısımlara kadar uzanan bir vejetasyon yapısına sahiptir.</p> <p>Anadolu karaçamı (<i>Pinus nigra ssp. pallasiana</i>) ve Toros Göknarı (<i>Abies cilicica ssp. isaurica</i>) ile birlikte bazı meşe ve ardıç türleri buradaki ekosistemin en belirleyici türleridir. Bulduğu bölgenin iklim koşulları (düşük nem oranı ve yağış miktarı) göz önünde bulundurulduğunda bozkır ormanlarının hassas bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Taraşçı ve civarındaki ormanların büyük kısmı gerek işletim gerekse yerel nüfusun kullanım baskısı yüzünden ekolojik karakterini ve çeşitliliğini kaybetmiş durumdadır. Bölgede, tüm bu etkilerden belli oranda uzak kalabilmiş ve doğal orman parçası özelliği taşıyan tek saha burasıdır. Bölge floristik açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Odunsu tür zenginliği ise özellikle üzerinde durulacak niteliktedir.</p> <p>Ayrıca bu bölge önemli bir doğa adası konumundadır. Bu sahanın korunması ile sadece küçük bir bölgenin korunması değil, aynı zamanda bu özelliğe sahip başka ekosistemlerinde korunmuş olması sağlanacaktır. Sahada gününbirlik kullanıma uygun olan ve halen düzensiz bir şekilde kullanılan Küçük Oluk, Gudal ve Hachasan Oluğu olarak adlandırılan üç adet açıklık mevcuttur. Taraşçı Belediyesi civarındaki ormanların büyük bir kısmı gerek işletim gerekse yerel nüfusun kullanım baskısı yüzünden ekolojik karakterini ve çeşitliliğini kaybetmiş durumdadır. Bölgede tüm bu etkinliklerden belli oranda uzak kalabilmiş, doğal orman parçası özelliği taşıyan tek saha burasıdır.</p> <p>Civardaki bozulmuş doğal yapının zaman içerisinde kendini toparlaması ve rehabilite olması açısından, kaynak olarak kullanılabilir eş özellikteki alanların bulunması oldukça önem arz etmekte ve doğal yapısı bozulmamış adacıkların bu yapı içerisinde korunuyor olması çalışmalarında oldukça önemli bir ölçüt olmaktadır. 329-5 hektarlık kesim 1998 yılında Tabiat Parkı olarak ayrılmıştır.</p>

Fosil Ardıç (Tabiat Anıtı)

Yeri	: Konya Çumra İlçesi, Dinek Beldesi
Özelliği	: 500 yaşında, 4,5 m çevre genişliğine sahip ardıç ağacı.
Tesis Tarihi	: 27.09.1994

Titrek Kavak (Tabiat Anıtı)

Yeri	: Konya Beyşehir ilçesi Yaka Manastır Mesire Yeri içerisinde
Özelliği	: 100 yaşında, 25 m boyunda 2,5 m çap ve 8 m çevre genişliğinde kavak ağacı.
Tesis Tarihi	: 27.09.1994

Ağılı Ardıç (Tabiat Anıtı)

Yeri	: Konya Taşkent ilçesi, Balcılar Köyü
Kaynak Değeri	: Ardıç ağacının (<i>Juniperus foetidissima</i>) 1.000 yaşlarında, 12 metre boy, 4 metre çap ve 12 metre çevre genişliğine sahip olması.Konya ili Taşkent ilçesi Balcılar Beldesi'ne 10 km mesafede 1.000 yaşlarında yağ ardıcı 2002 yılında tescil edilmiştir.
Tesis Tarihi	: 16.10.2002

Meke Gölü (Tabiat Anıtı)

Yeri	:	Konya
Özelliği	:	Maar adı verilen bir volkanik patlamayla meydana gelen çukurda oluşan göl.
Tesis Tarihi	:	03.08.2000

Taraşçı Kocakoru Tabiat Parkı

Alanı	:	329,5 ha
Toplam Alanı	:	3.295.000 m ²

Alanın Açıklamalı Tanımı :

Konya İli Seydişehir İlçesi Taraşçı Belediyesi hudutları dahilinde yer alan Kocakoru Tabiat Parkı 07.08.1998 tarih ve 594 sayılı Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı genel Müdürlüğüne tescil edilmiştir. Floristik açıdan zengin olup manzara bütünlüğü içerisinde bölge halkının dinlenme ve eğlenmesine imkan sağlayan bir tabiat parçasıdır. 329,5 hektarlık bir alandır.

Taraşçı ve civarı genel olarak bozkır ormanı dediğimiz torosların kuzeye bakan eteklerinde bulunan ve iklimsel faktörlere göre iç kısımlara kadar uzanan bir vejetasyon yapısına sahiptir. Anadolu karaçamı, toros göknarı ile birlikte bazı meşe ve ardıç türleri buradaki ekosistemin en belirleyici türleridir.

Yeri	:	Konya ili Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 37 45' K, 31 36' D Konya'nın batısında Bozkır ve Seydişehir Havzaları arasında yer alır. Türkiye'nin üçüncü büyük gölüdür. Batıda Dede Dağları, Kuzey ve kuzeybatıda Sultan dağları ile çevrilidir.
Ulaşım	:	Milli Park alanına Konya-Beyşehir bağlantısını sağlayan 238 nolu Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır. Saha, Konya'ya 94 km, Isparta'ya 105 km mesafededir.
Alanı	:	88.750 ha
Toplam Alan	:	887,5 km ²
Kara Yüzeyi	:	231,5 km ²
Su Yüzeyi	:	656 km ²
Kıyı Uzunluğu	:	0,5-4 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	:	Üstün peyzaj güzellikleri ile Konya İli Beyşehir İlçesi sınırları içerisinde bulunan bir Milli Parkımızdır. 11.01.1993 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir. Beyşehir Gölü Milli Parkı içinde irili ufaklı 33 adet ada bulunmaktadır.
Özelliği	:	<p>Ülkemizin üçüncü büyük gölü olan Beyşehir Gölünün jeomorfolojik yapısı karstik arazi şekillerinden, çok sayıda düden ve dolinlerin birleşmesi sonucu oluşan polye karakterindedir. Yörenin genel jeolojik yapısını teşkil eden kalkerlerin, suların kimyasal reaksiyonu sonucu ezilmesi, bu karstik yer şekillerinin kalıntıları olan ve yükseklikleri 20-50 m arasında değişen çok sayıda ada bulunmaktadır.</p> <p>Bölgede kuluçkaya yatan kuş türleri; tepelikutan (83 çift), gece balıkcılı (16 çift), karabatak (50 çift), küçük karabatak, sumru vb. bölgede çok sayıda su kuşu kışı geçirmektedir. Karaboyunlu, batağan, büyük akbalıkcıl, fiyo ve sakarmeke önemli örneklerdir. Göl suyu alkalın özelliktedir. Sazan, alabalık, çiçek balığı, gövce, sarıbalık ve tatlı su levreği gibi türler, su kaplumbağası ve yılanlar gölün faunasını oluşturmaktadır. Göl içerisindeki irili ufaklı adalar, su kuşlarının yuvalanmaları ve kuluçkalanmaları açısından önem teşkil ederler. Adalar dalgıç türleri, kuğular, karabataklar, bazı balıkcıl türleri ve ördekler için kışlama ve kuluçka alanlarıdır. Ayrıca kurbağa türleri, su yılanları ve su kaplumbağaları göl faunasını oluşturmaktadır.</p> <p>Milli parkın orman formasyonu ardıç, karaçam, göknar, sedir ve meşe türleri oluşturmakta ağaçlar yer yer göl kenarına kadar uzanarak Beyşehir Gölünün koylarını ve körfezlerini görsel açıdan eşsiz manzara güzelliklerini kavuştururlar.</p> <p>Hitit, Frig, Lidya, Pers, Roma ve Bizans egemenliği altında kalan yine 1076'da Konya'da Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulmasıyla Türk egemenliğine girmiştir. Yenişarbademli yakınlarında, göl kenarında ve 3 km kadar açıktaki Kızkalesi adacığı üzerindeki kalıntılar, Kubadabad Sarayı Harabeleri Selçuk Döneminin eserleridir.</p>
Görülebilir Yerler	:	Üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması, potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunması ile Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynaklar, Milli Parkın özelliğini oluşturmakta ve görülmeye değer niteliktedir.
Mevcut Hizmetler ve Konaklama	:	<p>Milli Parkın yoğun ziyaretli dönemi Mayıs-ekim aylarıdır. Ziyaretçiler için günübirlik ve kamp yapma imkanlarını sunmaktadır.</p> <p>Çadırla ve karavanla Milli Park yetkililerinin kontrolünde ve göstereceği yerlerde kamp yapılabilir. Ayrıca Beyşehir ilçesi de konaklama için uygundur.</p>

Ereğli Akgöl Sazlıkları Tabiatı Koruma Alanı	
Coğrafi Konumu	: 37° 37' K- 33° 44'D
Alanı	: 7.400 ha (Su düzeyine bağlı olarak değişiklik göstermektedir.)
Toplam Alanı	: 74 km ²
Kara Yüzeyi	: 59 km ²
Su Yüzeyi	: 15 km ²
Kıyı Yüzeyi	: 0,5-1,5 m
Alanın Açıklamalı Tanımı	: Akgöl Tabiatı Koruma Alanı Karaman ili Ayrancı ilçesi ve Konya ili Ereğli, Karapınar ilçeleri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Saha 1995 yılında Tabiatı Koruma alanı olarak ilan edilmiş olup 7.400 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Akgöl değişik türde kuşlara barınma yeri olarak ve ekonomik değeri yüksek olan kamışlarla kaplı bir saha olması ile önem arz etmekte idi ama son yılların kurak geçmesi ve kaynakların kurutulması nedeniyle Akgöl günden güne kurumaktadır. Ereli ilçesine mesafesi 20 km dir Saha ile ilgili yeni görüntüler Ereğli Sazlıkları bölümünde verilmiştir. 1992 yılında Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. 2007 yılında yaz aylarında saha tamamıyla kurumuştur. Akgöl Sulak Alan Koruma Bölgeleri Ulusal Sulak Alan Komisyonunda görüşülerek kabul edilmiş olup Sulak Alan Yönetim Planı son aşamaya gelmiş fakat sulak alan kurumuştur.

17/05/1994 Tarih ve 21937 Sayılı resmi gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “özellikle su kuşları yaşama ortamı olarak uluslararası öneme sahip sulak alanların korunması sözleşmesi” (RAMSAR Sözleşmesi) uyarınca koruma altına alınmış alanlar:

Meke Maarı Ramsar Alanı	
Coğrafi Konum	: 37° 41' K, 33° 39' D
Alanı	: 493 ha
Yasal Konumu	: Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar konversiyonu, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur. Aynı zamanda 2873 sayılı Milli Parklar kanunu gereği Tabiat Anıtı olarak belirlenmiştir.
Ulaşım	: Meke Maarı sulak alanı E-23 Karayolu güzergahı üzerinde bulunmaktadır.
Deniz Özellikleri	: Göl çok sığ olup (En derin yeri 1,5 metreyi geçmez) sularının tuz oranı çok yüksektir (suyun yoğunluğu 1.225 cm ³ /gr'dır, tuz oranı ise %32'dir. Bir litresinde 10,4 gr Na, 3,9 g. K, 0,3 gr Ca, 120 gr Mg, 200 gr SO, 188 gr Cl bulunur.) Suları tuzlu, volkanik göllerdir. Krater gölü tüm özellikleriyle çanak şeklinde tipik bir krater gölüdür. 1-2 km kadar güneyde yer alan Meke Tuzlası ise yuvarlak bir göl olup ortasında volkanik küllerden oluşan bir tepe bulunur.
Flora ve Fauna	: Göl kıyılarında seyrek sazlar ve tuzcul su bitkileri vardır. Volkanik küllerin ışığı fazla emmesinden dolayı göller ve çevresindeki mikro-klima genel olarak bölgeden daha sıcaktır. Bu yüzden göl çevresinde daha sıcak bölgelerde yaygın sürüngenlerden Bozkır keleri, dikenli keler ve tıknaz kertenkele bulunur. Karapınar belediyesi'nin bölgeden volkanik kül taşıması çevrenin doğal yapısını etkilemektedir. Bölge ornitolojik olarak fazla tür barındırmasa da ilginç kuş türlerinin varlığı belirlenmiştir. Örneğin; Bozkaz, angıt, suna, Mısır akbabası, kızılşahin, kaya kartalı, uludoğan, uzunbacak, puhu gibi kuş türleri belirlenmiştir.

Kızören Obruğu Ramsar Alanı

Coğrafi Konum	:	38° 11'K, 33° 11'D
Alanı	:	127 ha
Yasal Konumu	:	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar konversiyonu, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası antlaşma için temel oluşturur.
Ulaşım	:	Kızören obruğu sulak alanı Konya Aksaray Karayolu güzergâhı üzerinde 70. km'de Obruk köyü sınırları içinde bulunmaktadır.

Hotamış Sazlığı (Hotamış Gölü)

Coğrafi Konum	:	N32, a2-N32, b1-N32, b2-N32, b3-N32, b4 37° 35' K-33° 03' D
Alan	:	12.600 hektar, yaz aylarında ve kurak geçen yıllarda alan küçülmektedir.
Toplam Alan	:	126 km ²
Su Yüzeyi	:	126 km ²
Kıyı Yüksekliği	:	0,5 m

Alanın Açıklamalı Tanımı	:	<p>Konya Ovasında Hotamış ve Çumra arasında yer alan tatlı su bataklığı iken çok geniş ve sık sazlıklarla kaplı alanın bugün 20 km²lik bir bölüm kurumuştur. Bölgeye gelen su kanallarının artık Tuz Gölü yönünde uzatılması ile bölge beslenemeyerek kurumuştur. Son yıllarda kuraklık ve Konya'nın doğusunda yer alan Sakyatın Gölü'nde aynı nedenlerle kurumuştur. Çevre arazilerin büyük bölümü hazineye aittir. Yörede tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Sulak kesimlerde av baskısı yoğunudur. Av mevsimi dışında kaçak avcılık yaygındır, yumurta toplama, hayvan otlatma kuluçka zamanı yuvalara zarar vermektedir. Bölgenin çok geniş oluşu ve eskiden görülen sık sızlıklara girişin zorluğu nedeniyle geniş bir ornitolojik araştırma yapılamamıştır</p>
--------------------------	---	--

Bölgede kuluçkaya yatan kuş türlerinin önemlileri; Küçük karabatak, (1981 Temmuzda 2.000 adet), Ak kutan, Tepeli kutan, balaban, küçük balaban, gece balıkcılı, alaca balıkcılı, küçük ak balıkcılı, büyük ak balıkcılı, erguvan balıkcılı, çeltikçi, kaşıkçı, boz kaz, angit, suna, boz ördek, çamurcun, kıl ördek, çıkırkçı, yaz ördeği, macar ördeği, pasbaş dalağan, dikkuyruk, saz delicesi, turna, uzunbacak, koca göz, batak kırlangıcı, v.b. gibidir. Hotamış gölü kurumuş olup alan tarıma açılmıştır.

Tuz Gölü

Coğrafik Konum	:	38° 43'K, 33° 22'D
Alanı	:	110.000 hektar (Sadece göl alanı)
Alanın Açıklamalı Tanımı	:	<p>Ankara'nın güneydoğusunda yer alan Tuz Gölü, Türkiye'nin ikinci büyük gölüdür. Batı ve güneyinde Cihanbeyli Yaylası, Akşehir ovası, doğu ve kuzeydoğu kesimleri Hirfanlı Barajı ve dağlarla çevrilidir. Kuzeyde Paşadağ eteğinde oldukça dar olan, güneye gidildikçe genişleyen bir ovanın zeminini kaplar. Denizden yüksekliği 940 m, uzunluğu 80-100 km, eni 20-25 km kapladığı alan ise 110.000 hektardır. Çok tuzlu olan suyu yaz aylarında kurur. Bundan sonra gölün yüzeyinde 5-10 cm'den 5-10 m'ye kadar ulaşan tuz tabakaları oluşur. Burada yılda ortalama 120 ile 150 bin ton arasında tuz elde edilir.</p> <p>Gölü besleyen sular doğudan, Şereflikoçhisar'dan geçen Peçenek suyu, güneyde Eskil'den göle giren Bağlıca ve Kırkdelik Suları ile Eşmekaya Kaynakları, güneybatıda tersalan çayı ile batıda Cihanbeyli'den gelen İnsuyu'dur. Melendiz Dağı'ndan inen Mamasın Çayı barajla tutulduktan sonra akan kısmı Aksaray yakınındaki bataklıklarda kaybolur.</p> <p>Tuz Gölü, Konya Ovası ve Aslım Bataklığı'nın drenaj edilen suları ile Konya'nın atık sularını tutmaktadır.</p>
Yasal Konumu	:	Sulak alanların korunmasına yönelik "Ramsar Sözleşmesi" dünya çapında önemli olan sulak alanlar konversiyonu, uluslararası bir anlaşma mahiyetinde olup sulak alanların korunması bakımından uluslararası anlaşma için temel oluşturur.
Deniz Özellikleri	:	<p>Tuz Gölü'nün meydana gelmesi tektoniktir. Göl çok sığ olup (En derin yeri 1,5 metreyi geçmez) sularının tuz oranı çok yüksektir (suyun yoğunluğu 1,225 cm³/gr'dır, tuz oranı ise %32'dir. Bir litresinde 10,4 gr Na, 3,9 gr K, 0,3 gr Ca, 120 gr Mg, 200 gr SO, 188 gr Cl bulunur).</p> <p>Sularının çok tuzlu olması nedeniyle gölde hiçbir canlı organizma yaşamamaktadır. Tuz Gölü kapalı bir havzada yer alır. Bu havza ve özellikle Tuz Gölü çevresi, Türkiye'nin en az yağış alan bölgesidir (yıllık 40 mm).</p>
Flora ve Fauna	:	<p>Tuz Gölü'nde tuz konsantrasyonu fazla olduğundan suda yaşayan bitkilere rastlanmaz. Göl çevresinde küçük çalılıklar ve tuzcul çayırlar yer alır. Çayırlar genellikle su altındadır. Gölü çevreleyen alanlarda rastlanan artemisia, frangans, poabulbosa, hordeum sp, Alyssum, cap-pestre, medicago turbinata, anthreum sp, allium sp'dir. Kurak, çorak bitkisiz bu alanlar birçok canlının yaşaması için elverişlidir.</p> <p>Tuz Gölü kışın kapladığı geniş alanı ile su kuşları için önemli bir kışlama bölgesidir. Uluslararası kriterlere göre A sınıfına giren bir sulak alandır. Kış aylarında çok sayıda sakarca kazı, gölde barınır ve çevredeki tahıl ekili alanlardan beslenir.</p> <p>İlkbaharda göl içinde oluşan adalarda ve göl kıyısındaki bataklıklarda suna, angıt, çamurcu, kılıçgaga, martı, gümüş martı, bataklık kırlangıcı kuluçkaya yatan türlerdendir.</p> <p>Gölün ornitolojik önemi yurdumuzda en büyük flamingo kolonisinin kuluçka alanı oluşudur. Tuz Gölü'nün orta kısmında tuz tabakası arasında iki büyük kolonide 10.000 çiftten fazla flamingonun yuvalandığı ve kuluçkaya yattığı 1978 yılında havadan fotoğraflanılarak belirlenmiştir.</p>
Alanın Kullanım Amaçları	:	Göl Türkiye'nin tuz ihtiyacının % 64,68'ini karşılamaktadır.
Bölgedeki Mevcut Sorunlar	:	<p>Konya ve yakın çevresinde giderek artan nüfus, çevre faktörü dikkate alınmadan kurulan sanayi tesisleri ile kanalizasyon atıklarının doğrudan Tuz Gölü'ne boşaltılması, gölün geleceğini tehdit eden ana unsurlardır. Konya Ovası'nda yeterli olmayan sulama alanlarında biriken ve tuzlanmaya neden olan fazla suların uzaklaştırılması için D.S.İ. ve I.E.C.O. (International Engineering Company) birlikte yaptığı araştırmalar sonucunda bu biriken suların Tuz Gölü'ne aktarılmasına karar verilmiş, Konya ovasındaki fazla ve atık suları toplamak üzere 1974 yılında drenaj amacıyla yapılan kanala Konya'nın evsel ve endüstriyel atıkları hiçbir arıtma işlemine tabi tutulmadan verilmiş ve hala verilmektedir. Ana tahliye kanalına verilen Konya'nın atık su debisi 1.150 lt/sn dir. Evsel ve sanayi atıkların oluşturduğu atıklar Konya şehir merkezi çıkışından itibaren insan sağlığını tehdit etmektedir. Ayrıca suların aktığı kanalın toprak zeminli olması nedeniyle sıvı atıkların bir bölümünün süzülerek yüzeye çok yakın olan yeraltı sularına ulaşması mümkün görülmektedir.</p> <p>Ana tahliye kanalı üzerinde seçilen istasyonlardan alınan numuneler üzerinde gerekli analizler yapılmış, kirletici parametrelerin kanalın göle en çok su taşıdığı yağışlı ve az yağışlı kış, ilkbahar mevsimlerinde konsantre olduğu anlaşılmıştır. Gölün kirliliğine neden olan parametrelerin deterjan, azot, yağ ve gres organik madde, serbest kükürt, nitrat, florür ve civa olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu parametrelerin belli bir konsantrasyona ulaşması halinde Tuz Gölü bir daha geriye dönmeyecek şekilde kirlenmiş olacaktır.</p>

Ereğli Sazlıkları (Akgöl)

Coğrafi Konum	:	37° 30' Kuzey / 33° 44' Doğu
Alan	:	5.900 hektar (Su düzeyine bağlı olarak çok büyük değişiklikler göstermektedir.)
Toplam Alan	:	59 + 15= 74 km ² (Göl alanı+Koruma Zonu)
Kara Yüzeyi	:	15 km ²
Su Yüzeyi	:	59 km ²
Kıyı Yüksekliği	:	0,5-1,0 m

Alanın Açıklamalı Tanımı	:	<p>Ereğli sazlıkları, Ereğli'den 38 km batıda geniş bir alanda yer alır. 1960 yılından sonra saz ve kamışlar fazla su altında kalarak yok olmuşlardır. Eskiden bölgeyi besleyen İvriz Çayı, İvriz Barajının yapılması ile artık gölü besleyememektedir.</p> <p>Ereğli sazlıkları, bugün geniş açık aynalardan, sazlık, kamışlık alanlardan irili ufaklı çok sayıda kum ve çamur adalardan oluşmaktadır. Bölgenin batısı çevre köylülerince akgöl olarak adlandırılmıştır. Sazlıkların güneyinde aradaki doğal bir setle ayrılan karstik düden gölü yer alır. Çevresi Alpin bitki örtüsünün hakim olduğu kayalıklarla çevrilidir. Bu özelliği ile step alanlarda görülmeyen birçok kuş türü bu bölgede bulunmaktadır. Bölgede hayvancılık yapılmaktadır. Sazlıklar ünlü bir av bölgesidir. Ereğli Sazlıkları çevredeki çok geniş alüvyonlu ovayla sınırlanmıştır. Ovanın bir bölümünde tarım yapılmakta, bir bölümü ise Artemisia stebidir.</p> <p>Ornitolojik açıdan son derece zengin olan Ereğli Sazlıklarında şimdiye kadar 200 den fazla kuş türünün varlığı gözlenmiştir. Ayrıca gölde su yılanı ve su kaplumbağaları türleri bulunmaktadır. Başlıca kuş türleri; Batağan, karabatak, tepeli kutan, balaban, balıkçıl, çetikçi, kaşıkçı, filamingo, kuğu, boz kaz, angut, suna, dikkuyruk, mısır akbabası, yılan kartalı, saz delicesi, turna, uzun bacak, kız kuşu, çılıbık, martı ve sumrudur bu türler bölgede kuluçkaya yatarlarken son yıllarda yaşanan kuraklık ve yanlış uygulamalar nedeniyle gölü besleyen kaynak kalmadığı için kurumuştur.</p>
--------------------------	---	--

Akşehir Gölü

Coğrafi Konum	:	Afyon-K 26 Ilgın K27, Afyon-126-İlgın L27 / 38° 30' K, 31° 28' D
Alanı	:	35.300 hektar
Toplam Alan	:	353 km ²
Kıyı Yüksekliği	:	0,5 - 1 m

Alanın Açıklamalı Tanımı	:	<p>Akşehir Gölü, Akşehir ovası'nın kuzeyinde, Sultan Dağları'nın kuzeydoğu kenarı ve Emir Dağları arasında yer alır. Suları tatlı organik maddelerce zengin ötrofik bir göldür. Gölde saz, nilüfer bulunur. Göl güneydeki dereler ve Eber Gölü ile aradaki kanaldan beslenir. Gölde balıkçılık yapılmaktadır. Akşehir ilçesi atık sularının göle verilmesi çeşitli fabrikaların atıklarının Eber Gölü aracılığı ile göle gelmesi gölün kirlenmesine neden olmaktadır. Yörede saz kesimi yaygındır. Kuluçka zamanında da devam eden kesimler ve yumurtaların toplanması ile bölgede kuş türlerinin azalmasına neden olmuştur. Bölgede kuluçkaya yatan türler, kızılbecak, sumru vb. dir. Akşehir Gölü Sulak Alan Yönetim planı 2008 yılı Nisan ayında Ulusal Sulak alan Komisyonunda görüşülerek onaylanmış fakat Akşehir gölüde yaz aylarında tamamen kurumakta kış aylarında küçük bir alanda su kalmaktadır.</p>
--------------------------	---	--

Çavuşçu Gölü

Coğrafik Konum	İlgın K27, 38° 21'K, 31° 53'D
Alan	1.000 hektar
Toplam Alan	10 km ²
Kıyı Yüksekliği	1,5-2 m

Alanın Açıklamalı Tanımı Çavuşçu Gölü Akşehir Ovası'nın doğusunda, İlgın'ın 5-6 km kuzeyinde yer alır. Batıda Karakaya Tepesi çevredeki en yüksek noktadır. Doğu kesimlerinde ise alçak tepeler vardır. Gölün güney ve batısında sıcak su kaynakları bulunur. Suları tatlı olan gölün su düzeyi çok düşüktür.

Göl kuzeyden Battal deresi ile beslenir. Dışarı akıntısı yoktur. Ancak tabanın-daki düdenler yolu ile su kaybeder. 30 yıl önce göl derin, çevresi ve içi saz ve kamış kaplı, yaklaşık 5.100 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Göl kuzey-güney yönünde ortasına setler yapılarak güneyindeki sular kuzeye verilmiş bu kesim kurutulmuştur. Göl alanı küçülmüş, kuzeydeki geniş sazlık su altında kalarak yok olmuştur. Artık göl çevresinde seyrek sazlık alanlar kalmış, bitki örtüsü son derece zayıflamış ve step özelliği almıştır. Gölün kuzey kısmındaki taş ocağı bölgede gürültüye neden olarak kuş türlerini olumsuz etkilemektedir. Bölgede kuluçkaya yatan kuş sayısı azdır. Tepeli batağan leylek, angit, sumru bunların bazılarıdır. Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği gereği Koruma bölgeleri USAK'ta görüşülerek onaylanmıştır.

Kulu Gölü (Küçük Göl ya da Düden Gölü)

Coğrafik Konum	: 39° 05'K, 33° 09'de
Alan	: 800 hektar
Toplam Alan	: 8 km ²
Alanın Açıklamalı Tanımı	: Kulu Gölü, Ankara-Aksaray yönünde ilerleyen E-5 Karayolu'nun Konya Kavşağı'nın güneyinde yer alır.

Doğuda Bozdağ, güneydoğuda da Çalı ve Bağ Tepeleriyle çevrilidir. Göl tipik bir step gölüdür. Sudaki tuz oranı düşüktür. Gölü batıdan küçük dereler besler. Göl yüzeyi mevsimlere bağlı olarak çok değişkendir. Kıyıları genellikle çıplaktır. Bazı bölümlerde seyrek sazlık alanlar bulunur. Göl içindeki birkaç küçük ada martı ve sumrular için ideal kuluçka bölgeleridir. Göl çevresi ağaçsızdır. Bölgede tarım alanlarının giderek genişletilmesi step bitki örtüsünün azalmasına neden olmaktadır. Yörede yapılan hayvancılığın etkisiyle otlama baskısı büyüktür. Sitipa otlaklarının yerini kokulu, dikenli ve sütlü değişik bir bitki örtüsü almıştır.

Bölgede 183 kuş türünün varlığı saptanmıştır. Bunların 20'si kuluçkaya yattığıdır. Kulu Gölü, dünyada dikkuyruğun kuluçkaya yattığı önemli bölgelerden biridir. Tüy değişimi döneminde bölgede 500 dikkuyruk sayılmıştır.

Acıgöl Meke Gölü (Tuzla Krater Gölü-Tuzla Gölü Veya Meke Gölü)

Coğrafik Konum	: 37° 42' K, 33° 38'D
Alanı	: Yaklaşık 3.000 hektar
Alanın Açıklamalı Tanımı	: Krater Gölü ve Meke Tuzlası, Karapınar-Ereğli arasında karayolu yakınında, Karacadağ Bölgesinde yer alır.

Suları tuzlu, volkanik göllerdir. Krater gölü tüm özellikleriyle çanak şeklinde tipik bir krater gölüdür. 1-2 km kadar güneyde yer alan Meke Tuzlası ise yuvarlak bir göl olup ortasında volkanik küllerden oluşan bir tepe bulunur.

Göl kıyılarında seyrek sazlar ve tuzcul su bitkileri vardır. Volkanik küllerin ışığı fazla emmesinden dolayı göller ve çevresindeki mikro-klima genel olarak bölgeden daha sıcaktır. Bu yüzden göl çevresinde daha sıcak bölgelerde yaygın sürüngenlerden Bozkır keleri, dikenli keler ve tıknaz kertenkele bulunur. Karapınar Belediyesi'nin bölgeden volkanik kül taşıması çevrenin doğal yapısını etkilemektedir.

Bölge ornitolojik olarak fazla tür barındırmasa da ilginç kuş türlerinin varlığı belirlenmiştir. Örneğin; Bozkaz, angit, suna, Mısır akbabası, kızılşahin, kaya kartalı, uludoğan, uzunbacak, puhu gibi.

Bolluk Gölü

Coğrafi Konum	:	38° 32' K, 32° 56' D
Alanı	:	1.150 hektar

Alanın Açıklamalı Tanımı : Bolluk Gölü (Bulak Gölü) Cihanbeyli Ovası'nda yer alır. Suları çok tuzlu olan göl sodyum fosfat ve sodyum klörür açısından zengindir. Gölün kuzeyinde sıcak sülfür kaynakları vardır. Göl çevresi tipik tuzcul bitkilerle kaplıdır. Ağabeyli ve Kırkişla arasında kış ve ilkbaharda fazla yağmur sonrası küçük tatlı su sazlıkları oluşmaktadır. Göl su kuşları için önemli bir kuluçka bölgesidir.

Karapınar Ovası

Coğrafi Konum	:	37° 48' K, 33° 40' D
Alanı	:	19.000 hektar (Bataklık alan çok değişken olup ortalama 18.000 hektardır.)

Alanın Açıklamalı Tanımı : Çok geniş ve düz olan Karapınar Ovası, Konya'nın doğusunda uzanır. Ovanın merkezinde çevresi çok zayıf tuzcul bitkilerle kaplı, su yüzeyi yarım metreyi geçmeyen aşırı tuzlu bataklık görünümünde bir alan bulunur. Bu bölge içinde geniş çamur adalar vardır. Bu alan yazları genellikle tamamen kurumaktadır. Çevresinin yapışkan, tuzlu bir çamurla kaplı oluşu bölgeye girmeyi zorlaştırmaktadır.

Ovanın batısında yüksek olmayan tepelerin eteklerinde dağlardan gelen tatlı sularla beslenen sazlık bir alan bulunmaktadır. Güneyden ovaya gelen tatlısu dereleri çevresinde geniş çayırliklar ve aralara dağılmış hasır otu kümeleri bulunur. Bu bölümlerde hayvancılık, daha gerilerde bulunan köy çevrelerinde ise tarım yapılmaktadır. Kışın su düzeyinin yükselmesi ile alana giriş kolaylaşmaktadır. Yörede av baskısı yoğundur. Çayırlik alanda yumurta toplandığı saptanmıştır. Bölgede kuluçkaya yatan kuş türlerinden bazıları, flamingo, yaz ördeği, bozkaz, angıt, suna, turna, uzunbacaktır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 435 – Konya ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	2.247.857	57,62
Su Kütlesi	132.660	3,40
Orman	540.189	13,85
Sulak Alan	37.840	0,97
Çayır ve Mera	761.461	19,52
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	180.962	4,64

İl sınırlarının tamamını kapsayan, Konya-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca hazırlanarak 16.04.2007 tarihinde onaylanmış, gelen itirazlar değerlendirilerek nihai olarak ve 19.07.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 436 – Konya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Konya ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	63	3	34	11	10	1	8	130
ÇED Olumlu Kararı	5	0	1	6	1	2	0	15

Çizelge 437 – Konya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Konya ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	12	121	133
Çevre İzni Belgesi	2	94	96
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	8	6	14
TOPLAM	22	221	243

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 438 – Konya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Konya ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	16	0	0	0	0	0	0	0	0	16
Ani (Plansız) Denetimler	90	80	10	20	35	0	5	30	0	270
Genel Toplam	106	80	10	20	35	0	5	30	0	286

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	368	309.796,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
7.656	122.984,50

Çizelge 439 – Konya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Konya ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	489	0	0	319.203	47.809	367.501
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	28	31	60

Kütahya

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Kütahya ilindeki yıllık ortalama sıcaklık değeri 10,5°C'dir. İlde 01 Ocak - 31 Mart tarihleri arasını kapsayan kış döneminde zaman zaman kentin belli bölgelerinde hava kirliliğinde PM değerlerinde artış olduğu görülmektedir. İlin coğrafi konumu sonucu sıcaklık terselmesi (enverziyon) oluşur, işte bu yüksek basınç ve yere yakın seviyelerdeki enverziyon tabakası özellikle İl Merkezinde hava kirliliğinin artmasına neden olmaktadır. Ayrıca kent merkezine uzak çarpık yapılaşmanın olduğu mahallelerde doğalgaz kullanımının yaygın olmaması, evsel ısınma amaçlı olarak kömür kullanımı nedeniyle bu kesimlerde hava kirliliği enverziyon oluştuğu zamanlarda daha çok hissedilmektedir.

İlde doğalgaz kullanımı 2013 yılında sanayi tesislerinde 176.392.874 m³/yıl, konutlarda ise 79.640.061 m³/yıl olarak tespit edilmiştir. Bir önceki yılın verilerine göre sanayide doğal gaz kullanımı yaklaşık beş kat artarken konutlarda ise kullanım çok az miktarda artmıştır.

1 adedi merkez ilçede, 4 adedi de termik santrallerin bulunduğu yerde olmak üzere Kütahya'da 5 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2013 yılında Kütahya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 440'da verilmektedir.

Çizelge 440 – Kütahya ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	95	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	106	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	25	0	132	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	73	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	10	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	95	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	16	0	106	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	0	132	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tunçbilek Termik Santrali 1. İstasyon	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	24,00	0	53,20	0	-	-	-	-	-	-	36,40	0	-	-
Şubat	22,57	0	69,20	0	-	-	-	-	-	-	32,68	0	-	-
Mart	19,45	0	71,00	0	-	-	-	-	-	-	38,95	0	-	-
Nisan	14,78	0	55,54	0	-	-	-	-	-	-	31,38	0	-	-
Mayıs	57,30	0	42,36	0	-	-	-	-	-	-	27,99	0	-	-
Haziran	0	0	45,68	0	-	-	-	-	-	-	19,44	0	-	-
Temmuz	29,90	0	54,29	0	-	-	-	-	-	-	15,37	0	-	-
Ağustos	16,14	0	40,99	0	-	-	-	-	-	-	15,17	0	-	-
Eylül	9,67	0	71,63	0	-	-	-	-	-	-	17,62	0	-	-
Ekim	11,77	0	63,80	0	-	-	-	-	-	-	17,11	0	-	-
Kasım	10,30	0	47,89	0	-	-	-	-	-	-	16,44	0	-	-
Aralık	16,37	0	54,00	0	-	-	-	-	-	-	16,36	0	-	-

Çizelge 440 – Kütahya ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)(devam)

Tunçbilek Termik Santrali 2. İstasyon		SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	26,20	0	34,60	0	-	-	-	-	-	-	-	34,30	0	-	-
Şubat	26,29	0	59,61	0	-	-	-	-	-	-	-	32,41	0	-	-
Mart	8,60	0	20,00	0	-	-	-	-	-	-	-	31,60	0	-	-
Nisan	10,59	0	42,28	0	-	-	-	-	-	-	-	16,65	0	-	-
Mayıs	18,17	0	30,15	0	-	-	-	-	-	-	-	16,66	0	-	-
Haziran	15,44	0	32,76	0	-	-	-	-	-	-	-	16,68	0	-	-
Temmuz	23,80	0	37,45	0	-	-	-	-	-	-	-	13,50	0	-	-
Ağustos	14,71	0	30,00	0	-	-	-	-	-	-	-	13,79	0	-	-
Eylül	11,62	0	38,68	0	-	-	-	-	-	-	-	13,78	0	-	-
Ekim	11,90	0	37,85	0	-	-	-	-	-	-	-	13,89	0	-	-
Kasım	11,05	0	34,20	0	-	-	-	-	-	-	-	14,24	0	-	-
Aralık	19,97	0	30,84	0	-	-	-	-	-	-	-	14,26	0	-	-

Seyitömer Termik Santrali Jandarma İstasyonu		SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	47,69	0	26,83	0	-	-	-	-	-	-	-	20,83	0	-	-
Şubat	52,86	0	36,06	0	-	-	-	-	-	-	-	13,32	0	-	-
Mart	35,30	0	49,80	0	-	-	-	-	-	-	-	16,50	0	-	-
Nisan	13,07	0	35,71	0	-	-	-	-	-	-	-	17,64	0	-	-
Mayıs	8,13	0	26,78	0	-	-	-	-	-	-	-	16,85	0	-	-
Haziran	4,89	0	44,33	0	-	-	-	-	-	-	-	18,82	0	-	-
Temmuz	4,83	0	34,43	0	-	-	-	-	-	-	-	30,87	0	-	-
Ağustos	6,25	0	34,95	0	-	-	-	-	-	-	-	18,35	0	-	-
Eylül	10,31	0	37,85	0	-	-	-	-	-	-	-	18,97	0	-	-
Ekim	11,61	0	37,05	0	-	-	-	-	-	-	-	20,65	0	-	-
Kasım	12,60	0	32,80	0	-	-	-	-	-	-	-	20,02	0	-	-
Aralık	13,88	0	27,77	0	-	-	-	-	-	-	-	19,95	0	-	-

Seyitömer Termik Santrali Bursa Çimento İstasyonu		SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	51,32	0	0,00	0	-	-	-	-	-	-	-	10,82	0	-	-
Şubat	45,64	0	38,08	0	-	-	-	-	-	-	-	11,45	0	-	-
Mart	15,02	0	47,77	0	-	-	-	-	-	-	-	21,71	0	-	-
Nisan	13,29	0	50,97	0	-	-	-	-	-	-	-	20,79	0	-	-
Mayıs	17,90	0	43,87	0	-	-	-	-	-	-	-	20,70	0	-	-
Haziran	14,29	0	52,41	0	-	-	-	-	-	-	-	34,21	0	-	-
Temmuz	17,00	0	42,35	0	-	-	-	-	-	-	-	19,13	0	-	-
Ağustos	20,68	0	45,47	0	-	-	-	-	-	-	-	18,44	0	-	-
Eylül	19,99	0	50,69	0	-	-	-	-	-	-	-	24,87	0	-	-
Ekim	15,25	0	51,31	0	-	-	-	-	-	-	-	27,31	0	-	-
Kasım	12,05	0	46,60	0	-	-	-	-	-	-	-	21,07	0	-	-
Aralık	13,65	0	30,45	0	-	-	-	-	-	-	-	28,68	0	-	-

Trafikte Seyreden Motorlu Kara Taşıtlarından Kaynaklanan Egzoz Gazı Emisyonlarının Kontrolüne Dair Yönetmelik kapsamında, Kütahya İl Müdürlüğüne yürütülen çalışmalar dahilinde; egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, 2013 yılı itibarıyla, 11 firmaya Yetki Belgesi verilmiştir. Bu istasyonlar vasıtası ile 2013 yılı sonu itibarı ile 55.258 adet egzoz emisyon pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kütahya ilinde içme ve kullanma suyu olarak 36,9 hm³/yıl, sulama suyunda 57,7 hm³/yıl, endüstriyel su temini olarak 13,0 hm³/yıl yeraltı suyu kullanılmaktadır. Kütahya şehrinin içme suyu ihtiyacının çok büyük bir kısmı Porsuk kaynağından bir kısmı ise Aksu membaından karşılanmaktadır. Mevcut su kaynakları 2043 yılı nüfusuna göre ihtiyacı karşılayacak düzeyde olup herhangi bir ilave su kaynağına ihtiyaç duyulmayacaktır. İl genelinde sanayinin kullandığı sular genellikle yeraltı sularından sağlanmaktadır.

Tavaslı İlçesi, Orhaneli (Kocasu) Çayı üzerinde kurulu olan ve 9 m³/sn su kullanılarak 2,19 MW kurulu güç ile çalışan ve Gediz Kayaköyde yer altı suyu kullanılarak 2.560 kW üretim işletme kapasitesi iki adet hidroelektrik santrali mevcuttur. Kütahya ilinde yapımı devam eden 1 adet ve yapılması planlanan 3 adet HES projesi mevcuttur.

Kütahya'daki kanalizasyon şebekesinin toplam uzunluğu 474,443 metreye ulaşmaktadır. 2010 yılı itibariyle nüfusun %100'ü kanalizasyon şebekesinden yararlanmaktadır. Kütahya merkezde ilk aşama yapılması gereken kanalizasyon inşaatı bulunmamaktadır.

Çizelge 441 – Kütahya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (m ³ /gün)
Kütahya Belediyesi AAT	İleri Arıtma	53.136	40
Gediz Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	4.200	
Hasanlar Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	300	
Tunçbilek Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik atıksu arıtma tesisi		
Domanıç Belediyesi	Fiziksel Biyolojik atıksu arıtma tesisi deneme çalışmaları yapmaktadır.		

Kütahya ilinde, Kütahya, Gediz, Hasanlar, Tunçbilek Belediye Başkanlıklarının atıksu arıtma tesisleri bulunmaktadır. Domanıç Belediye Başkanlığı'nın arıtma tesisi inşa edilmektedir. Simav Belediyesi ile Çavdarhisar Belediyesi'nin arıtma tesisine ait İller Bankası Projeleri devam etmektedir. Gediz Belediye Başkanlığı'nın arıtma tesisi İller Bankası tarafından revize yapım işi ihale aşamasındadır. 227.775 nüfusa hizmet veren Kütahya Belediyesi atıksu arıtma tesisinin kapasitesi 53.136 ton/gün olup ileri arıtma ile 0,57 m³/sn arıtılan su porsuk nehrine deşarj edilmektedir.

Kütahya ili sınırları içinde işletmede olan Kütahya 1. Organize Sanayi Bölgesi'nin atıksu arıtma tesisi inşaat aşamasındadır. Organize Sanayi Bölgesinden kaynaklanan atıksular Kütahya Belediyesi'nin kanalizasyonuna deşarj edilmektedir. Gediz OSB'nin atık su arıtma tesisi ise proje aşamasındadır. İl sınırları içinde bulunan sanayi tesislerinden 28 adedinde atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

İl merkezinde atık suların tamamına yakını arıtma tesisinde arıtılmaktadır. İl merkezinde Eskişehir yolu istikametinde bulunan sanayi tesislerinin atıksuları, Belediye Arıtma Tesisinden çıkan sular ve yan kollardan gelen yerleşimlerin atıksuları Porsuk çayı sularının kirlenmesine ve Porsuk Baraj Gölünde su kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.

Kütahya atıksu arıtma tesisinde oluşan biyolojik çamurun santrifüj dekantörlerin girişindeki kuru madde içeriği %1,5-2 olup dekantör çıkışında %20-24 kuru madde halinde yaklaşık 30.000 kg/gün çamur çıkmaktadır. Çıkan çamur belli bir kuruluk seviyesine getirilerek Kütahya İli Katı Atık Birliği Düzenli Depolama Tesisinde gömülerek bertaraf edilmektedir.

Ayrıca Gediz Nehrinin, Susurluk Çayının başlangıç havzasında bulunan su kaynakları yönünden son derece zengindir. Ancak bu durum su kaynaklarının bolluğu yanında mevcut kaynakların koruma kullanma dengesinin sağlanması bu kaynakların kirlenmesinin önlenmesi için gerekli çalışmaların yapılmasını ve koruyucu tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır.

İlde Eskişehir içme ve kullanma suyu kaynağı olarak kullanılan Porsuk Barajının Korunması ve Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği 17, 18, 19 ve 20. Maddedeki koruma alanlarında Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından Özel Hüküm Belirleme çalışmaları için taslak Özel Hükümler ilan edilmiştir. İle bağlı ilçelerde atıksu arıtma tesisi

olmayan belediyeler atıksu arıtma tesislerini biran önce kurup hayata geçirilmesi için iş termin planları doğrultusunda çalışmalarını devam ettirmektedir. Bunlardan büyük bir bölümünde proje onayları gerçekleşmiş, yer seçimleri yapılmış durumdadır. Bazı belde belediyeleri atık su arıtma tesisi inşaatına başlama aşamasındadır.

3. Atık

Kütahya Merkezinde nüfus 2013 yılı itibariyle yaklaşık 230.000 olup kişi başına düşen günlük atık miktarı yaz ayı ortalaması 0,940 kg/kişi/gün, kış ayı ortalaması 0,978 kg/kişi'dir.

İl bazında 2012 yılında faaliyet gösteren 3 adet ambalaj atığı toplama ayırma merkezi, 3 adet ambalaj geri dönüşüm tesisi, 1 adet atık yağ geri dönüşüm tesisi, 1 adet kümes ve ahır gübrelerinin geri kazanılması ile ilgili tesis, 1 adet hurda aküden kurşun geri kazanım tesisi, 2 adet ömrünü tamamlamış araçların geçici depolama tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 442 – Kütahya ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	3
Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4
Geri Kazanım Tesisi Sayısı	2

İlde merkez ilçe, Perli köyü sınırları 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi mevcuttur. Sızıntı suyunun su ve toprak kaynaklarına doğrudan etkilerini önlemek için sızıntı suyu dengeleme havuzunda toplanıp, saha içerisinde ön arıtmaya tabi tutulup gerekli deşarj standartlarına ulaştıktan sonra Kütahya Atıksu Arıtma Tesisine aktarılarak bertaraf edilecektir. Ayrıca belediye arıtma tesisinden arıtma çamurları ile sanayi tesislerinin arıtma çamurlarının bertaraf edilmesi de önemli problemler arasında yer almaktadır.

Sanayi tesislerinden kaynaklanan tehlikeli atıkların bertaraf edileceği bir tesis olmaması oluşan tehlikeli atıkların uzun süreler geçici depolama yapılarak bekletilmesi sonucunu doğurmaktadır.

İlde 2012 yılında toplam 3.749 ton tehlikeli atık, 2013 yılında toplam 11.878 ton tehlikeli atık oluşmuş olup, 2012 yılında oluşan tehlikeli atıkların 2.924 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine 825 tonu ise lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir. 2013 yılında oluşan tehlikeli atıkların 9.668 tonu lisanslı geri kazanım tesislerine, 2.210 tonu lisanslı bertaraf tesislerine gönderilmiştir.

Kütahya ilinde bulunan tesislerden 2013 yılında 25.792 ton endüstriyel yağ, 436.287 ton atık motor yağı oluşmuştur. İlde bulunan bir adet lisanslı atık yağ geri kazanım firmasında 2013 yılında 213 ton geri kazanım yapılmıştır. İlde bulunan bir adet lisanslı atık yağ geri kazanım firmasında 2013 yılında 213 ton miktarında kalıp yağı + harman yağı + jüt yağı geri, kazanıldığı bildirilmiştir.

2013 yılında 31.662 ton atık akü toplanmış olup ilde bulunan bir adet atık akü geri kazanım tesisinin kapasitesi 51.725 ton/yıl olup, 2013 yılında toplanan atık akülerin %65'i söz konusu tesiste işlenmiştir. Geri kazanım tesisinde 2013 yılında 22.336 ton külçe kurşun, 1.991 ton plastik, 5.081 ton cüruf, 12.000 ton asitli su nötralize edilerek geri kazanılmıştır. İlde 2013 yılında 3.500 kg atık pil toplanmıştır.

Kütahya il müdürlüğüne 2013 yılında gönderilen UATF formları değerlendirilmesi sonucunda 2013 yılında ildeki tesislerde oluşan toplam 106.560 ton Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin lisanslı geri kazanım tesislerine nakledildiği tespit edilmiştir.

Tunçbilek Termik Santralinde 2012 yılında oluşan kül- cüruf atıklarından, 182.017,8 ton uçucu kül Tunçkül ve Akçim firmalarına satılmıştır, 444.655 ton kül-cüruf atığı ise kül dağına depolanmıştır. Çelikler Seyitömer Termik Santralinde Kazan altına dökülen cüruf lar ise; içi su dolu kazan altı teknelerinde soğutulmuş paletli çıkarıcılar vasıtası ile bantlara dökülür ve cüruf silolarına iletilir ve sulu sistemle taşınarak İşletmenin Kül Barajında depolanmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 1 adet milli park (Başkomutan Tarihi Milli Parkı-Dumlupınar Bölümü), 1 adet de tabiat anıtı (Mızık Çamı), 2 adet tabiatı koruma alanı (Vakıf Çamlığı, Kaşalıcı), 2 adet tabiat parkı (Çamlıca ve Enne Barajı Tabiat Parkı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla Başkomutan Tarihi Milli Parkı 18.334 ha, Mızık Çamı 0,5 ha, Vakıf Çamlığı 685 ha ve Kaşalıcı 134 ha, Çamlıca Tabiat parkı 35 ha, Enne Tabiat Parkı 47,2 ha büyüklüktedir.

Kütahya'da dört adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmaktadır. Bunlar: Tavşanlı ilçesinde Çatak Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Merkez ilçede Türkmenbaba Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Altıntaş ilçesinde Altıntaş Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Dursunbey-Simav ilçelerinde Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahasıdır.

Kütahya'nın durumu ise bu bitki çeşitliliği arasında ayrı bir özellik taşımaktadır. Kütahya'da 40 familyaya ait 285 civarında endemik tür mevcuttur. Tavşanlı ilçesi Vakıf Köy civarında ehrami karaçam (Pinus nigra ssp.var. pyramidata) ve Domaniç ilçesi civarı ile Tavşanlı Kozluca Köyü çevresinde bulunan top çam , ebe çamı adlarıyla nitelenen (pinus niğra,ssp, pallasiana şeneriana) olmak üzere Murat Dağı'nda yetişen 15 endemik tür olduğu bilinmektedir. Kütahya yöresinde ortalama 1.500 civarında bitki türü tespit edilmiştir. Karaçam, kızılçam, kayın, meşe, ardıç, karışık orman, sedir, kızılağaç, kestane, kavak, köknar ağaçları bulunmaktadır. Bozkır bitkileri içerisinde gelincik, yavşan, kuzukulağı, çoban çantası, aslanagzı gibi doğal bitkiler bulunmaktadır.

Kütahya da tarımda kullanılan pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin biyolojik çeşitlilik ve step ekosistemleri üzerine olumsuz etkileri bulunmaktadır. Çil keklik sayısında bu yüzden gözle görülür bir azalma meydana gelmiştir. Pestisitlerin ve kimyasal gübrelerin yanında kaçak avcılık ve anız yakma da biyolojik çeşitlilik üzerindeki en büyük tehlikelerdir.

5. Arazi Kullanımı

İlin içinde bulunduğu Manisa-Kütahya-İzmir alt planlama bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 22.09.2010 tarihinde plan değişiklikleri onaylanmıştır. Fakat Manisa Kütahya İzmir Çevre Düzeni Planı iptal edilmiştir.

Çizelge 443 – Kütahya ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	346.354	29,17
Su Kütlesi	1.237	0,10
Orman	612.607	51,59
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	33.142	2,79
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer	194.160	16,35

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 444 – Kütahya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kütahya ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atk Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	46	3	15	7	3	0	0	75
ÇED Olumlu Kararı	4	2	0	0	2	0	0	8

Çizelge 445 – Kütahya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kütahya ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	12	14
Çevre İzni Belgesi	1	23	24
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	0	3
TOPLAM	6	35	41

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 446 – Kütahya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	12	7	12	5	16	1	5	46	25	75
Ani (Plansız) Denetimler	0	12	12	0	4	0	0	7	21	55
Genel Toplam	12	19	24	5	20	1	5	53	46	130

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	4	3.368,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
14	0,00

Çizelge 447 – Kütahya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kütahya ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	203.180	447.004	0	0	92.423	0	742.607
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	5	4	0	0	3	0	12

Malatya

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Malatya ilinde 2006 yılından itibaren konutlarda ve sanayide doğalgaz kullanımının başlaması ile kömür kullanımında gözle görülür oranda azalmalar olmuştur. 2006 yılında 201.707 m³ doğalgaz kullanımı var iken bu sayı 2013 yılında bu miktar 96.070.719 m³'e çıkmıştır. 2007 yılından itibaren de sanayi tesisleri, resmi kurumlar ve ticarethanelerde doğalgaz kullanılmaya başlanılmıştır. Malatya ilinde 2013 yılında sanayi tesislerinin doğal gaz kullanım miktarı 12.779.227 m³'e ulaşmıştır.

2013 yılında Malatya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 448'de verilmektedir.

Çizelge 448 – Malatya ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	ÇÖŞNÜK	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	0	107	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	0	89	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	5	0	86	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	74	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	13	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	15	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	71	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	24	0	61	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 2013 yılında 2 firmaya emisyon ölçüm yetkisi verilmiş olup, toplamda 12 firmanın yetkisi bulunmaktadır. 47.081 adet te egzoz emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

Malatya Belediyesi tarafından Malatya için Stratejik Gürültü haritasının oluşturulması ihalesi 14.01.2013 tarihinde yapılmış olup saha çalışmaları MAM-Tübitak tarafından devam etmektedir. 2014 yılında tarafından Malatya için Stratejik Gürültü haritasının tamamlanması planlanmaktadır.

İlde trafikten kaynaklı hava kirliliğine önlemeye yönelik olarak, 2013 yılında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ve Emniyet Müdürlüğü'nün işbirliği ile trafikteki araçların egzoz emisyonlarının hava kirliliğine ve çevreye olan etkilerini en alt düzeye indirilmesi amacı ile sık sık denetimler yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Malatya merkezi ve 10 belediyenin içme suyu ihtiyacı, Malatya'ya 22 km uzaklıktaki Gündüzbey-Pınarbaşı membasından temin edilmektedir. Gündüzbey Kozluk mevkiinde bulunan su kaynağı Malatya Belediyesi tarafından yaklaşık olarak 1935'den beri kullanılmaktadır. Kaptaj tesisimizde herhangi bir içme suyu arıtması yapılmadan sadece klorlama ile şehrimize su verilmektedir. Kaptaj tesislerinden çıkan temiz içmesuyu Gündüzbey, Yeşilyurt, Yakınca, Bostanbaşı, Malatya Merkez, Topsöğüt, Dilek, Hanımınçiftliği, Battalgazi, Hatunsuyu, Hasırcılar olmak üzere 2 ilçe ve 8 beldeye ulaşır. Yaklaşık olarak 2.000 lt/sn debiye sahiptir. TUİK verilerine göre ilde 2012 yılında 34.357.059 m³ su dağıtımı yapılmıştır. İlde 2012 yılında 633.326 kişiye içme suyu ve kullanma suyu hizmeti verilmiştir.

Şehrin kanalizasyon hatları şehir içinde kapalı boru sistemiyle toplanıp, doğu, batı ve merkez olmak üzere 3 adet kolektör hattına bağlanarak atık su arıtma tesisine deşarj edilmektedir. 2013 yılı itibarıyla şehir nüfusunun %95'i kanalizasyon hizmetinden, %78'i de atık su arıtma tesisi hizmetinden yararlanmaktadır.

Malatya Atık Su Arıtma Tesisi 2030 yılında 1.200.000 eşdeğer nüfusa hitap edecek şekilde planlanmıştır. Tesis 15.10.2004 yılından beri faaliyettedir. Tesisin kapasitesi 133.629 m³/gün, hizmet verdiği nüfus 720.000 kişidir. Belediyesinin arıtma tesisi atıksuyu arıttıktan sonra Karakaya Baraj Gölüne deşarj edilmektedir. İlin Hekimhan ilçesi Güzelyurt Beldesinde 2.721 kişilik nüfusa hizmet edecek atıksu arıtma tesisinin inşaat çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 449 – Malatya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Malatya Belediyesi	Fiziksel ve biyolojik arıtma	133.629	29.676
Güzelyurt Belediyesi	İnşaat		

İlde 2 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) vardır. Bunlardan 2 OSB'nin de arıtma tesisi mevcut olup ayrı ayrı günlük 24.000 m³ kapasite ile çalışmaktadır.

3. Atık

Malatya ilinde Malatya Belediyeler Birliği tarafından 22.08.2011 tarihinde ihalesi yapılan Katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesisi 1.etap inşaatı tamamlanmıştır. Malatya-Elazığ yolu 25. km Kapıkaya Köyünün kuzeyinde bulunan 52,82 hektarlık bölgede bulunan tesisin 5 Haziran Dünya Çevre Gününde açılışı yapılmıştır. Bu tesiste çöp sızıntı suyu arıtma tesisi mevcut olup sızıntı sularının yer altı suyuna zarar vermemesi için gerekli tedbirler alınmıştır.

Çizelge 450 – Malatya ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

Malatya Belediyesi Mevcut Katı Atık Depolama Alanının Rehabilitasyonu ve Çıkan Metan Gazının Kullanılarak Elektrik Enerjisi Elde Edilmesi Projesi ile Malatya Belediyesine ait Malatya-Elazığ Karayolu üzerinde ve şehir merkezine 13 km mesafede Orduzu Yassitepe ile Karamıldan Tepeleri arasında bulunan mevcut katı atık depolama alanında oluşan metan gazının kollektör sistemiyle toplanarak elektrik enerjisine dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

Bu alana yaklaşık 30 yıldır çöp dökülmektedir. Bu alan çevre literatüründe vahşi depolama diye tabir edilen bir yapıya sahiptir. Sahada yapılan analizler sonucunda yaklaşık 1 MW enerji potansiyeli olduğu anlaşılmıştır. Sahada yapılan metan gazı rezervleri de göz önüne alındığında yaklaşık 16 yıl süre ile bu sahadan enerji üretilmesi planlanmaktadır. Bu proje ile sadece elektrik elde edilmesinden daha önemli olan; mevcut alanın rehabilitasyonu, kötü kokuların bitirilmesi ve metan gazından dolayı oluşan yangınların bitirilmesi hedefi gerçekleştirilmiştir.

İlde hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları için mevcut katı atık sahasında yer belirlenmiş olup bu alana atıklar yönlendirilmektedir. İlde 2013 yılında 700.000 m³, 2014 yılında da 1.153.450 m³ hafriyat toprağı toplanmıştır.

Malatya Belediyesi sınırları içerisinde ambalaj atıklarının toplanması konusunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığından lisanslı iki firma ile Malatya Belediyesi arasında protokol imzalanmıştır. İlde 2013 yılında 106.203,68 kg ambalaj toplanmıştır. Geri dönüştürülen ambalaj miktarı da (kağıt, karton, plastik) 1.035,68 kg'dır.

Malatya ilinde lisans almış atk yağ geri kazanım tesisi olarak 1 firma bulunmaktadır. Malatya ilinde 396.460 ton atk yağ geri kazanılmış, 295.891 ton atk yağın da nihai bertarafı sağlanmıştır. Malatya ilinde 2013 yılında 27.302 ton atk motor yağı, 10.783 ton da atk sanayi yağı toplanmıştır.

Malatya'da 2013 yılından önce bitkisel atk yağların toplanması yönünde bir çalışma olmadığı için bitkisel atk yağlar ilde toplanmıyordu. 2013 yılının Mayıs ayında bir firma geçici depolama için izin almıştır. Malatya Belediyesi bu firma ile Bitkisel Atk Yağların Kaynağında ayrı toplanması ile ilgili olarak protokol imzalamış olup sahada çalışmalar devam etmektedir. 2013 yılında Malatya'da 29.599 kg bitkisel atk yağ toplanmıştır.

Malatya ilinde 2013 yılında 25.830 kg atk akümülatör, 3.165 kg atk pil toplanmıştır.

Malatya ilinde bir firma Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği kapsamında geçici depolama alanı için gerekli izinleri almıştır. Bu firma tarafından 2012 yılında 162.870 kg, 2013 yılında da 123.470 kg ÖTL toplanmıştır. Malatya ilinde ömrünü tamamlamış lastiklerin (ÖTL) geri kazanılması ve bertarafına ilişkin tesis olmadığı için, toplayıcı firma il dışından anlaştığı lisanslı bir firmaya ÖTL toplayarak göndermektedir.

Şehir merkezine 8. km mesafede Orduzu Yassitepe ile Karamıldan Tepeleri arasında bulunan katı atk depolama sahasında belirlenen alanda 2011 Ocak ayında inşaatına başlanan Kasım 2011 de faaliyete geçen tıbbi atk sterilizasyon tesisi saat'te 1,5 ton tıbbi atığı sterilize edecek kapasiteye sahiptir. İlin Merkez ve İlçelerindeki sağlık kuruluşlarından günlük oluşan yaklaşık 3,5-4 ton tıbbi atığın sterilizasyonunu gerçekleştirmektedir. Tıbbi atıkların sağlık kuruluşlarından toplanması, taşınması ve bertarafı işinde ikisi teknik personel olmak üzere toplam 15 kişi görev yapmaktadır. Ayrıca tıbbi atıkların toplanması ve taşınması işinde 3 adet lisanslı araç çalışmaktadır. 2013 yılında Malatya'da 1.020.854 kg tıbbi atk toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Malatya ili, nesli bölgesel ölçekte tehlike altında olan 9 kelebek türüne ev sahipliği yapar. Bu türlerden Malatya kelebeği {*Polyommatus dama*} nokta endemiği özelliğinde olup bu yerin dünya üzerinde yaşamaya devam ettiği tek bölge kubbe dağıdır. Malatya ili kuşlar açısından da önemli bir bölge olup burada küçük kerkenez (*Faico naumannii*) ve küçük akbaba {*Neophron percnopterus*} üremektedir. Malatya aynı zamanda Türkiye'ye endemik yünlü yediuyurun {*Dryomys laniger*} Türkiye'deki yaşam alanlarından biridir. Malatya ili kubbe dağı benekli semenderin dar ve kopuk yayılışı alttürü *Neurergus strauchii barani* için büyük önem taşımaktadır. Nesli dünya ölçeğinde tehlike altındaki bu gösterişli semender türü alandaki bayrak türlerden biridir.

Flora açısından Türkiye'de doğal yayılışı olan tüm türlere bakıldığında Malatya ve ilçelerine ait isim taşıyan 9 tür bulunmaktadır. Bu türler; *Lotus malataicus*, *Hypericum malatyanum*, *Alopecurus utriculatus* subsp: *malatyaensis*, *Ornithogalum malatyanum*, *Verbascum melitenense*, *Echinops melitenensis*, *Astragalus malatyaensis*, *Astragalus melitenensis* ve *Astragalus darendensis*'tir.

İlde yapılan bir çalışmada (Davis ve ark., 1965-1985, 1988, Güner ve ark., 2000, Yıldız ve ark., 2004, Aktoklu, 1996, Arabacı ve Yıldız, 2004, Mutlu ve Aksoy, 2007, Karakuş 2009, Özhatay ve ark., 1999; Özhatay ve Kültür, 2006; Özhatay ve ark. 2009; Özhatay ve ark. 2011) toplam 1.777 bitki türü bulunduğu tespit edilmiştir. Alan florasında 8 tür *Pteridophyta* diviziyosuna, 1.769 tür ise *Spermatophyta* diviziyosuna aittir. *Gymnospermae* altdiviziyosu 17 türe, *Angiospermae* altdiviziyosu 1.752 türe sahiptir. *Angiospermler*den 1.473 tür. *Dicotyledone* ve 279 tür *Monocotyledone* sınıfına aittir. Bu türlerin 330 tanesi endemiktir. Endemizm oranı ise % 18,30'dur.

İlde, 8 doğal sit alanı bulunmaktadır. Bunlar: Arapgir ilçesindeki Kozluk Çayı Kanyonu, Darendede ilçesindeki Doğal Akvaryum (Tohma Çayı Doğal Vadisi, Gürpınar Şelalesi (Gürpınar Köyü), Ayvalık Kanyonu (Ayvalı – Peteklik arası), Ozan Kanyonu (Fışkırık – Karakaya Arası), Doğanşehir ilçesindeki Erkenek Karanlık Dere Kanyonu (Erkenek Tünel Bitimi), Melet Deresi Vadisi (Gönene – Eskiköy), Pütürge ilçesindeki Hayderan – Karapınar Suyu (Büyüköz Köyü) Doğal Sit Alanıdır.

Ayrıca İlde merkez Dilek Meydanı Cami Önünde Çınar Ağacı, merkez Orduzu Beldesinde Battalgazi Çınar Ağacı ve Pütürge ilçesinde Pütürge Çınar Ağacı olmak üzere 3 tane anıt ağaç bulunmaktadır.

İlde Pütürge İlçesi, Tepehan Beldesinde Tepehan Mesire Yeri 2007 yılında hizmete açılmış olup, günlük 250 kişiye hizmet verebilecek kapasiteye sahiptir. İl Orduzu Beldesinde 38,69 ha büyüklüğündeki alan, bünyesinde taşıdığı doğal ve kültürel değerleri ile ülkenin ender sahalarından olup, halkın dinlenme ve eğlenmesi amacıyla, Turgut Özal Tabiat Parkı olarak tescil edilmiştir.

Ülkemizdeki nesli tehlike altında olan yaban hayvanlarının doğal ortamda üretilmesi amacıyla Hekimhan İlçesi Yağca Köyü sınırları içerisinde, 70 ha alanda kafes tel ile çevrili Yaban Koyunu Geyik ve Dağ Keçisi Üretim İstasyonu kurulmuştur.

İlde Yaban Hayatı Koruma Sahaları bulunmamakla birlikte 3 tane Yaban Hayvanı Yerleştirme sahası bulunmaktadır. Bunlar Merkeze bağlı Pelitli Köyü, Merkeze bağlı Konak Beldesi ve Doğanşehir İlçesi Sürgü Beldesindedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 451 – Malatya ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	425.450	35,74
Su Kütlesi	18.022	1,52
Orman	149.128	12,52
Sulak Alan	243	0,02
Çayır ve Mera	580.423	48,77
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	16.929	1,43

İle ait çevre düzeni planı ile ilgili olarak; Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Bakanlık Makamı'nın 07.09.2012 tarih ve 14096 sayılı Olur'u ile onaylanmış, Malatya Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ilan panosunda 01.10.2012 tarihinde askıya çıkarılmış, 31.10.2012 tarihinde askıdan indirilmiştir. Söz konusu plana yapılan itirazlar neticesinde 2 kez daha askı süreci gerçekleşmiş olup, en son 28.10.2013 tarihinde 30 (otuz) gün süreyle askıya çıkarılmış, 27.11.2013 tarihinde askıdan indirilmiş olup Çevre Düzeni Planına ilişkin itirazlar Bakanlığımıza iletilmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 452 – Malatya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Malatya ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	30	1	2	9	2	0	4	48
ÇED Olumlu Kararı	2	6	1	0	0	0	0	9

Çizelge 453 – Malatya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Malatya ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	72	73
Çevre İzni Belgesi	1	24	25
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	2	2
TOPLAM	2	98	100

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 454 – Malatya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Malatya ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	ÇED	Diğer	Toplam
Planlı denetimler	20	33	11	13	3	0	3	1	0	69
Ani (Plansız) Denetimler	0	77	33	8	6	0	1	7	53	134
Genel Toplam	0	110	44	21	9	0	4	8	53	203

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	11	9.262,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1.451	0,00

Çizelge 455 – Malatya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Malatya ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	1.860	40.636	121.908	0	0	84.645	13.538	262.587
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	1	1	0	0	6	1	10

Malatya ilinde 2013 yılı itibari ile tekstil sektöründe iki firmaya ÇED Gerekli Değildir kararı alınmadan faaliyetine devam ettiği için faaliyeti durdurma kararı verilmiştir.

Manisa

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Manisa ilinde 2013 yılında kullanılan doğalgaz miktarı konutlarda 73.542.241 m³, sanayide ise 472.771.549 m³tür. 2013 yılında Manisa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 456'da verilmektedir.

Çizelge 456 – Manisa ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	27	0	83	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	20	0	67	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	16	0	68	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	17	0	72	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	17	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	-	-	82	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	82	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	95	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	0	115	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	38	0	187	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

SOMA	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	69	0	88	11	1902	0	16	0	65	0	80	0	77	0
Şubat	78	0	102	15	213	0	14	0	63	0	77	0	64	0
Mart	44	0	84	8	51	0	13	0	62	0	75	0	60	0
Nisan	21	0	55	1	1077	0	11	0	61	0	72	0	57	0
Mayıs	10	0	59	4	529	0	10	0	60	0	70	0	74	0
Haziran	11	0	53	0	928	0	10	0	60	0	70	0	77	0
Temmuz	13	0	50	0	995	0	10	0	59	0	70	0	80	0
Ağustos	13	0	60	2	1052	0	10	0	60	0	70	0	84	0
Eylül	17	0	81	8	1085	0	10	0	60	0	70	0	-	-
Ekim	11	0	100	14	1336	0	10	0	60	0	70	0	-	-
Kasım	29	0	134	10	1585	0	10	0	60	0	70	0	-	-
Aralık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Manisa ilinde 2013 yılı sonu itibariyle 477.113 adet trafiğe kayıtlı araç bulunmakta olup, ilde Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü Yönetmeliğinde belirtilen teknik şartları sağlayan yetkilendirilmiş 21 adet Sabit İstasyon tarafından egzoz gazı emisyon ölçümleri sürdürülmektedir. 2013 yılı sonu itibariyle il genelinde 143.852 adet araçta egzoz gazı emisyon ölçümü yapılmıştır.

Manisa ili rüzgâr enerjisi açısından da oldukça verimli bir konumda bulunmaktadır. Bu kapsamda özellikle son yıllarda ilde çok sayıda rüzgâr enerjisi santrali kurulmuş bir o kadarının da inşaat çalışmaları halen sürdürülmektedir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Manisa ilinde içme ve kullanma sularının büyük bir kısmı yeraltı kaynaklarından elde edilmektedir. Bunu kaynak ve baraj suları izlemekte ve çok az miktarda da akarsulardan kullanılmaktadır. 2012 verilerine göre Manisa'da kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %94 olmuştur.

Manisa, Horozköy Mağrabahçe mevkiinde 114 dönüm alana kurulu bulunan Manisa Eysel Atıksu Arıtma Tesisinin Şubat 1993'de geçici kabulü, Haziran 1994'te kesin kabulü yapılarak işletmeye alınmıştır. Haziran 1994 yılından itibaren tesis Manisa Belediyesi tarafından işletilmektedir. 31.000 m³/gün atıksu arıtma kapasitesinde olan tesis, kaba ızgara, ince ızgara (mekanik ızgara), kum tutucu, ön ve son çökeltim havuzları, biyolojik arıtma (damlatmalı filtre) aerobik çamur stabilizasyon havuzları ve çamur kurutma yataklarından oluşmaktadır.

Manisa Eysel Atıksu Arıtma Tesisi düzenli olarak işletilmesi sonucu, yapılan tüm kontrollerde Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliğine uygun arıtma yapıldığı tespit edilmiş olup, tesisin "Deşarj İzin Belgesi" ve "Arıtma Tesisi Belgesi" mevcuttur. Ayrıca Arıtma Tesisi bünyesinde oluşturulan tesisin giriş ve çıkış suyunda BOI, KOI, AKM, pH parametreleri düzenli olarak analiz edilmektedir.

Çizelge 457 – Manisa ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Manisa Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	31.000	250 m ³ /gün sulu çamur
Ahmetli Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	3.912	292
Alaşehir Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	18.360	(680)
Akhisar Belediyesi (Yeni arıtma) AAT	Fiziksel - Biyolojik	30.544	Yeni devreye girdi. 30 ton/gün
Gölmarmara Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	2.088	(468) 15
Kula Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	İnşaat aşamasında	
Salihli Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	İnşaat aşamasında	
Turgutlu Belediyesi AAT	Fiziksel - Biyolojik	Proje aşamasında	

Manisa Atıksu Arıtma Tesisinde arıtılmış olan su bir deşarj hattı ile Gediz'e verilmektedir. Oluşan çamur ise önce çamur stabilizasyon havuzuna alınarak 11 gün süre ile havalandırılarak stabilize edilmektedir. Ön ve son çökeltimde oluşan çamur miktarı 300 m³/gün'dür. Manisa Eysel Atıksu Arıtma Tesisinde stabilize edilen çamur boyutları 50x10 olan 32 adet çamur kurutma yatağına alınarak su içeriğinin filtrasyon ile azaltılması sağlanmaktadır. Yaz sezonunda kurutulan çamur, yataklardan boşaltılarak pamuk üretimi yapan çiftçilere satılmaktadır.

Masia Organize Sanayi Bölgesinde 21.500 ton/gün kapasiteli (biyolojik+kimyasal) atık su arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Manisa ili sınırları içerisinde; 220-260 ton/gün evsel atık, 75-120 ton/gün endüstriyel atık, 15-25 ton/gün Manisa Organize Sanayi Bölgesinden kaynaklanan evsel atık oluşmaktadır. Şahindere Kırtık Mevkiinde bulunan düzensiz katı atık depolama alanında katı atıkların bertarafı gerçekleştirilmektedir (Manisa Belediye Başkanlığı, 2013).

İl Özel İdaresi, Manisa-Merkez, Saruhanlı ilçe ve Belde Belediyeleri'nin oluşturduğu MAÇEB Çevre Hizmetleri Birliği kurulmuş ve birlik Bakanlar Kurulu'nun 24.11.2010 tarih ve 1064 sayılı kararı ile onanarak tüzel kişilik kazanmıştır. İlin düzenli katı atık tesisi için Develi Köyü seçilmiş fakat seçim yargıya taşınmıştır. ÇED Olumlu Kararı bulunan projede; kompost tesisi, mekanik biyolojik ayrıştırma tesisi ve ambalaj atığı ayrıştırma tesisi eklenmesi ve lot seviyeleri ile sayılarının değiştirilmesi yönündeki revizyon projesinin ÇED süreci tamamlanmıştır.

Çizelge 458 – Manisa ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	39

Develi Köyündeki alan ile ilgili yargı sürecinin uzaması nedeniyle Manisa Belediyesince; Merkez İlçe Uzunburun ve Akgedik Köyleri civarında bulunan 60 ha' lık alternatif Katı Atık Düzenli Depolama Alanı ile ilgili olarak 29/06/2012 tarih ve 04 Nolu MÇK Kararı ile yer seçimi yapılmıştır. Ön Fizibilite Raporu 15.12.2012 tarihinde Bakanlığımızca onaylanmıştır. 01.04.2013 tarihinde ÇED süreci tamamlanmıştır.

İlin Soma ilçesinde 22x2=44 MW, 165X6=990 MW olup toplam 1.034 MW kurulu güce sahip, 8 üniteden oluşan; linyit kömürü ile çalışan termik santral mevcuttur. Yakılan kömürün küllerinin tamamı çevreyi kirletmeden şehre 4 km uzaklıktaki Ayıtlı Kül Barajına; su ile karıştırılarak hidrolik olarak pompalarla atılmaktadır. Açığa çıkan kimyasal atıklar nötrale sisteminde nötrale edildikten sonra kül barajında stoklanmaktadır. Açığa çıkan küllerin bir miktarı çimento fabrikalarında kullanılmak üzere satılmaktadır. Azda olsa ekonomiye katkısı sağlanmıştır. Soma Termik Santralinde oluşan cüruf-uçucu kül miktarı 1-4 ünitelerde 884.660,40 ton, 5-6 ünitelerde de 878.603,04 ton olmak üzere 1.763.263,44 ton'dur.

Tıbbi atıkların bertarafı konusunda gelişmiş ülkelerde uygulanan alternatif bertaraf teknolojilerinin ülkemizde de uygulanmasının önünü açan tıbbi atıkların kontrolü yönetmeliği uyarınca ilde tıbbi atıkların sterilize edilerek zararsız hale getirilmesi ile ilgili çalışmalar sonuçlandırılmış olup ilde tıbbi atık sterilizasyon tesisi kurulmuş ve faaliyete geçmiştir. 2013 yılında Manisa ili sınırları içindeki belediyelerde toplanan tıbbi atık miktarı 950,38 tondur.

İl bazında 8 adet lisanslı ambalaj atığı toplama-ayırma tesisi, 10 adet ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi, 3 adet ambalaj atığı geri dönüşüm – toplama ayırma lisanslı tesis bulunmaktadır.

İlde 6 adet lisanslı tehlikeli atık geri kazanım tesisi, 1 adet lisanslı atık akü geri kazanım tesisi, 1 adet bitkisel atık yağ geçici depolama alanı, 7 adet lisanslı Tehlikesiz İnert Atıkların Geri Kazanım tesisi ve 3 adet tehlikeli atık ara depolama tesisi bulunmaktadır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Manisa ilinde 4'ü alt seviye 2'si de üst seviye olmak üzere toplam 6 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı sonu itibarıyla il sınırları içerisinde 1 adet Milli Park (Spil Dağı Milli Parkı) 6.693,5 ha, 2 adet Tabiat Parkı (Mesir 12,1 ha ve Süreyya 4,85 ha), 1 adet Tabiat Anıtı (Kula Peri Bacaları 152 ha) bulunmakta olup, toplam ilde 6.862,45 ha korunan alan bulunmaktadır. İldeki toplam korunan alanlar ülkemiz toplamının %0,92'sini oluşturmaktadır. Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan 1 adet RAMSAR adayı sulak alan özelliği taşıyan 6.800,0 ha büyüklüğe sahip Marmara Gölü yer almaktadır.

Spil Dağı Milli Parkı: Yurdumuzun Ege Bölgesinde değişik jeolojik ve morfolojik bir yapıya sahip, flora bakımından birçok endemik bitki türlerini barındıran tarihi, arkeolojik ve mitolojik kalıntılara sahip, bilimsel araştırmalar yönünden olduğu kadar rekreasyon imkanları bakımından büyük değer taşıyan Spil Dağı; 22.04.1968 tarihinde Bakanlık oluru ile Milli Park olarak ilan edilmiş olup, Orman ve Su İşleri Doğa Koruma ve Milli Parklar 4. Bölge Müdürlüğü Spil Dağı Milli Park Müdürlüğü sorumluluğunda 6.694 ha büyüklüğünde bir Milli Parktır.

Arenaria sipylea (spil arenaryası), *Silene sipylea (spil nakıl çiçeği)*, *Achillea nobilis subsp. sipylea (spil ci-vanperçemi)*, *Cirsium sipyleum (spil diken)*, *Centaurea sipylea (spil peygamber diken)*, *Origanum sipyleum (spil mercanköşkü)*, *Tymus sipyleus (spil kekiği)* Spil Dağında ilk olarak tanımlanan ve Spil Dağı'nın ismi verilen endemik bitkilerdir. *Centaurea sipylea (spil peygamberdiken)*, *Tragopogon subacaulis (spil tekesakalı)*, *Alkanna areolata var. sublaevis (spil havacıvası)* dünyada sadece Spil Dağında bulunmaktadır. *Anemone coronaria (dağ lalesi)*, *Tulipa orphanidae (lale)*, *Tulipa sylvestris (sarı lale)*, *Paeonia mascula (şakayık)* Spil Dağı Milli Parkında yetişen ve ekonomik önem arz eden bitkilerdir.

Mesir Tabiat Parkı: Manisa Merkezde bulunan alan 12,1 hektar olup 13.04.2008 tarihinde Tabiat parkı ilan edilmiştir. Şu anda ateşsiz piknik amaçlı kullanılan 5,00 hektarlık bölümünün 3 hektarı yerli bitki türleri ile arboretum şeklinde ağaçlandırılmış olup, bu bölümde yaklaşık 92 adet değişik bitki türü dikimi yapılmıştır. Geven, zakkum, kekik v.b. bitkileri bulunmaktadır. Alanda göçmen kuşlardan sığırcık ile birlikte diğer değişik kuş türleri bulunmaktadır. Görülen kuş türleri; serçe, karga, kırlangıç, arıkuşu, belli başlı türler arasındadır.

Süreyya Tabiat Parkı: Manisa Merkezde bulunan alan 4,85 hektar olup 11.07.2011 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Alanın şu anda piknik amaçlı kullanılan bölümünün tamamı orman vasfında ve ağalık karakterizasyona sahiptir. Fıstık çamı, selvi ve çınar ağaçları ile kaplı olup yer yer zakkum çiçekleri mevcuttur.

Kula Peri Bacaları Tabiat Anıtı: Kula Peri Bacaları Tabiat Anıtı alanı; Kula Merkeze 16 km uzaklıkta Ankara-İzmir Ana Karayolu üzerinde Yurtbaşı Köyü (eski adı Davala) yakınında Burgaz Mevki'in de; Ana karayolu üzerinden Gediz 1 köprüsünü geçtikten yüz metre sonra sola kıvrılan yol ile başlayan Toplam 152 ha alanı kapsamaktadır. Tabiat Anıtı ilan edilen alan içerisinde toplam 37,5 ha alan da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Doğal Sit: Manisa ili merkez ve ilçelerinde toplam 9 adet doğal sit alanı bulunmakta, 3 adet doğal sit için de tespit çalışmaları devam etmektedir.

Merkezde; Toptepe, Mevlana Yolu ve Spil Dağı eteği, Ağlayan Kaya (Niobe),

Demirci İlçesinde; Söğütçük Köyü,

Salihli İlçesinde; Ormanlık Alanda fosil insan ayak izleri

Gördes İlçesinde; fosil insan ayak izleri,

Kula İlçesinde; Peribaca tipi doğal oluşumlar, Divlit Tepe civarı volkanik oluşumlar,

Selendi İlçesinde; anıt görünümlü kaya

Anıt Ağaç: Manisa ili merkez ve ilçelerinde 77 alanda anıt ağaç bulunmakta, 2 adet Anıt Ağaç tescil işlemi devam etmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 459 – Manisa ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	691.519,65	52,18
Su Kütlesi	12.517,73	0,94
Orman	594.325,16	44,85
Sulak Alan	395,93	0,03
Çayır ve Mera	-	-
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	26.525,75	2,00

Manisa iline ait onaylı Çevre Düzeni Planı bulunmamaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 460 – Manisa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Manisa ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	26	12	35	60	6	0	2	141
ÇED Olumlu Kararı	4	1	2	6	1	0	0	14

Çizelge 461 – Manisa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Manisa ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	10	65	75
Çevre İzni Belgesi	14	52	64
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	12	2	14
TOPLAM	36	119	155

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 462 – Manisa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Manisa ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	20	59	32	20	18	8	13	54	224
Ani (Plansız) Denetimler	0	172	281	88	152	17	65	210	880
Genel Toplam	20	231	313	108	170	25	78	264	1.104

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	1.684,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
20	0,00

Çizelge 463 – Manisa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Manisa ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	42.320	319.614	101.595	406.360	0	81.268	292.821	71.985	1.315.963
Uygulanan Ceza Sayısı	3	6	1	4	0	4	26	11	55

2013 yılında Manisa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 2872 sayılı Çevre Kanununun 15. Maddesi 3 bendi kapsamında ÇED Yönetmeliği kapsamında proje tanıtım dosyası hazırlanmaksızın başlanan 26 faaliyet hakkında faaliyet durdurma yaptırımı uygulanmıştır.

Kahramanmaraş

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Kahramanmaraş'ta konutlarda 67.833.159 m³, sanayide 2.382.762 m³, serbest tüketici olarak ta 62.318.409 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Kahramanmaraş ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 464'de verilmektedir.

Çizelge 464 – Kahramanmaraş ilinde 2013 yılında hava kirletici gazların ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	-	90	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	15	-	74	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	23	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	-	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	12	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	30	-	86	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	58	-	86	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	ELBİSTAN	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	30	-	93	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	20	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	15	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	21	-	58	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	23	-	53	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	25	-	59	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	33	-	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	41	-	132	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	58	-	104	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	76	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde 17 adet istasyona egzoz emisyonu ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, 2013 yılında 64.223 adet aracın egzoz emisyonu ölçülerek egzoz emisyon ölçüm pulu ile 23.463 adet egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kahramanmaraş ilinin merkez içme ve kullanma suyu Pınarbaşı Mevkiinde bulunan Büyükgöz, Kırkgöz ve Baharpınarı adı ile bilinen kaynak suları ve Kahramanmaraş Ovasında bulunan iki terfi merkezinden beslenmektedir. Pınarbaşı Mevkiindeki kaynak sularının bir kısmı cazibe ile diğer bir kısmı ise terfi vasıtası ile şebekeye verilmektedir. Kuyulardan 600 lt/sn ve Pınarbaşı Mevkiindeki su kaynaklarından ise 500 lt/sn olmak üzere toplam 1.100 lt/sn su temin edilmektedir. Şehrimizin şu andaki su ihtiyacı ise 2.000 lt/sn'dir. Mevcut içme suyu depolarının 77.365 m³ su toplama kapasitesi bulunmakta, şebeke uzunluğu ise 585,7 km'dir.

Aradaki içme suyu açığını kapatmak için, Merkez Belediyesince yaptırılan Andırın ilçe merkezinin 15 km doğusunda Gökgedik köyü sınırları içerisindeki 1.200 lt/sn debili, Karasu İsale Hattı çalışmaları sona ermiş olup şehre su dağıtımı yapılmıştır.

Kahramanmaraş İçmesuyu (Ayvalı) Projesi: Ayvalı Projesi, Kahramanmaraş ilinin 2040 yılına kadar olan içme, kullanma ve endüstriyel su ihtiyacını karşılamak için projelendirilmiştir. Proje kapsamında 1 adet baraj, 24.800 m uzunluğunda isale hattı ve arıtma tesisi bulunmaktadır. Söz konusu ünitelerin inşaatı tamamlanmış olup 17/05/2010 tarihinde Kahramanmaraş Belediyesi'ne devri gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş iline Ayvalı Barajından 26 hm³/yıl su sağlanmaktadır.

Kahramanmaraş Belediyesi evsel nitelikli atıksu arıtma tesisi için Merkez Pınarbaşı Köyü Sümbüllü Mevki-ndeki 242.683,38 m²'lik alan seçilmiş, Bakanlığımızın IPA Koordinasyon ve Uygulama Merkezine sunulmak üzere projenin 1. Etabını oluşturan ön fizibilite kapsamında bulunan A, B ve C Etapları tamamlanarak Belediyeye teslim edilmiştir. Kahramanmaraş Entegre Su Projesi toplam tahmini bütçesi yaklaşık 43 milyon avro olup AB Komisyonu tarafından IPA Fonları kapsamında %85 oranında karşılıksız hibe, geri kalan % 15'in, % 40'ı Bakanlığımızdan, % 60'ı da Belediye bütçesinden karşılanacaktır. Atıksu arıtma tesisi için "ÇED Olumlu Kararı" verilmiştir. Projenin fizibilite raporları için Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü'nden onay alınmıştır. Proje, Komisyon'a gönderilmiştir. Komisyon kararının akabinde, ilgili Belediye tarafından projenin anaerobik çamur çürütücü (Anaerobic Digestion) ilavesi yapılmış ve proje son halini alarak onaylanmıştır. Son halini alan projeyle ilgili ihale süreci başlamıştır.

Çizelge 465 – Kahramanmaraş ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

No	Belediye Adı	Nüfus	Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Mevcudiyeti	Durumu
1	Kahramanmaraş Belediyesi	428.724	AAT Mevcut Değildir.	Proje İhale Aşamasındadır. Çalışmalar Devam Ediyor.
2	Afşin Belediyesi	40.825	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
3	Andırın Belediyesi	7.915	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
4	Çağlayancerit Belediyesi	12.428	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
5	Ekinözü Belediyesi	5.483	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
6	Elbistan Belediyesi	85.642	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
7	Göksun Belediyesi	19.402	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
8	Nurhak Belediyesi	5.669	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
9	Pazarcık Belediyesi	28.713	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
10	Türkoğlu Belediyesi	14.274	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
11	Döngel Belediyesi	2.739	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
12	Fatih Belediyesi	5.161	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
13	Fatmalı Belediyesi	4.310	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
14	Kale Belediyesi	4.500	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.

Çizelge 465 – Kahramanmaraş ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

No	Belediye Adı	Nüfus	Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Mevcudiyeti	Durumu
15	Ilıca Belediyesi	2,722	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
16	Karadere Belediyesi	1.921	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
17	Kürtül Belediyesi	2.622	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
18	Önsen Belediyesi	4.095	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
19	Şahinkayası Belediyesi	3.469	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
20	Tekir Belediyesi	3.647	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
21	Baydemirli Belediyesi	3.566	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
22	Alemdar Belediyesi	1.068	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
23	Bakraç Belediyesi	1.509	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
24	Arıtış Belediyesi	6.029	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
25	Çobanbeyli Belediyesi	3.339	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
26	Esence Belediyesi	834	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
27	Altınelma Belediyesi	3.116	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
28	Büyüktatlı Belediyesi	1.930	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
29	Dağlıca Belediyesi	1.234	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
30	Düzbağ Belediyesi	6.032	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
31	Bozlar Belediyesi	2.169	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
32	Akbayır Belediyesi	1.670	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
33	Büyükyapalak Belediyesi	3.431	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
34	Demircilik Belediyesi	2.139	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
35	Doğan Belediyesi	3.624	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
36	Izgın Belediyesi	2.500	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
37	İğde Belediyesi	2.509	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
38	Karaelbistan Belediyesi	5.928	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.

Çizelge 465 – Kahramanmaraş ilinde kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

No	Belediye Adı	Nüfus	Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Mevcudiyeti	Durumu
39	Söğütlü Belediyesi	2.618	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
40	Bakış Belediyesi	2.392	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
41	Bozhöyük Belediyesi	1.473	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
42	Büyükkızılcık Belediyesi	5.227	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
43	Değirmendere Belediyesi	2.193	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
44	Çardak Belediyesi	1.847	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
45	Kanlıkavak Belediyesi	2.493	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
46	Taşoluk Belediyesi	1.383	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
47	Ericcek Belediyesi	3.297	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
48	Beyoğlu Belediyesi	8.251	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
49	Kılılı Belediyesi	5.799	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
50	Şekeroba Belediyesi	7.191	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
51	Yeşilyöre Belediyesi	3.869	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
52	Büyüknacar Belediyesi	2.498	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
53	Yumaklıcerit Belediyesi	2.410	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
54	Evri Belediyesi	3.149	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
55	Narlı Belediyesi	7.609	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
56	Geben Belediyesi	2.137	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.
57	Yeşilova Belediyesi	2.588	AAT Mevcut Değildir.	AAT İş Termin Planları Alınmıştır. Çalışmalar Devam Ediyor.

Kahramanmaraş Belediyesi imar sınırları içinde nüfusun %99'u kanalizasyon sisteminden faydalanmaktadır.

Çizelge 466 - Kahramanmaraş OSB Müdürlüklerince AAT yapımı konusunda yürütülen çalışmalar

OSB ADI	AAT DURUMU	AAT YAPIMI İLE İLGİLİ SON DURUM
Kahramanmaraş OSB	AAT Mevcut Değildir.	Proje aşamasında olup yeri belirlenmiştir. AAT yer incelemesi yapılmış, çalışmalar devam etmektedir.

3. Atık

Kahramanmaraş ili merkez ilçesi Kürtül Kasabası, Eyüp Sultan Mahallesi, Deli Ömer Mevkii, M37-d2 paftada 532.920,51 m²'lik (53,29 ha) alanda MARAŞÇEBBİR (Kahramanmaraş Belediyesi ve Çevre Belediyeler Katı Atık Bertaraf Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği) tarafından Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi kurulmuştur. Kahramanmaraş Belediyesi adına günlük ortalama 400 ton evsel ve evsel nitelikli endüstriyel atık oluşmaktadır.

Çizelge 467 – Kahramanmaraş ilinde katı atık düzenli depolama alanları ile ilgili yürütülen çalışmalar.

KATI ATIK BİRLİĞİNİN YAPISI	SON DURUM
İlin güney ilçeleri için Katı Atık Birliği; KAHRAMANMARAŞ, PAZARCIK, TÜRKÖĞLU, ÇAĞLAYANCERİT VE ANDIRIN BELEDİYELERİ tarafından, "Kahramanmaraş Belediyesi ve Çevre Belediyeler Katı Atık Bertaraf Tesisi (MARAŞ ÇEBBİR) Adı Altında Birleştirilmiştir.	Depo alan inşaatı tamamlanmış olup, 2013 yılı itibarı ile atık kabulüne başlanılmıştır.
İlin kuzey ilçeleri için Katı Atık Birliği; ELBİSTAN, AFŞİN GÖKSUN, EKİNÖZÜ VE NURHAK BELEDİYELERİ tarafından İl Özel İdaresi ve Belediyeler Çevre-Altyapı Temel Hizmetler Birliği adı altında birleştirilmiştir.	Katı Atık Mastr Planı Nihai Rapor hazırlanmış olup, çalışmalar devam ediyor.

Çizelge 468 – Kahramanmaraş ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları.

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	4
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

Çizelge 469 - Kahramanmaraş ilinde ambalaj atığı bildirim ve belgelendirmeler (2013)

Ambalaj Atıkları Bildirim (Piyasaya Süren+Ambalaj Üreticisi) Sayısı	224
Ambalaj Atıkları Belgelendirme Sayısı	139

2013 yılında Kahramanmaraş ilinde 15.450 kg atık motor yağı, 58.583 kg atık sanayi yağı toplanmış olup bu atık yağın (tümü) 74.033 kg'ı geri kazanıma gönderilmiştir.

2013'te Kahramanmaraş'ta 17.479 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

2013 yılı içerisinde, 05.11.2011 tarih ve 65516 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılan 2010/17 sayılı Bakanlığımız genelgesi doğrultusunda ilde oluşan 569.293 kg tıbbi atık lisanslı firma tarafından toplanarak taşıma lisanslı araçlarla Gaziantep ilinde bulunan sterilizasyon tesislerine taşınmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde 3 adet tabiat parkı (Kapıçam Tabiat Parkı, Körçoban Tabiatı Koruma Alanı ve Yavşan Tabiat Parkı) bulunmakta olup, bunlar sırasıyla 180 ha, 359 ha ve 580 ha büyüklüktedir.

Hançer Deresi Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 7.894 ha ve Elbistan Kızılkandıllik Örnek Avlağı 4.150 ha alana sahiptir. Toplam da 13.162 ha korunan alan bulunmaktadır.

Çizelge 470 – Kahramanmaraş ilinde tescilli kültür varlıkları

Açıklama	Toplam
Höyük	3
Sivil Mimari	2
Kale	1
Nekropol Mezar	5
Han Kalıntısı ve Sarnıç	2
Yapı Kalıntısı	3
Mozaik Alanı	5
Antik Kent	1
Arkeolojik Alan	4
Yazıt ve kabartma	2
Köprü	1
Genel Toplam	29

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 471 – Kahramanmaraş ilinin arazi kullanım durumu**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	472.031	32,95
Su Kütlesi	15.635	1,09
Orman	503.381	35,13
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	262.017	18,29
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	179.636	12,54

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri**Çizelge 472 – Kahramanmaraş ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2014)**

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	2	11	14	1	0	2	55
ÇED Olumlu Kararı	1	2	3	0	0	0	0	6

Çizelge 473 – Kahramanmaraş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	22	6	28
Çevre İzni Belgesi	1	9	10
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	23	16	39

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 474 – Kahramanmaraş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	Toplam
Planlı Denetimler	10	74	74	3	12	1	18	73	0	202
Ani (Plansız) Denetimler	0	80	53	4	31	0	36	6	57	165
Genel Toplam	10	154	127	7	43	1	54	79	57	367

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	2.526,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
3	0,00

Çizelge 475 – Kahramanmaraş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kahramanmaraş ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	304.779	0	0	0	0	186.219	0	572.270
Uygulanan Ceza Sayısı	1	4	0	0	0	0	7	0	12

Mardin

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Mardin ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 476'da verilmektedir. İlde söz konusu istasyonun verilerine göre PM10 (toz) parametresi kış ve ilkbahar aylarında kısa vadeli aşmalar fazla gözlenmektedir.

Çizelge 476 - Mardin ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	33	0	70	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	26	0	59	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	19	0	44	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	79	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	88	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	63	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	12	0	62	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	9	0	65	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	20	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	52	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde Mardin Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi almış 10 adet istasyon ve 1 adet de mobil ölçüm aracı bulunmaktadır. Mardin ilinde 2013 yılı içerisinde 13.449 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde içme suyu temini konusunda yüzeysel sulardan Çağ-Çağ Deresinden yararlanılmakta olup ayrıca yeraltı suyundan temin edilen içme suyunun kuyular yardımıyla çekilen su miktarı ise 10.481 m³/yıl olmaktadır. İlin içmesuyu arıtım tesisi kapasitesi 512 m³'tür.

Mardin Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Projesi, IPA kapsamında, ilin jeolojik yapısı nedeniyle oluşan kod farkından dolayı Güney Kısım ve Kuzey Kısım olmak üzere 2 ayrı proje şeklinde yapılması planlanmakta olup, proje dökümanları müşavir firma tarafından revize edilmektedir. Komisyon tarafından projenin finansman kararı alınmasının akabinde ihale aşamasına geçilmesi planlanmaktadır. Mardin ili merkezi Kuzey Kısım, Yalım Beldesi, Kabala Beldesi, Yeşilli ilçesi atıksuları Kuzey AAT'ye; Mardin ili merkezi Güney Kısım, Mardin Organize Sanayi Bölgesi, Küçük Sanayi Sitesi, Yukarı Azıklı Köyü, Aşağı Azıklı Köyü, Acar Köyü, Avclar Köyü, Eryeri Köyü, Çiftlik Köyü, Göllü Köyü atıksuları Güney AAT'ye dahil edilmiştir. Ayrıca Kızıltepe Belediyesi'ne ait atıksuyun Mardin Güney Kısım AAT'ye dahil edilmesi Bakanlığımızca uygun görülmüştür. 2013 yılı itibarıyla ilde Belediye Başkanlıklarına ait faaliyette olan atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 477 – Mardin ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
İlde çalışan kentsel Atıksu Arıtma Tesisi henüz bulunmamaktadır.	-	-	-

İlde Mardin Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü'ne ait 1.200 ton/gün kapasiteli Endüstriyel Atıksu Arıtma Tesisi (Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik) tamamlanmış olup 05/06/2013 tarihinde işletmeye alınmıştır.

Mardin'de bulunan sanayi kuruluşlarına ait atık su arıtma tesislerinden kaynaklanan arıtma çamurları yakma lisansına sahip Mardin Çimento San. A.Ş.'de ek yakıt olarak kullanılmaktadır.

3. Atık

İlde, Mardin İli Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği kurulmuş ve Birliğe 26 Belediye (Acırlı, Akarsu, Çavuşlu, Dargeçit, Derik, Dikmen, Gelinkaya, Gökçe, Kabala, Kızıltepe, Mardin, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ortaköy, Ömerli, Savur, Sürgücü, Sümer, Söğütlü, Şenköy, Şenyurt, Yalım, Yeşilalan, Yeşilli, Yolbaşı) üye olmuştur.

Söz konusu Belediyeler Birliği tarafından Mardin ili Yeşilli ilçesi Zeytinli Köyü mevkiinde Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi yapılması planlanmış ve 04/07/2007 tarihinde ÇED süreci tamamlanmıştır. Proje ile Mardin Belediyeler Birliği'ne üye 15 Belediyenin evsel katı atık, evsel nitelikli endüstriyel atık ve sterilize edilen tıbbi atıklarının bertaraf edilmesi planlanmıştır. Proje ömrü olarak 25 yıl öngörülmüştür. Proje için tahsis edilen alanın yaklaşık 60 ha'lık kısmında 3 (üç) lot halinde (54.790 m² + 77.227 m² + 75.644 m²) planlanmıştır. 05/06/2012 tarihinde tesisin temsili olarak açılışı yapılmıştır. Tesiste sızıntı suyu toplama havuzu bulunmaktadır.

İlde şu anda Atık Yönetimi Belediye'ye ait 11 adet katı atık taşıma aracı ile diğer imkânlar ile yürütülmeye çalışılmaktadır.

Çizelge 478 – Mardin ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İlde yıllık yaklaşık olarak 179.300 ton hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları oluşmakta ve Belediye Başkanlıkları tarafından genellikle yol dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır.

İlde Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliği kapsamında bulunan işletmelerden 80 adet piyasaya süren, 1 adet ambalaj üreticisi ve piyasaya süren, 1 adet lisanslı toplama-ayırma ve geri dönüşüm tesisi Bakanlığımız Atık Ambalaj Sistemine kayıtlıdır. Söz konusu tesis sadece plastik ambalajlarının geri dönüşümünü yapmaktadır diğer ambalaj atıklarının geri dönüşümü Mardin'de sağlanamamaktadır. Mardin Belediye Başkanlığı'na ait Ambalaj Atıkları Yönetim Planı 03/10/2011 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca onaylanmıştır.

İlde 18 araca atık yağ taşıma lisansı verilmiştir. Özellikle servislerden kaynaklanan bu atıklar yaklaşık olarak 275 ton/yıl miktarında oluşmakta olup lisanslı geri kazanım firmalarınca bertaraf edilmektedir.

2013 yılında Mardin ilinde 1.500 kg akü, 849 kg atık pil, 6.436 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2013 yılı itibarıyla Mardin'de 7 tane ömrünü tamamlamış araç teslim yeri bulunmakta olup 13,36 ton ömrünü tamamlamış araç işlenmiştir.

İlde sterilizasyon tesisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla atıklar Gaziantep ve Malatya'da bulunan sterilizasyon tesislerine gönderilmektedir. 2013 içerisinde Mardin'de 243,18 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Türkiye Bitkileri Veri Tabanı (TUBVET)'e göre Mardin ili sınırları içinde 51 adet endemik bitki türü bulunmaktadır. Bu türlerden 10 tanesi Mardin iline ait yerel endemik türlerdir.

Çizelge 479 – Mardin ili sınırları içinde var olan lokal endemik bitkiler

Allium armenioides	Yabani soğan
Centaurea davisii	Peygamber Çiçeği
Cicer reticulatum	Yabani Nohut
Fumaria boissieri	Şahtere
İrsis nectarifera var.mardinensis	Süsen
İsatis mardinensis	Çivit Otu
Stachys baytopiorum	Karabaş

Çizelge 480 – Mardin ilinin tabiat varlıkları durumu

DOĞAL SİT ALANINDA YER ALANLARIN LİSTESİ				
Sıra	İli	İlçe	Sit	Konusu
1	Mardin	Merkez	Kültür ve Tabiat Varlığı	Çınar Ağacı
2	Mardin	Derik	I. Derece Doğal Sit	Kuşçu Kalderası
3	Mardin	Derik	I. Derece Doğal Sit	Grekot Kalderası
4	Mardin	Derik	Tabiat Varlığı	Derinsu Kaya Mağarası ve Göleti
5	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
6	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
7	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı
8	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
9	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
10	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Çitlenbik
11	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
12	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı
13	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Meşe Ağacı
14	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Doğu Palamut Meşesi
15	Mardin	Midyat	I. Derece Ark. Sit Tabiat Varlığı	Menengiç Ağacı

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 481 – Mardin ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	426.660	47,60
Su Kütlesi	663	0,07
Orman	124.442	13,88
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	115.447	12,88
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	229.216	25,57

07/09/2012 tarihinde onaylanan “Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı”na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; “Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” (L47, M45, M46, M47, M48, M51, M52, N45, N46, N47 ve N48 Paftaları), Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Bakanlık Makamı’nın 21/02/2013 tarihli ve 2737 sayılı Olur’u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 482 – Mardin ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Mardin ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım Gıda	Atık Kimya	Ulaşım Kıyı	Turizm Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	3	6	1	1	0	15
ÇED Olumlu Kararı	1	2	0	3	2	1	0	9

Çizelge 483 – Mardin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Mardin ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	8	30	38
Çevre İzni Belgesi	0	13	13
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	9	43	52

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 484 – Mardin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Mardin ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	3	13	15	8	6	0	0	4	4	39
Ani (Plansız) Denetimler	0	51	42	20	31	0	11	0	66	137
Genel Toplam	3	64	57	28	37	0	11	4	70	176

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	18	15.156,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
4	0,00

Çizelge 485 – Mardin ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Mardin ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

İlde Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünden Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi almış 32 adet istasyon bulunmaktadır. Muğla ilinde 2013 yılı içerisinde 124.350 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Çizelge 487 – Muğla ilindeki içme suyu amaçlı kullanılan göletler (DSİ, 2013)

Gölün adı	Yeri	Amacı	Aşaması	Göl Alanı (ha)	Göl Hacmi (hm ³)
Mumcular Barajı	Muğla–Milas	Sulama-İçme ve Kullanma Suyu	İşletmede	143	19,4
Geyik Barajı	Muğla–Milas	Sulama-İçme ve Kullanma Suyu	İşletmede	380	41,1
Marmaris Barajı	Muğla–Marmaris	Sulama-İçme Suyu Temini	İşletmede	232	30,0
Hisarönü Barajı	Marmaris	İçme Suyu Temin	Planlama	255	29,20

Çizelge 488 – Muğla ilinde 2013 yılında yürütülen atıksu yönetimi hizmeti çalışmaları

Sıra no	Faaliyetler	İşbirliği yapılan kuruluşlar	Durumu	Protokol ve İhale Bedeli (KDV dahil)
1	Datça İlave Kanalizasyon şebekesi İnşaatı	Datça Belediyesi	Tamamlandı	310.000
2	Toparlar Beldesi İlave Kanalizasyon Şebekesi İnşaatı	Toparlar Belediyesi	Tamamlandı	396.000
3	Dalyan ilave kanalizasyon şebekesi inşaatı	Dalyan Belediyesi	Tamamlandı	300.000
4	Köyceğiz Atıksu Arıtma Tesisi UV Dezenfeksiyon Ünitesi yapımı	Köyceğiz-Dalyan Çevre Koruma Birliği	Tamamlandı	294.000
5	Muğla ili ÖÇK Alanlarındaki Yüzer Taşıtlardan Kaynaklanan Atıkların Bertaraf Yöntemlerinin Araştırılması	Özel sektör	Tamamlandı	159.300
6	Marmaris Bayır Köyü Vidanjör Temini	Marmaris Kaymakamlığı	Tamamlandı	147.000
7	Dalyan ve Datça Atıksu Arıtma Tesisleri Verimlilik ve Teknolojilerinin İyileştirilmesi Araştırılması Projesi	Özel sektör	Tamamlandı	103.840
8	Akyaka Arıtma ve Pompa Tesisleri Enerji Verimliliği ve Alternatif Enerji Kaynaklarının Araştırılması	Özel sektör	Tamamlandı	45.430
9	Marmaris Bozburun Beldesi Atıksu Toplama Sistemi ve Arıtma Teknolojisi Belirleme Projesi	Özel sektör	Tamamlandı	47.200
10	Marmaris Selimiye Köyü Atıksu Toplama Sistemi ve Arıtma Teknolojisi Belirleme Projesi	Özel sektör	Tamamlandı	46.610
TOPLAM				1.849.380

Muğla Atıksu Arıtma Tesisi 17.111 m³/gün kapasiteli olup, 06.02.2013 yılında işletmeye alınmıştır. 2013 yılında toplam 1.068.728 m³ atıksu arıtılmıştır. Bu da tesisin 2013 yılında ortalama 3.200 m³/gün kapasiteyle çalıştığını gösterir ki, bu da tesisin toplam kapasitesinin yaklaşık %19'una tekabül etmektedir.

Çizelge 489 – Muğla ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Bodrum-Bitez Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	5.200	
Marmaris-İçmeler AAT ve DDD	Fiziksel Biyolojik + Derin Deniz Deşarjı (DDD)	30.000	
Bodrum-Göltürkbükü Belediyesi. 1. AAT	Fiziksel Biyolojik	34.866	
Bodrum-Göltürkbükü Belediyesi 2. AAT	Fiziksel Biyolojik	10.000	
Bodrum-Gümbet AAT ve DDD	Fiziksel Biyolojik +DDD	34.866	
Bodrum-Gümüşlük Belediyesi	Biyolojik arıtma ve fiziki	3.479	
Bodrum-Gündoğan Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	6.111	
Bodrum-Ortakent	Fiziksel + Biyolojik + Doğal	7055	
Bodrum-Mumcular	Biyolojik Arıtma	5.000	
Bodrum-Torba			
Bodrum-Yalıkavak Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	8.700	
Bodrum-Güvercinlik	Fiziksel Biyolojik	1.276	
Dalaman Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	20.945	
Datça Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	8.839	
Fethiye Belediyesi	İleri Arıtma	60.000	
Fethiye-Göcek Belediyesi	İleri Arıtma	3.625	
Fethiye-Ölüdeniz-Belceğiz AAT ve DDD	Fiziksel Biyolojik	2.974	
Kavaklıdere Belediyesi	Doğal Arıtma	2.979	
Kavaklıdere-Menteşe Belediyesi	Doğal Arıtma	2.497	
Köyceğiz Belediyesi	İleri Arıtma	8.907	
Köyceğiz Belediyesi (Bağlı)		4.269	
Marmaris-Armutalan Mariç Bel-Bir AAT ve DDD		15.549	
Marmaris-Beldibi- Mariç Bel-Bir AAT ve DDD (Bağlı)		8.546	
Marmaris-İçmeler Mariç Bel-Bir AAT ve DDD (Bağlı)		4.456	
Marmaris-Mariç Bel-Bir AAT ve DDD	Fiziksel + Biyolojik + DDD	30.000	
Marmaris-Turunç Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	2.000	
Milas-Akfen Güllük	Fiziksel Biyolojik	3.616	
Milas Belediyesi	Fiziksel Biyolojik	50.000	
Muğla Belediyesi	İleri Arıtma	60.000	
Ortaca-Dalyan Belediyesi	İleri Arıtma	4.393	
Ortaca Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Aktif Çamurlu	22.000	
Ortaca-Sarıgerme	Fiziksel Biyolojik		
Ula-Akyaka-Gökova	İleri Arıtma	2.088	
Ula-Gökova (Bağlı)		2.269	
Yatağan-Turgut Doğal Atıksu Arıtma Tesisi		2.011	

İl sınırları içerisinde, turistik tesis, II. Konut ve diğer işletmelere ait toplam 1.100 adet de münferit atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Muğla il merkezinde; evsel katı atıklar kısa adı YEKAP olan ve gönüllü ev kadınlarınca desteklenen yeniden kazanım projesi kapsamında kaynağında ayrılarak toplanmakta ve kalan atıklar ise deponiye gönderilmektedir.

İl sınırları içerisinde Marmaris (MARIÇ-BELBİR), Ortaca (Köyceğiz Dalyan Çevre Koruma Birliği), Datça, Fethiye, Fethiye-Göcek İlçelerinde düzenli depolama tesisleri mevcut olup faaliyet halindedirler. Diğer taraftan MUKAD (Muğla Belediyeler Birliği), Bodrum Yarımadası Kültür ve Turizmi Koruma ve Gelişim Bölgesi Altyapı Hizmet Birliği Başkanlığı ve Milas İlçelerindeki katı atık düzenli depolama tesisi yapımı ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 490 – Muğla ilinde bulunan katı atık deponi tesisleri

Göcek (Fethiye)	(1 Belediye+1 Köy)
Marmaris (Marmaris-İçmeler-Armutalan-Beldibi, Turunç ve Bozburun)	(6 Belediye+15 Köy)
Köyceğiz-Ortaca (Dalaman, Beyobası, Toparlar, Dalyan)	(6 Belediye+16 Köy)
Datça	(1 Belediye+ 9 Köy)
Fethiye (Çamköy, Çiftlik, Karaçulha, Ölüdeniz, Eşen, Kemer, Kadıköy, Yeşilüzümlü)	(8 Belediye+6 Köy)

Çizelge 491 – Muğla ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları.

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	5
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6

ÖÇK bölgelerinde 2013 yılına kadar 32 adet atık yönetimi hizmeti projesi tamamlanmıştır. Bunların arasında Göcek, Ortaca, Datça ve Fethiye Katı Atık Düzenli Depolama Tesisleri yer almaktadır. Özellikle son yıllarda Muğla ilinde Özel Çevre Koruma Bölgeleri yerleşim yerlerinde üretilen katı atıklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü maddi katkıları ile düzenli katı atık depolama tesislerinde bertaraf edilmektedir. 2013 yılında Bakanlığımız katı atıkların bertarafı için yapılan mali katkılar aşağıya çıkartılmıştır.

Çizelge 492 – Muğla ilinde 2013 yılında yürütülen atık yönetimi hizmeti çalışmaları

Sıra No	Faaliyetler	İşbirliği Yapılan Kuruluşlar	Durumu	Protokol ve İhale Bedeli (KDV dahil)
1	Belediye Mücavir Alan dışında yer alan köylerin katı atık temizliklerinin yapılması işi	Marmaris, Fethiye Köyceğiz, Ula, Ortaca ve Datça Kaymakamlıkları	Tamamlandı	338.446
2	Koy, körfez ve kıyı alanlardan katı atıkların alınması	Marmaris Kaymakamlığı	Tamamlandı	90.790
3	Ekincik Koyu Kıyı Temizliği	Köyceğiz Kaymakamlığı	Tamamlandı	4.815
4	Dalaman Koylarında Teknelerden Katı Atık Alınması	Dalaman Kaymakamlığı	Tamamlandı	58.622
5	Ortaca katı atık II. etap inşaatı	Özel sektör	Devam ediyor	2.288.020
6	13+1,5m ³ lük Çöp kamyonu alımı	Köyceğiz Kaymakamlığı	Tamamlandı	170.000
7	13+1,5m ³ lük Çöp kamyonu alımı	Datça Belediyesi	Tamamlandı	170.000
TOPLAM				3.120.693

İlde 2013 yılı itibari ile 1 adet ambalaj üreticisi bulunmaktadır. Piyasaya süren işletme sayısı ise 71'dir. Ambalaj konusunda 6 adet lisanslı firma bulunmaktadır. Ambalaj üreticisi, piyasaya süren ve tedarikçi 1 işletme bulunmaktadır. Piyasaya süren ve tedarikçi 1 adet firma bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde genel olarak 19 adet endemik floraya rastlanmıştır. En önemlileri; Sığıla ağacı (Liquidambar orientalis), Datça Hurması, Halep Çamı (Pinus halepensis)'dir. İlde genel olarak 6 adet endemik fauna mevcut olup en önemlileri; Akdeniz foku (Monachus monachus) ve Caretta caretta'dır.

Muğla ilinde bulunan bazı endemik bitkiler:

- Bupleurum anatolicum Microsciadum minutum Aristolochia poluninii
- Alkana macrosiphon Campanula hagielia Ampanula podocarpa
- Arenaria pamphylica subsp Arenaria turcica var. Trigonella lycica
- Ouercus eucheri Hypericum avicularifolium Hypericum depilatum subs.
- Hypericum bourgoer var. Gladiolus anatolius Ornithogalum algigenum

Muğla ilinde bulunan endemik hayvanlar:

- Caretta caretta Deniz Kaplumbağası
- Chelonia mydas Kamplumbağa
- Monachus monachus Akdeniz Foku
- Rupicapra rupicapra Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi
- Tryonyx triungus Nil Kaplumbağası
- Vipera lebentina Engerek Yılanı

Çizelge 493 - Muğla'da Özel Çevre Koruma Bölgeleri

Bölgeler	İlan Tarihi	Nüfus	Kara Alan (ha)	Deniz Alan (ha)	Toplam (ha)	Kıyı (km)
Gökova	05.07.1988	8.780	27.755	81.935	109.690	193
Köyceğiz-Dalyan	05.07.1988	36.608	42.062	4.084	46.146	46
Fethiye-Göcek	05.07.1988	105.503	46.526	34.011	80.537	226
Datça-Bozburun	21.11.1990	26.324	70.705	73.663	144.368	417
Patara	18.01.1990		4.273	1.465	5.738	8
TOPLAM		177.215	191.321	195.158	386.479	890
ÖÇK BÖLGELERİNE GÖRE			(%)18 1.053.907	(%)69 282.456	(%)29 1.336.363	(%)76 1.177
MUĞLA İLINE GÖRE		(%)22 802.208	(%)14 1.333.800			(%)78 1.124

Not: Patara ÖÇK bölgesinin hem Muğla hem de Antalya il sınırları içerisinde kalmaktadır. Sadece Muğla il sınırlarındaki değerler alınmıştır.

Çizelge 494 – Muğla ilinde bulunan anıt ağaçlar

	Ağaç Türü	Anıt Ağacın Yeri
1	Çınar	Yağcılar Hanı girişi-Muğla
2	Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla
3	Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla
4	Çınar	Şemsiana Çeşmesi yanı-Muğla
5	Çınar	Saburhane Camiiyanı-Muğla
6	Çınar	Saburhane Meydanı-Muğla
7	Çınar	Arasta içi-Muğla
8	Çınar	Yeşilyurt-Muğla
9	Pinar	Çiftlik Köyü-Bodrum
10	Çınar	Peksimet Köyü-Bodrum
11	Çınar	Yalıkavak Çeşme yanı-Bodrum
12	Çınar	Kavak Meydanı-Reşadiye-Datça
13	Palmiye	Datya Mahallesi-Datça
14	Ardıç	Datya Mahallesi-Datça
15	Okalptüs	Datya Mahallesi-Datça
16	Harnup (Keçi Boynuzu)	Datya Mahallesi-Datça
17	Sakız	Datya Mahallesi-Datça
18	Dut	Datya Mahallesi-Datça
19	Dut	Datya Mahallesi-Datça
20	Çınar	Paspatır Mevkii-Fethiye
21	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
22	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
23	Çınar	Hisarönü Köyü-Fethiye
24	Çınar	Kaya Köyü-Fethiye
25	Çınar	Keçiler Köyü-Fethiye
26	Çınar	Seki-Yenice Mahallesi-Fethiye
27	Çınar	Temel Köyü-Fethiye
28	Palamut	Keçiler Köyü-Fethiye
29	Çınar	Kaya Köyü-Fethiye
30	Ardıç	Kaya Köyü-Fethiye
31	Menengüç	Hisarönü Köyü-Fethiye
32	Pinar	Ovacık-Fethiye
33	Menengüç	Ovacık-Fethiye
34	Pinar	Ovacık-Fethiye
35	Çınar	Ovacık-Fethiye
36	Çınar	Ovacık-Fethiye
37	Palamut	Ölüdeniz-Fethiye
38	Palamut	Ölüdeniz-Fethiye
39	Çınar	Ölüdeniz-Fethiye
40	Çınar	Fethiye-Antalya karayolu
41	Çınar	Kabağaç-Ağla-Fethiye

	Ağaç Türü	Anıt Ağacın Yeri
42	Çınar	Kabağaç-Fethiye
43	Karaağaç	Kumluova Köyü-Fethiye
44	Çınar	Saklıkent Köyü-Fethiye
45	Andız	Döğür Köyü-Fethiye
46	Andız	Döğür Köyü-Fethiye
47	Andız	Döğür Köyü-Fethiye
48	Çınar	Arsa Köyü-Fethiye
49	Karaçam	Arsa Köyü-Fethiye
50	Çınar	Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
51	Çınar	Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
52	Çınar	Bağlı Ağaç Köyü-Fethiye
53	Pinar	Arsa Köyü-Fethiye
54	Pinar	Arsa Köyü-Fethiye
55	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
56	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
57	Çınar	Yaka Köyü-Fethiye
58	Çınar	(12 Adet) Yaka Köyü-Fethiye
59	Çınar	(60 Adet) Yaka Köyü-Fethiye
60	Çınar	Temel Köyü-Fethiye
61	Çınar	Kınık Köyü-Fethiye
62	Çınar	Bekçiler Köyü-Fethiye
63	Kara Kavak	Çaltılar Köyü-Fethiye
64	Çınar	Günlükbaşı-Fethiye
65	Pinar	Karadere Köyü-Fethiye
66	Çınar	Ağla Köyü-Köyceğiz
67	Meşe	Selimiye Köyü-Marmaris
68	Çınar	Bayır Köyü-Marmaris
69	Çınar	Bayır Köyü-Marmaris
70	Çınar	Bayır Köyü-Marmaris
71	Meşe	Bozalan Köyü-Milas
72	Meşe	Bozalan Köyü-Milas
73	Çınar	Bozalan Köyü-Milas
74	Palmiye	Güllük-Milas
75	Palmiye	Güllük-Milas
76	Palmiye	Güllük-Milas
77	Palmiye	Güllük-Milas
78	Palmiye	Güllük-Milas
79	Palmiye	Güllük-Milas
80	Okalptüs	Akçapınar-Ula
81	Sığla Ağaç Topluluğu	Okçular Köyü-Ortaca
82	Sığla Ağaç Topluluğu	Yerbeleni-Ortaca

a) Saklıkent Milli Parkı: Fethiye'ye 45 km mesafede Antalya–Muğla sınırında Bakanlar Kurulunun 96/8238 sayılı kararı ile milli park olması kararlaştırılmış, 06 Haziran 1996 yılında Resmi Gazetede ilan edilmiştir. Eşen çayının bir kolu olan ve Antalya–Muğla il sınırı olan Karaçay deresi üzerinde bulunmaktadır. Saklıkent 18 km uzunluğu ve 200 m derinliği olan bir kanyondur. 12.390 ha genişliğindedir (4.169 ha Muğla, 8.221 ha Antalya ili sınırları içerisinde).

b) Marmaris Milli Parkı: Bakanlar Kurulunun 96/7861 sayılı kararı ile Milli Park olarak belirlenmiş 30/01/1996 tarihli Resmi Gazete de ilan edilmiştir. Muğla İli Marmaris ilçesi sınırlarında yer alan Marmaris Milli Parkı Kuzeyde; Balan Tepe, Belekçe alan Tepe, Kale Tepe ve sırtları Güneyde, Akdeniz, Doğusunda; Deve Taşı, Kabakargı Tepe, Yırtma Tepe ve sırtı takiben Balan Tepe, Batısında; Karaören, burnundan başlayarak Yumru Tepe, Karacabalan Tepe, Kuşyuvası Tepesi, Zeytin Tepe, Günocak Tepe ve Sakızlı Tepe ile sınırlı 33.350 ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Düzenlenen master planıyla Marmaris Milli Parkı mevcut doğal güzelliklerin korunması ve bozulan doğal çevrelerin restorasyonu yapılacaktır.

c) Ölüdeniz–Kıdrak Tabiat Parkı: Muğla İli Fethiye ilçesi sınırları içerisinde yer alan tabiat parkı 1978 yılında günü birlik Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tesis edilmiş olup 29/12/1983 gün ve MP.1/5–311 sayılı Bakanlık Oluru ile Kıdrak Orman İçi Dinlenme Yeri ile birlikte 950 ha'lık alan Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Ölüdeniz–Kıdrak Tabiat Parkı 13.11.1982 gün A–4020 sayılı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıları Yüksek Kurulunca 1.derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Aynı zamanda Özel Çevre Koruma Bölgesi içindedir.

d) Bafa Gölü Tabiat Parkı: Göl 08.07.1994 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Bafa Gölü aynı zamanda A Sınıfı Sulak Alandır. Göl alanı, ortalama su seviyesinde (2.kotunda) 6.708 hektar olup, göl su seviyesi ve alanı mevsimlere ve yıllara göre değişiklik göstermektedir.

e) Köyceğiz Gölü: B Sınıfı sulak alandır. 8.000 ha'lık yüz ölçüme sahiptir. Göl; kanal, bataklık, sazlık, kumul ve subasar sığla ormanı gibi değişik ekosistemlerden oluşmuştur. Hafif tuzlu bir göldür.

f) Sırtındağ Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanı: Ülkemizde az rastlanan bir tür olan Halep Çamı (Pinus helepensis) Türkiye'deki iki tabii yayılış alanlarından birini teşkil eden nadir bir ekosistemi oluşturmaktadır. Muğla ili Milas ilçesinde bulunan tabiatı koruma alanı 760 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. Tabiatı koruma alanı içerisinde Halep Çamı başta olmak üzere Kızılçam (Pinus brutia), Sakız Ağacı (Pistacia lamtiscus), Pırnal Meşesi (Quercus ilex), Yabani Zeytin (Olea oleaster), Akçameşe (Phillyea media), Defne (Laurus nobilis), Laden (Cistus sp.), Dağ Çileği (Arbutus endrachnea), Ardiç (Juniperus nana) ağaçları ve yaban hayvanlardan tilki, çakal, yaban domuzu, tavşan, kirpi, keklik, benekli su tavuğu, karatavuk bulunmaktadır.

Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan Tuzla Sulak Alanı Halep Çamı Tabiatı Koruma Alanına komşu Tuzla Gölü Sulak Alanı Güllük Dalyanı ile birlikte kışın birçok göçmen kuşa ev sahipliği yapmakta, öncelikli olarak korunacak sulak alanlar literatürüne girmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 495 – Muğla ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	299.738,23	23,85
Su Kütlesi	11.639,48	0,93
Orman	922.497,66	73,41
Sulak Alan	4.478,80	0,36
Çayır ve Mera	0,00	0,00
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	18.302,09	1,45

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 496 – Muğla ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Muğla ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	15	8	5	5	5	4	0	42
ÇED Olumlu Kararı	31	21	3	15	1	12	0	83

Çizelge 497 – Muğla ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Muğla ÇŞİM, 2014).

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	208	208
Çevre İzni Belgesi	1	23	24
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	1	231	232

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 498 – Muğla ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muğla ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	DDD	Toplam
Planlı Denetimler	3	3	72	5	12	3	21	25	0	136
Ani (Plansız) Denetimler	3	180	193	36	79	7	149	11	9	526
Genel Toplam	6	183	265	41	91	10	170	36	9	662

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	138	19.366,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
100	0,00

Çizelge 499 – Muğla ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Muğla ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	140.432	1.242.801	1.097.172	121.908	0	568.840	273.621,4	399.562	3.844.336,4
Uygulanan Ceza Sayısı	25	19	26	1	0	19	6	39	135

Muş

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Muş ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedenlerinin başında plansız kentleşme, topoğrafik ve meteorolojik koşullar gelmektedir. Bunun yanında kent merkezinde hava kirliliğinin artışında trafikten kaynaklanan kirlilik önemli bir yer tutmaktadır. İlde genelde katı yakıt kullanılmakta olup, sadece bazı kurumlarda kalorifer yakıtı kullanılmaktadır. İlde doğalgaz yoktur. 2013 yılında Muş ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 500'de verilmektedir.

Çizelge 500 - Muş ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	64	0	138	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	40	0	105	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	27	0	106	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	75	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	115	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	49	0	185	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılında Muş Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından toplam 9.560 adet ölçüm pulu satılmıştır. Ayrıca yetkilendirilmiş firmanın 2012 yılından elinde kalan 138 adet ölçüm pulunun farkı ödenerek 2013 yılı içerisinde kullanılmıştır. 2013 yılında Muş ilinde bir adet yetkilendirilmiş firma bulunmaktadır. Muş ilinde 2013 yılı içerisinde 11.275 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Muş il merkezinde içme suyu kaynağı olarak yüzeysel su değil kaynak suyu ve sondajlar kullanılmaktadır. İçme suyu kaynağı olarak Kızılyazıt Kaynağı'ndan 3.200.000 m³, Kaniye Denge Kaynağı'ndan 1.600.000 m³ su temin edilmektedir. İlde yeraltı su kaynaklarından (sondajlardan) temin edilen su içme suyu miktarı 6.500.000 m³'tür. İlde içme suyu arıtma tesisi mevcut değildir. İçme ve kullanma suyu şebekesi ile şehir merkezindeki bütün 84.000 kişilik nüfusa hizmet verilmektedir. İçme suyu kaynağı olarak, il ve ilçelerde bulunan kaynak suları değerlendirilmektedir.

İlde toplam 28 adet belediye bulunmakta olup, henüz atık su arıtma tesisi faaliyete alan belediye bulunmamaktadır.

Çizelge 501 – Muş ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
İlde kentsel AAT bulunmamaktadır.	-	-	-

3. Atık

İlde Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisi henüz kurulamamıştır. Toplam yaklaşık 100 ton/gün katı atık çıkmakta ve hepsi vahşi depolama yöntemiyle uzaklaştırılmaktadır. İl merkezinde oluşan bütün katı atıklar Belediye tarafından ihale yoluyla hizmet alımı yapmış olduğu şirketçe toplanmakta ve Muş-Bitlis Karayolu 7. km'de bulunan asfalt plant şantiyesi arka kısmına dökülmektedir.

İlde lisanslı bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. 2013 yılında Diyarbakır ilinde yerleşik lisanslı bir firmaya 5.240 kg bitkisel atık yağ gönderilmiştir.

Çizelge 502 – Muş ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Muş ilinde “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında, Erzurum Büyükşehir Belediye ile anlaşma yapılmış ve özel lisanslı bir şirketle protokol imzalanmış ve tıbbi atıklar haftada 2 defa olmak üzere toplanıp söz konusu Erzurum Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama ve Bertaraf Tesisinde sterilize edilip uzaklaştırılmaktadır. 2013 yılında Muş ilinde 235 ton tıbbi atık toplanmıştır.

“Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında, sadece oluşan hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıklarının zabıta kontrolünde belediyece belirlenen yerlere dökülmesi sağlanmaktadır. Yer olarak 1 Nolu Su Terfi merkezinin arka kısmında bulunan boş alana söz konusu atıklar dökülmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde yer alan 6 adet sulak alandan [Büyük Hamurpet Gölü, Küçük Hamurpet Gölü, Haçlı Gölü, Kaz (Gaz) Gölü, Bulanık Şorgöl Sazlığı, Sazlıkbaşı (İRON) Sazlığı] bir tanesi olan Sazlıkbaşı (İRON) Sazlığı uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır.

Muş ilinin bitki örtüsü tiplerini genel olarak step (bozkır) bitkileri, çayır otları ve meşe ormanları oluşturur. Soğanlı bitkiler sınıfından olan lale endemik türlerdendir.

İlde bulunan Toy Kuşunun (*Otis tarda*) nesli tehlike altındadır.

Muş'ta bitki örtüsü olarak çoğunlukla bozkır bitki topluluğu hakimdir. İl arazisinin yaklaşık %7'sini ormanlık alan oluşturmaktadır. Son 10 yılda İlde 150 ha ağaçlandırma yapılmıştır. İl ormanları çoğunlukla meşe türü ağaçlardan oluşmaktadır.

Muş ilinin merkez ilçesinde bulunan 80. Yıl Cumhuriyet Hatıra Ormanı Kent Ormanı statüsü iptal edilerek; 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre, Bakanlık Makamı'nın 11.07.2011 tarih ve 903 sayılı Olur'ları ile Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 503 – Muş ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	335.049	40,87
Su Kütlesi	13.986	1,71
Orman	57.146	6,98
Sulak Alan	2.634	0,32
Çayır ve Mera	376.993	46,00
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	33.792	4,12

Muş, Bitlis ve Van illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı yapılması çalışmalarına başlanılmıştır. Ancak henüz onaylanmamıştır. 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışması, belirlenen amaç doğrultusunda, planlama bölgesini oluşturan Muş, Bitlis ve Van illerinin bütününde, 2035 yılına yönelik olarak, planlama kararlarını doğrudan ya da dolaylı etkileyecek sorunların saptanması, yasal, doğal ve yapay eşiklerin belirlenmesi, koruma kararlarının ve sektörel gelişme önerilerinin, koruma-kullanma dengesi gözetilerek arazi kullanım kararlarına dönüştürülmesini kapsamaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 504 – Muş ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Muş ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	2	0	2	0	0	0	9
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 505 – Muş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Muş ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	4	4
Çevre İzni Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	4	4

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 506 – Muş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muş ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	7	18	5	4	8	2	3	10	27
Ani (plansız) denetimler	0	50	28	19	32	0	2	12	73
Genel Toplam	7	68	33	23	40	2	5	22	100

**Çizelge 506 – Muş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Muş ÇŞİM, 2014)
(devam)**

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
18	0,00

Çizelge 507 – Muş ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Muş ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	40.636	0	0	6.769	10.154	57.559
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	1	0	0	1	1	3

Nevşehir

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Nevşehir ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 508'de verilmektedir.

Çizelge 508 - Nevşehir ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	7	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	0	77	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	79	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	18	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	20	0	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	2	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Nevşehir'de 01.01.2013 ile 31.12.2013 tarihleri arasında SO₂ için 1 ve 24 saatlik ortalama değer 31 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olup çok iyi değerdedir. Nevşehir'de 01.01.2013 ile 31.12.2013 tarihleri arasında PM10 için 1 ve 24 saatlik ortalama değer 65 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ olup iyi değerdedir.

Nevşehir ilinde 2013 yılı itibarıyla 8 adet ölçüm yetki belgesi verilen firma vardır ve 2013 yılı içerisinde 26.000 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satışı yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Nevşehir ilinin yeraltı ve yerüstü su kaynakları sınırlıdır. Kullanılabilir yeraltı suyu potansiyeli 133 hm³ olup, toplam su potansiyeli 2.700 hm³'tür. Nevşehir'de içme suyu belediyeler tarafından açılan yeraltı kuyularından temin edilmektedir. Nevşehir merkez ilçede üç ayrı yerde içme suyu (arsenik) arıtma tesisi faaliyete başlamışlardır.

Nevşehir'de kentsel kanalizasyon sistemi bulunmayan belediye yoktur, atıksu arıtma tesisi çalışan 4 belediye bulunmaktadır. Nevşehir, Avanos, Derinkuyu, Ürgüp diğer belediyelere ait tesisler inşaat aşamasındadır.

Çizelge 509 – Nevşehir ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (kg/gün)
Ürgüp Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	8.806	100 (sulu)
Avanos Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	6.600	100 (sulu)
Nevşehir Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel ve Biyolojik	15.744	2.500 (kuru)
Derinkuyu Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel ve Biyolojik	300	150 (sulu)
Acıgöl-İnallı Atıksu Arıtma Tesisi	Tesisin inşaatı tamamlanmış olup elektrik ve mekanik işleri devam etmektedir		
Karapınar Atıksu Arıtma Tesisi	İnşaat devam ediyor.		
Gülşehir Atıksu Arıtma Tesisi	İnşaat devam ediyor.		
Kaymaklı Atıksu Arıtma Tesisi	Tesisin bitkilendirme çalışmaları devam etmektedir		

Karacaşar Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma tesisinin inşaatı devam etmektedir
Başdere Atıksu Arıtma Tesisi	Doğal Arıtma tesisinin inşaatı tamamlanmıştır

3. Atık

Nevşehir ilinde Sulusaray İçmece mevkiinde katı atık deponi sahası mevcut olup, 30.05.2000 tarihinde "ÇED Olumlu Kararı" verilmiş olup mevcut katı atık alanı toplam 655.150 m²'dir. Düzenli depolama tesisinde 259.806 nüfusa hizmet vermesi ve yılda 85.346 ton/yıl atık depolanması beklenmektedir. Mayıs 2013 itibariyle tesis %98 oranında bitirilmiş sadece sızıntı suyu depolama ünitesi ile küçük birkaç iş için yeniden ihale yapılacak olup düzenli depolama tesisi için yapılacak olan iyileştirme planına göre Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan görüş alınıp geçici faaliyet belgesi alındıktan sonra işletmeye alınacaktır.

Kapadokya İl Özel İdareleri ve Belediyeler Birliğinin düzenli depolama tesisi 5 Haziran 2014 tarihinde faaliyete geçmesiyle beraber vahşi depolama alanlarının rehabilitasyonu yapılmaya başlanmıştır. Kapanacak belediyelerde ve köylerde oluşacak atıkların düzenli depolama sahasına taşınması için İl Özel İdaresi ile proje çalışmaları yapılmıştır.

Çizelge 510 – Nevşehir ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	İnşaat halindedir
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2013 yılında Nevşehir'de 412.336 kg tehlikeli atık toplanmış olup bu tehlikeli atığın 217.109 kg'ı geri kazanıma, 172.942 kg'ı bertarafa gönderilmiş ve 22.285 kg'ı da tesis içinde stokta beklemektedir. 2012 yılında 7 firmaya, 2013 yılında 13 firmaya, 2014 yılında (11.07.2014 tarihi itibariyle) 7 firmaya ait "Endüstriyel Atık Yönetim Planı" Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği ve Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği çerçevesinde onaylanmıştır.

Nevşehir ilinde 2013 yılında 28.724 kg atık madeni yağ toplanmış olup, atık madeni yağın 4.060 kg'ı bertarafa, 17.570 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş ve 7.094 kg'ı da tesis içi stokta beklemektedir.

2013 yılında ilde 3.335 kg bitkisel atık yağ, 25.600 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır.

Nevşehir ilinde 2013 yılında 3.744 kg atık akü bertaraf ve geri kazanıma gönderilmiş, 1.120 kg'ı ara depolamada ve 883 kg'ı da stokta.

Nevşehir'de tıbbi atıkların yönetimi Kapadokya İl Özel İdareleri ve Belediyeler Birliği tarafından yapılmaktadır. Tıbbi atıkların toplanması ve sterilizasyonu bir firmanın tesisinde yapılmaktadır. 2013 yılında Nevşehir'de 180.676 kg tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

2013 yılı itibariyle Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Nevşehir ilinde 1 adet alt seviye, 1 adet te üst seviye olmak üzere toplam 2 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde korunan alan olarak 1 adet milli park (Göreme Tarihi Milli Parkı) bulunmaktadır. 2873 sayılı yasanın 1983 yılında yayınlanması ile birlikte Göreme Tarihi Milli Parkı'nın kuruluş yolu da açılmış ve 30.10.1986 tarih 86/11135 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Parkın ilanı gerçekleştirilmiştir.

İldeki korunan alan, ülkemizdeki toplam korunan alanın %1,3'ünü oluşturmaktadır. Göreme Tepeleri, Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) tarafından "Önemli Bitki Alanı (ÖBA)" olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu alan Bern Sözleşmesi kapsamında Tehlike Altındaki Habitatlar arasındaki İran-Anadolu stepleri kapsamındadır.

Tarih öncesinden günümüze insan yerleşimlerinin sürdürüldüğü bu alan, günümüze kadar ulaşan önemli step bitki topluluklarını koruyabilmiş olup milli park sınırı içinde yaklaşık 650 taksonun varlığı saptanmıştır. Milli Park alanında tespit edilen 116 endemik türün 2'si "V" yani önlem alınmazsa zarar görebilir kategorisine, 21 tanesi de "R" yani dar alanda yayılış gösteren, nadir fakat tehdit altında olmayan bitkiler kategorisine girmektedir. Örneğin, Ferula halophila bu yöreden başka sadece Tuz Gölü ve Konya çevresindeki tuzcul steplere özgü bir bitkidir. F. halophila aynı zamanda Bern Sözleşmesi Ek Liste I'de de yer almaktadır. Diğer endemikler (93 tür) ise "n" kategorisinde olup yani bunlar için şimdilik herhangi bir tehlike söz konusu değildir.

Fotoğraf 17 – Göreme Milli Parkı

Milli Park alanına ve yakın çevresi için bölgesel endemik olan iki tür astracantha kırshirica ve astracantha talassea (iki geven türü)'dir. Ayrıca, Allium nevsehirense (Nevşehir soğanı) ve Onosma decorticans'ın bilim dünyasına tanıtıldığı ilk tip örnekleri Göreme'den toplanmıştır. Ormanlık alan toplamı 7.315 ha olup, bu ormanların 3.356,5 ha kısmı kuru ormanı, 3.958,5 ha kısmı baltalık ormandır. İldeki orman alanı, il yüzölçümünün yaklaşık %2'sine karşılık gelmektedir. Hakim ağaç türleri meşe, sedir, ardıç ve karaçamdır. Nevşehir ili ormanlarında artan bir yapı gözlenmektedir. Bunun sebebi ilk olarak yapılan ağaçlandırma çalışmaları, diğeri ise halkın orman üzerinde azalan baskısıdır.

İl sınırları içerisinde yer alan Göreme Tarihi Milli Park alanı içinde turizm baskısından dolayı sorunlarla karşılaşmaktadır. Karşılaşılan başlıca sorunlar; mülkiyet sorunları, kaçak yapılaşma ve plansız yapılaşmadır. Göreme Tarihi Milli Park alanı içerisinde özellikle Göreme ve Uçhisar yörelerinde bulunan peri bacalarının insanlar tarafından kullanımı engellendikten sonra bakımsızlıktan kaynaklanan çatlaklar ve yıkılmalar oluşmaktadır.

Çizelge 511 – Nevşehir ilinde bulunan doğal sit alanları

ADI	ADET	ALAN (m ²)	ORAN
I. DERECE DOĞAL SİT	16	232.498.741,86	64,38
II. DERECE DOĞAL SİT	4	6.237.971,05	1,73
III. DERECE DOĞAL SİT	19	122.397.235,44	33,89
	39	361.133.948,35	100,00

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 512 – Nevşehir ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	452.336	82,79
Su Kütlesi	2.064	0,38
Orman	10.305	1,89
Sulak Alan	359	0,07
Çayır ve Mera	70.000	12,81
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	11.272	2,06

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 513 – Nevşehir ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Nevşehir ÇŞİM, 2014).

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	1	6	1	2	0	7	26
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 514 – Nevşehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Nevşehir ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	15	15
Çevre İzni Belgesi	0	10	10
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	25	25

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 515 – Nevşehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	12	0	0	0	0	0	0	0	0	12
Ani (Plansız) Denetimler	0	61	47	0	44	0	7	10	60	156
Genel Toplam	12	61	47	0	44	0	7	10	60	168

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	8	5.894,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
73	0,00

Çizelge 516 – Nevşehir ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Nevşehir ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	65.644	32.910	98.554
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	6	9	15

Niğde

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Niğde ilinde 2013 yılında sanayide 3.189.248 m³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. 2013 yılında Niğde ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 517'de verilmektedir.

Çizelge 517 - Niğde ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	58	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	95	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	114	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	9	0	83	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	11	0	68	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	11	0	65	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	81	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	66	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	91	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	10	0	65	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Niğde ilinde motorlu araçlarla ilgili egzoz emisyon ölçümü yapmak üzere, 9 sabit istasyon ve 1 adet seyyar istasyona yetki belgeli olmak üzere toplam 10 adet yetkili egzoz ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2013 yılında 30.421 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İle verilen içme suyu yer altı kaynaklarından sağlanmaktadır. İlde 29 adet belediye bulunmaktadır. Niğde Belediyesinin Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi, Bor Belediyesinin ve Çukurkuyu Belediyesinin doğal arıtması olup, izinleri mevcuttur. Merkez Aktaş Belediyesi, Ferteke Belediyesi, Gümüşler Belediyesi ve Koyunlu Belediyesi Niğde Belediyesiyle protokol yapmış olup, atık suları Niğde Belediyesi Atıksu Arıtma tesisinde bertaraf edilmektedir. Diğer belediyelerin kanalizasyon iş termin planları Niğde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Yapılan planlamalara göre il genelinde 2017 yılına kadar kanalizasyonu ve arıtma ünitesi bulunmayan Belediye kalmayacaktır.

Çizelge 518 – Niğde ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Niğde Belediyesi	Fiziksel ve Biyolojik	18.000	6
Bor Belediyesi	Stabilizasyon	10.700	Faaliyete geçilmesinden bu zaman kadar stabilizasyon havuzlarında çamur çıkartımı yapılmamıştır.
Çukurkuyu Belediyesi	Doğal	1.447	Faaliyete geçilmesinden bu zaman kadar stabilizasyon havuzlarında çamur çıkartımı yapılmamıştır.
Altunhisar Belediyesi	Doğal (yapay sulak alan)	2 x 1.000 kişi	

Evsel sıvı atıkların zararsız hale getirilmesi için Niğde Merkezde, Bor İlçesi ve Bor ilçesine bağlı Çukurkuyu Belediyeleri tarafından Atık Su Arıtma Tesisi faaliyete geçirilmiştir. Endüstriyel sıvı atıkların yer üstü ve yer altı su kaynaklarını kirletmesini önlemek çevreye olan zararlı etkilerini önlemek amacı ile Niğde Organize Sanayi Bölgesinde arıtma tesisi yapılmış olup, 2008 Aralık işletmeye alınmıştır. Niğde OSB Atıksu Arıtma Tesisinin debisi 650 m³/gün'dür ve arıtma tesisine 27/05/2010 tarihinde deşarj izni verilmiştir.

Niğde Üniversitesi Atık Su Arıtma Tesisi Projesi 29.05.2008 tarihinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca onaylanmış olup, tesis inşaatı tamamlanarak faaliyete geçirilmiştir. 27/08/2009 tarihli kararla deşarj izni verilmiştir. Bor Karma OSB'nin (1.500 ton/gün) Atık Su Arıtma Tesisi ise inşaat aşaması tamamlanmış olup çevre izni vardır.

3. Atık

Niğde Belediyesi mücavir alanları içerisinde, işletme, mesken, kurumlardan cadde ve sokaklardan günlük yaklaşık 180 ton katı atık toplanmaktadır. Niğde ilinde Düzenli Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi şehir merkezine 7 km uzaklıkta olan Hıdırlık Mevkiinde bulunmaktadır. Söz konusu tesis 2013 yılı içerisinde faaliyete başlamıştır. Daha önce çöplerin depolandığı vahşi depolama alanı için Rehabilitasyon Projesi hazırlanmış olup 2014 Haziran ayı içerisinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulmuştur.

İlde 2013 yılı için tehlikeli atıklardan geri kazanılan miktar 509,666 ton, bertaraf miktarı 46,484 ton ve stok miktarı ise 31,365 ton'dur. 2013'te toplamda Niğde iline ait tehlikeli atık miktarı 556,15 ton'dur.

Çizelge 519 – Niğde ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" çerçevesinde ildeki atık yağ toplama miktarları 2013 yılı içinde 36,258 ton atık motor yağı ve 1,420 ton atık endüstriyel yağı oluşmuştur.

Niğde Belediyesi Mücavir alanları içerisindeki hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkları yönetmelik kapsamında Belediye tarafından belirlenen Hıdırlık Mevkiindeki kum ocağı olarak işletilen alanların dolgusunda kullanılmaktadır. 2013 yılında il genelinde 167.175 ton hafriyat toprağı, 404.345 ton inşaat/yıkıntı atığı belediyeler tarafından kayıt altına alınmış olup, hafriyat toprağı dolgu malzemesi olarak kullanılırken inşaat ve yıkıntı atığı ise belediyelerin tespit ettikleri alanlarda depolanmaktadır.

Niğde ilinde 2013 Yılında 5,42 ton akümülatör, 413 kg da atık pil, 780 kg bitkisel atık yağ, 211,507 ton tıbbi atık toplanmıştır. İlde 2013 yılı içerisinde 8,490 ton ÖTL geri dönüşüm tesislerine gönderilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Niğde ilinde 1 adet alt seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Niğde, Aladağlar ve Bolkarlar gibi biyolojik çeşitlilik yönünden zengin sıradağları içerisinde bulunması nedeniyle flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Ulukışla ilçesi sınırları içerisinde bulunan Bolkar Dağları'nın zirvesinde yer alan Karagöl ve Çiniligöl'de yaşayan Toros Kurbağası Türkiye'de endemik olup; sadece bu küçük buzul göllerinde bilinir. Yine Bolkarlar'da yaşayan Yünlü Kayayuru ve halk arasında 'arısıpası' denen küçük bir böcekçil türü Türkiye'de endemik türüdür. Çamardı ilçemiz sınırları içerisinde Aladağlar Milli parkı ve Demirkazık Yaban Hayatı Geliştirme sahası bulunmaktadır (KARATAŞ A., KARATAŞ A., SÖZEN M, 2008).

Çizelge 520 - Niğde ilinde tespit edilen flora ve fauna türleri

FLORA	
Karayosunları ve Ciğerotları	: 890 Tür
Tohumlu Bitkiler	: 1200 Tür Niğde de bulunmakta olup, bunlardan 265'i endemiktir.
FAUNA	
Kuşlar	: Ülkemizdeki 465 kuş türünün yarısından fazlası Niğde il sınırları içerisinde görülmüştür.
Memeliler	: Ülkemizdeki 160 kadar memeli türünün karasal olan 145 kadarından yarıya yakını Niğde il sınırları içerisinde de tespit edilmiştir.

Aladağlar Milli Parkı: 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 3. maddesi gereğince, Bakanlar Kurulu Kararı ile 06.09.1995 tarih ve 22396 sayılı Resmi Gazetede; Niğde, Kayseri ve Adana illeri sınırları dahilindeki 54.524 ha'lık alan olarak tefrik edilmiştir. Bu sahanın 31.358 hektarlık Kayseri ilinde, 11.702 hektarı Adana ilinde ve 11.464 hektarı Niğde İli sınırları içerisinde kalmaktadır. Aladağlar Milli Parkı, 730 rakımından 3.756 rakıma kadar yaklaşık 3.000 m'lik rakım farkına bağlı olarak ortaya çıkan farklı yaşam ortamlarında yaşayan bitki ve hayvan türleri ile muazzam bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Aladağlar Milli Parkında tehlike altındaki 33 endemik bitkinin yanı sıra, önemli doğa alanları kriterlerine uygun hayvan kriterleri arasında; 2 endemik kelebek türü, 2 iç su balığı, birer çift yaşamlı ve sürüngen türü ile nesli tehlike altındaki 14 kuş ve 5 memeli türü/alttürü yer alır. Alanda flora bakımından toplam 101 endemik takson ve tehlike altındaki takson 68 (66 endemik) bulunmaktadır (KARATAŞ A., KARATAŞ A., SÖZEN M, 2008).

Demirkazık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Niğde İli Çamardı İlçesi Demirkazık Dağında bulunan yaban keçilerinden (*Capra aegagrus*) dolayı 1988 yılında 49.069 ha'lık alan Demirkazık Dağı Yaban Keçisi Koruma ve Üretim Sahası olarak tefrik edilmiştir. Sahanın bir bölümü, 1995 de Milli Parka ayrılmıştır. Saha içerisinde bulunan yerleşim yerlerinin ve tarım arazilerinde Yaban Hayatı Geliştirme Sahası dışına çıkartılma çalışmaları sonucunda, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 18.674 ha'lık alan Demirkazık Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tefrik edilmiştir.

Niğde ili, Nevşehir Tabiat Varlıklarını Koruma Bölgesine bağlı olup, ilde korunacak alanlardaki iş ve işlemler, Nevşehir Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunda görüşülmektedir. Niğde ilinde toplam 13 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Bu alanlar;

Çizelge 521 - Niğde ilinde bulunan doğal sit alanları

Doğal Sit Alanları	Doğal Sit Dereceleri	Alan (Hektar)
1 Gümüşler Ören Yeri	I. Derece	5,6
2 Kitreli Uyuz Göleği	III. Derece	Ölçeksiz
3 Aladağlar Milli Parkı	I. Derece	55.064
4 Meydan Yaylası	I. Derece	444
5 Tepe Bağları	III. Derece	130
6 Kayardı Bağları	III. Derece	246
7 Gebere Barajı	II. Derece	70
8 Narlıgöl	I. ve III. Derece	775
9 Nar Vadisi	I. Derece	196
10 Kayırlı Çayırönü Vadisi	I. Derece	14,4
11 Kayırlı Pınarcık Mahallesi Güneyi Peri Bacaları	I. Derece	1
12 Kayırlı Pınarcık Mahallesi Peri Bacaları	II. Derece	0,12
13 Değirmenli Damlatış Mağarası	I. Derece	0,62

Akkaya Baraj Gölü Çalışmaları; Niğde Merkez Akkaya Baraj Göleti (Niğde Üniversitesi Kampüs Alanı Bitişiği) ve çevresine ilişkin koruma statüsü kazandırılmasına yönelik ilgili kurum ve kuruluşlarla müşterek çalışma başlatılmış, alanın “tabiat parkı” haline getirilmesi kararı alınmıştır. Niğde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Niğde Üniversitesi ve Orman ve Su İşleri Müdürlüğüne müştereken başlatılan çalışmalar neticesinde Şubat ayı içerisinde ilgili kurum ve sivil toplum temsilcilerinin de katıldığı çalışma toplantısı düzenlenmiştir.

Fotoğraf 18 – Niğde-Akkaya Barajından genel görünüm

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 522 – Niğde ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	275.783	35,38
Su Kütlesi	234	0,03
Orman	62.161	7,97
Çayır ve Mera	264.035	33,87
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	177.309	22,75

Kırşehir-Nevşehir-Niğde-Aksaray Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 16.07.2007 tarihinde mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 523 – Niğde ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Niğde ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	35	0	4	3	3	0	0	45
ÇED Olumlu Kararı	0	0	1	0	0	2	0	3

Çizelge 524 – Niğde ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Niğde ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	23	27
Çevre İzni Belgesi	0	27	27
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	0	3
TOPLAM	7	50	57

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 525 – Niğde ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Niğde ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	11	79	51	3	17	0	11	51	0	107
Ani (plansız) denetimler	0	30	30	1	17	0	18	16	124	144
Genel Toplam	11	49	41	1	22	0	19	67	124	251

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	842,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
8	0,00

Çizelge 526 – Niğde ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Niğde ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.790	0	0	0	0	0	68.058	0	118.848
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	0	4	0	6

Ordu

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Ordu ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 527'de verilmektedir.

Çizelge 527 - Ordu ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	17	0	71,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9,6	0	67,8	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	15,5	0	68,1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10,6	0	58,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1,7	0	44,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,6	0	40,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,5	0	36,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3,4	0	41,2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3,4	0	34,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9,2	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	20,8	0	64,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	53,4	0	64,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Ordu'da 2013 yılında, 17 sabit 1 mobil olmak üzere toplamda 18 adet egzoz gazı emisyon yetki belgesine sahip istasyon bulunmaktadır. Bu istasyonlarda 2013 yılında toplamda 52.701 aracın egzoz gazı ölçümü yapılmıştır. 2013 yılı içerisinde Ordu ilinde yetkili istasyonlara Çevre Şehircilik Döner Sermaye Saymanlığınca 50.430 pulun satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ordu ilinde en önemli ve en çok kullanılan su kaynakları yüzey suları, yapay gölet, keson kuyulardır. Genel olarak Ordu ilinde içme ve kullanma suyu olarak %40 civarı yüzey suları, %12 yapay gölet, %48 keson kuyulardan temin edilmektedir.

Çizelge 528 – Ordu ili içme ve kullanma suyu kaynakları (DSİ, 2013)

Havza Adı	Yeraltı suyu rezervi ($\text{hm}^3/\text{yıl}$)	İçme kullanma suyu için yapılan tahsis ($\text{hm}^3/\text{yıl}$)
Mesudiye Çevresi	2,00	-
Ordu Merkez ve Çevresi	32,00	15,80
Fatsa Çevresi	17,00	14,25
Ünye Çevresi	10,00	7,60

Çizelge 529 – Ordu ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (kişi/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Merkez	Derin Deniz Deşarjı		
Merkez	Biyolojik Arıtma	İnşaat aşamasında	
Ünye Belediyesi AAT (Batı)	Biyolojik Arıtma	33.000	
Ünye Belediyesi AAT (Doğu)	Biyolojik Arıtma	83.000	
Kaynartaş Belediyesi	Biyolojik Arıtma	300	0,005
Çaybaşı Belediyesi	Biyolojik Arıtma	5.000	-
Hanyalı-Tekkiraz Belediyesi	Biyolojik Arıtma	5.000	-

Çizelge 529 – Ordu ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu (devam)

Çamlı Belediyesi	Biyolojik Arıtma	1.000	-
Kabataş Belediyesi	Biyolojik Arıtma	5.000	0,0357
Çiftlik Belediyesi	Biyolojik Arıtma	2.000	-
Çayırkent Belediyesi	Biyolojik Arıtma	800	-
Fatsa Belediyesi	Derin Deniz Deşarjı	80.000	

Çizelge 530 – Ordu ilindeki 2013 yılı itibariyle OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Ordu ÇŞİM, 2014)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Ordu OSB	Faaliyette	-	-	-	Ordu Belediyesi Kanalına
Fatsa OSB	Faaliyette	-	-	-	Fatsa Derin Deniz Deşarjı
Ünye OSB	İnşaat aşamasında	-	-	-	-

Çizelge 531 – Ordu ilinde bulunan balık çiftlikleri (Ordu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, ÇED Birimi, 2014)

FAALİYET SAHİBİ	MEVKİİ	FAALİYET KONUSU	KAPASİTE
Altaş Yağ Su Ve Tar. Ür. İnş. San Ve Tic. A.Ş.	Merkez İlçe Kumbaşı Mah.	Ağ Kafeslerde Alabalık ve Levrek Yetiştiriciliği	400 ton/yıl Alabalık 500 ton/yıl Levrek
Altaş Yağ Su Ve Tar. Ür. İnş. San Ve Tic. A.Ş.	Perşembe İlçesi Kaleyaka Mah. Çeşmeönü Mevkii	Ağ Kafeslerde Alabalık, Levrek ve Sivriburun Yetiştiriciliği	250 ton/yıl Levrek 200 ton/yıl Alabalık
Özbek Su Ürünleri Nak. İnş. Amb. San Ve Tic. A.Ş.	Perşembe İlçesi Kaleyaka Mah. Sarıburun Mevkii	Ağ Kafeslerde Alabalık ve Levrek Yetiştiriciliği kapasite artışı	100 ton/yıl Alabalık 100 ton/yıl Levrek
Özbek Su Ürünleri Nak. İnş. Amb. San Ve Tic. A.Ş.	Perşembe İlçesi Gacalı Mah.	Ağ Kafeslerde Alabalık ve Levrek Yetiştiriciliği	250 ton/yıl Alabalık 250 ton/yıl Levrek
Marnero Balıkçılık Ve Su Ürünleri San Ve Tic A.Ş.	Perşembe İlçesi Kaleyaka Mah.	Ağ Kafeslerde Alabalık ve Levrek Yetiştiriciliği	100 ton/yıl Alabalık 100 ton/yıl Levrek

Her türlü deniz araçları ve kıyı tesislerinden kaynaklanan kazalara müdahale etmek, deniz kirliliğinin yayılmasına karşı önlem almak, kirliliğin çevreye zararı en aza indirmek için il ve ilçelerdeki limanların Atık Kabul Tesisleri yaptırılmış olup faaliyettedirler. İlde mevcut Liman İşletmelerinin Acil Müdahale Planları mevcuttur.

3. Atık

Ordu Belediyesi sınırlarında ortalama 160 ton/gün katı atık üretilmektedir. İl sınırları içerisinde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmamaktadır. Evsel nitelikli katı atıklar vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 532– Ordu ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2

2013 yılı itibariyle Ordu ilinde piyasaya süren sayısı 157, ambalaj üretici sayısı ise 2 adettir. 2012 yılı itibariyle il bazında lisanslı toplama-ayırma tesisi 2 tane bulunmaktadır. 2 tane de geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır. 2013 yılında Ordu’da 120.463 kg tehlikeli atık beyanı yapılmıştır.

İlde Ulusal Atık Yağ Taşıma Formu ile 2013 yılı itibariyle 73.425 kg atık yağ beyanı yapılmıştır. Ordu'da 2013 yılında 26.640 kg atık akü, 1.172 kg atık pil toplanmıştır.

İlde oluşan bitkisel atık yağlar; atık üreticisi konumundaki restoran, otel, hazır yemek firmaları vb. işletmelerden toplanarak Trabzon'da faaliyet gösteren bir firmaya verilmektedir. 2013 yılında 16.102 kg bitkisel atık yağ Ordu ilinde toplanmıştır

Ordu ilinde 2012 yılında 35.670 adet ömrünü tamamlamış lastik oluşmuş olup 2013 yılında ise bu sayı 47.960 adettir.

İl hastanelerindeki toplam yatak sayısı 2.430 olup, 2013 yılında toplanan tıbbi atık miktarı 578.173,9 kg/yıl olarak gerçekleşmiştir. Tıbbi atıklar Trabzon ilinde bulunan bir sterilizasyon tesisine gönderilerek bertaraf edilmektedir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ordu ili flora ve fauna açısından çok zengin biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Ordu ilinde 309 adet bitki türü tespit edilmiştir. Ordu ili faunası hayvan varlığı bakımından da oldukça zengindir. Denize dik vadileri ve yüksek platolar hayvan çeşitliliğinin zengin olmasının bir nedenidir. Derin vadi yatakları ve göletlerde ekolojik yapılarına uygun olarak Sazan, Alabalık, Karabalık ve kaya balığı gibi birçok balık çeşitleri de mevcuttur.

İlde Milli Park bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ordu ilinde iki adet tabiat parkı bulunmaktadır.

Ulugöl Tabiat Parkı: Ordu ilinin Gökçöy ilçesi sınırları içerisinde Ulugöl Mevkindeki 26,56 ha'lık saha 10/03/2009 tarihinde Ulugöl A tipi Mesire Yeri olarak tescil edilmiş, Mesire yeri daha sonra 07/09/2009 tarihli mülga Çevre ve Orman Bakanı Olurları ile Ulugöl Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Tabiat Parkı Türkiye'nin 36. Tabiat Parkıdır. Alan içerisindeki yapraklı orman Kayın, Kızılağaç, Gürgen ve Akçaağaç türlerinden oluşmaktadır. Yapraklı ormanın sonbahar renklenmesi seyretmeye değerdir. Alt flora sarı ve mor çiçekli Orman gülü, Yabani Karayemiş, Ayı Üzümü, Alıç, Porsuk gibi türlerden meydana gelmektedir. Alan içindeki yaban hayvanları Yaban Domuzu, sansar, gelincik türleri ile Sazan ve Abant alabalığından meydana gelmektedir.

Fotoğraf 19 - Ulugöl Tabiat Parkı (Orman ve Su XI. Şube Müdürlüğü, 2014)

Çınarsuyu Tabiat Parkı: Ordu ili Ünye ilçesi sınırları içerisinde bulunan 2003 yılında A Tipi Mesire Yeri olarak tescil edilen Çınarsuyu Mesire Yeri, 11/07/2011 tarih ve 903 sayılı mülga Çevre ve Orman Bakanı Olurları ile Çınarsuyu Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir.

Tabiat Anıtı: Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tespit tescil hakkındaki yönetmelik kapsamında ilde Perşembe ilçesi Efirli Köyü Tepe Mahallesi Camii önünde bulunan Ihlamur ağacı ile ilin Çatalpınar ilçesi Orta köy Tikenoğlu Mahallesi Ortaköy mezarlığında bulunan Ihlamur ağacı tabiat anıtı olarak tescil edilmiştir.

Tabiatı Koruma Alanları: Perşembe ilçesi sınırları içerisinde Hoynat Adası olarak bilinen ada tepeli küçük karabatağın yaşam alanı olduğundan tabiat koruma sahası olarak teklif yapılmış, inceleme aşamasındadır.

Gaga Gölü Doğal Sit Alanı: Fatsa ilçesi, Örencik ve Yassıtaş Köyleri arasındaki Gaga Gölü, Fatsa-Aybastı yolunun yaklaşık 10. kilometresinde yolun hemen kenarında yer almaktadır. Yaklaşık 150-200 yıllık olan göl içerisinde sazan balığı başta olmak üzere değişik cins balıklar yetişmektedir. 1999 yılında göl ve çevresine ait yaklaşık 21,5 ha lık alan 1. Derece, 125,1 ha lık alan 3. Derece olmak üzere toplam yaklaşık 146,6 ha alan Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Fotoğraf 20 - Gaga Gölü Doğal Sit Alanı (Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, 2014)

Kurul Kayalıkları Arkeolojik Ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili merkezine 13 km mesafedeki Bayadı köyü sınırlarında bulunan sivri bir kaya üzerine kurulmuş antik bir yerleşme alanıdır. Arkeolojik olarak önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalarda 2 metre kalınlığında duvar ortaya çıkarılmış, kurul kayalıklarının aslında kale olduğu düşünülmektedir. Bu alanda dehliz kazısı yapılmış 250 –300 adet merdiven gün ışığına çıkarılmıştır. Kaya üzerinde piknik alanları mevcuttur. Kazı esnasında bulunan pişmiş topraktan çatı kiremitleri duvar örgüsü seramik parçaları incelenmiş MÖ. V ve IV. yüzyılda yerleşme yapıldığı tespit edilmiştir. Yaklaşık 448,95 ha'lık alan Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

Yason Burnu Arkeolojik Ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, Perşembe ilçesi, Çaytepe Köyü, Yason mevkiinde yer alan Yason Burnu yarımadası, kuzeye doğru uzanan eski bir yerleşim alanıdır. 1. Derece Arkeolojik ve 2. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Boğaziçi Köyü Mağarası Arkeolojik Ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, Perşembe ilçesi, Boğaziçi Köyü, Kayaagzı Mevkiinde yer alan mağara 3x5 m'lik bir açıklıktan girildikten sonra yaklaşık 250x300 m² geniş bir alan ve tavanda oluşum halinde sarkıtlar mevcuttur. 2001 yılında 2. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Gençağa Kalesi Arkeolojik Ve Doğal Sit Alanı: Ordu ili, İkizce ilçesi, Ağcakale Köyü sınırları içerisinde bulunan kale, doğal kayalıklar üzerinde iki bölüm halinde yapılmıştır. Yüksekliği ve konumu itibarıyla İkizce, Ünye ve Terme ilçelerini görebilecek konumdadır. 1998 yılında 1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir.

Yazkonağı Mağarası: Ordu ili, Ünye ilçesi, Yazkonağı Köyü sınırları içerisinde bulunan Yazkonağı Mağarası korunması gerekli taşınmaz tabiat varlığı olarak 2005 yılında tescil edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 533 – Ordu ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	255.828	42,98
Su Kütlesi	1.658	0,28
Orman	202.893	34,09
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	50.000	8,40
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer	84.821	14,25

Ordu ilinin de içerisinde yer aldığı Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 24.06.2011 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

İl genelinde özellikle turizm ve tarım sektörlerinin kalkındırılması ve geliştirilmesi öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. Çevre Düzeni Planı plan kararları ile Ordu ilini bölgenin kültür ve turizm merkezi haline getirmek, mevcut hammaddelere ve yenilikçi sektörler için sanayi gelişimini desteklemek, ulaşım ve altyapı olanaklarını artırmak, orman ve özel ürün tarım arazisi (fındık) olarak tahsisli alanların sürdürülebilirliğini sağlamak, kırsalda hayvancılık ve tarım sektörünü kalkındırmak hedeflenmektedir.

Ayrıca, ilin kıyıda yer alan turizm merkezlerini korumaya ve geliştirmeye yönelik Ordu-Bolaman Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 2012 tarihinde onaylanmış olup turizm alt merkezlerine ait 1/5000 ve 1/1000 ölçekli plan çalışmaları devam etmektedir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 534 – Ordu ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ordu ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	35	2	1	5	1	2	3	49
ÇED Olumlu Kararı	1	4	1	0	0	0	0	6

Çizelge 535 – Ordu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ordu ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	48	48
Çevre İzni Belgesi	0	31	31
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	79	79

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 536 – Ordu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ordu ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED -İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	24	22	8	43	0	12	11	71
Ani (plansız) denetimler	0	42	95	14	49	0	19	19	179
Genel Toplam	0	66	117	22	92	0	31	30	250

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	1.684,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
135	0,00

Çizelge 537 – Ordu ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ordu ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	390.432	81.272	40.636	0	88.027	50.787	10.969	662.123
Uygulanan Ceza Sayısı	0	9	2	1	0	7	3	4	26

Rize

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Rize ilinde konutlarda 28.132.702,25 m³, sanayide de 6.092.993,47 m³ doğal gaz 2013 yılında kullanılmıştır. 2013 yılında Rize ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 538'de verilmektedir.

Çizelge 538 - Rize ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	4,4	0	46,5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	5,3	0	61	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10,5	0	52,6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	6,4	0	53,5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	37,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6,4	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,9	0	34,6	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,1	0	38,4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6,7	0	27,1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6,4	0	30,8	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8,7	0	41,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	14,4	0	40,6	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Rize ili merkez ilçede 7, Ardeşen ilçesinde 2, Çayeli ilçesinde 1 ve 1 adet de mobil istasyon olmak üzere toplam 10 adet egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Ayrıca ilde 2013 yılı itibarıyla 58.854 araç trafiğe kayıtlıdır. Aynı yıl egzoz emisyon ölçümü yaptıran araç sayısı da 36.620'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Rize içme suyu arıtma tesisine ham su, Poşut Deresi ve Ilica Deresi üzerinde yapılmış olan su alma yapılarından (regülatör) temin edilmektedir. Poşut ve Ilica derelerinin suyu, su alma yapılarının bulunduğu yerde tortusuz ve kokusuz durumdadır. Her iki derenin drenaj havzası içinde herhangi bir yerleşim yeri, sanayi ve endüstriyel kuruluş bulunmadığından, bu alan içinde önemli bir yapay kirlenme söz konusu değildir. Rize'de içme suyu amaçlı baraj bulunmamaktadır.

Rize il merkezi ve civar yerleşimlerine alternatifli içme suyu temin edilebilmesi için başlatılan çalışmalar kapsamında, Okta ve Karasu derelerinden alınacak 200 l/s'lik debi Andon İçme Suyu Arıtma Tesisine iletilecek olup, bu kapsamda arıtma tesisi ile ana içme suyu deposu arasında yeni bir iletim hattı da inşa edilecektir. İçme suyu tesisleri kapsamında yaklaşık 29,5 km uzunluğunda (çelik tipi değişik çaplarda) isale hattı, 3 su kaynağı (regülatör), terfi merkezi ve tüm sanat yapılarının uygulama projeleri hazırlanacaktır.

Çizelge 539 – Rize ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Rize Belediyesi	Ön Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	8.383	-
Çayeli Belediyesi AAT	-	130	-
Fındıklı Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Pazar Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		-
Ardeşen Belediyesi AAT	Proje aşamasında		-
İyidere Belediyesi AAT	Proje aşamasında		-

3. Atık

Rize Belediyesi yazın günde 110 ton kışın ise günde 100 ton atık toplamaktadır. Rize Belediye sınırları içerisindeki evsel katı atıklar, Trabzon ve Rize İlleri Katı Atık Yapma ve İşletme Birliği (TRAB-RI-KAB) tarafından düzenli olarak depolanmaktadır.

Çizelge 540 – Rize ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde henüz lisans almış ambalaj atığı toplama, ayırma veya geri dönüşüm tesisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ardeşen ilçesinde lisans işlemleri devam eden bir adet ambalaj atıkları toplama ayırma tesisi kurulum aşamasındadır.

Rize ilinde 2013 yılında 582,74 ton tehlikeli atık toplanmış, bunun 270,21 tonu geri kazanılmış, 303,92 tonu bertaraf edilmiş ve 8,61 tonu da lisanslı firmada stokta. Yine aynı dönemde 81,05 ton atık motoryağı, 59,69 ton atık endüstriyel yağ ilde toplanmış bulunmaktadır. “Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında lokantalar, iş yerleri ve sanayi tesislerinden 9,7 kg ton atık bitkisel yağ toplanmıştır. İlde 2013 yılında 26.829 kg akümülatör toplanmıştır.

İlde “Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik” kapsamında tıbbi atık üreten sağlık kuruluşları tarafından üretilen tıbbi atıklar lisanslı araçlarla toplanarak Trabzon ilinde bulunan sterilizasyon ünitesinde sterilize edildikten sonra düzenli depo sahasında bertaraf edilmektedir. Rize ilinde 2013 yılında 299,83 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Rize’de 2013 yılı itibarıyla 1 adet alt seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kaçkar Dağları Milli Parkı: İl sınırları içerisinde 1994 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile Kaçkar Dağları, Milli Park olarak ilan edilmiştir. Milli Parkın toplam alanı 51.550 ha’dır. Rize iline 68 km Çamlıhemşin ilçe merkezine 18 km uzaklıktadır. Genel alanın %35’i (18.013 Ha) ormanlık alandır.

Kaçkar Dağlarını; batıdan Fırtına Deresi, kuzeyden ve doğudan Hemşin Deresi çevreler ve bu vadilerin zengin bir flora ve fauna yapısına sahiptir. Bitkilerde 54’ü endemik olmak üzere 756 takson, omurgasız hayvanlarda 6’sı endemik olmak üzere 149 takson, omurgalı hayvanlarda ise 178 taksonu içerdiği belirlenmiştir. Türkiye’de Rhodendron’ların 3.000 metreye ulaştığı tek yer burasıdır.

Alanda alüvyal ormanlar, şimşir ormanları ve doğal yaşlı ormanlar olmak üzere üç çeşit formasyon tespit edilmiştir. Milli park alanı içerisinde özellikle Fırtına Vadisi ve Palovit Vadisi, içerdikleri 4.603 ha doğal yaşlı ormanla, hem bölgenin, hem de ülkenin bozulmamış birkaç orman ekosistemi arasında değerlendirilmektedir. Yaban Hayvanları açısından da zengin olan Kaçkar Dağlarında çengel boynuzlu dağ keçisi, kurt, ayı, domuz, tilki, yaban keçisi, geyik, sansar, çakal, yaban tavuğu vb bulunmaktadır. Park alanında; buzullarla birlikte; buzul gölleri, buzul

vadileri, sirkler ve morenler bulunmaktadır. Kaçkar Dağları güney tırmanış rotası üzerinde olan güzergâhta Kaçkar Tepesi 3.932 m ile ülkemizin önemli zirvelerden birisidir.

Fırtına Sulak Alanı: Rize ili sınırları içerisinde uluslararası öneme sahip 1 adet sulak alan (Fırtına Sulak Alanı) bulunmaktadır. Rize il sınırları içinde, Ardeşen ve Çamlıhemşin ilçelerinde yer alan Fırtına Havzası toplam 110.000 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Kaçkar Dağları'nın kuzey yamaçlarında bulunan Fırtına Havzası, 1.000 m'nin üzerindeki dağ zirvelerinden (Bunların en yükseği 3.932 m ile Kaçkar'dır) başlayarak Fırtına Deresi'ni besleyen Tunca, Durak, Hala, Hemşin derelerinin vadilerinden oluşur.

Fotoğraf 21 – Kaçkar Dağları Milli Parkı

Rize ilinin doğal sit alanları:

1. İkizdere Vadisi: İkizdere Vadisi, Rize İli, İkizdere İlçesinde Salar Deresi, Sarpinovit Deresi, Çalçarak Deresi, Kuryatak Deresi ve Cimil Deresinin içinde bulunduğu İkizdere Vadisi; Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.10.2010 tarih ve 3019 sayılı kararı ile İkizdere Vadisinin I, II. Ve III. Derece doğal sit alanı ilan edilmesine karar verildi. Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 22/05/2012 tarih ve 43 sayılı kararı ile 3019 sayılı kararın hukuki geçerliliğini koruduğuna karar verilmiştir.

2. Çamlıhemşin İlçesi Fırtına ve Hala Derelerinin Bulunduğu Alan: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 19/05/1998 gün ve 3148 sayılı kararıyla doğal sit ilan edilmiştir. 1/25.000 ölçekli haritada sınırları belirlenen bölümlerin I, II, III. Derece doğal sit, Zilkale ve Kale-i Bala çevresinin I. derece arkeolojik sit, ilan edilmesine karar verilmiştir. Kurulun 18/02/2010 tarih ve 2529 sayılı kararı ile düzenleme yapılarak sayısal koordinat değerleri onaylanan sit sınırları yeniden belirlenmiştir.

3. Çamlıhemşin İlçesi Kaplıca Köyü Ayder Mevkii: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 31.10.1991 gün ve 1185 sayılı kararıyla doğal sit olarak belirlenmiş, kurulun 27.06.1992 tarih ve 1404 sayılı kararı ile doğal sit alanının sınırları ve dereceleri belirlenmiştir. Yine Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 23.03.1998 tarih ve 3062 sayılı kararı ile Koruma Amaçlı İmar Planı ve yapılanma koşulları düzeltilerek onaylanmıştır.

4. Fındıklı İlçesi Aksu Mahallesi: Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28/07/2002 gün ve 4515 sayılı kararı ile sahil şeridinde yerinde yapılan inceleme sonucu Doğu Karadeniz Yöresinde ender rastlanan bir kumsal alanın varlığı saptandığından devlet karayolunun Hopa istikametine doğru jandarma bölük komutanlığı binasından Aksu ilköğretim Okuluna kadar olan kesimin sit alanı ilan edilmesine prensipte uygun olduğuna karar verilmiştir. Yine Kurulun 03/05/2003 gün ve 4723 sayılı kararı ile sit sınırları ve dereceleri (III. Derece) belirlenmiştir. Trabzon Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 08/08/2012 gün ve 75 sayılı kararı ile sit alanı ilan edilme nedenleri ortadan kalktığından, "Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik" doğrultusunda idari işlemler yapıldıktan sonra Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmasının gündeme alınacağına karar verilmiştir.

5. Fındıklı İlçesi Çağlayan Köyü Abuçağlayan Vadisi: Dere yataklarının doğal yapısı, bitki örtüsü çeşitliliği ve ilginç peyzaj bütünlüğünün çıkardığı doğal yapının korunabilmesi için Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15/11/2008 gün ve 1852 sayılı kararı ile 1.derece doğal sit alanı ilan edilmiştir.

6. Fındıklı İlçesi Arılı Vadisi: Bitki örtüsü çeşitliliği ve ilginç peyzaj bütünlüğünün çıkardığı doğal yapı ve özgün ahşap ağırlıklı yayla evlerinin ortaya çıkardığı doğal ve kültürel değerlerin korunabilmesi için, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18/02/2010 gün ve 2536 sayılı kararı ile 1. ve 3. derece doğal sit alanı ilan edilmiştir.

7. Merkez İlçe Kırklartepe Köyü Ayana Tepesi: Tepe üzerinde bulunan kutsal su ve orman olan çevresi 12.12.1982 tarih ve 4016 sayılı kararı ile ilan edilmiş, ancak alanın sınırları pafta üzerinde tescil edilmemiştir.

Rize ilinin Tabiat Varlıkları

1. Tunca Vadisi Tabiat Parkı: Ardeşen İlçesi sınırları içerisinde kalan toplam 4.082 ha büyüklüğe sahip saha, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bakanlık Makamının 11.07.2013 tarih ve 1516 sayılı Olur'ları ile "Tunca Vadisi Tabiat Parkı" ilan edilmiştir.

ZWWWVV

2. Rize Çamlıhemşin-Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: İlin Çamlıhemşin ilçesi sınırları içerisinde bulunan toplam 4.273 ha'lık saha, 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı karar ile "Rize Çamlıhemşin-Kaçkar Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak tescil edilmiş; 16.10.2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Alanın yönetiminden Orman ve Su İşleri Bakanlığı Rize Şube Müdürlüğü sorumludur.

3. İspir Verçenek Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Toplam alanı 63.130 ha olan İspir Verçenek Dağı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı karar ile tescil edilmiş ve karar 16.10.2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Alanın yönetiminde Orman ve Su İşleri Bakanlığı Erzurum Şube Müdürlüğü sorumludur. Bu sahanın 1.222,9 ha'lık kısmı Rize il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Çizelge 541 - Rize ilinde bulunan anıt ağaçlar

Merkez Gündoğdu Balıkçılar Köyü Yukarı Mevkii	654 parselde	anıt ağaç
Merkez Dörtöyl Köyü, Salarha Yolu Dörtöyl Mevkii	1082 parselde	anıt ağaç
Zilkale Palovit Yolu	Yolu Milli Park Sahası içinde	2 adet anıt ağaç (Porsuk ağacı)
Merkez Bağdatlı Mahallesi	108 pafta 869 ada 2 ve 4 nolu parsellerde	çınar ve ıhlamur ağacı
Çayeli İlçesi		Ağaran Şelalesi
İyidere İlçesi, Taşhane ve Köşklü Köyleri	5 pafta, 367, 368, 897, 898, 776, 779 nolu parsellerde	Pileki Mağarası

6. Arazi Kullanımı

Çizelge 542 – Rize ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	75.444,29	19,17
Su Kütlesi	2.449,83	0,62
Orman	313.407,62	79,64
Sulak Alan	0,00	0,00
Çayır ve Mera	0,00	0,00
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	2.230,76	0,57

Türkiye'deki 135 sulak alandan biri olan "Fırtına Deresi Sulak Alanı" akarsu niteliğindedir. Fırtına Deresi Sulak Alanı, akarsu niteliğinde olduğundan kesin bir alan büyüklüğünden söz etmek mümkün değildir, ancak güneyi Çamlıhemşin, kuzeyi ise Ardeşen İlçe sınırları içerisinde bulunan Fırtına Deresi Sulak Alanı'nın havzasına baktığımızda ~110.000 hektarlık bir alanı kapsadığı söylenebilir; bu da 392.000 hektar alana sahip Rize ilinin % 28'ine denk düşmektedir.

Rize'nin de içinde bulunduğu "Ordu, Trabzon, Rize, Giresun, Gümüşhane, Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 24.06.2011 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 543 – Rize ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Rize ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	1	0	0	0	5	0	11
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	0	1

Çizelge 544 – Rize ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Rize ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	19	19
Çevre İzni Belgesi	0	9	9
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	1	28	29

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 545 – Rize ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Rize ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	2	6	0	2	0	0	0	0	19
Ani (Plansız) Denetimler	0	168	176	0	33	0	23	37	0	287
Genel Toplam	10	170	182	0	35	0	23	37	0	306

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	7	5.894,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
26	0,00

Çizelge 546 – Rize ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Rize ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	40.636	0	0	0	0	84.645	47.711	172.992
Uygulanan Ceza Sayısı	0	1	0	0	0	0	5	6	12

Sakarya

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Sakarya'da 2013'de konutlarda 126.208.458 m³, sanayide de 21.211.985 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2013 yılında Sakarya ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 547'de verilmektedir.

Çizelge 547 - Sakarya ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

Meteoroloji Müdürlüğü	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	4	0	82	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	16	1	90	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	22	0	93	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	82	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	81	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	6	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	18	0	105	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	38	6	125	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	69	19	120	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Sakarya ilinde faaliyet gösteren 27 adet emisyon ölçüm yetki belgesine sahip emisyon ölçüm noktası bulunmaktadır ve 2013 yılında 99.007 adet egzoz emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde bulunan 11 adet ilçeye içme suyu şebekesi ile hizmet verilmektedir. Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde hizmet verilen bölgelere içme suyu kaynağı olarak akarsu, göl-gölet, kaynak ve kuyu suları kullanılmaktadır. İlde en önemli içme ve kullanma su kaynağı Sapanca Gölüdür. Sapanca Gölü, Marmara Bölgesinin doğu kesiminde, Adapazarı ovasını İzmit körfezi oluşuna birleştiren uzun bir çukurun doğu yarısında yer alan tatlı su gölüdür. Şehre içme suyunu sağlayacak yeni tesislerle birlikte 8 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu tesisler ile şehre sağlıklı ve kaliteli su verilmektedir.

İlde Adapazarı, Erenler, Serdivan, Arifiye, Akyazı, Ferizli, Karapürçek, Gökent, Hendek, Sapanca ve Söğütlü Belediyelerinde kanalizasyon şebekeleri mevcuttur.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi hizmet sınırlarımızda toplanan atıksular, Gökent ve Söğütlü hariç olmak üzere ilde bulunan Karaman, Akyazı ve Hendek Atıksu Arıtma Tesislerinde arıtılmaktadır. Adapazarı, Serdivan, Erenler, Sapanca ve Arifiye ilçelerinden toplanan atık sular Karaman Atıksu Arıtma Tesisinde toplanarak arıtılmaktadır.

İlde hali hazırda çalışmakta olan 6 adet OSB bulunmakta olup merkez OSB atıksuyunu SASKİ kanalına vermektedir. Söğütlü'de bulunan 3. OSB atıksu arıtma tesisi tam kapasite çalışmamaktadır. Hendek'te yer alan arıtma tesisi 2. Organize Sanayi Bölgesinin içinde yer almakta olup, burada bulunan tesislere de hizmet vermektedir. Diğer OSB lerde ise atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge 548 – Sakarya iline içme suyu sağlayan kaynaklar

Yerleşim Yeri	Kaynak Adı	Debi (lt/sn)
Adapazarı, Arifiye, Erenler, Ferizli, Gökent, Güneşler, Hanlı, Kaynarca, Kazımpaşa, Limandere, Serdivan, Sina-noğlu, Söğütlü, Yazlık	Sapanca Gölü	2.135,0
Nehirkent	Akçay Deresi (İkramiye)	95,0
Bekirpaşa	Gümüşdere Kaynakları	30,0
Akyazı	Büyükpınar Kap.	6,0
	GözlekKaptajı	2,0
	HasanbeyKaptajı	2,0
	İlimli Kaynağı	30,0
	PazarköyKaptajı	4,0
	SırganlıkKaptajı	7,0
	Sondaj Kuyu (5 adet)	170,0
	Suçluğu 1 Kaynağı	30,0
	Suçluğu 2 Kaynağı	15,0
Çaybaşıyeniköy	Asmaköprü Kaynakları	6,0
	Dualidere	15,0
Ferizli	Sondaj Kuyusu (3 adet)	65,0
Hendek	Dikmen Balkaya Kaynağı	130,0
	Uludere Kaynağı	30,0
Karapürçek	Kaptaj 1-2	60,0
	Kaptaj 3	25,0
Kırkpınar	Kurtköy Deresi Kaynağı	20,0
	Sondaj Kuyusu (5 adet)	60,0
	Yangın Deresi	16,0
Kurtköy	İncirlikayaKayn.	8,0
	Şahinkaya Kayn.	6,0
	Şahinkaya 2	5,0
Küçücek	Göktepe Kayn.	17,0
	Sami Kaptajı	2,0
Sapanca	İstanbul 95 Kayn.	5,0
	Mağara Kaynağı	6,0
	Sondaj Kuyusu (7 adet)	195,0
	Yedigöz Kaynağı	9,0
	Ziyabey-Nikola-Kayakıran	10,0
Yeşilyurt (Hendek)	Kilisedere	20,0
	Sakaoğlu Deresi Kaynağı	20,0

Çizelge 549 – Sakarya ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Büyükşehir (Karaman) AAT	Fiziksel+Biyolojik+İleri	271.941	79
Akyazı AAT	Fiziksel+Biyolojik	19.800	6
Hendek AAT	Fiziksel+Biyolojik	21.000	7

3. Atık

Sakarya Büyükşehir belediyesi katı atık düzenli depolama sahası 23 Ocak 2009 tarihinden beri hizmet vermektedir. Böylece, Sakarya Nehrine çok yakın olan eski çöp alanının nehre ve çevreye olan olumsuz etkileri ortadan kaldırılmıştır. Katı atık deponi sahası; Adapazarı Merkez, Erenler, Serdivan, Arifiye, Sapanca, Söğütlü, Karapürçek ilçelerine hizmet vermektedir. Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik'e göre bütün güvenlik tedbirleri alınmış olup, geçirimsizlik tabakası oluşturulmuştur. Böylece yer altı sularının korunması sağlanmıştır. Katı atık düzenli depolama tesisine 7 ilçe belediye ve özel firmanın evsel atıkları getirilmektedir. Sakarya Büyükşehir Belediyesi katı atık düzenli depolama sahasında 2013 yılında 159.804 ton atık düzenli depolanmıştır.

Çizelge 550 – Sakarya ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	-
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	16

2013 yılı itibariyle Sakarya'da, atık ambalaj sistemine kayıtlı olan ambalaj üreticisi 11, piyasaya süren 177, ambalaj üreticisi ve piyasaya süren 11, tedarikçi 6, piyasaya süren ve tedarikçi 15, ambalaj atığı toplama, ayırma ve geri dönüşüm GFB/Lisanslı 16 firma bulunmaktadır.

Sakarya'da 2013'te, TABS'a 17.358.033 kg tehlikeli atık beyan edilmiştir. Bu tehlikeli atığın 11.780.672 kg'ı geri kazanılmış, 5.311.476 kg'ı bertaraf edilmiş, 2.537 kg'ı tesis içinde depolanmış, 199.406 kg'ı yetkili firmada stokta bulunmakta ve 70.904 kg'ı da ihraç edilmiştir.

"Atık Yağların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında ilde geri kazanım lisansına sahip 1 adet tesis bulunmaktadır. 2013 yılında Sakarya'da, toplanan atık yağın 342,23 tonu geri kazanılmış, 26,93 tonu nihai olarak bertaraf edilmiş ve 35,33 tonu da çimento fabrikalarında ek yakıt olarak kullanılmıştır. 2013 yılında ilde 378,91 ton atık motor yağı, 38,19 ton atık sanayi yağı toplanmıştır.

"Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında Sakarya'da 1 adet Tıbbi Atık Bertaraf tesisi bulunmaktadır. Tesis, belediye adına civar illerden de toplanan tıbbi atıkları toplayarak bu tesise getirmekte ve sterilize ederek bertaraf etmektedir. Tesis 6 ayda bir akredite laboratuvar tarafından numune alınarak test edilmektedir. 2013 yılı içerisinde Sakarya'da 655.123 kg tıbbi atık toplanarak sterilize edilmiştir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırlarında bitkisel atık yağ toplayıcıları tarafından, 2013 yılında bitkisel atık yağların toplanması konusunda yapılan sözleşme sayısı 732'dir ve sözleşme yapılan kuruluşlardan toplanan bitkisel atık yağ miktarı da 182.640 kg'dır. İlde bitkisel atık yağ toplayıp geri kazanan tesis bulunmadığından toplanan atık yağlar İstanbul'da yerleşik firmalara gönderilmektedir.

Karaman, Akyazı ve Hendek Atıksu Arıtma Tesislerinde oluşan arıtma çamurları Sakarya Büyükşehir Belediyesi Katı Atık Depolama Sahasına gönderilmektedir.

2013 yılında Sakarya'da 86,56 ton atık akü, 3.752 kg atık pil toplanmıştır.

Sakarya'da 2013'te 28.313 kg ömrünü tamamlamış lastik geri kazanılmış, 3.000 kg ömrünü tamamlamış lastik de çimento fabrikalarında yakılarak bertaraf edilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Sakarya ilinde 1 adet alt seviye, 1 adet üst seviye olmak üzere toplam 2 SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sakarya İli, iklimin, toprak yapısının kendisine sunduğu üstün avantajlar nedeniyle çok zengin floraya sahiptir. İlin zengin florası içinde, geniş yapraklı ağaçlardan; Meşe, kayın, gürgen, kestane, kızılbaş, kavak, dişbudak, ıhlamur, huş, akçağaç ve çınar, iğne yapraklı ağaçlardan; sarıçam, kızılçam, karaçam, fıstık çamı, köknar, ladin, sedir, ardıç, servi türleri ile onlarca değişik süs bitkisi bulunmaktadır.

İl sınırları içerisinde milli parklar ve tabiatı koruma alanları bulunmamaktadır. İl sınırları içerisinde 3 Tabiat Parkı, 2 Tabiat Anıtı bulunmaktadır.

İl Ormanı Tabiat Parkı; Adapazarı - Sapanca karayolu üzerinde Adapazarı'na 12 km mesafede 103 ha alana sahiptir.

Poyrazlar Gölü Tabiat Parkı; Adapazarı'nın kuzeyinde, Karasu yolu kenarında Adapazarı'na 10 km mesafede 231 ha alana sahiptir.

Kuzuluk Tabiat Parkı; Adapazarı-Akyazı-Mudurnu yolu üzerinde, Akyazı'ya 8 km, Adapazarı'na 34 km uzaklıktadır. 11,85 ha alana sahiptir.

Ulumeşe Tabiat Anıtı; Sakarya'nın Hendek ilçesi Çayırbaşı Köyü sınırları içerisinde bulunan "Meşe Anıt Ağacı" 400-450 yaşında olup, 25 m boyunda, 2 m çapındadır. 7 m çevre genişliğine ve 2.500 m² alan kaplama özelliğine sahiptir.

Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı; Sakarya ili Geyve ilçesi Maksudiye Köyü sınırları içinde bulunan 4 hektar büyüklüğündeki Doğançay Şelalesi tabii-kültürel kaynak değerleri ve rekreasyon potansiyeli sebebiyle Bakanlık Makamının 13.05.2013 tarih ve 1030 sayılı Olur'ları ile "Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı" olarak ilan edilmiştir. Doğançay Şelalesi Tabiat Anıtı Sakarya İl Merkezine 25 km, Sakarya-Bilecik karayoluna 10 km mesafededir.

İl sınırları içerisinde tek Yaban Hayatı Geliştirme sahası Acarlar Gölü Longoz Ormanıdır. Su menekşesi (*Hottonia palustris*) sadece ülkemizde Acarlar Gölü'nde bulunmaktadır. Ayrıca göl lalesi (*Leucojum aestivum*) ve benzer birkaç nadir tür de Acarlar Gölü'nde yer almaktadır.

Acarlar Gölü aynı zamanda Sulak Alandır. Sulak Alan Yönetim Planı 2009 yılında onaylanmıştır. Diğer Sulak Alanlardan bazıları; Sakarya Nehri, Mudurnu Çayı, Sapanca Gölü, Poyrazlar Gölü, Akgöl, Küçük Akgöl ve Küçükboğaz Gölüdür.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 551 – Sakarya ilin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	245.356	52,13
Su Kütlesi	7.197	1,53
Orman	202.708	43,06
Sulak Alan	207	0,04
Çayır ve Mera	7.063	1,50
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	8.193	1,74

Sakarya ilinin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hazırlanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 552 – Sakarya ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sakarya ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	0	12	43	3	3	3	83
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	4	0	0	1	7

Çizelge 553 – Sakarya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sakarya ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	14	45	59
Çevre İzni Belgesi	14	34	48
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	11	2	13
TOPLAM	39	81	120

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 554 – Sakarya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Toplam
Planlı Denetimler	8	8	2	1	2	1	1	2	11
Ani (Plansız) Denetimler	0	102	94	10	105	4	5	46	134
Genel Toplam	8	120	96	11	107	5	6	48	145

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
1.004	0,00

Çizelge 555 – Sakarya ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sakarya ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	30.462	0	0	35.929	0	66.391
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	3	0	0	2	0	5

İlde 2013 yılı içerisinde bir tekstil firması atık su arıtma tesisinin yetersiz oluşu ve atıksu deşarj izninin bulunmaması sebebiyle kapatılmıştır.

Samsun

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

İl Büyükşehir Belediyesi sınırları dâhilinde doğal gaz kullanımı 29.10.2005 tarihi itibarıyla sağlanmış olup 2013 yılı içinde ısınma amacıyla 98.465.219 m³, sanayi amaçlı ise 486.385.188 m³ doğal gaz tüketimi gerçekleşmiştir. Doğal gazın ısınma ve sanayide kullanımının hava kirliliğinin azalmasında önemli etkisi olmuştur.

Samsun'un biri İlkadım ilçesinde (Samsun-1) ve diğeri de Tekkeköy ilçesinde (Samsun-2) olmak üzere 2 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Samsun-1 istasyonunda PM10 (Toz) ve SO₂ (Kükürt dioksit) ölçümleri, Samsun-2 istasyonunda ise, PM10, SO₂, NO, NO₂, NO_x ve CO ölçümleri yapılmaktadır. 2013 yılında Samsun ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 556'da verilmektedir.

Çizelge 556 - Samsun ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

SAMSUN-1	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	17	0	47	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	12	0	49	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	15	0	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	0	64	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

SAMSUN-2	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	24	0	29	0	-	-	-	-	28	0	-	-	-	-
Şubat	15	0	22	0	-	-	-	-	26	0	-	-	-	-
Mart	16	0	62	3	-	-	-	-	28	0	-	-	-	-
Nisan	21	0	66	5	-	-	-	-	32	0	-	-	-	-
Mayıs	26	0	64	2	-	-	-	-	15	0	-	-	-	-
Haziran	26	0	51	0	-	-	-	-	42	0	-	-	-	-
Temmuz	15	0	52	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	14	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	53	1	-	-	-	-	14	0	-	-	-	-
Ekim	16	0	84	10	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Kasım	-	-	79	7	-	-	-	-	9	0	-	-	-	-
Aralık	-	-	97	12	-	-	-	-	12	0	-	-	-	-

2013 yılında 12 adet Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi süresinin bitimi nedeniyle yenilenmiş, 3 adet yeni yetkilendirilen istasyona Egzoz Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiştir. 2013 yılında 110.263 adet egzoz emisyon ölçüm pulu, 24.889 adet egzoz emisyon ölçüm ruhsatı satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Samsun ili içme suyu arıtma tesislerine su, 13.346 metre mesafede bulunan Çakmak Barajından gelmekte olup, tesis kapasitesi 200 bin m³/gün ve ortalama kullanım 150 bin ton/gün'dür. Büyükşehir sınırları içerisinde içme suyu bu kaynaktan sağlanmaktadır. Barajdan gelen su Samsun Belediyesi arıtma tesislerinde arıtmadan geçirilerek şehre verilmektedir.

Çizelge 557 – Samsun ili içme suyu potansiyeli

Planlama Aşaması		
Samsun Taşkelik Projesi Alaçam ve Yakakent İlçeleri Su Temini	2,50	hm ³ /yıl
Samsun Soğucak Göleti Vezirköprü İlçesi ve civarı köyler için su temini	3,77	hm ³ /yıl
Planlaması Tamamlanan Projeler		
Terme Salıpazarı Ayvacık ve Çarşamba ilçeleri içme suyu temini	25,74	hm ³ /yıl
Proje Aşaması		
19 Mayıs Projesi, 19 Mayıs ve Bafra ilçeleri içme suyu temini	22,27	hm ³ /yıl
Samsun Şehrine Acil İçme Suyu Projesi Uygulama Proje Yapımı (Suat Uğurlu Barajından – Çakmak Barajı Göl Alanına)	30,00	hm ³ /yıl
İşletme Aşaması		
Vezirköprü Duruçay Göleti	1,89	hm ³ /yıl
Havza Hacıdede (Ballıkaya) Göleti	0,57	hm ³ /yıl
Ladik-Derinöz Projesi	3,80	hm ³ /yıl
Kavak Güven Göleti	0,63	hm ³ /yıl
Samsun İçme suyu (Çakmak Barajı) Projesi	126,5	hm ³ /yıl

Samsun ili 17 ilçeden oluşmaktadır. Samsun ilinde 12 adet ilçenin ve 2 adet mahallenin (Evcı ve Hüseyin-mescit) projeye dayanan kanalizasyon şebekesi tamamlanmıştır. İki adet ilçenin (Vezirköprü ve Lâdik) kanalizasyon şebekesi çalışmaları devam etmektedir. Kanalizasyon sisteminden 2007 yılında 688.520 kişi hizmet almakta iken 2013 yılında 803.230 kişi hizmet almıştır. Atıksu arıtma sisteminden 2007 yılında 127.153 kişi hizmet almakta iken 2013 yılında 169.944 kişi hizmet almıştır.

Çizelge 558 – Samsun ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

MEVCUT BELEDİYE ATIKSU ARITMA TESİSLERİ				
AAT Adı	Arıtma Türü	Kapasitesi m ³ /gün	Deşarj İzin Belgesi	Arıtma Çamuru Miktarı
1 Bafra B. AAT	Klasik Aktif Çamur	42.000	28.09.2006	10.000-15.000 kg/gün
2 19 Mayıs B. AAT	Klasik Aktif Çamur	1.200	27.12.2005	120 ton/yıl
3 Terme B. AAT	Stabilizasyon Havuzu	9.600	28.02.2006	-
4 Evcı Belediyesi AAT	Fiziksel Biyolojik			-
5 Alaçam B. AAT	Biyolojik Arıtma	1.680	18.04.2012 GFB aldı.	-
6 Göl Belediyesi AAT				
7 Narlısaray B. AAT	Doğal Arıtma			

Havza (Samsun) atıksu arıtma tesisleri tamamlanmış olup işletmeye alınmıştır. Lâdik ve Vezirköprü kanalizasyon sistemlerinin inşaatları devam etmekte, Asarcık ilçesi kanalizasyon şebekesi ise tamamlanmış durumdadır. Lâdik ilçesinde 2012 yılında 6.143 metre ve 2013 yılında 21.430 metre olmak üzere toplam 27.573 metre kanalizasyon hattı döşenmiştir. Bu durumda 2013 yılında Lâdik kanalizasyon şebekesinin %31'lik kısmı tamamlanmıştır. Vezirköprü ilçesinde 2012 yılında 1.713 metre ve 2013 yılında 64.706 metre olmak üzere toplam 66.419 metre kanalizasyon hattı döşenmiştir. Bu durumda 2013 yılında Vezirköprü kanalizasyon şebekesinin %66'lık kısmı tamamlanmıştır. Asarcık İlçesi kanalizasyon şebekesi 2013 yılında tamamlanmış olup 16.783 metre hat döşenmiştir. Hüseyinmescit beldesi kanalizasyon şebekesi de tamamlanmış olup toplam 17.801 metre hat döşenmiştir. Bunların dışında Canik, Tekkeköy, İlkadım, Atakum, belediyelerine ait atıksu arıtma tesisi inşaatları Samsun Büyükşehir Belediyesince devam ettirilmiştir.

Çizelge 559 – Samsun’un diğer ilçelerinin kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

BELEDİYE ADI	AAT DURUMU
Samsun Büyükşehir Belediyesi	02.03.2011 tarihinde Samsun Doğu İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi ve Derin Deniz Deşarjı Projesi ihalesi yapılmıştır. İhale sonuçlanmış ve 10.10.2011 tarihinde müteahhit firma ile sözleşme imzalanmış ve 26.10.2011 tarihinde yükleniciye yer teslimi yapılarak işe başlanmıştır. İnşaatı devam etmektedir.
Havza Belediyesi	AAT Proje aşamasında olup uygulama projesi hazırlanmaktadır. İller Bankası 19.12.2011 tarihinde açık ihale usulüyle ihaleye çıkmıştır. Yer Teslimi 14.02.2012 tarihinde yer teslimi yapılmış olup inşaat halindedir. 05 Haziran 2012 tarihi itibarıyla %10 hak edişleri gelmiştir.
Vezirköprü Belediyesi	AAT için şehrin kuzeyinde kayakboğaz mevkiinde kamulaştırma yapılmıştır. Proje onaylanmıştır. İller Bankasınca 1,5 yıldır takip ediliyor. 13.11.2009 tarihinde AAT yer teslimi yapılmıştır. Proje aşamasında olup proje kontrolünü İller Bankası yapmaktadır. İhalesi 20.11.2012 tarihinde yapılmıştır.
Kavak Belediyesi	19 Mayıs Mahallesi Asarcık yolu güneyinde kamulaştırma çalışmalarına başlanmıştır. Projesi hazırlanmış, henüz onaya sunulmamıştır.
Ladik Belediyesi	Hasırcı yolu üzerinde yeri kamulaştırılmıştır. Projesi Bakanlıkta onaydadır. Kot farkından kaynaklanan hatadan dolayı proje revizyonuna gidilmiştir. İlgili Belediyece revizyon sonrası onayı takiben yardım için müracaatta bulunulmuştur. Müracaat sonrasında İller Bankası yetkililerince yerinde inceleme yapılarak tüm nüfusu kapsayan proje hazırlanmaya başlanmıştır. Arıtma tesisi çıkışı Ladik deresine verilecektir. Proje İller Bankası tarafından ihale edilme aşamasında olup AAT için kamulaştırma yapılmıştır.
Ayvacık Belediyesi	AAT yok, Bakanlığımıza ve AB Projelerine yapılan başvurular olumsuz sonuçlandı. Proje ihalesi İller Bankasınca yapılmıştır. Kaynak Kültür ve Turizm Bakanlığında temin edilmiştir. Arıtma projesinin 28.02.2012 ihalesi yapılmış, 30.03.2012 sözleşmesi imzalanmış, 06.04.2012 yer teslimi yapılmıştır. İnşaatı başlanmıştır.
Salıpazarı Belediyesi	AAT için 2005 yılında başvurulmuştur. Kanalizasyon projesine arıtma da dahildir. Mevcut durumda deşarjın tamamı Terme Deresine yapılmaktadır. Projesi onaylanmış, AAT yeri kamulaştırma aşamasındadır.
Yakakent Belediyesi	Atıksu Arıtma Tesisi ve Derin Deniz Deşarjı için projesi hazırlanmıştır. İnşaatı için İller Bankasına başvurulmuştur. Kanalizasyon ihalesi yapım aşamasındadır. Projenin finansmanı İller bankası sağlayacaktır. AAT projesi yenilenmiştir.
Asarcık Belediyesi	Bakanlıktan Yapay Sulakalan AAT Tip Projesi alınmıştır. Bakanlığımızdan 200.000 TL nakdi yardım almıştır. İçme suyu havzasına deşarj yapılacağından İleri Arıtma yapılması gerekmektedir. Proje Bedeli 1.200.000 TL olup AAT yapım maliyetini karşılayamadıklarından inşaat ihalesine çıkılamamıştır ve para bankada bekletilmektedir.
Çarşamba Belediyesi	AAT projesi Bakanlığımızca onaylanmıştır. “Türkiye’de 15 Belediye için Atıksu Arıtma Tesisi Hazırlanmasına Yönelik Teknik Yardım” projesi kapsamındadır. %85 AB hibesi, % 6 Bakanlığımız hibesi, %9 İller Bankası kaynağı kullanılacaktır. ÇED Olumlu kararı alınmıştır. AB delegasyonu 31.08.2010 tarihinde saha incelemesinde bulunmuştur. İhale sürecinin başlayabilmesi için AB Komisyonundan yazılı görüşü beklenmektedir.

Çizelge 560 – Samsun ilinde 2013 Yılı OSB’lerde Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu (Çevre Yönetimi Şubesi, 2013)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Türü	Deşarj Ortamı
Merkez OSB	İnşaat Aşamasında	10.000	Biyolojik	DSI kanalı ile Karadeniz
Bafra OSB	Bafra AAT ne bağlı			
Kavak OSB	Yok (doluluk oranı yetersizdir)			

Önemli Sanayi Tesisleri ve Atık Su Arıtma Tesisi Durumları: Eti Bakır İşletmelerinin Atık Su Arıtma Tesisi 25.01.2011 tarihinde çalışmaya başlamıştır. Çarşamba Şeker Fabrikası'nın stabilizasyon havuzları vardır.

3. Atıklar

Samsun ilinde 2013 yılında toplam 344.760,62 ton katı atık toplanmıştır. İlde Çarşamba Belediyesine ve Büyükşehir Belediyesine ait iki adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, atıksuların toplanması ve bertarafı için çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Bafra, Alaçam Terme Kavak, Asarcık, Havza, Vezirköprü, Ladik İlçelerinde vahşi depolama yapılmakta olup, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile bu ilçelerimizin katı atıklarının düzenli depolanması sorumluluğu Büyükşehir Belediyesine geçmiştir. Bu kapsamda, katı atıkların depolanmasıyla ilgili çalışmalar Büyükşehir Belediyesi yükümlülüğünde başlayacaktır.

Çizelge 561 – Samsun ilinde bulunan katı atık bertaraf tesislerinin özellikleri

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ Büyükşehir Belediyesi (Atakum, Canik, İlkadım ve Tekkeköy Merkez İlçeleri) Nüfus: 554.000	Aşağıavdan-Çatkaya Köyleri Gürgendağı Mevkiinde bulunan toplam 20,7 hektar alanda Katı Atık Düzenli Depolama Sahası İnşaatı tamamlanmış olup, tesis 2008 yılından beri faaliyettedir. Sahanın planlanan kullanım ömrü 20 yıldır. Toplam 210.000 m ² alana sahip 3 adet lottan oluşmaktadır. 1. Lot Kapasitesi: 646.650 m ³ Kullanım Ömrü: 5 yıl 2. Lot Kapasitesi: 843.730 m ³ Kullanım Ömrü: 5 yıl 3. Lot Kapasitesi: 1.284.620 m ³ Kullanım Ömrü: 10 yıl
ÇARŞAMBA BELEDİYELER BİRLİĞİ Çarşamba, Salıpazarı, Ayvacık İlçe Belediyeleri, Hürriyet, Ağcagüney, Dikbiyık ve Çınarlık Belde Belediyeleri Toplam Birlik Nüfusu: 85.000	Çarşamba İlçesi Sefalı Köyü Kuşgölü Mevkiinde 89.532 m ² 'lik alanda 665.000 m ³ atık kapasiteli Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 01.06.2010 tarihinden beri faaliyettedir. Kullanım ömrü 18 yıldır.

Çizelge 562 – Samsun ilinde planlanan katı atık bertaraf tesislerinin özellikleri

İÇ BÖLGE BELEDİYELER BİRLİĞİ Havza, Kavak, Ladik ve Asarcık İlçe Belediyeleri Birlik Nüfusu: 71.000	2013 yılı itibariyle ihale aşamasında olup; ihale Samsun Büyükşehir Belediyesince yapılacaktır. Kavak İlçesi Başalan Köyünde 89.000 m ² orman arazisi için yer seçimi tamamlanmış, Orman Genel Müdürlüğünden 26.07.2010 tarihinde Ön İzin alınmıştır. Büyükşehir Belediyesi yasası gereği Büyükşehir sınırları il sınırlarına genişlediği için katı atık çalışmalarına Büyükşehir Belediyesi devam edecektir.
TERME BELEDİYELER BİRLİĞİ Terme İlçe Belediyesi ve 9 Belde Belediyesi. Birlik Nüfusu: 50.500	Terme Belediyesi öncülüğünde ilçedeki tüm belediyelerin katılımı ile birlik kurulmuştur. Büyükşehir Belediyesi yasası gereği Büyükşehir sınırları il sınırlarına genişlediği için katı atık çalışmalarına Büyükşehir Belediyesi devam edecektir.

Samsun ilinde 2013 yılında 3.337,022 ton tehlikeli atık toplanmış, bu atığın 1.624,301 tonu bertaraf edilmiş, 98,996 tonu tesis içinde bulunmakta ve 42,154 tonu da bertaraf tesislerinin stoğunda bertaraf edilmeyi beklemektedir. Benzer olarak, 2013 yılında Samsun'da 457 ton atık yağ geri kazanılmış, 448 ton atık yağ çimento fabrikasında ek yakıt olarak kullanılmış ve 0,66 ton da nihai olarak bertaraf edilmiştir.

Çizelge 563 – Samsun ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	4
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Kazanım Tesisi Sayısı	7

Samsun ilinde 4 tane ambalaj atığı toplama-ayırma, 7 adet de lisanslı geri kazanım tesisi yer almaktadır.

Samsun ilinde 2013 yılında 635,685 ton akü toplanmış, 2,240 ton akü de geri kazanım tesislerinde işlenmiştir. Benzer olarak 2013 yılında Samsun ilinde 4.890 kg atık pil toplanmıştır. 2013 yılında Samsun ilinde bulunan bir adet demir ve çelik üreten tesiste 72.000 ton cüruf oluşmuştur.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü iletilen veriler çerçevesinde (10.01.2013-31.12.2013) tarihleri arası Hafriyat Taşıma Belgeli toplam 231683,92 m³ toprak Samsun Büyükşehir Belediyesinin belirlemiş olduğu hafriyat toprağı depolama alanına dökmüştür.

Samsun'da Tıbbi Atık Sterilizasyon Ünitesi 4 Ağustos 2008 tarihinde kurulmuştur. Tesisin kapasitesi 450 kg/saat'dir. Samsun Büyükşehir Belediye sınırları dahilindeki sağlık kuruluşlarından alınan ortalama tıbbi atık miktarı 3 ton/gün'dür. Tesiste bugüne kadar yaklaşık 7.455,02 ton tıbbi atık sterilize edilmiş olup 2013 yılında sterilize edilen tıbbi atık miktarı ise 1.249,15 tondur.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 2013 yılı itibariyle 12 adet üst seviye, 6 adet de alt seviye olmak üzere toplamda 18 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Samsun ili sınırları içerisinde 52 adet endemik flora, 2 adet endemik faunaya rastlanmıştır. 15 adet amfi-bi-sürünge, 9 adet kuş, 6 adet balık, adet 23 bitki nesli tehlike altındadır. Ramsar Sözleşmesi kapsamında olan ve aynı zamanda Kuş Cenneti statüsüne sahip olan Bafra Kızılırmak Deltası'ndaki en önemli türler; büyük denizdükçünü, kuzey incir kuşu, küçükkiraz kuşu, akkirazkuşudur.

Çizelge 564 – Samsun ilinde bulunan tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahaları, tabiatı koruma alanları

Tabiat Parkı		
1	19 Mayıs-Sarıgazel Tabiat Parkı	127 ha
2	Vezirköprü-Vezirsuyu Tabiat Parkı	35 ha
3	Yakakent-Çamlıgöl Tabiat Parkı	25 ha

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası		
1	Bafra Kızılırmak Deltası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Kızılırmak Deltası Kuş Cenneti sahası dahil)	5.174,0 ha
2	Terme Gölardı Simenlik Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	3.355,0 ha

Tabiatı Koruma Alanı		
1	Haciosman Ormanı Tabiatı Koruma Alanı	140,11 ha

SULAK ALANLAR**KIZILIRMAK DELTASI**

Coğrafik Konum : 41° 30' Kuzey
36° 05' Doğu

Delta Alanı : 56.000 Hektar

Sulak Alanın Alanı : 16.100 Hektar

Flora : Değişik ekolojik karakterdeki habitatların varlığı deltayı bitki çeşitliliği yönünden de zengin kılmıştır. Göl kıyıları, sazlıklar ve bataklıklar yoğun vejetasyonla kaplıdır. Göllerde su sümbülleri cinsine ait türler hakimdir. Kıyılarda ise kamış, saz, sivri hasırotu bulunmaktadır. Bazı yerlerde nilüferlere de rastlanmaktadır.

Kuru kesimlerde vejetasyon daha zayıftır. Bu kesimlerde hasırotu vejetasyonu içerisinde ayrıkotu, sinirotu, beşparmakotu ve sütleğen türleriyle, göl soğanı, engerekotu ve orkide yayılış göstermektedir.

Kumulların yer aldığı sahil kesimleri bitki örtüsünden yoksundur. Diğer kesimlerde sütleğen, siğirkuyruğu yaygındır. Daha çok eski kumullarda olmak üzere yer yer defne, kocayemiş, mersin, süpürge otu, şimşir, orman gülü, çıkırgan ve erkek kızılırmak gibi bodur ağaç ve çalılarla kaplı alanlar mevcuttur.

Türkiye'deki nadir subasar ormanlardan biri olan Galerich ormanının hakim ağaç türü dişbudaktır. Diğer önemli ağaç türleri ise; meşe, söğüt, peruka çalısı ve yemişendir.

Fauna

: Kızılırmak Deltası, biyolojik üretim yönünden bol gıda ihtiva eden karakterde bir sulak alan ekosistemidir. Deltada bulunan göller, sazlıklar ve bataklıkların planktonlar ve omurgasız canlılar bakımından zengin oluşu alanın değişik türde zengin faunaya sahip olmasını sağlamıştır. 16.000 hektarlık alanda 100.000 su kuşunun barınması deltanın besin maddesince ve fauna elemanlarınca zenginliğinin en iyi göstergesidir. Deltada bu güne kadar 340 kuş türü saptanmıştır. Bu sayı Türkiye kuş türlerinin %74' ü olup, Türkiye' de bir alanda tespit edilmiş en yüksek sayıdır. Bölgede görülen türlerden büyük deniz düdükçünü ve kuzey incir kuşu bugüne dek Türkiye' de sadece Kızılırmak Deltasında saptanmıştır. Yine küçük kirazkuşu ve akkirazkuşu son 25 yılda Türkiye' de sadece Kızılırmak deltasında görülmüştür.

Deltada bulunan göllerde, sazan, sudak, has kefal, mersin morinası, alabalık türlerine ait zengin balık popülasyonları mevcuttur. Ayrıca bol miktarda kerevit bulunmaktadır.

Yeşilkurbağa, sıçrayıcı kurbağa, ağaç kurbağası ile su kaplumbağaları ve su yılanları deltanın değişmez ve önemli sakinlerindedir.

Delta ve yakın çevresi memeliler bakımından da oldukça zengindir. Yörede görülen başlıca memeli türleri su sıçanı, ev sıçanı, su samuru, yaban kedisi, çakal, ağaç sansarı, sincap ve yaban domuzudur.

YEŞİLIRMAK DELTASI

Yeşilirmak Deltası Türkiye' nin Karadeniz kıyılarındaki en büyük deltalarındandır. Deltanın çok büyük bir bölümü kurutulmuş tarım alanına dönüştürülmüştür. Deltanın doğu bölümünde yer alan ve kısmen de olsa doğal özelliğini koruyabilmiş Simenlit Gölü – Akgöl sulak alan kompleksi, kumul alanlar ve bunların arkasında geniş bir ağaçlandırma sahası mevcuttur. Simenlit Gölü – Akgöl'ün 1.900 hektarlık yüzölçümünün 200 hektarı açık su alanı, gerisi sazlık ve bataklık.

Simenlit Gölü – Akgöl sulak alan kompleksi ve çevresindeki 16.042,0 ha'lık alan 1975 yılından itibaren Yaban Hayatı Koruma Sahası statüsüne alınmıştır. 16/10/2005 tarih ve 25968 sayılı Resmi Gazetede Samsun Terme Gölardı Simenlik Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 3.355 ha olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Samsun ilinde toplam da 8.856,0 ha korunan alan bulunmaktadır. İldeki toplam korunan alanlar ülke toplamının %1,22'sini oluşturmaktadır. 2013 yılı Ocak ayı sonu itibariyle ilin yüzölçümünün %1,22'sini oluşturan toplam korunan alan miktarının 2023 yılı sonunda %10'a çıkarılması hedeflenmektedir.

Samsun ilinde tescil edilen doğal sit alanları aşağıda verilmektedir:

1-Kızılırmak Deltası Doğal Sit Alanı: 19 Mayıs, Bafra ve Alaçam ilçe sınırları içerisinde bulunan Kızılırmak deltası; ülkemizin en önemli sulak alan ekosistemlerinden biri olup, barındırdığı canlı türlerinin çeşitliliği, canlılar için zengin yaşam alanları bulundurması ve halen bozulmamış olan doğal yapısı ile ülkemizin uluslararası öneme sahip ender habitat alanlarından biridir. Kızılırmak deltasının yaklaşık 23.597,53 ha'lık bir bölümü Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

2-Terme Simenit Gölleri Doğal Sit Alanı: Terme tarafından denize akan bir çayın, arazinin çok düz olmasından dolayı denize dökülmeden önce geniş bir alana yayılarak iç içe oluşturduğu gölleri de kapsayan yaklaşık 1.520,83 ha'lık bir alan Doğal Sit Alanı olarak koruma altına alınmıştır.

3-Hacı Osman Ormanı Doğal Sit Alanı: İlin Çarşamba ilçesi, Gelemen Çiftliği bitişiğinde yer alan Hacı Osman Ormanı, Orman İşletme Müdürlüğü Mülkiyetinde olup, dişbudak, meşe, gürgen ve akçaağaç türlerinden oluşmaktadır. Yaklaşık 140,11 ha'lık alan doğal sit alanı olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır.

4-Asarkale Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı: Kolay Beldesi, Asar Köyü yakınında yer alan, Kızılırmak'ın batı kenarında Bafra ovasını Anadolu'nun iç kısımlarına bağlayan vadiyi kontrol etmek için kurulmuş kale tipi bir yer-

leşmedir. Teraslar halindeki Asarkale’de kayaya oyulmuş bir sarnıç ile yine kayaya oyularak açılmış merdivenli bir yer altı geçişi vardır. Yaklaşık 1.063,24 ha’lık bir alan arkeolojik sit ve doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 565 – Samsun ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	476.631	48,37
Su Kütlesi	16.702	1,70
Orman	449.982	45,67
Sulak Alan	9.811	1,00
Çayır ve Mera	16.683	1,69
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	15.459	1,57

Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 4856 sayılı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 2(h) ve 10(c) maddeleri ile 5491/2872 sayılı Çevre Kanununun 9 (b) maddesi uyarınca 26/02/2008 tarihinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca onaylanmıştır.

Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Samsun Valiliği ve Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlığınca oluşturulan planlama ekibi 1/50.000 ölçekli Samsun Çevre Düzeni Planı tarafından tamamlanarak Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 18/11/2004 tarihinde 3194 sayılı İmar Kanununun 9. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

Samsun Bütünleşik Kıyı Alanları Projesi kapsamında hazırlanan 1/25.000 ölçekli Samsun Kıyı Alanları Strateji Belgesi ve Raporu Bakanlık Makamının 30/05/2011 tarihli ve 10147 sayılı Oluru ile 3194 sayılı İmar Kanununun 9. maddesi ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun 7. maddesi uyarınca uygun görülmüştür.

1/25.000 ölçekli Kızılırmak Deltası Çevre Düzeni Planı Mülga Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 25/07/1996 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 566 – Samsun ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Samsun ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	3	5	14	3	0	3	51
ÇED Olumlu Kararı	0	2	2	2	1	1	0	8
ÇED Gereklidir	1	0	0	0	0	0	0	1

Çizelge 567 – Samsun ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Samsun ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	11	38	49
Çevre İzni Belgesi	3	55	58
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	6	4	10
TOPLAM	20	97	117

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 568 – Samsun ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Samsun ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	25	12	3	0	4	0	0	0	0	44
Ani (Plansız) Denetimler	0	273	126	6	140	1	24	98	0	678
Genel Toplam	25	285	129	6	144	1	24	98	0	722

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
220	0,00

Çizelge 569 – Samsun ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Samsun ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	81.272	0	0	20.317	0	141.840	30.522	355.223
Uygulanan Ceza Sayısı	2	2	0	0	1	0	9	2	16

Siirt

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

İl genelinde 2012 yılına kadar evsel ısınmada yerli kömür, ithal kömür, fuel-oil, odun vb. yakıtlar kullanılmakta iken, 2012 yılından itibaren il merkezine gelen doğalgaz hattı ile merkeze bağlı ana mahallelerde yer alan apartmanların çoğunda doğalgaz dönüşümü gerçekleştirilmiştir. Doğal olarak %100'lük bir dönüşüm olması bir süreç gerektirdiğinden hala ithal kömür başta olmak üzere çeşitli ısınma amaçlı yakıtlar kullanılmaktadır. Siirt ilinde 2013 yılında konutlarda kullanılan doğalgaz miktarı 3.420.977,895 m³tür.

2013 yılında Siirt ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 570'de verilmektedir.

Çizelge 570 - Siirt ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	33,67	0	126,75	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	20,78	0	99,86	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	43,13	0	78,55	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7,87	0	72,00	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	1,74	0	48,73	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2,56	0	68,00	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3,93	0	114,79	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	4,32	0	86,48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4,03	0	86,03	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6,73	0	72,61	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	27,9	0	95,26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	105,38	12	169,51	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Siirt ili genelinde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından üç adet firmaya egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup bu firmalar ilgili yönetmelik çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Yetki belgesine sahip firmalar İl Müdürlüğüne belli periyotlar dâhilinde denetlenmektedir. 2013 yılında yetkili firmalara 7.300 adet egzoz emisyon pulu satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İlde kentsel amaçlı su temini Şirvan ilçesi Çeltikyolu Köyü mevkiinde bulunan Hesco kaynak suyu ve Hizan'dan gelen yeraltı suyu, içme suyu arıtma tesisinde arıtma işlemlerinden geçerek TS 266 standartları ve Dünya Sağlık teşkilatı standartlarına uygun olarak sağlandıktan sonra ilgili Belediyelerin isale ve şebeke hattına verilmektedir. Mevcut sular evsel amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Siirt İçme Suyu Arıtma Tesisi, şehir merkezine 5 km mesafede Siirt-Şirvan karayolu üzerinde yer almaktadır. Kezer Çayı'ndan regülatör vasıtası ile alınan su, müstakil bir hatla kendi cazibesıyla arıtma tesisine ulaşmaktadır. Gerekli görülen durumlarda, Hesco isale hattından da tesise su verilebilmektedir. Siirt il merkezi ile Tillo, Kurtalan, Kayabağlar ve Atabağı ilçeleri ile Gökçebağ Beldesininin 2040 yılına kadar olan içme suyu ihtiyaçları için Arıtma Tesisi 2 kademe planlanmış olup, arıtma tesisinin ilk etabının bitirilmesiyle günlük maksimum 50.000 m³ su arıtılarak Siirt ili, Kurtalan ve Tillo ilçesi Kayabağlar ve Atabağı beldelerinin ihtiyacı olan içme ve kullanma suyu TS 266 standartları ve Dünya sağlık teşkilatı standartlarına uygun olarak sağlanmaktadır.

Siirt kent nüfusu 2013 tarihi itibarıyla 136.203 kişi olup bu kişiler kentsel kanalizasyon hizmetini almaktadır. Atıksu arıtma tesisi hizmetini sadece Siirt Belediyesi vermektedir. Kanalizasyon sisteminin kullanım oranına bakıldığında İl ve İlçe merkezlerinde kanalizasyon kullanımı tam kapasitede olup; toplam nüfusa oranı % 61,66 değerindedir.

Çizelge 571 – Siirt ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Siirt Belediyesi Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel + Biyolojik	19.000	10

3. Atık

İlde sadece Merkeze bağlı Hatrant Yolu üzeri Çınarlısu Köyü mevkiinde Mülga Çevre ve Orman Bakanlığı'nın finansmanı ile yapılan ve 2012 yılı sonu itibarıyla faaliyete hazır hale getirilen Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, izin ve birlik kurma çalışmalarının tamamlanmasına bağlı olarak işletmeye alınacaktır. Tesiste yeraltı ve yüzey sularının kirlenmemesi için gerekli sızdırmazlık tabakaları tekniğine uygun yapılarak drene edilen sızıntı suları, hâlihazırdaki sızıntı suyu toplama havuzlarında toplanacaktır. Sızıntı suları için uygulamada arıtma söz konusu olmadığından işletmede pratikte mevcut çöp yığınlarının üzerine spreyleme yapılarak buharlaşma ile tasfiyesinin sağlanması düşünülmektedir. İlde 2012-2013 yıllarında gerekli izinlerin alınmaması ve birlik kurma çalışmalarının tamamlanmamasından dolayı mevcut işletmeye açık olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi faaliyete geçirilmediğinden vahşi çöp depolama sahası kullanılmakta olup, tekniğine uygun yapılmış hâlihazırdaki tesisin işletmeye alınmasına müteakip vahşi çöp depolama sahasında iyileştirme çalışmalarının yapılmasından sonra bu çevresel problem ortadan kalkacaktır.

Çizelge 572 – Siirt ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2013 yılı için İl Merkezinde ev ve işyerlerinden toplanan bitkisel atık yağ miktarı 10.500 kg olarak tespit edilmiştir

Siirt Belediyesi mücavir alanı içerisinde sağlık kurumlarından kaynaklı tıbbi atıklar Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yetkilendirilmiş olan özel firma tarafından haftanın pazartesi ve perşembe günleri olmak üzere haftada 2 defa düzenli toplanarak Van ilinde bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edildikten sonra bertarafı sağlanmaktadır. Sağlık kurumlarında tıbbi atıkların düzenli depolanmasına yönelik denetimler yapılmaktadır. Söz konusu tıbbi atıkların yönetimine yönelik Siirt Belediyesi katı atık düzenli depolama alanında tıbbi atık sterilizasyon tesisinin yapımı devam etmekte olup, 2014 yılı içerisinde işletmeye alınması beklenmektedir. 2013 yılında Siirt ilinde 162 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde 2013 yılı itibarıyla 1 adet üst seviye, 1 adet te alt seviye olmak üzere 2 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Siirt'te 7 adet bitki türünün EN kategorisinde olduğu, bunlardan 6'sının endemik olduğu, bunun dışında 1 türün CR, 35 türün VU, 4 türün DD, 6 türün LR(cd), 12 türün LR(lc) ve 5 türün LR(nt) kategorisinde yer aldığı anlaşılmaktadır.

EN kategorisindeki türler aşağıda verilmektedir;

- Sedum hispanicum var. Planifolium (CRASSULACEAE)
- Onosma davisii (BORAGINACEAE)
- Verbascum globiferum Hub.-Mor. in Bauhinia (SCROPHULARIACEAE)
- Scutellaria Orientalis L. subsp. carica Edmondson (LABIATAE)
- Trifolium batmanicum Katzncison in Israel J. Bot (LEGUMINOSAE)
- Rosularia blepharophylla Egli in Kakt (CRASSULACEAE)
- Cousinia arbalensis C.winkler & Bornm (ASTERACEAE)

İl Müdürlüğü kayıtlarında tabiat varlıklarını koruma statüsünde belirlenmiş bir alan mevcut bulunmamaktadır. Bununla birlikte; Siirt ili Merkez Çölköy sınırları dahilinde köy mezarlığı içinde yöre haklı tarafından Bittim ve Ben olarak adlandırılan Menengiç Ağacı (Çap: 4,71 m, Boy:17 m) Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından doğal ve kültürel varlıkları koruma kapsamında anıt ağaç olarak tescillenmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 573 – Siirt ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	102.897	18,29
Su Kütlesi*	-	-
Orman	214.396	38,10
Sulak Alan*	-	-
Çayır ve Mera	124.444	22,11
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	120.972	21,50

*Su Kütlesi ve Sulak Alanlarla ilgili envanter bulunmadığından bunlara ait alan miktarı Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler'e ait alan miktarının içerisinde değerlendirilmiştir.

Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 02.08.2013 tarihli ve 12130 sayılı Bakanlık Oluru ile son revize haliyle yürürlükte olup, İl genelindeki yapılan proje ve planlamalarda bu plan hükümleri doğrultusunda iş ve işlemler yapılmaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 574 – Siirt ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Siirt ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	3	1	2	0	0	0	1	7
ÇED Olumlu Kararı	1	2	0	0	0	0	0	3

Çizelge 575 – Siirt ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Siirt ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	3	3
Çevre İzni Belgesi	2	1	3
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	2	4	6

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 576 – Siirt ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Siirt ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	8	0	3	0	0	0	0	0	1	12
Ani (Plansız) Denetimler	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Genel Toplam	8	0	5	0	0	0	0	0	1	14

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
99	0,00

Çizelge 577 – Siirt ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Siirt ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Sinop

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Sinop ilinde evsel ısınmada ithal ve yerli kömür kullanılmaktadır. İthal kömür Rusya, Güney Afrika, Mozambik ve Çin'den, yerli kömür ise Çorum/Dodurga'dan temin edilmektedir. İthal kömür yerli kömürden daha fazla tüketilmektedir. 2013 yılında Sinop ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 578'de verilmektedir.

Çizelge 578 - Sinop ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	7	0	39	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	6	0	29	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	14	0	28	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	0	32	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	30	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	23	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	24	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	23	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	11	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	16	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	22	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	0	31	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Sinop ilinde 7 adet Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm İstasyonu vardır. 2013 yılında Sinop'ta 21.645 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu satışı gerçekleşmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sinop ilinde yeterli miktarda su kaynağı bulunmaktadır. İl merkezi ve ilçelerin çoğunda içme suyu şebekesi yapılmış olup, il genelinde yerleşimlerin içme suyu ve kullanma suyu ihtiyacı karşılanabilmektedir. İçme ve kullanma suyu belediyeler tarafından kaynak, akarsu ve kuyulardan temin edilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nda yer alan ölçüm yapılan son yıl (2012) itibarıyla, ilde içme suyu % 74 oranında doğal kaynaklardan, % 26 oranında kuyulardan ve %3 oranında akarsulardan temin edilmektedir. İlde inşaatı 2013 yılında tamamlanan bir adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu arıtma tesisi ile Sinop il merkezi, Erfelek ilçe merkezi ve 33 adet köyün 2050 yılına kadar olan içme ve kullanma suyunun arıtılması amaçlanmaktadır.

İlde bulunan 11 belediyenin tamamına kanalizasyon şebekesi bulunmakta ve bu şebeke ile yaklaşık nüfusun % 95'ine hizmet verilmektedir. İlde atıksu arıtma tesisi bulunmamakta ve derin deniz deşarjı yapılmamaktadır.

Çizelge 579 – Sinop ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Sinop Belediyesi AAT	İnşaat aşamasındadır	-	-
Ayancık Belediyesi AAT	İnşaat aşamasındadır	-	-
Boyabat Belediyesi AAT	Proje aşamasındadır	-	-
Gerze Belediyesi AAT	Proje aşamasındadır	-	-
Erfelek Belediyesi AAT	Proje aşamasındadır	-	-
Durağan Belediyesi AAT	Proje aşamasındadır	-	-
Türkeli Belediyesi AAT	Proje aşamasındadır	-	-

Sinop ilinin Merkez ilçesinde bulunan Sinop Organize Sanayi Bölgesi'nin arıtma tesisi mevcuttur. Arıtma tesisinin günlük kapasitesi 250 tondur. Evsel atık nitelikli atıksular arıtılmaktadır. Arıtılan su Aşıklı Deresi'ne deşarj edilmektedir.

Sinop ilinde Merkez, Gerze, Ayancık, Türkeli ilçelerine ait plajlarda Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği gereği denizlerden numune alma noktalarında yapılan kirlilik ölçüm sonuçlarının, yönetmelikteki zorunlu değerleri sağladığı tespit edilmiştir.

3. Atık

İlde Sahil Belediyeler Birliği olarak nitelendirilen Merkez, Ayancık, Erfelek, Gerze, Türkeli, Dikmen ve Güzelkent belediyelerinin düzenli depolama sahaları bulunmaktadır. Buna karşın Boyabat, Durağan ve Saraydüzü belediyelerinin atıkları düzensiz (vahşi) depolanmaktadır.

Sinop Sahil Belediyeler Birliğine ait Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi İçin Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 31.01.2012 tarih ve 1460 sayılı Geçici Faaliyet Belgesi verilmiştir. Sinop Sahil Belediyeler Birliğine ait Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi için 20.02.2012 tarihinde İl Özel İdaresi tarafından İş yeri açma ve çalışma ruhsatı verilmiştir. Katı atık düzenli depolama tesisi Sinop İli Hacıoğlu Köyü Meşedağ Mevkii'nde 163.250 m² yüzölçümlü alan üzerinde, 860 m² yüzölçümlü kapalı alanda yer almaktadır. Katı atık sahası depolama kapasitesi 555.000 m³, katı atık sahası kullanım ömrü ise 15 yıldır.

Çizelge 580 – Sinop ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde toplanan atık kompozisyonuna bakıldığında % 48 oranında organik atık, % 20 oranında kağıt karton, % 13 oranında kül, % 10 oranında plastik, % 5 oranında cam ve % 4 oranında metal atık toplanmaktadır.

Hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları ile doğal afet atıklarının toplanması, geçici biriktirilmesi, taşınması, geri kazanılması ve bertarafı ile ilgili yönetim planına göre; ilde Gerze ilçesinde toplam 53.115 m³ kazı yapılmıştır. Bunun 43.725 m³'ü kullanılmayan kazıdır. 9.390 m³'ü ise dolgu işlemlerinde kullanılmıştır. İlin Erfelek ilçesinde de toplam 1.095 m³ kazı yapılmıştır. Bunun 735 m³'ü kullanılmayan kazıdır. 290 m³'ü dolgu işlemlerinde kullanılmıştır.

İlde Toplama Ayırma Tesisi (TAT) ve Geri Dönüşüm Tesisi (GDT) lisansı alan işletme ve ambalaj atıkları ayırma tesisi bulunmamaktadır. İlde 1 adet ambalaj üreticisi, 44 adet piyasaya süren firma bulunmakta olup ambalaj tedarikçisi bulunmamaktadır.

Sinop'ta Tehlikeli Atık Beyan sistemine kayıtlı tesislerden elde edilen verilere göre, 2013 yılında 222.930 kg tehlikeli atık tespit edilmiştir. Sinop'ta 2013 yılında 22,72 ton atık yağ toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir.

Sinop ilinde 2012 yılı itibarı ile 3.068 kg atık pil ve 2013 yılında ise 4.920 kg atık pil toplanmıştır. İlde lisanslı atık akümülatör geçici depolama tesisi ve geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Sinop'ta oluşan bitkisel atık yağlar sızdırmaz kutu, pet şişe gibi ambalajlarda biriktirilmektedir. Biriktirilen bu bitkisel atık yağları İstanbul ve Kocaeli'den gelen anlaşmalı lisanslı firmalar tarafından geri dönüşüm amaçlı toplanmaktadır. 2013 yılında ilde toplam 6.220 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2013 yılında Sinop ilinde toplanan ömrünü tamamlamış lastiğin 15.590 kg'ı geri kazanıma, 2.920 kg'ı da çimento fabrikalarına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

2010 yılından itibaren, ilin merkez ve ilçelerindeki tüm sağlık kuruluşlarından toplanan tıbbi atıklar protokol imzalanmış olan ve Samsun ilinde bulunan sterilizasyon tesisine, yine lisanslı bir firma aracılığı ile gönderilmektedir. 2013 yılında Sinop ilinde toplanan tıbbi atık miktarı toplam 143.126 kg'dır.

"Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında, ilde SEVESO sistemine kayıtlı bir adet alt seviye kuruluş bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sinop ilinin önemli bitki alanı kriterini sağlayan bitki türleri küresel ölçekte tehlike altında olan 2 (*Isatis arenaria* [END, E]), Avrupa ölçeğinde tehlike altında olan 2 (*Cyclamen coum* [n/I], *Crocus speciosus* ssp. *Xantholimos* [END, R]), ulusal ölçekte nadir türler 14 adettir (*plicatus* [n/I], *Jurinea kilaea* [R], *Pancreatum maritimum* [V], *Peucedanum obtusifolium* [END, n/I], *Polygonum mesembrium* [V], *Rumex hydrolapathum* [R], *Schoenoplectus triquetrum* [R], *Thelypteris palustris* [R], *Tournefortia sibirica* [R]). Endemik/endemik olmayıp koruma altında olan 26 adet bitki türü bulunmaktadır.

Bunlardan 13 tanesi endemiktir. Sinop ili, Ayancık ilçesi Çangal – Akgöl Dağları Bölgesi'nde tespit edilen küresel ölçekte tehdit altındaki türler 1 (*Euonymus latifolus* ssp. *Cauconis*), Avrupa ölçeğinde tehlike altındaki türler 11 (*Allium kastambulense*, *Arabis abietina*, *Campanula latiloba* ssp. *Latiloba*, *Colchium bornmuelleri*, *Doronicum bithynicum* ssp. *sparsipilosum*, *Gentiana lutea* ssp. *symphyandra*, *İris histrioides*, *Lonicera caucasica* ssp. *orientalis*, *Orchis punctulata*, *Sempervivum minus* ssp. *minus*, *Verbascum eriocarum*), ulusal ölçekte nadir türler 15 adettir (*Arenaria filicaulis* ssp. *filicaulis*, *Angelica sylvestris*, *alnus glutinosa* ssp. *glutinosa*, *Capsella rubella*, *Chenopodium polyspermum*, *Doronicum orientale*, *Epilobium tetragonum* ssp. *lamyi*, *Galanthus plicatus* ssp. *plicatus*, *Galinsago parviflora*, *Monoses uniflora*, *Osmunda regalis*, *Potentilla umbrosa* ssp. *decrescens*, *Sigesbeckia orientalis*, *Stellaria media* ssp. *neglecta*, *Teucrium scordium* ssp. *scordioides*). Buradaki endemik tür sayısı ise 23'tür.

Çizelge 581 – Sinop ili 2013 yılı tbbi bitkileri (ÇŞİM, 2014)

Familya	Tür İsmi	Türkçe İsmi	Nispi Bolluk
Hypericaceae	<i>Hypericum perforatum</i>	Sarıkantaron	Yüksek
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i>	Ebegümece	Düşük
Malvaceae	<i>Althaea officinalis</i>	Hatmi	Nadir
Rosaceae	<i>Rubus sanctus</i>	Böğürtlen	Yüksek
Rosaceae	<i>Rosa canina</i>	Kuşburnu	Orta
Gentianaceae	<i>Erythraea centaurium</i>	Kızılkantaron	Orta
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i>	Defne	Yüksek
Cornaceae	<i>Cornus mas</i>	Kızılcık	Düşük
Scrophulariaceae	<i>Digitalis ferruginea</i>	Yüksükotu	Düşük
Lamiaceae	<i>Melissa officinalis</i>	Oğulotu	Düşük
Rubiaceae	<i>Galium verum</i>	Yoğurtotu	Yüksek
Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i>	Enir	Yüksek

2013 yılı sonu itibarı ile Sinop il sınırları içerisinde 1 adet Tabiatı Koruma Alanı (Sarıkum TKA - 785 ha), 3 adet Tabiat Parkı (Hamsilos TP – 61,8 ha, Tatlıca Şelaleri TP - 4 Hektar, Topalçam TP 14,72 ha), 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Bozburun YHGS – 1.145 ha) ve 3 adet de Tabiat Anıtı (Bazalt Kayalıkları TA – 10 ha, Görkemli Meşe Tabiat Anıtı – 50 m², Kızılcaelmaaltı Meşe Tabiat Anıtı – 50 m²) bulunmaktadır. İlin Türkeli ilçesi Çatak köyü civarında Milli Park tescil çalışmaları yapılmaktadır. Söz konusu Milli Park'ın ismi Çatak Milli Parkı'dır.

Ayrıca il sınırları içerisinde yer alan sulak alanlardan 1 tanesi (Sarıkum Gölü) de uluslararası öneme sahip sulak alan konumundadır. Gölün denizle bağlantısı nedeniyle hem tatlı su hem de tuzlu su balıklarını ve canlılarını barındırmaktadır. Sahanın kapladığı alan 785 ha olup bunun büyük bir bölümünü su yüzeyleri oluşturmaktadır. Özellikle güneybatı bölümü bataklık ve turbalık bitki örtüsü ile kaplıdır. Gölün güneyinde mevsimsel su basar dişbudak ormanı geniş yer tutar. Daha kuru alanlarda meşe ve gürgen ormanları gölü çevrelerken, kumulların bir bölümünde çam türleri ile ağaçlandırma yapılmıştır. Aralarında dik kuyruğun da bulunduğu önemli sayıda su kuşunun kışlamasına imkan sağlaması alanın uluslararası öneme sahip sulak alanlar içerisinde değerlendirilmesini sağlar.

Sinop il sınırları içerisinde Tabiat Varlıklarını Koruma Alanları ile ilgili tescili yapılmış olan liste aşağıda Çizelge 582'de verilmiştir.

Çizelge 582 - Sinop ilinde tescilli yapılmış olan tabiat varlıkları listesi (ÇŞİM, 2014)

Doğal Sitler	Sarıkum Gölü (1. ve 3. derece) Boyabat Kalesi Doğal Sit Alanı Hamsilos – Akliman (1. ve 2. derece) Erfelek Tatlıcak Takım Şelaleleri (1. derece)
Anıt Ağaçlar	Gerze Belediye Serviliği Tersane Mevkii Anıt Ağacı Gelincik Mah. Anıt ağacı Bektaşğa Köyü anıt ağacı Salı Köyü anıt ağacı Kozcuğaz Köyü anıt ağacı Ünlüce Köyü anıt ağacı Dizdaroğlu Köyü anıt ağacı
Tecilli kayalık	Bazalt Kayalıkları (Kurusaray/Boyabat)

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 583 – Sinop ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	168.097,99	29,67
Su Kütlesi	2.442,01	0,43
Orman	391.786,96	69,14
Sulak Alan	338,39	0,06
Çayır ve Mera	2.394,00	0,43
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	1.572,45	0,27

Sinop ilindeki tüm belediyeleri kapsayan “Sinop-Çankırı-Kastamonu Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı” 23.01.2008 tarihinde mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. Sinop-Kastamonu-Çankırı 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hükümleri 7.5 maddesi uyarınca hazırlanan “Sinop Merkez İlçe Planlama Alt Bölgesi 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca 03/05/2012 tarihinde onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 584 – Sinop ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sinop ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	0	4	4	2	0	0	18
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 585 – Sinop ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sinop ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	26	26
Çevre İzni Belgesi	0	23	23
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	1	49	50

Sivas

1. Hava Kalitesi Ve İklim Değişikliği

Sivas'ta 2013 yılında konutlarda 104.202.836 m³, sanayide de 27.966.533 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Sivas ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 588'de verilmektedir.

Çizelge 588 - Sivas ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	18	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	17	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	31	0	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	23	0	46	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	23	0	52	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	41	0	70	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	49	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılı itibaren egzoz gazı emisyonu yetki belgesi alan 13 adet firma tarafından 2013 yılı içinde 47.865 adet egzoz gazı emisyon ölçüm pulu ve 13.077 adet motorlu taşıt egzoz gazı emisyon ruhsatı verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Sivas ilinin içme ve kullanma suyu ihtiyacının yaklaşık %39'luk kısmı yeraltı, %61'lik kısmı da yüzeysel su kaynaklarından karşılanmakta olup; günlük ihtiyaç mevsim şartlarına göre 800–1.100 l/s arasında değişmektedir. Yeraltı suyu Tavra Vadisi'nde bulunan ve hâlihazırda devamlı çalışma potansiyeli bulunan 11 adet kuyudan karşılanmaktadır. Kuyular ihtiyaca göre çalıştırılıp, pompalama yoluyla şehre 24 saat su verilmektedir. Şehrin yüzeysel su kaynağı ise DSİ tarafından Mısırlırmak üzerinde içme suyu amaçlı inşa edilen 4 Eylül Barajıdır.

4 Eylül Barajı'nın planlanan içme ve kullanma suyu kapasitesi 33 hm³/yıl olup; depolama tesisine ilaveten yapılan içme suyu arıtma tesisi ile birlikte şehre ilgili standartlara uygun içme ve kullanma suyu verilmesi hedeflenmiştir. Depolama tesisi 2004 yılında, arıtma tesisi de 2007 yılında tamamlanarak Sivas Belediyesi'ne devirleri yapılmıştır. Arıtma tesisi 135.000 m³/gün kapasitede olup, havalandırma, hızlı karıştırma, yavaş karıştırma, durultucu, filtreler, çamur yoğunlaştırma, çamur susuzlaştırma ve dezenfeksiyon üniteleri mevcuttur.

İlde kentsel kanalizasyon sistemi ile 2000 yılında nüfus yaklaşık % 95'si hizmet alırken 2013 yılında nüfusun % 100'üne yakın kısmına hizmet verilmektedir.

Sivas Belediyesine ait atıksu Arıtma Tesisi Mart 2009 da faaliyete geçmiş olup Sivas Belediyesi atıksu arıtma tesisi 345.000 nüfusa hizmet etmek üzere, 78.000 m³/gün atıksu debisi baz alınarak projelendirilmiş ve hizmete alınmıştır.

İlde rekreasyonel amaçlı olarak tavra bölgesindeki yeraltı suyu kullanılmaktadır. Bu kuyulardan alınan su Paşabahçe mesire alanı içerisinde ve şehir merkezi içerisinde bulunan Aksu Parkı içerisinde bulunan yapay su kanalında kullanılmaktadır. Bu amaçla Paşabahçe mesire alanına ortalama 65 lt/sn su verilirken, Aksu içerisinde bulunan yapay kanala ortalama 15 lt/sn su verilmektedir.

Çizelge 589 – Sivas ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Sivas Belediyesi kentsel AAT	İleri Biyolojik Arıtma	78.516	60-100 * Çamur kuruluğu %25
Gürün Belediyesi AAT	Fiziksel	3.500	
İmranlı Belediyesi AAT	Fiziksel	518	
Güneykaya Belediyesi AAT	Doğal Arıtma		
Hafik Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Ulaş Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Gemerek Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		
Zara Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında		

Sivas Belediyesi Kentsel Atıksu Arıtma Tesisi arıtma son ürünü olan arıtma çamurlarını; kısa vadede düzenli depolayarak bertaraf etmeyi planlamaktadır. Bu kapsamda depolama alanı için CİMPOR Yibitaş Çimento Sanayi ve Tic. A.Ş tarafından daha önce Maden Ocağı olarak kullanılmış alanın Milli Emlak Müdürlüğü'nden tahsisi alınmış olup, depolama alanı için ÇED çalışmaları tamamlanarak "ÇED Gereklidir" belgesi alınmıştır. Mevcut durumda ise Sivas Belediyesi "Arıtma Çamuru Depolama Tesisi" çalışmalarını yürütmektedir. Çalışmalar tamamlanincaya kadar mevcut tahsis alanı içerisinde belirlenen bir bölgede çamur susuzlaştırma sonrası kireçle stabilize edilen çamur, geçici olarak depolanmaktadır.

İlde 3 (üç) adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlar, Merkez ilçe, Şarkışla ilçesi ve Gemerek ilçelerindedir. Söz konusu OSB'lerin çalışmakta olan ya da proje aşamasında olan atıksu arıtma tesisleri bulunmaktadır. Ancak, Merkez OSB, Sivas Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine bağlıdır.

3. Atık

İlde katı atık düzeli depolama sahası (106,3 ha) Erzincan Karayolu 12. Km'de Seyfebeli Haçın Deresi mevkiinde bulunmaktadır. Sivas Belediyesi tarafından düzenli depolama sahası çalışmaları devam etmekte olup, 2014 yılı içerisinde faaliyete geçmesi planlanmaktadır. İlde 2013 yılı içerisinde yaz aylarında günde ortalama 349 ton, kış aylarında ise günde ortalama 369 ton katı atık oluşmuştur.

Çizelge 590 – Sivas ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	3

"Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında ilde 2013 yılı içerisinde 570.391 kg ambalajın üretimi gerçekleşmiştir. Piyasaya sürülen ambalaj atığı 5.423.135 kg olarak gerçekleşmiştir. Piyasaya sürülen bu atığın 1.925.891 kg'ı Sivas Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nden çevre izni ve lisansı almış olan üç işletme tarafından toplanmış, ayrıştırılmış ve 685.224 kg'ının geri dönüşümü sağlanmıştır.

TABS'a göre 2013 yılında Sivas ilinde 253.848 kg tehlikeli atık ortaya çıkmıştır. Bu tehlikeli atığın 216.333 kg'ı geri kazanılmış, 2.950 kg'ı bertaraf edilmiş, 5.745 kg'ı tesis içinde stokta beklemekte ve 28.820 kg'ı da lisanslı firma stoğunda bulunmaktadır.

Eğitim kurumlarında ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarındaki atık pil toplama kutularında toplanan atık piller Sivas Belediyesi tarafından toplanmakta ve periyodik olarak Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP)'ne gönderilmektedir. Sivas ilinde 2013 yılında 1.020 ton atık akümülatör, 380 kg atık pil, 204.728 kg atık madeni yağ, 19,18 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde demir çelik sektöründe SİDEMİR Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş. faaliyet göstermektedir. Tesiste ortaya çıkan cüraf atıkları tesis içerisinde depolanmaktadır.

Çizelge 591 – Sivas ilinde 2013 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri tarafından üretilen cüruf ve bunun bertaraf yöntemi (Sivas ÇŞİM, 2013)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
SİDEMİR A.Ş.	500.000	4.907	Depolama

Kangal Termik Santralının kazanlarında yakılan kömürün külü I. ve II. ünitelerde baca gazı ile sürüklenerek elektro filtreler tarafından tutulmaktadır. Elektrofiltrelerde tutulan küller ile kazan altına düşen ve burada su dolu bir teknede soğutulan cüruf ayrı ayrı silolarda toplandıktan sonra kapalı galeri içinde bulunan bantlarla kül dağına taşınmakta ve burada depolanmaktadır. Dozerlerle kül vadisine serilmektedir. III. Ünitelerde ise baca gazları elektro filtrelerden sonra kükürt arıtımı için BGD tesisine gitmekte ve atık olarak alçı taşı oluşmaktadır. Oluşan alçı taşı kül ile karıştırılarak kül dağına gönderilmektedir.

Çizelge 592 – Sivas ilinde 2013 yılı termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı (Kangal Termik Santrali, 2013)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Kangal Termik Sant.	4.389.326	102.920	925.015

Sivas ilinde bulunan tesiste sterilizasyon işlemi, 3,1 basınç altında 145°C’de ve 30 dakikada gerçekleştirilmekte ve sterilize edilen tıbbi atıklar zararsız hale getirildikten sonra düzenli depolama sahasında bertaraf edilmektedir. 2013 yılında günde ortalama olarak 2,17 ton tıbbi atık toplanmakta ve sterilizasyon tesisinde sterilize edilmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Sivas ilinde 2013 yılı itibariyle toplam 3 adet üst seviye SEVESO kuruluşu bulunmaktadır. Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında ilde bulunan 3 adet işletmenin acil durum eylem planları hazırlanmış ve Bakanlığa sunulmuştur.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Sivas ilinde 57 adet endemik bitki türü bulunmakta olup “Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı” adlı eserde verilen IUCN Red Data Book (2000) kategorilerine göre düzenlenmiştir.

Orman ve Su İşleri Bakanlığınca verilen ödenek çerçevesinde 2011 yılında Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği’ne göre Tödürge ve Ulaş Gölleri Yönetim Planı yapılmıştır ve 2012 yılında Hafik Gölü Sulak Alan Alt Havzası Biyolojik Çeşitlilik Araştırma Alt Projesi yapılmıştır.

Tödürge Gölü: 350 ha büyüklüğünde olan ve üçgen şeklinde bir alanı kaplayan bu göl, ülkemizin büyük karstik göllerinden biridir. Ortalama derinliği 2 m, maksimum derinliği ise 28 m’dir. Tödürge Gölü, Ramsar (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öne Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme)’a aday ve ÖKA (Önemli Kuş Alanı) statüsü olan, Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi’ne göre yüksek derecede koruma statüsüne sahip türleri barındıran bir göl olması nedeni ile büyük önem taşımaktadır. Tödürge Gölü’nde ve çevresinde, 9 takım ve 11 familyaya ait 17 kuş türü kuluçkaya yatmaktadır. Bunların yanında Tödürge Gölü, burada üreyen Nettarufina (Macar ördeği-40 çift) popülasyonu nedeniyle Önemli Kuş Alanları Statüsü kazanmıştır. Gölde sazan ve tatlısu kolyozu Avrupa Konseyi Koruma Kriterlerine göre tehlike altında ve duyarlı(etkilenebilir), yayın ve çöpçü balığı ise etkilenebilir ve nadir türler arasındadır. Ayrıca tatlısu kolyozu Avrupa’nın tehdit altında olan türler listesinde yer alır. Tödürge Gölü, sürüngen faunası açısından da önemli bir konuma sahiptir.

Çizelge 593 – Sivas ilinde bulunan doğal sit ve tabiat varlığı alanları

Gürün	Sızır Beldesi Sızır Şelalesi	2. Derece Doğal Sit Alanı
Gürün	Mağarabaşı ve Kuşkayası Mevkii Şuğul Vadisi	2. Derece Doğal Sit Alanı
Merkez	Değirmenaltı Alaşehir Yerleşimi ve Şelalesi	2. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Gürün	Gürün Bahçeici köyü Anıt Ağaçları	Anıt ağaç
Kangal	Kavak Köyü Balıklı Kaplıca	2. Derece Doğal Sit Alanı
Kangal	Kaklım Köyü Balıklı Kaplıcası	2. Derece Doğal Sit Alanı
Yıldızeli	Bakırcıoğlu Köyü Tabi Su Kaynağı ve Doğal Mağara	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Yıldızeli	Kalın Beldesi Kandilsırtı Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Altınayla	Başören Köyü, Gölgediği Mevkii Hitit Barajı ve Açık hava Tapınma Alanı	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı
Şarkışla	Alaman Köyü Sıcak Su Çermeği	1. Derece Doğal ve Arkeolojik Sit

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 594 – Sivas ilinin arazi kullanım durumu**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	1.268.707	44,71
Su Kütlesi	8.275	0,29
Orman	261.399	9,21
Sulak Alan	1.747	0,06
Çayır ve Mera	1.211.026	42,68
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	86.506	3,05

İlk olarak 02/04/2012 tarih ve 4985 sayılı Olur'u ile onaylanan ve uygun bulunan itirazlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak 07/09/2012 tarih ve 14066 sayılı oluru ile revize edilen Yozgat Sivas Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'na askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (I32, I33, I37, I38 ve J38 Paftaları), Plan Açıklama Raporu Değişikliği (53. ve 55. Sayfalar) ve Plan Hükümleri Değişikliği (Plan Hükümleri 4-8-10) Bakanlık Makamı'nın 21.02.2013 tarih ve 2735 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 595 – Sivas ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Sivas ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	66	4	2	6	0	0	1	79
ÇED Olumlu Kararı	3	2	0	2	1	0	0	8

Çizelge 596 – Sivas ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Sivas ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	10	14
Çevre İzni Belgesi	1	5	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	5	16	21

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 597 – Sivas ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Sivas ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	19	0	0	0	0	0	0	0	0	19
Ani (Plansız) Denetimler	0	40	10	2	24	2	51	79	0	208
Genel Toplam	19	40	10	2	24	2	51	79	0	227

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
47	0,00

Çizelge 598 – Sivas ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Sivas ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	289.522	40.636	0	0	60.931	337.893	101	729.083
Uygulanan Ceza Sayısı	0	8	1	0	0	8	37	1	55

Tekirdağ

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Tekirdağ ilinde hava kalitesini kontrol etmek amacıyla üç adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. Bunlardan iki tanesi il merkezinde olup diğeri ise Kapaklı ilçesinde bulunmaktadır. İl merkezinde bulunan istasyonlardan birisi araç trafiğinden kaynaklanan hava kirliliğini diğeri ise kentsel kirliliği ölçmek, Kapaklı 'da bulunan istasyon ise kentsel/endüstriyel kirliliğin neden olduğu hava kalitesini ölçmek için kurulmuştur. 2013 yılında Tekirdağ ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 599'da verilmektedir.

Çizelge 599 - Tekirdağ ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	125	-	213	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	93	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	36	-	84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	88	-	79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	-	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	-	71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	119	-	65	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	212	-	78	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından yetkilendirilmiş toplam 19 tane egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlardan 2013 yılı içerisinde toplam 77.194 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Tekirdağ, su kaynakları potansiyeli açısından değerlendirildiğinde yerüstü suyu 713 $\text{hm}^3/\text{yıl}$, yeraltı suyu 170 $\text{m}^3/\text{yıl}$, toplam su potansiyeli 883 $\text{hm}^3/\text{yıl}$ ve yeraltı suyu fiili tahsis miktarı 167,80 $\text{hm}^3/\text{yıldır}$. Yerleşim birimlerinde, sanayi ve endüstri sulama amacıyla suni olarak açılan çok sayıda kuyu mevcuttur. Son yıllarda özellikle sanayileşmenin bölgedeki gelişim etkisi ile artan su ihtiyacının karşılanması için kontrolsüz olarak kuyu açılımları gözlenmektedir. Ancak bu durumun önlenmesi için DSİ Bölge Müdürlüğü kuyu açılımlarını kısıtlama yoluna gitmiştir. 1970'li yıllarda 10-30 m olan yer altı suyu tablası seviyesi günümüzde 80-200 m düzeyine inmiştir.

İl merkezi ve ilçelerine içme suyu temini bölge dahilinde açılmış bulunan sondaj kuyularından temin edilmektedir. Tekirdağ'da içme suyu sorununu uzun yıllar ortadan kaldıracak Naip Köyü Barajı Tekirdağ il merkezinin Barbaros Belediyesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. İçme, kullanma ve endüstri suyu temini amacıyla yapımına 2011 yılında başlanmış ve 2015 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Tekirdağ ilinde içme ve kullanma su ihtiyacının tamamına yakını, ilin kuzeyinde yer alan Çorlu İlçesi Sağlık Mahallesi'nde bulunan 15 adet derin kuyudan (22.000 ton/gün kapasite) ve ikinci kaynak olarak Muratlı İlçesi Aşağı Sevindikli Köyündeki 320 m derinlikte bulunan 13 adet derin kuyudan (22.000 ton/gün) sağlanmaktadır. İlde 2013 yılında belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılan suyun %89'u kuyulardan, %10'u göl ve göletlerden, %1'i se kaynak sularından sağlanmaktadır.

Çizelge 600– Tekirdağ ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
M. Ereğlisi Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	500	-
Barbaros Belediyesi AAT	Fiziksel		-
Yenice Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	1.400	-
Yeniçiftlik Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	1.970	-
Sultanköy Belediyesi AAT	Biyolojik	720	-
Şarköy Belediyesi AAT	Fiziksel + DDD	-	-
Tekirdağ Belediyesi AAT	Proje aşamasında		
Çerkezköy Belediyesi AAT	Proje aşamasında		
Çorlu Belediyesi AAT	Proje aşamasında		

Çizelge 601 – Tekirdağ ilinde 2013 yılı itibariyle OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (Tekirdağ Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	Deşarj Ortamı
Çerkezköy OSB	Faaliyette	80.000	Fiz+ Kim+Biy	Çorlu Deresi
Deri OSB	Faaliyette	36.000	Fiz+Biy	Çorlu Deresi
Avr. Serb. Bölg.	Faaliyette	2.500	Fiz+Biy	Dere
Hayrabolu	Proje	5.000	Fiz+Biy	-
Malkara	Proje	5.000	Fiz+Biy	-
Velimeşe (Yalıboyu, Karaağaç, Veliköy)	Planlanan	150.000	Fiz+ Kim+Biy	-
Muratlı	İnşaat	25.000	Fiz+ Kim+Biy	-
Ergene-1	İnşaat	60.000	Fiz+ Kim+Biy	-
Ergene-2	İnşaat	60.000	Fiz+ Kim+Biy	-
Türkgücü	İnşaat	15.000	Fiz+ Kim+Biy	-

Çorlu Deri ve Çerkezköy Organize Sanayi Bölgeleri dışındaki sanayi kuruluşlarının münferit arıtma tesisleri bulunmakta olup, söz konusu tesislerin bulunduğu bölgelerde 7 adet Islah Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. Tekirdağ ilinin yer aldığı Ergene Havzası Koruma Eylem Planı hazırlanmıştır.

3. Atık

İlde Tekirdağ İli Çevre Hizmetler Katı Atık Bertaraf Birliği (TİÇHİB) tarafından 2008 yılından beri işletilen bir adet II. sınıf katı atık düzenli depolama tesisi mevcut olup, toplamda 9,6 hektarlık alana kurulmuştur. Tesiste sızıntı suyu toplama havuzu mevcut olup projesi onaylanmış ve sızıntı suyu arıtma tesisi yapım aşamasındadır.

Çizelge 602 – Tekirdağ ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	31
Lisanslı Ambalaj Atığı Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	27

İlde 2013 yılı sonu itibarıyla 31 adet ambalaj üreticisi ve 674 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır. 2013 yılında Tekirdağ ilinde ambalaj atıkları kaynakta ayrı toplama miktarı 16.003 ton olarak gerçekleşmiştir.

Tekirdağ ilinde oluşan ve endüstriden kaynaklanan 2013 yılı tehlikeli atık miktarı 48.545 ton'dur. Bu tehlikeli atığın 43.723 tonu geri kazanıma gönderilmiş, 1.431 tonu bertaraf edilmiş, 5 tonu halen tesis içinde stoklanmış, 3.197 tonu lisanslı tesiste stoklanmış, 189 tonu da ihraç edilmiştir.

İlde oluşan 2013 yılı atık yağ miktarı 831 tondur. Bu atık yağın 329 tonu atık motor yağı, 502 tonu da atık endüstriyel (hidrolik) yağdır. Atık yağın 637 tonu geri kazanıma gönderilmiştir. 2013 yılında Tekirdağ'da 249.292 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2013 yılında Tekirdağ'da 8.148 kg atık pil, 242.010 kg da atık akümülatör lisanslı tesisler tarafından toplanmıştır. Tekirdağ'da 2013 yılında 950.840 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır.

İlde toplamda 45 (kırkbeş) adet tehlikesiz atık toplama-ayırma belgesi almış tesis bulunmakta olup, ise 9 (dokuz) adet Geçici Faaliyet Belgeli ve 24 (yirmidört) adet Çevre Lisanslı olmak üzere toplam 33 (otuzüç) adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi mevcuttur.

Tekirdağ ilinde tıbbi atıklar, Tekirdağ İli, Süleymanpaşa İlçesinde faaliyet gösteren Çevre Lisanslı sterilizasyon tesisi tarafından toplanarak sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Sterilizasyon işleminden sonra atıklar konteynirlara koyularak yine Süleymanpaşa İlçesinde bulunan düzenli depolama sahasına götürülerek bertarafı sağlanmaktadır. Tekirdağ'da 2013 yılında 401,32 ton tıbbi atık toplanmıştır

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Tekirdağ ilinde 2013 yılı itibariyle toplam 6 adet alt seviye, 3 adet üst seviye olmak üzere toplam 9 adet SEVESO kuruluşu yer almaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tekirdağ İli doğal bitki örtüsü açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Bu zenginlik bölgenin konumundan, yani Akdeniz (Mediterran), Euro-Sibirian (Avrupa Sibiryası) ve İrona Turanien (İran-Turan) Floristik bölgelerin karşılaştığı alanda bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak bölge oldukça geniş bir flor koleksiyonuna sahiptir. Langos ormanlarından makilere, hatta gariglere dek her çeşit bitki örneğine rastlanabilmektedir. Karaçam, kızılçam, kayın, meşe, gürgen, dişbudak, akçaağaç, kocayemiş, erika gibi ağaç ve ağaççıkların yaygın olarak bulunduğu ormanlarda yabancı bitki ve hayvan çeşitliliklerinde de zenginlik söz konusudur. İlde en yaygın olarak bulunan fauna türleri; sürüngenlerden; kurbağa, kertenkele, yılan, kirpi, fare, köstebek, orman sıçanı, gelincik, kuşlardan; şahin, ardıç kuşu, ishak kuşu, puhu, saka, serçe, kırlangıç, ibibik, doğan, ağaçkakan, bıldırcın, kara tavuk, çulluk, çil, keklik, alakarga, küçükkarga, memelilerden; kurt, çakal, tilki, yaban domuzu, tavşan, kunduz, karaca, sansar, porsuktur. Nesli Tehlike Altında Olan Yabancı Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin (CITES Sözleşmesi) Ek II Listesinde yer alan korunan türlerden Testudo hermanni (Trakya tosbağası) il sınırlarında yaşamaktadır. Bunun yanında, ilde bulunan Çamlıkoy mesire yerindeki kumul, zengin bitki çeşitliliğine sahiptir. Kasatura kumulları olarak bilinen bu kumullarda; Asperulla littoralis, Centaurea kilea, İsatis arenaria, Linum tauricum ssp. Bosphori, Silena sangaria gibi endemik kumul bitkileri bulunmaktadır (Türkiye'nin Kuzey Kumullarının Korunmasına Dair Rapor).

İl sınırlarında, Orman ve Su İşleri Bakanlığı I. Bölge Müdürlüğü Tekirdağ Şube Müdürlüğü sorumluluğunda 2 Tabiat Parkı bulunmaktadır. Bunlar; Atatürk Ormanı Tabiat Parkı ve Çamlıkoy Tabiat Parkıdır.

Çamlıkoy Tabiat Parkı: 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş olup, 45,1 ha'lık alan kaplamaktadır. Saray ilçesindedir. 1994 yılı onaylı gelişme planı mevcut olup, Tabiat Parkı Gelişme Planı yapılacaktır.

Atatürk Ormanı Tabiat Parkı: 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş olup, 28,4 ha'lık alan kaplamaktadır. Merkez ilçededir. 07.06.2010 onay tarihli gelişme planı mevcut olup, uygulama projeleri de yapıлып, onaylanmıştır.

Jeolojik devirlere ait olup, ender bulunmaları nedeniyle olağanüstü özelliklere sahip yer üstünde, yer altında ve veya su altında bulunan korunması gerekli alan olarak ilde tescilli 8 tane doğal sit alanı vardır. Ayrıca ilde 35 adet anıt ağaç bulunmaktadır.

Çizelge 603 – Tekirdağ ilinin doğal sit alanları

TESCİL KARARI							
İLİ	İLÇESİ	(MEVKİL)	NEV'İ	TARİH	NO	KARARI VEREN KURUM	
1	Tekirdağ	Merkez	İsmail Yazıcı Mahallesi 131 Ada 137 Nolu Parsel	1. Derece Doğal Sit Çeşmenin Anıt Eser Olarak Tescili	10.05.1996	3110	K.T.V.K.K 4.255 m ²
2			Kumbağ Dut Limanı 8 Pafta 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932 ve 1576 Nolu Parseller	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.02.1993	1344	K.T.V.K.K 151.773 m ²
3			Kumbağ Sütluçe Manastırı 8 Pafta 871, 909, 910, 911, 912 ve 913 Nolu Parseller	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.02.1993	1344	K.T.V.K.K 61.115 m ²
4		Çerzekköy	Veliköy Değirmen Dere Antik Su Kaynakları	1. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	12.07.1996	3261	K.T.V.K.K 569.753 m ²
5		Şarkköy	Uçmak Dere Şarap Fabrikası Yanı Çınarlık Alan	1. Derece Doğal Sit Alanı	30.06.1993	1429	K.T.V.K.K 7.014 m ²
6		Şarkköy	Kızılcaerzi-Kocaeli-Şenköy	1. Derece Doğal Sit Alanı	09.07.1998	4777	K.T.V.K.K 2 104 389 m ²
7		Saray	Güneşkaya Ergene Vadisi Güngörmez Mağaraları	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı II. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.10.1991	994	K.T.V.K.K 2.899.384 m ²
8		Saray	Güneşkaya Ergene Vadisi Güneşkaya Mağaraları	II. Derece Doğal Ve Arkeolojik Sit Alanı	24.10.1991	994	K.T.V.K.K 2.644.875 m ²
TOPLAM ALAN:				844.25 ha			8.442.558 m ²

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 604 – Tekirdağ ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	370.509,80	59,62
Su Kütlesi	2.774,00	0,45
Orman	109.839,50	17,68
Sulak Alan	125,45	0,02
Çayır ve Mera	32.512,30	5,23
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	105.665,95	17,00

Planlı ve çevreye duyarlı kalkınma ilkeleri doğrultusunda Tekirdağ ilinin sınırlarını da kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 13.07.2004 tarihinde mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca onanmış 1/100.000 ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı ile birlikte, il içinde planlı dönem başlamıştır. Çevre Düzeni Planı ile gerek kentsel, gerek tarımsal arazinin kullanımında koşullar, sınırlar ve olanaklar tariflenmiştir. Bu doğrultuda, ilde gerek coğrafyası, gerekse mevcut durumu ile daha hassas konumdaki “Çorlu Çerzekköy Marmaracık B.Karıştıran ve Muratlı” bölgesi ile “Marmara Ereğlisi, Yenice, Tekirdağ Kumbağ” kıyı aksı da 1/25.000 ölçekli planlama bölgeleri olarak seçilmiş, bunlardan Çorlu Çerzekköy Marmaracık B.Karıştıran Muratlı Alt Bölgeleri 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 07.09.2004 tarihinde Çevre ve Orman Bakanlığınca onanmıştır.

“Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Trakya Kalkınma Birliği (TRAKAB) arasında 1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Ergene Havzası, İstanbul İl Çevre Düzeni, Kocaeli İl Çevre Düzeni ve Sakarya, Düzce, Yalova Ve Bilecik Çevre Düzeni Planlarının Uyumlaştırılması ile Trakya Alt Bölgesi (Edirne-Kırklareli-Tekirdağ illeri) 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planlarının Üretilmesine İlişkin Ortak Hizmet Protokolü” 26.12.2006 tarihinde imzalanmıştır.

1/100.000 ölçekli Trakya alt Bölgesi Ergene Havzası Revizyon Çevre Düzeni Planı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı - BİMTAŞ / İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (IMP) tarafından tamamlanmıştır. Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca plan 24.08 2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

1/100.000 Ölçekli Trakya Alt Bölgesi Revizyon Ergene Havzası Çevre Düzeni Planına Tekirdağ ili dahilinde 1 aylık askı süresi içerisinde 276 adet itirazlarda bulunulmuştur. Yapılan itirazlar değerlendirilmek üzere mülga Çevre ve Orman Bakanlığına gönderilmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 605 – Tekirdağ ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tekirdağ ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	15	4	50	8	11	1	0	89
ÇED Olumlu Kararı	5	1	4	2	12	0	0	24

Çizelge 606 – Tekirdağ ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tekirdağ ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	18	124	142
Çevre İzni Belgesi	11	111	122
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	12	6	18
TOPLAM	41	241	282

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 607 – Tekirdağ ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tekirdağ ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	22	0	0	0	0	0	0	0	0	22
Ani (Plansız) Denetimler	0	481	239	1	335	0	43	481	207	1.787
Genel Toplam	22	481	239	1	335	0	43	481	207	1.809

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	37	31.154,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
29	10.154,00

Çizelge 608 – Tekirdağ ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tekirdağ ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	1.403.401	1.980.399	40.636	1.291.532	0	60.951	363.594	30.462	5.170.975
Uygulanan Ceza Sayısı	66	25	1	18	0	3	40	3	156

İlde 2013 yılında 26 firmaya faaliyet durdurma idari yaptırımı uygulanmış olup 24 firma ÇED, 1 Emisyon, 1 Atık konularında işlem yapılmıştır.

Tokat

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılı içinde Tokat ilinde konutlarda 45.374.668,97 m³, sanayide de 28.776.545,4 m³ doğalgaz tüketilmiştir. 2013 yılında Tokat ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 609'da verilmektedir.

Çizelge 609 - Tokat ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	8	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	0	31	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	10	0	34	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	13	0	80	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	16	0	81	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılı içinde Hava Kalitesi İzleme İstasyonunda ölçülen PM10 ve SO₂ parametreleri doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında; ilde hem HKDYY hem de AB sınır değerlerinin aşılmadığı, hava kalitesi indeksine göre ise, SO₂ ortalama değerlerine göre "çok iyi", PM10 ortalama değerlerine göre "iyi" olduğu görülmektedir.

Tokat ilinde verilen emisyon ölçüm yetki belgesi sayısı 14 olup 2013 yılı içinde yapılan egzoz emisyon ölçüm sayısı 47.412'dir.

Son yıllarda yenilenebilir enerji konusunda özellikle rüzgâr enerjisi üretimine yönelik ildeki yatırımlar sayesinde 2015 yılı sonunda toplam elektrik tüketiminin %15'luk bir kısmının rüzgâr enerjisi ile karşılanabileceği beklenmektedir. Bu kapsamda il sınırları içerisinde bir adet rüzgâr enerji santrali üretime başlamıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Merkez Belediye olarak su temini için çekilen suyun kaynağını temel olarak kaynak suları ve yeraltından çekilen sondaj kuyu suları oluşturmaktadır. Tokat ilindeki içme ve kullanma suyu kaynakları; 9 derin kuyu ve 3 cazibeli su olmak üzere toplam 12 adettir. Temin edilen su miktarı 14.307.840,00 m³/yıl'dır. Temin edilen suyun yaklaşık %40'ı içme suyu, %30'u kullanma suyu, %20'si sanayide kullanım, %10'u tarımda kullanım olarak dağıtılmaktadır. İl merkezinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Tokat Merkez Belediyesi 2013 yılı toplam 463,39 km uzunluğunda kanalizasyon sistemine sahiptir. Kanalizasyon hizmetini alan nüfus toplam nüfus olan 132.437 kişinin yaklaşık %98'ine karşılık gelmektedir. Merkez belediye olarak 2010 yılında Atıksu Arıtma Tesisi hizmete açılmış bulunmaktadır. Kanalizasyon sisteminin tamamı atıksu arıtma tesisine bağlanmaktadır.

2013 yılı sonu itibariyle Tokat ve Erbaa Belediyelerinde atıksu arıtma tesisi faaliyette bulunmakta olup Turhal ve Niksar Atıksu Arıtma Tesisleri (AAT) proje aşamasındadır. Tokat OSB ve Erbaa OSB'nin atıksuları Tokat ve Erbaa Belediyeleri'nin AAT'lerinde arıtılmaktadır.

Çizelge 610 – Tokat ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Tokat Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik Arıtım	33.120	20
Erbaa Belediyesi AAT	İleri Biyolojik Arıtım	15.000	9,4
Çaylı Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	120 (m ³ /gün)	
Çelikli Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Başçıftlık Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	200 (m ³ /gün)	
Akça Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Karayaka Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Tanoba Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Üzümlü Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor	
Gürçeşme Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor	
Kuyucak Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Baydarlı Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor	
Cimitekke Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Hasanşeyh Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	250 m ³ /gün	
Kızılcaören Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Dutluca Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor.	
Avlunlar Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	(Tesis tamamlandı. Atıksu bağlantısı yok)	
Çat Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor.	
Güryıldız Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	250 m ³ /gün	
Kat Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor.	
Yenisu Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor.	
Yalinyazı Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	Çalışıyor.	

3. Atık

Tokat il merkezi ve ilçelerinde yazın 551,55 ton/gün, kışın 583,8 ton katı atık oluşmaktadır. Tokat ilinde ve Erbaa ilçesinde olmak üzere 2 adet katı atık düzenli depolama tesisi mevcuttur. İl merkezine ait olan Tokat-Turhal-Zile-Pazar Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 2014 yılı başından itibaren atık kabulüne başlamış olup, il geneli toplanan atıklar mevcut 1 adet aktarma istasyonundan düzenli depolama alanına gönderilmektedir.

Erbaa ilçesine ait katı atık düzenli depolama tesisi Tokat ili merkezinin kuzeyinde Erbaa ilçesi sınırları içinde, Evyaba Köyü, Yarıkaya Bodur düzü mevkiinde yaklaşık 7 hektarlık alandadır. Depolama alanı 2 lottan oluşmakta olup toplam alan yaklaşık 4 hektardır. Katı atık düzenli depolama alanında oluşan atık sular ve yağış sonrası oluşan sızıntı suları, sızıntı suyu toplama sistemi ile toplanarak sızıntı suyu havuzunda birikmektedir. Buradan belirli periyotta çekilerek Erbaa Belediyesi Atıksu Arıtma tesisine götürülmektedir.

Çizelge 611 – Tokat ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	2
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0
Atık Ara Depolama, Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisi	1

2013 yılında Tokat'ta toplanan tehlikeli atığın 25.778 tonu bertaraf edilmiş, 126,5 tonu geri kazanıma gönderilmiş ve 7,9 tonu da lisanslı firmanın stoğunda beklemektedir.

Tokat ilinde 2013 yılında 41.023 ton atık (motor) yağ PETDER tarafından toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir. 2013 yılında Tokat ilinde 231.965 kg atık akümülatör, 1.356 kg atık pil, 5.728 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında sağlık kuruluşlarında oluşan tıbbi atıklar için Tokat iline hizmet verecek Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi kurulmuş olup tıbbi atık taşıyacak firma ve araç için Taşıma Lisansı 2012 yılı Şubat ayında verilmiştir. 2013 yılında Tokat'ta 531 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

Tokat il merkezinde oluşan hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları yılda ortalama 8.040 ton dolayındadır. Toplanan bu atıklar il merkezine 5 km mesafede Yeşilirmak kenarındaki alanda depolanmaktadır. Hafriyat toprağı inşaat ve yıkıntı atıkları ilçelerde ise ayrı belirlenen alanlarda depolanmaktadır.

2013 yılı itibariyle Tokat ilinde toplam 2 adedi de alt seviye olmak üzere 2 adet SEVESO kuruluşu bulunmaktadır.

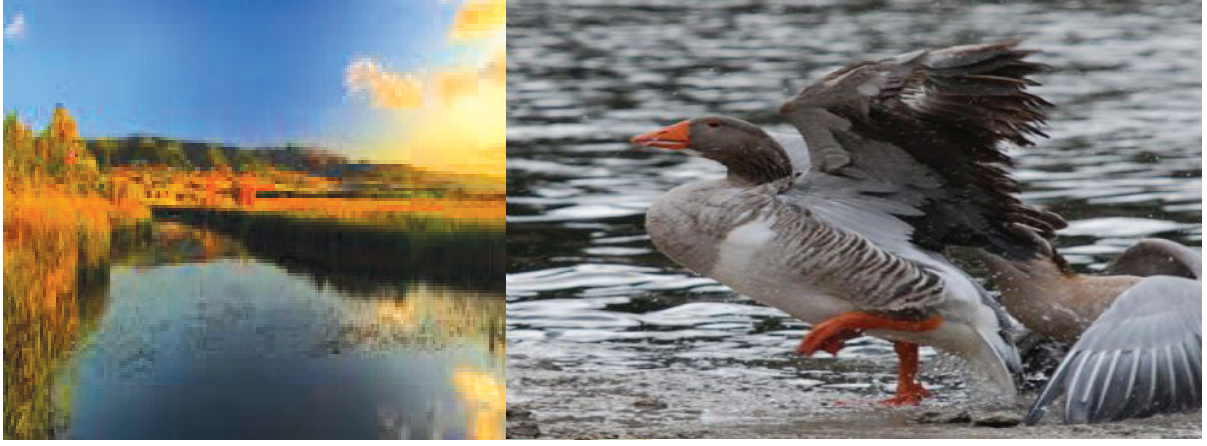
4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tokat ili gerek orman arazileri gerekse mera, yaylak ve kışlaklar, flora ve fauna bakımından oldukça zengindir. Tokat ve yöresi florasında tıbbi aromatik bitkilerden adaçayı (*Salvia tomentosa*), misk adaçayı (*Salvia sclarea*) ve diğer bazı *Salvia* türleri yaygın olarak bulunmaktadır. Bunun yanı sıra *Thymbra spicata* (karabaş kekiğı), *Thymus spyleus* (*kır kekiğı*) ve diğer bazı kekik türleri de doğal olarak bulunmaktadır. Ayrıca, Tokat yöresinde *Melissa officinalis* (*oğul otu*), rezene (*Foeniculum vulgare var. dulce*), Çörek otu (*Nigella sativa*), Çemen (*Trigonella foenum-garicum*) gibi türler de doğal ve kültürel olarak bulunmaktadır. Tokat ili kaybolmaya yüz tutan, özellikle sağlık meyveleri olarak bilinen çok sayıda meyve türlerine sahiptir. Örneğin; Üvez (*Sorbus domestica L.*), Muşmula (*Mespilus germanica L.*) bunlardandır. Ayrıca Hünnap, kebere (*Cappari spinosa*)'nin de korunması ve kültüre alınması gerekir.

Tokat'ın Pazar ilçesi Kaz Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası 1.170 ha alana sahiptir. Kaz Gölü sucul ekosistem dengesini muhafaza etmekle kalmayıp aynı zamanda su ekosistemi özelliğini de sergilemektedir. Sazlarla kaplı alan çeşitli yerli ve yabancı su kuşlarının barınma, beslenme yuvalanma ve kuluçlanma ihtiyaçlarına cevap vermesi bakımından önem arz etmektedir.

Çizelge 612 – Tokat ilinde bulunan tabiat varlıklarına ait bilgiler (Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Samsun Bölge Komisyonu)

NO	İli	İlçesi	Sit Alanının Adı- Adresi	Alt Adı (doğal, kentsel arkeolojik, tarihi)	Niteliği	Derecesi
1	Tokat	Merkez	Alipaşa Camii avlusunda yer alan 2 adet çınar ağacı // Yenitabakhane Mah.	Doğal sit	Anıt ağaç
2	Tokat	Erbaa	2 adet çınar ağacı// Cumhuriyet mah.	Doğal-Kentsel	Anıt ağacı
3	Tokat	Pazar	Balıca Mağarası// Balıca Köyü	Doğal	Mağara	II.Derece
4	Tokat	Pazar	Cumhuriyet Cad. yer alan 1 adet çınar ağacı // Cumhuriyet Cad.	Doğal	Anıt ağaç
5	Tokat	Turhal	Koca Kāvak anıt ağacı// Seyfi Demirsoy Mah. Şeker Fab. Bah.	Doğal-Kentsel	Anıt ağaç

Fotoğraf 23 – Kaz Gölü

Tokat ili dahilinde tabiat parkı statüsünde Pazar ilçesinde 483 ha alanda Ballica Mağarası, Reşadiye ilçesinde 50 ha alanda Zinav Gölü ve Almus ilçesinde 5 ha alanda Orman Evleri Tabiat Parkı olmak üzere 3 adet nadide yer bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 613 – Tokat ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	382.354,60	38,31
Su Kütlesi	7.159,20	0,72
Orman	387.354,60	38,80
Sulak Alan	1.170,00	0,12
Çayır ve Mera	124.719,50	12,49
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Diğer	95.454,10	9,56

Tokat – Samsun – Çorum 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni planları, mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yapılarak 20 Temmuz 2007’de onaylanmıştır. Toplam olarak planlama bölgesi, 3.793.671 ha olup, Planlama Bölgesi içinde 40 adet ilçe belediyesi, 121 belde belediyesi ve köy yerleşimleri bulunmaktadır. İle ait 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 13 paftadan oluşmaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 614 – Tokat ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tokat ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	1	0	1	0	0	2	17
ÇED Olumlu Kararı	2	1	0	0	0	1	0	4

Çizelge 615 – Tokat ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tokat ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	14	17
Çevre İzni Belgesi	3	14	17
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	7	28	35

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 616 – Tokat ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tokat ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	33	0	0	0	0	0	39	0	53
Ani (plansız) denetimler	0	96	21	0	15	0	15	22	0	205
Genel Toplam	7	129	21	0	15	0	15	61	0	258

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	9	11.728,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
65	0,00

Çizelge 617 – Tokat ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tokat ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	162.544	0	6.769	434.950	812	605.075
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	2	0	6	14	1	23

İlde 2013 yılı içerisinde 2872 sayılı Çevre Kanununun 15. Maddesi gereğince, Tokat Valiliği tarafından 8 adet işletmeye faaliyet durdurma kararı verilmiştir. Ayrıca bu işletmelerin 5 (4'ü maden, 1'i turizm-konut) tanesine Çevre Kanununun 20 (e) maddesi gereğince idari para cezası uygulanmıştır. Enerji sektöründe 3 tesise de mahkeme kararına istinaden durdurma/kapatma uygulanmıştır.

Trabzon

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Trabzon'da 2013 yılında konutlarda 11.317.306,126 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2013 yılında Trabzon ilinde bulunan iki adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 618'de verilmektedir.

Çizelge 618 - Trabzon ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

TRABZON-1	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	48	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	32	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	27	-	75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	12	-	70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	-	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	46	-	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	180	-	83	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

TRABZON-2	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	32	-	103	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	24	-	84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	16	-	99	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	7	-	89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	-	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	-	51	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	-	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	-	63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	8	-	80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	45	-	73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	40	-	79	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilin merkez ve ilçelerinde faaliyet gösteren 22 adet işletmeye Egzoz Gazı Emisyonları Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi düzenlenmiş olup, 2013 yılında Trabzon ilinde toplam 64.900 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 17.750 adet ruhsat verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Trabzon ilinde artan su ihtiyacı ve kente temiz su sağlamak amacıyla Trabzon Belediye Başkanlığı'nın talebi ve DSİ Genel Müdürlüğü'nün 05.04.2000 tarih ve 1250 Sayılı Oluru doğrultusunda "Atasu Barajı İnşaatı" işinin kapsamında Galyan suyunu Trabzon Belediyesi Arıtma Tesislerine taşımak için Galyan Regülatörü ve 2.316 m³lik isale hattı inşaatı tamamlanmış ve 2001 yılında Trabzon Belediyesi'ne teslim edilmiştir. Proje ile Trabzon il merkezi ile civarındaki ilçelerin içme, kullanma ve endüstri suyu ihtiyacı 2045 yılına kadar karşılanacaktır. Tesisin yıllık kapasitesi 47 milyon m³ tür.

Projenin devamı niteliğindeki 2. Kademe arıtma tesisleri ihale aşamasında olup, isale hattı proje çalışmaları ise büyük bir hızla sürdürülmektedir. Bu tesisler de tamamlandığında Trabzon ilinde içme ve kullanma suyu sorunu ortadan tamamen kalkmış olacaktır. Bu proje ile Trabzon şehrine, Akçaabat ve Yomra ilçelerine içme ve kullanma suyu temin edilmesi ve hidroelektrik enerji üretilmesi hedeflenmektedir.

TÜİK'den alınan veriler dikkate alındığında ilde 2012 yılı itibari ile toplam nüfusun %77 kadarı kentsel kanalizasyon sistemini kullanmaktadır.

İl'de atıksuların arıtımına yönelik olarak derin deniz deşarj sistemleri kullanılmaktadır. İller Bankası'na projelendirilerek kurulan Derin Deniz Deşarj sistemleri ile ilgili olarak Trabzon Belediyesine ait Moloz, Değirmendere ve Havaalanı olmak üzere üç adet, Akçaabat Belediyesi, Vakfıkebir Belediyesi, Yomra Belediyesi, Araklı Belediyesi, Of Belediyesi, Söğütlü Belde Belediyesi, Çarşıbaşı Belediyesi, Arsin Belediyesi olmak üzere toplam il genelinde on bir adet derin deniz deşarj sistemi çalışır durumda bulunmaktadır.

İl genelinde sadece Uzungöl Belediyesine ait biyolojik arıtma tesisi bulunmaktadır.

Çizelge 619 – Trabzon ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (Lt/sn)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Trabzon Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	1.146	-
Trabzon Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	489	-
Trabzon Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	236	-
Yomra Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	392	-
Söğütlü Belde Bel.	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	213	-
Akçaabat Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	263	-
Araklı Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	138	-
Of Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	328	-
Vakfıkebir Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	500	-
Çarşıbaşı Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	I.Kademe (2020): 15.000 kişi, 30 Lt/sn II. Kademe (2040): 28.000 kişi, 57Lt/sn	-
Arsin Belediyesi	Fiziksel Arıtma + Derin Deniz Deşarjı	I.Kademe(2020): 30.000 kişi, 78 Lt/sn II. Kademe(2040): 65.000 kişi, 167Lt/sn	-
Uzungöl Belediyesi	Fiziksel + Biyolojik	11	0,232

3. Atık

Trabzon ilinde bir adet olan katı atık düzenli depolama sahası Trabzon ve Rize İlleri Katı Atık Birliği (Trab-Ri-Kab), Trabzon ili Sürmene ilçesi Çamburnu Mahallesi Kutlular mevkiindedir. Kutlular Düzenli Depolama Sahası Trabzon ili sınırları dâhilinde Trabzon şehir merkezinden yaklaşık 43 km uzaklıkta ve Trabzon ili ile Rize iline aşağı yukarı eşit mesafede bulunmaktadır. Trabzon il genelindeki bütün belediyeler bu Birliğe üyedir. Belediyeler kendi mücavir alanları içerisinde topladıkları evsel katı atıkları Birliğe ait transfer istasyonlarına kadar taşımakla yükümlüdürler. Trabzon il genelinde günlük ortalama 450-500 ton/gün evsel atık toplanmaktadır. Trabzon ilinde 2013 yılında 175.727,28 ton evsel katı atık belediyeler tarafından toplanarak Birliğe ait aktarma istasyonlarına getirilerek bertaraf edilmek üzere düzenli depolama sahasına gönderilmiştir.

Düzenli depolama tesisinde oluşan atıksular Fiziksel+Biyolojik atıksu arıtma sisteminde arıtıldıktan sonra alıcı ortama verilmektedir. Atıksu arıtma sisteminde, fiziksel olarak membran sistemi bulunmaktadır. Bunun yanında TRAB-RIKAB'a ait olan Delikitaş ve Of Transfer İstasyonlarının her birinde atıksular için birer adet paket arıtma tesisi çalıştırılmaktadır.

Çizelge 620 – Trabzon ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	3

Trabzon ilinde Kutlular düzenli depolama sahasının işletmeye açılmasıyla birlikte eski vahşi döküm sahaları rehabilite edilerek kapatılmıştır. Bugün itibariyle Trabzon ilinde vahşi döküm sahası bulunmamaktadır.

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 239 adet piyasaya süren firma, 15 adet ambalaj üreticisi, 8 adet ambalaj üreticisi-piyasaya süren firma, 16 adet tedarikçi firma bulunmakta olup, il genelinde oluşan ambalaj atıklarını toplama ve ayırma amacıyla lisans alan 2 adet firma, ambalaj atıkları toplama ayırma ve geri dönüşüm lisansı alan 1 adet firma, toplama ayırma tesisi geçici faaliyet belgeli 1 adet firma, geri dönüşüm geçici faaliyet belgeli 3 adet firma bulunmaktadır.

2013 yılında Trabzon'da üretilen tehlikeli atığın 1.133.748 kg'ı geri kazanıma gönderilmiş, 29.716 kg'ı bertaraf edilmiş, 5.316 kg'ı tesis içinde stokta beklemekte ve 140.392 kg'ı da lisanslı tesisin soğunda bulunmaktadır.

İlde 2013 yılı sonu itibariyle envantere kayıtlı 270 Atık Madeni Yağ Üreten Resmi ve Özel Kurum/Kuruluş bulunmakta olup, 2013 yılında 312.101 litre atık yağ toplanmıştır. Toplanan atık yağın 244.380 litresi atık motor yağı, 67.721 litresi de atık sanayi yağıdır.

2013 yılında Trabzon'da 812.935 kg atık akü, 3.500 kg atık pil, 55.500 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır.

Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği gereğince bitkisel atık yağların, atık üreticisi konumundaki restoran, otel, hazır yemek firmaları v.b işletmelerden toplanması, taşınması, depolanması amacıyla 2 adet firmaya bitkisel atık yağ geçici depolama alanı izni verilmiştir. Söz konusu geçici depo alanlarında Trabzon, Rize, Giresun, Ordu, Samsun, Erzurum, Gümüşhane, Kars, Erzincan illerinden alınan bitkisel atık yağlarda depolanmaktadır. Ancak ilde atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Trabzon ve Rize illerinde sağlık kuruluşları tarafından oluşturulan tıbbi atıklar TRAB-RİKAB tarafından toplanıp taşınmakta ve bertaraf edilmektedir. Tıbbi atıkların bertaraf edildiği sterilizasyon ünitesi 5000 kg/gün kapasitede ve Trabzon ili Trabzon-Maçka karayolu üzerinde Sanayi Mahallesi Anadolu Caddesi adresinde bulunan Birliğe ait Katı Atık Aktarma İstasyonu içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığının 2010/17 Genelgesi doğrultusunda Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize (Birliğe üye olmayan kısım) ve Artvin illerinde oluşan tıbbi atıklar da TRAB-RİKAB tarafından sterilizasyon işlemine tabi tutularak Kutlular Düzenli depolama sahasında bertaraf edilmektedir. 2013 yılında Trabzon ilinde 1.150.639.20 kg tıbbi atık toplanmıştır.

İlde inşaat, hafriyat toprağı ve yıkıntı atıkları, ilk olarak ilçe belediyeleri tarafından alt yapı işlemlerinde kullanılarak bertaraf edilmektedir. Oluşan inşaat, hafriyat toprağı ve yıkıntı atıkları ikinci olarak, ilin Merkez ilçesi Akyazı Beldesinde yaklaşık 2 yıldır inşaat çalışmaları devam eden Trabzon Akyazı Spor ve Kültür Kompleksi yapımı için gerekli dolgu alanında kullanılmıştır. Ayrıca işletilmesi tamamlanmış maden ve taş ocaklarının rekreasyon çalışmaları ve Karadeniz Sahil yolunun yapımı ile iki karayolu arasında oluşan dolgu alanlarının doldurulmasında hafriyat malzemesi kullanılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Trabzon'da 127 endemik bitki bulunmaktadır. İlde 2 adet küresel ölçekte tehlike altındaki endemik kuş türü (Dağ horozu - Tetrao mlokosiewiczii ve Kafkas çıvgını-Phylloscopus lorenzii) mevcuttur. Ayrıca Kafkasya Ekolojik Bölgesi'nin en önemli türlerinden Kafkas semenderi (Mertensiella caucasica) ilde yaşamını sürdürmektedir.

Uzungöl Tabiat Parkı: İlin Çaykara ilçesine bağlı Uzungöl Beldesi sınırları içerisinde alan 1989 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiş olup, 1.625 hektar büyüklüğündedir. Kaynak değerlerini; bir set gölü olan Uzungöl ve çevresindeki bitki ve yaban hayatı zenginliği ile manzara bütünlüğü oluşturmaktadır.

Senecio trapezuntinus (Trabzon Kanarya Otu)

Lilium ciliatum (Turna gagası)

Fotoğraf 24 - Uzungöl Tabiat Parkı faunasından örnekler

Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi; 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9.maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nun 2003/6692 sayılı kararı ile 7 Ocak 2004 tarih ve 25339 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak "Özel Çevre Koruma Bölgesi"olarak ilan edilmiştir. Kurum tarafından hazırlanan 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı ise 2009 yılında yine Kurum tarafından onaylanmıştır.

Sera Gölü Tabiat Parkı: 2010 Yılında ilan edilen Tabiat Parkı 21,9 ha alana sahiptir. Sera Gölüne ulaşım Trabzon-Akçaabat karayolunun 7.km'sinden, güneye doğru Yıldızlı ve Derecik belde yolu ile sağlanır. Sera Gölü Trabzon iline 10 km, Akçaabat ilçesine ise 5 km mesafede olup, yolu asfalttır. Akçaabat ilçesi sınırları içinde, Trabzon ile Akçaabat arasında Demirtaş Köyü yakınında bulunmaktadır. Uzunluğu 1 km genişliği ortalama 150 m olup, en derin yeri 55 m'dir. Sera Gölü denize dökülen Sera Deresi vadisinin sahile 3 km mesafede, bir yer kayması sonucu önünün kapanmasıyla oluşmuştur.

Kayabaşı Tabiat Parkı: 1994 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 120 ha alana sahip Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Trabzon'a 56 km (38 km asfalt + 18 km iyi vasıflı toprak yol), Akçaabat'a 43 km (25 km asfalt+18 km iyi vasıflı toprak yol) en yakın Ana Karayoluna 48 km (30 km asfalt+18 km toprak yol) mesafededir. Tabiat Parkınının 134,1 ha büyüklüğe sahip olacak şekilde güncellenmesi teklif edilmiştir.

Çal-Camili Tabiat Parkı: 2003 Yılında Mesire Yeri olarak tescil edilen alan 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 17 ha alana sahip Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Trabzon'a 56 km (44 km asfalt + 12 km toprak yol), Düzköy'e 12 km toprak yol, en yakın ana karayoluna 39 km (27 km asfalt + 12 km toprak) mesafededir. Tabiat Parkınının 8,8 ha büyüklüğe sahip olacak şekilde güncellenmesi teklif edilmiştir.

Çamburnu Tabiat Parkı: 1967 Yılında Tabiat Parkı ilan edilmiş olup 5,1 ha alana sahiptir. Tabiat Parkı, bitki örtüsü ve yaban hayatı yönünden zengin olup manzara güzelliklerine sahiptir. Ayrıca bir Sarıçam ekolojik alt türü olan Pinus sylvestris ssp. koçhiana'nın Türkiyede deniz kıyısına kadar inebildiği, yurdumuzdaki yegane iki noktadan biridir.

Görnek Tabiat Parkı: 2010 Yılında mesire yeri olarak tescil edilen alan 2011 yılında Tabiat Parkı ilan edilmiştir. 5,1 ha büyüklüğünde olan Tabiat Parkı, anayola 21 km uzaklıktadır.

Çizelge 621 - Trabzon ili doğal SİT alanları bilgi tablosu (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2012)

Sıra No	Sit Alanının Adı	Yeri	Türü	Karar Tarihi	Planlı/Plansız
1	Merkez	Boztepe Mah.	Doğal Sit (II.III.Der)	16.03.2006-594	Plansız
2	Merkez	Soğuksu	Doğal Sit (I.II.III.Der)	07.03.1996-2375	Planlı
3	Merkez	100.Yıl Parkı	Doğal Sit (II.Der)	29.10.1999-3374 21.10.1998-3303	Planlı
4	Merkez	Erdoğan Mah.	Doğal Sit	22.10.1987-3697	Planlı
5	Merkez	Çamoba	Doğal Sit (I.Der)	17.08.1991-1141	Planlı
6	Akçaabat	Marzalı Yaylası	Doğal Sit (I.III. Der)	27.07.2002-4513	Plansız
7	Akçaabat	Işıklar Köyü Amele Çayırı	Doğal Sit (I.II. Der)	20.05.1988-3149	Plansız
8	Akçaabat	Yıldızlı Sera Gölü	Doğal Sit (III. Der) ve Arkeolojik Sit (III.Der)	27.05.2005-266	Planlı
9	Beşikdüzü	Merkez Adacık Mah.	Doğal Sit (I.III. Der)	29.11.2002-4614	Planlı
10	Araçlı	Konakönü	Doğal Sit (I. Der) ve Kentsel Sit	18.07.1996-2526	Planlı
11	Çaykara	Uzungöl	Doğal Sit (I.III. Der)	04.12.1998-3332	Plansız
12	Çaykara	Arpaözü	Doğal Sit (III. Der)	27.05.2005-5264 25.06.2002-4455 04.12.1998-3332	Plansız
13	Maçka	Altındere ormanlık alanı	Doğal Sit ve Arkeolojik Sit (I. Der)	20.07.1996-2542 14.11.1981-3161	Planlı
14	Maçka	Sümela Manastırı-Meryemana	Doğal Sit (I. II. III. Der) ve Arkeolojik Sit (I. Der)	27.01.1999-3355 03.08.1988-3214 03.08.1998-3215 26.03.1997-2778	Planlı
15	Maçka	Ortaköy Aşağı Hortakop Kalesi	Doğal Sit ve Arkeolojik Sit (II. Der.)	14.12.1999-3667 19.10.1998-3255	Plansız
16	Maçka	Şimşirli Köyü Kuştıl Manastırı	Doğal Sit(I. II. III. Der) ve Arkeolojik Sit (I. Der.)	04.12.1988-3327	Plansız
17	Vakfkebir	Merkez Sahil Şeridi	Doğal Sit(I. II. III. Der.)	11.10.2000-3893 29.01.1999-3376	Planlı
18	Tonya	Kadıralak Yaylası	Doğal Sit(III. Der.)	25.12.2009-2407	

Trabzon ili, Maçka ilçesi sit alanı dışında Maçka Tünelinin giriş ve çıkışların üst kısmında yer alan Sıra Kayalıkları 23.03.2011 tarih ve 3275 sayılı kararla tabiat varlığı olarak tescil edilmiştir.

Trabzon ili, Düzköy ilçesi, Taşocağı Köyü, Lürâ Mezrasında yer alan Cenehde Şelalesinin yakın çevresi 21.10.1994 tarih ve 2046 sayılı karar ile doğal varlık olarak tescil edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 622 – Trabzon ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	102.608	22,00
Su Kütlesi	2.486	0,53
Orman	200.552	43,00
Sulak Alan	-	0,00
Çayır ve Mera	121.264	26,00
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	39.490	8,47

Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 24.06.2011 tarih ve 1141 sayılı olur ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 623 – Trabzon ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Trabzon ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	3	1	2	2	4	2	25
ÇED Olumlu Kararı	0	2	1	0	0	0	0	3

Çizelge 624 – Trabzon ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Trabzon ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	26	26
Çevre İzni Belgesi	1	21	22
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	2	47	49

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 625 – Trabzon ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Derin Deniz D.	Toplam
Planlı Denetimler	11	6	3	0	2	0	0	13	0	28
Ani (Plansız) Denetimler	0	186	139	33	87	3	33	167	2	357
Genel Toplam	11	192	142	33	89	3	33	180	2	385

Çizelge 625 – Trabzon ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2013) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
359	0,00

Çizelge 626 – Trabzon ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Trabzon ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	118.968	551.282	1.016	629.889	0	0	184.008	254.654	1.739.816
Uygulanan Ceza Sayısı	3	8	1	4	0	0	11	30	57

Tunceli

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Isınma, ulaştırma ve sanayi kaynaklı hava kirlenmelerinin atmosferdeki yoğunluğuna göre hava kalitesi değişmektedir. İlde sanayi gelişmediğinden, büyük ölçekli sanayi bulunmadığından ciddi boyutta hava kirliliği meydana gelmemektedir. Eysel ısınmadan kullanılan ve kaçak yollardan ile getirilen düşük kalorili ve kalitesiz kömürler nispi kirliliğe yol açmaktadır. İlde trafikten kaynaklanan hava kirliliği de oluşmamaktadır. 2013 yılında Tunceli ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 627'de verilmektedir.

Çizelge 627 - Tunceli ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	11	0	19	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	7	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	22	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	10	0	16	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	7	0	20	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	9	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Hava kirliliğinin en aza indirilmesi amacıyla Halk Eğitim Merkezi tarafından kaloriferlerin eğitimi amacıyla kurslar düzenlenmektedir. Ayrıca İl Müdürlüğü tarafından evsel ısınmadan kaynaklanan hava kirliliğinin ve kaçak kömür kullanımının önlenmesi amacıyla sürekli denetimler yapılmak ve ayrıca ilgili kurumlarla koordineli çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Son yıllarda yenilenebilir enerji konusunda özellikle su gücünden faydalanarak elektrik enerjisi üretimine yönelik ildeki yatırımlar artmaktadır.

İl merkezinde bulunan bir adet firmaya emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. 2013 yılı içerisinde toplamda 3.650 adet egzoz emisyon ölçüm pulunun satışı İl Müdürlüğüne gerçekleştirilmiştir.

İlde yüzeysel sulardan içme suyu temin edilmemektedir ve içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır. Şehrin su ihtiyacı Hagü kaynağı, Büyükyurt (Hakis) kaynağı, Zagge kaynağı ve sondaj kuyuları olmak üzere 4 adet su kaynağından karşılanmaktadır.

İldeki sanayi işletmelerine 2012 yıl verilerine göre toplam 60 m³/yıl su verilmektedir. Sanayi tesislerine verilen su için kullanılan kaynaklar içme suyu ile aynıdır. Belediye tarafından kaynaktan alınan sular tüm kullanımlar için aynı şebekelerden verilmektedir.

İl genelinde 82.520 m³/yıl su rekreasyonel amaçlı kullanılmaktadır.

İlde Tunceli Belediyesine ait atıksu arıtma tesisinin inşaat aşaması tamamlanmış olup, geçici kabulleri yapılmıştır. Tesis yaklaşık olarak 30.323 kişiye hizmet verecektir. İl merkezindeki evsel nitelikli atık sular söz konusu atık su arıtma tesisinde arıtıldıktan sonra alıcı ortam olarak Munzur Suyu'na deşarj edilecektir.

İlde bulunan paket tip atıksu arıtma tesisi ise TOKİ'nin 260 adet yoksul konutu işine ait 200 m³/gün kapasiteli evsel nitelikli atık sular için tasarlanmıştır. Arıtma tesisinden çıkan sular Peri Suyu'na deşarj edilmektedir.

Çizelge 628 – Tunceli ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Tunceli Belediyesi Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	Aktif Çamur Sistemi İle Biyolojik Arıtma	9.000	-

İlde 2012 yılı verilerine göre kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %93'e ulaşmıştır.

DSİ Müdürlüğü tarafından il için sulama yönünden su yönetim planı vardır. Bu planda Tunceli İli genelinde sulanabilir tarım arazilerinin sulanmasına yönelik olarak tesis planlaması ve inşaatları yapılmaktadır.

Çizelge 629 – Tunceli ilinde tarımsal arazinin sulama bilançosu

Toplam arazi	17.859 (ha)
Sulanabilir arazi	15.846 (ha)
İşletmede olan tesisler	-Tunceli Pertek Kaçarlar Göleti ve Sulaması -Tunceli Ovacık Ovası Sulaması
İnşaat halinde olan tesisler	
Proje aşamasında olan tesisler	-Tunceli-Akpazar Sulama Projesi (3.671 ha) -Tunceli Çemişgezek Göleti ve Sulaması (203 ha) -Tunceli Pertek Bıçmekaya Köyü Gölet ve Sulaması (233 ha) -Tunceli-Hozat Uzundal Göleti ve Sulaması (703 ha)
Planlama aşamasında olan tesisler	-Tunceli Çemişgezek Cevizlidere Barajı ve Sulaması -Tunceli Pertek Sulama Projesi (655 ha)
Ön inceleme aşamasında olan tesisler	Tunceli Mazgirt Yılmaz Göleti ve Sulaması (330 ha)

3. Atık

Tunceli ilinde 2013 yılı TÜİK verilerine göre 1,1 Kg kişi başı atık üretimi mevcut olup yılda 23.440 ton atık toplanmaktadır. Katı atıkların geri kazanılması ve değerlendirilmesi ile ilgili lisanslı tesis mevcut değildir. İlde katı atıklar düzensiz depolanmaktadır. Katı atık toplama, taşıma işlemleri Tunceli Belediye başkanlığı tarafından yapılmaktadır. İlde Tunceli Merkez, 7 ilçe ve 2 belde belediyesinin katı atık deponi sahalarının tamamında vahşi depolama yöntemi kullanılmaktadır. Tunceli Belediye Başkanlığına ait katı atık deponi sahası ilde İsmet İnönü Mahallesi, Sandal Mezrası, Kil Mevkiinde bulunmaktadır. Yakınında bulunan ve Tunceli'nin önemli su kaynaklarından olan Pülümür Çayı ise vahşi depolamadan kaynaklı sızıntı suları ile kirlenmeye devam etmekte olup ve uzun vadede bu kirliliğin baskısı altında olmaya devam edeceği öngörülmektedir. Tunceli yeraltı suları bakımından zengin kaynaklara sahip olduğundan diğer ilçe ve beldeler de vahşi depolama alanlarından kaynaklı sızıntı suları sebebi ile sular tehdit altındadır.

Tunceli, Mazgirt, Pülümür, Ovacık ve Nazımiye İlçe Belediyeleri tarafından DERKAB Katı Atık Yönetim Birliği kurulmuş olup, bu birlik katı atık bertaraf ve düzenli depolama tesisi kurmak için çalışmalarına başlamış ve belirlenen alan için ön izin talebinde bulunmuştur. Yine; Çemişgezek Pertek ve Hozat Belediyeleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği kurulmuş olup, katı atık düzenli depolama tesisi için yer seçimi çalışmaları ilgili birlikçe yürütülmektedir.

Tunceli ve bağlı ilçelerinde mevcut hastane ve sağlık ocakları tıbbi atıklarını Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak ayrı biriktirilmekte olup, atıklar lisanslı araçlar ile taşınarak Erzurum Büyükşehir Belediyesi sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. 2013 yılı itibariyle 43,22 ton tıbbi atık bertaraf tesisine gönderilmiştir.

İlde Tunceli Belediye Başkanlığı Belediye sınırları içerisindeki bitkisel atık yağ üreticilerinden çıkan yağların toplanması için lisanslı bir firma ile anlaşmış olup, 2011 yılından itibaren bitkisel atık yağların geçici depolama alanlarında biriktirilerek geri kazanım tesislerinde depolanması sağlanmaktadır.

Çizelge 630 – Tunceli ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

“Ömrünü Tamamlamış Araçların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında ilde ömrünü tamamlamış araç teslim yeri olarak faaliyet gösteren 1 işletme bulunmaktadır.

İlde “Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında, İl Müdürlüğü tarafından ilköğretim okulları, kamu kurum ve kuruluşlarına atık pil kutuları dağıtılmış olup pillerin bu kutularda biriktirilerek geri dönüşüm firması olan TAP’a gönderilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca İl Müdürlüğü tarafından “Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında atık pillerin diğer atıklardan ayrı toplanması ve geri dönüşümünün sağlanması amacıyla el broşürleri dağıtımı yapılmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Tunceli’de hakim ağaç cinsi meşedir ve muhtelif cinsleri vardır. Diğerleri karaağaç, akçağaç, ceviz, yabani fındık, söğüt, çınar, asma, kızılbaş, dışbudaktır. Bunlardan kavak, ceviz, söğüt, kızılbaş, asma ve karaağaç su boyunca karışık bir galeri meydana getirir. Yamaçlar kayalık olmayan yerlerde meşeliktir. Fındık burada karışık olarak bulunmaktadır.

Tunceli ilinde farklı fiziki coğrafya özelliklerine, iklim farklılıklarına ve çok zengin olan su kaynaklarına bağlı olarak ortaya çıkan biyoçeşitlilik, il topraklarında bitki örtüsünün çok zengin olmasına sebep olmuştur. Türkiye Florası (Flora of Turkey) kayıtlarına göre Tunceli ili 62 familya, 259 cinse ait 597 taksona sahiptir. Bunların da 173’ü endemiktir. Önemli bitki alanı kabul edilen Munzur Dağlarında 1.407 tür, 75 alttür ve 36 varyete olmak üzere toplam 1.518 takson saptanmıştır. Munzur dağlarında bilinen Türkiye’ye özgü endemik türlerin (Dünyada Türkiye’den başka yerde yetişmeyen türler) sayısı 277 olup toplam doğal floraya oranı %20’dir. Bunlardan 43 tür yalnızca Munzur dağlarına özgüdür. Munzur Dağlarına özgü olan bu türlerden biri Tunceli sarımsağı veya dağ sarımsağı olarak bilinen *Allium tuncelianum* türüdür. Diğer endemik türler ise Çançiçeği, Erzincan kirazı, Bin demir keklik otu, Munzur kekiği, Munzur Dügün çiçeği, Dağçayı, Munzur Dağı oltu otu ve Menekşe sayılabilir (Şinasi YILDIRIMLI, “Munzur Dağları Florası Üzerinde Bir Araştırma” isimli doktora tezi).

Tunceli ili, yaban hayatı bakımından oldukça zengindir. Özellikle Munzur Vadisi ve çevresi yaban hayvanları için elverişli bir ortam sunmaktadır. Çengel Boynuzlu Yaban Keçisi ve Bezuvar isimli iki tür dağ keçisi ile av kuşlarından Ur Kekliği bu yöreye özgü ilginç ve nadir türlerdir. Çengel boynuzlu yaban keçisi, yazın orman sınırının üzerindeki kayalık yerlerde, kışın ormanın içindeki sarp yerlerde yaşamaktadır. İlde sansar, kokarca, porsuk, tavşan, dağ keçisi, dağ koyunu, tilki, boz ayı, domuz, kurt, sincap ve kirpi yaban hayatının yaygın türlerini oluşturmaktadır. Mağaralarda ve kaya kovuklarında yaşayan boz ayı Munzur yaban hayatının önemli büyük memelilerinden biridir. Bölgenin diğer büyük memelileri, orman içerisindeki kayalıklarda yaşayan vaşak, yaban domuzu ve bozkurt’tur. İlde yırtıcı kuşlardan kartal, akbaba, doğan, şahin, atmaca, kerkenez, tellice ve çaylaklara hemen her yerde rastlanmaktadır. Gece yırtıcılarından puhu kuşu, baykuş ve yarasa da yaygın türlerdendir. Yörede yaşayan diğer kuş türleri arasında keklik, çil keklik, toy, mezgeldik, turna, bıldırcın, çulluk, üveyik, tahtalı ve kaya güvercinleri, bazı ördek türleri ve ender olarak da kaz bulunmaktadır.

Kırmızı benekli Alabalık, Munzur ve Pülümür çaylarında bulunmaktadır. Munzur ve çevresinde arazinin çok arızalı ve ormanlarla kaplı olması büyük ulaşım yollarına ve yerleşim merkezlerine uzak oluşu nedeni ile birçok yabani hayvan türlerinin nesilleri korunmuştur. Ayrıca dik kanyon vadiler temiz, bol ve serin akarsular sarp ve dik yamaçlar zengin bitki örtüsü; yüksek yaylalar ve sivri kaya doruklar, alp çiçek ve çayırliklar; değişik küçük mikro iklimler yabani hayvanlar için çok elverişli bir biyolojik yaşam ortamı oluşturur.

Tunceli-Ovacık arasında uzanan Munzur Vadisinde, 42.000 Hektarlık bir alan 1971 yılında Milli Park olarak ilan edilmiştir.

Örenönü Tabiat Parkı: Tunceli İli Pülümür İlçe karayolunun 5.km’sinde bulunmakta olan Örenönü Tabiat Parkı 11.07.2011 tarihinde ilan edilmiş 11,7805 ha büyüklüğündedir. Alanın genelini Karakavak (*Populus nigra*) Meşceresi kaplamaktadır. Sahanın güneyinden ve doğusundan Pülümür Çayı geçmektedir. Saha piknik yapmak için ve doğa yürüyüşü (traking) yapmak için çok elverişlidir.

5. Arazi Kullanımı

Tunceli ili arazi yapısı bakımından genellikle eğimli, dağlık, yamaç ve ormanlık alanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle tarım arazileri toplam arazi varlığının %15'ini oluşturmaktadır. Geri kalan arazi orman ve mera arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım arazilerinin bir bölümünde de meyilden dolayı erozyon problemi mevcuttur. Orman-mera bayır arazilerinde ise aşırı eğim, erozyon, topografya bozukluğu ve taşlılık problemleri mevcuttur.

Çizelge 631 - Tunceli ilinde arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	113.180	14,56
Tarım Dışı kullanılan Arazi	188.417	24,24
Orman	207.665	26,71
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	268.138	34,49

İlde arazi kullanımları 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'na göre yapılmaktadır. Bunun dışında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2009-2011 Yılı Yatırım Programı kapsamında ihale edilerek çalışmalara başlanan "Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 632 – Tunceli ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Tunceli ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	16	0	0	2	0	0	0	18
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	1	0	2

Çizelge 633 – Tunceli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Tunceli ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	4	4
Çevre İzni Belgesi	0	1	1
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	5	5

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 634 – Tunceli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Tunceli ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Ani (Plansız) Denetimler	0	7	6	0	1	0	6	13	3	30
Genel Toplam	7	7	6	0	1	0	6	13	3	37

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
26	0,00

Çizelge 635 – Tunceli ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Tunceli ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	20.317	34.178	0	54.495
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	1	3	0	4

Şanlıurfa

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013'te Şanlıurfa'da konutlarda 55.546.832 m³, sanayide ise 192.753.020 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2013 yılında Şanlıurfa ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 636'da verilmektedir.

Çizelge 636 - Şanlıurfa ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	91	4	108	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	8	0	86	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	10	1	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	1	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	5	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	5	1	68	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	8	1	111	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	4	87	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde toplam 22 adet yetki belgeli egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2013 yılı içerisinde toplam 87.004 adet pul satışı yapılmıştır.

Çizelge 637 - Şanlıurfa ilinde 2013 yılında egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı (Şanlıurfa Çevre ve Şeh. İl Md., 2013)

Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı												
Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam
7.444	5.850	7.235	6.523	6.152	5.863	6.125	5.130	5.423	5.123	6.239	8.124	75.231

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Şanlıurfa il merkezinin içme suyu temel olarak Atatürk Baraj Gölünden gelen tünellerin yanında kurulan arıtma tesisinden karşılanmaktadır. İçme suyu arıtma tesisinden Şanlıurfa ilinin tüm içme suyu ihtiyacı karşılanmaktadır.

İlin atık su kanalizasyon şebekesi 2030 yılı ve 1.200.000 nüfusa göre hesaplanarak planlanmıştır. Bir kısmının inşaatı tamamen bitmiş olup, toplam uzunluğu 360 km'dir. Bu proje ayırık sistem olup, ağ şeklindedir. Şehir merkezinin %80'ini kapsamaktadır. %20'si baks tipi kanaldan oluşmaktadır.

İlde 3 adet ilçe belediyesinin arıtma tesisi mevcut olup, diğer belediyelerin arıtma tesisi mevcut değildir. Ancak Bakanlık tarafından yayımlanan 2006/15 nolu Atık su Arıtma Tesisleri İş Termin Planları Genelgesi doğrultusunda belediye başkanlıkları tarafından iş termin planları Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulmuştur.

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinin 4.000 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik, kimyasal) bulunmaktadır. Tesiste ortaya çıkan çamur miktarı 3 ton/gün'dür.

Çizelge 638 – Şanlıurfa ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Ceylanpınar Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	9.860	-
Akçakale Belediyesi AAT	Fiziksel + Biyolojik	8.232	-
Suruç Belediyesi AT	Fiziksel + Biyolojik	1.265	-

3. Atık

Şanlıurfa Katı Atık Belediyeler Birliği Düzenli Depolama Tesisi bulunmaktadır. Ayrıca ilde Güney Fırat Katı Atık Belediyeler Birliği, Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerine ait Viranşehir-Ceylanpınar Katı Atık Belediyeler Birliği, Siverek ve Hilvan ilçelerine ait Siverek-Hilvan Katı Atık Belediyeler Birliği kurulum çalışmaları devam etmektedir. Şanlıurfa Katı Atık Belediyeler Birliği Düzenli Depolama Tesisinde oluşan sızıntı sularına devir daim işlemi yapılmakta olup buharlaştırma ile minimize edilmektedir.

Çizelge 639 – Şanlıurfa ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	1

İl sınırları dahilinde faaliyet gösteren 1 adet plastik geri dönüşüm (GDT) tesisi bulunmaktadır. İlde henüz lisans almış bir toplama ayırma tesisi (TAT) bulunmamaktadır.

Şanlıurfa'da 1 adet Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisi bulunmaktadır. 2013 yılı içerisinde bu tesis bünyesinde toplam 38.563 litre atık yağ geri dönüşüm ve bertarafı yapılmıştır.

2013 yılında ilde 46.896 kg atık motor yağı, 25.108 kg atık sanayi yağı, 218,5 ton atık akümülatör, 10.370 kg kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İl genelinde tıbbi atıklar hastane ve tıp merkezlerinden Tıbbi Atık Yönetmenliği çerçevesinde belediye tarafından evsel atıklardan ayrı olarak toplanmakta ve ilde bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2013 yılında Şanlıurfa'da 1.586.962,00 kg tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kelaynak (*Geronticus eremita*), Çizgili İshak kuşu (*Otus brucei*), Yeşil Arıkuşu (*Merops superciliosus*), Serçe (*Passer domesticus*), Kaya Güvercini (*Columba livia*), Peçeli Baykuş (*Tyto alba*), Sığırcık (*Sturnus vulgaris*), Sakar-meke (*Fulica atra*), Yeşilbaş (*Anas platyrhynchos*), Balıkçıl (*Ardea cinerea*), Karabatak (*Palacrocrax carba*) Ebabel (*Apus apus*), Alaca yalıçapkını (*Coryle rudis*), Kırlangıç (*Hirundo rustica*), Kalkuyruk, Yaz ördeği, Macar ördeği, Pakta, Bozördek, Angut, Çeltikçi, Balaban, Bahri. Dünyada nesli yok olma tehlikesi altında olan ve Birecik ilçesinde doğal olarak bulunan Göçmen Kelaynak kuşları, halen ilçe merkezindeki Üretim İstasyonunda 117 bireylik koloni halinde yarı vahşi olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Tektek Dağları Milli Parkı: Şanlıurfa ili merkez ilçesi, Harran ilçesi ve Akçakale ilçesi sınırlarında bulunan park 19.335 ha lık alanı kapsamaktadır ve 2007 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Sahanın içerisinde doğal orman alanı bulunmamaktadır fakat menengiçten aşılana fısığa dönüştürülmüş fıstık ağaçları bulunmaktadır. Söz konusu sahada kendine özgü flora ve fauna bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre yıllar öncesinde sürüler halinde bölgede bulunan Ceylan (*Gazella Subguturosa*) türünün bu bölgede yaşadığı tahmin edilmektedir. Milli Park içerisinde doğal olarak bulunan hayvan türleri; Kartal, Kızıl Şahin, Kumru, Delice, Tarla Kuşu, Sığırcık, Arı Kuşu, Ardıç Kuşu, Karga, Serçe, Tepeli Toygar, Toy gibi kuşlar; Yaban Domuzu, Tavşan, Kızıl Tilki, Tarla Faresi, Kaplumbağa, Yılan, Kertenkele, Sincap gibi türlerdir.

İl sınırları içerisinde Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanları bulunmamaktadır.

İl merkezine bağlı köylerin sınırları içerisinde yer alan ve 20.420 ha'lık alanı kapsayan Kızılkuyu Yaban hayatı geliştirme sahası kaynak değer olarak nesli tehlikede olan Ceylan'ın (*Gazella subgutturoza*) doğal yaşam alanıdır. Doğal ortamda ise envanter çalışmaları sonucu yaklaşık olarak 500 adet ceylanın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu alan nesli tehlikede bulunan Toy'un (*Ovis montanus*) konaklama yeridir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 640 – Şanlıurfa ilinin arazi kullanım durumu (Tarım Gıda ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	1.220.543	65,68
Su Kütlesi	30.430	1,34
Orman	15.776	0,85
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	234.357	12,61
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	357.350	19,22

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 641 – Şanlıurfa ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2013)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	17	2	1	15	10	2	5	52
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	1	0	1	0	2

Çizelge 642 – Şanlıurfa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Şanlıurfa ÇŞİM, 2013)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	41	43
Çevre İzni Belgesi	1	27	28
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	0	3
TOPLAM	6	68	74

7. Denetimler ve Yaptırımlar

Çizelge 643 – Şanlıurfa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2013)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	37	4	1	0	9	4	2	65	0	122
Ani (Plansız) Denetimler	22	35	45	8	67	31	34	242	0	502
Genel Toplam	59	39	46	8	76	35	36	307	0	624

Çizelge 643 – Şanlıurfa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2013) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
4	0,00

Çizelge 644 – Şanlıurfa ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Şanlıurfa ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	284.452	528.268	0	0	40.634	138.696	228.086	1.301.408
Uygulanan Ceza Sayısı	2	4	7	0	0	2	10	54	79

Uşak

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Uşak ilinde 2013 yılında konutlarda 28.995.326 m³, sanayide de 16.448.893 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2013 yılında Uşak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 645'de verilmektedir.

Çizelge 645 - Uşak ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	16	-	73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	21	-	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	19	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	-	60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	8	-	64	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	13	-	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	-	47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	14	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	13	-	52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	19	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	43	-	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Uşak ilinde emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 7 adet yetkili istasyon bulunmaktadır. İlde verilen toplam egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı ise 36.617 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Uşak ilinde içme ve kullanma suları genelde yeraltı suyu kaynaklarından temin edilmekte olup, mevcut durumda ilin içme ve kullanma suyu temin edilen tek yüzeysel içme ve kullanma suyu kaynağı Küçükler Barajı'dır. Küçükler Barajı'nın kapasitesi normal şartlarda 450 lt/sn, Çokrağan Kaynağının ise 1.000 lt/sn'dir. Uşak merkez ilçenin su ihtiyacı ise 400 lt/sn'dir. Yıl içerisinde mevsimsel şartlara göre Çokrağan Kaynağından ve Küçükler Barajından karşılanan su miktarı oranı değişkenlik göstermektedir. Bazı dönemlerde, tüm su ihtiyacı sadece Çokrağan Kaynağından karşılanabilmektedir. Gelecekte Uşak iline içme ve kullanma suyu sağlanacak Zep ve Dikendere Barajları ile ilgili çalışmalar ise DSİ II. Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

İl dahilinde sadece Uşak Belediyesi Eysel Atıksu Arıtma Tesisi faaliyette olup, söz konusu atıksu arıtma tesisi 2007 başı itibarıyla işletmeye alınmıştır.

Çizelge 646 – Uşak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Uşak Belediyesi Eysel Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma (Fiziksel + Biyolojik + Azot ve Fosfor Giderimi + UV Dezenfeksiyon)	30.000 (max.)	30
Güre Belediyesi	Doğal Arıtma	Nüfus: 1.062	-
Banaz Belediyesi	Yer seçimi yapıldı.		-
Eşme Belediyesi	Yer seçimi yapıldı.		-
Karahallı Belediyesi	İnşaat ihalesi aşamasında.		-
Sivaslı, Pınarbaşı, Tatar, Selçukler Belediyeleri	Atıksu Birliği kuruldu. Yer seçimi yapıldı.		-

İlde faaliyette olan tek evsel atıksu arıtma tesisi olan Uşak Belediyesi Evsel Atıksu Arıtma Tesisinden kaynaklanan arıtma çamurlarının tamamı Uşak Belediyesi Düzenli Depolama Alanında depolanmaktadır.

Çizelge 647 – Uşak ilindeki 2013 yılı itibariyle OSB’lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu (İl Müdürlüğü, 2013)

OSB Adı	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Mik-tarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı
Uşak Organize Sanayi Bölgesi	12.000	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	5-10	Celeb Deresi Gediz Nehri
Uşak Deri (Karma) Organize Sanayi Bölgesi	16.000 (Fiili) 24.000 (Arttırılabilir)	Fiziksel+ Kimyasal+ Biyolojik	120	Dokuzsele Deresi

3. Atık

İlde 24 Belediyenin katılımı ile Uşak Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği kurulmuştur. Düzenli Deponi Alanı ile ilgili inşaat süreci devam etmekte olup; son aşamasına gelinmiştir. Düzenli Deponi Alanının tamamlanarak faaliyete geçmesi ile birlikte, mevcut vahşi sahaların rehabilitasyon çalışmaları ile Düzenli Deponi Alanında yeraltı ve yüzeysel suların izlenmesi ile ilgili çalışmalar başlatılacaktır. Mevcut durumda Belediyelerin tümünün katı atıkları kendi belediye sınırları içerisinde vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 648 – Uşak ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

Uşak ilinde 2013 yılında 1.534.990,00 kg tehlikeli atık oluşmuş olup bu tehlikeli atığın 589.886 kg’ı bertaraf edilmiş, 945.104 kg’ı da geri kazanıma gönderilmiştir. İlde tehlikeli atık lisanslı geri kazanım tesisi iki adet firma bulunmaktadır.

2013 yılında Uşak’ta 175,37 ton atık motor yağı, 106,53 ton atık sanayi yağı toplanmıştır. Aynı dönemde ilde 271,71 ton atık yağ geri kazanıma gönderilmiş, 14,66 ton atık yağ da nihai olarak bertaraf edilmiştir. İlde 2013 yılında Geçici Faaliyet Belgesi veya lisans verilen atık yağ geri kazanım tesisleri mevcut değildir.

2013’te Uşak ilinde 13.560 kg atık akümülatör, 1.850 kg atık pil, 14.259 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Uşak’ta tıbbi atıklar 2011 yılından itibaren yönetmeliklere uygun olarak ayrı toplanmakta ve Afyonkarahisar Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisine gönderilmektedir. İlde 2013 yılında tıbbi atık üreticilerinden toplama – taşıma ve bertarafı yapılan tıbbi atık miktarı yaklaşık 344.731 kg/yıl’dır.

Ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması ile ilgili olarak çalışmalar devam etmektedir. İlde lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma tesisi bulunmamasına rağmen, toplam 32.716,8 ton/yıl kapasiteli 4 adet lisanslı ambalaj atığı geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2013 yılı sonu itibari ile Uşak ili sınırları içerisinde 1 adet milli park Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı bulunmakta olup milli parkın alanı 2.280 ha’dır.

Ayrıca Uşak ili Ulubey ilçesinden geçen kanyonların Milli Park olması yönündeki çalışmalar Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 649 – Uşak ilinde arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	235.546,00	44,10
Su Kütlesi	612,21	0,12
Orman	220.209,00	41,23
Sulak Alan	-	-
Çayır ve Mera	27.693,00	5,18
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	50.339,79	9,37

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 650 – Uşak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED-Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Uşak ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	23	0	22	9	2	0	0	56
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	0	1

Çizelge 651 – Uşak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Uşak ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	8	18	26
Çevre İzni Belgesi	6	8	14
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	3	3	6
TOPLAM	17	29	46

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 652 – Uşak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Uşak ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	0	3	0	4	0	0	4	0	21
Ani (Plansız) Denetimler	0	16	70	0	15	0	1	6	0	106
Genel Toplam	10	16	73	0	19	0	1	10	0	127

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	3	2.526,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,00

Çizelge 653 – Uşak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Uşak ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	121.908	609.550	0	446.122	0	0	106.795	102.208	1.386.583
Uygulanan Ceza Sayısı	2	11	0	5	0	0	10	15	43

Van

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Van'da 2013 yılında konutlarda 27.635.831 m³, sanayide de 128.872.752 m³ doğal gaz kullanılmıştır. 2013 yılında Van ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 654'de verilmektedir.

Çizelge 654 - Van ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	135	0	72	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	111	0	76	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	45	0	73	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	26	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	17	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	13	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4	0	78	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	11	0	69	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	13	0	59	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	20	0	58	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	44	0	62	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	112	0	79	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılında Van ilinde toplam 24.283 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

İle verilen temiz su kaynaklarının (içme suyu) kapasiteleri; Gürpınar su kaynağı kapasitesi 1.500 lt/sn, derin kuyular 300 lt/sn'dir. İlin su şebekesi aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırılmıştır.

a) Memba suyu: Şehir içme su şebekesi Gürpınar ilçesi Yukarı Kaymaz (Mejingir) ana membadan 1.200 lt/sn su 1 nolu su deposuna ulaşmaktadır. Şehir su şebekesi 3 kademeli olup 1. kademe 400 lt/sn, su almaktadır. 2. ve 3. kademeler terfi sistemi ile beslenmektedir. Bu kademeler de saniyede 400 litre kapasitededirler. Her üç kademeye ait su depoları mevcut olup, 1 No' lu su deposunda gaz klorlama sistemi ile klorlama yapılmaktadır.

b) Derin kuyu suyu: Derin kuyu pompaları eskiden şehri beslemiş olup, hali hazırda 3 adedi faal durumda çalışmaktadır. Bu kuyuların suları Sihke su deposunda klorlanmaktadır.

c) Zernebat suyu: Zernebat suyu Erek Dağının doğusunda şehrimize 125'lik pik borularla ulaşmaktadır. Ancak yoğun göç nedeniyle, hatların geçtiği köylerde tahribatlar köylülerce yapılmaktadır. Zernebat suyu eski şebekemizi beslemekte iken, yeni şebekemizin devreye girmesiyle sadece ilin muhtelif yerlerinde bulunan Zernebat suyu hayrat çeşmelerinde akıtılmaktadır.

Van ilinin yaklaşık 600.000 metreye varan kanalizasyon şebekesi çeşitli bölgelerde birleşen atık suların kolektör hatları yardımıyla arıtma tesisine taşınmasını sağlamaktadır. Buna ilişkin hali hazırda yapımı devam eden kanalizasyon şebeke ve kolektör hatları mevcuttur. Sistem tarafından taşınan atık sular kapasitesi 1.200 lt/sn olan ve üç (3) üniteden oluşan arıtma tesisinde toplanmaktadır. Aktif çamur sistemi ile çalışan mekanik ve biyolojik arıtım ünitelerinde arıtma tesisinde arıtılan sular göle deşarj edilmektedir. Arıtım sonucu oluşan atıkların bir kısmı çöp alanına taşınırken, atık çamur ise kurutma yataklarına depolanmaktadır. Depolanan atık çamurun bertarafına ilişkin araştırma çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 655 – Van ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (kg/gün)
Van Belediyesi AAT	Biyolojik (Fakültatif Stabilizasyon Arıtma)	47.520	1.423 (susuzlaştırılmış)
Erciş Belediyesi AAT	Fakültatif Stabilizasyon Arıtma	2.271,6	-
Edremit Belediyesi AAT	Biyolojik	10.400	-
Çelebibağ Belediyesi AAT		3.542,4	-
Muradiye Belediyesi AAT	Fakültatif Stabilizasyon Arıtma	5.956	-
Özalp Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	2.700	-
Başkale Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	3.646,08	-
Gevaş Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	5.270,4	-
Bahçesaray Belediyesi AAT	İhalesi yapılmış		-
Saray Belediyesi AAT	İhalesi yapılmış		-
Çatak Belediyesi AAT	İhale aşamasında		-
Gürpınar Belediyesi AAT	İhale aşamasında		-

Van Organize Sanayi Bölgesinde 1.000 kişi/gün kapasiteli paket atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Envanter çalışmaları neticesinde Van'da kişi başına düşen atık miktarı 1,10 kg/kişi-gün olarak belirlenmiştir. Atıkların envanteri oluşturulurken mevcut durum itibarıyla konutlar, işyerleri vs. şeklinde bir ayrıma gidilmemiştir. İldeki tüm katı atıklar Van-Özalp Devlet yolu 8. km'de bulunan katı atık deposunda vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 656 – Van ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Bakanlığımız İPA Dairesi Başkanlığına VANÇEB tarafından Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi sunulmuştur. Bakanlığımızca söz konusu proje Avrupa Birliğine sunulmuştur. Avrupa Birliği Delegasyonu Heyeti söz konusu projeyi yerinde incelemeye gelmiştir. Katı Atık Yönetim Sistemi Projesi kapsamında Van Merkez katı atık sahasına taşınması planlanan katı atıklar için 7 adet Aktarma istasyonu yer seçimi yapılmış olup tahsisi işlemleri için başvurular yapılmıştır. Mevcut proje kapsamında bütün katı atık sahalarının rehabilitasyonu planlanmaktadır. VANÇEB'e İl Merkez ve bütün İlçe Belediye Başkanlıkları üyedir.

İlde tehlikeli atık üreten firmalara ait atık cinsi ve atık miktarları şöyledir: 84 kg/yıl makine yağı, 60 kg/yıl gres yağı, 756 kg/yıl boya çamuru, 156 kg/yıl varil-boyalı teneke, 4 adet izolasyon sıvısı ve yılda 2,5 ton olan PCB'li trafodur.

2013 yılında Van'da 54,04 ton atık akümülatör, 48 kg pil toplanmıştır.

Van ili Merkezinde toplam 19 resmi sağlık kurumu, 9 özel tıp merkezi, 8 özel poliklinik, 6 güzellik salonu, 4 röntgen merkezi, 11 laboratuvar, 119 muayenehane, 49 eczane, 5 ecza deposu bulunmaktadır. 2013 yılında Van ilinde 828 ton tıbbi atık toplanarak il bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde, *Linum pycnophyllum* Boiss&Heldr, *Achillea nobilis* L. Subsp *Kurdica* Hub.-Mor, *Astragalus sachanewii* Sirj, *Ranunculus vanensis* PH:Davis, *Astragalus chaldiranicus* Kit Tan & Sorger, *Limonium vanense* Kit-Tan & Sorger, *Centaurea Karduchorum* Boiss, *Salvia Kronenburgii* Rech.Fil, *Allium* gibi endemik bitkiler mevcuttur.

İl sınırları içerisinde uluslararası kriterlere sahip çok sayıda sulak alan bulunmaktadır. Bu sulak alanlar;

- Van Gölü,
- Bendimahi Deltası,
- Çaldıran Ovası Sulak Alanı,
- Çelebibağı Sazlıkları,
- Çimenova (Akgöl) Gölleri,
- Edremit Sazlıkları,
- Dönemeç Deltası,
- Erçek Gölü,
- Kaz Gölü,
- Keşiş (Turna) Gölü.

Ayrıca Karasu, Kazlıgöl, Adır Sazlığı ve Van Sazlığı da mahalli öneme haiz sulak alanlarımızdır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 657 – Van ilinin arazi kullanım durumu (Tarım İl Müdürlüğü)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	372.196,30	17,72
Su Kütlesi	193.400,00	9,22
Orman	26.294,00	1,25
Sulak Alan	18.985,36	0,90
Çayır ve Mera	1.359.022,00	64,70
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	130.402,34	6,21

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 658 – Van ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekliliği Kararlarının sektörel dağılımı (Van ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekliliği Değildir	11	1	9	9	0	1	1	32
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	1

Çizelge 659 – Van ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Van ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	0	0

Çevre İzini Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	0	0

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 660 – Van ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Van ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ani (Plansız) Denetimler	0	19	21	15	22	0	11	18	0	32
Genel Toplam	0	19	21	15	22	0	11	18	0	32

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	27	22.734,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
105	0,00

Çizelge 661 – Van ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Van ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	67.716	163	67.879
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	4	1	5

Yozgat

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Yozgat ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 662'de verilmektedir.

Çizelge 662 - Yozgat ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	9	0	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	46	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	11	0	59	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	49	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	34	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	61	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	113	10	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yozgat ilinde 6 adet emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, 2013 yılı içerisinde 33.050 adet pul satışı olmuştur.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yozgat ilinde kentsel su temini için çekilen yüzeysel su kaynağı Kirazlı içme suyu göletidir. Yozgat Belediyesi tarafından 1985 yılında devreye alınarak işletilen 3.000 m³/gün kapasiteli içme suyu arıtma tesisi mevcuttur. Tesisinden çıkan suyun tamamı şebekeye verilerek evsel amaçlı kullanılmaktadır. Yozgat Belediyesi verilerine göre 2013 yılı itibarıyla Yozgat ilindeki belediyeler tarafından sisteme verilen içme suyunun %74'ü kuyu, %21'i kaynak suyu, %1'i akarsu ve %4'ü de göletlerden sağlanmaktadır.

Çizelge 663 – Yozgat ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Yozgat Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik Arıtma	24.000	1,2
Şefaattli Belediyesi AAT	Mekanik Arıtma	2.000 (ton/gün)	
Saraykent Belediyesi AAT	Mekanik Arıtma	2.000 (ton/gün)	
Aydıncık Belediyesi AAT	Doğal Arıtma	400 (ton/gün)	
Akmadeni Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Sarıkaya Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Boğazlıyan Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Kadıışehri Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Çayıralan Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Sorgun Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Yerköy Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Çandır Belediyesi AAT	Plan aşamasında		
Yenifakılı Belediyesi AAT	Plan aşamasında		

79.240 kişi merkez nüfusa sahip ilin nüfusça %97'si Yozgat Belediyesine ait kentsel kanalizasyon sistemin-den faydalanmaktadır. Yozgat Belediyesi Biyolojik Atık Su Arıtma Tesisi 2006 yılında devreye alınmış olup, tesisin kapasitesi 24.000 m³/gün dür. Yaklaşık olarak hizmet verdiği nüfus; 76.863 kişidir. Deşarj edilen su miktarı; 0,210 m³/sn'dir. Tesiste oluşan arıtma çamuru miktarı 1,2 ton/gündür. Oluşan arıtma çamuru Yozgat Belediyesi Katı Atık Düzenli Depolama Alanına dökülerek bertaraf edilmektedir. Ayrıca kanalizasyon sitemi ile toplanan atık suyun tamamı Yozgat Belediyesi atık su biyolojik arıtma tesisinde arıtılarak Baltaözü Deresine deşarj edilmektedir.

3. Atık

İl merkezinde katı atıkları toplama ve taşıma hizmeti Yozgat Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Katı atıklar ilde 2007 yılında hizmete giren Yozgat Belediyeler Birliğine ait düzenli depolama alanında bertaraf edilmektedir. Yozgat Katı Atık Depolama Tesisi ve Eski Çöp Depolama Sahası'nın rehabilitasyonu planlanmaktadır. Akdağmadeni ve Boğazlıyan ilçelerinde katı atık düzenli depolama tesisleri çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 664 – Yozgat ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Yozgat Katı Atık Bertaraf Tesisi)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2013 yılında Yozgat'ta 5.600 ton atık motor yağı toplanarak geri kazanıma gönderilmiştir. İlde 2013 yılında 6.070 kg, akümülatör, 15.600 kg pil, 1.700 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

İldeki tıbbi atıklar lisanslı araçlar tarafından toplanılarak Yozgat Belediyeler Birliğine ait Merkez Salmanfakılı sınırları içerisinde bulunan Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmektedir. Yozgat ilinde 2013 yılında 89.083 ton tıbbi atık toplanmıştır.

2013 yılı itibarıyla Yozgat ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yapılan Yozgat Florasının Derlenmesi Çalışması'na göre; 56 Familya'ya ait 213 Genus ve 399 Tür tespit edilmiş olup, bu 399 türün 70 tanesi endemiktir. Ayrıca yine bu 399 türün 69 tanesi alttür ve 48 tanesi de varyete düzeyindedir. Familyaların içerdikleri tür sayısına göre yüzdeleri sırası ile; Compositae %14 (55 tür), Legüminosae %13 (52 tür), Graminea %9 (36 tür), Labiatae %7 (27 tür), Caryophyllaceae %5 (21 tür), Rosaceae %5 (20 tür), Boraginaceae %5 (19 tür), Scrophulariaceae %4 (17 tür), diğer familyalar %38 (152) şeklindedir.

Yozgat ilinin fauna türlerinin incelenmesi sonucu fauna türleri memeliler, kuşlar ve sürüngenler olarak üç bölümde incelenmiştir. Yapılan incelenme sonucu 4 türlü memeli, 9 tür kuş ve 3 tür yılan çeşidi tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları tilki, tavşan, tarla faresi, sincap, yaban domuzu, altın kartal, küçük atmaca, delice, siğircık, dağ kargasıdır.

Yozgat ilinin merkez ilçesinde bulunan Kent Park ve Fuar alanına yakınlığı sebebi ile yoğun ziyaretçi potansiyeli olan Davulbaztepe mevki 2009 yılında Türkiye'nin 38. Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Yozgat Çamlığı Milli Parkı'na 2 km mesafede olan Tabiat Parkı 72 ha alan kaplamaktadır. Sahanın büyük kısmı ağaçlandırılmış ve koruma altına alınmıştır. Sahanın korunaklı olması nedeni ile bölgede bulunan hayvan popülasyonunda artış gözlenmektedir.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı	
Alanın resmi adı	: Yozgat Çamlığı Milli Parkı
Coğrafi konumu	: İl Merkezinin 2 km kuzeyinde bulunmaktadır.
Alanı	: 786 Hektar
Alanın açıklamalı tanımı	: Başlangıçta 264 ha olan alan, belediyece Bakanlığa devredilen alanlarla 522 ha, daha sonra yapılan ilave ağaçlandırma sahaları ile beraber Milli Parkın sahası 786 Hektar'a çıkartılmıştır. Çamlık Milli Parkı, Türkiye'nin ilk Milli Parkı olma gururunu taşımaktadır.
Yasal Konumu	: Çamlık Milli Parkı 1958 yılında Yüksek İcra Vekilleri Heyetininin 05.02.1958 tarih ve 4/9909 sayılı kararı ile Milli Park olarak ilan edilmiş ve tapuya şerh konularak, belediyeye ait olan bu alanın 49 yıllığına izin irtifak hakkı Orman Bakanlığına devredilmiştir.

Çizelge 665 – Yozgat ilinde bulunan tabiat anıtları

	BULUNDUĞU YER	CİNSİ	KAPLADIĞI ALAN (m ²)	BOYU (m)	ÇAPI (m)	ÇEVRESİ (m)	YAŞI
1	Çekerek İlçesi Kamışçık Köyü	Kavak Ağacı	40	20	2,5	8.00	200
2	Akdağmadeni İlçesi Karadikmen Köyü	Meşe Ağacı	310	20	1,4	4,20	450-500

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 666 – Yozgat ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	825.133,0	59,71
Su Kütlesi	3.169,9	0,22
Orman	257.552,0	18,64
Sulak Alan	205,4	0,01
Çayır ve Mera	276.156,0	19,99
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	19.532,3	1,43

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca hazırlanarak ve 12.09.2012 tarih ve B.09.0.MPG.0.11.03.00-305.02-998/14212 sayılı yazı ile bildirilen Yozgat-Sivas-Kayseri Planlama Bölgesi 1/100 000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporu, 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca Bakanlık Makamınının 02/04/2012 tarih ve 4985 sayılı Olur'u ile onaylanan ve uygun bulunan itirazlara ilişkin gerekli düzeltmeler yapılarak 07/09/2012 tarih ve 14066 sayılı oluru ile revize edilmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 667 – Yozgat ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Yozgat ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	35	0	6	0	0	0	1	42
ÇED Olumlu Kararı	2	0	0	0	0	0	0	2

Çizelge 668 – Yozgat ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Yozgat ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	4	23	27
Çevre İzni Belgesi	2	19	21
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	6	42	48

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 669 – Yozgat ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Yozgat ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	12	7	9	0	1	0	0	9	0	29
Ani (Plansız) Denetimler	0	1	1	0	27	1	0	4	0	35
Genel Toplam	12	8	10	0	28	1	0	13	0	49

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
69	0,00

Çizelge 670 – Yozgat ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Yozgat ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zonguldak

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Zonguldak ilinde doğalgaz kullanımı Karadeniz Ereğli ilçesinin bazı mahalleleri ile sınırlıdır. Ancak merkez ilçede şu an için doğalgaz kullanımı mevcut değildir. Zonguldak merkez ilçede doğalgaz ihalesi yapılmış olup hat döşeme çalışmaları devam etmektedir. 2013 yılı kullanılan doğalgaz miktarı, 24.173.079,19 m³tür.

Zonguldak merkezde 1 adet, Çatalağzı Beldesinde 3 adet (2 adet Çatalağzı Termik Santrali, 1 adet Eren Enerji Elektrik Üretim A.Ş. tarafından kurulmuştur) ve Kdz. Ereğli ilçesinde 2 adet (bir tanesi Erdemir T.A.Ş. tarafından diğeri de Karadeniz Ereğli Belediyesi tarafından kurulmuştur) olmak üzere toplam 6 adet hava kalitesi ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2013 yılında Zonguldak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 671'de verilmektedir.

Çizelge 671 - Zonguldak ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	71,7	0	101,9	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	66,3	0	113,7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	66,2	0	108,6	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	25,0	0	78,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	65,6	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3,0	0	43,5	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2,1	0	39,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2,1	0	49,8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3,0	0	32,1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9,1	0	69,1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	21,2	0	106,3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	12,5	0	130,9	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	EREĞLİ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	9,93	0	46,81	0	919,97	0	-	-	-	-	72,63	-	24,10	0	
Şubat	7,56	0	48,15	0	824,32	0	-	-	-	-	160,14	-	22,00	0	
Mart	9,96	0	54,00	0	892,93	0	-	-	-	-	238,28	-	20,07	0	
Nisan	10,86	0	47,03	0	696,57	0	-	-	-	-	70,39	-	43,87	0	
Mayıs	21,64	0	57,09	0	651,03	0	-	-	-	-	38,12	-	51,35	0	
Haziran	21,83	0	38,18	0	650,60	0	-	-	-	-	41,63	-	52,50	0	
Temmuz	5,33	0	26,23	0	651,84	0	-	-	-	-	56,13	-	50,10	0	
Ağustos	1,96	0	33,29	0	618,84	0	-	-	-	-	78,68	-	48,39	0	
Eylül	2,13	0	26,97	0	565,87	0	-	-	-	-	85,37	-	34,63	0	
Ekim	2,77	0	43,91	0	867,26	0	-	-	-	-	115,23	-	27,26	0	
Kasım	3,93	0	50,53	0	1.038,17	0	-	-	-	-	111,47	-	22,03	0	
Aralık	8,71	0	60,16	0	1.215,97	0	-	-	-	-	72,63	-	21,81	0	

2013 yılında Zonguldak ilinde egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı 56.477'dir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Zonguldak ilinde kentsel içme suyu yüzeysel ve yeraltı sularından temin edilmektedir. İlde kullanılan içme suyunun %57'si yüzeysel sulardan, %43'ü ise yeraltı sularından karşılanmaktadır.

İlde toplam 31 adet belediye bulunmaktadır. İlde atıksu arıtma tesisine bağlı nüfusun toplam belediye nüfusu (toplam ilçe ve belde belediyeleri) içerisindeki oranı yaklaşık %33'dür.

Zonguldak Belediyesi tarafından yaptırılan ve Zonguldak kentini kapsayan kanalizasyon ve evsel atıksu arıtma tesisi çalışmaları devam etmektedir. Atıksu Arıtma Tesisinde arıtılacak sular Zonguldak Belediyesine ait Derin Deniz Deşarjı Projesi kapsamında derin deniz deşarjı ile denize deşarj edilecektir. Ayrıca ilde Filyos ve Kilimli Belediyesi tarafından derin deniz deşarjı yapılması planlanmaktadır.

Çizelge 672 – Zonguldak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atık Su Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Merkez	İleri Biyolojik	34.000	6
Karadeniz Ereğli Belediyesi	Fiziksel (ızgara + kum tutucu) Derin Deniz Deşarjı	59.875,20	
Devrek Belediyesi	Fiziksel + Biyolojik	0,28 m ³ /sn	Yeni arıtma tesisi planlama aşamasında
Gülüç Belediyesi Derin Deniz Deşarjı Tesisi	Fiziksel Derin Deniz Deşarjı	1.400	-
Kilimli Belediyesi	Fiziksel	200	Derin Deniz Deşarjı plan aşamasında
Filyos Belediyesi	Planlama aşamasında		

İlde Çaycuma ve Ereğli ilçelerinde olmak üzere 2 adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Bu OSB'ler içinde Ereğli Organize Sanayi Bölgesinin ortak 200 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi mevcut olup, Çaycuma Organize Sanayi Bölgesinin ise henüz ortak atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

3. Atık

Zonguldak Merkez ilçe ve civar belediyeler birleşerek bir birlik oluşturmuş ve ortak tek bir "Katı Atık Bertaraf Tesisi" kurmayı kararlaştırmıştır. Tesis, merkez ilçe Sofular Köyü Tombaklar Mevkiinde 15 hektarlık ormanlık alan üzerinde kurulmuştur. Alanın işletilmesi birlik tarafından yapılmakta ve kapandıktan sonraki 15 yıl boyunca da birliğin sorumluluğunda olacaktır. Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi ile ilin ve tüm ilçe belediyelerinin yaklaşık %65 oranındaki katı atık probleminin ortadan kaldırılacağı düşünülmektedir. Projenin ÇED süreci 2006 yılı içerisinde tamamlanmış ve bertaraf tesisinin yapım aşaması biterek Kasım 2008 yılı itibarı ile düzenli depolamaya geçilmiştir. Alanda Kasım 2008 tarihi itibarı ile katı atıklar depolanmaya başlanmış ve bu amaçla 15 hektarlık arazinin yaklaşık 3 hektarlık kısmı (ilk lot) depolama alanı olarak kullanılmıştır. İleri tarihlerde depolanacak katı atık miktarı ve arazinin topografik yapısı göz önünde bulundurularak mevcut seddenin güçlendirilerek depolama alanının ömrünün uzatılması amacı ile 29.509,48 m²'lik alan ilavesi planlanmıştır. Bu kapsamda 08.12.2010 tarih ve 423 Karar Nolu Zonguldak Valiliği İl Mahalli Çevre Kurulu'nca da kapasite artışı uygun bulunmuş ve ayrıca projenin ÇED süreci 2011 yılı içerisinde tamamlanmıştır. ZONÇEB'e ait katı atık düzenli depolama alanında iyileştirme çalışmaları yapılmaktadır.

Çizelge 673 – Zonguldak ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi Sayısı	2
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1

İlde ambalaj ve ambalaj atıklarını ayrı toplayan belediye bulunmamaktadır. Zonguldak ili sınırları içerisinde Merkez ve Devrek ilçesi olmak üzere 2 tane lisanslı Ambalaj Atığı Toplama ve Ayırma Tesisi bulunmaktadır. İlde kayıt altına alınan 10 adet ambalaj üreticisi ve 97 adet piyasaya süren işletme bulunmaktadır.

Çizelge 674 – Zonguldak ilindeki UATF ile toplanan atık miktarları

ATIK TÜRLERİ	ATIK MİKTARLARI		
	2011(kg/yıl)	2012(kg/yıl)	2013 (kg/yıl)
Atık Yağlar	749.616	307.164	540.960
Bitkisel Atık Yağlar	4.075	7.000	14.663
Atık Piller ve Aküler	191.400	150.000	163.580
Ömrünü Tamamlamış Lastik Atıkları	63.080	23.320	50.130
Kontamine olmuş Ambalaj	-	700.000	119.390
Diğer Atıklar, Arıtma Çamurları atıkları	842.857	246.781	726.166
Elektronik Atıklar	-	-	15.120

Zonguldak ilinde 2013 yılında 11.442 ton tehlikeli atık üretilmiş, bu atıkların 2.269 tonu geri kazanılmış, 641 tonu bertaraf edilmiş, 8.511 tonu tesis içinde stokta beklemekte, 14 tonu lisanslı firmada stokta beklemekte ve 7 tonu de ihraç edilmiştir.

İlde Bazı Tehlikesiz Atıkların Geri Kazanımı Tebliği'nin 12. Maddesi kapsamında Tehlikesiz Atık Toplama ve Ayırma Belgesi 5 adet tesise verilmiştir ve toplam tesis sayısı 12'ye yükselmiştir.

Çizelge 675 – Zonguldak ilindeki 2013 yılında termik santrallerde kullanılan kömür miktarı ve oluşan cüruf-uçucu kül miktarı (Çates, Zates, 2013)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)
Zonguldak Eren Termik Santrali	3.567.159,000	391.343,90	66.578,25
Çatalağzı Termik Santrali	1.051.909,725	433.759,75	60.637,82
TOPLAM	4.619.068,725	825.103,65	

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği uyarınca tıbbi atıklar il sınırları içerisinde bulunan 1 adet tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilize edilerek zararsız hale getirilmekte ve düzenli depolama alanında evsel atıklarla beraber depolanmaktadır. 2013 yılı içerisinde toplam 706.962,18 kg tıbbi atık sterilize edilmiştir.

Çizelge 676 – Zonguldak ilinde 2013 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı (TTK, 2013)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı
Armutçuk Lavvarı	Taşkömürü	51,437	Düzenli Depolama	3. Sınıf
Üzülmmez Lavvarı	Taşkömürü	183,329	Düzenli Depolama	3. Sınıf
Çatalağzı Lavvarı	Taşkömürü	260,810	Düzenli Depolama	3. Sınıf
Kozlu Lavvarı	Taşkömürü	193,497	Düzenli Depolama	3. Sınıf

2013 yılı itibarıyla Zonguldak ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında da 6 adet alt seviye, 1 adet te üst seviye kuruluş olmak üzere toplam 7 adet SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Literatür ve arazi çalışmalarına göre, Zonguldak ili sınırları içerisinde Eğreltiotları'ndan (*Pteridophyta*) 9 familya, 11 cins'e ait 16 tür, Yarıaçık tohumlu bitkilerden (*Gymnospermae*) 3 familya ve 4 cins'e ait 9 tür ve alttür, Tohumlu Bitkilerden (*Angiospermae*) 87 familya ve 284 cins'e ait toplam 521 tür ve alttür seviyesinde bitki tespit edilmiştir. Tıbbi önemi olan bitkilerin sayısı 74, ekonomik olanlar ise 127'dir. İl sınırları içerisinde 17 adet endemik flora, 13 adet de endemik fauna türüne rastlanmıştır. Zonguldak yöresi endemik bitki varlığı açısından da oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Ana toprağı Zonguldak olan bu bitkilerin bir bölümü yörenin antik adları ile (*phrygia, paphlagonica, galaticus, bihhynicum, pontica...*), bir bölümü de mitolojik kaynaklardaki adları ile (*delphinium, olympica, heracleum...*) bilinmektedir. Zonguldak ilindeki flora türlerinin % 3'ü toplam tür sayısı içinde tehlike sınıfı açısından koruma altındadır. Zonguldak ilindeki fauna türlerinin % 28'si toplam tür sayısı içinde tehlike sınıfı açısından koruma altındadır.

İl sınırları içerisinde 2013 yılı sonu itibarıyla; 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında; 1 adet Tabiat Anıtı (Gümel Tabiat Anıtı: 255 hektar), 3 adet Tabiat Parkı (Milli Egemenlik: 28,67 hektar, İncevez Çamlığı-8 hektar, Göldağı: 13,64 hektar), 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında ise 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Yeşilöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 8.593 ha) ve 2 adet de Yaban Hayvanı Yerleştirme Sahası (Yukarıgöynük: 670 ha, Elvanpazarcık 1.004 ha) bulunmakta olup toplam korunan alan yüzölçümü 10.572,31 hektardır. Zonguldak ilinde Milli Park ve Tabiatı Koruma Alanı ise bulunmamaktadır.

Zonguldak il genelinde kentsel sit alanı, sadece Merkez İlçe'de Yayla (Fener) Mahallesi'nde yer almaktadır. Bu alan, aynı zamanda doğal sit alanıdır. Merkez Yayla (Fener) Mahallesi, Zonguldak ilinin tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Kentin sanayileşerek gelişmesine tanıklık etmiştir. Bu nedenle simgesel bir değer taşımaktadır. Bu mahalle toplumumuzun belirli bir döneminin, belirli bir kesiminin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşam biçiminin göstergesi olduğundan ve alanda kent silüetini etkileyen, ekolojik dengeyi sağlayan anıtsal nitelikte ağaçların bulunması nedenleri ile "Kentsel Sit Alanı" ve "3. Derece Doğal Sit Alanı" olarak ilan edilmiştir. Zonguldak ilinde toplam 28 adet arkeolojik sit alanı, 4 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Doğal sit alanları; Merkez İlçede bulunan Yayla (Fener) Mahallesi, Cehennemagzı Mağaraları, Karaağaç Mağarası ve Karadeniz Ereğli İlçesinde bulunan Göztepe doğal sit alanlarıdır. Cehennemagzı Mağaraları da hem doğal sit alanı, hem de dinsel, mitolojik ve arkeolojik özellikleri nedeniyle arkeolojik sit alanıdır. Bunların dışında Merkez ilçede bulunan Gököl, Kızılelma ve Cumayanı Mağarası, İnağzı Mağarası, İliksu Mağarası, Erçek Mağarası; Alaplı ilçesinde bulunan İncevezaltı Mağarası; Çaycuma ilçesinde bulunan Çayırköy Mağarası ve Sofular Mağarası; AKTVKK tarafından 08.11.1988 tarih ve 493 sayılı kararıyla "Doğal Varlık" olarak koruma altına alınmıştır.

Çizelge 677 – Zonguldak ilinde bulunan tabiat varlıklarına ait envanter listesi

	Merkez	Alaplı	Ereğli	Çaycuma	Devrek
Tescilli Ağaçlar	390	1	13	6	1
Sit Alanları	1	1	1	-	-
Mağaralar	6	1	4	3	-

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 678 – Zonguldak ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	274.824	49,02
Su Kütlesi	5.871	1,05
Orman	255.705	45,61
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	1.400	0,25
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	22.819	4,07

İl sınırları içinde Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yürürlükte bulunmaktadır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 679 – Zonguldak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Zonguldak ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	8	1	3	12	1	0	1	26
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	0	1

Çizelge 680 – Zonguldak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Zonguldak ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	5	11	16
Çevre İzni Belgesi	0	6	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	6	17	23

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 681 – Zonguldak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Zonguldak ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	13	14	22	0	8	0	3	85	0	182
Ani (Plansız) Denetimler	0	35	32	2	15	0	2	12	0	78
Genel Toplam	13	49	54	2	23	0	5	97	0	260

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	2	1.684,00

	PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
	482	0,00

Çizelge 682 – Zonguldak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Zonguldak ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.872	0	0	751.797	0	0	114.245	0	947.314
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	3	0	0	8	0	13

Aksaray

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Aksaray'da 2013'te konutlarda 28.339.387 m³, sanayide ise 5.843.312 m³ doğalgaz tüketilmiştir. 2013 yılında Aksaray ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 683'de verilmektedir.

Çizelge 683 - Aksaray ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	13	-	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	12	-	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	21	-	70	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	-	64	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	-	56	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	5	-	57	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	-	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	-	60	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	-	67	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	16	-	64	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	24	-	84	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	29	-	75	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Aksaray ilinde 2013 yılında 1 adet emisyon ölçüm yetki belgesi iptal edilmiş ve 1 adet emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiştir. İlde toplam emisyon ölçüm yetki belgesine sahip 11 firma bulunmaktadır. 2013 yılında satılan egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı ise 20.578 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Aksaray ili (merkez) içme suyu potansiyeli mevsimlere göre değişiklikler göstermekte olup ilde yılda ortalama 13,5x106 m³ su tüketilmektedir. Aksaray ili içme suyu ihtiyacını üç ayrı kaynaktan kullanmaktadır. Bunların ikisi yer altı su kaynağı olup diğeri de yüzeysel su kaynağı olan Mamasun Barajıdır. Mamasun Barajı en büyük içme suyu kaynağı olup buradan alınan su belli bir fiziksel ve kimyasal arıtmaya tabi tutulduktan sonra şehre verilmektedir. Diğer iki yeraltı su kaynağı ise (Bağlıköy yeraltı su kaynağı ve Helvadere tatlı su kaynağı) kimyasal arıtım ile arsenik giderimi yapılarak şehre verilmektedir. Bağlıköy yer altı su kaynağının kapasitesi 315 lt/sn olup tesisin işletim sistemine ve verimine dayalı olarak 210 lt/sn su alınabilmektedir. Helvadere tesisi ise 80 lt/sn kapasiteye sahiptir. Bu kaynaklardan şehre verilen suyun tamamı evsel amaçlı olarak kullanılmak üzere verilmektedir.

Aksaray ilinin de içerisinde yer aldığı Konya Kapalı Havza Koruma Eylem Planı hazırlanmış olup, bu çerçevede yüzey su kaynakları etrafında koruma bantları oluşturulmuştur.

Çizelge 684 – Aksaray ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Ağaçören ilçesi AAT	Doğal Arıtma	200	-
Sarıyahşi ilçesi AAT	Doğal Arıtma	200	-
Yenikent ilçesi AAT	Doğal Arıtma	-	-
Eskil ilçesi AAT	Biyolojik Arıtma	-	-

İl genelinde iki adet Atık Su Arıtma Tesisi projesi aşamasındadır. Altı adet atık su arıtma tesisi de inşaat aşamasında olup ve dört adet belediye de atık su arıtma tesisi hizmeti vermektedir.

3. Atık

Aksaray ilinde günde yaz aylarında ortalama 195,5 ton kış aylarında ise günde ortalama 195 ton katı atık toplaması yapılmaktadır. İl sınırları içerisinde düzenli katı atık depolama tesisi bulunmaktadır. İlde katı atık birliğinin oluşturduğu ve toplam 46 adet belediyenin evsel atıkları, 09/07/2007 tarihinde faaliyete geçen düzenli katı atık sahasında depolanmaktadır. Atık toplama sahası Güzelyurt yolu üzerinde bulunmaktadır. Tesis toplam 108.085 m²lik alan üzerine kurulmuştur. İl sınırları içerisinde atıkların düzenli bir şekilde toplanabilmesi için 3 adet transfer istasyonu kurulmuş, ayrıca çöp toplama aracı ve personel sayısı artırılmıştır.

Çizelge 685 – Aksaray ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

İl bazında 4 adet lisanslı ambalaj atığı toplama ayırma ve geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

Atık pil ve akümülatörler kapsamında 1 adet atık akü geçici depolama, 2 adet atık akü geri kazanım tesisi, 3 adet ömrünü tamamlamış araç teslim yeri belgesi olan firma ve 1 adet de ömrünü tamamlamış lastik geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

Aksaray ilinde oluşan tıbbi atıklar 2011 yılında kurulan ve 2012 yılında Tıbbi Atık Sterilizasyon Lisansı alan bir firmada sterilize edilerek zararsız hale getirilmektedir. 2013 yılı içerisinde 197,4 ton tıbbi atık toplanmıştır.

2013 yılı itibariyle ilde geri kazanılmış, bertaraf edilmiş ve stok bulunan olarak toplamda 1.591.301 ton tehlikeli atık üretilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Aksaray ilinde bilinen tek sulak alan Eski ilçesi sınırları içerisinde bulunan Eşmekaya Sazlığı'dır. Yüzölçümü 7.936 ha olup, denizden yüksekliği 945 m'dir. Tuz Gölü Özel Çevre Koruma alanı içinde yer alan ve önemli kuş alanı statüsü de olan Eşmekaya Sazlığı, aynı zamanda I. Derecede Doğal Sit Alanı ve Yaban Hayatı Koruma Sahasıdır. Tuz Gölü'nün güneyinde yer alan ÖKA, sazlıklarla çevrili açık bir tatlı su gölünden (Eşmekaya Gölü), ana göl çevresindeki küçük sulak alandan ve içinde pek çok pınarın bulunduğu geniş bataklık ve meralardan oluşmuştur. Bölgede görülen önemli kuş türleri arasında; Kızılboynulu batağan, leylek, sakarca, macar ördeği, dikkuayruk, bozkır delicesi, çayır delicesi, küçük kerkenez, turna, bataklıklırlangıcı, gülen sumru, su kuşu, mahmuzlu kızkuşu sıralanabilir. Ancak, Konya Kapalı Havzasındaki yer altı sularının düşüşüyle birlikte pınarlar kurumuş ve bir zamanlar birçok su kuşu için üreme alanı olan Eşmekaya Sazlığı bugün neredeyse tamamen kurumuştur.

İl sınırları içerisinde 9 adet doğal sit alanı bulunmakta olup bunlardan 5 adet doğal sit alanı ile ilgili veriler aşağıda Çizelge 686'da verilmektedir.

Çizelge 686 – Aksaray sınırları içerisinde bulunan bazı doğal sit alanları

1-	Güzelyurt Merkez	:	425.761,36 m ²
2-	Ihlara Vadisi	:	31.661.440,10 m ²
3-	Sofular Kasabası	:	560.636,56 m ²
4-	Narlıgöl	:	1.283.882,48 m ²
5-	Ilisu Kasabası	:	454.567,49 m ²

6. Arazi Kullanımı

Çizelge 687 – Aksaray ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	420.430	52,6
Su Kütlesi	51.082	6,4
Orman	22.767	2,8
Sulak Alan	-	0
Çayır ve Mera	174.047	21,8
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler, Tuz Gölü Havzası dahil	131.374	16,4

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 688 – Aksaray ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Aksaray ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	10	1	4	2	0	0	1	18
ÇED Olumlu Kararı	1	0	0	0	0	0	0	1

Çizelge 689 – Aksaray ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Aksaray ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	8	9
Çevre İzni Belgesi	2	7	9
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	1	2
TOPLAM	4	16	20

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 690 – Aksaray ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aksaray ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	12	1	1	1	1	0	0	0	0	13
Ani (Plansız) Denetimler	0	64	40	15	41	2	7	35	0	117
Genel Toplam	12	65	41	16	42	2	7	35	0	130

Çizelge 690 – Aksaray ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Aksaray ÇŞİM, 2014) (devam)

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,0

Çizelge 691 – Aksaray ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Aksaray ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kımyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	16.929	0	16.929
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	3	0	3

Bayburt

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Bayburt ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 692'de verilmektedir.

Çizelge 692 - Bayburt ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	29	0	69	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	8	0	61	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	-	0	63	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	9	0	61	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2,5	0	40	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	30	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2,5	0	37	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	9	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	14	0	77	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	4	0	63	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bayburt ilinde egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 2 adet yetkili servis ile egzoz ölçümü yapılmaktadır. İlde trafiğe kayıtlı olan araçların 5.430'u 2013 yılında egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bayburt ilinde 2013 yılı itibarıyla 4.052.471 ton içme ve kullanma suyu kullanılmış olup Bayburt Belediyesi bu suların 3.626.640 tonluk kısmı Maden (Dilenci) 200-245 lt/sn, Masat Kuyuları 40-60 lt/sn, Veysel Kaynağı 14-19 lt/sn olmak üzere 3 adet doğal kaynaktan karşılanmaktadır. Aydıntepe Belediyesi %20 Kuyu suyu, %80 kaynak suyundan, Konursu Belediyesi tamamını kuyu suyundan, Çayıryolu Belediyesi %80 Kuyu suyu, %20 kaynak suyundan, Arpalı, Gökçedere, Akşar, Demiröz ve Aydıntepe Belediyeleri suyun tamamını kaynak sularından temin etmektedirler. İlde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır.

Bayburt ilinde toplam 48.739 nüfusa sahip 9 belediyenin yaptığı alt yapı hizmetler sonucunda %98-99 oranında kanalizasyon sistemine bağlanmıştır. İlde sanayi çok küçük olup suyu genelde şehir şebekesinden kullanılmaktadır.

Çizelge 693 – Bayburt ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Belediyeye ait kentsel AAT bulunmamaktadır	bu-	-	-

Bayburt ilinde atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. İş termin planına göre 2014-2017 yıllarında faaliyette olması planlanmıştır. Proje aşamasında olan atıksu arıtma tesisi faaliyete geçmesi ile birlikte toplam atık suyun tamamı arıtmaya tabi tutulması planlanmaktadır.

Tarımsal faaliyetler için sulamada büyük ölçüde yüzeysel sulama metotları kullanılmaktadır. İlde sulama amaçlı; Masat Sulama Projesi (12.690 ha sulama alanı, 22,72 hm³/yıl kapasiteli), Çayıryolu Kooperatifi (YAS) (625 ha sulama alanı, 5,60 hm³/yıl kapasiteli Yeraltısuyu), Topraksu Kooperatifleri Sulaması (YAS) (216 ha sulama alanı), KHGM Sulamaları (Gölet, Yerüstü) (8.180 ha sulama alanı) ve 4.186 ha sulama alanına sahip halk sulamaları mevcuttur.

3. Atık

İlin sınırları içerisinde katı atık düzenli depolama sahası yapılmıştır. Bayburt İli Ortak Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi 11,18 a'lık bir alanı kapsamaktadır.

Bayburt ilinde, 2013 yılı itibariyle toplanan katı atık miktarı 16.080,46 ton, tıbbi atık miktarı ise 45,67 ton'dur. İlde toplanan tıbbi atıklar Erzurum'da bertaraf edilmektedir. Çöpün atık kompozisyonu bilinmemektedir. Düzenli depolama alanındaki atık sular sızdırmaz depolama alanında biriktirilerek, depolama alanının üzerine fiske ile geri dönüşüm yapılmaktadır.

İlde lisanslı toplama-ayırma tesisi bulunmamaktadır. İlde ambalaj üreticisi olarak 1 adet işletme mevcut olup 2013 yılı yıllık üretimi 815,941 kg'dır.

Çizelge 694 – Bayburt ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

Atık madeni yağ üreten resmi ve özel kurum/kuruluş sayısı 3 olup bu kuruluşlardan 2013 yılında 19.069 litre atık madeni yağ toplanmıştır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında Bayburt Belediyesinin belirlediği 46.246 m² ve 46.575 m² alanlara sahip 2 adet alan bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bayburt ili flora açısından oldukça zengindir. Bayburt ilinde toplam 51 familya 197 cins 410 takson tespit edilmiştir. Bunun 21 familya 54 cinsten oluşan 86 taksonu endemik olarak rapor edilmiştir.

Bayburt ili bitki örtüsü açısından çeşitlilik göstermesine rağmen zengin değildir. Yaz mevsiminin az yağışlı, kış mevsiminin de soğuk geçmesi bitki örtüsü bakımından bu tür sonuçlar doğurmuştur. İl arazisinin %4'ü (142 km²) ormanlık alandır. Çoruh Vadisi bölümlerinde Meşenin hakim olduğu dağınık ağaç toplulukları bulunmaktadır. Bazı yerlerde Sarıçam, Ardıç, Ahlat ve Yaban kavakları (Titrek Kavak) bulunmaktadır. İl sınırları içerisindeki ormanların ağaç türlerine göre dağılımı (hektar); Sarıçam: 1.269, Ardıç: 3.252, Meşe: 8.009, Kavak: 297, İbrelî-Karışık: 216, Yapraklı-Karışık: 866, İbrelî -Yapraklı Karışık: 371, Toplam: 14.163.

Soğanlı Dağlarının doğusunda, merkezi Kaçkar Dağları olan bölge, Önemli Kuş Sahası (IBA) ilan edilmiştir. Bu alan Trabzon, Rize, Artvin, Bayburt, Gümüşhane, Erzurum illerine doğru uzanır. 2012-2013 döneminde yapılan çalışmalar sonucu 102 tür kuş fotoğraflanarak teşhis edilmiştir.

İlin nehir ve göletlerinde 8 çeşit balık türü ile tatlı su yengeci ve muhtelif türde yılanlara rastlanmaktadır. Bunlar Alabalık, Yayın, Aynalı Sazan, Bıyıklı, Sazan, Tahta, Gümüş Sazan ve Karabalık türleridir. Ayrıca Türkiye'nin kelebek açısından en zengin iki alanından birisi Kop Dağı geçididir. Bu alan 10 adet endemik ve 37 adet nadir olmak üzere 134 farklı kelebek türünü barındırır.

İl sınırları içerisinde Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanı gibi statülü alan bulunmamaktadır. Fakat 2 adet tabiat parkı teklifi yapılmıştır. Ayrıca 1 adet tarihi milli park teklifi de hazırlanmaktadır. Bayburt ilinde; 2 adet I. Derece Doğal Sit Alanı, 1 adet II. Derece Doğal Sit Alanı ve 1 adet Arkeolojik Sit Alanı olmak üzere 4 adet Sit Alanı bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

İlin çevre düzeni planı, ihalesi yapılmış olup çalışmalar devam etmektedir.

Çizelge 695 – Bayburt ilinde arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	131.995	34,50
Su Kütlesi	8.700	2,27
Orman	14.631	3,83
Sulak Alan	-	0,00
Çayır ve Mera	216.362	56,55
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	10.912	2,85

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 696 – Bayburt ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bayburt ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	0	1	2	0	6	0	14
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 697 – Bayburt ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bayburt ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	5
Çevre İzni Belgesi	0	1	1
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	6	6

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 698 – Bayburt ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bayburt ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	6	0	0	9	0	1	1	0	24
Ani (Plansız) Denetimler	0	19	4	5	8	0	3	18	0	66
Genel Toplam	7	25	4	5	17	0	4	19	0	90

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
14	0,0

Çizelge 699 – Bayburt ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bayburt ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	13.952	0	0	0	16.929	0	30.881
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	1	0	0	0	1	0	2

Karaman

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Karaman ili hava kirliliği açısından 2. Derece Kirli İller arasında yer almaktadır. İlde son yıllarda ithal kömür ve doğalgaz kullanımının artması ildeki hava kirliliğinin önlenmesine olumlu etkisi olmuştur. 2013 yılında Karaman ilinde konutlarda 21.768.877,58 m³, sanayide 756.255,55 m³ doğalgaz kullanılmıştır.

2013 yılında Karaman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 700'de verilmektedir.

Çizelge 700 - Karaman ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

KARAMAN	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	11	0	70	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	32	0	82	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	87	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	6	0	68	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	8	0	65	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	5	0	89	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	8	0	87	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	9	0	98	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	42	0	103	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	60	0	132	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	73	0	107	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Karaman ilinde 2013 yılı sonu itibarıyla 8 adet firmanın egzoz emisyon yetki belgesi bulunmaktadır. 2013 yılında yetkili firmalara 28.650 adet egzoz emisyon pulu ile 4.891 adet egzoz ölçüm ruhsat satışı gerçekleştirilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Şehir nüfusunun %79'una hitap edecek kapasitede kanalizasyon şebekesi vardır. Kanalizasyon şebekesi toplam 500 km uzunluktadır. Atıksular deşarj edilmeden önce stabilizasyon havuzlarında arıtım yapılmaktadır. İlde toplam 16 adet belediyeden atıksu arıtma tesisi ile hizmet veren belediye sayısı 2 adettir. 1 belediyedeki atıksu arıtma tesisi proje aşamasındadır.

Çizelge 701 – Karaman ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Karaman Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	59.557	21.661
Ermenek Bezciler Arıtma Tesisi	Fiziksel ve Kimyasal Arıtma	1.000	0,2
Ermenek Çatak Arıtma Tesisi	Fiziksel ve Kimyasal Arıtma	1.000	0,2
Güneyyurt Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	1.000	0,0138
Başayla Atıksu Arıtma Tesisi	İnşaat aşamasında		-
Kazancı Atıksu Arıtma Tesisi	Proje aşamasında		-
Göktepe Atıksu Arıtma Tesisi	Proje aşamasında		-
Sariveliler Atıksu Arıtma Tesisi	Proje aşamasında		-

İlde Karaman Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisinden günde 21.661 ton, Ermenek Beziciler Atıksu Arıtma Tesisinden günde 0,2 ton, Ermenek Çatak Atıksu Arıtma Tesisinden günde 0,2 ton, Güneyyurt Atıksu Arıtma Tesisinden günde 0,0138 ton AAT çamuru oluşmaktadır.

Karaman'daki sanayi tesislerinin büyük bir kısmı şehir dışındaki Organize Sanayi Bölgesinde konuşlandırılmıştır. İlde bulunan fabrikaların büyük bir çoğunluğu gıda sektöründe hizmet vermektedir ve önemli miktarda atıksu çıkışı olan tesis bulunmamaktadır. 2010 yılı itibarıyla Organize Sanayi Bölgesinin atık sularının kanalizasyon bağlantısı yapılarak Belediye'nin Atıksu Arıtma Tesisine verilmesi sağlanmıştır. Sektörel yapılaşma açısından büyük problemler yaratması beklenmeyen OSB'nin atıksu problemi Atıksu Arıtma Tesisine bağlantısıyla çözülmüştür. İl merkezinde kanalizasyon sistemi atık su arıtma tesisi ile sonlanmaktadır.

3. Atık

İlde toplanan çöpler şehre 10 km uzaklıktaki Karaman İl Özel İdaresi Çevre Altyapı Birliğine ait düzenli depolama tesisinde; düzenli depolama, yakma, ayırma, kompost vb. işlemler yapılarak bertaraf edilmektedir. Karaman ili Düzenli Depolama Tesisine 2012 yılı itibarıyla faaliyete geçmiştir.

Çizelge 702 – Karaman ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesis Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesis ve Geri Dönüşüm Tesis Sayısı	2

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2010 yılında Ambalaj Atığı Yönetim Planı hazırlanmış ve hazırlanan plan 13.04.2010 tarihinde Bakanlıkça onaylanmıştır. 2013 itibarıyla 2 (iki) lisanslı firma ile birlikte yönetim planına uygun olarak toplama faaliyeti devam etmektedir.

Karaman Belediyesi mücavir alanı içerisinde sağlık kurumlarından kaynaklı tıbbi atıklar Konya ilinde faaliyet gösteren bir firma tarafından lisanslı bir araçla toplanarak bertaraf için sterilizasyon tesisine götürülmektedir. 2013 yılında Karaman'da 359,1 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Karaman ilinde endemik olarak yetişen türler içerisinde; dünyada doğal yayılış alanı Isparta'nın Eğirdir yöresi olan *Quercus Vulcanica* (Kasnak Meşesi) ilde Karadağ mıntıkasında dar bir alanda yayılış göstermektedir. Endemik olmasa bile yöre köylülerine gelir sağlayan *Pistacia terebinthus* (Menengiç) Antepfıstığı aşılması yapılarak Antepfıstığı hasadı Bucakkışla Göksu havzasında yapılmaktadır. Türkiye'de nesli tükenmekte olan orman ağacı türlerinden *Acer ssp.* (Dağ Akça Ağacı) Bucakkışla Çevlik Dağında yayılış göstermektedir. Karaman'ın muhtelif mevkilerinde Tali Orman ürünleri *Thymus ssp.* (Kekik), *Salvia ssp.* (Ada Çayı), *Rhus coriaria* (Sumak) yöre halkı tarafından toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Kuzu Göbeği ve Dolaman mantarları da il ekonomisine katkı sağlayan önemli doğal ürünlerdendir.

Ayrıca Karaman'ın merkez ilçe sınırları içerisinde Karadağ bölgesi Yaban Koyunu yerleştirme alanı ve Ermenek İlçesi Yaban Hayatı Koruma Sahaları bulunmaktadır (İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2013).

İldeki toplam korunan alanlar ülkemiz toplamının %4,8'ini oluşturmaktadır. 2013 yılı sonu itibarıyla il sınırları içerisinde 1 adet tabiat parkı (Akgöl Sazlıkları) bulunmaktadır. Akgöl Sazlıkları, Karaman (Ayrancı) ve Konya (Ereğli) il sınırları içerisinde bulunan; sığ bataklık, sazlık, sığ tatlı su gölleri, gölcükler ve tuzcul stepten oluşan karmaşık bir sulak alan sistemidir. 1992 yılında I. Derece Doğal Sit Alanı, 1995 yılında Tabiatı Koruma Alanı ilan edilmiştir. Ayrıca, Ramsar Sözleşmesi kapsamında A Sınıfı Sulak Alan olma özelliğini de taşımaktadır. Havzadaki habitat çeşitliliğinden dolayı sazlıklarda 200'ü aşkın kuş türü bulunmakta olup, sazlıklar Ak Pelikan ile Filamingoların birlikte üreme özelliği gösterdiği tek alandır.

Akgöl, göçmen kuşların konaklama yeridir. Bazı kuşlar da burayı kendilerine yurt edinmişlerdir. Akgöl'de 150 kuş türü gözlenmiştir. Bunlara örnek olarak; Phoenicopteros Ruber (Flamingo), Phalacrocorax Pygmeus (Küçük Karabatak), Pelecanos Onocrotalüs (Ak Pelikan), Pelecanus Crispus (Tepeli Pelikan), Ardeola Ralloides (Alaca Balıkçıl), Marmaronetta Angustirostris (Yaz Ördeği), Anser Anser (Boz Kaz), Oxyura Leucocephala (Dikkuyruk), Tadorna Ferruginea (Angut), Tadorna Tadorna (Suna)'dır. Bu türlerin nesli tehlike altında olup, tüm yıl boyunca avlanılmaları yasaklanarak, koruma altına alınmıştır.

Yine Karaman İlinde bulunan Hotamış Sazlığı da önemli sulak alanlardır. Son yıllarda bu alanlardaki su seviyesi düşmüş ve sulak alan ortadan kalkmıştır. Göksu Nehri üzerine kurulacak barajlarla Göksu nehrini Hotamış gölüne aktarma projesi olan Mavi Tünel Projesi inşaat çalışmaları halen devam etmektedir.

Çizelge 703 – Karaman'da bulunan doğal sitler ve anıt ağaçlar (Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2013)

NO	ADI	YERİ	TES. TAR.
1.	Başharman Doğal Mağraları	Karaman Zengen Köyü	13.02.1986-1382
2.	Anıt Ağaç	Aktekke Camii Avlusu	07.04.1993-1611
3.	Anıt Ağaç	Belediye Musallası	07.04.1993-1611
4.	Anıt Ağaç	Kethane Camii Ön Bahçe	07.04.1993-1611
5.	Anıt Ağaç	Kethane Camii Arka Bahçe	07.04.1993-1611
6.	Palamut Ağaçları	Çavuşpınarı Köyü	08.08.1993-1570
7.	Fosil Yatakları	Taşkale İncesu-Yeşildere Vadisi	27.01.1993-1570
8.	İncesu Asrın Mağarası	Taşkale	22.06.1992-1360
9.	Gürlük Şelalesi	Taşkale Gürlük Mevki	22.06.1992-1360
10.	Üç Anıt Çeşme	Ermenek Ton Medrese Bahçesi	24.05.1991-1040
11.	Çınar Ağaçları	Ermenek-Zeyvepazarı	09.11.1992-1525
12.	Yeşildirek Mağarası	Sarıveliler	02.12.1988-347
13.	Akgöl ve Krater Gölü	Ayrancı-Böğecik	01.07.1997-1368
14.	Anıt Ağaç	Ermenek-Değirmenlik	04.05.1995-2260
15.	İnciğin ini	Saraycık Mevkii	10.12.1998-3388

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 704 – Karaman ilinin arazi kullanım durumu (Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013)

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	266.035	29,94
Su Kütlesi	7.652	0,86
Orman	331.061	37,26
Sulak Alan	10.400	1,17
Çayır ve Mera	187.545	21,10
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	85.932	9,67

Mülga Çevre ve Orman Bakanlığınca 03.09.2009 tarihinde onaylanmış olan Mersin-Karaman Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planının yürütmesi Danıştay 6. Dairesi Başkanlığı'nın 01.11.2011 tarihli kararıyla durdurulmuştur. Konya Karaman illerini kapsayan Çevre Düzeni Planı 16.09.2013 tarih ve 14278 sayılı Bakanlık Oluru ile yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 705 – Karaman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Karaman ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	25	0	0	2	0	0	0	27
ÇED Olumlu Kararı	2	1	0	2	0	2	0	7

Çizelge 706 – Karaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Karaman ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	21	21
Çevre İzni Belgesi	0	13	13
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	0	35	35

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 707 – Karaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karaman ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	7	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Ani (Plansız) Denetimler	0	48	13	0	23	0	22	19	0	117
Genel Toplam	7	48	13	0	23	0	22	19	0	124

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	842,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
5	0,0

Çizelge 708 – Karaman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Karaman ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	41.478	159.160	40.636	489	0	0	186.219	36.576	464.558
Uygulanan Ceza Sayısı	2	2	1	1	0	0	11	11	28

Karaman ilinde faaliyet gösteren 1 adet tesis için faaliyet durdurma kararı alınmıştır.

Kırıkkale

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Kırıkkale’de, doğalgaz çalışmaları tamamlanmış olup, şehir merkezinde konutlarda ısınma amacıyla kullanıma başlanmıştır. Sanayi tesislerinin bir kısmı da proseste doğalgaz kullanımına geçmiş bulunmaktadır.

2013 yılında Kırıkkale ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 709’da verilmektedir.

Çizelge 709 - Kırıkkale ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	12	0	62	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	18	0	79	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	20	0	69	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	0	71	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	55	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	7	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	6	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	17	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	34	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	0	43	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz emisyonları ölçümü yetki belgesi verilmiş 4 firma bulunmaktadır. 2013 yılında Kırıkkale’de 41.556 adet aracın egzoz emisyon ölçümü yapılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

DSİ tarafından enerji tesisi olarak 1989 yılında işletmeye açılan Kapulukaya Barajı hem elektrik enerjisi üretiminde kullanılmakta hem de Kırıkkale ilinin içme ve kullanma suyunu karşılamaktadır. DSİ V. Bölge Müdürlüğü verilerine göre, Kırıkkale İli ve çevresindeki yerleşim yerlerine içme ve kullanma suyu temini amacıyla barajdan 142,5 hm³/yıl su tahsisi yapılmıştır.

Kırıkkale Belediyesi Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü verilerine göre ilde kentsel su temini için Kapulukaya Barajından 12.764.024 m³/yıl evsel amaçlı su temin edilmiştir. İlde Kırıkkale Belediyesi tarafından işletilmekte olan bir adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır. Yeşil Vadi Su Birliği su arıtma tesisi 2013 yılı alınan su miktarı 12.764.024 m³’dür. İçmesuyu arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun Belediye nüfusu içindeki oranı % 89 dur. 2012 yılı itibariyle kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı %97’ye yükselmiştir.

Kırıkkale ili merkezinde oluşan evsel atıksuların arıtılması için Kırıkkale Belediyesi tarafından atıksu arıtma tesisi inşası devam etmektedir. İnşaat yaklaşık % 25 oranında tamamlanmıştır. Hali hazırda oluşan evsel atıksular 540043 D 4409404 K koordinatından Kızılırmak Nehrine deşarj edilmektedir.

Çizelge 710 – Kırıkkale ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Kırıkkale Belediyesi AAT	Biyolojik arıtma	İnşaatı devam etmektedir-	
Karaahmetli Beldesi AAT	Doğal arıtma	-	-

Kırıkkale 1. Organize Sanayi Bölgesi’nin 200 m³/gün kapasiteli kimyasal-biyolojik arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

08.05.2006 tarih ve 1105 Karar No ile Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı verilen Kırıkkale Merkez ve 8 ilçe Belediyesinin katılımıyla, 21.03.2007 tarih ve 26469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/11826 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan, Kırıkkale Katı Atık Yönetimi Belediyeler Birliği tarafından yapılan "Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi" ilin Bahşılı ilçesi, Bedesten mevkiinde 28,5 hektarlık alanda kurulu bulunmaktadır. Depolama alanı 6 lottan oluşmakta olup, halen 1 adet lot yapılmış ve depolamaya devam edilmektedir. Depo tabanı doğal kil yapılıdır. Oluşan sızıntı suyu Atık Yönetimi Genel Esaslarına İlişkin Yönetmeliğinin 19 07 03 kodunda belirtilen sızıntı suyu olup, II. Sınıf Düzenli Depolama Tesisi Lisansına sahiptir. Depolama sahası altında 2.406,25 m³ kapasiteli sızıntı suyu havuzu bulunmaktadır.

Ancak Yahşihan ve Bahşılı ilçeleri dışında diğer ilçe ve belde belediyeleri oluşan evsel katı atıklarını vahşi depolama yapmaya devam etmektedirler.

Çizelge 711 – Kırıkkale ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde 2013 yılında 12 tesiste toplam 77.161 kg atık madeni yağ oluşmuştur. Toplanan atık yağın 13.501 kg'ı atık motor yağı, 63.660 kg'ı da atık sanayi yağıdır. Bu atık yağın 64.561 kg'ı tesis dışında geri kazanıma gönderilerek, 2.700 kg tesis içinde depolanarak ve 9.900 kg'ı da TÜPRAŞ Kırıkkale Rafinerisinin kendi bünyesinde yeniden hammadde olarak değerlendirilmiştir.

Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP) tarafından organize edilen atık pil toplama kampanyası düzenlenmiş ve okullara pil kutuları dağıtılmış ve olumlu sonuçlar alınmıştır. 50 adet pil kutusu, 10 adet mavi kapak kutusu ve 2 adet oyuncak ve kitap kutusu caddelere konulmuştur. Kırıkkale'de 2013 yılı içerisinde 49.300 kg atık pil, 32,14 ton atık akümülatör toplanmıştır. 2012 yılında ilde 7.390 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır.

Çizelge 712 – Kırıkkale ilindeki 2013 yılı ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Kırıkkale ÇŞİM, 2014)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Sezgin Çelik Döküm Makine İmalat Taah. San. Ve Tic. Ltd. Şti. Kırıkkale Şubesi	1.000	1	Tesis içerisinde ağzı kapalı teknelerde biriktirilerek metal ergitme esnasında belirli oranlarda alaşıma katılarak geri kazanımı sağlanır.
MKEK Ağır Silah ve Çelik Fabrikası	3.246	206	Geçici Depolama
TOPLAM	4.246	207	

Kırıkkale'de oluşan tıbbi atıklar katı atık düzenli depolama sahasında bulunan tıbbi atık sterilizasyon tesisinde sterilizasyon işlemine tabi tutulmaktadır. Söz konusu tesis 15.03.2012 tarihinde Tıbbi Atık Sterilizasyon konulu lisans almıştır. 2013 yılında ilde 263,36 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

Kırıkkale'de 2013 yılı itibarıyla "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında 10 adet üst seviye, 14 adet de alt seviye olmak üzere toplam 24 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Kırıkkale florasında 126 endemik tür tespit edilmiştir. Endemizm oranı %13,6'dır. Endemik bitkilerin tamamı IUCN kategorilerine göre sınıflandırılmış olup 1 adet CR, 2 adet EN, 7 adet VU, 2 adet LR (cd), 1 adet LR (nt), 113 adet LR (lc) ve kategorisine giren endemik bitki türü bulunmaktadır.

Omurgasız faunasından; eklembacaklılardan 109 tür, yumuşakçalardan 2 tür, halkalı solucanlardan 1 tür ve tekerlekli hayvanlardan 14 tür olmak üzere toplam 126 tür tespit edilmiştir. İlde, kelebeklere ait toplam 638 tür tespit edilmiştir. Bu türlerden 42'si Türkiye için ilk kayıttır. Omurgalı faunasından; 10 tür balık, 3 tür iki yaşamlı, 14 tür sürüngen, 61 tür kuş, 22 tür memeli tespit edilmiştir.

Kırıkkale ili Bahşılı ilçesi Karaahmetli beldesinde 107 ha büyüklüğünde alan 29.06.2009 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Karaahmetli Tabiat Parkı ilan edilmiştir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 713 – Kırıkkale ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	234.871,0	48,15
Su Kütlesi	2.777,5	0,57
Orman	46.199,0	9,47
Sulak Alan	0,0	0,00
Çayır ve Mera	142.338,0	29,18
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	61.629,5	12,63

5302 sayılı İl Özel İdare Kanunu kapsamında Kırıkkale İli 1/100.000 Çevre Düzeni Planı değerlendirilmiş olup; 29.02.2008 tarih ve 1619 sayılı Mülga Çevre ve Orman Bakanlığının yazısı ile uygun görüş alınmıştır. 03.04.2008 tarih ve 4 nolu Kararı ile İl Belediye Meclisinde onaylandı. 03.07.2008 tarih ve 124 nolu karar ile İl Genel Meclisinde onaylanarak 07.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 714 – Kırıkkale ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kırıkkale ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	19	0	3	0	2	1	0	25
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	0	2	1	5

Çizelge 715 – Kırıkkale ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kırıkkale ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	5	8
Çevre İzni Belgesi	2	8	10
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	6	13	19

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 716 – Kırıkkale ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	9	19	17	7	9	0	7	45	0	85
Ani (plansız) denetimler	0	101	52	30	79	7	49	19	0	291
Genel Toplam	9	120	69	37	88	7	56	64	0	376

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
	8	0,00

Çizelge 717 – Kırıkkale ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kırıkkale ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	40.636	0	0	0	0	19.144	0	141.052
Uygulanan Ceza Sayısı	2	1	0	0	0	0	2	0	5

Batman

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Batman ilinde hava kirliliğine neden olan etmenler; kış sezonunda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar, Endüstriyel tesislerin şehir içinde kalması, meteorolojik etkenlerdir (örneğin, şehrin çanak şeklinde olması, inverziyonlu günlerin çok olması durgun gün sayısı 200 gün ve hava karışım yüksekliğinin 4 m olması). 2013 yılında Batman ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 718'de verilmektedir.

Çizelge 718 - Batman ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	116	0	132	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	83	0	91	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	28	0	83	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10	0	60	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	7	0	46	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	66	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	9	0	88	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	12	0	115	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	11	0	140	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	20	0	153	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	57	0	133	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Batman il genelinde konut ve işyerlerinin ısıtılmasında yakıt olarak kömür, odun, kalorifer yakıtı ve az miktarda motorin kullanılmaktadır. Köylerde yaşayanların ve ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin tezek kullandığı da görülmektedir.

Batman ilinde altı firmaya Egzoz Gazı Emisyon Ölçüm Yetki Belgesi verilmiş olup ildeki 2013 yılı pul satışları ise toplamda 24.000 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Batman ilinde içme suyu kaynağı olarak yüzeysel su kaynaklarından yararlanılmamaktadır. İlde kullanılan suyun tamamı derin su kaynaklarından temin edilmektedir. Batman ilinin mevcut içme suyu Batman Çayı alüvyonlarından karşılanmaktadır. Batman Çayı, 945 ha alanda ve 86,75 km uzunluğunda olup Kuzeyde Serim mıntıkasından başlayıp Güneye doğru Kulp Çayı ile birleşerek ili terk etmektedir. Batman Çayı'nın yıllık ortalama su potansiyeli 4,2 Milyar m³tür.

İlin içme suyu, Batman Çayı kenarında Diyarbakır yolu üzerinde bulunan 70 dönümlük havzada açılmış olan ortalama 50 metrelik derinlikte 18 adet kuyudan temin edilmektedir. Üretilen su miktarı 2013 yılında 42.563,600 m³ tür. Batman Belediyesi tahakkuk verilerine göre üretilen suyun % 85,49 evsel ve % 1,37 sanayi amaçlı kullanılmaktadır. Geri kalan %13-14'ü de diğer ticari, inşaat, park-bahçeler, vb. amaçlarla kullanılmaktadır. Temin edilen su, ilde yalnızca merkez ilçede bulunan bir belediye kent nüfusuna hizmet vermektedir. Nüfus mevsimsel değişkenlik göstermektedir. 650 km lik şebeke ağı ise 346.000 statik nüfusa hizmet etmektedir. İlde içme suyu arıtım tesisi bulunmamaktadır. Ancak klorlama işlemi yapılmaktadır.

Batman ilinde kanalizasyon hizmeti verilen nüfus %95'e ulaşmıştır. İlde oluşan evsel ve endüstriyel atık suları arıtmak için Batman Belediyesine ait olan 2011 yılında hizmete alınmış olan bir arıtma tesisi bulunmaktadır. Belediyenin atıksu arıtma tesisinden çıkan arıtma çamuru mevcut haliyle belediye katı atık sahasına gönderilmektedir.

Çizelge 719 – Batman ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Batman Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Fiziksel	61.000	-

Batman Organize Sanayi Bölgesinin atıksu arıtma tesisi 2013 yılında işletmeye alınmıştır. Arıtma Tesisi biyolojik arıtmadan oluşmaktadır. Kapasitesi 600 ton/gün dür.

Ayrıca TÜPRAŞ Rafinerisinin de hem endüstriyel hem de evsel atıksuyunu arıttığı bir atıksu arıtım tesisi bulunmaktadır. Arıtım tesisi faaliyette olup, tesisin proses akışı uygun özelliklere sahiptir. Tesis çıkış suyu kalitesi, doğrudan doğruya İluh Deresi'ne deşarj edilmeye uygundur.

3. Atık

Batman ilinde 2013 yılında üretilen belediye atık miktarı toplam 950 ton/gün'dür. İlde Düzenli Evsel Katı Atık Depolama sahası bulunmamakta olup atıklar Raman Katı Atık Sahasında vahşi olarak depolanmaktadır. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında yürütülen "Batman Katı Atık Projesi"nin Avrupa Komisyonu değerlendirme süreci devam etmektedir. Değerlendirme süreci tamamlandıktan sonra Katı Atık Depolama sahası için ihale ve inşaat süreci başlatılacaktır. Düzenli Evsel Katı Atık Depolama sahası ile ilgili çalışmalar yapılmakta olup Batman (Merkez), Kozluk, Gercüş, Beşiri, Sason, Hasankeyf, Balpınar, İkiköprü, Bekirhan belediyelerinden oluşan Batman Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği kurulmuştur.

Batman'da 2013 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Atık Ambalaj Sisteminde kayıtlı toplam 32 işletmecisi bulunmaktadır. 2013 yılında toplam 495,402 kg ambalaj piyasaya sürülmüştür.

Çizelge 720 – Batman ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları.

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İlde zamana bağlı olarak artan bir sanayi artışı mevcuttur. Şehirde en önemli sanayi sektörü petrol arama ve rafinasyondur. 2013 yılında 198.1608 ton atık geri dönüşüm/bertaraf tesislerine gönderilmiştir.

İlde ortaya çıkan hafriyat toprağı, inşaat ve yıkıntı atıkları Batman Belediyesi tarafından Ahmet Necdet Sezer Bulvarı Siirt Yolu Kavşağında bulunan saha (Eski Çöp Döküm Sahası) gönderilmektedir. Ancak hafriyat atık depolama sahası kapasitesini doldurduğundan sahaya atık kabul edilememektedir. İlin mücavir alan sınırları dışında hafriyat sahası bulunmaması, Batman Belediyesinin hafriyat sahasının kapasitesini doldurması ve mücavir alan içinde saha bulunmaması nedeni ile mücavir alan dışında kalan ve Batman Çayı İslah Projesi ile tescil harici kalan alanlarla ilgili olarak Batman Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü koordinasyonunda hafriyat sahası belirleme çalışmaları devam etmektedir.

İlde sterilizasyon tesisi bulunmadığı için "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmelik" kapsamında mülga Çevre ve Orman Bakanlığını 05.11.2010 tarih ve 18729 sayılı 2010/17 Genelgesi kapsamında Batman Belediyesi Van ilindeki sterilizasyon tesisiyle protokol imzalamış bulunmakta olup tıbbi atıklar sterilizasyon tesisinin lisanslı araçlarıyla taşınıp Van iline gönderilmektedir.

İl 2009 yılında 39 ton atık endüstriyel yağ ve 40 ton atık motor yağ, 2010 yılında 18 ton atık endüstriyel yağ ve 91 ton atık motor yağ, 2011 yılında 66 ton atık motor yağ bertaraf/geri kazanıma gönderilmiştir. 2013 yılında ise 243 ton 130306 kodlu (13 03 01 dışındaki mineral içeren yalıtım ve ısı iletim yağları) firma stokta bekletilmekte olup 63 ton atık motor yağ ise bertaraf/geri kazanıma gönderilmiştir. 2013 yılında ilde atık yağ geri kazanım tesisi yoktur. İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi ve geçici depolama alanı ve taşıma lisansı alan firma bulunmamaktadır.

İlde 2009-2013 yılları arasında Bitkisel Atık Yağ Taşıma Lisanslı Araç ve Bitkisel Atık Yağlar İçin Geçici Depolama İzni Verilen Depo bulunmamaktadır. 2013 yılında ilde 24 kg bitkisel atık yağ toplanmış olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından lisanslandırılmış geri kazanım tesislerine gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Orman alanları, meşe başta olmak üzere menengiç (bitim), ceviz, çınar, kavak ve çeşitli meyve ağaçlarından oluşmaktadır. Alçak ve düz alanlarda, Yavşan (Pelin) ile Kekik türleri yaygındır. Bunlar arasına bazı Gramanie cinslerine ait alt türler ile diğer bölgelerde rastlanmayan tipik step türleri girmektedir. Daha yüksek ve eğimli yamaçlarda ise yastık formundaki Astragalus sp. (Gevenler), Onobrychis sp., Acantholimon sp. gibi bitkiler yaygın bulunmaktadır. Bunlar arasında; Genista, Tyhmus, Verbascum, Phlomis, Salvia, Cousinia, Stachys, Sideritis ve daha pek çok cins tür bulunmaktadır. Kirpi, tarla faresi, çöl sıçanı, avurtlak, kayalık faresi, cüce yarasa memeli türler olarak ön sıralarda yer almaktadır.

Kuş faunasının tespiti oldukça zor olmasına rağmen çayak türleri, kartal türleri, keklik türleri, bülbül türleri, ötleğen, ardıç, sinekkapan, çekirge kuşu, toygar türleri, baykuş türleri bölgede yaşayan bazı kuş türleridir.

Sürüngen türleri, bölgede bol olarak bulunmakta ancak tehlikeli olmayan canlılardır. Başlıcaları; tosbağa, keler, kertenkele türleri ve yılan türleridir.

Batman İlinde, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında tescil varlığı ve doğal sit alanı bulunmamaktadır. Batman'da tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanları da bulunmamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 721 – Batman ilinde arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	156.908	45,83
Su Kütlesi	7.493	2,19
Orman	81.454	23,79
Sulak Alan	21.020	6,14
Çayır ve Mera	71.465	20,88
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	4.000	1,17

Bakanlık Makamının 21/02/2013 tarihli ve 2737 sayılı Olur'u ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 21/02/2013 tarihinde onaylanan ve Batman ilini de kapsayan Mardin-Batman-Siirt-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesine ait 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planına askı sürecinde gelen itirazlar sonrasında; "Mardin-Siirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı" (L47, M45, M46, M47, M48, M51, M52, N45, N46, N47 ve N48 Paftaları), Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri, Bakanlık Makamı'nın 02.08.2013 tarih ve 12130 sayılı Olur'u ile 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 722 – Batman ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekliliği Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Batman ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekliliği Değildir	3	0	2	2	5	0	1	13
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	0	0	2

Çizelge 723 – Batman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Batman ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	2	13	15
Çevre İzni Belgesi	2	4	6
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	4	6
TOPLAM	6	21	27

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 724 – Batman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Batman ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	34	16	0	8	0	2	77	7	142
Ani (Plansız) Denetimler	0	181	12	0	5	0	8	0	0	214
Genel Toplam	10	215	28	0	13	0	10	77	7	356

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	4	3.368,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
141	10.154,00

Çizelge 725 – Batman ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Batman ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	2.526	0	0	0	0	0	18.429	317.750	338.705
Uygulanan Ceza Sayısı	3	0	0	0	0	0	2	6	11

Şırnak

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Şırnak ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 726'da verilmektedir.

Çizelge 726 - Şırnak ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	466	21	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	222	10	33	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	184	6	33	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	28	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	5	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	6	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	13	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	13	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	8	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	154	0	36,7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	547	28	47	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 5 adet sabit istasyon, 1 adet mobil araç muayene istasyonu bulunmaktadır. Söz konusu ölçüm istasyonlarına 2013 yılında 16.810 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

DSİ 10.Bölge Müdürlüğünün denetiminde yapımı tamamlanan Şırnak İçme Suyu Tesisleri ve İsale Hattı 1. Kademe İnşaatı işi 2009 yılında başlanıp 2010 yılında tamamlanmıştır. Yapılan tesislerle Mijin kaynağından Şırnak merkez, Şenoba, Hilal ve Balveren beldelerine 2020 yılı ihtiyacı olan 8,07 milyon m³/yıl içme kullanma suyu sağlanmıştır. Bu proje kapsamında çalışılmış ve içme suyu olarak kullanılabilir olan alternatif kaynak ise Anılmış Kaynağıdır.

2013 yılında nüfusun yaklaşık %89'i kanalizasyon hizmetlerinden yararlanmaktadır. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı 19'dur. Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye nüfusu 306.594 tür. İlde, atıksu arıtma tesisi hizmeti verilen belediye bulunmamaktadır.

Çizelge 727 – Şırnak ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Şırnak Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-
Cizre Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-
Güçlükonak Belediyesi AAT	Proje aşamasında	-	-
Silopi Belediyesi AAT	İhale aşamasında	-	-

3. Atık

İlde toplanan atık miktarı 2013 yılı itibarıyla TÜİK tarafından 131.621 ton/yıl olarak belirtilmiştir. İlde düzenli depolama tesisi henüz bulunmamaktadır. Şırnak Belediyesi-Kumçatı Belediyesi-Balveren Belediyesi ve İl Özel İdaresi arasında oluşturulan Şırnak İli Çevre Hizmetleri Birliği tarafından yapımı planlanan düzenli katı atık depolama tesisinin proje aşaması bitmiş olup katı atık tesisi inşaat aşamasındadır. GAP İdaresi tarafından hazırlanıp revize edilen Uygulama Projesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca uygun bulunmuş olan Düzenli Depolama Tesisinin

hayata geçmesiyle birlikte 450.000 nüfusa hizmet vermesi yılda 122.000 ton/yıl atık depolanması beklenmektedir. İlde Şırnak-Cizre karayolu 7.km güneybatı yönü 1/25.000' lik Cizre-M8-C3 pafta sınırları içerisinde bulunan alanda vahşi olarak depolanmaktadır.

Çizelge 728 – Şırnak ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2013 yılında Şırnak ilinde 206,19 ton atık sanayi yağı toplanmıştır.

Silopi Termik Santrali Tehlikesiz Atık Depolama Alanı Şırnak ili, Silopi ilçesi, Çalışkan Beldesi'nin kuş uçuşu 4,5 km kuzeybatısında ve Görümlü Beldesinin 3,5 km güneydoğusunda yer almaktadır. Tehlikesiz Atık Depolama Alanı Santral alanının batısında yaklaşık olarak 700 m uzaklıkta bulunmaktadır. Depolama tesisinin inşaatı 2009 tarihinde tamamlanmış olup santralin üretime başladığı 02/05/2009 tarihinden itibaren işletmeye alınmıştır. Silopi Termik Santrali'nde yılda 328.510 ton kömür kullanılmakta ve 110.000 ton cüruf ve uçucu kül oluşmaktadır.

30.03.2011 tarihi itibari ile il ve ilçe belediyeleri, bir Lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisi ile sözleşme yapmış olup söz konusu tıbbi atıkların Van İlinde bulunan Lisanslı Tıbbi Atık Sterilizasyon tesisine götürülerek bertaraf edilmektedir sağlanmıştır. 2013 yılında Şırnak'ta 6,33 ton tıbbi atık toplanarak sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

2013 yılı itibariyle Şırnak ilinde "Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik" kapsamında SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İl sınırları içerisinde biyolojik çeşitlilik ve endemik flora/fauna türleri ile ilgili yapılmış bir araştırma bulunmamakla birlikte, Şırnak ili Silopi ilçesinde Varanus griseus türü sürüngenin yaşam alanları mevcuttur. Söz konusu sürüngenin dünyada yayılış alanları, Kuzey Afrika'dan başlayarak ülkemizin güneydoğu bölgesini de içine alacak şekilde Suriye, Filistin, Lübnan, Ürdün ve Irak'ta bulunur. Dev kertenkele türü ülkemizde Suriye ve Irak sınırındaki Şanlıurfa ve Şırnak ili sınırlarında yayılmıştır. Şırnak ili Silopi ilçesinde, Kapılı, Çiçekli, Ortaköy, Çiftlik, Buğdaylı, Ovaköy, Aktepe ve Çardaklı köylerinde görülmektedir. Tüm dünyada geniş bir yayılış sahasına sahip olan dev kertenkele, sayılarının hızla azalması nedeniyle IUCN tarafından nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan türlerin yer aldığı "Kırmızı Liste"de yer almakta olup, durumu "Hassas" olarak tarif edilmiştir.

İl genelinde 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında henüz koruma statüsünde alan (Milli Parklar, Tabiat Parkları, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Anıtı) bulunmamakta olup, potansiyel alanlar (Cudi Dağı Milli Parkı, Güneş Tabiat Parkı vb) değerlendirilmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 729 – Şırnak ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	151.548,5	22,09
Su Kütlesi	2.683,5	0,38
Orman	257.600,5	37,58
Sulak Alan	0,0	0,00
Çayır ve Mera	207.120,0	30,20
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	66.930,0	9,75

644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesi uyarınca, Bakanlık Makamının 02/08/2013 tarihli ve 12130 sayılı Olur'u ile onaylanan "Mardin-Sirt-Batman-Şırnak-Hakkari Planlanma Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Şırnak Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından 28/08/2013-27/09/2013 tarihleri arasında askıya çıkarılmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 730 – Şırnak ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Şırnak ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	4	0	0	0	0	0	0	4
ÇED Olumlu Kararı	0	2	0	0	0	0	0	2

Çizelge 731 – Şırnak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Şırnak ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	0	0
Çevre İzni Belgesi	1	1	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	0	0

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 732 – Şırnak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Şırnak ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	0	11	0	0	344	0	0	5	0	360
Ani (Plansız) Denetimler	0	2	4	2	3	0	1	12	0	24
Genel Toplam	0	13	4	2	347	0	1	17	0	384

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
	3	0,00

Çizelge 733 – Şırnak ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Şırnak ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	16.279	0	141.509
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	8	0	8

Bartın

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Bartın ili 1. derecede hava kirliliği yaşanan 58 il arasında bulunmaktadır. Coğrafi konum ve topografik yapı sebebi ile şehrin %80'inde hava sirkülasyonu yoktur. Kış aylarındaki meteorolojik şartlar kirli havayı dağıtamamaktadır. İlde doğal gaz çalışmaları yapılmaktadır. Çalışmaların 2014 yılı sonuna kadar tamamlanmasının planlanması nedeniyle kömür kullanımının azalacağı, buna bağlı olarak hava kalitesinde olumlu yönde gelişme olacağı beklenmektedir. 2013 yılında Bartın ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 734'de verilmektedir.

Çizelge 734 - Bartın ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	BARTIN	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	-	-	-	105	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	37	0	-	93	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	31	0	-	85	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	13	0	-	68	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	-	60	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	4	0	-	38	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	-	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	-	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	4	0	-	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	10	0	-	64	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	26	0	-	92	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	47	0	-	111	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Bartın ilinde egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi verilen 5 adet yetkili servis ile egzoz ölçümü yapılmaktadır. 2013 yılında egzoz gazı ölçüm yetki belgesine sahip işletmelere toplamda 21.800 adet egzoz emisyon ölçüm pulu ve 4.990 adet egzoz emisyon ruhsatı verilmiştir. Trafığe kayıtlı olan araçların yaklaşık 21.400 ü egzoz gazı emisyon ölçümü yaptırmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Bartın ili merkezinde bir adet içme suyu kaynağı bulunmaktadır. Kavşak Suyu membaı ve ortalama su verimi 100.000 m³/yıldır. İlin içme ve kullanma suları Ulupınar şebeke suyu membaından ve keson ve sondaj kuyularından temin edilmektedir. Ulupınarın kapasitesi 12 milyon m³/yıl, keson ve sondaj kuyularından ise 3 milyon m³/yıldır. Ancak Ulupınar membaından yılda 6 milyon m³ su, keson ve sondaj kuyularından ise yılda 2 milyon m³ su şebekeye verilmektedir. İlde 6 adet içme suyu arıtma tesisi vardır.

Bartın ilinde belediyelere ait atıksu arıtma tesisi bulunmamakta olup, 2872 Sayılı Çevre Kanununun Geçici 4. Maddesi kapsamında, Bartın Belediyesi 2014 yılı, Amasra Belediyesi 2015 yılı, diğer 7 belediye 2017 yılı itibarıyla atıksu arıtma tesislerini kurup - işletmeye alacaklarına dair İş Termin Planlarını Bartın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne sunmuşlardır.

Çizelge 735 – Bartın ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Belediyelere ait kentsel Atıksu Arıtma Tesisi Bulunmamaktadır.			-

Bartın ilinde sanayi kuruluşları genellikle Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesi'ne ait atıksu arıtma tesisi inşaat aşamasındadır. Organize Sanayi Bölgesi atıksu arıtma tesisi, deşarj edilecek atıksu miktarı 1.700 m³/gün olarak projelendirilmiştir. İlde Organize Sanayi Bölgesi'nde 4 adet tesisin endüstriyel atıksu arıtma tesisi, OSB dışında da 11 adet tesisin atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Batı Karadeniz Bölgesi'nde balıkçılık olarak yapılan üretimlerin en önemli bölümü Bartın-Amasra-Kurucaşile sahillerinde yapılmaktadır. Denizde balık çiftliği bulunmamaktadır. Ayrıca "deniz", ulaşım sektöründe su yolu olarak kullanılmamaktadır. Bartın ili sınırlarında üç adet liman bulunmaktadır. İlde Mavi Bayrak almaya hak kazanmış plaj ve marina bulunmamaktadır.

3. Atık

İlde katı atıklar Gürgenpınarı Mevkiindeki alanda vahşi depolama ile depolanmaktadır. Bartın Belediyeler Birliğince, 5491 Sayılı Kanunla Değişik 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun Geçici 4. Maddesi gereği Katı Atık Bertaraf Tesisi kurmak için Mayıs 2012 tarihli İş Termin Planı Bartın Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne sunulmuştur. Bu kapsamda; İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile Zonguldak İli E28-C1 pafta haritada Kaman Köyü sınırları içerisinde yer alan yaklaşık 98.029,94 m²'lik alan "Bartın İli Katı Atık Bertaraf Tesisi" alanı olarak belirlenmiş olup, projeye ait ÇED süreci tamamlanmıştır.

Çizelge 736 – Bartın ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

2013 yılı itibariyle ilde 1 Adet Geçici Faaliyet Belgeli ambalaj atığı toplama- ayırma tesisi bulunmaktadır.

İlde 60 firmanın Tehlikeli Atık Beyan Sistemine kaydı bulunmakta olup, oluşan tehlikeli atıklarını lisanslı tehlikeli atık taşıma araçları ile Tehlikeli Atık Geri Kazanım ve Bertaraf Tesislerine göndermektedirler. Bartın ilinde 2013 yılında 2.465 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2013 yılında Bartın ilinde 47.950 kg atık akümülatör toplanarak lisanslı tesislere bertaraf için gönderilmiştir.

İlde "Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamında toplanan tıbbi atıklar Zonguldak'da bulunan bir 'Tıbbi Atık Bertaraf Tesisi'ne gönderilmektedir. 2013 yılında ilde 93 ton tıbbi atık toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Bartın'daki ormanlık alanlar, bitki ve ağaç türü zenginlikleri ile yaban hayvanları yönünden Türkiye'nin en ilginç ve en zengin ormanlık alanlarından. Bartın'ın bitki örtüsünde geniş yer tutan ormanlar genellikle yayvan ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşur. Sahil boyunca 600 m yüksekliğe kadar olan alanın karakteristik ağaçları; Meşe, Kayın ve Gürgen'dir. Sahilden içeride ve 1.500 m den yüksek kesimlerde; Kayın, Kestane, Köknar ve Çam türleri, sahil şeridinde de Ceviz, Kestane ve Fındık plantasyonları yaygındır (Son yıllarda mandalina-portakal-kivi yetiştiriciliği de bu plantasyon içinde yerini almaya başlamıştır).

Bartın İli ve çevresinde 4 adet endemik bitki türü tespit edilmiştir. Bu endemik bitkilerin ad ve popülasyonları aşağıdaki gibidir (Z.KAYA Bartın Florası 1999).

- Centaurea kilaea - Dar popülasyon
- Centaurea cadmea - Dar popülasyon
- Abies nordmanniana subsp. Normandiana
- Campanula lyrata subsp. lyrata – Normal

Memelilerden kurt, çakal, gelincik, porsuk, tilki, ağaç sansarı, sincap, kirpi, köstebek, yeduiyur; kuş çeşitliliği: arasında ise leylekler, atmacalar, doğanlar, baykuşlar, şahin, alakarga, saksagan, üveyik, gugukkuşu, kukumav, puhu, saka, serçe, çam, ağaçkakan, bıldırcın, kınalıkeklik, sülün, çulluk, karatavuk yer alır.

Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı "Avrupa Ormanlarının Sıcak Noktaları" olan 100 sıcak noktadan biridir. Milli Park, "Tampon Zon"la birlikte toplam 114.787 ha alanı kapsamakta olup, 37.000 ha'lık bölümü yerleşim ve kullanıma açılmamış bakir alanlardır. 1.200 yaşındaki doğal, yaşlı ve bakir ormanlar; biyolojik çeşitlilik; uluslararası öneme sahip karstik alan; değişik çağlara ait kültür mirası ve rekreasyon potansiyeli; Milli parkın ayrılma kriterlerini oluşturmuştur. Milli park barındırdığı 129 kuş türüyle orman kuşları bakımından "Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları" listesinde yer almaktadır. Bunun yanında 1.050 bitki türünü içermekte ve 43 tür bitki dünyada sadece burada yaşamaktadır. Alanda 71 farklı memeli ve sürüngen türünün yaşadığı tespit edilmiştir. Küre Dağları, çok sayıda hayvan türü için sunduğu yaşam ortamları ile de biyolojik açıdan çok önemli bir alan. Vaşak, yaban kedisi, susamuru, bozayı ve ulugeyik gibi memeli türleriyle birlikte, bölgede Türkiye'de yaşayan 132 memeli türünün 30 kadarına rastlanıyor.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın (Tabiat Varlıkları Genel Müdürlüğü) sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde Bartın ili sınırları içerisinde, 14 adet doğal sit alanı, 5 adet anıt ağaç ve 1 adet mağara olmak üzere toplamda 20 adet koruma altına alınmış (tescil edilmiş) alan bulunmaktadır. Bartın İli sınırları içerisinde koruma altına alınan alanlara (doğal sit alanları, mağaralar ve anıt ağaçlar) ait bilgiler aşağıda Çizelge 737'de yer almaktadır.

Çizelge 737 – Bartın ilinde koruma altına alınan yerler

1	Bartın İli, Güzelcehisar Köyü Suuçuran Mevkii ile Güzelcehisar Burnu Arasındaki Kıyı Bandı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 16/12/1988 tarih ve 605 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
2	Bartın İli, Amasra İlçesi Göçküdemirci Köyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
3	Bartın İli, Amasra İlçesi Bozköyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
4	Bartın İli, Çakrazşeyhler Köyü Kıyı Şeridi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 10/11/1992 tarih ve 2730 sayılı kararı	2.Derece Doğal Sit Alanı
5	Bartın İli, Amasra İlçesi Çakrazboz Köyü Gürcüoluk Mağarası	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 15/11/1994 tarih ve 3777 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
6	Bartın İli, Kurucaşile İlçesi Tekkeönü Köyü Tekkeönü Kalesinin olduğu yer	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 11/12/1995 tarih ve 4385 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
7	Bartın İli, Ulus İlçesi Ulukaya Köyü Ulukaya Şelalesi	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 13/11/1998 tarih ve 6015 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
8	Bartın Irmağı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 26/07/2002 tarih ve 8087 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı

Çizelge 737 – Bartın ilinde koruma altına alınan yerler (devam)

9	Bartın Irmağının bazı bölümleri	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 26/08/2006 tarih ve 223 sayılı kararı ile 12/10/2006 tarih ve 274 sayılı kararları	2.derece veya 3.derece olarak değiştirilmiştir
10	Bartın İli, Amasra İlçesi Tavşan Adası	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
11	Bartın İli, Amasra İlçesi Kuşna Kayalıkları	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
12	Bartın İli, Amasra İlçesi Poseidon Mabedinin bulunduğu tepenin kuzeybatısındaki alan	Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	1.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
13	Bartın Amasra Karayolu Kuzeyi	Bartın-Amasra Karayolunun kuzeyinde bulunan alan Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 28/09/2007 tarih ve 674 sayılı kararı	3.Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
14	Bartın Karabük Karayolu Sıra Ağaçlar	18/08/2009 tarihli ve 1338 sayılı Karabük KTVK Kurulu kararı	1. Derece Doğal Sit Alanı
15	Ulus İlçesi Hasandede Türbesi Çevresi	Ulus İlçesi Hasandede Türbesi çevresi Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarih ve 786 sayılı kararı	1.Derece Doğal Sit Alanı
16	Bartın İli, Amasra İlçesi İncegez Köyü İncegez Mağarası	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/11/2005 tarih ve 1077 sayılı kararı	
17	Bartın İli, Ulus İlçesi Hasandede İlköğretim Okulu bahçesindeki 2 adet çınar ağacı	Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarih ve 786 sayılı kararı	Anıt Ağaç
18	Bartın İli, Büyükkızılkum Köyü Kavlandibi Mevkiindeki tescilli 1 adet çınar ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30/05/2012 tarih ve 39 sayılı kararı	Anıt Ağaç
19	Bartın İli, Ulus ilçesi Demirciler Sokaktaki (Uğur Mumcu Sokak) tescilli 1 (bir) adet çınar ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 25/04/1989 tarihli ve 786 sayılı kararı	Anıt Ağaç
20	Bartın İli, Köyortası Mahallesi tescilli 1 (Bir) Adet Çınar Ağacı	Ankara 2 Nolu Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 16/11/1993 tarihli ve 3269 sayılı kararı	Anıt Ağaç

5. Arazi Kullanımı**Çizelge 738 – Bartın ilinin arazi kullanım durumu**

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	73.719	34,22
Su Kütlesi	1.832	0,85
Orman	98.578	45,76
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	15.000	6,96
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	26.314	12,21

İl sınırlarının tamamını kapsayan, Zonguldak-Bartın-Karabük Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 03.01.2013 tarihinde onanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 739 – Bartın ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Bartın ÇŞİM, 2014).

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	10	0	3	2	0	0	0	15
ÇED Olumlu Kararı	1	2	0	0	0	0	0	3

Çizelge 740 – Bartın ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Bartın ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	18	18
Çevre İzni Belgesi	3	8	11
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	3	27	30

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 741 – Bartın ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Bartın ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Ani (Plansız) Denetimler	0	186	121	56	73	2	24	7	40	297
Genel Toplam	5	186	121	56	73	2	24	7	40	302

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	9	7.578,00

	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetim Sayısı	3.094,00

Çizelge 742 – Bartın ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Bartın ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	7.578	222.587	0	0	0	27.086	14.000	10.882	282.133
Uygulanan Ceza Sayısı	9	6	0	0	0	2	1	5	23

Ardahan

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Yörenin yüksek olması ve yüzey şekillerinin değişkenlik göstermesi dolayısıyla İl genelinde karasal iklim hakim olduğundan, kışlar uzun, sert ve kar yağışlıdır. Denizden yüksekliği 1.829 m ve karayolu ile denize uzaklığı 211 km olan ilde yaz mevsiminde en yüksek 29,2 °C'ye kadar çıkabilen sıcaklıkların, kışın -29,8 °C 'ye kadar düştüğü görülmektedir.

Ardahan ilinde hava kirliliği en çok kış aylarında gözlenmekte olup bunun nedeni ise; aşırı soğuk havalardan dolayı yüksek miktarda ve bilinçsizce yakılan kömürden kaynaklanmaktadır. Kullanılan katı yakıtların tamamına yakını evsel ısınmada kullanılmaktadır. Genellikle kış aylarında kullanılan bu yakıtlar hava kalitesi sınır değerlerini aşmamakla birlikte inversiyon etkisiyle de ilin hava kalitesini yerel de olsa olumsuz yönde etkilemektedir. 2013 yılında Ardahan ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 743'de verilmektedir.

Çizelge 743 - Ardahan ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	63	0	149	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	43	0	113	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	22	0	60	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	8	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3	0	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	45	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	2	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	50	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	2	0	50	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	16	0	74	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	28	0	71	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	52	0	114	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Ardahan ilinde hava kirleticileri emisyonlarının azaltılmasına ilişkin tedbirler Mahalli Çevre Kurulu Kararlarıncı belirlenmektedir. Bu çerçevede ilde enerji verimliliğinin artırılması amacıyla verimli kullanımı teşvik edilmesi ve yerelde olsa oluşan hava kirliliğinin azaltılması konusunda broşürler hazırlanmıştır.

İlde doğalgaz şebekesi kurulması çalışmalarına 2013 yılında başlanmıştır.

Hava kalitesi ile ilgili denetim ve kontroller devam etmekte olup, il düzeyinde Temiz Hava Eylem Planı hazırlanmaktadır.

Ardahan ilinde egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş 1 adet tesis olup söz konusu ölçüm istasyonuna 2013 yılında 5.780 adet egzoz emisyon pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Ardahan Ovasında açılan araştırma kuyuları genellikle su kalitesi yönünden C₁ - S₁, C₂ - S₁ sınıflarında iyi kaliteli sulardır.

Göle Ovasında açılan araştırma kuyuları genellikle su kalitesi yönünden C₁ - S₁, C₂ - S₁ sınıflarında iyi kaliteli sulardır.

İlde su kaynakları açısından sıkıntı bulunmamakla birlikte bazı yüksek rakımdaki yerleşik köyler ile yaylalarda hayvanlar için içme suyu sıkıntısı oldukça fazladır. İldeki mevcut su kaynaklarını; yeraltı suları, nehirler, göller ve göletler oluşturmaktadır.

İlde içme ve kullanma suyu olarak kaynak suyu (Su Atan: 40 lt/sn ve Büyükdere: 80 lt/sn) kullanılmakta olup, içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen 1 Merkez ve 5 İlçe Belediyesi bulunmaktadır. Merkezde içme suyu şebekesi 19.075 nüfuslu şehrin tamamına hizmet vermekte olup, %100 evsel amaçlı kullanılmaktadır. Tarım ve sanayide kullanılan şebeke suyu yoktur. İçmesuyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. İl genelinde bulunan 237 köyden 128'inde şebekeli, 99'unda ise çeşmeli su bulunmaktadır. 10 köyün suyu ise yeterli değildir.

2013 yılı nüfusu 112.242 olan Ardahan ilinde kanalizasyon şebeke hattının 1. Kademe inşaatı 1988 yılında yapılmış olup, o dönemde nüfusun yaklaşık %40'na hitap etmiştir. 2004 yılında projeleri tamamlanan kanalizasyon şebeke projesinin inşaatına 2012 yılında başlanmış, 2013 yılı sonu itibarıyla %80'i tamamlanmıştır. Mevcut şebeke nüfusun %80'ine hitap etmektedir. Geri kalan %20'lik kısmın tamamlanması için çalışmalar devam etmektedir.

Ardahan ilinde evsel atık su arıtma tesisi bulunmamaktadır. İlde yeni yapılan Organize Sanayi Bölgesinin altyapısı henüz yeni tamamlanmış olup OSB'de atıksu arıtma ve ön arıtma sistemleri bulunmamaktadır. İlde endüstriyel kapsamında biri faal ve diğeri inşaat aşamasında olmak üzere toplamda 2 adet arıtma tesisi mevcuttur.

Çizelge 744 – Ardahan ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Ardahan Belediyesi	İnşaat aşamasında. Ancak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na vermiş olduğu İTP'ye göre 01.04.2014 tarihinde işletmeye alması gerekmektedir.		
Göle Belediyesi	Plan aşamasında. Ancak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na vermiş olduğu İTP'ye göre 13.05.2014 tarihinde işletmeye alması gerekmektedir.		
Hanak Belediyesi	Plan aşamasında. Ancak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na vermiş olduğu İTP'ye göre 01.05.2015 tarihinde işletmeye alması gerekmektedir.		
Posof Belediyesi	Plan aşamasında. Ancak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na vermiş olduğu İTP'ye göre 13.05.2017 tarihinde işletmeye alması gerekmektedir.		
Damal Belediyesi	Plan aşamasında. Ancak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na vermiş olduğu İTP'ye göre 13.05.2017 tarihinde işletmeye alması gerekmektedir.		
Çıldır Belediyesi			

Ardahan ilinde DSİ tarafından inşa edilen veya işletilen herhangi bir depolama, sulama tesisi bulunmamaktadır. Ancak Ardahan ilinin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ve sosyo-ekonomik refah düzeyinin yükseltilmesi amacıyla "Kura Projesi" geliştirilmiştir. Proje kapsamında sınır aşan akarsularımızdan olan Kura nehrinin üzerinde yapılacak depolama ve sulama tesisleriyle yöredeki arazilerin sulama tarıma açılması yanında enerji üretilmesi de öngörülmektedir. Bu kapsamda Kura Projesi Master Plan Raporunda yer alan tesislerin bir kısmının planlama ve kesin proje çalışmalarına geçilmiş olup bu çalışmalara devam edilmektedir.

Ardahan'da 2 tanesi faaliyette 5 tanesi inşaat aşamasında olan toplam 7 adet HES bulunmaktadır. Faaliyette olan (Yeni Gün Enerji Posof III Hes) 6,13 MW, Emsat Elektrik Merekler Regülatörü 11,157 MW; inşaat aşamasında olanlardan Aydınlar Enerji Hanak HES 7,59 MWm, Aydınlar Enerji Güney HES 4,16 MWm, Pelin Enerji Kayabeyi Barajı Akıncı HES 287,301 GWh, Özmir Enerji Mir Regülatörü 5,186 MWm, EBD Enerji Köroğlu Barajı Kotanlı HES 130MW'dir.

3. Atık

İlde katı atıkların biriktirilmesi, toplanması, taşınması ve depolanması Belediyelerce yapılmaktadır. İlde günlük miktarı 15-20 ton olan katı atıklar, ev ve işyerlerinden elden ve sabit konteynerlerden düzenli olarak toplanmaktadır. İl merkezindeki katı atıklar, il merkezine 4 km uzaklıkta Kartalpınar mevkiinde yaklaşık 45.000 m² lik bir alanı kaplayan vahşi depolama sahasında depolanmaktadır. Stabilize yolu dışında hiçbir alt yapısı olmayan katı atık depolama sahası, konum açısından aranan katı atık sahası için aranan niteliklere sahip olup yaklaşık ömrü 40-50 yıl arasındadır. İldeki atık kompozisyonu bilinmemektedir.

Ardahan İli Belediyeler Birliği tarafından söz konusu alan düzenli depolama sahası olarak planlanmış olup, Ardahan Belediyeler Birliğince İş Termin Planı çerçevesinde işlemler devam etmektedir. İlde katı atık düzenli depolama projeleri bitmiş olup Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. 2014 yılında ise inşaatına başlanacaktır.

“Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında ilde bulunan ambalaj atığını piyasaya süren firmaların piyasaya sürdüğü ambalajların toplamı yıllık üçbin kilogramın altında olduğundan belgeleme yükümlülüğünden muafdir. İl sınırları içerisinde ambalajın üretimi yapan firma bulunmamakla birlikte 2013 yılı itibariyle ambalaj atığını piyasaya süren 17 firma bulunmaktadır.

İldeki tıbbi atıklar patolojik, kesiciler ve ecza atıklarından oluşmaktadır. Bu atıklar; tıbbi atık üreten sağlık kuruluşları tarafından tıbbi atık poşetlerinde (kırmızı poşetler) biriktirilmekte, toplanan tıbbi atıklar anlaşma sağlanan Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin sterilizasyon tesisine gönderilmektedir.

Çizelge 745 – Ardahan ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayrırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Ardahan yüzölçümünün %6'sı orman ve fundalık alanlar oluşturmaktadır. İlde genel alan içerisinde ormanlık alan, Türkiye (%26) ve dünya (%30) ortalamasının çok altında kalmaktadır. İldeki ormanlar büyük oranda saf sarıçamdan oluşmaktadır.

İlde doğal çiçekli flora elemanlarının tespitine yönelik olarak İl Müdürlüğü ve Doğal Hayatı Koruma Derneğinin işbirliği ile yürütülen “Ardahan’ın Nadir Bitkilerinin Korunması Projesi” kapsamında hazırlanarak basımı gerçekleştirilen “Karlı Yaylaların Saklı Bahçesi/Ardahan’ın Doğal Bitkileri” kitabında ilde var olduğu konusunda üzerinde görüş birliğine varılmış 1.500 çeşit çiçekli bitki türünden, 85 adedi bu bölgede yaşayan ender türlerden olmak üzere 1.150 adet çiçekli bitki türüne yer verilmiştir.

Cemal Tural Fidanlığı Tabiat Parkı: Ardahan Merkez İlçesinde özellikle sarıçam ağaçlarının oluşturduğu, öncesinde Cemal Tural Fidanlığı Mesire Yeri adıyla hizmet veren koruma statülü bir alandır. Orman, sulak alan, dağ ve çayır peyzajlarına sahip olan, bu kaynak değerleri yanında, manzara seyir terasları, piknik alanları ve barındırdığı farklı iklimatik özellikleri ile önemli bir rekreasyonel potansiyeli bulunmaktadır.

Çıldır Gölü: Doğu Anadolu Bölgesinin Van Gölü'nden sonra en büyük gölü olan Çıldır Gölünün %60'a yakın kısmı Ardahan il sınırları içerisinde olup diğer kısmı Kars il sınırları içerisinde. Deniz seviyesinden 1.950 m yüksekliğinde, en geniş yerden Kuzey-Güney yönünde 18,3 km uzunluğunda ve 16,2 km genişliğinde ve yaklaşık 124 km² yüzölçümünde, 100 m'den fazla derinlikte, kabaca üçgen biçiminde olan Çıldır Gölü, Kısır Dağı ile Akbaba Dağı arasında yer almaktadır.

Aktaş Gölü: Ardahan ili Çıldır İlçesi sınırları içerisinde yer alan 2.700 ha yüzölçümüyle İlin ikinci büyük gölü olan Aktaş Gölü'nün 1400 hektarlık kısmı ülkemiz, 1.300 hektarlık kısmı Gürcistan ülke sınırları içerisinde yer almaktadır. En derin yeri 10 metre olan kapalı havza şeklindeki 1.794 m rakımlı göl tektonik oluşumdur. Gölün doğusunda Gürcistan, batısında Kenarbel Köyü ve Kayabeyi Köyü, kuzeyinde Öncül Köyü ve güneyinde Akbulak Harabeleri yer alır. Göl içerisinde irili ufaklı on iki tane ada bulunmaktadır. Gölün suyu acı ve sodalı olduğundan gölde canlı barınmamaktaydı. Ancak, son yıllarda gölün yapısında meydana gelen değişiklikler paralelinde göl birçok balık türüne yaşam alanı sağlamaktadır.

Putka (Gölbaşı-Sazara) Gölü: Ardahan Merkez ilçe sınırları içerisinde yer alan sulak alan 50 ha büyüklüğündedir. Göl çevresinde çayır bitkileri ve söğüt, sarıçam, huş ağaçları ile göl içerisinde gruplar halinde sazlıklar bulunmaktadır. Alan kuşlar açısından önemli bir alandır. Üreyen 10 çift çayır delicesi nedeni ile uluslararası öneme sahip bir sulak alandır. Alanda ayrıca turna da üremektedir. Bölgede ayrıca angıt, boz ördek, karabatak, karabaş martı, serçe, kızkuşu ve kızıl şahin bulunmaktadır.

Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Ardahan'ın yaklaşık 65 km kuzeyinde bulunan ve Posof İlçesinde yer alan 59.589,00 hektarlık alan “Ardahan Posof Yaban Hayatı Geliştirme Sahası” olarak ilan edilmiştir. Alan önemli bir bitki alanıdır ve ilde gerçekleştirilen akademik çalışmalar sonucunda 12 adet endemik flora türüne rastlanılmıştır.

Kura Nehri Yukarı Havzasında, bütün ormanların hakim ağaç türünü iğne yapraklılardan soğuk ve nemli iklim isteyen Pinus silvestris (sarıçam) meydana getirir. Posof Havzası sınırları içinde sarıçamlarla birlikte Picea

orientalis (ladin) ve daha az olarak Abies nordmanniana (Gökknar), yükseklerde Betula pendula (Huş) karışmış olarak bulunur. Saf sarıçam orman topluluklarına dağınık olarak Hanak ve Ardahan depresyonunun kuzeydoğusunda Kura yarma vadisinin iki yanında, Çamlıçatak (Hamamlı Ormanı), Ölçek ve Altaş Köyleri civarında, Kura-Cot Suyu kavşağı arasında (Kumsallar yeri), Danalık, Topuzoğlu, Kışla, Harmanyeri, Şahinbey ve Başağlı Tepelerinde; daha yoğun olarak da Ardahan Ovasının güneybatısındaki Uğurlu Dağının Yalnızçam Bucağına bakan yamaçları ile Kılıç Dağının Kura Vadisine ulaşan yamaçları üzerinde ve Göle depresyonunun güney-güneybatısındaki dağlık, tepelik alanlarında rastlanır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 746 – Ardahan ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	84.250,8	16,74
Su Kütlesi	9.972,0	1,98
Orman	31.957,2	6,35
Sulak Alan	50,0	0,01
Çayır ve Mera	285.678,0	56,76
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler ve Diğer	91.425,0	18,16

Ardahan'da yağış ve topografik yapı olumlu olup, araziler uygun kullanıldığı takdirde erozyon önlenebilecek durumdadır. Erozyonun önlenmesinde ise; çayır-mera alanlarının kapasitesine uygun olarak, otlatma dönem ve şeklinin de (küçükbaş ve büyükbaş değişikliği-münavebeli otlatma) göz önünde bulundurularak kullanılması ve de ağaçlandırma çalışmalarında sürekliliğin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

14.06.2013 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 1/100.000 ölçekli Ardahan-Ağrı-Kars-Iğdır Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı; Planlama Bölgesi içerisinde yer alan illerde koruma-kullanma dengesinin kurulmasına yönelik politika ve stratejilerin oluşturulması, kentsel ve kırsal yerleşmelerinin kontrollü ve sağlıklı yönlendirilmesi, hassas alanların (kıyıları, ormanlar, mera, tarım, sulak alanlar doğal ve kültürel değerler vb.) korunmasının sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. İl dahilinde yapılacak tüm uygulamaların çevre düzeni planına uygun olarak yapılmasıyla yaşanabilir ve sürdürülebilir alanlar oluşturulması hedeflenmektedir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 747 – Ardahan ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Ardahan ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	13	3	0	0	0	0	1	17
ÇED Olumlu Kararı	0	1	0	0	0	0	-	1

Çizelge 748 – Ardahan ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Ardahan ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	5	5
Çevre İzni Belgesi	0	3	3
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	8	8

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 749 – Ardahan ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Ardahan ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimya-sallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	8	0	0	0	0	0	0	0	0	8
Ani (Plansız) Denetimler	0	5	16	2	3	0	0	9	0	35
Genel Toplam	8	5	16	2	3	0	0	9	0	43

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
32	0,00

Çizelge 750 – Ardahan ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Ardahan ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	9.345	0	0	0	33.859	0	43.204
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	1	0	0	0	2	0	3

İğdır

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

İğdır ili hava kalitesi olarak değerlendirildiğinde; 2010 yılında hava kirliliğinde ülke genelinde ikinci sırada, 2011 yılında günlük sınır değer aşımında ise 8. sırada yer alıyordu. Ancak, 2012 yılında kış dönemi için, İğdır Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından uygulanan “Temiz Hava Eylem Planı” projesi ile hava kalitesinde ciddi oranlarda iyileşme görülmüştür. 2013 yılında meteorolojik sebeplerden ötürü (kışın sert geçmesi ve kar yağışının olmaması, rüzgâr hızının düşük olması vb.) hava kirliliği istenilen seviyeye düşürülemedi. 2013 yılında İğdır ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 751’de verilmektedir.

Çizelge 751 – İğdır ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	34	0	213	26	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	77	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	12	0	76	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	4	0	51	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	1	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3	0	54	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	7	0	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	105	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	22	0	168	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	22	0	177	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İğdır ilinde 1 adet istasyona Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından egzoz emisyon ölçüm yetki belgesi verilmiş olup, 2013 yılında yetkili araç muayene istasyonu tarafından, 8.300 adet egzoz emisyon pulu ve 2.500 adet egzoz emisyon ruhsatı satışı yapılmıştır. Yapılan denetimlerde egzoz emisyon pulu bulunmayan 1 adet gerçek/tüzel kişiye, toplam 842 TL idari para cezası kesilmiştir.

2. Su Kaynakları ve Kalitesi

İlde içmesuyu arıtma tesisi bulunmamaktadır. İçme suyu yüzeysel kaynaktan karşılanmamakta, yeraltı suyundan karşılanmaktadır. İlde 6.025.000 m³/yıl (TUIK, 2012) miktarında içme suyu, 9 adet derin kuyudan alınan Q=175 lt/sn ile karşılanmaktadır. Kişi başına düşen su miktarı ise 152 lt/kişi-gün’dür. İğdır için içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı %92’dir.

Çizelge 752 – İğdır ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton)
Merkez Atıksu Arıtma Tesisi	IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir.		
Melekli Atıksu Arıtma Tesisi	IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir.		
Halfeli Atıksu Arıtma Tesisi	IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir.		
Hoşhaber Atıksu Arıtma Tesisi	IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir.		
Karakoyunlu Atıksu Arıtma Tesisi	IPA kapsamında Lot 3 olarak Proje aşamasına geçilmiştir.		

3. Atık

İlde Melekli Beldesi Hanako Mevkiinde İğdir İli Çevre Hizmetleri Birlik Başkanlığı tarafından yapılmış olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi mevcuttur. Birlik, merkez, Karakoyunlu, Tuzluca, Aralık, Melekli, Hoşhaber, Taşburun, Doğubeyazıt, Diyadin belediyelerini ve İl Özel İdaresini kapsamaktadır. Katı Atık Düzenli Depolama tesisinde çöp suları, tesiste mevcut olan drenaj sistemi marifetiyle sızdırmaz çöp sızıntı suyu havuzlarında toplanır ve buradan gündüz sıcak havalarda pompa vasıtasıyla çöplerin üzerine geri devir yöntemiyle pompalanarak çöp sızıntı sularının hacmi azaltılır. 2013 yılı itibariyle faaliyete geçmiş olan Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi, çevre izni kapsamında "Geçici Faaliyet Belgesi"ne sahiptir.

İğdir ilinde Katı Atık Düzenli Depolama Tesisi işletmeye alındığından vahşi depolamanın önüne geçildiği gibi, Vahşi Depolama Alanlarının rehabilitasyonunun yapılması için Belediye Başkanlıkları ile görüşmelere başlanmıştır.

Çizelge 753 – İğdir ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

İl hastanelerindeki toplam yatak sayısı 300 olup ilde, Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi bulunmakla birlikte henüz işletmeye alınmadığı için, ilde oluşan tıbbi atıklar, Van'da bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmek suretiyle bertaraf edilmektedir. 2013 yılında İğdir'da 108.236 ton tıbbi atık toplanmıştır.

İğdir ilinde 2013 yılında oluşan, 26.549 ton atık motor yağı PETDER tarafından toplanmıştır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Flora: Ardiç, Gürgen, Huş, Söğüt, Kafkas Üçgülü, Kırmızı Üçgül, Aküçgül, Yabani Fiğ, Yabani Yonca, Kılıksız Brom, Tilki Kuyruğu, Koyun Yumağı, Yabani Arpa, Yabani Buğday, Yabani Çavdar önemli odunsu ve otsu bitki türleri olarak öne çıkmaktadır. İlde tespiti yapılan türlerden 3 tanesi bilim dünyası için yeni türler olup bunlar;

-*jurinella moschus* (habl) ssp *pinnatisecta* (Boiss) Danina / Ağrı dağı Kazan Kulpu

-*atsragalus vesicaris* L. Subsp. *Agridagensis* Y.Z./ Ağrı Dağı Geveni

-*linaria genistifolia* L. Subsp *agridagensis*/ Ağrı Dağı Katırtırnağımsı Nevruz otu'dur

Fauna: Ur Keklik, Kaya Kekliği, Çil Keklik, Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi, Ayı, Tilki, Kurt, Tavşan, Vaşak, Yaban Domuzu, Akbaba, Kartal, Şahin, Doğan, Engerek Yılanı, Alabalık, Sazan bulunmaktadır.

Ağrı Dağı Milli Parkı, Ağrı ili Doğubayazıt ilçesi ve İğdir ili Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır.

Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı 5.137 m yüksekliği ile ülkemizin ve Avrupa'nın en yüksek noktasıdır. Bu özelliği nedeniyle de ülkemizde ve dünya dağcılığında önemli bir konuma sahiptir. Yarattığı turizm faaliyetleri ile bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

Çizelge 754 – Ağrı Dağı Milli Parkının coğrafi katmanına ait öznitelik bilgileri (Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na ait korunan alan verileri)

Öznitelik	Açıklama
Yasal Kuruluş Tarihi (İlan Tarihi)	01.11.2004
Yasal Kuruluş Dokümanı	2873 SAYILI MİLLİ PARKLAR KANUNU
Korunan Alanın Adı	AĞRI DAĞI MİLLİ PARKI 1/25 000
Veri Üretim Ölçeği	(İ52 a1, İ52 b1- İ52 a3, İ52 b4- İ52 d2, İ52 c1, İ52c2- İ52 d3, İ52 c4 İ52 c3- İ52 b1, İ52 b2)
Alan Açıklaması	01.11.2004 tarih ve 2004/ 8078 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Ağrı Dağı Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Ağrı ve Iğdır il sınırları içerisinde kalan ve toplam alanı 87.380 hektar olan, Ağrı Dağı Milli Parkı Türkiye, Ermenistan, Nahçıvan ve İran Devlet sınırlarının kesişme noktası yakınında, Ağrı ili, Doğubayazıt ilçesi, Iğdır ili, Aralık ve Karakoyunlu ilçelerinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık havalarda Ermenistan, Nahçıvan, Azerbaycan ve İran toprakları ile Erzurum, Van, Kars, Bitlis yörelerinden görülebilen büyüklüktedir.
Alan Kaynak Değeri	En önemli kaynak değeri Ağrı Dağı, eşsiz peyzaj özellikleri ve endemik bitki ve hayvan çeşitleriyle ekoturizm doğa turizmi, kayak, dağcılık sporu, yamaç paraşütü ve sportif olta balıkçılığı.
Alan tanımlayıcı	Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, arazi yapısı zirveden itibaren buzul, (Türkiye'nin en büyük buzulu olup 12 km lik bir alanına sahiptir. Buzul kolları ise 0,5 ile 1,8 km arasında değişen uzunluğa sahip olup, buzul kalınlığı 50 m ile 100 m arasında değişmektedir. Aşağılara indikçe lav akıntılarının oluşturduğu kudurduklardan oluşur. Tüm sınırlar içerisinde arazi çok sarp ve engebelidir.)
Veri Kaynağı	Ulusal ve uluslararası öneme sahip doğal ve kültürel kaynak değerleri olan Ağrı Dağı Milli Parkı sınırları içerisindeki Büyük Ağrı Dağı, 5.137 m yüksekliği ile Türkiye ve Avrupa Kıtasının en yüksek ve dünyanın da ikinci en büyük volkanik dağı unvanına sahip olup açık havalarda Ermenistan, Nahçıvan, Azerbaycan ve İran toprakları ile Erzurum, Van, Kars, Bitlis yörelerinden görülebilen büyüklüktedir. Ağrı Dağı Milli Parkı olarak ilan edilen alan, flora ve fauna zenginliği, ilginç peyzaj özellikleri, jeolojik-jeomorfolojik oluşumları, sulak alanları, rekreasyonel potansiyeli, Türkiye'nin ve Avrupa'nın en yüksek noktası olması gibi ulusal ve uluslararası düzeyde kaynak değerlerine sahiptir
Alan Büyüklüğü	87.380 ha
Alan Yönetim Planı	Uzun Devreli Gelişim Planı için çalışmalar başlatılmıştır.
Korunmuş Varlık	Birçok tarihi eserlerin Kız Kalesi, Oğlan Kalesi, Korhan Kalesi Artaksiyaslılardan kalma mezar taşları değirmen kalıntıları, meteor çukuru, Zerdüş Tapınağı ve mağaraların bulunması büyük bir avantajdır. Bilindiği gibi ağrı dağının toplam 4 çıkış rotası bulunmaktadır. Bunlardan 3 tanesi (Fikret Ünlü Rotası, Korhan Rotası, Küpgölü Rotası), Zengin biyolojik çeşitlilik, epik ve jeomorfolojik oluşumlardır.

İlde sulak alan olarak göl statüsünde olabilecek Bulakbaşı Sazlığı bulunmaktadır. 135 ha'lık alan üzerinde Ağrı Dağı'ndan çıkan su kaynakları ile beslenen bir göldür.

Çizelge 755 - Sulak Alanlar coğrafi katmanına ait öznitelik bilgileri (Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na ait korunan alan verileri)

Öznitelik	Açıklama
Korunan Alanın Adı	Aras Karasu Taşkınları
Alan Açıklaması	İğdır ili Tuzluca ilçesi Kars sınırında bulunan bölge Aras nehrinin geçiş yolundadır.
Alan Kaynak Değeri	Olusturduğu görünüm ve güzellik açısından ayrı bir doğal yaşam alanı sunmakta ve göç eden kuşların uğrak yeridir.
Faaliyetler Ve Etkileri	Doğa yürüyüşü ve - Ornitoloji (Kuş gözlem faaliyetleri) - foto safari - araştırma ve gezileri gibi sportif faaliyetler yapılabilir.
Mülkiyet	Askeri, Kamu arazisi ve içerisinde özel mülkiyetli araziler bulunmaktadır. 65.130 ha
Alan Büyüklüğü	Enlem: 39° 52" Boylam: 44° 31"
Mevcut Habitat Tipleri	Tanım: Korunan alanda bulunan habitatlardır.
(EUNIS Habitat Kodları)	Açıklama: Bu korunan alan, kendisi için korunmuş olduğundan habitatlardan farklıdır. Bunlar korunmuş varlık niteliğinde temsil edilmektedir.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 756 - İğdır ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	107.595,43	30,07
Su Kütlesi	1.813,46	0,51
Orman	34.786,98	9,72
Sulak Alan	65.130,00	18,20
Çayır ve Mera	146.571,00	40,97
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	1.894,16	0,53

İğdır ilinin, 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 2011 yılında Ardahan, Kars, İğdır ve Ağrı'yı kapsayacak şekilde hazırlanmış ve 02.04.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 757 – Iğdır ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Iğdır ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	0	1	0	1	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 758 – Iğdır ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Iğdır ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	0	1
Çevre İzni Belgesi	0	0	0
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	0	0

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 759 – Iğdır ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Iğdır ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	5	14	1	0	2	0	0	13	0	22
Ani (Plansız) Denetimler	0	15	0	0	1	5	15	8	0	47
Genel Toplam	5	29	1	0	3	5	15	21	0	69

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	842,0

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
158	0,00

Çizelge 760 – Iğdır ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Iğdır ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	1.304	0	0	50.787	0	52.9091
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	4	0	0	3	0	7

Yalova

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Yalova ilinde hava kirliliğine etken olarak sanayiden kaynaklanan emisyonlar, evsel ısınma kaynaklı emisyonlar ve trafikten kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarıdır. Yıllık ortalama sıcaklık değeri 14,1 °C'dir. İlde en yüksek sıcaklık değeri 35,8 °C ile Ağustos ayında, en düşük değeri ise -1,8 °C olarak Şubat ayında ölçülmüştür.

İlde sanayi ve evsel olarak öncelikli olarak ısınma kaynağı olarak doğalgaz kullanılmaktadır. Sanayi kuruluşların tamamına yakın bir bölümü, konutların ise %85'i doğalgaz kullanmaktadır. 2013 yılında konutlarda 76.155.834 m³, sanayide 10.832.272 m³ doğalgaz kullanımı gerçekleşmiştir.

İlde hava kirletici emisyonlarının azaltılmasına ilişkin tedbirler Mahalli Çevre Kurulu Kararlarıncı belirlenmektedir. Bu kapsamda ilde özellikle doğalgazın hem sanayide hem de evsel ısınma amaçlı kullanımı artmaktadır. İlde sanayide ağırlıklı olarak doğalgaz kullanılmakta olup, bazı tesislerimizde fuel oil kullanımı devam etmektedir. 2013 yılında Yalova ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 761'de verilmektedir.

Çizelge 761 - Yalova ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

	YALOVA	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	3	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	3	0	27	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	6	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	5	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	4	0	35	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	3	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	2	0	26	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	6	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	6	0	36	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	11	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılı içerisinde Yalova ilinde 3 adet istasyon yeni yetkilendirilmiştir ve 1 adet istasyonun da yetki belgesi iptal edilmiştir. İlde 2013 yılı sonunda egzoz emisyon ölçüm yetki belgesine sahip 7 adet sabit ve 1 adet mobil olmak üzere 8 adet egzoz emisyon ölçüm istasyonu bulunmaktadır. İlde 2013 yılında 24.208 araç egzoz ölçümü yaptırmıştır.

Rüzgâr enerji santrallerinin çalışmasına elverişli Armutlu bölgesinde 2009 - 2010 yılları arasında ÇED Gerekliliği Değildir Kararı alınmış olup, santrallerin yapımına başlanmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Yalova Belediyesi temiz su ihtiyacını 1989 yılından bu yana Gökçe Barajından temin etmektedir.

Yeşil Körfez Su Birliği tarafından işletilen arıtma tesisi, diğer birlik üyesi Belediyeler ve abonelerine içme suyu standartlarına uygun su sağlamaktadır. İçme suyu arıtma tesisi 1.200 lt/sn kapasiteli olup; havalandırma, kimyasal madde ile çöktürme, filtrasyon ve klorlama ünitelerinden oluşmaktadır. Baraj kapasitesi 25.000.000 m³tür ve baraj için 60 yıl ömür öngörülmektedir.

İçme suyu arıtma tesisinden Yalova Belediyesi şebekesine günlük 25.000 m³ su iletilmektedir. İletilen suyun içerisindeki mineral miktarları TS-266 ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO)'nun standartlarına uygunluk sağlamak-

tadır. Mevsime göre değişen mineraller: Toplam çözünmüş madde (TDS= 80-250 mg/ lt), Mg (7-10 mg/lt), Ca (30-40 mg/lt), Al (0,02-0,1 mg/lt), Fe (0,01-0,05 mg/lt), Mn (0,01-0,05 mg/lt), NO₃ (0,1-0,7 mg/lt), Si (3-4,5 mg/lt), PO₄ (0,1-0,7 mg/lt) , SO₄ (20-40 mg/lt), Sertlik (7-15 ° Fs) şeklindedir.

İldeki sanayi kuruluşlarının kullandığı sular Gökçe Barajından temin edilmektedir. Yaklaşık 100.000 m³/gün su tüketilmektedir.

2013 yılı itibari ile Yalova Belediyesi nüfusunun %99'u kanalizasyon hizmetinden yararlanmaktadır. İlde evsel nitelikli atıksular, kanalizasyon sistemi ile belediyelerin ortak arıtma tesislerinde sonuçlanıp arıtılmakta ve Marmara denizine deşarj edilmektedir. Dolayısıyla su kaynakları üzerinde evsel kirlilik baskısı fazla olmamaktadır.

Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisi YASKİ tarafından işletilmektedir. YASKİ'ye üye belediyeler; Yalova, Çiftlikköy, Termal, Taşköprü ve Kadıköy Belediyeleridir. Üye belediyelerden gelen atıksuyun tamamı tesiste arıtılmaktadır. Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma tesisinden yılda 420 ton arıtma çamuru çıkmakta olup, YAKAB katı atık düzenli depolama tesisine gönderilerek orada depolanmaktadır.

Çizelge 762 – Yalova ilde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Yalova İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi (YASKİ) (Merkez, Kadıköy, Çiftlikköy, Termal, Taşköprü)	İleri Biyolojik	50.000	1,5
Çınarcık-Kocadere-Teşvikiye Ortak ATT (Mavi Deniz Atıksu Arıtma Birliği)	Biyolojik	25.000	2
Esenköy Beldesi ATT	Biyolojik	6.000	0,5
Armutlu Belediyesi ATT	Biyolojik	10.000	1
TASKKAB ATT (Altınova, Tavşanlı, Kaytazdere, Subaşı)	Biyolojik	20.000	1
Koruköy Belediyesi	Yok		

İlde bulunan 15 adet belediyeden, 14 adet belediyenin evsel atık suları biyolojik atıksu arıtma tesislerinde arıtılmakta ve bütün arıtma tesislerinin çevre izinleri bulunmaktadır. Sadece 1 adet belediyenin atıksu arıtma tesisi olmayıp, iş termin planındaki taahhüdü 2017 yılında dolacaktır.

Yalova ilinde Gökçedere üzerinde 1 adet 20 ton/yıl kapasiteli alabalık, Teşvikiye Deresi üzerinde 1 adet 25 ton/yıl kapasiteli alabalık, Esenköy Çal Deresi üzerinde 1 adet 29 ton/yıl kapasiteli alabalık üretme çiftliği bulunmaktadır.

3. Atık

Yalova ili Denizçalı köyü Handere Mevkiindeki Yalova Katı Atık Düzenli Depolama Sahasının Çevre ve Orman Bakanlığının 20.04.2006 gün ve 188 sayılı ÇED oluru ile 49 yıllığına kesin izni alınmış ve 10.05.2006 tarihinde saha teslim alınarak inşaatına başlanmıştır. 99.500 m² ve 3 Lot olarak projelendirilen Yalova Katı Atık Düzenli Depolama Sahasının tamamlanan 19.472,07 m² lik 1.Lot'u 08.09.2008 tarihinde işletmeye açılmıştır. Yalova ilinde 1 adet katı atık düzenli depolama tesisi bulunmakta olup, söz konusu tesis ildeki 15 Belediye ve İl Özel İdaresinin üyesi olduğu YAKAB tarafından işletilmektedir. 2013 yılında Yalova ilinde yaklaşık 73.000 ton/yıl evsel atık toplanmış olup aylık toplama miktarı yaklaşık 6.000 tondur.

Çizelge 763 – Yalova ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi	2 adet toplama ayırma tesisi.
Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	2 adet plastik geri dönüşüm tesisi

İlde çevre bilgi sistemi üzerinden atık beyan sistemine kayıtlı 149 adet firma, 1 adet tehlikeli atık geri kazanım lisansı almış tesis bulunmaktadır. İlde oluşan atıklar atık yönetim planları kapsamında ülke genelinde bulunan lisanslı tesislerde (çimento fabrikaları, İzaydaş, ara depolama, geri kazanım vb.) bertaraf edilmektedir. Tehlikeli atıklar, TABS üzerinden beyan edilmekte ve Yalova Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne onaylanmaktadır. 2013 yılında Yalova'da 3.320 ton tehlikeli atık bertaraf edilmiş 2.330 tonu da geri kazanılmıştır.

Yalova'da 2013 yılında 108.355 kg atık motor yağı, 103.323 ton da endüstriyel yağ toplanmıştır. İlde atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır.

Yalova Belediyesi tarafından işletmeler, lokantalar, yemekhaneler, fast-food satış yerleri bilgilendirilerek, kullanılmış bitkisel yağları bulunan işletmelerin lisanslı firmalarla anlaşma yapmaları sağlanmıştır. İlde bitkisel atık yağ geri kazanım tesisi bulunmamaktadır. Yalova'da 2013 yılında 39,415 ton bitkisel atık yağ toplanmıştır.

2000 yılında ÇEVKO Vakfı, ECHO ve UNDP işbirliği ile Yalova'ya tek vardiya da 6 ton kapasiteli küçük ölçekli "Ambalaj Atıkları Ayırma Tesisi" kurulmuştur. Bu tesiste ambalaj atıkları 4 personel tarafından türlerine göre ayrılarak, geri dönüşüm sanayilerine belgeli olarak satışları gerçekleştirilmektedir.

Ambalaj toplama sistemi; Yalova belediyesince yüklenici firmaya düzenli olarak program dahilinde haftanın belirli gün ve saatlerinde geri dönüşüm toplama aracı ile toplama yaptırılmakta, evlerden ise dağılan geri dönüşüm torbaları ile poşetle toplama sistemi uygulanmaktadır. Ayrıca muhtelif bölgelerde konulan ambalaj atıkları kumbaraları ile toplama yapılmaktadır.

İlde 2013 yılı içerisinde 7 adet tehlikesiz atık toplama ayırma tesisi lisansı verilmiş olup, 1 adet atık kağıt, bir adet de atık plastik olmak üzere toplamda 2 adet tehlikesiz atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Geri kazanım tesislerinin çevre izinleri vardır.

Çizelge 764 – Yalova ilindeki termik santralden kaynaklanan kül ve bertaraf yöntemi (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

Atık Adı	Atık Kodu	Atık Miktarı (kg)	Bertaraf & Geri Kazanım
Uçucu kül	100102	24.561.980	Çimento Fabrikaları
Alçıtaşı	100105	5.046.260	Çimento Fabrikaları
		0	İzaydaş- Düzenli Depolama
Dip Curufu	100101	3.564.300	Çimento Fabrikaları
		0	İzaydaş- Düzenli Depolama
Toplam		33.172.540	

İlde oluşan tıbbi atıklar, belediyeler aracılığıyla tıbbi atık taşıma lisanslı firmalar tarafından toplanmakta ve Bursa'da Lisanslı bertaraf tesisine taşınmaktadır. Yalova'da 2013 yılında 149,943 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Yalova ili Altınova ilçesi Subaşı Beldesi sınırlarında izinli iki hafriyat depolama sahası vardır. Bu depolama sahalarına hafriyatlar yönlendirilmektedir. Ayrıca Altınova İlçesi Ayazma Köyü yakınlarında eski maden ocağı sahası için izin işlemleri tamamlanmak üzere olan III. Sınıf Düzenli Depolama Sahası oluşturulabilecek (tehlikesiz ve inert atıklar için) bir alan belirlenmiştir.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Yalova ilinde 2 adet üst seviye SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Yalova ilinde yapılan arazi gözlemleri ve literatüre göre yapılan çalışma sonucunda ilin daha çok Akdeniz Floristik Bölge'sinin etkisi altında kaldığı gözlenmiştir. Yalova ilinde Chenopodium, Lactuca serriola, Cichoriumint-hybus ve Centaurea solstitialis türleri tahrip edilmiş alanlarda yaşamaktadır. Ekolojik toleransı fazla olan bu türler kozmopolittir.

Yalova ili toplam ormanlık alanı 46.613,00 ha olup Yalova ili dahilindeki ormanların tümü devlet ormanıdır. Ormanların alan dökümü; 36.283,9 ha'ı normal kuru, 10.654,8 ha'ı bozuk kuru. Kayın ve meşe en önemli tür-

lerdir. Yalova ormanları ağaç türlerine göre dağılımı Sahilçamı %0,2, Fıstıkçamı %1,0, Kayın %24,3, Meşe %29,4, Kestane %4,4, İhlamur %0,8, Karışık Yapraklılar %39,2 şeklindedir.

Yalova ili sınırları içerisinde 2 adet Tabiat Parkı bulunmaktadır.

a) Delmece Yaylası Tabiat Parkı; Yalova ili Çınarcık-Armutlu ilçeleri sınırları içerisinde kalan mülkiyeti orman olup, 19,76 ha'lık alanı kapsamaktadır. Orman amenajman haritalarına göre Çınarcık 271 nolu bölme ve Armutlu 107 nolu bölme içerisinde kalmaktadır. Yayla turizmi potansiyeline sahip, her yıl yayla şenliklerinin yapıldığı yer olma özelliği taşıyan bölgedir. Denizden yüksekliği 750 m dir. Alanın vejetasyonu kayın, gürgen, karaçam, meşe, funda ve otsu bitkilerdir.

b) Harmankaya Tabiat Parkı; Harmankaya Tabiat Parkı Yalova ili Termal ilçesinde bulunmaktadır. Tabiat Parkının alanı 0,6 ha'dır. Alanın tamamı kayın ağacı ile kaplıdır. Saha ve çevresi odunsu türlerin yanı sıra otsu bitki türleri açısından da zengin yapıya sahiptir. Yaban hayatı olarak da memeli türlerinden kurt, çakal, tilki ve yaban domuzu, yırtıcı ve ötücü kuş türleri bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 765 – Yalova ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	22.173,80	26,20
Su Kütlesi	230,15	0,27
Orman	46.613,00	55,00
Sulak Alan	152,00	0,18
Çayır ve Mera	7.416,00	8,75
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	8.117,05	9,60

1/25.000 ölçekli Yalova İl Çevre Düzen Planı, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince İl Genel Meclisi'nin 09.02.2007 tarih ve 37 ve Yalova Belediye Meclisi'nin 09.02.2007 tarih ve 58 nolu kararları ile onaylanmış, 06.07-06.08.2007 tarihleri arasında askıya çıkartılarak ilan edilmiş; askı süresi boyunca yapılan itirazlar İl Genel Meclisi'nin 08.06.2007 tarih ve 145 ve Yalova Belediye Meclisi'nin 270 sayılı kararları ile itirazların değerlendirildiği şekli ile kesinleşerek yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 766 – Yalova ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Yalova ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	0	1	0	0	1	0	3
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	1	1

Çizelge 767 – Yalova ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Yalova ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	14	17
Çevre İzni Belgesi	6	12	18
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	1	0	1
TOPLAM	10	26	36

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 768 – Yalova ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Yalova ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	17	0	0	0	0	0	0	0	0	17
Ani (Plansız) Denetimler	1	215	25	0	122	0	67	31	60	522
Genel Toplam	18	215	25	0	122	0	67	31	60	539

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	1	842,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
32	0,0

Çizelge 769 – Yalova ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Yalova ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	81.272	40.636	0	121.908	0	0	67.716	40.636	352.168
Uygulanan Ceza Sayısı	2	1	0	0	0	0	5	1	9

Karabük

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Karabük'te 2013 yılında konutlarda 32.318.694,99 m³, işyerlerinde 3.089.155,95 m³, ibadethanelerde 113.897,14 m³, resmi kurumlarda 2.492.942,88 m³ ve büyük sanayide ise 44.949.267,02 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2013 yılında Karabük ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 770'de verilmektedir.

Çizelge 770 - Karabük ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

KARABÜK	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	15	0	53	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	13	0	56	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	16	0	42	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	15	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	12	0	29	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	7	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	8	0	41	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	18	0	39	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	12	0	49	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12	0	51	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	12	0	75	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	17	0	70	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

KARDEMİR-1	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	82	0	136		1.328	-	52	-	100	-	47	-	9	-
Şubat	36	0	124		1.029	-	30	-	74	-	44	-	15	-
Mart	44	0	117		1.143	-	27	-	64	-	36	-	16	-
Nisan	40	0	87		881	-	10	-	40	-	29	-	26	-
Mayıs	25	0	72		787	-	9	-	37	-	28	-	26	-
Haziran	37	0	48		599	-	8	-	34	-	26	-	41	-
Temmuz	19	0	52		363	-	7	-	30	-	22	-	59	-
Ağustos	16	0	71		586	-	7	-	42	-	36	-	58	-
Eylül	34	0	71		520	-	13	-	52	-	34	-	39	-
Ekim	38	0	81		632	-	34	-	71	-	37	-	16	-
Kasım	45	0	140		1.258	-	76	-	120	-	44	-	5	-
Aralık	51	0	156		1.372	-	58	-	106	-	47	-	9	-

KARDEMİR-2	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	108	0	58		1.001	-	12	-	41	-	28	-	23	-
Şubat	51	0	57		788	-	7	-	34	-	26	-	30	-
Mart	63	0	55		796	-	9	-	36	-	27	-	39	-
Nisan	80	0	55		585	-	7	-	24	-	18	-	53	-
Mayıs	68	0	62		509	-	5	-	25	-	20	-	52	-
Haziran	74	0	52		438	-	6	-	24	-	19	-	59	-
Temmuz	70	0	42		472	-	7	-	24	-	17	-	69	-
Ağustos	34	0	50		516	-	3	-	25	-	21	-	81	-
Eylül	51	0	38		610	-	7	-	31	-	24	-	60	-
Ekim	87	0	68		1.207	-	10	-	20	-	10	-	35	-
Kasım	96	0	158		2.012	-	15	-	39	-	24	-	210	-
Aralık	104	0	188		2.264	-	13	-	40	-	27	-	64	-

Karabük ilinde altı yetkili servise egzoz emisyon ölçüm yetkisi verilmiş ve bunlarla 2013 yılı için protokol yapılmıştır. 2013 yılında Karabük ilinde 27.374 araç egzoz ölçümü yaptırılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Karabük Belediyesi sınırları içerisinde içme ve kullanma suyu Karasu Kaynağından temin etmektedir. Bazı bölgelere ise Hamzalar Kuyu Suyundan temin edilmektedir. Karabük İçme Suyu Sertlik Giderme Tesisi ile 110.000 kişiye hizmet verilmekte olup, bu suyun %3'ü sanayide; %97'si de ticarethane, okullar ve meskenlerde kullanılmaktadır.

Karabük atık su arıtma tesisi, şehrin 2027 yılına kadar yaklaşık 291.000 nüfuslu olacağı varsayılarak 916 lt/sn kapasiteye göre İller Bankası tarafından iki aşamalı ve klasik aktif çamur (biyolojik) arıtma tesisi olarak 1994 yılında projelendirilmiş olup, 2002 yılında yapımı tamamlanarak hizmete alınmıştır. Karabük atık su arıtma tesisinde Merkez ve Safranbolu ilçesinin atıksuları arıtılmakta olup, şu andaki kapasitesi 425 lt/sn'dir.

Çizelge 771 – Karabük ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (ton/gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Karabük Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	712	1,2
Eflani Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	5.000 kişilik tip proje	İnşaat aşamasında
Eskipazar Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik	10.000 kişilik	Proje aşamasında

3. Atık

İl merkezinde oluşan katı atıklar Yukarı Kızılcaören Köyü mevkiinde vahşi olarak depolanmaktadır. Ancak merkez ve ilçe belediyelerinin ortaklaşa kullanabilecekleri düzenli katı atık bertaraf tesisinin yapılması için ildeki tüm belediyelerin bir araya gelmesi ile Karabük İli Çevre Hizmetleri Birliği kurulmuş olup, katı atık bertaraf tesisi kurulması çalışmalarına Aşağı Kızılcaören Köyünde başlanılmış ve inşaat çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 772 – Karabük ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	3

Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında ilde 1 adet ambalaj üreticisi, 29 adet piyasaya süren, 4 adet tedarikçi, 2 adet çevre lisanslı toplama ayırma tesisi, 1 adet geçici faaliyet belgeli toplama ayırma tesisi, 2 adet tehlikesiz atık toplama ayırma belgeli tesis ile 1 adet geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

İlde geçici faaliyet belgesi alan bir adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Tesiste baca tozu, çinko oksit ve waelz cürufu üretimi yapılmaktadır. Tesisin kapasite raporuna göre yıllık üretim miktarı çinko oksit için 70.000 ton, waelz cürufu için 130.000 tondur.

2013 yılında Karabük'te 14,4 ton atık motor yağı, 30,4 ton atık sanayi yağı toplanmıştır, 44,4 ton atık yağ geri kazanıma gönderilmiştir.

Karabük ilinde 2013 yılında 21,42 kg atık pil, 25,76 ton kullanılmış kızartmalık yağ toplanmıştır.

İlde 28.03.2013 tarih ve 18 Nolu İl Mahalli Çevre Kurulu Kararı ile ilin merkez ve ilçelerinde faaliyet gösteren sağlık kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıkların, Zonguldak ilinde bulunan sterilizasyon tesisinde bertaraf edilmesi kararı alınmıştır. 2013'te Karabük'te 307,33 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik kapsamında Karabük ilinde 1 adet üst seviye, 2 adet de alt seviye olmak üzere toplam 3 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyoçeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

Safran (*Crocus sativus*) bitkisinin, Türkiye’de sadece Safranbolu Davutobası Köyü’nde dar bir alanda (3-4 dekarlık) yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Karabük ilinde bulunan endemik bitki türleri şunlardır: *Campanula ptericaula* (çan çiçeği), *Abies bornmuelleriana* (göknar), *Lonicera caucasica* subsp. *orientalis* (hanımeli), *Astragalus sigmoideus* (geven), *Astragalus ant-hylloides* (geven), *Lathyrus tukhtensis* (fiğ), *Trifolium pannonicum* ssp. *elongatum* (üçgül), *Rhamnus thymifolius*.

Karabük ili ormanlarında nesli tükenmekte olan bölge halkı tarafından Elik olarak adlandırılan bir tür Yabani Geyik türü yaşamakta olup; koruma altına alınmıştır. Ayrıca il sınırları içerisinde yaşayan bazı hayvan türleri şunlardır: *Mircotus arvalis* (Tarla Faresi), *Salomendia salomendra* (Benekli Toprak Semenderi), *Passer domesticus* (Su Serçesi), *Locerta saxidoridis* (El Öpen), *Testudo graeca* (Kara Kaplumbağa), *Lokarta viridis* (Yeşil Kertenkele), *Apus apus* (Ebabil Kuşu), *Ciconia ciconia* (Beyaz Leylek), *Athena noctua* (Kukumav Kuşu), *Caprimulgus unwini* (Çoban Aldatan), *Carduelis carduelis* (Saka Kuşu), *Acro palustris* (Bataklik Bülbülü), *Cercotrichas galactodes* (Dik Kuyruk), *Corvus corax* (Kuzgun), *Falco t. tinnuculus* (Kerkenez).

Eskipazar Türbe Çamı Tabiat Parkı: Eskipazar’da 500 m² alan içinde 27.09.1994 tarihinde tabiat parkı ilan edilmiştir. Türbe çamı 300 yaşında, 7,5 m boyunda ve 140 cm çapındadır.

Kavaklı Tabiatı Koruma Alanı: İlin Yenice ilçesi Balıkısık mevkiinde 334 hektar alan 29.12.1987 yılında Tabiat Koruma Alanı olarak tesis edilmiş olup; çok çeşitli bitki ve hayvan türleri ile olağanüstü boy ve çapındaki *Taxus baccata* (Porsuk Ağacı), fındık, dışbudak türlerini barındırır.

Çitdere Tabiatı Koruma Alanı: İlin Yenice ilçesi Balıkısık mevkiindeki 721,5 hektarlık alan 29.12.1987 yılında Tabiat Koruma Alanı ilan edilmiştir. Istranca Meşesinin dünyadaki eşine ender rastlanan boy ve çapındaki örnekleri, çok çeşitli ağaç ve hayvan türlerine barınak teşkil eder.

Çizelge 773 – Karabük ilinde bulunan anıt ağaçlar

Çitdere Tabiatı Koruma Alanı içinde olanlar
* <i>Quercus hartwissiana</i> (Istranca Meşesi)
1.nin Çapı: 2,01 m Çevresi: 6,30 m Boyu: 23,0 m
2.nin Çapı: 1,90 m Çevresi: 5,95 m Boyu: 25,0 m
3.nün Çapı: 1,58 m Çevresi: 4,96 m Boyu: 18,0 m
4.nün Çapı: 1,50 m Çevresi: 4,70 m Boyu: 20,0 m
* <i>Ulmus glabra</i> (Dağ Karaağacı)
Çapı: 1,30 m Çevresi: 3,80 m Boyu: 30,0 m
* <i>Ulmus glabra</i> (Dağ Karaağacı)
Çapı: 0,68 m Çevresi: 3,80 m Boyu: 23,0 m
Kavaklı Tabiatı Koruma Alanı içinde olanlar
* <i>Taxus baccata</i> (Porsuk)
Çapı: 2,24 m Çevresi: 7,00 m Boyu: 24,0 m
* <i>Taxus baccata</i> (Porsuk)
Çapı: 2,05 m Çevresi: 6,45 m Boyu: 18,0 m
* <i>Corylus colurna</i> (Türk Fındığı)
Çapı: 0,90 m Çevresi: 2,80 m Boyu: 20,0 m
* <i>Acer platanoides</i> (Çınar Yapraklı Akçaağaç)
Çapı: 0,94 m Çevresi: 2,95 m Boyu: 19,0 m
* <i>Acer trautvetteri</i> (Kayın Gövdeli Akçaağaç)
Çapı: 0,70 m Çevresi: 2,20 m Boyu: 18,0 m
* <i>Tilia rubra</i> subsp. <i>caucasica</i> (Kafkas İhlamuru)

İlde; Karabük Yenişehir Mahallesi Kentsel ve III. Derece Doğal Sit Alanı, Zopran Köyü Ürküt Bağları Mevkii I. Derece Doğal Sit, Bulak Köyü Bulak (Mencilis) Mağarası Doğal Sit, Eskipazar İlçesi İmanlar Köyü Akkaya Mevkii I. ve II. Derece Doğal Sit Alanı, Safranbolu Bağlar Kesimi ve Çarşı kesimi I. Derece Arkeolojik Sit ve Doğal Sit alanı bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 774 – Karabük ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	103.074	25,08
Su Kütlesi	1.465	0,36
Orman	268.799	65,41
Sulak Alan	0	0,00
Çayır ve Mera	25.713	6,25
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	11.918	2,90

Karabük ilinin de içinde bulunduğu Zonguldak-Bartın-Karabük planlama bölgesi 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı mülga Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 12/05/2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	9	0	3	1	1	0	3	17
ÇED Olumlu Kararı	0	0	2	0	0	0	0	2

Çizelge 776 – Karabük ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Karabük ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	1	8	9
Çevre İzni Belgesi	0	2	2
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	1	1
TOPLAM	1	11	12

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 777 – Karabük ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Karabük ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	1	2	0	0	0	0	0	0	13
Ani (Plansız) Denetimler	0	131	52	4	47	2	14	15	0	250
Genel Toplam	10	132	54	4	47	2	14	15	0	263

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	16	15.988,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
0	0,0

Çizelge 778 – Karabük ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Karabük ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	145.949	651.218	0	0	0	0	0	47.385	844.552
Uygulanan Ceza Sayısı	5	8	0	0	0	0	0	5	18

Kilis

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

2013 yılında Kilis ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 779'da verilmektedir.

Çizelge 779 - Kilis ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	KİLİS	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	2	0	44	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10	0	34	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	9	0	61	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	3	0	40	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	2	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	2	0	43	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	6	0	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	1	0	28	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	3	0	18	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	3	0	13	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	3	0	15	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	6	0	23	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kilis ilinde verilen emisyon ölçüm yetki belgesi 2013 yılı itibarıyla 5 adet olup bunlardan bir tanesi mobil istasyondur. 2013 yılında verilen egzoz emisyon ölçüm pulu sayısı 7.968 adettir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Kilis ilinde kullanılan içme suyu kaynaklarının en önemlileri Narlıca Köyü çevresindeki Narlıca Kaynakları, Ömeroğlu Köyü çevresindeki Kırkpınar Kaynakları, Yenişapan Köyü'ndeki Keleken Kaynağı, Kilis il merkezi doğusundaki Akpınar Kaynakları ile Yeşiloba ve Belenöz köylerindeki kaynaklardır. Ayrıca Seve Barajı da ilin içme suyu kaynaklarından. İl merkezinde Kilis Belediyesine ait 1 adet içme suyu arıtma tesisi bulunmaktadır.

Kilis kentsel kanalizasyon sistemi ve bu sistemden hizmeti alan nüfus 80.000 kişidir. Kilis Belediyesinin atık su arıtma tesisi faaliyete girmiştir.

Çizelge 780 – Kilis ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu.

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/gün)
Kilis Belediyesi AAT	Biyolojik	-	18

3. Atık

İlde üretilen belediye atık miktarı ve toplanan atık miktarı yaklaşık 38.400 tondur. İl sınırları içerisinde katı atık düzenli depolama tesisi yeri Çukuroba Köyü Çakallı Mevkiindedir.

Çizelge 781 – Kilis ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	0

“Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği” kapsamında ilde hafriyat toprağı ve inşaat yıkıntı atıkları için Kilis Belediyesi tarafından Kilis 7 Aralık Üniversitesi kuzeybatsındaki alan encümen kararı ile inşaat yıkıntı atıkları depolama alanı olarak belirlenmiştir. Belediye tarafından zaman zaman bilgilendirme toplantıları yapılmakta ve hafriyat döküm alanına döküm yapılması sağlanmaktadır.

Kilis ilinde tehlikeli atık bertaraf tesisi mevcut değildir. İlde tehlikeli atık üreten 48 adet tesis sistemde kayıtlı olup, 2013 yılı itibari ile bu tesislerden kaynaklanan tehlikeli atığın 1.200,76 kg’ı bertaraf edilmiş, 7.262 kg’ı geri kazanılmış ve 1.176 kg’ı da lisanslı tesis stoğundadır.

Kilis ilinde 2013 yılında 3.733,3 kg atık akümülatör, 250 kg atık pil, 5.140 kg kullanılmış kızartmalık yağ, 385 kg ömrünü tamamlamış lastik toplanmıştır.

Kilis ilinin 2013 yılı itibariyle il geneli nüfusu 128.586 kişi olup, il genelinde toplanan tıbbi atıklar 111,6 ton civarındadır. Bu atıklar Gaziantep ilinde bulunan lisanslı araçlarla toplanarak tıbbi atık sterilizasyon ünitesine götürülmektedir.

2013 yılı itibariyle Kilis ilinde “Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik” kapsamında SEVESO kuruluşu bulunmamaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde 8 adet endemik bitki ve 7 adet hayvan cinsi bulunmaktadır. Burada belirtilen endemikler Türkiye Endemikleri olduğu ve Kilis ilinde de bulunduğu TÜBİTAK tarafından rapor edilmiştir.

Kilis ilinde, Doğal Alanı Koruma Varlıkları olarak sit alanı içerisinde 4 adet ağaç türü bulunmaktadır. Bunlar; Kilis Merkez Hacı İlyas Mahallesinde tescilli 1 adet Çınar Ağacı, Merkez Duruca Köyünde tescilli 1 adet Anıt Ağacı, Polateli ilçesi Belenözü Köyü Revanda Mevkiinde tescilli 1 adet Kızılcım Ağacı ve 1 adet Çınar Ağacı bulunmaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 782 – Kilis ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	105.500	69,5
Su Kütlesi	---	---
Orman	18.651	12,3
Sulak Alan	---	---
Çayır ve Mera	11.800	7,8
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	15.937	10,5

1/25.000 ölçekli Kilis ili Çevre Düzeni Planı İl Genel Meclisinin 01/06/2009 tarih ve 33 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 783 – Kilis ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Kilis ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	1	0	0	2	0	0	0	3
ÇED Olumlu Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0

Çizelge 784 – Kilis ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Kilis ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	0	7	7
Çevre İzni Belgesi	0	4	4
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	0	0	0
TOPLAM	0	11	11

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 785 – Kilis ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Kilis ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	23	0	0	0	0	0	0	0	0	23
Ani (Plansız) Denetimler	0	155	144	2	93	0	1	23	0	285
Genel Toplam	23	155	144	2	93	0	1	23	0	308

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
100	0,00

Çizelge 786 – Kilis ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Kilis ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	0	0	0	0	0	0	4.489,20	0	4.489,20
Uygulanan Ceza Sayısı	0	0	0	0	0	0	1	0	1

Osmaniye

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Osmaniye ilinde 2013 yılında konutlarda 5.312.798,712 m³, sanayide de 5.285.341,23 m³ doğalgaz kullanılmıştır. 2013’de Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde yaklaşık 1.000 ton yerli linyit kömürü, 50 ton da ithal taş kömürü kullanılmıştır. 2013 yılında Osmaniye ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 787’de verilmektedir.

Çizelge 787 - Osmaniye ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, (µg/m³, CO: mg/m³)

OSMANİYE	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	19	0	1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	98	0	14	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	101	0	17	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	71	0	8	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	62	0	4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	60	0	2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	57	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	60	0	3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	54	0	7	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	64	0	9	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	118	0	10	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	104	0	32	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2013 yılında Osmaniye ilinde egzoz gazı emisyon ölçüm yetki belgesi bulunan 13 adet servis istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlar tarafından 2013 yılında toplam 44.356 adet araca egzoz gazı emisyon ölçüm pulu verilmiştir.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Osmaniye ilinin ihtiyacı olan içme suyunun %45’i doğal kaynaklardan ve %55’i kuyulardan sağlanmaktadır. İçme suyu kaynaklarının kapasitesi ise 750 lt/sn’dir. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde kullanılmakta olan endüstriyel suyun tamamı, bölge içerisinde açılmış olan sondaj kuyularından temin edilmektedir. 6 Adet su sondaj kuyusunun 4 adedi bölgede, 2 adedi de Erzindedir. Kadirli Organize Sanayi Bölgesinde kullanılmakta olan endüstriyel suyun tamamı Balıkağı Gözünden döşenmiş olan isale hattından karşılanmakta olup, 2013 yılı su tüketimi 130.650 ton dur.

İl merkezinde kanalizasyon sistemi mevcut olup, Osmaniye Belediyesi’nde nüfusun %90’ının evsel atıksuları kanalizasyon sistemiyle toplanmaktadır. Osmaniye merkez ilçesinde bir adet atıksu arıtma tesisi bulunmakta ve merkezde oluşan atıksular arıtıldıktan sonra Hamus Çayına deşarj edilmektedir. Diğer belediyelerde ise iş planlarında verilen süreler çerçevesinde atıksu arıtma tesisi yapılacaktır.

Çizelge 788 – Osmaniye ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi m ³ /gün	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (m ³ /gün)
Osmaniye Belediyesi AAT	Fiziksel, Biyolojik	70.000	15
Kadirli Belediyesi AAT	Plan aşamasında	82.000 kişi	
Düziçi Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	42.000 kişi	
Bahçe Belediyesi AAT	İnşaat aşamasında	13.747 kişi	

Osmaniye OSB'nin atıksu arıtma tesisi Nisan 2009'da işletmeye alınmıştır. Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin Atıksu Arıtma Tesis kapasitesi 3.600 m³/gün'dür.

3. Atık

İlde katı atıklar, Merkez İlçe Yaveriye Köyü Karabahadır Mevkiinde vahşi şekilde depolanmaktadır. Osmaniye Katı Atık Bertaraf ve Altyapı Hizmetleri Mahalli İdareler Birliği tarafından Osmaniye vahşi depolama sahasına yapılmak üzere projesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan Katı Atık Bertaraf Tesisi ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. İlin düzenli depolama sahası inşaat halinde olup, mevcut durumda inşaatın % 50 si tamamlanmıştır. İnşaat Osmaniye Katı Atık Birliği tarafından devam ettirilmekte olup, tüm ilçe ve beldelerde oluşan evsel katı atıklar burada depolanacaktır. Düzenli Depolama Tesisinin hayata geçmesiyle birlikte 518.190 nüfusa hizmet vermesi yılda 179.682,9 ton atık depolanması beklenmektedir.

Çizelge 789 – Osmaniye ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	4

Osmaniye ilinde 9 adet ambalaj üreticisi, 3 adet toplama ayırma tesisi, 2 adet tedarikçi ve 93 adet ambalajlı ürünü piyasaya süren firma ve 1 adet metal geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır.

"Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında Osmaniye ilinde 2 adet tesise Hafriyat Toprağı Sahası/Geri Kazanım Tesisi Belgesi düzenlenmiştir. Ancak tesisler henüz faaliyette değildir. Ayrıca Osmaniye Belediye Başkanlığına hazırlanan bir adet rehabilitasyon projesi mevcuttur.

2013 yılı içerisinde Osmaniye ilinde tehlikeli atık beyanı yapan 233 tesisten 51.990 ton tehlikeli atık oluşmuştur. İlde 2 adet tehlikeli atık geri kazanım tesisi bulunmaktadır. Oluşan tehlikeli atıkların 51.723 tonu geri kazanım tesislerine, 255 tonu ise bertaraf tesislerine gönderilmiştir.

Osmaniye ilinde 2013 yılı içerisinde 7.880 tonu atık endüstriyel yağ, 5.710 tonu da atık motor yağı olmak üzere toplam 13.590 ton atık yağ oluşmuştur. Oluşan atık yağın 13.590 tonu geri kazanıma gitmiş, 0,5 tonu da nihai olarak bertaraf edilmiştir. İlde iki adet lisanslı atık yağ geri kazanım tesisi bulunmaktadır.

İlde 2013 yılında 13.838,75 ton ÖTL toplanarak geri kazanım tesislerine gönderilmiştir. 284,129 ton tıbbi atık ilde toplanarak Gaziantep'te bulunan sterilizasyon tesisine gönderilmiştir.

Çizelge 790 – Osmaniye ilinde 2013 yılı için Demir ve Çelik Üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2013)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
Yolbulan Baştuğ Metalurji Sanayi A.Ş	1.756.548	248.505	-
Tosçelik Profil Ve Saç Endüstrisi A. Ş. Osmaniye Şubesi	1.624.765,418	276,211	-
Platinum Demir Çelik Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Osmaniye Şubesi	960.962	9.405	-
Koççelik Sanayi A.Ş.	200.583	26.075,6	-
TOPLAM	4.542.858,148	560.196,6	

Osmaniye'de 2013 yılı itibarıyla 1 adet üst seviye, 4 adet te alt seviye olmak üzere 5 adet SEVESO tesisi bulunmaktadır.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

2010 yılı sonu itibariyle il sınırları içerisinde 1 adet milli park (KARATEPE – ASLANTAŞ) 4.341,5 ha, 1 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (Zorkun) 3.914 ha, 2 adet B tipi mesire yeri (Zorkun ve Çiftmazı) sırasıyla 18,25 ve 22,75 ha büyüklükte olup toplam da ilde 4.770,25 ha korunan alan bulunmaktadır. İldeki toplam korunan alanlar ülkemiz toplamının %0,66'sını oluşturmaktadır. Ayrıca il sınırları içerisinde Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı Ceyhan nehri sulak alanı Sulak Alanlar Yönetmeliği kapsamında korunmaktadır il sınırları içerisinde 25 adet endemik floraya rastlanmıştır. İzmir Yalıçapkını, Alaca Yalıçapkını ve Gece Balıkçılı nesli tehlike altında olan türlerimizdir.

Karatepe-Aslantaş Milli Parkı: 29.05.1958 yılında Bakanlar Kurulu olur'u ile 8.006,5 ha'lık alan üzerinde kurulmuş olan Milli Park, Hitit devrinin zengin arkeolojik kalıntılarını barındıran bir açık hava müzesi şeklindedir. Milli parkta avlanma ve yerleşme yasaklanmış, özel koruma altına alınmıştır. Bakanlık Makamının 17.09.2012 tarih ve 70 sayılı oluru ile Milli Park içerisinde değerlendirilen ancak muhafaza ormanı statüsünde olan 3.596 ha saha Kadirli Orman İşletme Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Milli park sahası 4.295,50 olarak tespit edilmiştir.

Zorkun Yaylası Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Zorkun Yaylası civarında Osmaniye Merkez ilçeye 25 km mesafede Amanos Dağlarında 3.889,85 hektar orman alanında Karacaların üreme sahası olarak ayrılmış olup av yasağı getirilmiştir.

İlde yasal statüye kavuşturularak koruma altına alınmış sulak alan bulunmamasıyla birlikte Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği kapsamında korunan Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı Sulak Alan bulunmaktadır. Kastabala Vadisi Önemli Doğa Alanı Sulak Alan havzasında, Orman ve Su İşleri Bakanlığı personeli, Doğa Derneği ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan araştırma ve incelemeler sonucu, 212 adet göçmen ve yerli kuş türü tespit edilmiştir.

Çiftmazı Tabiat Parkı: Çiftmazı Mesire Yeri 2011 yılında tabiat parkı ilan edilmiştir. Osmaniye ili Merkez ilçesinin güneyinde Osmaniye kent merkezine yaklaşık 10 km mesafede yer almaktadır. 22,75 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 791 – Osmaniye ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	179.029	53,96
Su Kütlesi	7.083	2,13
Orman	137.134	41,34
Sulak Alan	152	0,05
Çayır ve Mera	4.000	1,21
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	4.362	1,31

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 792 – Osmaniye ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Osmaniye ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	6	1	10	2	3	0	1	23
ÇED Olumlu Kararı	0	1	1	0	0	0	0	2

Çizelge 793 – Osmaniye ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Osmaniye ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	6	16	22
Çevre İzni belgesi	0	14	14
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	4	1	5
TOPLAM	10	31	41

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 794 – Osmaniye ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	2	0	0	0	0	0	0	0	12
Ani (Plansız) Denetimler	0	250	120	19	117	6	86	120	120	504
Genel Toplam	10	252	120	19	117	6	86	120	120	516

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
PGD Denetim Sayısı	0,00
48	

Çizelge 795 – Osmaniye ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Osmaniye ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	40.636	40.636	0	0	0	0	101.574	43.999	226.846
Uygulanan Ceza Sayısı	1	1	0	0	0	0	17	5	24

Düzce

1. Hava Kalitesi ve İklim Değişikliği

Düzce'nin topoğrafik yapısı gereği etrafının dağlarla çevrili olması, meteorolojik olarak rüzgâr hızı ve süresinin kısa olması, ısınma, sanayi ve motorlu taşıt kaynaklı hava kirliliğinin kent üstündeki atmosferde dağılımını engellemektedir.

2013 yılında Düzce ilinde bulunan Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonunun aylara göre verileri Çizelge 796'da verilmektedir.

Çizelge 796 - Düzce ilinde 2013 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama konsantrasyon değerleri, ($\mu\text{g}/\text{m}^3$, CO: mg/m^3)

	MERKEZ	SO ₂	AGS	PM 10	AGS	CO	AGS	NO	AGS	NO ₂	AGS	NO _x	AGS	OZON	AGS
Ocak	6,8	0	98,5	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şubat	10,6	0	78,8	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mart	19,5	0	73,1	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nisan	10,7	0	54,4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mayıs	3,9	0	54,9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haziran	3,3	0	40,3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Temmuz	4,5	0	35,3	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ağustos	3,2	0	40,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eylül	5,6	0	39,4	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekim	12,3	0	78,6	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kasım	11,1	0	121,4	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aralık	8,4	0	174,4	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

İlde Egzoz Gazı Emisyonu Kontrolü İle Benzin ve Motorin Kalitesi Yönetmeliğinde belirtilen egzoz gazı emisyon ölçüm esasları ve sınır değerlerine uygun olarak motorlu taşıtlarda egzoz gazı emisyon ölçümleri 11 adet sabit 1 adet mobil yetkili egzoz gazı emisyon ölçüm istasyonu tarafından yapılmaktadır. Düzce ilinde 2013 yılında 34.622 egzoz gazı emisyon ölçüm pulu satılmıştır.

2. Su ve Atık Su Yönetimi

Düzce Ovası, büyük ve zengin bir yeraltı suyu havzasıdır. İlin ovadaki güvenli yeraltı suyu rezervi 100 hm³/ yıldır. Düzce ili sınırlarını kapsayan Melen Su Toplama Havzası, İstanbul iline içme suyu sağlayan Büyük Melen Projesi havzasını oluşturmaktadır. Akçakoca ilçesi hariç ilin tamamı Büyük Melen Projesi havzası içerisinde kalmaktadır.

Düzce ilinin içme suyunun tamamı Uğur Suyundan temine edilmektedir. Uğur Suyu ilin 9-10 km güney-batısında yer almaktadır. Uğur Köyünde kurulan regülatörden alınan su, cazibe ile takriben 6,5 km isale edilerek Beyköy Mevkiinde kurulu bulunan içme suyu arıtma tesisine intikal etmektedir. Arıtma tesisinde kimyasal olarak arıtıldıktan sonra 1.000 mm'lik çelik boru ile şehir şebekesine verilmekte olup herhangi bir terfi söz konusu değildir (Kalıcı konutlara terfi edilmektedir). Toplam şebeke uzunluğu 830 km'dir. Suyun özelliklerini iyileştirmek amacıyla ham suya kimyasal madde olarak alüminyum sülfat çözeltisi (AKM ve koloidal maddelerin çökeltilmesi için), suda bulunabilecek mikroorganizmalara karşı sülfürik asit ve dezenfeksiyonu temin amacıyla da klor dozlanmaktadır. Tesisin bulunduğu mevkii 220 kodundadır ve Düzce'nin merkezine cazibe ile su verilebilmektedir. Tesis 120 dönüm arazi üzerine konuşlanmıştır. Su üretim kapasitesi 700 lt/sn dir. 2013 yılı itibarıyla içme suyu arıtma tesisinde aylık 800.000,00 m³, yıllık 9.600.000,00 m³ içme suyu üretilmiştir.

Ayrıca, Düzce Belediyesi, Düzce'nin uzun vadeli su ihtiyacını karşılamak için Hasanlar Barajından su verilmesini talep etmiş olup, Hasanlar Barajından sisteme 20 hm³/yıl içme ve kullanma suyu temini amacıyla proje çalışmalarına başlanmıştır.

Düzce ili İstanbul iline içme suyu sağlayan Melen Havzası'nda yer aldığından DSİ Genel Müdürlüğü tarafından hazırlatılan Melen Havzası Master Planı çerçevesinde düzce ili Merkez ve yakın çevresinin (Gölyaka, Gümüşova, Çilimli, Cumayeri, Konuralp, Beyköy, Boğaziçi) atıksularının arıtılması için Cumayeri İlçesi'nde 1 (bir) adet Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi, Kaynaşlı ve Yiğilca İlçelerinde ise birer adet olmak üzere toplam 3 adet Atıksu Arıtma Tesisi yapılması planlanmaktadır.

Çizelge 797 – Düzce ilinde faaliyette olan kentsel atıksu arıtma tesislerinin durumu

Belediye Atıksu Arıtma Tesisi (AAT) Adı	AAT Türü	AAT Kapasitesi (m ³ /gün)	AAT Arıtma Çamuru Miktarı (ton/yıl)
Düzce Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	50.000	50.000
Akçakoca Belediyesi Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi	İleri Arıtma	10.000	1.500 (m ³ /yıl)
Ak Evler Atıksu Arıtma Tesisi	Biyolojik (Paket)	600	
Cumayeri Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		İhale aşamasındadır	
Kaynaşlı Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		İhale aşamasındadır	
Yiğilca Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi		İhale aşamasındadır	

Düzce Organize Sanayi Bölgesi'nden kaynaklanan atıksu miktarı 950 m³/gün civarında olup bölgeden kaynaklanan atıksular kollektör hattı vasıtası ile Düzce Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisi'ne taşınmakta ve burada arıtılmaktadır. Bölgenin arıtma tesisi olmadığından arıtma çamuru çıkışı olmamaktadır. Bölgede faaliyet gösteren 5 adet tesisin ön arıtma tesisi bulunmaktadır.

Düzce II. Organize Sanayi Bölgesi'nden kaynaklanan atıksu miktarı 190 m³/gün civarında olup Bölgeden kaynaklanan atıksular kollektör hattı vasıtası ile Düzce Belediyesi Atıksu Arıtma Tesisine taşınmakta ve burada arıtılmaktadır. Bölgenin arıtma tesisi olmadığından arıtma çamuru çıkışı olmamaktadır. Bölgede faaliyet gösteren 2 adet tesisin ön arıtma tesisi bulunmaktadır.

İlde 14 adet fabrikanın endüstriyel atıksu arıtma tesisi, 8 adet fabrikanın evsel atıksu arıtma tesisi, 2 adet belediyenin 3 adet evsel atıksu arıtma tesisi, 2 adet sağlık kuruluşunun evsel atıksu arıtma tesisi, 1 adet eğitim kurumunun evsel atıksu arıtma tesisi, 2 adet dinlenme tesisinin evsel atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

3. Atık

Düzce ilinde çevre kirliliğini oluşturan ve toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyen çevresel sorunlara çözüm üretmek amacıyla 27.12.2002 tarih ve 2002/5116 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Düzce İli Belediyeleri Katı Atık Birliği (DİBKAB) kurulmuştur. Birliğe Düzce, Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yiğilca İlçe Belediyeleri ile Konuralp, Beyköy, Boğaziçi Belde Belediyeleri üyedir. Düzce ilinde bütün belediyelerin üyesi olduğu Katı Atık Birliği tarafından kullanılacak olan Katı Atık Bertaraf ve Düzenli Depolama Tesis sahası için yer seçim çalışmalarına 2004'lü yıllarda başlanmıştır. İlin Merkez İlçesi Esençam Köyü Mevkii'nde yapılacak olan Katı Atık Bertaraf Tesisine ait 13.01.2011 tarihli Nihai ÇED Raporu Bakanlığa sunulmuş ve 28.02.2011 tarih 15970 sayılı yazı ile "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı verilmiş olup 08.11.2013 tarihinde tesisin inşaat çalışmaları başlamıştır.

Düzce Esençam Katı Atık Depolama sahası projesi ile evsel atıkların AB standartlarında taşınması, ayrıştırılması, düzenli depolanması, oluşacak sızıntı sularının toplanması ve yeraltı sularına karışmaması sağlanacaktır. Planlanan katı atık tesisi için öngörülen alan 31 ha olup bu alanın yaklaşık 11,15 ha kısmında katı atık bertarafı yapılacaktır. İl merkezi ve ilçelerinden 19 yıl süresince oluşacak katı atıkların depolanabilmesi için yeterli kapasitededir. Tesis ortalama 250.000 kişilik bir kapasiteye hizmet verecektir.

2013 yılında Düzce ilinde toplanan 307.775,953 kg tbbi atık Sakarya ilinde bulunan bir sterilizasyon firmasında gönderilmektedir.

Çizelge 798 – Düzce ilinde bulunan bertaraf tesisleri sayıları

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı	0
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Dönüşüm Tesisi Sayısı	6

Düzce ilinde atık madeni yağ üreten resmi ve özel kurum/kuruluş sayısı 51'dir. Düzce ilinde 2013 yılında 142,68 ton atık motor yağı, 171,85 ton atık sanayi yağı, 187,845 kg atık akü, 2.382 Kg atık pil toplanmıştır. Düzce ilinde 2013 yılında 38.000 ton ÖTL geri kazanım tesislerine, 7.030 ton ÖTL de çimento fabrikasına ek yakıt olarak gönderilmiştir.

4. Doğa Koruma, Biyolojik Çeşitlilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

İlde birçok endemik (*Lathyrus undulatus*, *Campanula lyrata* subsp. *lyrata*, *Phlomis russeliana*, *Seseli resinosum* vs.), nadir (*Galanthus pilicatus* subsp. *pilicatus*, *Fritillaria pontica*, *Scilla bifolia* vs) ve tıbbi açıdan değerli (*Digitalis ferruginea*, *Galeobdolon luteum*, *Hypericum calycinum* vs.) otsu türlerden oluşan zengin bir biyoçeşitlilik söz konusudur.

Fotoğraf 25 - Düzce Peygamber Çiçeği, (*Centaurea yaltirikii* N. Aksoy, H. Duman & A. Efe)

Düzce ilinde Milli Park alanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte il sınırları içerisinde Tabiat Parkı olarak Güzeldere Şelalesi Tabiat Parkı ve Kurugöl Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Güzeldere Şelalesi Tabiat Parkı: Gölyaka İlçesi Güzeldere Köyü Güzeldere Şelalesi Mevkiinde yer almakta olup 20,24 hektarlık alanı kapsamaktadır. Mesire Yeri olarak 28.12.1993 yılında Tabiat Parkı olarak 11.07.2011 yılında tescil edilmiştir.

Kurugöl Tabiat Parkı: Merkez ilçe ve Kaynaşlı ilçesi sınırlarında yer almakta olup 21,95 hektarlık alanı kapsamaktadır. Mesire Yeri olarak 16.01.2004 tarihinde, Tabiat Parkı olarak 11.07.2011 yılında tescil edilmiştir. Etrafında orman ağaçlandırma sahası olup ibrelili ağaç dikilmiştir. Yörenin tabii ağaçları kayın, meşe ve gürgen vs. yapraklı ağaçlar alt tabakayı oluşturmaktadır. Düzce Merkeze 14 km (son 4 km stabilize), TEM Düzce çıkışına 23 km (son 4 km stabilize), TEM Kaynaşlı çıkışına 7 km'dir (son 4 km stabilize).

Akçakoca Alaplı sınırı Çayağzı Köyü Mevkii'nde Demirciönü Tabiatı Koruma Alanı yer almaktadır. Akçakoca ilçesi sınırları içerisindedir. Saha 430 ha olup 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 nolu orman bölmelerini ihtiva eder. 12.04.1994 tarihinde tescil edilmiştir. Tabiatı koruma alanı olarak belirlenen alanda Kayın, Gürgen, Kestane, Meşe türlerinin yer yer saf, yer yer karışık mesçereler oluşturması optimum yayılış alanlarından doğal özellikleri bozulmamış bir örneğini teşkil etmesinin yanı sıra zengin bir alt flora ve fauna potansiyeline sahip bir orman ekosistemi özelliği göstermesidir. Akçakoca-Ereğli karayolunun Akçakoca'dan itibaren 10 uncu kilometresinde ve Düzce-Zonguldak il sınırındadır.

İl sınırları içerisinde dört adet Tabiat Anıtı bulunmakta olup bunlar;

a) Samandere Şelalesi Tabiat Anıtı: Merkez İlçe Samandere Köyü Köyiçi Mevkiindedir. Alanı 10 hektardır. 19.12.1988 tarihinde tescil edilmiştir. Çavlan, çağlayan ve cadı kazanı gibi ilginç jeolojik özellikler ve yer yer anıt ağaçların da var olduğu zengin ve bakir bitki örtüsüne sahiptir. Türkiye'nin ilk tescil edilen tabiat anıtıdır. Şelalenin düşüş yüksekliği 20 metredir. Samandere Şelalesi'nin bulunduğu dere ve çevresi meastrihtiyen-eosen yaşlı killi kireçtaşlarından oluşmuştur. Samandere Şelalesi'nin besleme havzası 32 km²'lik bir alan olup akan sular Uğur Deresi ile birleşerek Efteni Gölü'ne ulaşmakta buradan da Büyük Melen suyu ile Akçakoca İlçesi sınırları içerisinden Karadeniz'e dökülmektedir. Turistik açıdan yapılabilecek aktiviteler: Trekking ve foto safari yapılabilir.

Fotoğraf 26 - Samandere Şelalesi Tabiat Anıtı (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2013)

b) **Sarıkyayla Göknarı Tabiat Anıtı:** Merkez İlçe Çınardüzü Köyü Odayeri Bölgesi Sarıkyayla Mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Göknar Ağacı (*Abies nordmanniana*) türü 300 yaşlarında, 70 m boy, 1,36 m çap ve 6 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m² alan Tabiat Anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

Fotoğraf 27 - Sarıkyayla Göknarı Tabiat Anıtı (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2013)

c) **Paşabükü Dişbudak Ağacı Tabiat Anıtı:** Yığılca ilçesi Kırık Köyü Paşabükü Mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Dişbudak Ağacı (*Fraxinus oxycarpa*) türü, 110 yaşlarında, 46 m boy, 1 m çap ve 3 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m² alan tabiat anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

Fotoğraf 28 - Paşabükü Dişbudak Ağacı Tabiat Anıtı (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2013)

d) Kayadibi Porsuk Ağacı Tabiat Anıtı: Yığılca ilçesi Gökçeağaç Köyü Kayadibi mevkiinde ormanlık alanda yer almaktadır. Porsuk Ağacı (*Taxus baccata*) türü, 775 yaşlarında, 27,5 m boy, 1.90 m çap ve 4.80 m çevre genişliğine sahiptir. 1.000 m² alan tabiat anıtı olarak 06.09.2002 tarihinde tescil edilmiştir.

Fotoğraf 29 - Kayadibi Porsuk Ağacı Tabiat Anıtı (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2013)

Düzce ili sınırları içerisinde 3 adet Tabiat Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (YHGS) bulunmaktadır: Efteni Gölü YHGS, Yedigöller YHGS (Merkez Bolu), Yeşilöz YHGS; (Merkez Zonguldak).

a) Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Merkez ilçeye bağlı Gölormanı, Paşakonağı, Kuşaçması ve Ballica Köyleri ile Gölyaka ilçesine bağlı Hamamüstü ve Hacıyakup Köyleri Mevkiinde yer almaktadır. 764 ha'lık alanı kapsamakta olup sedde içindeki göl alanı 158 ha'dır. Maksimum su kotu 977 ha, su taşkın alanı ise 3.760 ha'dır. 14.02.1992 tarihinde "Su Kuşları Koruma ve Üretme Sahası" olarak 580 ha alanlı tesis edilmiş olup, 03.05.1995 tarihli Bakanlık oluru ile 750 ha'a genişletilmiştir. Son olarak Bakanlık emri gereğince saha üzerindeki sınır çalışması yenilenerek koordinatlar belirlenmiş, alanın 764 ha olarak düzeltilmesi 05.07.2005 tarihinde talep edilmiş ve Bakanlar Kurulu'nun 29.11.2005 tarih ve 2005/9729 sayılı kararı ile "Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası" olarak ilan edilmiştir.

Flora (Bitki) Varlığı: Aksoy (2006) ve Keten (2009) tarafından yapılan çalışmalarda otsu ve odunsu olmak üzere sucul, yarisucul ve karasal 105 tür tespit edilmiştir. Bunlardan *Lythrum anatolicum* (Leblebici&Secmen), *Verbascum bithynicum* (Boiss.) ve *Campanula lyrata* (Lam.) tespit edilen endemik türlerdir.

Fauna (Hayvan) Varlığı: Kuş tür (Aves) sayısı 175 olup, 123 adet kuş türü Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) Kırmızı Listesine göre tehlike altındadır. Ayrıca, 11 balık türü (Actinopterygii), 2 çift yaşamlı tür (Amphibia), 6 sürüngen türü (Reptilia), 9 memeli türü (Mammalia), 14 omurgasız türü (Invertebrata) bulunduğu tespit edilmiştir. Göl içerisinde ve çevresinde görülebilecek kuş türleri; Sakar meke, beyaz leylek, kara leylek, beyaz balıkçıl kuşu, angıt, pasbas patka, karabaş patka, dikkuyruk, orman kartalı, çakır kuşu, kırmızı doğan v.s. Göldeki başlıca balık türleri ise; Çapak balığı, turna balığı, kadıncık, tatlı su kefali, kızıl göz balığı, yeşil sazan, yayın balığı, tatlı su levreğidir.

Fotoğraf 30 - Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Sulak Alanı'ndan Görüntüler (Orman ve Su İşleri Bakanlığı IX. Bölge Müdürlüğü Düzce İl Şube Müdürlüğü, 2013)

Efteni Gölü Yaban Hayatı Geliştirme Sahası aynı zamanda sulak alan olarak da tanımlanmaktadır. Efteni Gölü için hazırlanan "Sulak Alan Yönetim Planı" Temmuz 2012 Ulusal Sulak Alan Komisyonu Olağan 1. Toplantısında görüşülerek sulak alanının koruma bölgeleri ile plan hükümleri kabul edilmiştir. Efteni Gölünün sedde içindeki göl alanı 158 ha, su maksimum kotu 977 ha, su taşkın alanı ise 3.760 ha'dır.

b) Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Yaklaşık 40.000 ha büyüklüğündeki sahanın batısındaki 21.000 ha'lık kısmı Düzce ili, doğusundaki 19.000 ha'lık kısmı ise Bolu ili sınırlarında kalmaktadır. Yedigöller havzası, kayan kütlelerin vadilerin önlerini kapaması sonucu oluşan Büyükgöl, Küçüköl, Deringöl, Seringöl, Sazlıgöl Nazlıgöl ve İncegöl gibi 7 adet heyelan gölünden meydana gelmektedir. Bu göller Bolu il sınırları dahilindedir.

c) Yeşilöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: 07.09.2005 tarih ve 2005/9453 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Bu alanın tamamı 9.168 ha olup 350 ha'lık kısmı Düzce ili sınırları içerisinde kalmaktadır.

Düzce ili sınırları içerisinde 3 adet doğal sit alanı bulunmaktadır. Bunlar:

1) Sarıkaya Mağarası Bölgesi: Sarıkaya Mağarası ve çevresi 2001 yılında 1 inci Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Düzce'nin doğu kesiminde Yığılca İlçesi sınırları içerisinde yer alan Doğal Sit Alanı, 43,75 ha büyüklüğe sahiptir. Alanın büyük bir bölümü orman alanıdır. Flora ve fauna özellikleri yanında alanda bulunan karstik mağara alanın önemini arttırmaktadır.

2) Fakıllı Mağarası Bölgesi: Fakıllı Mağarası ve çevresi 1995 yılında 1inci Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Düzce'nin kuzeyinde, Akçakoca ilçesi sınırları içerisinde yer alan Fakıllı Mağarası Bölgesi Doğal Sit Alanı, 2,40 ha büyüklüğe sahiptir. Yerleşim yeri ve tarım alanlarının bulunduğu alan, flora ve fauna özelliklerinin yanında karstik özellikteki Fakıllı Mağarası ile önem kazanmaktadır. Fakıllı Mağarası, yatay olarak gelişmiş, yer yer geçit özelliği gösteren düden karakterinde bir mağaradır. Birbirine bağlı iki ayrı girişi bulunmaktadır. Mağaranın uzunluğu 1.012 metre olarak haritalanmıştır. Mağaranın içerisindeki bazı galerilerde aktif damlataş oluşumu devam etmektedir.

3)Akçakoca Kale Mevkii Bölgesi: İlin Akçakoca ilçesi, Hacıyusuflar Mahallesi'nde yer alan Ceneviz Kalesinin bulunduğu alan ve çevresi 1996 yılında arkeolojik ve doğal sit alanı olarak tescil edilmiştir. Bölge, sahip olduğu özelliklere göre 1inci, 2inci ve 3üncü Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı olarak ayrılmıştır.

Düzce ilinin Yiğilca İlçesi, Gökçe ağaç Köyü, Kayadibi mevkiindeki porsuk ağacı; Kırık Köyü, Paşabükü mevkiindeki dişbudak ağacı; Cumayeri ilçesi, Dokuzdeğirmen Köyü, Köyiçi mevkiindeki çınar ağacı; Merkez İlçe, Çınardüzü Köyü, Sırıkyayla Mevkiinde göknar ağacı; Burhaniye Mahallesi, 256.sokak 86 ada 69 parselin güneyindeki 4 adet şimşir ağacı; Akçakoca ilçesi, Orhangazi Mahallesi, Hamam Sokak, Orhangazi İlkokulu yanındaki kestane ağaçları; Arabacı Köyü yolu, Cumayeri mesire alanı, Değirmendere kenarındaki 3 adet çınar ağacı; Orhangazi Mahallesi, 206 ada üzerindeki 2 adet çınar ağacı, Yalı Mahallesi, İskele Sokak'taki 4 adet ıhlamur ağacı ve 2 adet çınar ağacı anıt ağaçlar listesinde yer almaktadır.

5. Arazi Kullanımı

Çizelge 799 – Düzce ilinin arazi kullanım durumu

Arazi Kullanım Türü	Alan (ha)	%
Tarım Arazileri	91.415	40,95
Su Kütlesi	977	0,44
Orman	122.712	54,98
Sulak Alan	178	0,08
Çayır ve Mera	7.932	3,55
Yerleşim Yerleri, Yapay Bölgeler	37.919	40,95

6. ÇED Kararları, Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge 800 – Düzce ilinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2013 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Düzce ÇŞİM, 2014)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	5	0	9	1	2	0	0	17
ÇED Olumlu Kararı	3	0	0	1	1	1	0	6

Çizelge 801 – Düzce ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Düzce ÇŞİM, 2014)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	3	16	19
Çevre İzni Belgesi	1	21	22
Çevre İzni ve Lisansı Belgesi	2	0	2
TOPLAM	6	37	43

7. Çevre Denetimleri ve Yaptırımlar

Çizelge 802 – Düzce ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Düzce ÇŞİM, 2014)

Denetimler	Birleşik	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	İzin	Toplam
Planlı Denetimler	10	1	4	0	3	0	0	8	0	23
Ani (Plansız) Denetimler	0	142	43	1	147	2	8	67	66	398
Genel Toplam	10	143	47	1	150	2	8	67	66	421

	Kesilen Ceza Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
Egzoz Denetimi	0	0,00

PGD Denetim Sayısı	Kesilen Ceza Miktarı (TL)
288	0,00

Çizelge 803 – Düzce ilinde 2013 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Düzce ÇŞİM, 2014)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	57.565	0	0	0	0	6.769	106.080	6.357	176.771
Uygulanan Ceza Sayısı	2	0	0	0	0	1	10	33	46

YAYIN LİSTESİ

YAYIN NO	YAYININ ADI	BASIM YILI
Yayın No 1	: Ankara İli Çevre Durum Raporu	1994
Yayın No 2	: İl Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	1996
Yayın No 3	: Çevreyi Öncelikle Etkileyen Bazı Sanayiler ve Temel Sektör Faaliyetleri	1996
Yayın No 4	: Türkiye Çevre Atlası 96	1997
Yayın No 5	: Türkiye Çevre Durum Raporu	2007
Yayın No 6	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2005- 2006)	2008
Yayın No 7	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2008	2009
Yayın No 7	: Environmental Indicators 2008	2009
Yayın No 8	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2009	2010
Yayın No 8	: Environmental Indicators 2009	2010
Yayın No 9	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu 2007-2008	2010
Yayın No 10	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2010	2011
Yayın No 10	: Environmental Indicators 2010	2011
Yayın No 11	: 2011 Türkiye Çevre Durum Raporu	2012
Yayın No 12	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2011	2012
Yayın No 12	: Environmental Indicators 2011	2012
Yayın No 13-1	: 2011 Çevre Denetimi Raporu	2012
Yayın No 13-2	: Environmental Inspection Report of Türkiye in 2011	2012
Yayın No 14	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu	2012
Yayın No 15	: Türkiye Çevre Durum Raporu - 2012 Yılı Özeti - İller	2013
Yayın No 16-1	: Çevre Denetimi Raporu: 2012	2013
Yayın No 16-2	: Environmental Inspection Report: 2012	2013
Yayın No 17	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2012	2013
Yayın No 17	: Environmental Indicators 2012	2013
Yayın No 18	: Çevresel Etki Değerlendirmesi: Etkiler - Önlemler	2013
Yayın No 19	: Çevre İzin ve Lisansları	2013
Yayın No 20	: Çevre Denetiminin Temelleri ve Türkiye’de Çevre Denetimi	2013
Yayın No 21	: Uluslararası ÇED Kongresi Bildiri Kitabı	2013
Yayın No 22-1	: Çevre Denetimi Raporu: 2013	2014
Yayın No 22-2	: Environmental Inspection Report: 2013	2014
Yayın No 23	: Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu	2014
Yayın No 24	: Çevresel Göstergeler Kitapçığı 2013	2014
Yayın No 24	: Environmental Indicators 2013	2014
Yayın No 25-1	: Çevre Denetimi Raporu 2014	2015
Yayın No 25-2	: Environmental Inspection Report 2014	2015

Yayınlarımıza aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz:

<http://www.csb.gov.tr/gm/ced/index.php?Sayfa=sayfaicerik&lclid=691>

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Çevresel Etki Değerlendirmesi,
İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü

e-ileti: cebyd@csb.gov.tr
www.csb.gov.tr/gm/ced